[illegible]

SEXTI EMPIRICI VIRI LONGE DOCTISSIMI ADVERSVS MATHEMATICOS,

Hoc est, aduersus eos qui profitentur disciplinas,

OPVS eruditißimum, complectens vniuersam Pyrrhoniorum acutißimorum Philosophorum disputandi de quibuslibet disciplinis & artibus rationem, Græcè nunquam, Latinè nunc primùm editum,

GENTIANO HERVETO AVRELIO INTERPRETE.

EIVSDEM SEXTI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩΣΕΩΝ LIBRI TRES:

QVIBVS in tres Philosophiæ partes seuerißimè inquiritur.

LIBRI *magno ingenij acumine scripti, variaque doctrina referti: Græce nunquam, Latinè nunc primùm editi,* Interprete Henrico Stephano.

Accessit & Pyrrhonis vita, ex Diogene Laërtio: ex vulgata interpretatione, sed multis in locis castigata.

Item, Claudij Galeni Pergameni contra Academicos & Pyrrhonios, D. Erasmo Roterodamo interprete.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

REGIS priuilegiis cautum eſt, ne quis citra voluntatem Chriſtophori Plantini imprimat, aut alicubi impreſſum importet, venalémve habeat librum, cui titulus eſt, *Sexti Empirici aduerſus Mathematicos, hoc eſt, aduerſus eos qui profitentur diſciplinas, &c.* à die impreſsionis abſolutæ intra octo annos. Qui ſecus faxit, tum cōfiſcationis librorum ipſorum, tum verò quinquaginta florenorum pœna, fiſco regio exoluenda multabitur: vt latius in Regiis diplomatis expreſſum eſt, Datis Bruxellæ in Conſilio priuato, XII. Nouemb. Anno M. D. LXV. Signat.

Meſdach.

In Conſilio verò Brabantiæ eodem die & menſe. Signat.

I. de Witthe.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Augusti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis cuiuſcunq; ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque ſacri Romani imperij, & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorū opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autē deinceps ſcholiis, annotationibus aut commentariis aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpienſis primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſq; operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis, intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendēda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit, per ſe, vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inq; ſuam poteſtatē redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis. Februarij, Anno Domini M. D. LXV.

Subſign.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. M. proprium

Haller.

ILLVSTRISSIMO ET IN PRIMIS REVERENDO CAROLO CARDINALI LOTHARINGO GENTIANVS HERVEtus in Christo plurimam precatur salutem.

CVM POST *multos à me susceptos & longo tempore exantlatos labores, partim in vertendis veterum in sacras literas commentariis, partim in confutandis prodigiosis sacramētariorum erroribus, itineris amœnum aliquod quærerē diuerticulum, vt me parumper reficerem, ac animum recrearem, in tua bibliotheca, quæ tua benignitate mihi semper patuit, occurrit* Sexti Empirici opus aduersus Mathematicos, id est, aduersus eos qui profitentur disciplinas. *Quod cùm non sine incredibili voluptate perlegissem, operæpretium me facturum esse duxi si id Latinè verterem. Mihi enim persuasi hunc vel maximum ex eo fructum esse capiendum, quòd cùm apertè ostendat nullam esse apud homines adeò rectè constitutam disciplinam, quæ non labefactari, nullam adeò certam scientiam, quæ constare possit, si rationum & argumentorum oppugnetur machinis, futurum sit vt humanas leuiter præteruecti scientias quæ inflant non ædificant, nos ad Christianorum propriam conferamus disciplinam ac scientiam, nempe vt fidem habentes à Christo nobis factæ reuelationi, & promissorum bonorum spe nitentes, Deique præceptis parentes, charitatem semper teneamus & amplexemur. Hæc est optima disciplina & scientia longè præstātissima, per quam & fide Deus apprehenditur, & Dei regnum acquiritur. Quem quidem scopum si nobis proposuerimus, & in primæ & summæ rerum omnium causæ contemplatione assiduè versati fuerimus, facilè intelligemus verum esse quod dicit Psalmographus, mirabilē esse Dei scientiam, nō ex nobis (vt vulgata habet versio, sed vt Hebraica habet veritas) præ nobis, id est, si cum nostra cōferatur scientia, quæ cum eius scientia collata planè nulla est: Imò verò est eiusmodi etiam per se considerata, vt ne quidem dicenda sit scientia. Hoc cùm ad gentiles & externos philosophos confutandos nobis sit adiumenti plurimum allaturum, non paruam quoque suppeditabit copiam argumentorum aduersus nostri temporis hæreticos, qui*

quæ sunt supra naturam naturalibus metientes rationibus, quæ sola fide percipi & apprehendi possunt, nõ intelligunt, quia non credunt. Nam cum quæ sunt merè naturalia, adeò sint ad percipiendũ difficilia, vt quæcunque de eis dixeris aut cogitaris, facilè euertantur: quid mirũ si quæ sunt supernaturalia, ingenij humani captum superant? Hoc certè si nihil aliud Caluinistis nostris deberet persuadere, vt simplici verbo Dei credẽtes, quomodo quod ab eo dicitur fieri possit, Capharnaitarum instar minimè inuestigarent. Quod si facerent, non se præcipites darent in tantum impietatis barathrum, vt cũ ipso Christo temerè pugnarent, dum eius verbis suam derogant dignitatem & efficaciam. Quanto vsui autem esse possit Sexti Empirici commentarius ad tuenda Christianæ religionis dogmata aduersus externos Philosophos, pulchrè docet Franciscus Picus Mirandulanus in eo libro quo Christianam tuetur philosophiam aduersus dogmata externorũ Philosophorum. Quo magis miror esse nostris temporibus exortos nouos quosdam Academicos, qui gloriæ sibi fore ducunt, si veteri & vera Christi spreta religione, nouæ & adulterinæ hæresis sint sectatores. Neque verò solùm ad tuenda Christianæ religionis dogmata vsui esse poterit hic Sexti Empirici commẽtarius, sed etiam ad ipsam quæ nunc in scholis prælegitur melius discẽdam ac tenendam philosophiam, & orbem illum quem vocant disciplinarum. Nihil enim melius discitur, quàm quod vltro citroque habita disputatione agitatur. In his certè commẽtariis sua dogmata ita confirmant Dogmatici, vt ipsi eorum auctores non melius ac fortius ea possint defendere. Sceptici verò ita oppugnant, vt Dogmaticis vix quidquam relinquant quod pro se possint dicere. Hæc cùm fiant, necesse est vt hæc exercitatio magnam vim habeat ad excitanda & acuenda adolescentum ingenia, qui tum demum poterunt verum discernere, cùm quæ sunt probabilia & verisimilia, ab iis quæ secus sunt, diiudicauerint, & ex multis probabilibus ac verisimilibus latens verum tandẽ eruerint. Quòd si vtrinque sint, vt cõtingit, adeò paria rationum momenta, vt nihil possit certi de re controuersa constitui, hoc humanæ tribuendum est imbecillitati, quæ efficit vt homines vel in media luce sæpe caligent, non autem vel Dogmaticorũ vel Scepticorum doctrinæ, quæ pro se quod potest adducit. Sed in hoc magis videtur probanda illa Scepticorum ἐποχὴ quam vocant, quòd dum suam sustinent assensionem, non tam temere nec tam facilè in errores prolabuntur. Quæ tamen hactenus est probanda, vt quæ de vera Christi doctrina, virtuteque ei conuenienter agenda, sunt constituta, ab iis ne latum quidẽ vnguem discedatur. Quod si fiat, non poterit in cæteris hic commentarius non esse longè vtilissimus. Hæc me mouerunt, vt dum ad maiora aggredienda meas vires prope deficientes reparo, hunc Sextum Empiricum

piricum

piricum in linguam Latinam verterem. Qui nunc in lucem exiens, nõ aliam se ſperat inuenturum qui eum lubentius ſit excepturus, quàm te, Illuſtriſsime Princeps, quem non ignorat ſemper fauiſſe literis & literatis: nec dubitat quin, ſi per tuas grauiores liceat occupationes, ſis eum aliquando palàm Latinè loquentem auditurus, qui Græcè ſcriptus & in capſam incluſus prius obmuteſcebat. Quod ſi feceris, & tua ſeria ſacratum literarum ſtudia aliquantulum animi cauſa intermiſeris, ſpero fore vt in eo legendo aliquot horas collocaſſe te minimè pœniteat. Vale. Lutetiæ, 16. Calend. Martij, Anno M. D. LXVII.

AD LECTOREM.

SITNE Sextus Empiricus, quẽ nos Latinè vertimus, idem qui Sextus Chetoneus Plutarchi ſororis filius, qui vixit tempore Marci Antonini, non auſim affirmare. Eſt tamen veriſimile hunc nõ eſſe alium, cùm is fuerit diſcipulus Herodoti Philadelphei ſectæ Pytthoniæ. Quidquid ſit, cõſtat eum virum fuiſſe doctiſsimum, & in omni diſciplinarum & ſcientiarum genere longè exercitatiſsimum. Perſpicuum autẽ eſt ex his libris quos vertimus, eum fuiſſe profeſsione Medicum, & in rebus naturalibus pulcherrimè fuiſſe verſatum. Cùm ſit autem eius ſcopus & inſtitutum in hoc opere afferre quæcunq; dici poſſunt aduerſus diſciplinas & ſcientias, antè tamen quàm ad eas confutandas accedat, ita probat ac cõfirmat cuiuſuis diſciplinæ & ſcientiæ dogmata, vt nemo poſsit dubitare eum in omnibus excelluiſſe. Eſt itaque hic Sextus Empiricus omnibus legendus, qui diſciplinarum omniũ & ſcientiarum ſibi parare velint cognitionem. Ab iis autem maximè, qui de re qualibet in vtramque partem velint diſſerere, eſt perpetuò legendus & memoriter, ſi fieri poſſit, tenendus. Fac itaque, ô Lector, vt eum diligenter legas, & tibi perſuadeas, quod re ipſa experieris, te maximum fructum ex eo percepturum. Vale.

INDEX EORVM QVAE IN OPERE ADVERSVS Mathematicos complectuntur.

Quæ complectitur liber primus Pyrrhon. hypot. Sexti.

Quæ complectitur liber secundus.

Quæ complectitur liber tertius.

FINIS PRIMI INDICIS.

SEXTI EMPIRICI
ADVERSVS MATHEMATICOS.

GENTIANO HERVETO AVRELIO INTERPRETE.

IN CONTRADICENDO iis qui profitentur disciplinas, idem videtur esse animus Epicureorum & Pyrrhoneorũ, non est autem eadem affectio. Nam Epicurei quidẽ contradicunt, vtpote quòd ad perfectionem sapientiæ nihil conferant disciplinæ: vel vt nonnulli coniiciunt, quòd hunc existiment esse prætextum suæ inscitiæ. *Epicurus indoctus.* In multis enim Epicurus arguitur indoctus, & nec in cõmuni quidem sermone purus. Fortasse autem etiam propterea quòd malè vellet Platoni & Aristoteli, & similibus qui multarum disciplinarum erãt cognitione prędıti. Est etiam satis verisimile, quòd id fecerit propter inimicitias quæ ei intercedebant cum Nausiphane Pyrrhonis auditore. *Nausiphani cum Epicuro intercedebant inimicitiæ.* Multos enim apud se habebat adolescentes, & disciplinarum valde erat studiosus, maximè autem Rhetoricæ. Cùm ergo Epicurus eius fuisset discipulus, vt videretur esse non ab alio quàm à seipso edoctus, suóque ingenio & industria extitisse Philosophus, omnino ibat inficias, eiúsque famam & existimationẽ delere contendebat, & in reprehendẽdis in sectandísque disciplinis, in quibus ille gloriabatur, multùm versabatur. Dicit quidem certè in epistola quam scripsit ad Philosophos qui erant Mitylenæ: Existimo autem gemebundos illos opinaturos me esse Pulmonis discipulum, qui eum audierim cum quibusdam crapula laborantibus & temulentis adolescentibus, pulmonem nunc vocans Nausiphanem, vt qui nullo sit sensu præditus. *Nausiphanes cur pulmo dictus.* Et rursus progressus,

cùm multa in eum dixiſſet, ſubindicat eius profectum in diſciplinis, dicens: Erat enim vir improbus, multúmque ſtudij & operæ poſuerat in iis ex quibus fieri non poteſt vt perueniatur ad ſapientiam, diſciplinas innuens. Sed Epicurus quidem, vt ſequendo coniecturas dici poteſt, his impulſus depugnandum eſſe ſibi cenſuit aduerſus diſciplinas. Pyrrhonei autē, neque propterea quòd eas exiſtiment nihil conferre ad ſapientiam, ſunt enim quæ dicuntur dogmatica: neque propterea quòd eſſent inerudití. Nam cùm ſint eruditi, & quàm cæteri Philoſophi longè maiorem habeant experientiā, de iis quoque eſt apud vulgus excellens opinio. Sed neque propter maleuolentiam eorum in aliquos (ab eorum enim lenitate longè abeſt hoc vitium) ſed eadem eorum fuit affectio in diſciplinis, quæ in tota philoſophia. Quomodo enim ad eam acceſſerunt deſiderio aſſequendæ veritatis, cùm eis autem occurriſſet par pugnæ rerum inęqualitas, ſuſtinuerunt aſſenſionem: ita etiam in diſciplinis, cùm ad eas ſuſcipiendas eſſent incitati, hic quoque verum quærentes quod diſcerent, pares autem inuenientes dubitationes, eas minimè celauerunt. Quamobrem nos quoque eandem viam & rationem ſequentes, conabimur ea, quæ apud ipſos re ipſa dicūtur ſelecta, exponere. Atque docere quidem cur orbis dicatur diſciplinarum, & quot ſint numero, ſuperuacaneum exiſtimo, cùm ex ea, quā accepimus, doctrina, de eis ſufficientem habuerimus inſtitutionem. Quod autem eſt in præſentia neceſſariū id eſt indicandum. Nempe quòd ex iis quæ dicuntur aduerſus diſciplinas, alia quidem vniuersè dicuntur aduerſus omnes diſciplinas: alia autem aduerſus ſingula. Et magis quidem vniuersè & in genere, quòd nulla ſit diſciplina: magis autem propriè, vt exempli gratia, aduerſus Grammaticos de elementis dictionis. Aduerſus Geometras autem, quòd non oporteat accipere principia ex hypotheſi. Aduerſus Muſicos autem, quòd nihil ſit vox nec tempus. Videamus autem primùm ordine eam, quę eſt in genere & magis vniuersè, contradictionem.

Pyrrhonei cur cōtradicāt aduerſus diſciplinas.

An ſit Diſciplina. Cap. I.

ATQVE quæ apud Philoſophos quidem fuit diſſenſionem de eo quod eſt diſcere, cùm magna ſit & varia, non eſt præſentis temporis diiudicare. Satis eſt autem ſtatuere, quòd ſi ſit vlla diſciplina, & fieri poſſit vt homo diſcat, oportet priùs quatuor conſiteri, nempe rem quæ docetur: eum qui docet: eum qui diſcit: modum diſcendi. Non

est autem quod docetur: neque qui docet: neque qui discit: neque modus discendi, sicut ostendemus. Non est ergo vlla disciplina.

De eo quod docetur. Cap. 2.

Doceri non posse aliquid.

ATQVE de primo quidem loquentes, primum dicimus. Si quid docetur, aut id quod est eo quòd sit docetur: aut id quod non est, eo quòd nō sit. Sed neque id quod est, eo quòd sit docetur: neque quod non est, eo quòd non sit, vt ostendemus. Non ergo docetur aliquid. Atque quod non est quidē, eo quòd nō sit, doceri nō potest. Si enim docetur, est eiusmodi vt possit doceri. Cùm sit autem eiusmodi, erit ex iis quæ sunt, & propterea erit & quod nō est & quod est. Fieri autem non potest vt idem sit & quod est & quod non est. Non ergo docerur id quod non est, eo quòd non sit. Et ei quod non est nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidet vt docearur. Ex iis enim quæ accidunt vnum est doceri. Hac ergo ratione neque doceri potest quod non est. Quinetiam quod docetur, mouens phantasiam, eo deducitur vt à nobis discatur. Quod autē non est, cùm non possit mouere phantasiam, nec eiusmodi est vt possit doceri. Præterea autem neque vt verum est id quod non est. Neque enim ex iis quę non sunt est verum: neque vllum verum, vt quod non sit est eiusmodi vt doceri possit. Quòd si nullum verum, vt quod non sit, est eiusmodi vt possit doceri: ex iis enim quæ sunt est verum: non doceri ergo potest quod non est. Si autem nullum verum docetúr: quidquid docetur est falsum. quod quidem est à ratione alienissimū. Non ergo docetur id quod non est. Aut enim quod docetur est verum aut falsum. Sed quòd sit quidem falsum est à ratione alienissimum. Verum autem erat id quod est. Non est ergo id quod non est eiusmodi vt possit doceri. Porrò autem nec id quod est, eo quòd sit, est eiusmodi vt possit doceri, quādoquidem cùm quæ sunt, ex ęquo omnibus appareāt, omnia erunt eiusmodi vt non possint doceri. Cui erit consequens vt nihil sit eiusmodi vt doceri possit. Oportet enim aliquid subiici eiusmodi vt non possit doceri: vt ex eo quod cognoscitur existat vt id discatur. Ergo neque id quod est, eo quòd sit docetur. Similis modus dubitationis erit etiā aduersus eos qui dicunt quod nihil aut aliquid doceatur. Si enim nihil docearur, erit quatenus docetur aliquid: & propter hoc ipsum, contraria erunt, nempe nihil & aliquid, quod quidem est ex iis quæ non possunt fieri. Nihilo autem nihil accidit: quamobrem neque vt docearur. Nam hoc

quoque est ex iis quæ accidunt. Nihil ergo non docetur. Eadem rationis conuenientia aliquid quoque erit ex iis quæ non possunt doceri. Si enim est eiusmodi vt doceri possit propterea quòd est, nihil erit quod non possit doceri. Cui erit consequens vt nihil sit eiusmodi vt possit doceri. Quinetiam si docetur aliquid, aut docebitur per ea quæ nulla sunt, aut per ea quæ sunt aliqua. Atqui fieri non potest vt doceatur per ea quæ nulla sunt, ea enim cogitatione minimè possunt consistere vt volunt Stoici. Restat ergo vt discatur per aliqua, quod quidem rursus habet dubitationem. Quomodo enim ipsum quod docetur, eo ipso docetur quatenus est aliquid: ita quandoquidem ea etiã ex quibus existit vt discatur sunt aliqua, etunt eiusmodi vt possint doceri. Et ea ratione cùm nihil sit quod possit doceri, discere quoque tollitur. Et alioqui cum ex aliquibus alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea, oportebit ea quæ docentur cùm sint aliqua, aut esse corporea, aut incorporea. Non possunt autem esse corporea nec incorporea, vt ostendemus. Non sunt ergo ea quæ docentur.

De corpore. Cap. 3.

Corpus non potest doceri.

ATQVE corpus quidẽ, maximè ex sententia Stoicorum, esse non potest ex iis quæ doceri possunt. Oportet enim ea quæ discuntur eiusmodi esse vt dici possint. Corpora autem non sunt eiusmodi. Quamobrem nec discuntur. Siquidem autem corpora nec sub sensum cadunt nec sub intelligentiam, perspicuum est quòd nec erunt eiusmodi vt doceri possint.

Corpus non est sensile.

Atque non sunt quidem sensilia, vt patet ex eorum notione. Nam si corpus est ex congerie magnitudinis

Corpus quid sit.

& figuræ & resistentiæ, vt dicit Epicurus: aut quod trium interuallorum suscipit dimẽsionem, nempe longitudinis & latitudinis & profunditatis, vt dicunt Mathematici: aut quod trium interuallorum disiungitur dimensione cum resistentia, vt rursus dicit Epicurus, vt eo distinguat inane: aut resistens magnitudo, vt alij. Quomodocunque autem se habeat, cùm intelligatur ex congregatione multarum

Compositio non est sensus, sed rationalis cogitationis.

proprietatum: multorum autem compositio, non sit munus & effectus alicuius simplicis & ratione carentis sensus, sed ratione prædite cogitationis. Si est autem ratione præditæ cogitationis corpus, non erit ex iis quæ cadunt sub sensum. Quòd si id rursus posuerimus sen-

Sensile non docetur.

sile, erit rursus eiusmodi vt doceri non possit. Rursus enim sensile, quatenus est sensile, non docetur. Nemo enim discit videre album: neque

neque gustare dulce: neque tangere calidum: nec odorari odoriferum ac bene olens. sed ea sunt ex iis quæ doceri non possunt & nobis adsunt naturaliter. Restat ergo vt dicamus corpus cadere sub intelligentiam,& ea ratione esse eiusmodi vt posit doceri. Quemadmodum autẽ hoc fit verum consideremus. Si enim neque seorsum longitudo, neque latitudo aut profunditas est corpus, ex omnibus autem intelligitur: necesse est cùm omnia sint incorporea, id etiam quod ex eis constat esse incorporeum, non corpus. Propterea autem doceri quoque non potest, quòd qui intelligit corpus quod ex his constat, debet prius ea ipsa intelligere, vt illa quoque posint intelligi. Aut enim ea intelliget per incursionem: aut per transitum ab incursione. Sed neque per incursionem: sunt enim incorporea. Incorporea enim non apprehendimus per incursionem,cùm contactu semper fiat quæ in sensu fit apprehensio. Porrò autem nec per transitum ab incursione, cùm nihil habeant sensile à quo transeundo ea posint intelligi. Cùm ergo nec ea ex quibus constat corpus,posimus intelligere, planè nec id poterimus docere. Sed de corporis quidem intelligentia & substantia, accuratius meminimus in Scepticis.Nunc autem relictis his argumentis, illud dicamus. Corporum in supremo genere duplex est differentia. Ex iis enim alia quidem sunt sensilia: alia verò cadunt sub intelligentiam. Et si id quod docetur est corpus, omnino vel intelligẽtia percipi potest, vel est sensile. Sed neque potest esse sensile propterea quòd ex æquo omnibus debeat apparere & esse euidens. Neque percipi potest intelligentia, propterea quòd sit obscurum & incertum, & de eo ipso, re nondum diiudicata, apud omnes Philosophos sit non leuis controuersia:aliis quidem dicentibus id esse indiuiduum, aliis verò diuiduum. & ex iis quidem qui dicunt esse diuiduũ,aliis quidem censentibus id diuidi in infinitum:nonnullis autem in minimum & quod nullas habet partes. Non est ergo corpus eiusmodi vt doceri posit. Sed nec incorporeum. Quodcunque enim incorporeũ dicas doceri, siue id eam Platonicã, siue quod apud Stoicos dicitur λεκτὸν, siue locum aut inane, aut tempus, aut aliquid eiusmodi (ne temerè aliquid dicamus de eorum substantia, nec in aliis alias in transitu persequamur considerationes ostendentes vnumquodque non posse consistere) id quod apertè quidem inquirutur, & donec lympha fluet, procera arborque virescet, inquiretur apud Dogmaticos: aliis quidem ea esse asserentibus: aliis verò non esse: aliis autem sustinentibus assensionem, &

Corpus non esse intelligibile.

De Scepticis scripsit librum Sextus Empiricus.

Corporum alia sensilia; alia intelligibilia.

Incorporeũ non potest doceri.

quæ ſunt adhuc controuerſa & in magnis verſantur dubitationibus, dicere ea doceri tanquam certa & quę ſint extra omnem controuerſiam, eſt abſurdum. Si ergo ex iis quæ ſunt, alia quidem ſunt corporea: alia verò incorporea: oſtenſum eſt autem neutra eorum doceri. Nihil docetur. Sic eſt etiam argumentandum. Si docetur aliquid, eſt verum aut ſalſum. Non eſt autem ſalſum eiuſmodi vt poſsit doceri, vtpote de quo eo ipſo conſentiatur. Neque verum. Verum enim eſt dubium, vt oſtenſum eſt in Commentariis ſcepticis. Dubia autem diſci non poſſunt. Non eſt ergo aliquid quod docetur. Vt ſummatim autem dicam. Si aliquid docetur, aut eſt artificioſum, aut caret arte. Et ſi arte quidem caret, non poteſt doceri. Sin autem ſit artificioſum, eo ipſo quòd apparet, ne artificioſum quidem eſt, nec poteſt doceri. Quod ſi ſit obſcurũ & non appareat, rurſus propter obſcuritatem & quòd non ſit euidens, non poteſt doceri. Cum quo etiam ſimul tollitur is qui docet, propterea quòd non habet quod ſit docturus: & is qui diſcit, propterea quòd non habeat quod diſcat. Et tamen de vtroque eorum ſeorſum tractantes dubitabimus.

Falſum non docetur. Verum non docetur.

De eo qui docet, & eo qui diſcit. Cap. 4.

NAM ſi eſt aliquis eorum, aut arte carens, ſimiliter docebit eum qui caret arte: aut artiſex eum qui eſt ſimiliter artifex: aut contrà. Sed neque qui arte caret docere poteſt eum qui caret arte, vt neque cæcus poteſt cæcum ducere: neque artifex ſimiliter eum qui eſt artifex: neuter enim eorum opus habet vt diſcat. Nec hic magis illo, quàm hoc ille opus habet ad diſcendum, cùm ſint pares vtriuſque ſacultates. Neque is qui arte caret artificem. Perinde enim eſſet ac ſi quis diceret videntem duci ab orbo. Nam qui arte caret, ad artificioſas orbus contemplationes, non poſſet ea docere quæ planè non nouit, & artifex perſpiciens in artificioſis contemplationibus, & earum habens cognitionem, non opus habebit eo qui ſit docturus. Reſtat ergo vt artifex dicatur doctor eius qui caret arte, quod quidem eſt abſurdius prioribus. Nam & in Sceptico in Contemplationibus artis à nobis dubitatum eſt de artifice: & qui caret arte, neque quando eſt arte carẽs, poteſt fieri artifex: neque quando eſt artifex, adhuc ſit artifex, ſed eſt. Nam cùm eſt quidem arte carens, ſimilis eſt ei qui eſt ab ortu cæcus aut ſurdus. & quomodo iſte à natura non habet ingeneratum, vt ad colorum aut vocis vnquam veniat cogitationem: ita neque qui caret arte, quatenus eſt arte carens, occæcatus & obſurdeſcens

Qui doceat, nullus eſt, neq; qui diſcat. Arte carẽs nõ docet arte carentem. Artifex neque arte carẽtem docet, nec artificem.

descens ad artificiosas contemplationes, earum aliquam potest videre aut audire. Et cùm effectus fuerit artifex, non amplius docetur, sed est doctus. Traducendæ autem sunt dubitationes ex iis quæ sumus argumentati de Mutatione & Affectione, & Ortu & Interitu in contradictionibus aduersus Physicos. Nunc autem cùm concesserimus iis qui disciplinas profitentur, esse rem aliquam quæ docetur, & esse aliquem qui docet: similiter autem & eum qui discit, postea exigamus viam ac modū discendi. Existit enim doctrina aut operatione aut oratione. Sed ex his, operatio quidem est ex iis quę ostendi possunt: quod autem ostendi potest, apparet. Quod autem apparet, quatenus apparet, vt quod communiter possit ab omnibus apprehēdi, est eiusmodi vt doceri non possit. Non enim quod re ipsa potest ostendi, est eiusmodi vt possit doceri. Quod ergo operatione ac re ipsa ostendi potest, non potest doceri. Oratio autem aut significat, aut non significat. Et nihil quidem significans, ne alicuius quidem est magistra ac docens aliquem. Significans autem, aut natura significat aliquid, aut ex instituto ac impositione. Et natura quidem non significat, propterea quòd non omnes Græci omnes audiant barbaros, & barbari Græcos, aut Græci Græcos, aut barbari barbaros. Ex instituto autem & impositione si significat, est perspicuum, quòd iis quidem qui anticiparunt ea quibus impositæ fuerunt dictiones, ea etiam apprehendent, non ex eis docti id quod ignorabatur, sed id quod sciebant renouantes. Non itidem autem ij qui opus habent vt discant ea quæ ignorantur. Si ergo neque est quod docetur, neque qui docet, neque qui discit, neque modus discendi: est perspicuum quòd neque est disciplina, neque qui præsit disciplinæ. Sed quoniam non solùm vniuersè & in genere polliciti sumus nos esse dicturos aduersus omnes qui profitentur disciplinas: sed etiam priuatim ac separatim aduersus vnumquenque ponentes: esse aliquam disciplinam, & posse fieri vt discatur, consideremus an vniuscuiusque disciplinæ possit esse professio: ad refellendum sumentes non omnia quæ dicuntur apud eos qui refelluntur. hoc enim cum eo quod est asperum ac molestum, non certa etiam procedit via ac ratione, quandoquidem fortasse etiam fieri non potest. Neque quælibet ex omnibus (hoc enim fortè nec ad eas pertingit) sed ea quæ cùm tollantur, simul omnia tolluntur: & quomodo qui oppidum conantur capere, in eo studium & operam ponunt vt iis potiantur, quibus captus oppidum quoque captum sit, vt qui muros diruant, aut classem incen-

Docēdi nullus est modus nec discendi.

Doctrina existit aut operatione aut oratione.

Quod ostenditur non docetur.

Oratio aut significat, aut non significat.

περισκελῶς

incendant, aut commeatus intercludant. Ita nos quoque aduersus eos depugnantes qui profitentur disciplinas, idem tentemus aduersus ea ex quibus eis salua sunt omnia, nempe vel principia, vel vniuersas methodos quæ deducuntur ex principiis, vel fines. In his enim vel ex his constat omnis disciplina.

Aduersus Grammaticos. Cap. 5.

Grammatica gloriatur supra omnes scientias.

Grammatica idem promittit quod Strenes.

STATIM autem nobis incipiat inquisitio aduersus Grammaticos. Primùm quidem, quoniam propemodum ab infantia & ab ipsis incunabulis tradimur Grammaticæ. Ea est autem velut quidā carceres quibus emittimur ad alias discendas. Deinde quòd supra omnes glorietur scientias, idem ferè promittens quod Sirenes. Nam illæ quidem scientes hominem esse sciscitandi & audiendi cupidum, & magnum veritatis desiderium esse illius pectori insitum, non solùm diuinis versibus se prętemauigantes esse delinituras pollicentur, sed ipsos ea quoque quæ sunt docturas. Dicunt enim,

Odyss. 12.

Huc age percelebris Græcorum gloria Vlysses,
Siste ratem, vox nostra tuas pertingat vt aures.
Hâc prius haud vlli transgressa est cerula puppis,
Oris quàm audierit dulcissima carmina nostri.
Is lætus verò & discens permulta recessit,
Scimus enim Troûm & Danaûm quoscunque labores,
Quos magna in Troia nutu subiêre Deorum,
Atque alma in terra scimus quæcunque geruntur.

Grammatica autem cum eo quòd distinguit fabulas ab historiis, in hoc quoque glorians quòd dialectos discernat, & artem orationis & varietatem lectionum, auditoribus sui magnum affert desideriū. Sed ne metam videamur prætergredi, ostendendum est quot sint Grammaticæ, & de quanam ex iis sit nobis propositum quærere.

Quot modis dicitur Grammatica. Cap. 6.

Grammatica dicitur multis modis.

GRAMMATICA ergo dicitur per homonymiam, & communiter & propriè. Et communiter quidem, cognitio cuiusmodicunque literarum, seu Græcarum, seu barbararum, quam solemus appellare Grammaticam. Propriè autem ea quæ est perfecta & absoluta, & quæ fuit elaborata studio ac diligentia Cratetis Mallotæ, & Aristophanis & Aristarchi. Videtur autem vtraque ex quadam etymologia eodem nomine esse appellata. Prima enim à literis quibus signa-

mus

mus voces articulatas. Secunda autem fortasse quidem, vt nonnulli censuerunt, ordinatius à prima est enim pars eius. Et quomodo medendi ars olim quidem fuit appellata ἰατρικὴ à venenosis succis, qui ἰοὶ dicuntur, eximendis. Dicitur autem nunc quoque de propulsatione aliorum morborum & affectione, cùm sit longè artificiosior. Et quomodo Geometria ab initio quidem suam attraxit appellationem ex dimensione terræ, ponitur autem in præsentia etiam in cõtemplatione rerum magis naturalium. Ita etiam perfecta Grammatica à literarum cognitione in initio nominata, extensa est ad cognitionem quæ versatur in variis & magis artificiosis earum contẽplationibus. Fortasse autem, vt dicit Asclepiades, ipsa quoque nominata est à literis, sed non ab iisdem à quibus Grammatistica seu ars literatoria. Sed illa quidem, vt dixi, dicitur ab elementis: hæc verò à scriptis in quibus versatur. Nam ea quoque appellantur literæ, quomodo etiã publicas vocamus literas: & multarum literarum dicimus esse peritum, hoc est, non elementorum, sed scriptorum. Et Callimachus aliquando quidem poëma vocans γράμμα, hoc est literam seu scriptum, aliquando autem quod scriptum est soluta oratione, dicit,

Medicina cur Græcè dicatur ἰατρική.

Geometria vnde sic appellata.

Grammatica vnde sic dicta.

Literæ quænam dicãtur.

Creophili cecini quo pulchro carmine cursum
En opus, & canto quæ Eurytus ille tulit.
Et flauam Iolaën, & Homerica litera dicor.
Creophili magnum ô Iupiter hoc opus est.

Callimachus in hymnis.

Et rursus dicens,

Nitide Phœbe vale, Cleombrotus Ambraciotes
E muro ad Ditis desiliisse domum
Est ausus, dignum cùm haud finem morte videret.
Litera sed de anima lecta Platonis erat.

Sed cùm sit duplex Grammatica, alia quidem quæ profitetur se docturam esse elementa & eorum connexiones, & vt paucis dicam, est ars quædam legendi & scribendi: alia autem præter hanc facultas profundior, quæ non sita est in nuda literarum cognitione, sed etiam in examinanda earum inuentione & natura, & præterea in orationis partibus quæ ex iis constant, & si quid eius generis consideranir: propositum nunc est non dicere contra priorẽ: in hoc enim conueniunt omnes quòd sit vtilis: inter quos est etiam annumerandus Epicurus, etiam si videatur esse inimicus eorum qui profitentur disciplinas. In libro quidem certè De donis & gratia, conatur docere, quòd necesse sit sapiẽtibus docere literas. Et alioqui nos dixerimus, quòd

Grammatica duplex.

Grammatica quæ docet cõnectere elementa est vtilis.

Epicurus inimicus disciplinarum.

Epicurus probat Grammaticam docentẽ connectere elementa.

non solùm sapientibus, sed etiam omnibus hominibus. Est enim perspicuum quòd omnis artis finis est vitæ vtilis. Ex artibus autem, *Artes cur inuentæ.* aliæ quidem in primis accesserunt pro declinandis ac depellendis iis quæ sunt molesta: aliæ autem pro inueniendis iis quæ sunt vtilia. Et ex primo quidem genere est ars medicinæ, vt quæ sit ars re- *παιωνὶς οὖσα.* medium afferens & dolores soluens: ex secundo autem ars gubernandi. eo enim vsu qui ex aliis gentibus percipitur maximè opus habent omnes homines. Quoniam ergo Grammatica per literarum excogitationem otiosissimè quidem medetur affectioni, nempe obliuioni: continet autem operationem maximè necessariam, nempe memoriam, omnia ferè in ea sita sunt. & neque ea quæ sunt maximè necessaria absque ea alios licet docere, & nec sine ea ali- *Grammaticæ vtilitas.* quid vtile ab alio disci potest. Est ergo Grammatica longè vtilissima. Eam quidem certè ne si voluerimus quidem, poterimus tollere vt non certamur. Si enim vtiles sunt argumentationes quæ Grammaticam docent inutilem, neque verò memoriæ mandari, neque rursus tradi absque ea possunt, vtilis est Grammatica. Atqui nonnullis videri posset in contraria esse opinione, eorum quæ à Pyrrhone di- *Timon non dissentit à Pyrrhone de Grammatica.* cuntur, Vates Timon, cùm dicit,

Grammaticæ ratio minimè & respectus habetur
Illi qui Cadmi Phœnicia signa docetur.

Quòd autem non ita se habeat, est manifestum. Nam quod ab eo dicitur, non est aduersus ipsam Grammatisticam seu literatoriam, qua Cadmi Phœnicia signa docentur, nempe illud Ratio & respectus habetur. Quomodo enim si quis eam docetur, eius nullam rationem habuit nec eam curauit? Sed potius hoc dicit, Qui Cadmi Phœnicia signa doctus est, cum præterea nullam aliam curare Grammaticam. Quod quidem eò redit, non vt sit inutilis hæc quæ consideratur in elementis, & in scriptione & lectione quæ per ipsa efficitur, sed ea quæ perperam discitur estque curiosa ac superuacanea. Nam vsus quidem elementorum confert ad vitam traducendam: sed non esse contentum traditione quæ existit ex obseruatione, præter ea autem ostendere, quòd alia quidem sunt natura vocalia, alia autem consonantia: & ex vocalibus alia quidem sunt natura breuia, alia verò longa, alia autem ancipitia & cõmunia, quod ad productionem attinet & correptionem, & alia de quibus docent fastu inflati Grammatici. Quamobrem Grammatisticam quidem & literatoriam non solùm non accusamus, sed etiam summas ei habemus gratias. Ad eã autem

quæ

quæ restat refellendum adhibemus argumenta. Recténe autem an non, sciemus cùm cuiusmodi ea sit, explicauerimus.

Quid est Grammatica. Cap. 7.

QVANDOQVIDEM, ex sapientis Epicuri sentẽtia, neque quærere neque dubitare licet absque anticipata notione, bene erit si ante omnia consideremus quid sit Grammatica, & an ex notione quę traditur à Grammaticis, possit intelligi disciplina aliqua quę constet & existat. Atque Dionysius quidẽ Thrax in præceptis dicit, Grammatica est experientia maxima ex parte, eorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores, scriptores vocans, vt est perspicuum ex eo quòd eos opponit ex aduerso poëtis, non alios quàm qui scripserunt soluta oratione. Quæ sunt autem apud poëtas & scriptores videtur interpretari Grammaticus, vtpote apud Homerum & Hesiodum & Pindarum & Euripidem & Menandrum: eorumque quæ sunt apud scriptores, vtpote Herodotum & Thucydidẽ & Platonem interpretationem, tanquam proprio munere fungens, aggreditur. Quamobrem qui sunt ex eis insignes & elegantes, de multis tractarunt scriptoribus, tum historicis, tum oratoribus, atque adeò etiam philosophis. quærentes quænam rectè ab eis dicta sunt & consentaneè linguæ proprietati: & quænam prauè ac corruptè. Quídnam significet, verbi gratia apud Thucydidem ζάσκλον & τορνεύοντες: & apud Demosthenem: Clamabant tanquam ex plaustro: aut quomodo legenda sit apud Platonem dictio ἰλλὸς, an tenuiter proferatur prima syllaba an aspiratè: an prima quidem tenuiter, secunda autem aspiratè: an ambæ tenuiter, an contrà. Propterea enim dicta est Grammatica experientia eorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Atque hic quidem sic dicit. eum autem reprehendit Ptolemæus Peripateticus, dicens quòd non oportebat eum dicere experientiam esse Grammaticam. Ipsa enim experientia est diuturnus quidem vsus & operans absque arte & ratione, positus in sola obseruatione & exercitatione. Grammatica autem est ars, non considerans quòd hoc nomen ponitur etiam in arte, vt docuimus in Commẽtariis Empiricis, cùm vita indiscriminatim eosdem vocet peritos & artifices. Ex qua quidem notione dixit etiam Metrodorus, nullam aliam rerum experientiam considerare suum finem quàm philosophiam, hoc est, nullam artem. Ponitur autem per excellentiam pro cognitione multarum & variarum rerum. quomodo etiã senes, qui multa quidem viderunt, multa

Absq; notione nec quærere nec dubitare licet, vt vult Epicurus.

Dionysius Thrax.

Grammatica quid sit, an experientia.

Scriptores qui sint.

Grammatica non est experientia.

Ptolomeus Peripateticus.

Experientia quid sit.

Periti & artifices iidem.

multa autem audierũt, dicimus habere magnam vitæ experientiam. vt etiam scribit Euripides,

Euripides.

Non omnia ô fili senectuti mala
O Theocleos adsunt: nanque experientia
Quàm iuuenes loqui potest sapientius.

Ad quod quidem Thrax ille fortasse tendens significatum, quandoquidem vult Grammaticum eum esse qui multa nouit & didicit, dixit Grammaticam esse experientiam eorum quę dicuntur apud poëtas & scriptores. Quamobrem hoc quidem est satis leue: Illud autem forte quispiam paulò magis grammaticæ hærens quæstioni, dicet illi.

Grammatica non est experientia.

Aut enim eorum quæ apud poëtas & scriptores dicuntur, solùm experientiam accidit esse Grammaticam: aut eorum quæ nec sunt apud poëtas neque apud scriptores. Sed non dixerint eorum solùm quæ dicuntur apud poëtas & scriptores esse experientiam, propterea quòd ea aliquando adducat sermones qui sunt in manu plebeiorum eorumque qui sunt planè rudes & ignari, arguitq; & ostendit quódnam sit barbarum & Græcũ, & quod sit Solœcum, & quod non sit eiusmodi. Si autem est experientia etiam eorum quæ non dicuntur solùm apud poëtas, neque scriptores, non oportebat dicere eam esse quod ex parte eam habere accidit. Sed mittentes de his subtiliter disserere, consideremus, vt polliciti sumus, an, quod ad hãc attinet notionem, Grammatica possit finem sustinere. Quando ergo dicunt eam esse maxima ex parte experientiam eorum quæ dicũtur apud poëtas & scriptores, omnium dicunt aut aliquorum. Et si omnium, primum quidem nõ vtique maxima ex parte, sed omnium.

Infinitorum non est experientia.

Et si omnium, etiam infinitorum, ea enim sunt infinita. Infinitorum autem non est experientia. Quamobrem nec erit quidẽ vlla Grammatica. Sin autem aliquorum, quandoquidem etiam plebeij scientes quædam ex iis quæ dicuntur apud poëtas & scriptores, non habent grammaticam experientiam, nec ea dicenda est Grammatica. Nisi forte dicãt propterea dictum esse maxima ex parte, vt & ad eam quę est omnium alicubi dubitationem, & ad eam quæ est apud plebeios & ignaros ponatur differentia.

Grammaticus in quo differt à plebeio.

Nam à plebeio quidẽ differt Grammaticus, quòd non paucorum vt ille, sed plurimorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores sit peritus: separatus est autem à cognitione omnium quæ vtique minimè esse potest: quandoquidem non omnia, sed ex ipsis plurima se nosse profitetur. Hæc autem non sunt eius qui respondet ac se defendit, sed eius qui malis addit mala, & qui

qui non modicas, sed maximas & ineuitabiles attrahit dubitationes. Primum quidem sicut multa, minimè sunt definita ac terminata, & Soriticam seu acerualem generant dubitationem: ita etiam plurima. Quamobrē aut ipsa nobis circunscribant, ostendentes ad quàm multas vsque cognitiones eorum quæ apud poëtas aut scriptores dicuntur dicendum sit: aut si in interminata manent promissione, dicentes se nosse plurima, admittant eam, quæ ex minimo fit, interrogationem. Nam plurimo definito numero, qui est vno minor iam est plurimus. est enim planè absurdum, vnitatis additione illum quidem dicere plurimum, hunc verò minimè. Quamobrē semper vnitate crescens qui ex eorum sententia est plurimus numerus, eò omnino redibit vt non sit amplius plurimus numerus, & ideo nec Grāmatica. quod quidem erat cōclusio Soriticæ dubitationis. Quemadmodum autem non est grammaticæ planè crassitudinis, in multitudine infinita dicere plurima. Quomodo enim paucius refertur ad aliquid, & consideratur ac intelligitur ex ea quæ est tanquam ad plurimum habitudine: ita etiam plurimum considerabitur ex ea quæ est ad paucum habitudine. Si ergo plurimorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores experientiam habent Grammatici, paucorum quæ sunt reliqua non habent. Si autem & quod sumptum est est plurimū, & quod relictum est est minus, non est vtique amplius vniuersum infinitum. Et tamen, vt nihil de his exactius & accuratius tractemus, falsum est quòd Grāmaticus plurima nouit ex iis quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Sunt enim paucissima, cùm restent multis partibus plura quæ non nouit, vt ostendā quæstione procedente. Nunc autem consideranda est alia definitio. Asclepiades ergo reprehendit Dionysium Thracem, qui dicit Grammaticam esse experiētiam, & propter eam causam quam dixit Ptolemæus. Reprehendit autem etiam propterea quòd eam pronunciet maxima ex parte experientiam. Nam hoc quidem est artium coniecturalium & quæ sub artem non cadunt, vt est ars gubernandi & ars medendi. Grammatica autem non est coniecturalis, sed similis musicæ & philosophiæ. Nisi forte, inquit, vitæ timuit breuitatem, vt quæ non sufficiat ad omnia comprehendēda. quod quidem est absurdum, si Grammatici & non Grammaticę faciat definitionem. quandoquidem ipse fortasse non erit sciens eorum omnium quæ dicuntur apud poëtas & scriptores, cùm sit animal breuis vitę: Grammatica autem est omnium cognitio. Huius itaque definitionis parte mutata, parte ablata, sic Grammaticę

Interrogatio ex minimo.

Numerus plurimus & minimus.

Plurimus & paucus sunt relatiua.

Asclepiades.

Grammatica nō est ars coniecturalis.

Grammaticæ definitio quã tradit Asclepiades.

maticæ definit notionem: Grammatica est ars eorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Ille autem minimè sustulit dubitationes, sed auxit: & in quibus vult augere Grammaticam, in iis eam sustulit. Sit enim cognitio omnium quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Ergo quoniam nihil est cognitio præter eum qui nouit: Nec Grammatica est pręter Grammaticum qui nouit, vt neque deambulatio præter eum qui deambulat, & status præter eum qui stat, & accubitus pręter eum qui accumbit. Concedit autem Grammaticam non habere omnium cognitionem. Non est ergo vtique cognitio omnium quę dicuntur apud poëtas & scriptores: & propterea nec Grãmatica. Et alioqui si ars est Grammatica, cùm sit cognitio omnium

Ars quid sit.

quæ dicuntur apud poëtas & scriptores: ars autem est consistens collectio ex comprehensione eorum quę sunt in Grammatico: necessariò cùm nemo habeat comprehensionẽ omnium quæ dicuntur apud

Grammaticæ perfectæ definitio quã tradit Chares.

poëtas & scriptores, consistere & esse non potest Grãmatica. Chares autem in primo De Grammatica, perfectam Grammaticam dicit esse habitum ex arte, habentem vim discernendi exactissimè ea quæ apud Græcos & dici possunt & cadunt sub intelligentiam, præter ea quę sunt sub aliis artibus, id postremum adiiciens, non leuiter

Artibus non sunt subiecta quæcunque dici possunt.

nec superfluè. Nam quoniam eorum quæ apud Gręcos dici possunt & quę veniunt sub intelligentiam, alia quidem subiecta sunt artibus, alia autem minimè: eorum quidem quę subiecta sunt artibus nõ existimat esse artem & habitum Grammaticam. vt in Musica quidem,

Grammatica nõ est ars eorum quæ subiecta sunt artibus.

concentus diatessaron & mutationis systematum: in Mathematica autem, defectus aut positurę circulorum. Eadem sunt autem intelligenda etiam in aliis artibus. Nullius enim eorum quę sunt illis subiecta cognitio est Grammatica: sed est quędam via, ratio ac methodus aliorum quę præter eas & dici possunt & veniunt sub intelligẽtiam. Eorum quidem quæ veniunt sub intelligentiã, quòd πίσυρες sunt quatuor: & quod βῆσσαι & ἄγκεα sunt loca sita infernè. Eorum autem quæ dici possunt, nempe eorum quæ versantur in proprietate ac diuersitate sermonis. vt quod hoc quidem dictum est Doricè: hoc autem

Significatum quod significat, & quod significatur

AEolicè. & non vt Stoici, quòd significatum contra sit quod significat. Nam quod venit sub intelligentiam, accipitur in eo solo quod significatur. Videtur autem etiam mouere aliquid quod dictum est à

Criticus differt à Grammatico.

Cratete. Ille enim dicebat Criticum differre à Grammatico. & Criticum quidem dicit oportere esse peritum omnis scientiæ Logicæ: Grammaticum autem esse tantùm interpretem linguarũ, & tradere

accentus,

accentus, & ea ſeie quæ ſunt his ſimilia. & ideo illum quidem eſſe ſimilem Architecto, Grammaticum autem miniſtro. Sed eiuſmodi quidem eſt illius definitio, partim quidem minus mala quàm ſint abſurda quæ dicit Dionyſius: partim autem peior. Nam quòd à ſoritica quidem dubitatione ſoluerit Grammaticam, & ab alienis ſeparauerit contemplationibus Muſicæ & Mathematicæ, vt quæ ei non conueniant, per ſe eſt euidens: ſed eā non liberauit ab eo, quod non conſiſtat. imo verò laborauit & opē tulit ad hoc vt ea ſit eiuſmodi. Nam Dionyſius quidem in aliquo definiit terminum ac limitem Grammaticæ, ſtatuens eā in ſolis poëtis & ſcriptoribus: iſte verò vult eam verſari in omni voce Græca & in omni ſignificato. quod quidem, ſi fas eſt dicere, ne Deus quidem præſtare poteſt. Nam vt prius dicebamus, nulla certa via ac methodus conſiſtit in aliquo infinito: imo verò ipſa hoc finit ac terminat. eorum enim quæ ſunt non definita & interminata vinculum eſt ſcientia. Res autem quæ ſignificant & ſignificantur ſunt infinitæ. Non eſt ergo Grammatica ars quæ verſatur in iis quæ ſignificant & quæ ſignificantur. Quinetiā ſunt omne genus vocum mutationes: fueruntque antea, & rurſus erunt: mutatione enim delectatur ſeculum, non ſolùm in arboribus ac plantis & animantibus, ſed etiam in verbis. Conſtantē autem infinitatem, nedum eam quæ mutatur, fieri non poteſt vt humana inueniat cognitio. Nec hac ergo ratione conſtabit Grammatica. Alioqui aut artificioſum exiſtimat eſſe habitum, aut artis expertē. Et ſi artificioſum, quomodo non eum quoque dixit eſſe artem: quin etiam id ex quo eſt. Sin autem artis expertem: quoniā fieri non poteſt vt per id, quod caret arte, cernatur id quod eſt artificioſum: non conſiſtet vllus grāmaticus habitus, artificioſè diſcernens ea, quæ apud Græcos ſignificant & ſignificantur. Demetrius autem cognomine Chlorus, & quidam alij Grammatici ita definierunt: Grammatica ars eſt cognitio dictionum quæ ſunt apud poëtas, & quæ ſunt in communi conſuetudine. Manent autē his quoque eędem dubitationes. Neque enim omnium quę dicuntur apud poëtas poteſt eſſe ars Grāmatica, neque aliquorum. Et vt ſit quidem omnium, eo ipſo fieri non poteſt: ſiquidem & de Diis, & de virtute, & de anima dicitur apud poëtas, quorū Grammatici nullam habent experientiam. Aliquorum autem, propterea quòd id non in ſolos cadit Grāmaticos, ſed etiam in aliquos alios, vtpote Philoſophos & Muſicos & Medicos. Nā illi quoque quædam conſpexerunt ex iis quæ ſunt apud Poëtas. Et rurſus dum dicunt

Infiniti nulla eſt methodus.

Scientia vinculum nō definitorum & interminatorum.

Mutatione delectatur ſeculum.

Grammaticæ definitio Demetrij Chlori.

dicunt Grammaticam esse cognitionē dictionum quæ sunt in communi vsu & consuetudine. si quidem vniuersè sumant & in genere, quòd si quæ sunt dictiones in communi consuetudine, illarum cognitio est Grammatica, errant. Sunt enim infinitæ dictiones in communi consuetudine: infinitorum autem non est cognitio. Sin autem tendunt ad id quod est singulare, quod perinde est ac si dicas, Sunt quædam dictiones in communi consuetudine, quarum cognitio est Grammatica, ne sic quidem facient Grāmaticam. Atheniensis enim habet cognitionem dictionum quæ sunt in vsu in Attica: & Doriensis earum quæ sunt in vsu in regione Dorica: & orator earū quæ sunt in vsu in arte oratoria: & medicus earum quæ in arte Medicinæ. Si autē dicant omnium quæ sunt in communi vsu ac consuetudine cognitionem, non tanquam singularium & omnium quæ sunt sigillatim (hoc enim re vera non potest fieri) sed omnium quæ vniuersè & in genere supremo sunt in dialectis & linguarum proprietatibus, vt quòd sit quidem Doriensium vti tali tono: Ionum autem alio, dicent quidem fortasse aliquid probabile, non tamen verum. Neque enim est vnus mos in vnaquaque lingua. sunt enim multæ Doricæ & Atticæ: neque regulæ, quas videntur tradere, extenduntur ad omnem dictionem: sed procedunt quidem vsque ad quantitates & ad tonorum similitudines, vtpote quòd sint oxytonæ vel barytonæ: vt autē omnes comprehendant minimè fieri potest. Atque hæc quidem dicta sint exempli gratia, ad hoc quòd Grāmatica sit eiusmodi vt non consistat, quod attinet ad eius notionē quæ est apud Grammaticos. Consequenter autem aggrediamur & examinemus eas contemplationes, quæ sunt in ea principales, & ex quibus maximè accipit substantiam.

Mos non est vnus in vnaquaque lingua.

Quæ sint partes Grammaticæ. Cap. 8.

Grammaticæ quot sint partes.

CVM magna sit & inutilis apud Grammaticos dissensio de partibus Grammaticæ, ne id quod in transitu & propter aliud adducitur, videatur tenere locum principis incepti ac instituti, neque alienam & in præsentia inutilem ingredientes materiā, deferamus contradictionem magis necessariam, sufficiet dicere citra calumniam, quòd Grammaticæ alia quidem pars est historica: alia verò artificiosa: alia autem magis propria, per quam certa via ac ratione tractantur quæ sunt apud poëtas & scriptores. Ex quibus artificiosa quidē est illa, in qua statuunt de elementis & partibus orationis, & orthographia,

graphia, & linguæ Græcæ proprietate, & iis quæ consequuntur. Historica autem vbi docent de personis, vtpote diuinis & humanis & heroicis: aut narrant de locis, vt de montibus vel fluuiis: aut tradunt de figmentis & fabulis, aut si quid est eiusmodi. Magis propria autẽ est, qua considerant quæ sunt in poëtis & scriptoribus, quatenus exponunt ea quæ dicuntur obscurè, & iudicant quæ sunt bona & quæ secus, & distingunt germana ac sincera ab adulterinis. Eæ autem, vt eas rudi ac crassa Minerua complectar, sunt partes Grãmaticæ. Sunt verò cogitandæ ac intelligendæ, non purè ac sincerè: neque vt si dicas, partes hominis sunt anima & corpus. Nam hæc quidem cogitantur ac intelliguntur, vt quæ sint à se inuicem diuersa. Artificiosa autem, & historica, & quæ in poësi & in scriptionibus versatur, partes Grammaticę, magnã habent cum reliquis connexionem & coniunctionem. Poëtarum enim examinatio non fit absque parte artificiosa & historica. & vtraque earum non consistit absque connexione aliarum. Quomodo ergo qui dicunt artis medendi partes esse victus rationem, chirurgiam, medicamentorum exhibitionem, sic dicunt, vt quòd in contemplationibus eæ valde inter se cohęreant. Victus enim ratio non venit absque medicamentorum exhibitione & chirurgia. Et rursus medicamentorum exhibitio continetur etiam à virtute aliarum: Ita etiam in præsentia, nõ est seiuncta vnaquæque pars, neque pura ac sincera à commistione aliarum. Hoc autem prius explicauimus non abs re neque leuiter ac per trãsitum, sed vt sciamus, quòd si ostensum fuerit ex iis aliquam non posse consistere, vi ac potestate reliquæ quoque sunt sublatæ, quarum vtraque consistit non absque ea, quæ est sublata. Et tamen non hoc faciemus, quamuis hæc sit via compendiaria: sed tentabimus dicere aduersus vnamquãque, perinde ac si non egeret aliarum præsentia. Ordine autem incipiendum est à prima.

Partes Grammaticæ non sunt inter se omnino diuersæ.

ἀνάκρισι.

Partes medicinæ non sunt inter se diuersæ, & quænã sint.

Quòd nullam certam viam, rationem ac methodum habeat, neque possit consistere artificiosa pars Grammaticæ. Cap. 9.

PROPTER multa quidẽ alia est diligenter examinandum Grammaticæ artificium: maximè autem quòd de eo sibi placeant & se magnificè iactent Grammatici, eos autem semper insectantur qui sunt aliis ornati disciplinis, vt qui ne Græcorum quidem communem vsum sciant ac consuetudinem: & etiam propterea quòd si quando premantur in quæstione, sæpe non inueniant aliam euadendi ratio-

Grãmaticorum iactãtia.

 nem

nem ad eos abstrahendos, qui cum eis disputant, quàm quòd sit barbarum & Solœcum quod ab eis dictum est. Ad nos autem ad id hortandum non parum etiam debet habere momenti, cùm videamus Grāmaticos qui ne duo quidem ferè verba dextrè possint contexere, velle vnumquenque ex antiquis, qui dicendi facultate & Græci sermonis proprietate plurimùm valuerunt, vt Thucydidem, Platonem, Demosthenem, tanquam barbarum arguere. Vna enim pro omnibus erit sui aduersus eos vlciscendi ratio, si falsò appellatam eorum artem inertem, artis, inquam expertem ostenderimus. Ordine autem nobis dicendum est primùm de elementis, ex quibus omnia apud eos cōstant, & quibus sublatis necesse est Grāmaticos esse agrammatos, hoc est, illiteratos. Cùm autem tribus modis dicatur elementum, nempe character & figura quæ scribitur, & vis eius, & præterea nomē, de vi maximè nunc procedat quæstio. ea enim apud ipsos propriè appellata est elementum. Cùm ergo vocis quæ mandatur literis, sint viginti quatuor elementa, earum duplicem in summo ponunt naturam. eorum enim alia appellant vocales, alia consonantes. Et vocales quidem septem α.ε.η.ι.ο.υ.ω. consonantes autem reliqua. Vocalium autem tres dicunt differentias. Earum enim duas dicunt esse longas, nempe η. & ω. totidem autē breues, nempe ε. & ο. tres autem communes, quod ad lōgitudinem attinet & breuitatem, quas etiam vocant δίχρονα, id est duorum temporum, & ὑγρὰ, id est liquidas, & ancipites, & mutabiles. Est enim vnicuique earum à natura insitum, vt aliquando quidem producatur, aliquando verò corripiatur: vt α. quidem in hoc versu,

Ἄρες Ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα id est,
Mars, Mars saeue, hominum exitium, qui mœnia quassas.

ι. autem,

Ἴλιον εἰς ἱερὴν, τῷ δ' ἀντίος ὤρνυτ' Ἀπόλλων, id est,
Ilion ad sacram, illi verò occurrit Apollo. υ. autem,
θεσπέσιον νεφέων ἐκ Διὸς ὗεν ὕδωρ, id est,
Diuina ex nimbis à Ioue limpha pluit.

Consonantium autem aliæ quidem sunt, vt ipsi volunt, semiuocales, aliæ autem mutæ. Et semiuocales quidem, quibus est à natura insitum vt per se in prolatione efficiant ῥοῖζον, id est r literæ sonum, vel σιγμὸν, id est sonum literæ s, vel μυσμὸν, id est sonum literæ m, vel aliquem alium sonum, vt ζ.θ.λ.μ.ν.ξ.ρ.σ.φ.χ.ψ. vel vt volunt nonnulli, præter θ.φ.χ. reliquæ octo. Mutæ autem sunt, quæ per se possunt syllabas efficere,

Elementum tribus modis dicitur.

Elemētorum seu literarum diuisio.

efficere, neque ſonorum proprietates, ſed ſolũmodo ſimul cum aliis prolatæ, vt β.γ.δ.κ.π.τ. vel vt nonnulli, etiam θ.φ.χ. Porrò autem rurſus communiter ex conſonantibus alias quidem dicunt eſſe aſperas, alias autem tenues. Et aſperas quidem ϑ.φ.χ. Tenues autem κ.π.τ. Solum autem ρ. dicunt ſuſcipere aſperitatem & tenuitatem. Dicunt autem ex conſonãtibus quaſdam eſſe duplices, nempe ζ.ξ.ψ. Dicunt enim conſtare quidem ζ. ex σ. & δ. ξ. autem ex κ. & σ. ψ. autem ex π. & σ. His autem priùs dictis veluti quibuſdam elementis, dico primum quidem ab eis abſurdè dici, quòd ex elementis quædam ſint duplicia. Nam quod eſt duplex, conſtat ex duobus. Elementum autem non conſtat ex aliquibus. debet enim eſſe ſimplex & non conſtitui ex aliquibus. Non eſt ergo duplex elementum. Alioqui ſi quę duplex conſtituunt elementum, ſunt elementa: Duplex quod conſtat ex elementis, non erit elementum. Atqui quæ conſtituunt duplex ſunt elementa. Non eſt ergo duplex elementum.

Duplices non ſunt literæ.

Porrò autem vt literæ tolluntur, ita etiam ancipites, quæ communẽ cenſentur habere naturam longitudinis & breuitatis. Nam ſi ſunt huiuſmodi, ipſa ſeorſum litera, & ſolus character literarum α.ι.υ. oſtendit naturam ancipitis, & nunc quidem corripi, nunc autem produci poſſe accentu. Sed character quidem ſeorſum non indicat natura commune elementum. Neque enim oſtendit quòd producitur: neque quòd corripitur: Nec vtrunque ſimul, nempe quòd producitur, & corripitur. ſed quomodo quæ per ipſum conficitur ſyllaba, vt dictum eſt in dictione Ἄρης, præterquam ſi addatur accentus, ſítne longa an breuis minimè cognoſcitur: Ita etiam α.ι.υ. ſi ſeorſum ſumantur, non erunt communia vtriuſque facultatis, ſed neutrius. Reſtat ergo vt cum accentu ipſa dicatur eſſe cõmunis. quod rurſus nullo modo poteſt fieri. Eum enim aſſumens, aut ſit longa, quando eſt longa: aut breuis, quando eſt breuis: nunquam autem communis. Non ſunt ergo elementa natura ancipitia duorúmue temporum. Si enim dicant ea eſſe communia natura, ex eo quòd apta ſint ad vtrunque ſuſcipiendum, imprudentes propemodum in eandem deuoluentur dubitationem. Quod enim eſt aptum ad aliquid ſuſcipiendũ, non erit illud ad quod ſuſcipiendum eſt aptum. Quomodo enim æs aptum quidem eſt ſuſcipere vt ſit ſtatua, non eſt autem ſtatua, quatenus aptum eſt ad eam ſuſcipiendam. Et quomodo ligna quidem aptam habent naturam vt fiant nauis, nondum autem ſunt nauis: Ita etiam huiuſmodi elementa apta quidem ſunt ad ſuſcipiendam longitudinem & breuitatem:

Ancipites non ſunt vocales.

Suſceptiuum nõ eſt id quod ſuſcipitur.

non sunt autem longa & breuia & neutrum, priusquam ab accentu accipiant qualitatem. Ad hæc quæ dicta sunt accedit, quòd sint repugnantia productio & correptio, & non possint simul consistere. Nã per ablationem breuitatis consistit productio: & si tollatur longa, fit breuis: & si perimatur breuis, fit longa. Quamobrẽ fieri non potest, vt quæ est circunflexa sit breuis, propterea quòd cum circunflexione necessariò simul cõsistit productio. Quamobrem si est natura aliquod elementum anceps, aut simul in eodem consistet vis breuitatis & productionis: aut in parte. Sed vt simul consistat in eodẽ fieri non potest. In eadem enim prolatione simul non consistiterint facultates quæ se inuicem perimunt. Restat ergo vt in parte. quod rursus non est credibile. Quando enim non est longum, tunc non est commune elementum in breuitate & longitudine, sed tantùm breue. Idem autem modus argumentandi fit etiam in iis literis, quæ sunt natura tenues aut asperæ, aut communes in vtroque. Nobis autem satis est ostendere genus argumẽtationis. Quinetiam quoniam sublata sunt communia: & ostensum est ea solùm produci aut corripi, sequetur etiam quòd vnumquodque sit duplex, illud quidem natura longum, hoc verò natura breue. Cùm ergo sit duplex α. & ι. & υ. non erunt septem solùm elementa seu literæ vocales, quarum duæ quidem longæ, nempe η. & ω. duæ autem breues, nempe ε. & ο. tres autem ancipites, nempe α. & ι. & υ. sed vniuersæ simul decẽ: & earum quinque quidem longæ η. & ω. & longum α. & ι. & υ. & totidem breues ο. & ε. & α. breue, & ι. & υ. Sed quoniam Grammatici non existimãt tantùm duos esse accentus, nempe lõgum & breuem, sed etiam acutum, grauem, circunflexum, asperum, lenem: vnaquæque ex iis quæ ostensæ sunt vocalibus, habens seorsum aliquem ex his accentibus, fiet elementum. & qua ratione nullum erat elementum commune in longitudine & breuitate: sed vel longum tantùm, quando habebat longum: vel breue, quando habebat breuem: eadem ratione nullum erit commune in acuto & graui: sed vel acutum tantùm, quando assumpsent acutum: vel graue, quando grauem. Et si in aliis circiter quinque accipit accentus, breuẽ, acutum, grauem, asperum, tenuem. Longa autem rursus cùm duo sint, si ex abundanti accipiant etiam accentum circunflexum. ea enim producuntur & acuuntur & grauãtur, & à natura etiã peculiarius habent vt circunflectantur, fient duodecim. Communia autem cùm sint tria, in vnoquoque suscipiunt septem accentus. fiuntque ea viginti & vnum: adeò vt ea omnia sint quadra-

Repugnãtia nõ possunt simul cõsistere.

In accẽtibus quàm sint quædam absurda.

quadraginta tria. Quibus si septemdecim addantur consonantes, fiunt sexaginta elementa, non autem viginti quatuor. Est autem alia quoque ratio, per quam contrà rursus censetur vocales esse pauciores iis septem quæ iactantur apud Grammaticos. Si enim, vt ipsi volunt, α. producatur & corripiatur, non est aliud elementū, sed vnum commune. Similiter autem & ι. & υ. sequetur vt etiam ε. & η. vnum sint elementum eadem facultate commune. Si enim vis eadem ac facultas amborum, & correptum η. fit ε. productum autem ε. fit η. eodem modo autem ο. & ω. erit elementi vna cōmunis natura, productione differens & correptione: quandoquidem ω. quidē longum est ο. ο. autem breue est ω. Cæcutiunt ergo Grammatici, & non aspiciunt id quod est eis consequens, dicentes esse septem vocales, cùm sint solùm quinque natura. Contrà autem dicunt nonnulli Philosophi futura plura elementa, vt quæ vim non habeant diuersam ab iis quæ tradi solent. vt αι. & ου. & quidquid est similis naturæ. Elementum enim maximè iudicandum est esse elementum, ex eo quòd sonum habeat incompositum & vnicum, vt est sonus α. & ε. & ο. & cæterorum. Quoniam ergo sonus αι. & ει. est simplex & vniformis, erunt hæc quoque elementa. Quòd sit autem sonus simplex & vniformis, signum erit quod dicetur. Nam sonus quidem compositus, non qualis ab initio incurrit in sensum, talis natura permanet vsque ad finem, sed per extensionem fit diuersus. Qui autem est simplex, & re vera locum tenet elementi, contrà ab initio vsque ad finem est immutabilis: vt exempli gratia, cùm syllabæ πα. quidem sonus profertur in extensione, est perspicuum quòd non similiter eum apprehender sensus in prima incursione & in vltima. Sed in principio quidem, à prolatione π. mouebitur: postea autem ea deleta, purè ac sincerè apprehender vim literæ α. Quamobrem πα. non est elemētum, & quidquid est ei simile. Sed si dicant sonum αι. nihil erit huiusmodi: sed qualis ab initio auditur vocis proprietas, talis etiam in fine. Qua de causa αι. erit elementum. Cùm hoc autem ita sit, quādoquidem & sonus ει. & sonus ου. vniformis & incompositus & immutabilis ab initio ad finem vsque accipitur, erit is quoque elementum. Sed missa illa inquisitione, illud dicamus quod magis potest premere Grammaticos. Si enim communia dicuntur elementa tria α. ι. υ. propterea quòd sint apta ad suscipiendam productionem & correptionem, sequetur vt omne elementum dicatur esse commune: est enim aptum ad suscipiendum quatuor accētus, nempe grauem, acutum,

Elemēta quadraginta tria. Vocales pauciores septem.

Elementum iudicatur ex sono vnico et incomposito.

Sonus simplex quomodo discernatur à composito.

Αι. & ει. et ου. sunt elementa.

Α. ι. υ. non sunt communia elementa.

tum,tenuem,asperum. aut si ferre non possunt vt omne elementum dicant esse commune, nec illa dicant communia, quòd apta sint ad suscipiẽdum productionem & correptionem. Atque sufficiebat quidem, cùm elementa Grammaticæ vocata sint in dubium, finem imponere quæstioni. Quid enim restat dicendum de iis, quę sunt post principia, Grammaticis qui principia non habent? non erit tamen alienum, progrediendo ad interiora, illorum quoque ostendendi gratia, facere periculum. Et quoniam syllabæ constant ex elementis, de eis subiungamus.

De Syllaba. Cap. 10.

Syllaba quomodo sit lõga. OMNIS ergo syllaba est aut longa aut breuis. Longa autem fit duobus modis, natura & positione. Natura quidem tribus modis: vel quando habet elementũ natura longum, vt in dictione ἥως. vtraq; enim harum syllabarum est longa, propterea quòd illa quidem habeat η. hæc verò ω. natura longum: aut quando cõstat ex duabus vocalibus, vt in dictione αἰεὶ. Duæ enim syllabæ sunt longę, quòd vtraque sit ex duabus vocalibus: aut quando habet commune elementum in longo tono sumptum, vt in dictione Ἄρης. α enim vocalis anceps longo tono profertur. Natura ergo tribus modis syllaba producitur. Positione autem quinque modis: vel quando in duas simplices desinit consonantes: vel quando quæ eam sequitur syllaba, à duabus incipit consonantibus: vel quando desinit in consonantem, & quæ deinceps sequitur incipit à consonante: vel quando desinit in literam duplicem: vel quando post ipsam infertur duplex. Si igitur omnis syllaba est vel longa vel breuis, conuenienter iis modis qui traditi sunt ab arte: si ostenderimus eam neutrum esse eorum, est perspicuum quòd nec dictionem quidem habebunt Grammatici. Quomodo enim si tollantur elementa, simul etiam tollũtur syllabæ: ita etiam si tollantur syllabæ, ne erunt quidem dictiones, neque com*Syllaba non est breuis.* muniter partes orationis, & ideo nec oratio. Vt ergo sit aliqua breuis syllaba, prius oportet confiteri quod sit tempus minimũ & breue *Tempus nõ est minimum.* in quo consistit. Non est autem minimum tempus. omne enim tempus diuiditur in infinitum, vt postea ostendemus. Si autem diuiditur in infinitum, non est minimum. Non est ergo syllaba breuis habens breue tempus. Quòd si dixerint se vocare breuem & minimam syllabam, non eam quæ est minima secundum naturam, sed eam quæ est minima ad sensum, augebunt dubitationem. Breues enim quæ apud

apud eos dicuntur syllabas, non videmus esse quod ad sensum attinet diuiduas: vt exempli causa *Pe.* Sensiliter enim in ea animaduertimus, quòd ante vim literæ P. profertur vis literæ E. Et contrà, si dicamus *Pe.* rursus apprehendemus, quòd prima quidem ordine est vis literæ P. secunda autem literæ E. Quoniam ergo quidquid primam & secundam partem habet ad sensum, ad sensum non est minimum: cernitur autem quæ est ex Grammaticorum sententia breuis syllaba, habere primam partem & secundam: non est ad sensum minima & breuis syllaba. Nam Musicis quidem fortasse poterunt relinquere quædam tempora rationis expertia & vocum augmenta: Grammaticis autem, qui non capiunt profunditatem huiusmodi dubitationis, sed solùm syllabam in genere diuidunt in breuem & longam, non æquum est ignoscere. Non potest itaque breuis syllaba consistere. Rursus quoque longa erit huiusmodi vt minimè esse possit. Eam enim dicunt esse duorum temporum. Duo autem tempora simul in se inuicem esse non possunt. Si enim sunt duo, in hoc discernuntur & distinguuntur, vt duo sint, quòd alterum quidem sit instas, alterum verò minimè. Si autem alterum quidem sit instans, alterum verò non sit, non sunt simul in se inuicem. Quamobrem longa quoque syllaba, si est duorum temporum, debet quando primum quidem tempus est instans, tunc secundum non esse: & quando secundum est instans, tunc primum non esse amplius. Cùm autem simul esse non possint eius partes, tota quidem non consistit, sed aliqua pars eius. Sed pars eius non est ipsa, alioqui non differet longa à breui. Neque est ergo aliqua syllaba longa. Si autem dicunt lōgam syllabam intelligi per recordationem quæ simul existit. Prius enim dicti soni recordantes, & eum qui nunc dicitur apprehendentes, id quod ex vtrisque componitur, dicimus esse longam syllabam. Si hoc dicant, nihil aliud quàm fatebuntur eiusmodi syllabam non posse consistere. Nam si consistit, aut consistit in eo quod prius profertur, aut in eo quod postea. Sed nec consistit in eo quod prius profertur, nec in eo quod postea. vtrunque enim eorum seorsum non consistens, ne syllaba quidem est omnino. Non consistens autem neque est breuis nec longa syllaba. Neque in vtrisque. Nam alter eorum so norum altero cōsistente non consistit. Ex eo autē quod est, nihil cogitare possumus compositum tanquam ex partibus. Nō est ergo aliqua syllaba longa. His autē sunt proportione conuenientia ea quoq; in quibus dubitādum est de dictione & de partibus orationis. Nam primum

Musici habent tempora rationis experta.

syllaba non potest esse longa.

Duo tempora simul esse non possunt.

Quod est, *pu to legendum*, quod non est.

primum quidem, vt paulò ante ſubindicauimus, ſi non ſit ſyllaba, ne fieri quidem poteſt vt ſit dictio. ex ſyllabis enim dictiones accipiunt ſubſtantiam. Deinde etiam via ac ratione licebit in primis in ipſa dictione eaſdem tractare dubitationes. Aut enim eſt ſyllaba, aut conſtat ex ſyllabis. Quomodocunque autem ſe habeat, ſuſcipies dubitationes à nobis expoſitas in ſyllaba. Ne tamẽ videamur nouis egere argumentis, hoc in loco alloquendi ſunt nobis Grãmatici. Quando vocant aliquas partes orationis, vtpote Nomen, Verbum, Articulus, & reliquas, vndénam ea ſumpſerunt? Aut enim hæc tota vocant orationem: aut has illius partes, cùm neque hæc neque illa tanquam totum poſsit intelligi, neque hæ vt partes illius. Sumantur autem quæ ad cauſam faciant exempla, ne abſimus à contemplationibus Grammaticæ. Sit ergo, vt ita ponamus, oratio quidem totus hic verſus,

Il. α. *Iram Peliadæ dic ô Dea carmine Achillis.*

partes autem eius hæ, nempe, Iram appellatiuum, & Dic verbũ imperatiuum, & Dea rurſus appellatiuum fœmininum, & Peliadæ nomen patronymicum, & præterea Achillis nomen proprium. Aut ergo aliquid aliud eſt oratio quàm eius partes: & aliud partes quàm oratio: aut congeries partium exiſtimatur oratio. Et ſi oratio quidẽ eſt aliquid aliud quàm partes, eſt perſpicuum quòd ſi tollantur expoſitæ partes orationis, relinquetur oratio. Tantùm autem abeſt vt prius dictus verſus maneat ſi omnes auferantur eius partes, vt ſi vnã quamlibet eius partem ſuſtulerimus, vtpote Iram, vel Dic, non eſt amplius verſus. Si autem congeries partiũ orationis intelligitur oratio, eò quòd nihil ſit congeries præter ea quæ ſunt congeſta, quomodo diſtantia nihil eſt præter ea quæ diſtant: ita nihil erit oratio cuius non intelligentur aliquæ partes. Quòd ſi nulla ſit tota oratio, nec partes aliquæ eius erunt. Quomodo ergo ſi nihil eſt dexterum, neque eſt ſiniſtrum: ita ſi non ſit aliquod totum oratio, nec erunt partes. In ſumma autem ſi congeriem partium orationis totam exiſtimabunt orationem, iis erit conſequens, vt partes orationis dicant ſui inter ſe eſſe partes. Si enim nullum ponitur totum præter ipſa cuius erunt partes, erunt inter ſe partes. Conſideremus autem hoc quàm ſit à ratione alieniſsimum. Partes enim omninò continenrur in illis, quorum dicuntur eſſe partes, proprium locum tenentes, & propriam habentes ſubſtantiam. Non continentur autem inter ſe: vt, exempli cauſa, hominis quidem partes ſunt manus: manuum autem digiti.

Quam-

Quamobrem in homine quidem continentur manus : in manibus autem digiti : in digitis verò vngues. & non dextera quidem manus implet finistram. index autem perficit pollicem, caput autem simul ponit pedes, & pedes thoracem. Vnde etiam erit dicendum partes orationis esse inter se inuicem partes, quādoquidem oportebit ea in se inuicem contineri. Iram quidem esse in Dic:Dic autem in Dea:& in summa omnia in omnibus. quod quidem non potest fieri. Cùm ergo non possint partes orationis inter se inuicem esse partes, propterea quòd ea res nō possit intelligi:neque vlla tota inueniatur oratio præter suas partes : neque vlla res inueniatur præter ipsas partes cuius dicimus esse partes, restat vt dicamus nullam esse partem orationis, & ideo nec orationem. Sic quoque est inferendum. Quoniā Iram pars est versiculi:aut pars est totius versus, aut illius partis,nempe, Peliade dic ô Dea carmin' Achillis. Sed si est quidem pars totius versus:quoniam omninò cum eo intelligitur Iram, erit illud Irā pars seipsam complens. propterea autem etiam seipsa erit maior & minor. Seipsa quidem maior, quatenus à seipsa completur. Nam quod ab aliquo completur, est maius eo quod ipsum complet. Minor autem, quatenus seipsam complet. Nam quod aliquid complet, est minus eo quod completur. Non sunt autem hæc admodum probabilia. Non est ergo Iram pars totius versus. Sed neque est pars reliqui,nempe, Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Nam primùm quidem pars continetur in eo cuius est pars. Iram autem non continetur in illo, Pelidę dic ô Dea carmin' Achillis. Quamobrem non est pars eius. Deinde nec illud, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis, opus habet complemento: completum est enim propria oratione. Sed tota oratio, versus inquā, non est illud, Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Ergo nec eius pars est Irā. Sed si neque totius versus pars est Iram: neq; eius partis quæ restat : præter ea aūtē nihil ponitur: nullius orationis pars est Iram. Atque hæc quidem vniuersè & magis in genere dicenda sunt aduersus partes orationis. Quòd si ingrediamur ad artē quæ singulatim de iis ab ipsis traditur, inueniemus multas nugas. Idque sciri potest, non si ad omnē accesserimus materiam : est enim hoc ineptum amlsíq; Grammaticæ garrulitatis plenum: sed si fecerimus sicut vini copones: & quomodo illi ex modica gustatione totum quod aduectum est vinum probant:ita etiam cùm sumpserimus vnam partem orationis, nempe Nomen, ex eo quod de ipso arte traditum est, considerabimus etiam in aliis Grāmaticorum solertiam.

Orationis nullæ sunt partes, nec oratio.

Vini copones ex modica gustatione totū vinū probāt. ἐτρῶχ ἄσαι.

De Nomine. Cap. II.

Masculina et fœminina nomina quænam dicantur natura.

IAM enim cùm dicunt, ex nominibus alia quidem esse masculina natura, alia verò fœminina, alia verò neutra: & alia numero singularia, alia verò dualia, alia verò pluralia, & alias contexunt diuisiones, quæramus quídnam sit hoc quod ab eis enunciatur, nempe natura. Aut enim quòd, sicut qui primi enũciauerunt nomina, eorum naturalem fecerunt enunciationem, vt in his vocabulis, Dolere, Vociferari, Lætari, Admirari, ita dicunt alia quidem nomina esse huiusmodi, alia verò huiusmodi: aut quòd etiã in præsentia vnunquodque eorum nos mouet naturaliter quòd sit masculinum, etiamsi id masculinum esse non existimemus. & rursus ipsum naturaliter ostendit, quòd fœmininum, etiam si nos nolimus. Sed primum quidem non dixerint. Vnde enim Grammaticæ hoc accesserit crassitudini, vt discernat vtrùm nomina sint natura, an ex instituto & impositione. aut alia quidem sic, alia verò illo modo, quando nec Philosophis naturalibus, qui ad summum peruenerunt, facile fuerit hoc dicere, propterea quòd vtrinque pares afferantur rationes. Et alioqui valida eis obiicitur ratio, aduersus quam ne, si catapultam quidem (vt aiunt) opponant Grãmatici, poterunt aliquid videre quod resistat. Si enim nomina essent natura, & non significaret vnunquodque ex impositione, oporteret omnes audiri ab omnibus, Græcos à Barbaris, & Barbaros à Græcis, & Barbaros à Barbaris. Sed hoc non est. Nomina ergo non significant natura. Quamobrem hoc quidẽ non dicent. Si autem quòd naturaliter ostendit vnunquodque nomen quòd sit masculinum aut fœmininum, aut neutrum, dicunt alia quidem esse huiusmodi, alia verò huiusmodi, sciant se perfectius collare sibi construere. Rursus enim dicemus. Id quod nos natura mouet, omnes mouet similiter: & non alios quidem sic, alios verò contrario modo. vt ignis natura calefacit Barbaros, Græcos, ignaros, peritos: & non Græcos quidem calefacit, Barbaros autem refrigerat. & nix natura refrigerat: & non aliquos quidem refrigerat, aliquos verò calefacit. adeò vt quod natura mouet, similiter moueat eos qui sensus minimè habent impeditos. Eadem autem nomina nõ sunt omnibus eadem: sed aliis quidem masculina: aliis verò fœminina: aliis verò neutra. vt Athenienses quidem in fœminino genere dicũt τὴν σάμνον: Peloponnensij autem in masculino τὸν σάμνον. Et alij quidem τὴν θόλον: alij verò τὸν θόλον. Et alij quidem τὸν βῶλον: alij verò τὴν βῶλον. Nec propterea

Nomina non esse natura.

σάμνος, stagnum. θόλος, tholus. βῶλος, gleba.

prerea isti aut illi dicuntur errare. Nam vt singula posuit, ita iis vtitur. Imo verò iidem ea diuersè, aliquando quidem masculinè, aliquando verò fœmininè efferunt, dicentes τὸν λιμὸν & τὴν λιμόν. Non sunt ergo ex nominibus alia quidem masculina, alia verò fœminina: sed ex instituto & impositione alia quidem sunt huiusmodi, alia verò huiusmodi. Ad hæc accedit, quòd si ex nominibus natura alia quidem essent masculina, alia verò fœminina, naturę masculinæ semper deberent appellari nominibus masculinis, & fœmininæ fœmininis: & neque masculinæ neque fœmininæ in neutro genere. Sed non ita est. sed & masculinas naturas fœmininè vocamus, & fœmininas masculinè: & eas, quæ nec sunt masculinæ nec fœmininæ, aut masculinè aut fœmininè, non autem in neutro genere: vt κόραξ quidem dicitur. ἀετὸς, κώνωψ, κάνθαρος, σκόρπιος, μῦς masculinè, etiam in fœmina. Et rursus χελιδὼν, χελώνη, κορώνη, ἀκρὶς, μυγάλη, ἐμπὶς, etiã in natura masculo vocamus fœminino. Similiter etiã κλίνη fœmininè, in eo quod est nec masculinum nec fœmininum natura. Et στῦλος masculinè dicitur in neutro. Si ergo nullũ est nomen masculinum aut fœmininum natura, quemadmodum reprehendet Grãmaticus eum qui peruersè dicit ὁ χελιδὼν, & ἡ ἀετὸς? Aut enim reprehendet, quòd cùm nomen τῆς χελιδόνος sit fœmininum, ille cogat ipsum articulo esse masculinũ: aut quòd communis vsus ipsum posuerit fœmininum, sed non masculinum. Sed si quidem eum reprehendat, vt quòd sit natura fœmininum: quoniam nullum est natura fœmininum, vt ostendimus, nihil refert, quod ad hoc attinet, hócne modo an illo proferatur. Sin autem vt quòd masculinum posuerit pro fœminino ab vsu communi imposito, tunc iudex eius quod rectè dicitur & secus, erit non artificiosa aliqua & grammatica ratio, sed artis expers & simplex vsus obseruatio. Hæc autem ipsa sunt traducenda etiam ad nomina singularia & pluralia. Athenæ enim in plurali dicuntur vna ciuitas, & Plateæ. Et rursus Thebæ in singulari & Thebæ in plurali. & Mycene & Mycenæ. Dicetur autẽ diligentius de hac inæqualitate & anomalia procedente quæstione. Nunc autem quoniam etiam allatis exemplis aspeximus, quæ est in eis, accuratam literarum explicationem, agè illud quoque examinemus, priusquam alium modum persequamur. Dico autem quámnam vocent orationem, aut partes orationis. Aut enim eam dicent vocem esse corpoream, aut incorporeum id quod dicitur, ab ea differens. Nõ dicent autem vocem. Nã vocem quidem dictam omnes audiunt & Græci & Barbari, & ineruditi

λιμὸς, fames.

κόραξ, coruus.

ἀετὸς, aquila.

κώνωψ, culex.

κάνθαρος, scarabeus.

σκόρπιος, scorpius.

μυς, mus.

χελιδὼν, hirundo.

ἀκρὶς, locusta.

μυγάλη, mus araneus.

ἐμπὶς, culex.

κλίνη, lectus.

στῦλος, columna.

Orationem nullam esse, λεκτόν.

ruditi & eruditi. Orationem autem & eius partes soli Græci & eius periti. Non est ergo vox oratio & eius partes. Sed nec est incorporeum id quod dicitur. Quomodo enim est incorporeum adhuc aliquid huiusmodi præter corpus & inane, cùm fuerit magna & interminata apud Philosophos de eo decertatio? Nam si mouetur quidē, est corpus. Quod enim mouetur, est corpus. Sin autem manet, suscipiens quidem quæ ad ipsum feruntur corpora, & non resistens, erit inane. Est enim proprium inanis non resistere. Quod autem resistit iis quæ ad ipsum feruntur, est corpus. est enim corporis proprium resistere. Et alioqui qui dicit incorporeum id quod dicitur, aut id dicit contentus sola enuntiatione, aut assumens demōstrationem. Sed si sit quidem contentus enuntiatione, retinebitur in contradictione. Sin autem assumat demonstrationem: quoniam ipsa quoque debet procedere per assumptiones indubitabiles: assumptiones autē sunt quæ dicuntur, non erit ei credendum qui præripit id quod quæritur, tanquam certum & de quo constet. Quamobrem si neque vox est oratio: neque quod ab ea significatur incorporeū quod dicitur: præter hæc autem nihil potest intelligi, nihil erit oratio. Esto autē nunc, sit & oratio, & eius partes quot volunt esse Grammatici. sed nobis dicant quemadmodum partiuntur orationem.

Vox, & id quod dicitur, differunt.

De Partitione. Cap. 12.

NAM quoniam euenit vt metrorum partitio sita sit in duobus maximè necessariis, nempe & incessu, hoc est in distributione in pedes, & in diuisione in partes orationis, consequens quidem erat iis qui perfectè contra eos dicunt, vtrunque mouere, nempe & modum incessus, supplantatis omnibus eorum pedibus quibus incedunt vt qui esse non possint: & preterea modum distributionis partium orationis, ostendendo minimè posse fieri diuisionem. Sed quoniam in iis quoque, quæ aduersus Musicos dicimus, præcipuè quærimus de pedibus, ne anticipemus ea quæ aduersus illos sunt dicenda, aut ne bis eadem dicamus, hanc quidem dubitationem differamus in tempus opportunum: consideremus autem de diuisione partium orationis. Qui ergo aliquem versum partitur, alia quidem aufert, alia verò addit.* Et aufert quidem, exempli causa, Iram à toto versu: & rursus Dic, & cæteras partes. Addit autem iis quæ efferuntur per synalœphen: vt huic αἷμ' ἐμέων, α. plenum enim erat αἷμα ἐμέων. Et rursus huic βῆ δ' ἀκέων, ε. nam per implementum ita habebat, βῆ δὲ ἀκέων. Sed cùm nihil

Versuum non fieri partitionem aut mensuram.

αἷμ' ἐμέων, sanguinem vomens.

βῆ δ' ἀκέων, iuit tacitus.

nihil poſsit ab aliquo auferri, neque natura ſit comparatum vt addatur alicui, fieri non poteſt vt fiat partitio vt volunt Grãmatici. Quòd autem nihil poſsit ab aliquo auferri, hoc modo didicerimus. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, vel totum aufertur à toto, aut pars à parte, aut totum à parte, aut pars à toto. Atque totum quidem non aufertur à toto. Poſito enim vno verſu, ſi eſt totum quod aufertur, totum verſum auferemus. & ſic ſi quidẽ manet adhuc verſus, à quo eſt ablatio, ne facta quidem erit omninò vlla ab eo ablatio. Quomodo enim fieri poteſt vt maneat totum, ſi quidem ſit ablatum? Si autem non manet, eſt perſpicuum quòd ex eo quod non eſt, rurſus non eſt facta ablatio. Quamobrem totum non aufertur à toto. Sed nec totum à parte. Nam in parte quidem non comprehenditur totum: vt in Iram, non comprehenditur, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis. Quod autem aufertur, debet comprehendi in eo quod ſuſcipit ablationem. Reſtat ergo vt vel pars à toto, vel pars à parte auferatur. Sed hoc quoque eſt dubium. Nam Iram, ſiquidem aufertur à toto verſu, ab ipſo quoque, nempe Iram, auferetur. cum ipſo enim intelligebatur totus verſus. Et alioqui, ſi auferatur à toto: totum autẽ erat, Iram Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis, non manet etiã in eodem, cùm id quod ſuſcepit ablationem non maneat in eodem. Oportebat autem & hoc ipſum Iram, à toto illo ſuſcipiens ablationem, habere aliquid ex vnoquoque eorum quæ ſunt in illo. quod rurſus eſt falſum. Si ergo neque vt totus verſus à verſu partiatur fieri poteſt, neq; pars verſus à parte, neque totum à parte, neque pars à toto, & præter hęc nihil contingit facere, à Grammatico fieri non poteſt partitio. Sed neque additio erit in dictionibus quibus accidit vt proferantur per ſynalœphen. Erit autem hoc manifeſtum, ſi id, de quo nunc agitur, tractetur, non in ſyllabis aut elementis, quarum additiones maximè faciunt Grammatici in partitionibus, ſed in integris dictionibus. Si ergo nobis ponatur hemiſtichium, Peliadę dic ô Dea carmin' Achillis, ſit enim in præſentia hoc hemiſtichium, & aſſumat hanc dictionẽ Iram, adeò vt ex vtriſque metrum fiat heroicum: quærimus cuinam fiat additio? Aut enim illud Iram, ſibi ipſi additur: aut prius poſito hemiſtichio: aut metro heroico, quod fuit perfectum ex vtroque. Et ſibi ipſi quidem non fuerit adiectum. Nam ſi non ſit à ſeipſo diuerſum, & ſeipſum non duplicet, dici non potuerit ſibi ipſi adiici. Vt autem poſito hemiſtichio addatur quomodo fieri poteſt? Nam ipſum toti additum, & ipſum illi exæquatum fiet hemiſtichium. Hac autem

Auferri non poteſt aliquid ab aliquo.

Additionem non eſſe in dictionibus quæ proferuntur per ſynalœpham.

ratione ſequetur vt magnum hemiſtichiũ dicatur eſſe breue, vt quod breui exequetur, nempe illi Iram:& breue fiat magnum vt quod accedat poſitum ex aduerſo hemiſtichij, ſiquidem toti hemiſtichio addatur illud Iram, vtpote illi, Peladę. Et ſi ſolùm quidem augeat illud Peliadæ, non faciat autem totum verſum: reſtat ergo vt dicatur, id quod efficitur ex ambobus, nempe & ipſo Iram, & ex ipſo prius poſito hemiſtichio, addi verſui hexametro & heroico, quod planè eſt incredibile. Nam quod ſuſcipit additionem, ponitur ante additionẽ: non autem id quod fit ex additione, ponitur ante eam. Non ergo verſui hexametro qui fit ex additione dictionis Iram, additur illud Iram. Nam quando fit quidem additio, nondum eſt hexameter. Quando autem eſt hexameter, non amplius fit additio, ſed collectũ eſt id quod erat prius poſitum. Et cùm neque ſit additio, neque ablatio, tollitur priùs dictus modus partitionis. Sed cùm rurſus in his animaduerterimus quæ exactè & accuratè traduntur à Grammaticis, agè rurſus faciamus periculum eorum virtutis in ſcribendo.

De Orthographia. Cap. 13.

εὐχάλινον, bonum habẽs frenum.
εὐωδία, bonus odor.
σμίλιον, ſcalpellum.
σμύρνα, myrrha.
ὄμβριμος, grauis, validus.
Orthographiam probatur eſſe inanẽ ex diſſenſione et ex effectis.

ORTHOGRAPHIAM dicunt ſitam eſſe in tribus modis, quantitate, qualitate, partitione. Quantitate quidem, quando quærimus an datiuis addendum ſit ι. & εὐχάλινον & εὐωδία ſítne ſcribendũ per ι. tantùm, an per ει. Qualitate autem, quando conſideramus, vtrùm per ζ. ſcribendum ſit σμίλιον & σμύρνα, an per σ. Partitione autem, quando dubitamus de dictione ὄμβριμος, vtrúmnam β. ſit principium ſecundæ ſyllabæ, an finis præcedentis. & in nomine Ἀρισοπλης, vbi ſit locandum σ. Rurſus autem ars eiuſmodi, ne moueamus aliquid eorum quæ ſunt magis dubia, videtur eſſe inanis. Primùm quidem ex diſſenſione. Deinde autem etiam ex ipſis effectis. Et ex diſſenſione quidem, quoniam huius artis periti inter ſe decertant & ſemper decertabunt, cùm alij quidem ſic, alij verò illo modo idem velint ſcribi. Sunt itaque ſic rogandi. An vitæ ſit vtilis ars rectè ſcribendi? Et oporteret & nos & vnumquenq; ex iis qui de ipſa orthographia diſſentiunt Grammaticis, cùm iudicio nondum ſit deciſa hæc controuerſia, impediri in iis quæ ſunt ſcribenda. Sed neque nos, neque eorum vnuſquiſque impeditur: ſed concorditer omnes aſſequuntur propoſitum, non ab illa, ſed à magis communi, & in qua eſt maior conſenſus, moti exercitatione: per quam, quæ neceſſariò quidem ſumi debent elementa ad nomen indicandum, aſſumunt omnes tam

Gram-

Grammatici quàm non Grammatici. De iis autem, quæ non ſunt neceſſaria, nihil referre putant. Nō eſt ergo vtilis de Orthographia apud Grammaticos tractatio. Atque tale quidem eſt argumentum quod ſumitur à diſſenſione. Quod autem ex effectis ſumitur, eſt manifeſtum. Nihil enim detrimenti accipimus, ſiue cum ι. ſcribamus dandi caſum, ſiue non: & ſiue σμίλιον & σμύρναν ſcribamus per σ. ſeu per ζ. & nomine Ἀρίσιον, ſeu præcedenti ſyllabæ attribuamus literā σ. an eam coniungamus cum ea quæ ſequitur. Nam ſi quidem ex eo quòd ſcribatur σμίλιον, per σ. & non per ζ. non eſſet amplius σμίλιον, ſed δρέπανον: & ſi ex eo quod in nomine Ariſtotelis ſic, non autem illo modo connectatur σ. aut Ariſtion, ſicut facetè quidam dixit, fiat δειπνίων, conueniret putare aliquid referre. Si autem quomodocunq; ſcribatur, σμίλιον erit, ſiue incipiat per σ. ſiue per ζ. & Ariſtion ſemper eſt Ariſtion, ſiue cum ι. connectamus σ. ſiue cum τ. quid opus eſt multa & inani ſtultaq́ue de his apud Grāmaticos diſputatione? Cùm autem ſummatim egerimus de orthographia, videamus ad complē dam quæ fit aduerſus artificioſam eorum partem contradictionem, vtrùm habeant conſtantem aliquam rationem & methodum Græcæ locutionis, quæ dicitur Helleniſmus.

Ἀρίσιων, Ariſtion, nomen proprium.

Δρέπανον, falx.

Alludit ad δεῖπνον, cœnam, & ἄρισον, prandiū.

An ſit ars de Helleniſmo. Cap. 14.

QVOD ſeruanda quidem ſit puritas in ſermonis proprietatibus, hinc eſt perſpicuum. Nam & qui barbarè loquitur & admittit ſolœciſmos, irridetur vt ineruditus, & qui Græcè loquitur, eſt idoneus ad apertè ſimul & accuratè res explicandas, quas mente conceperit. Iam verò Helleniſmi duæ ſunt differentiæ. Nam alius quidem eſt ſeparatus à communi noſtro vſu, & videtur procedere congruenter Grammaticæ analogiæ. alius verò deducitur conuenienter vniuſcuiuſque Græcorum communi vſui, ex effictione & obſeruatione in familiari ſermone. vt exempli gratia, qui ex recto quidem caſu ζεὺς, format obliquos τοῦ ζέως, τῷ ζέι, τὸν ζέα, is loquitur conuenienter priori ſpeciei Helleniſmi. Qui autem dicit ſimpliciter, τοῦ ζηνὸς, & τῷ ζηνί, & τὸν ζῆνα, loquitur conuenienter ſecundæ, & quæ eſt nobis magis familiaris. Sed cùm duo ſint helleniſmi, ſecundum quidē dicimus eſſe magis in vſu propter prius dictas cauſas: primum autem inutilem, propter dicendas. Quomodo enim in ciuitate pro more regionis procedente nomiſmate, qui ei quidem accedit, poteſt in ea ciuitate emendo, vendendo ac contrahendo abſque vllo impedimento degere?

Helleniſmi duæ ſunt differentiæ, nēpe ex analogia, & ex conſuetudine.

παρατήρησμός.

Ζεὺς et Ζὴν, Iuppiter.

Sermone vtendum tanquam nomiſmate.

gere? Qui aurem hoc quidem non admittit, nouum autem effingit, & eo vult vri pro nomismare, is planè desipit: Ira eriam in vita, qui non vult vsu receptum, tanquam nomisma aliquod, sequi sermonẽ, sed sibi excudir nouum, nõ longè est remotus ab insania. Quamobrem Grammaricis qui profirentur se aliquam artem esse trradituros

Analogiã nõ posse consistere.

quæ vocatur analogia, per quam nos cogunt loqui conuenienter illi hellenismo, ostendendum est eam artem minimè posse consistere. Oportet autem eos qui rectè volunt loqui, attendere artis expertem simplicemq́ue, & quæ in vita & communi vulgi vsu sita est, obseruationem. Si in hellenismo ergo est ars aliqua, aur habet principia in quibus consistir, aut non habet. Er non habere quidem non dicent

Ars debet cõsistere ex principiis.

Grammarici. Nam omnis ars debet consistere ex aliquo principio. Si autem habet: aut artificiosa ea habet aut artis expertia. Et si quidem artificiosa, ea omninò aur ex seipsis, aut ex alia constant arre. & illa tursus ex tertia. & tettia ex quarra. & hoc in infinitum. Quo fiet vr si ars hellenismi careat principiis, ne ars quidem sir. Si naurem artis experientia: non inuenientur alia præter vsum & cõsuetudinem.

vsus iudex hellenismi.

Vsus ergo ac consuetudo iudex etit, & ferer senrentiam quid sit Græcum & non Græcum: & non erir vlla alia ars hellenismi. Er alioqui

Artium aliæ veræ, aliæ professione tãtùm & non re vera.

chaldaica, Aruspicina, et extispicina nõ sunt veræ artes.

quoniam ex artibus, aliæ quidem sunt re vera artes, vr statuaria & pictura: Aliæ autem sunr quidem professione, re vera aurem nõ sunr, vr Chaldaica & Aruspicina & exrispicina. Vt ergo sciamus vtrũ hellenismi ars quæ dicirur, sir solùm professio, an sit etiam facultas subiecta, ad eam probandam oporrebir nos habere aliquem iudicem. Hic rursus iudex, aur est artificiosus in hellenismo, & probandi facultare præditus, siquidem de ea iudicat, quæ rectè iudicat hellenismum: aut artis expers. Sed artificiosus quidem esse non potest in hellenismo, ne vt prius dictum est, recidar in infinirum. Si artis autem expers sumatur iudex, non alium inueniemus quàm vsum & consuetudinem.

Consuetudo quæ sermonẽ iudicat, non opus habet arte.

Vsus ergo & consuetudo quæ per se hellenismi attem iudicar, non opus habebit arte. Si autem Græcè non aliàs loqui licet, nisi à Grammatica acceperimus quod est Græcum: aut hoc est euidens & ex ipso cernitur: aur est obscurius & minus euidens. Sed non est quidem euidens: Omnes enim in eo consenrirenr, vt in cæreris rebus. Er alioqui ad apprehendendum quidem id quod est euidens, nulla opus est arte. quomodo nec ad album videndum, nec ad gustandum dulce, aut tangendum calidum. Ad Græcè aurem loquendum via ac ratione aliqua & arte opus est, vt volunt Grãmatici. Non

est ergo

est ergo euidens Græcè loqui. Si autem non est euidens: quoniam quod non est euidens, ex aliquo alio cognoscitur: aut naturalis aliquis sequendus erit iudex, à quo discernatur quid sit Grçcum aut nõ: aut vnius vsu ac consuetudine vtendum erit ad hoc comprehédendũ, vt qui perfectè loquatur Grçcè. aut omnium. Sed naturalem quidẽ iudicem ad iudicandum quid sit Græcum aut non Græcũ nullum habemus. Nam cùm Atticus tanquam Grçcum dicat τὸ τάριχος, & Peloponnesius proferat ὁ τάριχος vt quod non sit aliter proferendum: & alius quidem nominet τὴν σάμνον, alius verò τὸν σάμνον, nullum habet Grammaticus ex se fide dignum iudicem, quòd hoc modo sit & nõ illo dicendum, nisi vniuscuiusque vsum & consuetudinem, quæ neq; est artificiosa, neque naturalis. Si autem alicuius vsum ac consuetudinem dicant esse sequendam: aut affirmatiuè tantùm dicent, aut ratione ac methodo procedentibus demonstrationibus. Sed affirmatiuè quidem dicentibus opponemus affirmationem, quòd multi magis sequendi sint quàm vnus. Via autem ac methodo ostendentes quòd iste Grçcè loquitur, necesse habebunt dicere illam methodum esse iudicem hellenismi, per quam ostensum est istum quoque Græcè loqui. Sed non hoc. Restat ergo vt attendant omnium consuetudinem. Si autem hoc ita est, non opus est analogia, sed obseruatione quemadmodum loquantur multi, & aliquid vt Græcum admittant, aut vt non tale vitent. Græcum quidem certè est aut natura, aut ex instituto & impositione. Et natura quidem non est: quoniam nunquam idem aliis quidem videretur esse Græcum: aliis verò non. Si est autem ex hominum instituto & lege: qui in vsu ac consuetudine est maximè tritus ac exercitatus, is optimè loquitur Græcè, non autem is qui scit analogiam. Nam aliter quoque licet ostendere, quòd ad Grçcè loquendum non opus habemus Grammatica. Nam in iis qui conferuntur sermonibus, aut in aliquibus dictionibus offendentur multi, aut non offendentur. Et si offendantur quidem, nos statim corrigent. quo fit vt ex iis, quæ in vsu vitę versantur, habeamus Græcum sermonem, non autem à Grammaticis. Sin autem non ægrè ferunt, & iis quæ dicuntur assentiuntur tanquam apertis & rectè habentibus: & nos in eis persistemus. Rursus conuenienter huic analogiæ aut omnes loquuntur, aut plurimi, aut multi. Sed non omnes, neque plurimi, neque multi. vix enim duo aut tres inueniuntur eiusmodi. plurimi autem ne eam quidem sciunt. Quoniam ergo necessariò sequendus est vsus ac consuetudo multorum, non autem duorum,

τὸ τάριχος, salsamentum.

σάμνος, verna.

tum: dicendum est obseruationem vsus communis ac consuetudinis esse vtilem ad Græcè loquendum, non autem analogiam. In omnibus quidem certè quæ humanæ vitæ sunt vtilia, modus est sufficiens ad vsum nō impediri.

Hellenismus propter duo, nempe vt dilucidius explicemus & iucundius.

Quamobrem si hellenismus propter duo præcipua maximè est admittendus, nempe vt quæ significantur & dilucidius explicentur & delectabilius ac iucundius (his enim extrinsecus coniuncta sunt per consequentiam, metaphoricè & emphaticè, & aliis tropis ac modis dicere) quæramus, ex vtro hæc magis accedunt, num ex communi vsu ac consuetudine, an ex analogia, vt illi accedamus. Videmus autem hoc magis accedere ex communi vsu quàm ex analogia: illo ergo nō hoc est vtendum. Nam ex recto quidem casu qui est ζεὺς, proferre obliquos ζηνὸς, ζηνὶ, ζῆνα, & ex κύων, κυνὸς, κυνὶ, κύνα, est dilucidum, quinetiam multos non videtur offendere. hoc est autem vsus communis. A recto autem ζεὺς dicere ζεὸς & ζεὶ & ζέα, & à κύων formare κύωνος, κύωνι, κύωνα, aut à genitiuo κυνὸς velle esse rectum κῦς. & in verbis dicere φερήσω & βλεπήσω vt ποιήσω & θελήσω, non solùm non dilucidum, sed etiam videtur esse ridiculum & offendere.

κύων, canis.

Ex analogia loqui ridiculum.

Hoc autem fit ex analogia. Non est ergo ea, vt dixi, vtendum, sed vsu ac consuetudine. Num autem euertantur, & velint nolint cogentur vti quidem vsu ac consuetudine, mandare autem analogiam? Hinc autem consideremus quòd dicitur, nempe ex ea quæ fit apud ipsos consequentia. Nam si quæratur quomodo sit dicendum χρῆσθαι an χρᾶσθαι, dicunt χρῆσθαι. & si petatur ab eis vt probent, dicunt quòd χρῆσις & κτῆσις conueniunt inter se analogia. Quomodo ergo dicitur quidem κτᾶσθαι, κτῆσθαι autem non dicitur: ita etiam χρᾶσθαι quidem dicetur, nequaquam autem χρῆσθαι. Sed si quis eos insequens roget, hoc ipsum autem rectè dictum esse κτᾶσθαι, ex quo etiam ostendimus χρῆσθαι, vnde scimus? Dicent hoc ita esse in vsu. Hoc autem dicentes, concedent vsum ac consuetudinem attendendam esse tanquam iudicem, non autem analogiam. Si enim quia in vsu est κτᾶσθαι, dicendum est etiam χρᾶσθαι, debemus missa arte analogica refugere ad vsum ac consuetudinem, à qua illa quoque dicta est. Atqui analogia est multorum similium nominum additio. hæc autem nomina sunt ex vsu ac consuetudine. Quamobrem ex vsu procedit ac consuetudine vt consistat analogia. Hoc autem cùm ita habeat, ita sunt interrogandi, Admittitisne vsum ac consuetudinem tanquam argumentum quo fiat fides ad dignoscendum hellenismum, an reiicitis? Nam si admittitis: ex hoc ipso collectum est propositum, nec opus est ana-

Etiam in analogia sequēda est cōsuetudo.

χρᾶσθαι, vti.

χρῆσις, vsus.

κτῆσις, possessio.

κτᾶσθαι, possidere.

χρῆσθαι.

est analogia. Sin autem reiicitis, quoniam ex ea constat analogia, reiicitis etiam analogiam. Et rursus est absurdum, idem & tanquam fide dignum admittere, & tanquam absurdum recusare. Grammatici autem volentes reiicere consuetudinem tanquam non fide dignam, & rursus eam tanquam fide dignam assumere, facient idem simul fide dignum & non dignum. Nam vt ostendant non esse loquendum conuenienter vsui & consuetudini, inducunt analogiam. Analogia autem non est valida, nisi eam confirmantem vsum habeat ac consuetudinem. Vsu ergo ac consuetudine expellentes vsum ac consuetudinem, facient idem simul fide dignum & nõ dignum. Nisi dicant se non eundem vsum expellere ac cõsuetudinem, sed alium quidem vsum reiicere, alium verò admittere. quod quidem dicunt. Pindarionis, inquiunt, analogiam cõstat proficisci ex vsu & consuetudine. est enim eius quod est simile & dissimile contemplatio. Simile autem & dissimile sumitur ex probato vsu ac consuetudine. Probatus autem vsus isque antiquissimus est poësis Homeri. Nullum enim poëma ad nos venit antiquius illius poësi. Loquemur ergo sequentes Homeri vsum & consuetudinem. Sed primùm quidem non omnes fatentur Homerum esse poëtatum antiquissimum. Dicunt enim Hesiodum multis præcessisse temporibus, Linumque & Orpheum & Musæum, & alios plurimos. Est etiam probabile, etiam ante eum fuisse aliquos poëtas, & etiam eius tẽpore. Nam ipse quoque dicit,

Carmina nanque magis celebrant & laudibus ornant,
Vltima quæ veniunt hominumque recentia ad aures.

eos autem ab illius splendore fuisse obscuratos. Quòd si etiam fateamur Homerum fuisse antiquissimum, nihil à Pindarione dictum est conuenienter. Quomodo enim addubitabamus vtrùm vtendum sit vsu ac consuetudine an analogia: ita etiã nunc dubitabimus, vsune ac consuetudine an analogia sit vtendum. Et si vsu, eóne quo vsus est Homerus, an quo alij homines. Ad quod quidem nihil dictum est. Deinde ille vsus est à nobis persequendus, quo si vtamur, non ridebimur. Quòd si vsum sequamur Homericum, non absque risu Græcè loquemur, dicentes, μάρτυρες ἔ σπέρτα λέλυνται, & alia his absurdiora. Nec hoc ergo rectè dicitur, cum eo etiam quòd cõcessum sit, quod à nobis probatur, non vtendum analogia. Quid enim refert, veniamus ne ad vsum vulgi, an ad vsum Homeri? Quomodo enim in vsu multorum opus est obseruatione, non autem artificiosa analogia: ita etiam in vsu Homeri. Nam cùm ipsi obseruauerimus quomodo

Analogia nõ est valida nisi eam confirmet vsus.

Pindarion. Analogia quid sit.

Homeri poësis.

Hesiodus Homerum multis præcessit seculis, Linusque Orpheus & Musæus.

ἰκνούμενον.

Vsus Homericus minimè sequendus.

modo soleat dicere, ita etiam loquemur. Vt in summa autem dicam, quomodo ipse Homerus non est vsus analogia, sed secutus est vsum & consuetudinem hominum sui temporis: ita nos quoque non omninò habebimus Homerum confirmatorem analogiæ, sed effingemus vsum ac consuetudinem hominum sui temporis. Atque nuper quidem collectum est ex ea quæ est apud Grammaticos analogia, ad Græcè quidem loquendum superuacaneam esse analogiam, esse autem vtilem vsus & consuetudinis obseruationem: perspicuum autem erit id fortasse ex verbis.

Barbarismus quid sit. Solœcismus quid sit.

Dicunt enim definientes barbarismum & solœcismum, Barbarismus est lapsus in simplici dictione præter communem vsum ac consuetudinem. Solœcismus autem est lapsus non consuetus in tota constructione & non consequens. Ad quæ statim possumus dicere. Sed si barbarismus quidem est in simplici dictione: solœcismus autem in dictionum compositione: prius autem ostensum est, neque esse aliquam simplicem dictionem, neque dictionum compositionẽ, nihil est barbarismus aut solœcismus.

Barbarismus & solœcismus nihil est.

Rursus si in vna dictione intelligitur barbarismus, aut in dictionum compositione solœcismus, non autem in rebus subiectis, quomodo errarem si dicerem, Hic, ostenderem autem fœminam: aut Hęc, ostenderem autem adolescentẽ. Neque enim admisi solœcismum: neque enim multarum dictionum minimè congruentium protuli compositionem, sed simplicem dictionem Hic aut Hæc. Neque barbarè sum locutus. Nihil enim non consuetum habet dictio Hæc, vt ea quę est apud Alexandrinos dictio, ἐλήλυθαν & ἀπελήλυθαν.

ἐλήλυθαν, venerunt. ἀπελήλυθαν, abierũt. ἐλήλυθαν & ἀπελήλυθαν, dictio Alexãdrina.

Multa quidem huiusmodi contingit dicere aduersus Grammaticos. Ne autem videamur in omnibus dubitare, reuertentes ad id quod erat propositum ab initio, dicemus quòd si barbarismus est lapsus præter communem consuetudinem consideratus in vna dictione: Similiter autem solœcismus, accipiens suam substantiam in multis dictionibus: & est barbarum quidem τράπεζα, propterea quòd non sit verbũ consuetum: Solœcum autem, πολλὰ περιπατήσας κοπιᾷ μοῦ τὰ σκέλη, id est, cùm multas deambulasset laboris tibias, propterea quòd non ita dicatur in communi vsu ac consuetudine, constat quòd ars quidem analogica est nomen inane, quod attinet ad barbarè loquendum aut vtendum solœcismo: oportet autem obseruare vsum & consuetudinem & consequenter ei loqui. Quòd si ducti pœnitentia, dixerint barbarismum solummodò lapsum in simplici dictione, non addendo, prêter communem vsum ac consuetudinem: & solœcismum lapsum in

τράπεζα, mensa.

tota

rota dictione non consequentẽ, & non addatur non consuetum, sibi maius facessent negotiũ. Habebunt enim in tota constructione eiusmodi non consequentia, Athenæ pulchra ciuitas: Orestes pulchra tragœdia: βουλὴ οἱ ἑξακόσιοι, id est, senatus sexcenti. quæ quidem oportebit dicere solœcismos: non sunt autem solœcismi propter receptã consuetudinem. Non est ergo iudicandus solœcismus ex eo tantùm quòd non sit consequens, sed ex vsu & consuetudine. Bene autem erit, si postquam eos pressimus argumento ducto ex consequentia & verbis, eos quoque percellamus à transitu ex simili. Nam si simile considerant, quoniam ei quod est feriri in sura, quæ est ἀντικνήμιον, analogia respondet illud, In naso feriri, & in ventre, dicitur autem primum ἀντικνημιάζειν, analogiæ conuenienter dicendum esse γαστρίζειν, aut μυκτηρίζειν. Idem autem ostendendum est etiam in ἱππάζεσθαι & καταπρημνίζεσθαι & ἡλιάζεσθαι. Hæc autem non dicimus, propterea quòd sint præter communem consuetudinem. Ergo nec κρίσω, nec φρίσω, nec alia omnia quæ dici debent ex analogia, propterea quòd non dicantur ex vsu ac consuetudine. Verumenimuerò si op rimè quidẽ loqui dicimus Thracicè, eum qui loquitur Thracicè vt qui consueuerit, & maximè Romanè qui Romanè consueuit: sequetur etiam eum rectè loqui Græcè, qui loqui Græcè consueuit, si sequamur vsum ac consuetudinem, non autem præceptionem. Vsum ergo sequentes & consuetudinem, non analogiam, erimus Græcè loquentes. In summa autem aut vsui ac consuetudini conuenit analogia, aut ab ea discrepat. Et si quidem conuenit, primùm quidem vt illa non est artificiosa, ita nec hæc erit ars. Nam quod artis vacuitati conuenit, est ipsum quoque omninò arte vacuum. Et alioqui si quod ex illa est Græcum, ex hac quoque quæ illi congruit erit Græcum: etiam id quod est ex illa, erit tale. Hoc autem cùm ita habeat, non erit nobis opus analogia ad discernendum hellenismũ, cùm ad hoc habeamus vsum ac consuetudinem. Sin autem discrepat: omninò alium inducens vsum ac consuetudinem præter illam, & veluti barbaram, erit reproba, & tanquã afferens offensionem erit planè inutilis. Argumentandum est etiam à constitutione eorum artis. Nam volunt quidem quibusdam constitutis, quæ sunt vniuersè & in genere contemplationibus, ex his omnibus iudicare omnia nomina singularia, siue sint Græca siue non. Non possunt autem hoc facere, propterea quòd nec ipsis concedatur quòd id quod est vniuersè & in genere sit eiusmodi: neque si hoc aliàs explicetur, seruet naturam eius quod

solœcismus et barbarismus iudicãdus ex vsu & consuetudine.

ἀντικνήμιον

γαστρίζειν, in ventre ferire.

μυκτηρίζειν, in naso ferire.

ἱππάζεσθαι, equitare.

καταπρημνίζεσθαι, præcipitare.

ἡλιάζεσθαι apricari.

vsus in loquendo sequẽdus, non præceptio.

Ex vniuersalibus nõ possunt in Grammatica iudicari omnia nomina singularia.

est vniuersè & in genere. Ad hoc autem sumatur exemplum ab ipsis Grammaticis. Nam cùm sit quæstio in aliquo ex nominibus singularibus, vt, exempli gratia in εὐμενὴς, vtrùm obliquus casus sit proferendus absque σ. dicendo tantùm εὐμενοῦ, an cum σ. εὐμενοῦς, adsunt Grammatici proferentes aliquid vniuersè & in genere, & ex eo cõfirmantes id de quo quæritur. Dicũt enim quòd omne nomen simplex desinẽs in ης oxytonum, necessariò effertur cum σ. in genitiuo. vt ἀφυὴς ἀφυοῦς, ἀσεβὴς ἀσεβοῦς, ἀκλεὴς ἀκλεοῦς. Ergo εὐμενὴς etiã quod profertur oxytonè his similiter proferendum est per σ. in genitiuo, dicendo εὐμενοῦς. Non intelligunt autem viri illi præclari, quòd qui cẽset dicendum εὐμενοῦ, non concedet eis exemplum esse vniuersè & in genere. Nam hoc ipsum εὐμενὴς quod est nomen simplex & oxytonum, non dicet efferri cum σ. sed id quod est incertum arripere tanquam certum & de quo cõstet. Et alioqui si exemplum est vniuersè & in genere: aut omnia singularia nomina persecuti, animaduersa quæ est in eis analogia, ipsum composuerunt: aut non omnia. Sed omnia quidem non sunt persecuti. Sunt enim infinita. infinitorum autem nulla est cognitio. Si autem aliqua: vnde hoc existit quòd omne nomen sit eiusmodi? Non enim quod aliquibus accidit nominibus, hoc etiam omnibus. Sed sunt quidam qui ad hoc occurrunt ridiculè, & dicunt, quòd ex pluribus est exemplum quod est vniuersè & in genere. Nam non viderunt quidem quòd aliud est id quod est vniuersè & in genere, & aliud quod est plurimum & maxima ex parte. Et quod est quidem vniuersè & in genere, nunquam nos fallit: quod est autem plurimum & maxima ex parte, raro. Deinde quòd etiam si sit ex multis id quod est vniuersè & in genere: non omninò id quod multis accidit nominibus, hoc etiam necessariò accidit omnibus quæ sunt eiusdem speciei. sed quomodo in multis etiam aliis fert quædam natura quæ vni conueniunt speciei: vt in serpentibus quidem qui sunt innumerabiles Cerasten corniferum: in quadrupedibus autem Elephantum vtentem proboscide: in piscibus autem Mustellum, qui parit animal: in lapidibus autem Magnetem, qui attrahit ferrum: Ita est consentaneum etiam in nominibus quæ similiter cadunt esse aliquod nomen, quod non declinatur eo modo quo multa nomina. Mittentes itaque quærere sine multis conueniens analogia, quæramus quemadmodum eo vtatur consuetudo, vtrùm ex eo quòd multis conueniat analogia, an quòd proprium sequatur typum. Variè autem agitati Grammatici volunt euertere dubitationem.

[Marginal notes:]

παρέμπτωμα, lego παράδειγμα.

Vniuersè et vt plurimum differunt.

Natura fert multa quæ vni speciei conueniunt.

τὸν γαλεόν.

Consuetudines multæ.

nem. Multæ enim, inquiunt, sunt consuetudines. & alia quidem Atheniensium: alia verò Lacedæmoniorum. Et rursus Atheniensium differens quidam erat vetus: mutata autem est quæ nunc est. nec est eadem eorum qui ruri degunt, & eorum qui versantur in ciuitate. Dicit itaque Aristophanes Comicus,

Aristophanes.

Vrbis cui erat loquela ex meditullio,
Nec muliebris, nec quàm par est agrestior.

Cùm ergo sint multæ, vt dicunt, consuetudines, quánam vtemur? Neque enim fieri potest vt vtamur omnibus, propterea quòd sæpe inter se pugnent. neque aliqua ex eis, nisi aliqua arte fuerit iudicata præstantior. Sed primùm quidem dicemus, quærere quánam sit vtendum consuetudine, perinde est ac si dicatur esse artem aliquam in hellenismo. Ipsa enim, analogia inquam, est contēplatio eius quod est simile & dissimile. Simile autē & dissimile sumitur ex vsu & consuetudine, vt si sit quidem tritum, eo vtamur: sin minùs, minimè. Rogabimus ergo nos quoque, ex quánam consuetudine sumitur simile & dissimile? Sunt enim multæ & sæpe pugnantes inter se. Quod autem respondentes ad hoc, dicetis, hoc etiam à nobis audietis. Et rursus quando dicetis barbarismū esse lapsum in simplici dictione præter consuetudinem, nos contrà dubitabimus, dicentes, Quámnam dicitis cùm sint multæ? Et si dixeritis, dicemus nos quoque hanc sequi. Cùm ergo sit communis dubitatio, non difficiliter viam inueniet eius quæ à nobis affertur solutio. Nam ex consuetudinibus aliæ quidem sunt in scientiis: aliæ autem in vita. Etenim in Philosophia quædam recipiuntur nomina, & præcipuè in arte medendi, quinetiā in Musica & Geometria. Est etiam quædam ad rationem vitæ pertinens simplex priuatorum ac plebeiorum consuetudo in ciuitatibus & gentibus differens. Vnde in Philosophia quidem Philosophorum sequemur consuetudinem: in arte autem medendi, eam quæ magis facit ad Medicinam. In agenda autem vita, eam quæ est magis consueta, & minus superuacanea, & quæ est magis in vsu in regione.

Consuetudines sunt variæ.

Consuetudo quænam sit sequenda.

Quocirca cùm res eadem dicatur bifariam, tentabimus nos præsentibus accommodantes personis, proferre quod non rideatur, cuiusmodicunque sit secundum naturam: vt exempli causa idem dicitur ἀρτοφόριον & πανάριον. & rursus idem σταμνίον & ἀμίδιον. & ἴγδις & θυΐα. Sed spectantes vt rectè & apertè loquamur, & ne rideamur à pueris nobis ministrantibus priuatisque & ignaris hominibus, dicemus πανάριον, etsi sit barbarum, non autē ἀρτοφορίδα. & σταμνίον non ἀμίδα. & θυΐαν magis

ἀρτοφόριον, arca panaria.

σταμνίον, & ἀμίδιον, vrna, matella.

ἴγδις et θυΐα, mortarium.

magis quàm ἰδίᾳ. Et rursus in differendo ad eos qui adsunt aspicientes, imperitorum quidem dictiones valere iubebimus, vrbaniorem autem & eruditum morem persequemur. Nam vt mos eruditus irridetur apud imperitos: ita etiam imperitus apud eruditos. Dextrè ergo quod decet vnicuique tribuentes circunstantiæ, videbimur Græcè loqui citra reprehensionem. Alioqui quoniam reprehendunt consuetudinem vt inæqualem & multiplicem, nos quoque ex eo ipso nacti occasionem eos reprehendemus. Si enim analogia est eius quod est simile adiectio: Simile autem est ex consuetudine: consuetudo autem est inæqualis & instabilis, oportebit etiam analogiam non habere stabilia & fixa exempla. Possumus autem hoc discere in nominibus & verbis & participiis, & vt in summa dicam, in aliis omnibus. Vt in nominibus quidem, quatenus quæ in rectis casibus analogia conueniunt & sunt similia, ea formantur in obliquis inæqualiter & non ex analogia: vt Ἄρης, χάρης, χάρτης, Ἄρεος, χάρητος, χάρτου. & μένων, θέων, λέων, μένοντος, θέωνος, λέοντος. σκόπας, μέλας, Ἄβας, σκόπαντος, μέλανος, Ἄβαντος. In verbis autẽ, multa quæ similiter dicuntur in tempore præsenti nõ formantur conuenienti analogia in aliis temporibus. nonnullorum autem aliquæ defecerunt coniugationes: vt αὐλεῖ, ἀρέσκει, ηὔλησεν, ἤρεσκεν. & dicitur quidem κτείνεται, ἔκτεινε autẽ non dicitur. ἀλήλειπται quidem dixeris, ἤλειπται autem minimè. In participiis autem, βοῶν, σαρῶν, νοῶν, βοῶντος, σαρῶντος, νοῶντος. Et in appellatiuis, ἄναξ, Ἄβαξ, ἄνακτος, ἄβακος. γραῦς, ναῦς, γραός, νεός. Similiter autem in iis quoque quæ sunt huiusmodi. Ἄρχων enim dicitur & nomen significando: & is qui gerit magistratum. sed ἄρχονος quidem fit in casu obliquo nomen: ἄρχοντος autem participium. Et simili modo μένων, θέων, νέων, cùm sint & participia & nomina, diuersas accipiunt declinationes. Nam à nomine quidem fit μένωνος: à participio autem μένοντος. Et θέωνος quidem est nomen, θέοντος autem participium. Ex his autem est perspicuum, quòd cùm sit inæqualis consuetudo, non stant firma ac fixa analogiæ exempla: sed necesse est vt iis dimissis, attendantur formationes quæ sunt ex consuetudine, relicta analogia.

Eruditus irridetur apud imperitos, & imperitus apud eruditos.

Analogia nõ habet stabilia & fixa exempla.

Ἄρης. Mars. χάρης, Chares, nomẽ proprium. χάρτης, charta. μένων, manens. Θέων, Theõ, nomen prop. λέων, leo. Σκόπας, Scopas, nomen proprium. μέλας, niger. Ἄβας, nomẽ proprium. αὐλεῖ, canit tibia. ἀρέσκει, placet. κτείνεται, occiditur. ἀλήλειπται, vnctus est. βοῶν, clamans. σαρῶν, stertens. νοῶν, intelligens. γραῦς, anus. ναῦς, nauis. ἄρχων, magistratum gerens.

De Etymologia. Cap. 13.

EADEM quoque sunt eis dicenda quando per etymologiam de hellenismo ferre volunt iudiciũ. Rursus enim aut consuetudini conuenit etymologia, aut ab ea discrepat. Et si quidem conuenit, est superuacanea. Si autem discrepat, non est ea vtendum, vt quæ magis promo-

In etymologia attendẽda consuetudo.

promoueat ad barbarè loquendum aut solœcismum admittendum. & vt semel dicam, similes opponendæ sunt contradictiones iis quas priùs tradidimus. Magis autem propriè illud est dicendum. Nomen quod ex etymologia iudicatur esse Græcum, aut omninò etyma, id est vera, debet habere quæ ipsum præcedunt nomina: aut desinere in aliqua ex iis quæ sunt pronunciata naturaliter. Et si ab omnibus quidem veris, ea ratione cùm redeat ad infinitum, erit principij expers etymologia: & nesciemus an sit Græcum nomen quod dicitur vltimum, vt qui ignoremus quale sit illud à quo primum deducitur. vt si dictus est λύχνος à λύειν νύχος, debemus discere an etiam νύχος dictum sit ab aliquo Græco vocabulo: & hoc rursus ab alio: & sic cùm ascensus fiat in infinitum, & inueniri non possit nomen quod primū est pronuntiatum, simul etiam comprehendi non potest an Græcè dictus sit λύχνος. Sin autem in aliqua ex his nominibus, quæ sunt ita imposita vt nullum habeant etymum, desinit nomē cuius datur etymologia: quomodo illa in quæ desiit, non admittemus quia sunt ἔτυμα, hoc est vera, sed quia sunt trita consuetudine, ita etiam quòd iudicatur per etymologiam, admittemus non propter etymologiam, sed propter vsum ac cōsuetudinem: vt, exempli causa, προσκεφάλαιον dictum est quòd addatur capiti, quod dicitur κεφαλή. κεφαλὴ autem & πρὸς, quod est præpositio, appellata sunt absque etymo. Sicut ergo ea sunt credita absque etymologia, propterea quòd sunt Græca, eis vtente ipsa consuetudine: ita etiam erit κεφάλαιον credibile absq; etymologia. Et aliàs eadem res nonnunquam duobus appellatur nominibus, altero quidem quod recipit etymologiā, altero verò quod non recipit. & non propterea, quod dicitur quidem etymon, est Græcum, quod verò caret etymo, est barbarum: sed sicut illud est Græcum, ita hoc etiam. vt quod à nobis vocatur ὑποπόδιον, Athenienses & Coi vocant χελωνίδα. Sed est quidem ὑποπόδιον etymum, χελώνις autem nequaquam. & non propterea dicuntur quidem Athenienses loqui barbarè, nos autem Græcè: sed vtrique dicuntur Græcè loqui. Sicut ergo illi propter consuetudinem, non autem propter nominis etymon, id est veritatem, dicuntur loqui Græcè: ita etiam nos propterea quòd habeamus tale nomē tritum consuetudine, & non propter fidem etymologiæ, Græcè loquemur. Sed quòd artificiosa quidem pars Grammaticæ non possit consistere, satis est ostensum ex iis quæ dicta sunt: consequenter autem veniamus ad historicam.

Nomē quod iudicatur ex etymologia, in quid desinat.

λύχνος, id est lucerna, ab eo quòd soluat noctem.

νύχος, nox.

προσκεφάλαιον, ceruical, puluinar.

κεφαλὴ, caput.

ὑποπόδιον, scabellū.

An consistere possit pars historica. Cap. 16.

Tauriscus auditor Acratetis.

Critice, id est iudicandi facultas, quomodo diuidatur.

Dionysius Thrax constituebat sex partes Grammaticæ.

ATQVE quòd hanc quidē planè velint esse partem Grāmaticæ, est perspicuū. Tauriscus quidē certè auditor Actatetis, sicut alij Critici, iudicādi facultati, quā vocant Citicen, subiiciens Grāmaticam, dicit iudicandi facultatis aliā quidem esse rationalē, aliam verò exercitatoriā, aliam verò historicam. Atq; rationalem quidem esse eam quæ versatur in dictione in tropis Grammaticis: Exercitatoriam autem, eam quæ in linguæ proprietatibus, & diuersitate figurarum & characterum: Historicam verò, quæ consistit in tractatione materiæ non habentis vllam certam rationem ac methodum. Dionysius autem Thrax, dicens esse sex partes Grammaticæ, quas quidem nos superius tres omnino partes appellauimus, in iis etiam partem tradit historicam. Dicit enim partes esse Grammaticæ, exercitatam in accentu lectionem: expositionem per tropos qui insunt poëticos: dictionum & historiarum explicationem: etymologiæ inuentionem: analogiæ considerationem: iudicium poëmatum, absurdè diuidens, & fortè quædam effecta & quasdam particulas Grammaticæ, non eius partes faciens. citra controuersiam autem, exercitatam quidem lectionem, & expositionem, & iudicium poëmatum, assumens ex contemplatione poëtarum & scriptorum. etymologiam autem & analogiam ex parte artificiosa, illis autem tanquam ex aduerso partē opponens historicam, quæ sita est in explicandis historiis & dictionibus. Asclepiades autem in suo opere De Grammatica, cùm dixisset tres esse primas partes Grammaticæ, exercitatam in accentu lectionem, artificium historicū, & Grammaticum, quod quidē vtrunq; attingit, historicam, inquam, partem & artificiosam, historicam partem subdiuidit trifariam. Ex historia enim aliam quidem dicit esse veram, aliam verò falsam, aliam autem tanquam veram. Et veram quidem, eam quæ versatur in rebus quæ gerūtur. Falsam autem, quæ versatur in figmentis & fabulis. Tanquam veram autem, cuiusmodi est comœdia & mimi. Veræ autem rursus tres esse partes. Nam alia quidem versatur in describendis personis Deorum & Herorum, & virorum illustrium: alia autem in locis & temporibus: alia autem in actionibus. Falsæ autem, nempe fabulosę, vnam solam dicit esse speciem, nempe Genealogiam. Parti autem historicę dicit, sicut & Dionysius, cōmuniter subiici, id quod pertinet ad linguas. Narrat enim quòd κρήινου est verum vel bonum. Similiter & quod pertinet ad prouerbia

Historica Grammaticæ pars trifariā diuiditur.

uerbia & definitiones. Atque quòd Grammaticæ quidem partem velint esse historicam, ex his est perspicuum. Quod superest, quoniam plures confessi sunt eam esse expertem artis, & esse ex materia quæ certam rationem ac methodum non habet, nos quidem liberarunt à maiori labore contra eos dicendi. Ne tamen prætereatur locus minimè notatus ac signatus, ita sunt interrogandi, Grammatica sítne ars, an non? Et si non est quidem, ex eo ipso cõfectum est propositum. Sin autem est ars, quoniam artis partes sunt omninò artificiosæ, confessi sunt autem partem historicam non habere certam rationem & methodum. Non erit Grammaticæ pars, pars historica. Quòd autem hoc ita habeat, hinc probatur. Non enim sicut ex methodo, quæ sit vniuersè & in genere & ab artificiosa facultate, dicit Medicus, quòd hoc quidem singulare sit salubre, illud autem insalubre: Musicus autem quòd hoc quidem consonet harmonia, illud verò non consonet. & consonet quidem in hac consonantia, in illa verò nequaquam: ita potest Grammaticus ex contemplatione à scientia proficiscẽte, & quæ sit vniuersè & in genere, enuntiare, quòd Pelopis quidem humerus sit eburneus à Marte aut Cerere deuoratus: caput autẽm Herculis euaserit glabrum ac caluum, cùm pili eius defluxissent, quando fuit deuoratum à Balena quæ irruebat in Hesionem. Sed vt hæc exponat, oportet omnes legere qui hæc sigillatim enarrant. Singularia autem omnia assumere legendo ipsa singularia, non est artificiosum. Pars ergo historica non tractatur à Grammaticis aliqua certa ratione & methodo. His accedit quòd cùm historia partim versetur in locis describendis, partim in temporibus, partim in personis, partim in rebus gestis: est perspicuum quòd si non arte fiat locorum & temporum demonstratio, nec etiam personarum & rerum gestarum demonstratio erit artificiosa. Quid enim refert hæc ne an illa teneas? Atqui nihil habet artis quæ ad locum pertinet referre historiam, dicendo, exempli gratia, Brilesus quidem & Aracinthus est mons Atticę: Acamas autem Cypri promontorium: aut eam exponere quæ pertinet ad tempus: vt, Xenophanes Colophonius fuit circa quadragesimam Olympiadem. Hoc enim poterit facere qui non est Grammaticus, alioqui curiosus. Ergo nec quæ ad personas & res gestas describendas pertinent recitare est artificiosum: vt, exempli gratia, quòd Plato Philosophus priùs vocabatur Aristocles: & quòd auris fuit ei perforata gestanti maurem, quando erat adolescens. Pythias autem filia Aristotelis nupsit tribus viris: primùm quidem

Historica pars Grammaticæ non est artificiosa.

Pelopis humerus eburneus.

ἐξέδυσατο.

Herculis caput glabrum.

Brilesus & Aracinthus mõtes Atticæ.

Acamas Cypri promontorium.

Xenophanes Colophonius

Platoni auris fuit perforata.

ἐλλόβιον.

Pythias filia Aristotelis.

dem Nicanori Stagiritæ, familiari Aristotelis: secundò autem Procli, qui genus duxerat à Demarato Rege Lacedæmoniorum, qui duos ex ea suscepit filios, Proclem & Demaratum, qui Philosophiæ dederunt operam apud Theophrastum: Tertiò autem Metrodoro Medico, Chrisippi quidem Cnidij discipulo, præceptori autem Erasistrati, cui natus est filius Aristoteles. Hæc enim, & quæ sunt his similia, cùm planè sint inutilia, nullā prętere habent vim artis. Quamobrem nec eorum, quæ ad historias pertinent, artificiosa est explicatio. Et alioqui, sicut superius ostendimus, neque infinitorum, nec eorum quæ aliquando aliter fiunt, vlla est artificiosa cognitio. Singulares autem historiæ sunt & multitudine infinitæ & non stabiles, propterea quòd nō eadem de re eadem apud omnes referantur: vt (non enim est absurdum vt naturalibus & propriis rerum vtamur exemplis) falsum sibi argumentum sumentes historici, scientiæ nostræ primum auctorem Æsculapium dicunt fuisse fulmine percussum, causæ figmento non contenti, quod quidem variè transformant. Stesichorus quidem dicens in Eriphile, quòd excitauerat aliquos ex iis qui Thebis ceciderant. Polyanthes autem Cyronæus in libro De ortu Asclepiadarum, quoniam eos medicatus est, qui ira Iunonis in filias furore erant perciti. Parrhasius autem, propterea quòd suscitauit cadauer Tyndari. Staphylus verò in libro de Arcadibus, quòd curauit Hyppolytum fugientem ex Trœzene, vt de eo fama traditum est in tragœdiis. Phylarchus autem in nono, quòd filiis Phinei excæcatis visum restituerit, gratificans eorum matri Cleopatræ Erechthei filiæ. Telesarchus autē in Argolico, quòd aggressus sit suscitare Orionem. Argumenti ergo quod sic à falso incipit, & propter multitudinem non potest recenseri, mutaturq́ue ac transformatur ex vniuscuiusque arbitrio, fuerit artificiosa aliqua contemplatio? His accedit quòd cùm eorum quæ narrantur, aliud quidem est historia, aliud verò fabula, aliud autem figmentum. ex quibus historia quidem est aliquorum quæ vera sunt, & quæ facta sunt, expositio: vt quòd Alexander Babylone ex insidiis veneno fuit sublatus. figmentum autem, rerum quidem quæ non fuerunt, dicuntur autem perinde ac si fuissent, vt comica argumenta & mimi. Fabula autem, rerū quæ fieri nō potuerunt & falsæ sunt, expositio: vt quòd dicunt araneorum quidē genus & serpentum fuisse procreatum ex sanguine Titanum: Pegasum autem, Gorgonis abscissa ceruice, ex capite exiliisse: & Diomedis quidem socios in marinas aues esse mutatos: Vlyssem verò in

Infinitorum et eorum quæ aliquādo aliter fiunt nulla est cognitio.

Aesculapius fulmine percussus.

Sextus Empiricus fuit medicus.

Stesichorus in Eriphile.

Polyanthes Cyronæus, De ortu Asclepiadarum.

Parrhasius.

Stapyhlus De Arcadibus.

Phylarchus.

Telesarchus in Argolico.

Narratio trifariam diuiditur.

Historia quid sit.

Figmentum quid sit.

Fabula quid sit.

Aranei & serpentes ex sanguine Titanum.

Pegasus enatus ex ceruice Gorgonis.

equum: Hæcubam in canem. Cùm autem historiarum talis sit differentia, quoniam non est ars aliqua in iis quæ sunt falsa & esse nō possunt: falsa autem sunt & esse non possunt quæ sunt in fabulis ac figmentis, in quibus maximè historicæ partis versatur Grāmatica: non est ars aliqua in historica parte Grammaticæ. Quamobrem meritò sunt irridendi qui dicunt, quòd etsi historiæ materia careat arte, erit tamen iudicium eius artificiosum, per quod cognoscimus quid falsò & quid verè sit narratum. Primùm quidem Grammatici non tradiderunt nobis iudicem veræ historiæ, vt examinemus quando sit vera & quando falsa. Deinde cùm nec apud Grammaticos vlla sit vera historia, nec veri quidem potest iudex cōsistere. Deinde cùm aliquis quidem dicit quòd Vlysses à Telegono filio per imprudentiam sit interemptus: aliquis autem quòd cùm Larus marinæ turturis stimulum immisisset, eum occiderit: alij autem quòd mutatus sit in formā equi, quomodo non est arduum ac operosum in rebus adeò interminaris velle inuenire verum? In iis enim, qui discrepant, oportet priùs consistere eum qui verum dicit, & tunc quærere quid sit. Cùm autem omnes dicant incredibilia & falsa, ne vlli quidem artificioso iudici datur aditus. Porrò autem nec per quænam rectè scribatur historia, docent Grammatici, vt ad eam nos referentes contemplationem, dicamus historicam partem esse apud eos artificiosam. Hoc enim est munus eorum qui artem dicendi profitentur. Quamobrem si ipsi etiam fatentur historiam esse rem quæ caret methodo ac certa ratione, & nos ratiocinando id ostendimus: & alioqui nullam artificiosam tradiderunt contemplationem ad eius cognitionem aut constitutionem, dicendum est etiam in parte historica Grammaticam non posse consistere.

Historiæ veræ nullus iudex apud Grāmaticos.

De Vlyßis morte varia narrantur.

Historia per quænam rectè scribatur, non tradunt Grāmatici.

παρέκπτωμα.

Quòd pars Grammaticæ, quæ versatur in poëtis & scriptoribus, non poßit consistere. Cap. 17.

IAM quidem vi ac potestate à nobis est sublata pars illa Grammaticæ, quæ versatur in poëtis & scriptoribus, cùm ostenderimus nec artificiosam nec historicam partem esse posse. Nam absque his non rectè processerit poësis expositio: & tamen tentabimus considerare quæ in hac parte communiùs dici possunt. & maximè quoniam ea est Grammaticorum audacia & confidentia, vt audeant affirmare id Grammaticæ quod vitæ est vtile & necessarium ad fœlicitatem, ex ea existere. Dicunt enim ad sapientiam & beatam vitam

Grammaticorum audacia.

magnarũ adiumenta & adminicula à poëtica. absque luce autem Grammaticæ non posse perspici quæ sunt apud poëtas. Est ergo vtilis Grammatica. Quòd autem poëtica ad fœlicitatẽ magna det adminicula, ex hoc est perspicuum, quòd planè optima, quæ in formãdis moribus versatur Philosophia, in poëtarum sententiis omninò radices egerit. & ideo poëtas, si quando dicant aliquid quod pertineat ad exhortationem, id quod dicunt veluti obsignare poëticis vocibus. Et alius quidem ad virtutem adhortans, dicit,

Poëtica ad bene beateq́; viuendum vtilis.

Virtus immortalis.

„ *Minimè perit virtus licèt tu pereas.*

Auaritia fugienda.

Qui autem auaritiam iubet fugere, hoc affert,

„ *Ne dixeris Plutum. nequaquam ego Deum*
„ *Honoro pessimus quem vir possederit.*

Contentum esse paucis.

Qui autem prædicat oportere paucis esse contentum, suam confirmat sententiam ex eo quòd dicat Euripides.

Euripides.

Mortalibus quid est opus nisi solummodo
Duobus, & Cerere aquæque poculo,
Quæ adsunt, alantque vt nos eis est insitum?

Pyrrho perpetuò legebat Homeri poësim.

Epicurus sua dogmata surripuit à poëtis.

Voluptas maxima doloris ablatio.

Et quòd alij quidem Philosophi hoc faciant non est mirandum: inueniemus autem ipsos etiam accusatores Grammaticæ, Pyrrhonem & Epicurum, confiteri eius necessitatem. Ex quibus narratur quidem Pyrrho perpetuò legisse poësim Homericam, hoc nunquam facturus nisi cognouisset vtilem esse Grammaticam, & propterea necessariam. Epicurus autem deprehenditur suorum dogmatum potissima surripuisse à poëtis. Nam quòd voluptatum magnitudinis terminus sit cuiuslibet doloris ablatio, ex vno versu accepisse ostenditur,

Homerus Od α.

Sed postquam potusque cibique exempta libido est.

Mors nihil ad nos.

Quòd autem mors ad nos nihil sit, Epicharmus ei indicauit, dicens,

Epicharmus.

Vel mortuum esse, vel mori mea nihil refert.

Corpora mortua nullo sensu prædita.

Similiter autem & quòd mortua corpora nullo sint sensu prædita, suffuratus est ab Homero scribente,

Homerus.

Surdam autem terram malè vexat percitus ira.

Deum nõ latet qui malè agit.

Portò autem nec hæc solùm aptè & eleganter videntur dicta esse à poëtis, sed etiam quæ dixerunt de Diis. cuiusmodi est quod apud Euripidem dictum est in Phrixo,

Euripides in Phryxo.

Mortalium quicunque quotidie malum
Agens, fore vt lateat Deos existimat,
Is improbè sentire deprehenditur,
Quand' otium fuerit Dei iustitiæ.

Quòd

Quòd si hæc, & quæ sunt huiusmodi, sunt vtilia: sumuntur autẽ non absque Grammatica: erit etiam Grammatica vitæ vtilis. Habuerit autem, aiunt, etiam quædam admodum necessaria patriis eorum quæ eam discunt. Nam cùm Lebediis controuersia esset cum vicinis de Camandodo, adducto hoc versu Hipponactis vicit Grammaticus, *Poëtarū versibus finitimorum composita controuersia.*

„ *Mihi nec dixeris*

„ *Lebediam caricam ex Camandodo.*

Reddensque eos qui ipsi dant operam affabiles, & in congressionibus benignos & non difficiles, statim hac ratione vicinis quoque in multis casuum circunstantiis euadit cōducibilis. Licet autem ex ipsis effectis considerare quod dicitur. Sostratus enim, vt aiunt, missus à Ptolemæo ad Antigonum propter aliquod regium negotium, ille cùm satis temerè & inconsideratè responderet, illud est consecutus, dicens, *Poëtica reddit affabiles.* *Sostratus à Ptolemæo missus ad Antiochū versibus quod petebat est consecutus.*

„ *Siccine iubes terræ motor, cui in vertice setæ*

„ *Ceruleæ? ista Ioui crudelia verba referto.*

„ *Mutabis. Sunt mutabilia corda bonorum.*

His enim auditis mutatus est Antiochus. Cùm autem multa dicantur huiusmodi ad ostendendum quòd sit vtilissima pars Grammaticæ quæ versatur in poëtis & scriptoribus, iis quæ sunt allata contenti, dicamus aduersus vnunquodque eorum. Quòd ergo vitæ sint vtiles quæ ex poetis colliguntur sententię, & huius Philosophię sit omninò suppeditatrix Grammatica, est planè grammaticum. Nam primùm quidem, vt cum eis congruamus, nihil dicentes aduersus poëticam, illud quidem certè est perspicuum, quòd quæcunque vitę vtilia & necessaria inueniuntur apud poëtas, cuiusmodi sunt & quę pertinent ad exhortationes, ea ab eis apertè dicta sunt, nec egent Grammatica: quomodo quæ in peregrinis & externis sita sunt historiis, aut efferuntur ænigmaticè, ea sunt inutilia. Quo fit vt cum vtilitate quę ex illis sumitur, non concurrat vsus Grammaticæ, nec simul versetur cum eorum vanitate. Deinde affirmatiua quidem dictio solùm est sententia, sicut hoc est,

„ *Nam vincit vnum consilium manus*

„ *Multas. malum in turba inscitia maximum est.*

Affirmationi autem mens non assentitur, rectène dictum sit an non: sed opus est demonstrationibus. Demonstrationes autem eorum quæ vt decet dicta sunt aut non, non sunt Grammaticæ, sed Philosophiæ. Efficitur ergo hac ratione vt superuacanea & inanis sit Grammatica. *Demonstratio nō est Grāmaticæ, sed Philosophiæ.*

matica. His accedit, quòd si propterea quòd à poëtis multa rectè dicta sint & ad vsum vitę conducibiliter, sit vtilis vates eorum Grammatica: quoniam longè plura peruersè ab eis sunt prolata & ad vitæ noxam ac perniciem, euadet inutilis. Quomodo enim est aliquis qui dixit,

A poëtis multa sunt malè dicta.

„ *Ne dixeris Plutum. nequaquam ego Deum*
„ *Honoro, pessimus quem vir possederit:*

ita est etiam qui enuntiat contrarium.

Aurum esse iucūdissimum & acceptissimum.

„ *Mortalibus quàm es ô aurum acceptissimum.*
„ *Non est voluptas tanta, mater hominibus,*
„ *Nec filij chari, nec beneuolus pater,*
„ *Es quanta tu, quique domi te possident.* Et rursus,
„ *Bene rem geras: amici nanque sunt nihil,*
„ *Fortuna fœlix si minimè tibi fiet.*

Amicos non esse si fortuna non sit secunda.

Cùm ergo quæ sunt sic contraria, dicantur absque demonstratione, homines sunt propensiores ad eligendū id quod est deterius. & ideo noxia cernitur esse poëtica. Cùm ea autem discernantur, & alia quidem reiiciantur, alia autem præponantur, fit vtilis, non Grammatica, sed quæ discernere potest Philosophia. & poëticis vtuntur testimoniis non qui germanè & sincerè philosophantur (eorum enim ad persuadendum sufficit oratio) sed qui vulgo fucum faciunt. Non est autem difficile ostēdere poëtas inter se pugnare, & quodcunque velint canere, quando etiam qui præcipuè philosophantur, multa dicunt quæ inter se pugnant. Ex Grammaticæ autem accusatoribus, Pyrrho quidem in singulis Homericam euoluit poësim, non omnino propter priùs dictam causam: sed fortè quidem gratia delectationis, & perinde ac si audiret Comœdos: fortasse autem etiam poëticos obseruans tropos & figuras. Dicitur enim, cùm poëma scripsisset ad Regem Alexandrum, decies mille aureorum munere fuisse honoratus. Est autem satis probabile alias quoque esse causas, quas recensuimus in quæstionibus Pyrrhoneis. Epicurus autem non sumpsit ab Homero terminum magnitudinis voluptatum. Multum enim differt dicere cessasse aliquos bibere & comedere, & suum satiasse appetitum. hoc enim est,

Philosophia est vtilis, quæ discernit quæ dicuntur à poëtis.

Poëticis testimoniis quinam vtātur.

Poetæ inter se pugnant.

Pyrrho cur Homeri poësim legerit.

Alexander liberalis in Pyrrhonem.

Sextus Empiricus scripsit librū De quæstionibus Pyrrhoneis.

Sed postquam potusque cibique exempta libido est,

& dicere esse terminum magnitudinum in voluptatibus, ablationem doloris. Hoc enim non fit omnino carnibus & vino, sed etiam rebus tenuissimis. Alioqui poëta quidem hoc enuntiauit in iis solis quæ apponun-

Epicurus nō sumpsit ab Homero, summā voluptatē esse doloris ablationem λιπτάσεις

apponuntur. Epicurus autem in omnibus quibus fruimur, in quibus est etiam coitus venereus, de quo sciunt omnes quænam fuerit Homeri sententia. Et quòd mors quidem nihil sit, dictum quidem fortasse est ab Epicharmo, sed demōstratum fuit ab Epicuro, & est mirabile, non quòd dixerit, sed quòd demonstrauerit. Deinde non ideo dixit Epicurus mortem ad nos nihil esse, quòd nihil referat viuásne an non. viuere enim est longè malis optandum, propterea quòd bonum sit eorum qui sentiunt: in sensus autem defectu nec bonum sit nec malum. Nam quòd non sentiant corpora mortua, non solus nouit poëta, sed etiam vniuersa hominum vita. Mater enim sæpe deflens filium dicit: Sed tu quidem hæc non sentis, ego verò miserè affligor. & fixis eum aspiciens oculis alloquitur: Quid autem te hæc iuuant amplius? Quinetiam si quis examinet, inueniet poëtā in contraria esse sententia. nam animæ communiter sitiunt sanguinem.

Mortem ad nos nihil esse demonstrauit Epicurus.

Corpora mortua nō sentire scit vniuersa vita hominum.

Animæ sitiunt sanguinem.

Homer. in νεκυίᾳ Od.

A fossa abscede, vagina ensemque reconde,
A me vt potetur sanguis, tibi veraque dicam.

Titij autem iecur exedebatur propter cupiditatem. Tantalus verò stetit in lacu.

Homerus.

Barbam verò alluit ipse:
Irruit is sitiens, nequit ast apprendere potum.

Porrò autem quod attinet ad id quod ab Euripide dictū est de Diis, etiam rudes & imperiti homines sunt in eadem sententia. Ei enim quod ab ipso dictum est,

Deum malè agentes non latere, ne vulgus quidem ignorat.

Mortalium quicunque quotidie malum
Agens, fore vt lateat Deos existimat,
Is improbè sentire deprehenditur,
Quando otium fuerit Dei iustitiæ.

par est quod vulgo dicitur,

„ *Est mola tarda Dei, verùm molit illa minutim.*

metro autem solùm differt. Si quis autem diligentius examinauerit, inueniet quæ scribuntur à poëtis, esse lōgè deteriora quàm quæ vulgus opinatur. Et qui Scenicus quidē est appellatus Philosophus, videtur adhuc moderatior, qui dicit se nescire quem precetur, dicens,

Euripides.

Euripides dicit se nescire quē precetur.

O vehiculum qui terræ es, & sedem tenes
In orbe terræ, quisquis es, viderier
Coniicierve nequaquam facilis Iuppiter,
Siue vehementis naturæ necessitas,
Te sum precatus.

Deorum flagitia ac scelera ab Homero & Hesiodo descripta.

Homerus autem & Hesiodus, vt vult Xenophanes Colophonius, Deorum dixit plurima nefaria facinora: nempe furari, adulterare, & se inter se fallere. Nam Saturnus quidem, cuius tempore vitam dicunt fuisse beatam, patri virilia execuit, & filios deuorauit. Et Iupiter eius filius cum principatu priuatum

„ *Deorsum sub terras ingentiáque æquora misit*
„ *Hunc procul, est vbi tetrum sub tellure barathrum.*

Ioui autem cognati pararunt insidias, quo factum est vt Thetis ei opem ferret.

Quando illum reliqui Dij colligare volebant,
Iuno Neptunusq; simul, Pallasq; Minerua.

Erat enim crudelissimus. & sorore quidem eademque vxore instar sacrilegi suspensa, eo non contentus, id quoque ei exprobrat, dicés,

„ *An ne recordaris quando suspensa fuisti*
„ *Ex alto, pedibus geminata incusq; pependit.*
„ *Suntq; iniecta tuis durissima vincula palmis*
„ *Aurea, pendebas sublimis in æthere & altis*
„ *Nymbis, per longumq; Deûm fugiebat Olympum*
„ *Turba?* Vulcanum autem iratus è cœlo deiecit.
Ἰλιάδ. α. „ *Is verò in Lemnum cecidit, modicumq; relictum*
„ *Huic animi fuerat.* Fratrem autem *despiciebat,*
Qui tenet ædes
„ *Horrendas, tetras, Dij quas odêre perennes.*

Præter sæuitiam autem & duritiem ei etiam aderat incótinentia, qui cùm vidisset Iunonem in Ida ornatam, non se continuit donec venisset ad ei designatos thalamos: sed cùm se humi in monte abiecisset, volutatur cum vxore:

Il. lib. ξ. „ *Nata recens sub eis à terra ast germinat herba,*
„ *Roscidus & lotus nempe, & crocus atque hyacinthus.*

E poëtica sumptum testimonium profuerit ne patriæ.

Sostratus Antiochi saltator vtilis patriæ.

Cùm ergo varia deprehensa sit poësis, est inutilis Grammatica, cùm non possit demonstrare quibúsnam credendum sit vt veris, & quibúsnam non sit credendum vt quæ sint fabulosa mendacia. At dicunt ciuitatibus vtilem esse Grammaticam, quandoquidem Lebediis causa fuit victoriæ ex poëtica sumptum testimonium. Ea autem de causa dicamus etiam saltandi artem esse necessariam, quoniam Sostratus Antiochi saltator, cùm Rex sibi subiunxisset Prienem eius patriam, & in conuiuio cogeretur saltare libertatem, dixit non esse honestū, vt cùm seruiret eius patria, ipse saltaret libertatem. & ideo libertate

donata

donata est ciuitas. Deinde aliud quidem est vtile ciuitati, aliud verò nobis ipsis. Ars quidem certè sutoria & fabrilis est ciuitati quidem necessaria: nobis autem ad fœlicitatem non est necessarium vt simus fabri & sutores. Quocirca etiam Grammatica, non quoniam est ciuitati vtilis, ita est etiam nobis. Ars enim loquendi familiariter & conferēdi sermones minimè proficiscitur à Grammatica, sed à quadam communi dexteritate ac solertia. Nisi fortè Demades orator esset Grammaticus, qui cum multis Atheniēsibus abductus captiuus post prælium Cheronense, dixit Philippo, qui eum cogebat inire conuiuium, *Patriæ esse vtile, & sibi differunt.* *εὐβουλία. Demades orator apud Philippum in conuiuio.*

Nam quis homo, merita qui laude ornandus habetur,
Antea sustineat potúque cibóque repleri,
Seruitio esse suos quàm viderit ipse solutos?

Atque hæc quidem sunt dicenda aduersus argumenta Grammaticorum. In primis autem est dicendum, quòd si soli poëtæ essent vitæ vtiles, fortè vitę esset vtilis Grammatica quæ in iis versatur. Nunc autem cùm ipsi quidem sint vel planè inutiles, vel non multum vtiles: Philosophi autem & cæteri scriptores docent res vtiles, minimè opus habemus Grammatica. Quòd autem qui soluta scribunt oratione, magis ostendant quæ vitæ sunt vtilia quàm poëtę, rectè potest considerari. Nam illi quidem verum tanquam scopum sibi proponunt: hi verò volunt omnino delectare. Falsum autem magis delectat quàm verum. Illis ergo magis quàm istis est attendendum, qui falsum de industria persequuntur. Vt semel autem dicam, quod ad poëtas attinet, poësis non solùm est vitæ inutilis, sed etiam maximè noxia. Humani enim animi perturbationum ac motuum est veluti quoddam propugnaculum poëtica. *Poetæ vitæ inutiles.* *Falsum magis delectat quàm verum.* *Poesis est vitæ noxia.* *Poetica motuū animi arx et propugnaculum.*

» *Et vt senex habet linguam suauissimam,*

Ita qui capti sunt insano amore, & ebriosi accenduntur legentes poësim Alcæi & Anacreontis. Iracundi autem Hipponactem & Archilochū habent aliptas sui vitij. Atque quæ in hoc quidem loco dicuntur ab aliis, & maximè Epicureis, sunt huiusmodi. Nos autem nihil dicentes aduersus poëticam, aliter tentabimus dicere aduersus eos qui censent se artem habere Grammaticā, qua discernant ea quę dicuntur apud poëtas & scriptores. Quoniā ergo quoduis scriptum & quęuis poësis constat ex dictionibus quæ significant, & rebus quę significantur, oportebit Grammaticam, siquidem habet artem quæ discernit ea quæ dicuntur apud poëtas & scriptores, nosse vel dictiones *γέρων. Alcæus & Anacreon accendunt amatores et ebriosos. Archilochus & Hipponax accendunt iracundos.*

Grãmaticus nec res subiectas nouit, neque dictiones, nec vtrunque.

nes tantùm, vel res subiectas, vel vtrunque. Sed res quidem, etsi nos non dicamus, videtur non nosse. Ex iis enim aliæ quidem sunt naturales, aliæ mathematicæ, aliæ autem ad Medicinam pertinentes, aliæ verò ad Musicam. Et oportet eum quidem qui res tractat naturales statim esse Physicum: & qui musicas, Musicum: & sic de aliis. Non potest autem Grãmaticus simul in omnibus esse doctus. Quod quidem cùm vel ex seipso appareat, ex ipsis etiam probatur effectis. Quomodo enim potest quisquam ex superciliosis Grãmaticis Heraclitum intelligere, & Platonem consequi qui dicit: Ex indiuidua » & quæ semper similiter & eodem modo se habet essentia, & ex ea » quæ est in corporibus diuidua, tertiam ex vtrisque speciem cõstituit » essentiæ, nempe & naturæ eius quod est idem, & naturæ eius quod » est alterum, & quæ deinceps sequuntur in contextu dictionis: quæ quidem omnes Platonis interpretes silentio præterierunt. Aut quomodo poterit assequi Dialecticas Chrysippi contemplationes, aut Archimedis & Eudoxi mathematicas? Porrò autem vt in his cęcutit, ita etiam in iis quæ de ipsis scripta sunt poëmatibus, vt cùm dicit Empedocles,

Empedocles.

» *Sum cœlestis ego vobis Deus, ecce valete:*
» *Nanque inter cunctos ego iam decoratus aberro,*
» *Amplius haud mortalis.* & rursus,
At cur insisto his, tanquam magnum quid agatur,
Mortales à me si homines superantur abunde.

Grammaticus quidem, rudisque quispiam & imperitus, hæc Philosophũ existimabit dicere per arrogãtiam, aliorumque hominum despicientiam. quod quidẽ est alienum ab eo qui vel mediocriter versatus est in Philosophia, tantum abest vt id cadat in tantum virum. Qui autem à naturali mouetur contemplatione, apertè sciens antiquum esse dogma, Similibus similia cognosci, quod quidem descendisse videtur à Pythagora, situm est autem etiam apud Platonem in Timæo, dictum est autem longè antea ab ipso Empedocle,

Similibus similia cognosci antiquum dogma.

» *Terram nam terra, atque vnda conspeximus vndam:*
» *Aëre diuinum nos aera, vidimus igne*
» *Clarum ignem: lite est lis, visus amore*
» *Est & amor.* intelliget, quòd Empedocles seipsum appellauit Deum, quoniam cùm solus conseruasset mentem à vitio puram & imperturbatam, eo qui in se erat Deo, Deum qui erat extrinsecus comprehendit. Et scribente Arato,

Empedocles cur se Deum vocarit.

Quantum

„ *Quantum à tactu oculi ſplendor micat, ipſe reuertat*
„ *Ad nos tot vicibus ſi ſenis, quilibet horum*
„ *Menſura æquali menſus duo conficit aſtra.*

Non eſt Grammatici hoc intelligere, quòd quanta eſt recta linea quæ à noſtro viſu emittitur ad Orientem, ſumpta ſexies, Zodiacum metietur circulum, adeò vt ipſa duo fecer ſigna: ſed Mathemarici, qui hoc per linearum oſtendit deſcriptionem, quòd ſexta pars circuli Zodiaci ſit à recta quæ emittitur vſque ad Orientem. Timone autem Phliaſio Pyrrhonem Soli aſsimilante, cùm dicit,

Zodiaci ſexta pars eſt linea quæ ab oculo emiſſa pertingit vſque ad Orientem.

Pyrrhon à Timone aßimilatur Soli, & quámnam ob cauſam.

„ *Atque Dei tu homines ſolus de more gubernas,*
„ *Totam qui terram circuit orbe ſuo,*
„ *Ardens tornatæ à quo ſphere oſtenditur orbis:*

videbitur quidem Grammaricis id dicere ad honorem & decus Philoſophi. Alius autem aduerter, num exempla quæ à Phliaſio in Pyrrhonem dicta ſunt, pugnent cum Sceprico propoſito: ſiquidem Sol luce illuſtrans oſtendit ea quæ prius non videbanrur. Pyrrho autem contendit vt eæ res reddantur incertæ, quæ prius pro certis ac manifeſtis à nobis acceptæ fuerant. Apparet autem hoc non ita habere ei qui rem coniectat paulò magis philoſophicè: ſed dicit Pyrrhonem inſtar Solis ſuſtinere aſſenſionem, quandoquidem ſicut Deus caliginem inducit viſui eorum qui oculos in eum intendunt ac defigunt: ita etiam Sceptica oratio confundit oculos mentis eorum qui eam atrendunt diligenrius, adeò vt non poſsit comprehendere vnunquodque eorum quæ ex dogmatica ponũtur audacia. Quòd ſi etiam ad Medicinam pertinens perſequenda ſit contemplatio, adduci poteſt, quòd epithetum ſæpe à poëta adiectum, profundum oſtendit ſenſum, & à ſcientia profectũ: vt quod eſt apud Homerum βαθύσχοινου λεχεπίειῃ. Significat enim, quod nòn poteſt intelligere Grammaticus, σχοῖνε, id eſt iunci ſemen, conducere ad coitum, λέχος, quod eſt lectus, poëta venereum appellante congreſſum. Aut quod apud Euripidem dicitur de Deidamia Lycomedis filia,

βαθύσχοινος, profũdus in iuncis.

λεχεποίης, herboſus.

Iunci ſemen cõfert ad coitum.

Versatur in magno nata diſcrimine.
Quod vexat illam miſeram & affligit malum?
Num frigus illam bilis in latere agitat?

Euripides. κρυμὸς.

Sciſcitatur enim num laboret pleuritide, propterea quòd qui lateris morbo laborant, tuſsientes bilioſum ſputum educant. Quorum nihil ſcit Grammaticus. Quanquam eſt fortaſſe ſuperuacaneum ex antiquis & fortè ſcientia præditis Grammaticos pudore afficere, cùm

Pleuritide laborantes tuſsiẽdo bilioſum ſputum educunt.

Grammatici nec epigramma quidē intelligunt.

nec quantumuis leue epigramma posśint intelligere, vt illud quod à Callimacho scriprum est ad Diodorum Cronum:

κῦ. κοῖα κῶς.

„ *En connexa vbi sint clamant & qualia corui*
„ *A tecto, atque vt erat qui modo, rursus erit.*

Diodorus Cronus disserendi peritisśimus.

Quia enim erat Cronus disserendi artis peritisśimus, & docebat quemadmodum iudicandum esset rectum connexum, dicet Grammaticus, quòd propterea quòd eius doctrina inualuerit, ipsi etiam corui supra tecta, eo quòd frequenter id audierint, eius de connexo iudicium, crocitent: & hactenus intelliget quod vel ipsis notum est pueris. Cùm autem venerit ad illud, Atque vt erat qui modo, rursus erit, silebit, non inueniens rem quæ significatur. Est enim Philosophi dicere, placere Diodoro, nihil moueri. Quod enim mouetur, aut mouetur in loco in quo est, aut in quo non est. Non est autem primum, neque secundum. nihil ergo mouetur. Si nihil autem mouetur, sequitur vt nihil intereat. Quomodo enim propterea quod non moueatur quidquam in eo in quo est loco, neque in eo in quo non est, nihil mouetur: ita quoniam animal neque in eo tempore quo viuit moritur, neque in eo in quo non viuit. Nunquam ergo moritur. Quod si ita est, vt est eius senrentia, semper viuentes erimus. Ergo res quidem non intelligunt Grammatici. restat ergo vt nomina intelligant. Num autem id rursus est planè nugatoriū? Nam primum quidem nihil habent artificij ad cognoscendam dictionem. Neque enim ab vlla arte didicerunt quòd apud Sophoclem pastores dicentes ἰωβαλλὴν, lingua Phrygia dicunt ἰὼ βασιλεῦ: sed id ab alus audierunt. Nihil autem refert an barbaræ dictionis sis interpres, an eius quæ prolata est à lingua, est autem ex æquo nobis non familiaris. Deinde hoc quoque non potest fieri, cùm sint dictiones numero infinitæ, & quæ apud alios alia habent nomina, cuiusmodi est ἐβαρβάριζε, pro ἐσύριζε. Sunt enim Syri barbari. & ὄλον, id est totum, pro παντὸς, hoc est omni vel vniuerso: est enim ὄλον & πᾶν synonymum. & ἕλκος, id est vlcus pro fistula. est enim fistula genus vlceris. Est itaque totum eiusmodi, ἐσύριζεν ὁ πὰν σύριγγας ἔχων ἐν τῇ χειρί. id est, Fistula canebat Pan fistulas habens in manu. Et alioqui quomodo scient Grāmatici nonnullas dictiones quæ sunt scientiæ, quomodo ἐντελέχεια apud Aristotelem, aut τὸ τί ἦν εἶναι, id est quod quid est esse? Aut quomodo intelligēt quam vim habeat apud Scepticos vox οὐδὲν μᾶλλον, id est nihil magis, vtrum sit interrogariua, an pronunciatū enunrians, & in quánam re ponatur, num in subiecto externo, an in nobis sita affectione.

Diodoro Crono placebat nihil moueri.

Nos semper viuere quomodo probet Cronus.

Grammatici nomina nō intelligunt.

ἐβαρβάριζεν ὄλον ἕλκος; ἔχων ἐν χειρί.

ἐντελέχεια et οὐδὲν μᾶλλον sunt vocabula scientiæ.

Quid

Quid dicent etiam, ex aliquibus dictionibus aliquo composito poëmate?

Ἦ γάρ σοι διατοῖσιν ὑπ' οὔρεσι διπλὸς ἐραστὴς
ἔφθιεν, ᾧ κρατὴρ μοῖραν ἔθηκε φύσιν.
Ἄρθρῳ ἐν ἀσπιδόεντι βεβηκότα γυῖα καθ' ἑλμοῦ
βᾶσα τροχαντήρων ἄχρι περιστρέφεται.
Σμερδαλέα δ' ὑπένερθεν ἀλώπεκος ἄχρι δοχαίης
Αἰῶνος χαλαρὴν συνδρομον ἁρμονίης.

Amatores enim quínam sunt in montibus, & scutatus articulus, & trochanteres, & preterea mortariolum, & vulpes & δοχαίη, id est, receptaculum, & æuum & harmonia, neque tropicè, neque historicè, sed propriè prolata nomina, etiamsi millies animũ aduerterint, non intelligent. Si ergo neque res sciunt neque dictiones: absque iis autem nihil est poëtis aut vllum scriptum, non habent artem explicandi ea quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Et alioqui si opus habemus Grammatica, ea opus habemus in optimis poëmatibus, minimè autem in prauis. Optimum autem poëma ex eorum sententia est id quod est clarum ac dilucidum. Poëmatis enim virtus est claritas, & apud Grammaticam malum est quod est obscurum. Neque ergo in optimo poëmate est vsui, propterea quòd non egeat expositione, vt quod sit clarum ac dilucidum: neque in malo, propterea quòd eo ipso sit malum. Id autem de quo ita dissentitur vt de illo certum non feratur iudicium, minimè potest comprehendi. Grammatici autem ita dissentiunt in expositionibus sensus scriptorum, vt de eo certum non ferant iudicium. comprehendi ergo non potest sensus scriptoris. & ideo Grammatica est planè inutilis. Sed hactenus quidem dictum sit aduersus eos qui hanc profitentur disciplinam. aliud autem sumentes principium, dicamus quæ dicenda sunt aduersus Rhetores.

In poëmatibus non habemus opus Grammatica.

De Rhetorica seu arte dicendi. Cap. 18.

CVM quæ de Grammatica dicenda fuerant persecuti simus, est consequens dicere de Rhetorica, quæ est ars dicendi, vt quæ iam sit robustior & plus habeat virtutis, & plurimum valeat in foro & iudiciis. Sed quoniam essentiæ & non essentię communis est notio: nec horum aliquid aliud licet quærere, nisi prius sumpserimus quid sit id de quo quæritur, agè priùs consideremus quídnam sit Rhetorica, ad hoc adducendo maximè insignes Philosophorum definitiones. Atq;

Quærendum est primùm quid sit.

Plato

Rhetoricæ Platonica definitio.

Plato quidem in Gorgia distinguendi & definiendi sequens rationem, videtur Rhetoricæ hanc dare definitionem ex compositione: Rhetotica est opifex persuasionis, per verba, & in ipsis verbis vim habens ac firmitatem, persuadens, non docens. illud quidem, Per

Persuadent multa præter orationem.

Pulchritudo persuadet.

verba, fortassis addens, quòd multa sint præter orationem quæ inter homines persuadeant, vtpote diuitiæ, gloria, voluptas & pulchritudo. Senes quidẽ certè ex populo, apud Poëtã, licet hostili & infesto & planè alienato animo essent aduersus Helenã, vt quæ illis fuisset causa malorum, persuadentur tamen ab eius pulchritudine. cumque ea ad ipsos accederet, hæc inter se dicunt:

„ *Pro tali tantos tanto sufferre labores*
„ *Tempore, Troianos Græcosque haud inuidiosum est.*

Phrynes pulchritudo plus persuasit iudicib⁹ quã oratoris oratio.

Phryne quoque, vt aiunt, cùm eam defendente Hyperide esset condemnanda, fracta tunica, & nudo pectore ad pedes Iudicum prouoluta, plus potuit propter formam persuadere Iudicibus, quàm Patroni vis dicendi. Idem est etiã in pecuniis, voluptate, & gloria. Vnumquodque enim eorũ inueniemus ita persuadere, vt eorum quæ sunt bona & honesta sæpe nonnulla transiliant. Non ergo inconsideratè ad persuasionem, quæ per ea fit, intuens Plato, dixit Rhetoricam esse opificem persuasionis, non quomodòcunque, sed per verba. Porrò autem non quoniam verbis persuadet, omnino est Rhetorica. Nam

Rhetorica habet vim persuadẽdi præcipuè in verbis.

& ars medendi, & quæ sunt eius generis artes, persuadent per orationem. sed si qua præcipuè in ipsis verbis vim habet subiectam, & non communiter. Nam & Geometria & Arithmetica, & ars quælibet genere contemplatiua, in verbis præcipuè habet vim & auctoritatem. sed quando cum eis, non ad doctrinam pertinentem, sicut Geometria, sed ad fidem faciẽdam appositam habet persuasionem,

Rhetoricæ definitio secũdum Xenocratem.

quod quidem est proprium Rhetoricæ. Xenocrates autem auditor Platonis, & Stoici Philosophi dicebãt Rhetoricam esse bene dicendi scientiam. aliter quidem Xenocrate accipiente scientiam, & antiqua lege pro arte. aliter autem Stoicis, pro eo quod est habere firmas ac stabiles comprehensiones. quę quidem in solo existit sapiente.

Sciẽtia aliter à Xenocrate, aliter accipitur à Stoicis.

Dicere et disserere differunt.

Dicere autem vtrique assumunt, vt differens ab eo quod est disserere: quandoquidem hoc situm in compendiaria breuitate, & in accipienda & danda ratione, munus est Dialecticæ. Dicere autem, consideratum in prolixa & amplè copioseque persequente ac pertractante oratione, est proprium Rhetoricæ.

Zeno Citticus pugno as-

Vnde etiam Zeno Citticus interrogatus in quo differat Dialectica à Rhetorica, manu cõ-

prehensa

prehensa & ea rursus expansa, In hoc, inquit, differt. in compressione quidem collocans rotundam & breuē Dialecticæ proprietatem: per digitorum autem expansionem & extensionem, artis dicendi facultatis tacitè significans amplitudinem. Aristoteles autem in primo libro artis Rhetoricæ simpliciis definit Rhetoricam, artem orationis. Et cùm apud eum quærendo obiiceretur quòd ars quoque medendi est orationis quæ pertinet ad Medicinam, quidam respondentes dicunt, quòd ars medendi refert orationem ad aliquem alium finem, nempe sanitatem: Rhetorica autem est planè ars orationis. Porrò autem alias quoque definitiones adducit Aristoteles, de quibus non est nobis necesse dicere, quibus non est princeps institutum tractare de Rhetorica, nisi quod attinet ad intelligendam eius proprietatem pro tractanda à nobis contradictione. cuius statim ducetur principium ab exposita à nobis notione. Nam quoniam volunt Rhetoricam esse artem aut scientiam dicendi aut orationis, efficientem persuasionis, ii qui eius definiunt notionem, nos quoque tentabimus hæc tria insequentes, docere, eam non posse consistere. Omnis ergo ars est collectio constans ex comprehensionibus exercitatis, & quæ accipiunt relationem ad finem vitæ vtilem. Rhetorica autem non est collectio constans ex comprehensionibus, vt ostendemus. Non est ergo ars Rhetorica. Falsorum enim non sunt comprehensiones. Falsæ sunt autem quæ dicuntur Rhetoricæ contemplationes, quæ sunt huiusmodi. Secus quàm res habeat, Iudicibus est persuadendum. adulter est defendendus: sacrilego licuisse id facere ostendendum: & ita sunt Iudices persuadendo in contrariam adducendi sententiam, eisque est mouēda ira aut misericordia. Quæ quidem non sunt vera, & ideo minimè possunt comprehendi. Non sunt ergo eorum cōprehensiones. Cum quo simul efficitur vt ne sit quidem Rhetorica. Quomodo ergo non dixerimus fodiendi muros vllam esse artem, quæ suadeat muros sic esse fodiendos: & furandi artem quæ doceat oportere sic furari, & secare crumenā: (sunt enim falsæ & non decentes contemplationes) ita nec Rhetoricam existimandum est artificiosam habere substantiam, vt quæ huiusmodi præceptis labefactetur. Critolaus quidem certè Peripateticus, & diu antè Plato, cùm hoc vidissent, eam vituperarunt, vt quæ artificium esset potius improbum quàm ars. Præterea quoniam omnis ars aut habet finem firmum ac stabilem, vt Philosophia & Grammatica; aut eum qui est magna ex parte, vt ars medendi & ars gubernandi; oportebit

[Margin:] simulat Dialecticam, manus extensæ Rhetoricam. — Rhetoricæ Aristotelica definitio. — Ars quid sit. — Rhetorica nō est ars. — Rhetoricæ falsa sunt theoremata. — Plato et Critolaus vituperarunt Rhetoricam. — Ars habet finem firmū & stabilem, aut qui est vt plurimum.

h etiam

etiam Rhetoricam, siquidem est ars, horum alterum profiteri. Sed neque firmum ac stabilem habet finem. Neque enim semper vincit aduersarios. sed nonnunquam alium quidem finem proponit orator: alium autem consequentem habet finem. Sed neque eum qui magna ex parte euenit, quandoquidem omnis orator si secum conferatur, sæpe magis vincitur quàm vincit, vtpote quòd eius argumenta alter omnino infirmet ac refellat. Non est ergo ars Rhetorica. Et si contingit vt sit orator non particeps artis Rhetoricæ, non est ars Rhetorica. Contingit autem satis rectè fungi munere Oratoris eum qui non fuit particeps Rhetoricę, sicut accepimus de Demade. Nam cùm esset remex, constat eum optimum fuisse oratorem, & cum eo alios plurimos. Non est ergo ars Rhetorica. Quòd si non credimus eos fuisse tales, sed ad dicendum accessisse cùm ad eum peruenissent habitum diuturno vsu & exercitatione: at nostro quidem certè tempore licet videre multos, qui & in iudiciis & in concionibus aptè dicunt & disertè, non norunt autem artificiosa præcepta Rhetoricæ. Et contrà, si ij qui accuratè ea tenent, & in dicendi arte multum laboris & operæ posuerunt, oratoris partes implere non possunt in foro & iudicio: non dicenda est Rhetorica artificiosa ratio ac methodus. Atqui, vt norunt omnes qui hodie viuunt, ij qui Sophistis & Rhetoribus dederunt operam, summè quidem se exercuerunt in dicendi artificio, in terra autem quæ est sub dio, cernuntur magis muti quàm pisces. Arte ergo non sunt aliqui oratores. Quò fit vt mihi veniat in mentem eos ridere, quando respondentes huic argumento quo refelluntur, dicunt quòd sicut coti non est à natura insitum vt secet, sed gladium acuens eum parat ad secandum: ita ipsi quidem non possunt dicere, propterea quòd non sint assueti: alios autem arte prouehentes, efficiunt Oratores. Non viderunt enim viri illi præclari, quanta comparationis huius sit dissimilitudo. siquidem cos quam habet artem, eam non tribuit ei qui est proximus. Critolaus autem & Academici, inter quos est Clitomachus & Charmidas, solent ipsi quoque hæc dicere. Artes quidem non expellunt ciuitates, vt quæ sciant eas vitæ valde esse vtiles: quomodo nec œconomicos expellimus ab ædibus, nec bubulcos à grege. Omnes autem dicendi artem, tanquam infestissimum hostem, vbique persequuntur & vndique eiiciunt. vt legislator Cretensis, qui insulam ingredi prohibuit eos qui in dicendo se iactant & arrogantet sibi placent. Spartanus autem Lycurgus, vt qui Thaletis Cretensis esset æmulator, Spartanis eandem

Orator est etiam qui nescit Rhetoricam.

Demades nõ erat peritus artis dicendi.

Qui Rhetoricæ diu dederunt operam non implent partes oratoris.

Rhetorica nõ rectè coti comparatur.

Critolaus. Clitomachus. Charmidas.

Artes vtiles non expelluntur à ciuitatibus.

Cretensis legislator Creta expulit Rhetoricam.

dem sanxit legem. Quam ob causam longo pòst tẽpore adolescentem qui apud exteros in arte dicendi studium & operam posuerat, reuersum punierunt Ephori, adiecta causa condemnationis, quòd ad fallendam ac circumueniendam Spartam se in doloso dicendi genere exercuisset. Ipsique perpetuo odio habuerunt Rhetoricam, semper autem simplici vsi sunt breuitate. Vnde etiam qui ab eis aduersus Athenieñses omnium suffragiis electus erat legatus ad Tisaphernem, cùm Athenienses prolixa & varia vterentur oratione, baculo duabus lineis in solo descriptis, altera quidem recta & parua, altera verò longa & incurua ac obliqua, Ex his, inquit, ô Rex, vtram mauis elige. Per longam quidem & incuruam lineam, Rhetoricæ innuens fucum & suaue lenocinium: per breuem autem simul & rectam, simplicem & compendiarium scopumque rectà attingentem sermonem. Propter quem, non solùm apud suos sed etiam apud exteros persequuntur fugantque superuacaneam dicendi rationem. Chiorum quidem certè legatum, qui vt Chiis frumentum exportare liceret rogabat, quoniam in rogando prolixa fuerat vsus oratione, re infecta amandarunt. Misso autem altero qui egit compendiosius, Chios enim premebat necessitas, concesserunt. Is enim ostensa eis arcula, dixit ipsam opus habere farina. & tamen eum quoque reprehenderunt tanquam nimis loquacem. Inanis enim ostensa arcula satis indicabat Chiorum petitionem. His motus Ion Grammaticus de iis dixit,

Lycurgus tulit legem ne Spartæ doceretur Rhetorica.

Ephori punierunt adolescentem qui apud exteros didicerat Rhetoricam.

Lacedæmoniorum legatus apud Tisapherñe duabus lineis depinxit Rhetoricam, & breuẽ orationem.

Chiorum legati Lacedæmone in annonæ caritate.

θυλακός.

Ion Grammaticus quid dicat de Lacedæmoniis.

νεοχμός.

„ *Non fortis est verbis Lacæna ciuitas.*
„ *Sed cùm irruit recens Mars in exercitum,*
„ *Senatus imperat, manusque conficit.*

vt qui optimè quidẽ consulterent, oderint autem Rhetoricam. Quamobrem si artes quidem non eiiciunt ciuitates, eiecerunt autem Rhetoricam: non est in numerum artium referenda Rhetorica. Nam retorquere quidem, & dicere quòd philosophos exterminarint quædam Græcæ ciuitates, stultum est. Nam primum quidem in hoc non possunt prębere testimonium, sicut in Rhetorica, ij qui colligunt cõtrarium. Deinde etiam si Philosophiam quędam eiecerunt ciuitates, non vniuersam in genere eiecerunt, sed quasdam hæreses: vtpote hæresim Epicuream, vt quæ esset magistra voluptatis: Socraticam autem, vt quæ Deos vituperaret ac vilipenderet. At priùs dictæ ciuitates, non aliquam quidem recusarunt Rhetoricam, aliquam verò admiserunt: sed communiter vniuersam coëgerunt à suis excedere finibus. Accedit ad ea quæ dicta sunt, quòd si ars est omnino Rhetorica,

Philosophiæ quasdam hæreses eiecerũt quædam ciuitates, non omnem Philosophiam.

Socratica hæresis.

Epicurea hæresis.

torica, aut ei qui ipsam habet erit vtilis, aut ciuitatibus, vt cæteræ artes. Sed neq; ei qui ipsam habet, neque ciuitatibus est vtilis, vt ostendemus. Non est ergo ars. Atque ei quidem qui eã habet non est vtilis. Nam primùm quidem necesse habet voluntari in foro & in tabulariis & literarum repositoriis, & velit nolit versari cum improbis, vafris impostoribus, & calumniatoribus, & in eundem locum conuenire. Deinde etiam pudoris ei parua est habenda ratio, ne astutioribus videatur dignus qui contemnatur. Deinde dicendum est confidenter, & tanquam arma obiicienda est audacia, vt aduersariis sit formidabilis. Oportet etiam eum esse impostorem & præstigiatorem, deinde etiam esse educatum in rebus pessimis, nempe in furtis & adulteriis, & in ingrati animi crimine aduersus parentes, vt agendo ea possit quando opus est arguere, & rursus ea conturbare ac tenebras offundere. Deinde multos habere inimicos, & odio esse omnibus: aliis quidem, quoniã fuerunt aduersarij: aliis verò, vt qui sciant quòd quomodo mercede conductus alios malè affecit, ita etiã ipsos longè maiori lucro inescatus sit affecturus. Ad quæ accedit, quòd perpetuò est anxius, & prædonis instar aliquando fugit: aliquando verò insequitur: adeò vt noctu diuq; laborans vexetur ab iis quibus sunt negotia: plenam autem habeat vitam luctu & lachrymis, cùm alij quidem ducantur in carcerem, alij verò ad equuleum. Est ergo ei qui ipsam habet noxia Rhetorica. Sed neque est vtilis ciuitatibus. Leges enim sunt vincula ciuitatis: & vt si interierit corpus, interit anima: ita sublatis legibus pereunt etiam ciuitates. Theologus itaq; Orpheus ostendens quàm eæ sint necessariæ, dicit,

Rhetorica nõ est vtilis ipsis oratoribus.

Rhetorica inutilis ciuitatibus.

Leges sunt vincula ciuitatis.

„ *Tempus erat quo homines inter se carne parabant*
„ *Morsa vitam, epulas sumens maiorque minorem*
„ *Conuiuabatur.* Nam cùm nulla lex dominatum obtineret, vnusquisque ius habebat in manibus: & sicut
„ *Piscibus atque feris auibusque volucribus, esse*
„ *Se inter se fuerat concessum. nam locus vllus*
„ *Iustitiæ inter eos non est.*

Donec Deus eos miseratus, Deas misit quæ leges ferrent: quas magis admirati sunt homines, propterea quòd se inter se comedendi coërcuerint iniuriam, quàm quòd vitam fructibus humanam reddiderint & mansuetam. Hinc etiam apud Persas, qui sunt paulò elegantiores, lex est, vt cùm Rex apud eos excesserit è viuis, quinque deinceps dies absque lege vitam agant: non vt sint infelices, sed vt re ipsa

Legiferæ Deæ fruges quoque dederunt hominibus.

Persæ post mortem regis quinque dies viuunt sine legibus.

ipsa discant quantum malum afferat viuere nullis legibus, vt sint Regum custodes fideliores. Sed Rhetorica accersita fuit aduersus leges. Huius autem rei magnum est indicium, quòd apud Barbaros, apud quos vel non est omnino vel rarò est Rhetorica, leges firmæ maneant & immobiles: apud eos autem qui ipsam admittunt, quotidie nouæ ferantur, sicut apud Athenienses. Nam vt dicit Plato poë- *Nouæ leges quotidie feruntur vbi est Rhetorica.*

» ta veteris comœdiæ, Si quis peregrè absuerit tres menses, non am-
» plius agnoscit ciuitatem: sed non secus atque eos qui noctu ambu-
» lant, transire dicit præter mœnia, tanquam quosdam tabellarios: vt- *ἀγγάρους*

pote quòd, quantum ad leges attinet, non sit eadem ciuitas. Est autem perspicuum eam esse aduersus leges, ex iis quæ ponuntur in malis artibus. Nam aliquando quidem suadent attendendum esse scriptum, & verba legislatoris, vt quæ sint aperta, & nulla opus habeant expositione. Aliquando autem contrà, neque scriptum neque verba, sed sententiam esse sequēdam. Neque enim qui vult puniri eum qui ferrum alicui intentauit, eum qui quomodocunque intentauit censet puniendum, vt annulum: vel qui cuiusmodicunque, vtpote acum: sed eius animum esse puniendum, cuius ea fuit audacia vt vellet hominem occidere. Iubent autem nonnunquā leges legere truncatas, & ex iis quæ restant alium sensum componere. Sæpe autem ambiguas quoque distinguūt dictiones, confirmantes significatum quod est eis conducibile. aliaque faciunt innumerabilia ad euertendas leges. Vnde etiam Orator Byzantinus rogatus quomodo se habeat lex Byzantinorum, Vt ego volo, inquit. Quomodo enim qui ludunt calculis, per manuum velocitatem spectatorum furtim præstringunt oculos, ita Oratores cùm per astutiam Iudicum animis tenebras offuderint, lege suffragia & calculos subripiunt. Præter leges quidem scripta decreta, nemo est ausus promulgare nisi Oratores. Id quidem certè quod scriptum fuerat aduersus Ctesiphontem, multùm vociferans & verborum se iactans portentis surripuit Demosthenes. Vnde etiam Æschines, Mala, inquit, consuetudo irrepsit in iudicia: Accusator quidem respondet ac se defendit: Reus autem accusat: Iudices autem coguntur ferre sententiam de iis de quibus non sunt iudices. Sed si contra leges est Rhetorica, cùm in nulla re sit vtilis, est etiam noxia. Sed neque Oratores qui dicendo populi regunt animos, ad bonum prodeunt ciuitatis. sed quam habet rationē ad Medicum Pharmacopola, eam habet Orator ad eum qui est præditus scientia administrandæ ciuitatis. Multos enim prauè docet lo-

Rhetorica est aduersus leges.

Rhetoricæ malæ artes.

Orator Byzantinus Byzantinorū legem dixit se habere vt ipse vellet.

Oratores cōparantur iis qui ludunt calculis.

Demosthenes pro Ctesiphōte.

Aeschines aduersus Ctesiphontem.

Oratoris ad politicum eadem est ratio, quæ pharmacopolæ ad medicum.

quens quæ sunt eis grata: & calumniis eos abalienat aduersus ciues optimos ac præstantissimos. Nam verbis quidẽ, & quam de se præbet opinione, pollicetur se omnia facturum pro bono publico: re vera autem ex nulla re bona & sana parat alimentum, similis nutricibus, quæ buccellam dantes infantibus, totum deuorant. Atque hæc quidem de Rhetorica in eam inuehendo dicuntur ab Academicis. Quare si neque ei qui ipsam habet, neque propinquis est vtilis, non est ars. Sed ad hæc respondentes dicunt nonnulli, quòd cùm duplex sit Rhetorica, alia quidem bona & honesta, & quæ est inter sapientes: alia autem quæ est inter mediocres, accusetur non bona & honesta, sed improborum Rhetorica. Nonnulli autem vtuntur etiam exemplis. Quomodo enim pugil qui verberat patrem, non ideo patrem verberat quòd sit peritus artis pugnandi, sed propterea quòd sit prauis moribus: ita qui in dicendi arte se exercuit, & ea vtitur aduersus patriam & leges, non est eiusmodi propter Rhetoricam, sed propter suam prauitatem. Priores autem non animaduertunt, quòd inuiti concedunt non esse Rhetoricam. Nam cùm nullus inueniatur sapiens, aut raro inueniatur, oportebit etiam eam quæ est in sapientibus Rhetoricam, aut non esse, aut esse raram. Secundis autem dicendum est: Dissimile est exemplum iis de quibus in præsentia quæritur. Decertatio enim non docet ea vti ad malum, vtpote ad verberandum patrem. Rhetorica autem hoc docet tanquam præcipuum munus, nempe quemadmodum dicendo ex paruis magna faciant, ex paruis autem magna: & quemadmodũ iusta videantur iniusta, iniusta autem iusta. In summa autem cùm constet Rhetorica ex contrariis quæ ab ea dicuntur, non contingit dicere alium quidem esse bonum & honestum Oratorem, aliũ verò minimè. Cuiusmodicunque enim sit Orator, debet omnino contrarias meditari & exercere orationes. In contrariis autem est etiam iniustum. Omnis ergo Orator, cùm sit iniustitiæ patronus ac defensor, est etiam iniustus. Atque quòd Rhetorica quidem non sit ars dicenda, ex his est manifestum. Post hoc autem consideremus etiam, ex materia in qua versatur, eã non posse consistere. Quanquã hoc caput fuit à nobis prius traditum cùm ageremus aduersus Grammaticos. Nam si in oratione versatur Grammatica: non est autem aliquid dictio, neque oratio quę constat ex dictionibus, vt ostendimus, propterea quòd non sit id cuius non sunt partes, consequetur etiam Rhetoricam non posse consistere. Dicendum est tamen, primum quidẽ, quòd non si in oratione versatur Rhetorica,

Oratores similes nutricibus.

Duplex Rhetorica, bona & mala.

Oratoris Rhetorica abutentis, & pugilis patrẽ verberantis comparatio.

Orator contrarias exercet orationes.

Materia in qua versatur Orator.

Rhetorica malum artificium.

torica, omnino est artificiosa: sed si in ea quæ est vtilis. Quomodo enim cùm sint diuersa venena, & alia quidem sint letifera, alia verò salutaria, qui in mortiferis quidem versatur habitus, nec est ars, nec medicina, qui autem in salutaribus, est & ars & vitæ vtilis: ita etiam cùm ex orationibus aliæ quidem conferant, aliæ verò sint noxiæ: si non in vtilibus versetur Rhetorica, sed in noxiis, præter id quòd non erit ars, erit etiam prauum artificium. Prius autem ostendimus quòd maximè noxias suscipiat orationes. Non est ergo ars. Porrò autem quomodo vis calumniandi & facultas populum agitandi in concionibus, in dicendo se exercent, nec sunt artes: perspicuum est quòd etiam Rhetorica, quæ eo solo censetur quòd in dicendi facultate studium posuerit, ars non erit. Atqui calumnia & facultas agitandi populum in concionibus, in dicendo se exercent, nec sunt artes: ergo nec Rhetorica. Ad hæc accedit, quòd nec hoc quidem sit proprium Rhetoricæ, sed etiam cuiusuis quæ est rationis particeps disciplinæ. Ars enim Medicinæ bene dicit de suis contemplationibus: & Musica de musicis. Quamobrem quomodo vnaquæque earum non est Rhetorica propterea quòd dicit, ita nec ea de qua quæritur. Vt semel autem dicam, neque bonam dictionem probat ac confirmat Rhetorica. Neque enim nobis ostendit quo hoc fiat artificio, vtpote quòd bona vtatur dictione, primum quidem qui non declinat ac vitat ea quæ dicuntur ex consuetudine, vt ostendimus aduersus Grammaticos: deinde nec certò tenet rem de qua intelligitur. Vaga enim & incerta est dictio si hæc ignorentur. Quamobrem ad hoc aspicientes, vnunquenque bonum dicimus esse oratorem eorum studiorum in quibus se exercet. Præterea is quoque qui considerat quænã dictiones impositæ sunt ex consuetudine, & quęnã ex opinione, vnicuique reddit id quod est ei appositum ac congruens. Nam balneum quidẽ dictum est ἀνδρεῖον, id est virile, ex consuetudine, propterea quòd viros lauet. Diues autem beatus, & mors malũ, ex opinabilibus. Nam & quòd mors sit malum, & diuitiæ bonum, est ex iis quæ sunt incerta & opinabilia. Dictione autem rectè vtetur qui comprehenderit quãmnam ob causam dictionum fiant metalepses, id est in significatione transmutationes: nempe vt vel non recto ductu verba proferantur, recto verbo afferente offensionem: vel pro re aliqua apertè declaranda, vt cùm causam transmutamus in efficiens: signum autem in declarans aut significans. Atque si Rhetores quidem, vt dixi, de his aliquam traderent artem, fortasse & bene dicere, elegantemque & orna-

ὀχλοκοπικὴ

ὀχλοκοπικὴ

Artis cuiuslibet est bene dicere, nõ solius Rhetoricæ.

Rhetorica nõ probat bonam dictionem.

ῥέμβεται.

Balneum cur dicatur ἀνδρεῖον.

& ornatam dictionem haberet à Rhetorica. Nunc autem cùm hanc nequaquam attingant contemplationem: aut si attingant, non attingunt ex Rhetorica: dicendum est non esse Rhetoricæ bonis ac elegantibus vti dictionibus. Dictio autem per se nec est bona nec mala. Huius rei autem est signum, quòd si eadem dictio à viro probo & honesto dicatur, offendamur. si autem à Mimo qui risum mouet, minimè. Quamobrem quando dicet Rhetor se bonam struere dictionem, vel hac ratione id facere dicitur, quòd struat dictionem quę res significet vtiles, vel quæ ostendat qualis sit, si purè Græcè loquamur, vel quæ efficaciter ac breuiter & appositè ad probandū & confirmandum res significet. Sed neque quòd struat dictionem quæ significet res vtiles. De his enim rebus nihil sciunt Rhetores. sed neq; quòd ostendat quæ sit purè Græca. est enim hoc commune eorum qui attendunt consuetudinem, & artes liberales. Neque quòd eam quæ res significet dilucidè & breuiter & appositè ad probandum ac confirmandum. Contrà enim, periodum & epiphonema volentes dicere Oratores, & vocalem cum vocali non collidere, & similiter desinentem declinare sententiam, arcentur ne clarè dicant ac dilucidè, & ne sit breuis ac compendiosa rerum interpretatio. Non est ergo Rhetoricæ bonam struere dictionem, & bene dicere. Et hoc quòd sit concesso, si quis elegerit eiusmodi phrasim & dicendi rationem, primum quidem, propterea quòd ea non cadat in communem vsum vitæ (nemo enim nostrum ita loquitur vt Oratores in foro ac iudiciis) irridebitur. Quinetiam illi ipsi quoque cùm recesserint à forensi vsu & actione, apud propinquos alio vtuntur sermone. Deinde, vt dixi, affert etiā offensionem attentè & rhetoricè dicere. Transferenda sunt autem quę prius dicta sunt, aduersus Grammaticos vtentes analogia: & docendum, ab iis qui volunt bene dicere, magis attendendam esse consuetudinem quàm artem aliquam curiosam & superuacaneam. Nunc autem transeamus, & à fine Rhetoricæ sumamus argumenta. Rursus ergo dicendum est, quòd si nullus sit finis Rhetoricæ, nihil est Rhetorica, propterea quòd omnis artificiosus habitus referatur ad aliquem finem. Non est autem aliquis finis Rhetoricæ, vt ostendemus. Non est ergo aliqua ars Rhetorica. Atq; plurimi quidem, atque præstantissimi & doctissimi, extremum munus dicunt esse Rhetoricę, persuadere. Eo enim spectans Plato, dixit eam esse vim persuadendi verbis: & Xenocrates eam esse opificem persuasionis: Aristoteles autem, vim contemplandi eius quod contingit

Dictio per se nec est bona nec mala.

Dictionē bonam struere quomodo dicatur aliquis.

Orator irridetur qui domi ita loquitur vt in foro & iudicio.

ἀναλογισταί.

Artificiosus omnis habitus refertur ad aliquem finem. Finis Rhetoricæ diuersus à diuersis statuitur.

tingit esse probabile. Aristo verò familiaris Critolai, scopum quidē dicit ei esse propositum, persuasionem: finem autem, eam assequi. Hermagotas autem dicebat esse perfecti Oratoris officium, ciuilem quæstionem propositam tractare, quantum fieri potest, aptè ad persuadendum. Athenæus verò vim dicendi dicit esse Rhetoricam, quæ scopum sibi proponit persuasionem auditorum. Isocrates autem dicit Oratorum non aliud esse institutum, quàm scientiam persuadendi. Vnde nos quoque eorum insistentes vestigiis, protinus dicebamus, quòd τὸ πιθανὸν, id est id quod est appositum ad persuadendum, appellatur tribus modis. *Probabile quot modis dicatur.* Vno quidem modo id quod est euidenter verum, & veri procreans visionem, nos attrahit ad assensum. Alio autem modo id quod est falsum, & veri procreans visionem, nos attrahit ad assensum. quod quidem solent εἰκὸς, id est verisimile, appellare Rhetores, eo quòd sit ἐοικὸς τῷ ἀληθεῖ, id est simile vero. Tertio autem modo id quod est commune veri & falsi. Cùm tot autem modis dicatur τὸ πιθανὸν, id est probabile & aptum ad persuadendum, rogandi sunt Rhetores, quónam ex his probabilibus existimāt Rhetoricam quærere persuasionem: & in quónam ex iis volunt eam suo vti artificio. an in eo quod est euidenter verum: an in falso quod est veri simile: an in eo quod versatur in vtriusque cōmunitate. Sed fieri quidem non potest vt eam quærat in eo quod est euidenter verum. hoc enim ex seipso persuadet, & nos attrahit ad assensionem, adeò vt sit superuacanea quæ in ipso consistit à Rhetorica persuasio. & quomodo nulla opus habemus arte ad persuadendum quòd nunc sit dies, vel quòd ego nunc disputem, cùm res sint euidentes, & quæ ex se possunt deprehendi: ita neque vt assentiamur eum cædem fecisse qui in ipsa cæde est deprehensus, opus est Rhetorica. Et alioqui si id quod est apertè verū, quatenus est probabile, contemplatur Rhetorica, omnino etiā contēplabitur id quod non est probabile. ea enim ratione sumitur ex ea quam inter se habent habitudine. Et qua ratione qui comprehendit sinistrum, necessariò etiam assequitur id cuius est sinistrum: ita etiam qui discernit probabile verum ab eo quod nō est eiusmodi, habet etiam notitiam veri non probabilis. Quoniam ergo quidquid est verum, cuiusmodicunque sit, aut est probabile aut improbabile, sequetur Rhetoricam contemplari quidquid est verū, & sequetur etiam vt contempletur quidquid est falsum. Qua enim ratione qui discernit probabile, necessariò etiam discernit improbabile: ita etiā qui omne verum agnoscit, assequitur etiam quidquid

ei aduersatur, hoc est falsum. Quod si ita est, erit Rhetorica cognitio verorum & falsorum. Sed non ita est. Nec ergo contemplabitur id quod est ex se verum. Porrò autem profitetur etiã defendere ea quæ sibi inter se aduersantur. Quæ autem sibi inter se aduersantur, non sunt vera. Non ergo id quod est verum quærit & sibi proponit Rhetorica. Sed nec falsum. nulla enim ars stat in falso. Sed necesse est Rhetoricam quæ hoc persequitur, vel non esse artẽ, vel prauum esse artificium, & simul easdem rursus occurrere dubitationes. Si enim versatur in falso probabili, omnino sciet etiam nõ probabile. Quoniam ergo quidquid est falsum, est vel probabile, vel non probabile, omnino falsi erit scientia, & ideo etiam cuiusuis veri. Quo fit vt ea minimè differat à Dialectica. quod quidem multis modis est absurdum. Veruminuero si ea defendit quæ sibi inter se aduersantur, quæ autem sibi inter se aduersantur, non sunt falsa: nequaquam falsum contemplabitur. Præterea si verisimile est quod multa præbet ad verum argumenta, & ab eo non longè abest: id autem quod ei aduersatur, est quod pauca & rara habet argumenta ad hoc vt sit verum, omnino Rhetorica quæ argumentatur in contrariũ, non magis scopum sibi proponit id quod est verisimile, quàm quod ei aduersatur. Sed neque persequitur id quod est commune veri & falsi. In eo enim est falsum annexum: & est absurdum, artem vti falsis: & simul etiam sequitur eo modo quo prius ostensum est, quòd ipsa scientia sit verorum & falsorum, cùm res non ita habeat. Sed si nec verum nec falsum, neque quod est vtriusque commune, contemplari potest Rhetorica, præter hæc autẽ nihil est probabile quod possit persuaderi, non est Rhetoricæ officium persuadere. Atque nos quidem volumus vti his argumentis, alij verò aliis. Dicunt enim: Siue Rhetorica est ars, siue non, quomodo habet finem communem eius qui non est Orator? Multi enim sunt qui persuadent propter diuitias, aut pulchritudinem, aut gloriam, vt prius ostendimus. Sæpe autem cùm dictæ sunt orationes, & ab eis persuasi sunt Iudices, nihilo minus adhuc manent Oratores alium finem expectantes, & manentes precantur. Non est ergo persuadere finis Rhetoricæ, sed id quod ipsum sequitur. Et alioqui oratio rhetorica aduersatur persuasioni. Nam primùm quidem ea est affectata & superuacanea. Offenduntur autem multi oratione huiusmodi. Deinde oratio quæ non est clara & dilucida, minimè est apta ad persuadendum. Oratorum autem oratio quæ sita est in periodis & enthymematibus, minus est clara ac dilucida.

Persuadere non est proprius finis oratoris.

Oratio rhetorica aduersatur persuasioni.

cida. Non eſt ergo apta ad perſuadendum oratio quæ proficiſcitur à Rhetorica. Præterea oratio quæ Iudices reddit beneuolos, ea eſt apta ad perſuadendum. Beneuolos autem reddit, non Rhetorica, ſed ſimplex, & quæ priuati hominis exprimat ſpeciem. Nam Oratoris quidem orationi aduerſantur omnes, vt qui eius inuideant excellentiæ. Nam etſi quæ iuſta ſunt probet Orator, videntur non propter rerum naturam, ſed propter Oratoris calliditatem, quæ non ſunt iuſta eis apparere talia. Priuati autem hominis orationi, vt quæ ſit imbecilla, fauet quilibet: & rei minus iuſtæ conciliat opinionem quòd ſit magis iuſta, quòd eam aſtruat homo ſimplex & priuatus. Quam ob cauſam Athenienſibus olim non erat permiſſum adhibere patronum qui defenderet eorum cauſam qui iudicabãtur in ſenatu Areopagitarum: ſed vnuſquiſque, pro viribus, abſq; vllis verborum ſtrophis aut vlla calliditate, pro ſe verba faciebat. Præterea ſi crederent Oratores ſe vim habere perſuadendi, oporteret eos nec miſericordiam, nec iram, neque vlla alia mouere eiuſmodi, quæ minimè quidem perſuadent, ſed Iudicum mentem circunſcribunt, & iuri offundunt tenebras. Atque quòd perſuadere quidem non contingat eſſe finem Rhetoricę, oſtenſum eſt. Nonnulli autem dicunt hoc non eſſe eius finem: ſed inuenire ea quæ poſſe dici contingit. Alij autem, Iudicibus eam de rebus indere opinionem quam velint ij qui dicunt. Alij autem vtile. Alij vero vincere. Quorum primis quidem dicendum eſt, Si ea quæ dici poſſe contingit in cauſis, inuenire profitetur Rhetorica: aut ea quæ vera ſunt, aut quæ dici poſſunt profitetur. Nõ autem vera. Oporteret enim eos habere regulam diſcernendi vera & falſa: quod non habent. Nec ea quæ dici poſſunt. Vera enim ignorantes, nec ea quæ dici poſſunt agnoſcent. Non eſt ergo Rhetoricæ inuenire ea quæ rei inſunt, & quę de ea dici poſſunt. Neq; verum eſt quòd Rhetorica nihil ſit aliud quàm inuenire ea quæ dici poſſe contingit. Qui itaque hunc dicit eſſe finem, perinde eſt ac ſi dicat Rhetoricam eſſe finem Rhetoricæ. Neque id propter quod ſe omnia facere dicit Orator, illud erit finis. Non quidem certè propter argumenta quæ contingit poſſe dicere, omnia agit Orator: ſed propter id quod ſequitur poſt argumenta. Non eſt ergo illud finis. Præterea quem finem opus habet vt aſſequatur Orator, cum etiam vt aſſequatur opus habet qui eum conduxit priuatus. At priuatus non hoc contendit aſſequi, vt quę dici poſſe contingit inueniat, ſed aliquid aliud. Illud ergo erit finis, non autem inuenire ea quæ dici poſſe contingit.

Beneuolos auditores quænam reddat oratio.

In ſenatu Areopagitarum non adhibebatur patronus.

Inuenire quæ dici poſſunt in cauſa, ſitne finis Rhetoricæ.

Indere iudici quam vult opinionem, sitne finis Rhetoricæ.

Sed neque Iudicibus eam de rebus indere opinionem quam volunt ij qui dicunt. Hoc enim nihil differt ab eo quod est persuadere. nam qui persuasit, eam quam vult opinionem indidit Iudicibus. Nos autem ostendimus persuadere non esse finem Rhetoricæ. Quare nec opinionem indere.

Vtile sitne finis Rhetoricæ.

Sed neque vtile, vt nonnulli voluere. Nam quod partis est finis, non fuerit hoc finis totius. Partem autem Rhetoricæ, generis deliberatiui finem, Rhetores dicunt esse vtile. Non est ergo finis totius Rhetoricę. Et quod totius artis est communiter finis, hoc esse non poterit solius Rhetoricæ.

Vtile est finis omnium artium.

Vtile autem est omnium in vita artium finis. Non est ergo hoc proprium Rhetoricæ.

Vincere sitne finis Rhetoricæ.

Restat ergo vt vincere sit eius finis. quod rursus non potest esse. Qui enim sæpenumero non assequitur Grammaticæ finem, non est Grammaticus: & qui sæpenumero non assequitur Musicæ finem, nõ est Musicus. Ergo & qui sæpenumero non assequitur finem Rhetoricę, non est Rhetor aut Orator. Orator autem sæpius vincitur quàm vincit, & eo sæpius quo est eius maior vis in dicendo, cùm ad eum concurrant qui malas & iniquas habent causas. Non est ergo Orator. Præterea qui Rhetoricæ finem non fuerit assecutus, minimè laudabitur. Oratorem autem nonnunquam victum laudamus. Non est ergo finis Rhetoricæ vincere. Quamobrem si neque materiam habet Rhetorica in qua artem exerceat, neq; finem ad quem referatur, non potest esse Rhetorica. Sed nec materiam habet nec finem, vt ostendimus. Non est ergo Rhetorica. Prętерea autem moueri possunt dubitationes etiam

Rhetoricæ quænam sint partes.

ex eius partibus. Rhetoricæ autem partes esse dicunt, Iudicialem, deliberatiuam, & laudatoriam. Earum autem, iudicialis quidem finẽ esse, iustum: deliberatiuæ autem, vtile: laudatoriæ autem, honestum.

Rhetoricæ partiũ diuersi sunt fines.

quod quidem statim est dubium. Si enim aliud est causa iudicialis, & aliud deliberatiua, & non idem quod laudatoria: causæ iudicialis & deliberatiuę non erit idem finis: & eius finis non erit finis causæ laudatoriæ, & contrà. Quoniam ergo deliberatiuæ finis est vtile, id non

Si in iudiciali finis sit iustũ, quænam sequantur absurda.

erit finis iudicialis: Iudicialis autem finis erat iustum. Non est ergo iustum vtile. Et rursus, quoniam vt hæ partes inter se differunt, ita etiam different fines: quatenus laudatoriæ quidem finis est honestum, iudicialis autem iustum: potest esse honestum non iustum, & iustum non honestum. quod quidem est absurdum. Præterea si totius Rhetoricæ finis est persuadere, iudicialis autem iustum, & laudatoriæ honestum: non erit omnino iustum probabile & aptum ad persuadendum: neq; vtile: neque honestum. quod quidem pugnat cum

eo quod

eo quod Rhetorica perpetuò quærat & sibi proponat persuadere. Et alioqui in iudiciali aut per iustas solùm orationes ad finem Iudices trahet Rhetorica: aut per iustas simul & iniustas. Sed si per iustas quidem solùm, fiet virtus. Non est autem virtus, quæ sibi tanquam scopum proponit persuadere ad vulgus: siquidē in ea persuasione multa sunt quę dicuntur temere, & appositè ad fallendum. Non est ergo ei à natura insitum, vt per solas iustas orationes ducat ad finem auditores. Sed nec ex contrariis constabit orationibus, cùm ea iustum semper persequatur. Si non sit autem contraria oratio, nec erit quidē Rhetorica. Quamobrem nec hac ratione iustis solùm vtetur orationibus, quandoquidem erunt iniusta. & rursus si non sit oratio contraria, non poterit consistere. Restat ergo vt ea ingrediatur per vtrūque. quod quidem prioribus est multo absurdius. erit enim simul & virtus & vitium: quod fieri non potest. Non est ergo dicendum iudicialem esse Rhetoricæ partem, cuius finis sit iustum. Ad ea quæ dicta sunt accedit, quòd si Orator iustum proponit Iudicibus ostendere in iudiciali parte Rhetoricæ, aut iustum quod ostendit, ex se apparet & de ipso constat: aut est dubitabile. Sed ex se quidē non dixerint apparere. In hoc enim non consistit oratio rhetorica, si id sit eiusmodi de quo non dubitetur. Restat ergo vt sit dubitabile: quod rursus est dubium. Tantum enim abest vt qui argumentantur in contrarium, soluant dubitationem, vt etiam ex contrariis eam alligent & adstringant, Iudicum animis offundentes tenebras. Huius rei fidem facit quæ de Corace apud multos narratur historia. Nam cùm adolescens teneretur desiderio Rhetoricæ, ad eum accessit promittens se ei daturum mercedem quæ ab ipso fuisset constituta, si primam vicisset litem. Pacto autem conuento, & iam ostendente adolescente se satis eruditum, Corax quidem poscebat mercedem: ille autem contradicebat. Ambo autē ad iudicium accedentes, litigabant. quo tempore dicunt primum Coracem tali vsum esse argumentatione, dicendo, quòd seu vicerit, seu nō vicerit, debeat accipere mercedē. Si vicerit quidem, quia vicit: si autem victus sit, propter pactum conuentum. Spopondit enim aduersarius se ei daturum mercedem, si vicisset primam litem, quam ex eo quòd vicerit, debet ex promisso se liberare debito. Cùm autem strepitum edidissent Iudices, vt qui iusta diceret, respondens Adolescens, eodem argumēto nihil mutans vsus est. Nam siue vicero, inquit, siue victus fuero, non debeo dare mercedem Coraci. Si vicerim quidē, quia vici: si victus autem fuero,

Coracis historia.

ex pacto conuẽto. Promisi enim me daturum mercedem, si primam litem vicero: victus autem non reddam. Assensionem autem sustinẽtes, & rei exitum non inuenientes Iudices, propterea quòd Rhetoricæ orationes essent eiusdem ponderis, vtrunque expulerunt à tribunali, acclamantes, Mali corui malum ouum. Quod autem dicitur de parte iudiciali, idipsum dici potest etiam de parte deliberatiua, ne prolixa vtamur ratione. Nam pars quidẽ laudatoria, præter id quòd in easdem cadat dubitationes, certa etiam caret ratione ac methodo. Nam quoniam nec omnes homines volunt laudari, nec iisdem de rebus, oportet eum qui est rectè laudaturus, scire quemadmodum sit affectus is qui laudatur. Non autem quæcunque est ex altero motio, accipienda est alteri. Et alioqui non tradiderũt Rhetores certam viam ac rationem, per quam sciamus quando & quisnam sit laudandus. Non ergo potest fieri vt rectè laudemus ex Rhetorica. Aut autem propter bona quæ non sunt, videntur autem esse: aut propter bona quæ sunt re vera, laudabit Orator. Non autem propter ea quæ non sunt: corrumpunt enim & perdunt eos qui laudantur. Neque propter ea quæ sunt: ea enim ignorat, cùm etiam à Philosophis propter nondum definitam de eis controuersiam non possint comprehendi. Non potest ergo aliquem laudare Orator. Qui autẽ nesciunt propter quid sit laudandum, nec possunt quidem laudare. Oratores autem nesciunt propter quæ laudare oporteat, vt ostendemus. non poterunt ergo laudare. Laudandum est enim, inquiunt, à genere, & pulchritudine, & diuitiis, & à liberorum multitudine, & similibus. Contrà autem est vituperandum ab ignobilitate, & deformitate, & paupertate: quod quidem est stultum. Oportet enim nos trahere laudes & vituperationes ab iis quæ sunt in nobis. Nobilitas autem & prosperitas & pulchritudo & liberorum multitudo, & cætera eiusmodi non sunt in nobis: quamobrem non est ab eis laudandũ. Nam si nudè & absolutè laudanda est nobilitas & multitudo liberorum, & quidquid est eiusmodi, laudandus est etiam Busiris, & Amycus, & Antæus hospitum interfectores, quòd essent filij Neptuni. Laudanda est etiam Niobe, quòd multos haberet filios. Cõtrà autem si deformitas & paupertas est vituperãda, vituperandus est Vlysses, quòd operarij sumpto habitu ingressus est vrbem hostium: vituperandus Perseus Iouis filius, quòd suspensa sibi pera per aridam transiit Libyam: & Hercules, quòd Leonis pellem & clauam adduxit ad certamina. Vt paucis autem dicam, detur has esse partes Rhetoricæ. Sed

Mali corui malum ouum. *κόρακ*ξ, *coruus.*

Orator non potest laudare.

Laus vnde sit ducenda.

quoniam

quoniam quòd iustum sit iustum, & vtile sit vtile, & honestum sit honestum, ostenditur demonstratione, & nihil est demõstratio, ne erit quidem Rhetorica, quæ constat in his partibus. Quòd autem nihil sit demonstratio, accuratius ostensum est in commentariis Scepticis. *Demonstratio nihil est.* Nunc autem dicetur magis apposite ad reuocandum in memoriam. Si enim nihil est oratio, neque est aliquid demonstratio, quæ est aliqua qualitate prædita oratio, nihil est autem oratio, vt ostendimus, propterea quòd neque in vocibus, neque in incorporeis iis quæ dicuntur habeat substantiam : nec est ergo demonstratio. *λεκτοῖς.* Alioqui si est, vel est euidens, vel non manifesta. Non est autem euidens: continet enim quidpiam non manifestum, & propterea de ea dissentitur: cùm omnis res de qua dissentitur, sit non manifesta. Restat ergo vt ea sit non manifesta. *ἀδήλων.* Sed si ita est, vel ex eo ipso sumetur, vel ex demonstratione. Non est autem ex eo ipso sumenda: erat enim non manifesta. Quod autem est non manifestum, si ex eo ipso sumatur, est incredibile. Neque ex demonstratione, propterea quòd pergetur in infinitum. Non est ergo aliqua demonstratio. Si non sit autem in genere demonstratio, nec erit vlla in specie: quomodo si non sit animal, nec est homo. Non est autem in genere demonstratio, vt ostendimus: nec erit ergo vlla in specie. Nam quoniam non est manifesta, vt prius ratiocinati sumus, debet per aliquid consistere. Per aliquam ergo seu in genere seu in specie demõstrationem. Non autem per demonstrationem in specie, propterea quòd non sit firma demonstrationis in genere substantia. Neque per demonstrationem in genere: ipsa est enim de qua dubitatur. Non est ergo aliqua in genere demonstratio: cui est consequẽs, quòd nec sit in specie. Et alioqui quæ est in genere demonstratio, si non habet aliquas assumptiones & illationem, nec est quidem in genere. *λήμματα, ἐπιφοράν.* Quod si non habet, nec confirmabit quidem aliquid: multò autẽ magis nec suam essentiam. Et quæ demonstrationem probat demonstratio, aut quæritur, aut non est quærenda. Sed non est non quærenda, propter causas quas prius diximus. Si quæratur autem, debet confirmari ab alia: & illa rursus ab alia, idque in infinitum. Non est ergo aliqua demonstratio.

Sed cùm diximus contra Rhetoricæ, quæ eam continent, contemplationes, alio sumpto principio, tangamus etiam dubitationes quæ existunt aduersus Geometras & Arithmeticos.

Sexti Empirici aduersus Geometras. Cap. 19.

QVONIAM Geometræ considerantes multitudinem dubitationum quæ ipsos consequuntur, confugiunt ad rem quæ videtur tuta & remota à periculo, nēpe vt ex hypothesi petant principia Geometriæ, bene erit si nos quoque contra eos dicendi principium sumamus ex eo quod dicendum est de hypothesi. Timon enim in iis quæ scripsit contra Physicos, hoc in primis duxit esse quærendum, nempe an sit aliquid sumendū ex hypothesi. Quamobrem nos quoque conuenit illius vestigia sequentes similitèr facere in nostra tractatione aduersus Mathematicos. Ordinis autem gratia prius sumendum est quòd multis & diuersis modis appellatur hypothesis. In præsentia autem sufficiet eam dici tribus modis. Vno quidem modo dicitur dramaticum seu actuum argumentum: vt tragicam & comicam dicimus hypothesim, & quasdam Dicæarchi hypotheses fabularum Euripidis & Sophoclis, nihil aliud vocantes hypothesim quàm actuū argumentum. In alio autem significato in Rhetorica appellatur hypothesis quæstio singularium, in quo Sophistæ & Rhetores sæpe solent dicere in suis diatribis & exercitationibus, ponenda est hypothesis. Sed & in tertia notione vocamus hypothesim principium demonstrationum, vt quæ sit rei pentio ad aliquid probandum. Sic ergo tribus hypothesibus vsum esse dicimus Asclepiadem ad probandam occasionem quæ generat febrem, quòd in nobis quidem sint quidam qui intelligentia percipiuntur meatus, inter se differentes magnitudine. Secunda autem, quòd vndique cum parte humoris & spiritus, ratione considerabilium grumorum seu corpusculorum collectum est inane innumerabile. Tertia autem, quòd perpetui à nobis emittantur vapores, aliquando plures, aliquando pauciores, pro instanti circunstantia. Cùm autem tot modis nunc intelligatur hypothesis, in præsentia proponitur quærendum, non de dramatica hypothesi: nec de quæstione quæ est apud Rhetores: sed de hypothesi quæ dicta est in fine, quam contingit esse principium demonstrationis. Hanc enim etiam Geometræ sumunt hypothesin, volentes aliquid demonstrare geometricè. Statim ergo dicēdum est, quòd quoniam qui ex hypothesi sumunt, etiam absque demonstratione contenti sunt nuda solùm affirmatione ad fidem eius faciendam: ex eis sciscitabitur quispiam, hac vtens ratiocinatione: Aut validum & firmum ad fidem faciendam licet aliquid sumere ex hypothesi, aut non fide

Ex hypothesi sitne sumendū aliquid.

Hypothesis quot modis dicatur. δραματικά.

Hypothesis quæstio finitorum. ἐπιβολή.

Asclepiades tribus hypothesibus probat accessionē febris. ἔνστασις.

Ex hypothesi nihil sumendum.

φάσις.

fide dignum & imbecillum. Sed si quidem validum, etiam quod ei est aduersum sumptum ex hypothesi, erit fide dignum ac firmum. Quamobrem ponemus inter se pugnantia. Si autem in eo quod sumit contrarium ex hypothesi absque demonstratione, non est aliquid fide dignum, erit etiam non fide digna hypothesis. Quare neutrum eorum ponemus. Non est ergo aliquid sumendū ex hypothesi. Prætetea res quę ponitur per hypothesim, aut est vera, & talis qualē eam ponimus, aut falsa. Sed si est vera, ne petamus eam, confugientes ad rem suspicione plenam, nempe hypothesim: sed eam ex ea ipsa sumamus: quandoquidem nemo vera & ea quæ sunt ponit per hypothesim, sicut nec nūc diem esse, aut me disserere & respirare. Harum enim rerum claritas firmam ac validā ex seipsis habet thesim ac positionem, non autem de qua dubitatur hypothesim. Quamobrem si res sit vera, ne eam petamus tanquam quæ non sit vera. Si autem non est eiusmodi, sed est falsa, nihil commodi existet ex hypothesi. Nam etiamsi eam ponamus millies, ex malis fundamentis non sequetur conclusio quæstionis, quæ proficiscitur ex principiis quæ minimè esse possunt. Verùm enimuero si quis iis quę ponit ex hypothesi, credibilia velit facere ea quæ consequuntur, an non omnem penitus tollet quæstionem? Nam statim ponet vnusquisque nostrum ex hypothesi, tria esse quatuor. Eo autem concesso colliget quòd etiam sex sint octo. nam si tria sunt quatuor, sex erunt octo. Atqui tria sunt quatuor vt dat hypothesis, sex ergo sunt octo. Rursus petemus quòd manneat id quod mouetur: teque concessa colligemus quòd flāma quiescat. Si enim manet id quod mouetur, quiescit flamma. Manet autem id quod mouetur: ergo flamma quiescit. Sed quomodo dicunt Geometrę absurdas has esse hypotheses: oportere enim firmum esse fundamentum, vt fateamur quod est consequens: ita nos quoque omnia quæ ab eis sumuntur hypotheticè, non admittemus absque demonstratione. Alioqui si est firmum ac fide dignum quod ab eis ponitur per hypothesim, ne ea ponant ex quibus sunt aliquid demonstraturi, sed idipsum quod demonstratur: hoc est, non assumptiones demonstrationis, sed illationem. Quod enim ad fidem faciendam eis potest in iis quæ deteguntur hypothesis, hoc poterit etiā in iis rebus quæ deteguntur à demonstratione. Si autem non est fide digna, etiamsi sæpe posita fuerit ex hypothesi, conclusio demonstrationis absque demonstratione: erit etiam nō fide dignum id quod sumitur ad probandum, nisi doceatur per demonstrationem. Atqui, inquiunt, si ve-

Thesis ex se ipsa ponitur firma ac valida.

Hypothesis est dubitabilis.

Conclusio nō sequitur ex malis fundamentis.

λήμματα, ἐπιφορά.

rum inuenitur quod est consequens hypothesibus, omnino etiã eam quæ per hypothesim sunt posita, hoc est ea quibus sunt consequentia, erunt vera. quod rursus est stultum. Vnde enim est quòd id quod est aliquibus consequens in demonstratione, omnino verum est? Dicent enim, aut quòd ex illo ipso didicerint: aut ex iis quibus fuit consequens assumptionibus. Sed ex ipso quidem non dixerint. est enim incertum & non manifestum. Quod autem est incertum & non manifestum, ex se non est credibile. Demonstrare quidem certè id aggrediuntur, vt quod ex se fidem non faciat. Sed nec ex assumptionibus: de iis enim tota est decertatio: ipsisque nondum creditis, neque quod ex ipsis demonstratur potest esse firmum ac stabile. Præterea neque si id quod desinit sit verum, statim est etiã verum antecedens. Quomodo enim natura est comparatum vt vero consequens sit verum & falsum, ita etiam censetur cum falso quoque simul induci verum: vt ex hoc quòd terra volet, quod quidem est falsum, sequitur quòd sit terra, quod est verum. Quare non si quod desinit est verum, omnino est etiam verum antecedens: sed contingit dum est verum consequens, falsum esse antecedens. Atque quòd non rectè quidem faciant Mathematici principia demonstrationis sumentes ex hypothesi, & in vnoquoque quod est contemplandum dicentes, Detur, per hæc est satis probatum. Pergentes autem deinceps doceamus, quòd falsa & non probabilia contingit esse eorum artis principia. Cùm autem de his multa dici possint, vt diximus in initio huius expositionis, his adiungentur quæ sunt dubia. Quæ quidem si tollantur, simul tollentur reliqua. Quoniam ergo si confutata fuerint eorum principia, nec singulares eis procedere possunt demonstrationes, dicamus quæ dicere conuenit aduersus principia. Statim ergo nos docent tanquam primum, & quod maximè accedit ad naturam elementi, quòd corpus sit id quod habet tria interualla seu dimensiones: nempe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Quorum prima quidem dimẽsio est per longitudinem, supernè deorsum: Secunda autem per latitudinem, à dexteris ad sinistra: Tertia autem per profunditatem, nempe antè & retro. adeò vt ex his tribus sex fiant dimẽsiones, duæ in vnaquaque: primæ quidem sursum & deorsum: secundæ autem dextera & sinistra: tertiæ autem antè & retro. Nam si punctus quidem fluxerit, dicunt fieri lineam: si linea autem, superficiem: si autem superficies, corpus solidũ. Describentes itaq; dicunt, Punctum esse signum carẽs partibus, & quod nullum suscipit interual-

Non si consequens est verum, verum est antecedẽs.

Corpus quid sit.

Dimensiones quot sint.

Pũctus quid sit.

interuallum ſeu dimenſionem, aut finem lineæ: Lineam autem longitudinem carentem latitudine, aut finem ſuperficiei: Superficiem autem, finem corporis, aut latitudinem carentem profunditate. Hęc ergo ordine ſumentes, dicamus primum de puncto: deinde de linea: poſtea de ſuperficie & corpore. Nam ſi hæc tollātur, ne ars quidem erit Geometria, vt quæ ea non habeat in quibus videtur procedere eius conſtitutio. Punctus ergo, quem dicunt eſſe ſignum nullum habens interuallum ſeu dimenſionem, aut intelligitur corpus, aut incorporeum. Et corpus quidem non eſt ex eorū ſententia. quæ enim non habent dimenſionem, nō ſunt corpora. Reſtat ergo vt ſit incorporeum. Incorporeum autem intelligitur nullius gignendi vim habere, vt quod minimè tangi poſſit. Intelligitur autē punctus gignens lineam. non eſt ergo punctus ſignum nullum habens interuallum ac dimenſionem. Præterea ſi quæ non ſunt manifeſta, cernuntur per ea quæ apparent: quoniam in iis quę apparent ſumi non poteſt alicuius ſignum & finis, quod ſpatio careat ac dimenſione, perſpicuum eſt quòd nec in iis quidem quæ cadunt ſub intelligentiam, ſumetur quidem eiuſmodi. In ſenſilibus autem nihil poteſt ſumi quod non interuallum habeat ac dimenſionem, vt oſtendam. quamobrem nec in iis quæ cadunt ſub intelligentiam. Quodcunque ergo, cui in ſenſilibus accidit vt ſit alicuius finis & ſignum, cum eo quòd comprehenditur alicuius extremum, ſimul etiā accidit vt ſit pars illius cuius eſt extremum. Si ergo ipſum auferamus, minuetur id à quo fit ablatio. Quod autem eſt pars alicuius, ipſum etiam complet: quod autem aliquid complet, omnino auget illius longitudinem: & quod auget magnitudinem, hoc neceſſariò habet magnitudinem. Quidquid ergo in ſenſilibus eſt alicuius ſignum & extremum, habens magnitudinem, non caret dimenſione. Vnde etiā ſi id quod cadit ſub intelligentiam tranſeundo ex ſenſili intelligimus, cum eo intelligemus etiam ipſum eſſe ſignum & finem lineæ, & ſimul eam implere. quāobrem ipſum quoque habebit dimenſionem, ſiquidem eam acquirit ac tribuit. Et alioqui rectam quæ educitur à centro, dicunt ſi circa finem ſuum circumagatur, circularem deſcribere ſuperficiē. Quoniam ergo huius rectæ extremum eſt ſignum, & quòd circumagitur metitur ſuperficiem, hoc complebit ſuperficiem quę habet dimenſionē. ergo quod eam complet ſignum, habebit etiam quandā dimenſionem. Si ſphæra quidem certè in vno ſigno cenſetur tangere ſuperficiem; & euoluta facere lineam, perſpicuum eſt quòd hoc facit, incidentibus ſignis

Linea quid ſit.
Superficies quid ſit.
Punctus non eſt.
Incorporeum nihil gignit.
In ſenſilibus nihil eſt quod nō habeat ſpatium ac dimenſionem.
Punctus eſt ſignum & finis lineæ, & eam implet.
Punctus habet dimenſionem.

 totam

totam componentibus lineam. Si ergo ſignum complet lineæ magnitudinem, habebit ipſum quoque magnitudinem. Conceſſum eſt autem magnitudinem ipſum complere lineæ. habebit ergo ipſum quoque magnitudiñe, & non erit expers dimenſionis. Sed eiuſmodi *Eratoſthenei.* argumentis occurrere ſolent Eratoſthenei, & dicere, quòd ſignum neque vllum occupat locum, neq; metitur ſpatium lineæ, ſed fluens *Punctus fluẽs nõ facit lineã.* facit lineam. quod quidem eſt eiuſmodi vt ne poſſit quidem cogitari. *Fluere quid ſit.* Fluere enim dicitur, ab aliquo loco in aliquem locum extendi, ſicut aquam. Si autem tale eſſe ſignum viſione apprehendamus, ſequetur ipſum non eſſe eiuſmodi vt careat partibus, ſed contrà multas habere partes. Hactenus de puncto. Videamus autem deinceps & quæ debent dici de linea: ipſa enim locata fuerat poſt punctũ. Etiam *Linea non eſt.* ſi ergo datum fuerit eſſe aliquem punctum, non erit linea. nam ſi ea eſt fluxus ſigni, & longitudo expers latitudinis: aut eſt vnum ſignum extenſum in longitudinem, aut multa ſuſcipientia ſpatium ac dimenſionem poſita per ſeriem. Sed nec eſt vnum extenſum in longitudinem, vt oſtendemus, vt hoc quoque reuocabimus in memoriã. non eſt ergo linea. Nam ſi eſt vnum ſignum, aut ipſum ſignum tenet vnũ locum: aut mutat locum è loco: aut extenditur ab aliquo loco in aliquem locum. Sed ſi vno quidem continetur loco, non erit linea, ſed punctus. fluens enim punctus intelligebatur linea. Si autem tranſit à loco in locum, aut, vt prius dixi, alium quidem relinquens, alium verò apprehendens tranſit: aut alij quidem loco proximè hærens, ad alium verò ſe extendens. Sed ſi alium quidem locum relinquens, alium verò apprehendens, rurſus non erit linea, ſed punctus. Qua enim ratione locum primum tenens, intelligebatur eſſe punctus, ſed non linea, eadem ratione ſecundum quoque locum apprehendens intelligetur punctus. Si autem alij quidem loco proximè hærens, ad alium verò ſe extendens: aut ad locum diuiduum ex aduerſo extenditur, aut ad indiuiduum. Et ſi ad locum quidem indiuiduum ex aduerſo extenditur, rurſus non erit linea, ſed punctus & ſignum. Quod enim tenet locum carẽtem partibus, non habet partes. quod autem non habet partes, eſt punctus, & non linea. Si autem ad diuiduum: omnino quoniam diuiduum habet partes: ſiquidem ad vniuerſum extenditur locum: quod autem habet partes, partibus loci ad quas extenditur eſt corpus, erit ſignum & diuiduum & corpus. quod quidem eſt abſurdum. Quare non eſt vnum ſignum linea. Sed hec eſt multa ſigna locata per ſeriem. hæc enim ſigna aut intelliguntur

ſe inter

ſe inter ſe tangere: aut ſi ſe inter ſe non tāgunt, in medio intercepta, locis quibuſdam diſtinguentur. & ſi locis quidem diſtinguantur, non vtique facient vnam lineam. Sin autem intelligantur ſe inter ſe tangere, aut tota tangentur à totis, aut partes à partibus. Et ſi partibus quidem tangantur partes, aut partes partium, non erunt aliquæ ex iis non ſuſcipientes dimenſionem, & carentes partibus. Nam quod in medio duorum ſignorum, exempli gratia, intelligitur ſignum, alia quidem parte tanget prius ſignum, alia autem poſterius: non eadem autem ſuperficiem, diuerſa autem alium locum. Quo fit vt non ſit amplius idem re vera carens partibus, ſed multas habens partes. Sin autem tota ſigna tangantur à totis, perſpicuum eſt quòd ſigna continebuntur in ſignis, & eundem tenebunt locum. & ea ratione non erunt amplius locata per ſeriem vt fiant linea. Sed ſi eundem tenent locum, conſtituetur vnus pūctus. Si ergo vt excogitetur linea, oportet excogitari ſignum ex quo ſumit vt intelligatur: oſtenſum eſt autem eam neque eſſe ſignum, neque compoſitam ex ſignis: nihil erit linea. Porrò autem licet etiam relicta ſigni intelligentia, primo loco tollere lineam, & docere eam minimè poſſe excogitari. Eſt enim linea, vt licet ex ipſis audire Geometris, longitudo carens latitudine. Si nos autem diligenter & accuratè conſiderauerimus, neque in iis quæ cadunt ſub intelligētiam, neque in ſenſilibus inueniemus vllam ſumi poſſe latitudinis expertem longitudinem. Et in ſenſilibus quidem, quandoquidem quancunque ſumpſerimus ſenſilem longitudinem, eam omni ratione & omnino ſumemus cum quanta latitudine. In iis autem quæ cadunt ſub intelligentiam, quòd aliam quidem alia anguſtiorem poſſumus mente concipere longitudinem. Quando autem ex æquo eandem ſeruantes longitudinē, cogitatione ſcindimus latirudinem, aliquatenus quoque idem facimus minus latitudine, & minus cogitamus. Poſtquam autem ſemel eò peruenerimus vt latitudine priuemus longitudinem, nec longitudinem quidē amplius viſione apprehendimus, ſed tollitur etiam cogitatio longitudinis. Et, vt omnia ſemel dicam & vniuersè, quidquid intelligentia apprehenditur, id duobus primis modis mente apprehenditur: Aut enim per euidentem incurſionem, aut per tranſitum ab euidentibus, eumq; triplicem: aut enim aſſimilando, aut componendo, aut reputando, ſeu per analogiam. Et per incurrentem quidem euidentiam intelligitur album & nigrum, & dulce & amarum. Per trāſitum autem ab euidentibus, aſſimilando quidem intelligitur, vt ab imagi-

Longitudo nulla eſt expers latitudinis, nec in ſenſilibus nec in intelligibilibus.

Intelligitur aliquid duobus modis.

Intelligendi quot modi per tranſitum ab euidentibus.

 ne

ne Socratis Socrates ipse. Componendo autem, vt ex equo & homine componitur Hippocentaurus. Equinis enim & humanis membris mistis, eum visione apprehendimus, qui neque est homo neque equus, sed est Hippocentaurus ex vtrisque compositus. Reputando autem seu per analogiam, intelligitur aliquid rursus duobus modis: aliquando quidem augendo, aliquãdo verò diminuendo: vt ex communibus hominibus, quales nunc sunt homines, augẽdo quidem intelligimus Cyclopem, qui non erat similis

Homerus.

Vescenti frumento homini, verùm nemoroso
Monti.

Diminuendo autem, Pygmæum hominem, qui incurrendo in nostrum aspectum non incidit. Cùm sint autem tot modi intelligendi, si intelligitur longitudo carens latitudine, necessariò debet intelligi vel per incurrentem euidentiam, vel per transitum ab euidentibus.

Linea nõ intelligitur per incurrentem euidentiam.

Sed per incurrentem quidem euidentiam minimè potest intelligi: in nullam enim incurrimus longitudinem absque latitudine. Restat ergo vt dicamus id intelligi per trãsitum ab euidentibus: quod rursum minimè omnium potest fieri. Nam si sic esset intellecta, omnino intelligeretur assimilando, aut componendo, aut reputando seu per analogiam. Nullo autem ex his modis cadere potest sub intelligentiam, vt ostendemus: non ergo intelligitur aliqua longitudo expers latitudinis. Iam enim nulla ratione fieri potest, vt per similitudinem intelligatur aliqua longitudo expers latitudinis. In iis enim quæ cernuntur, nullam habemus longitudinẽ quæ sit sine latitudine, vt intelligamus aliquam huic similem quæ latitudine careat longitudinem.

Simile alicui, est simile ei quod cognoscitur.

Nam quod est alicui simile, est omnino ei quod cognoscitur simile. Et autem quod non cognoscitur, vt simile inueniatur minimè potest fieri. Quoniam ergo non habemus in nos incurrentem euidẽter longitudinem absque latitudine, nec poterimus quidem mente concipere aliquam ei similem.

Linea intelligi non potest per compositionem.

Sed neque per compositionem Geometris procedere potest eius intelligentia. Dicant enim nobis, quænam ex iis quę ex incursione euidenter cognoscuntur, cum quibus componentes, intelligemus latitudinis expertem longitudinem, sicut prius facientes in homine & equo, visione apprehendebamus Hippocentaurum. Restat ergo eis vt confugiant ad modum intelligendi qui existit ex augmento vel diminutione per reputationem seu analogiam: quod rursus cernitur eiusmodi, vt nulla detur via euadendi.

Linea non cognoscitur per analogiã.

Quæ enim fiunt per analogiã, habent aliquid commune cum iis ex quibus intelligũtur: vt ex communi hominum magni-

magnitudine augendo intelleximus Cyclopem: & minuendo Pygmæum. Quo fit vt sit aliquid commune iis quæ intelligũtur ex analogia, cum illis ex quibus intelliguntur. Nihil autem habemus commune longitudinis quę caret latitudine, & eius quæ intelligitur cum latitudine, vt ab illa moti intelligamus latitudinis expertem longitudinem. Cùm earum autem nihil habeamus cõmune, nec per analogiam poterimus intelligere latitudinis expertem longitudinem. Quare si vnumquodq; eorum quæ intelliguntur, intelligitur iis modis quos exposuimus (ostensum est autem per nullum eorum intelligi latitudinis expertem longitudinem) intelligentia apprehendi non potest longitudo quæ caret latitudine. Quamuis autem hæc argumenta sint adeò euidentia, conantur tamen Geometræ pro viribus strenuè decertantes aduersus ea dicere: nempe quòd per intensionẽ intelligatur longitudo expers latitudinis. Accepta itaque qualicunq; longitudine cum quanta latitudine, dicunt se per intensionem hanc semper minuere latitudinem, magis etiam intendendo angustias, & deinde quod sic intelligitur per intensionem dicere esse latitudinis expertem lõgitudinem. Si enim paulatim minuitur quæ in angustum cogitur latitudo per intensionem, veniet aliquando etiam ad latitudinis expertem longitudinem, in eam desinente intelligentia. Atqui ostendimus, dicet quispiam, quòd perfecta & absoluta priuatio latitudinis, est etiam peremptio longitudinis. Deinde quod intelligitur ex alicuius rei intensione, non est aliud quàm ipsum quod prius est mente perceptum, imò verò est illud ipsum intensum. Quoniam ergo ex eo quod quantam habet latitudinem, per angustiæ intensionẽ aliquid volumus intelligere: quæ omni quidem ratione & omnino caret latitudine longitudinem minimè apprehendemus intelligẽtia: est enim alterius generis: aliquam autem angustam sumemus latitudinem, adeò vt desinat intelligentia in minimam latitudinem, sed tamen latitudinem. Quòd si postea facta fuerit mentis applicatio ad id quod est alterius generis, & quod neque est longitudo nec latitudo: & si fieri potest vt cùm aliquam intellexerimus longitudinem cum quanta latitudine, priuatione latitudinis expertem accipiamus longitudinem, contingit aliquando similiter, vt cùm intellexerimus carnem cum ea proprietate quòd sit vulnerabilis, priuatione huius proprietatis, nempe vulnerabilis, intelligamus inuulnerabilem carnem & impatibilem. Fieri etiam poterit, vt cùm intellexerimus corpus cum proprietate resistendi, priuatione resistẽtiæ accipiamus aliquod corpus

Per intensionem minuere latitudinem quomodo dicant Geometræ.

Longitudo nulla est quæ caret omni latitudine.

Caro hanc semper habet proprietatem quòd sit vulnerabilis.

corpus

corpus quod non resistat, quòd planè fieri non potest, & est præter communem hominum notionem. Quod enim intelligitur à nobis inuulnerabile, non est cato: & quod non resistit corpus, non vtique intelligitur corpus. Corpus enim, quatenus corpus, intelligitur cum proprietate resistendi. Quare & longitudo quæ intelligitur fine latitudine, nequaquam est longitudo: intelligitur etiam lõgitudo cum eo quod habet quantam latitudinem. Cæterum Aristoteles quidem quamuis variis modis probasset rem non posse intelligentia percipi, nec mediocriter essent perturbati Geometræ, dicit tamẽ latitudinis expertem quæ ab eis dicitur longitudinem, non esse eiusmodi vt nõ possit cogitatione percipi, sed eã in nostram venire posse notionem absque vlla difficultate aut absurditate. constituit autem rationem in quodam aperto & euidenti exemplo: Parietis, inquit, accipimus longitudinem, non simul attendentes eius latitudinem. Quare licebit etiam quæ apud Geometras dicitur longitudinem cogitare absque latitudine: quandoquidem ea quę apparent, sunt visus eorũ quæ non sunt euidentia, errans, vel forte sophisticè nos decipiens. Quando enim parietis longitudinẽ intelligimus absque latitudine, non absq; omni latitudine eam intelligimus, sed absque latitudine quæ consistit in pariete. Vnde etiam contingit vt muri longitudine connexa alicui latitudini, eam possit quilibet intelligentia consequi: ita vt in præsentia accipiatur longitudo non sine omni latitudine, vt censent Mathematici, sed sine aliqua latitudine. Propositum autem erat Aristoteli ostendere, non quòd quæ à Geometris dicitur longitudo est expers alicuius latitudinis, sed quòd priuata sit omni latitudine. quod quidem non demonstrauit. Atque de his quidem hactenus. Quoniã autem Geometræ etiam superficiei finem dicunt esse lineam, quæ quidem est longitudo expers latitudinis, agè communiores adducamus dubitationes de lineis simul & superficiebus. ita enim facile erit etiam reprehendere quod dicitur de corpore. Si enim linea est finis superficiei, longitudinis expertem constituens longitudinem: perspicuum est quòd quando addita fuerit superficies, aut erunt duæ lineæ parallelæ, aut vna ambæ. Et si quidem vna sint duæ lineæ, quoniam linea est finis superficiei, superficies autem est finis corporis: si autem duæ lineæ simul fiant vna, erunt etiam duæ superficies vna: Si duæ autem superficies sint vna, necessariò erunt etiam duo corpora vnum: Si duo corpora fuerint vnũ, additio non erit additio, sed vnio: quod quidem nõ potest fieri: Nam in aliquibus quidem corporibus

potest

Corpus non intelligitur nisi cum proprietate resistẽdi.

Aristoteles reprehẽditur, qui dixit in pariete intelligi posse longitudinem absque latitudine. περισκελῆ.

Ex superficie probatur lineam non consistere, nec esse expertem latitudinis.

potest additio esse vnio, sicut in aqua & similibus. In aliquibus autem minimè. Nam si lapis addatur lapidi, & ferrum ferro, & adamas adamanti, per lineam non vniuntur. quamobrem minimè fient duæ lineæ vna linea. Nam alioqui quoniam est vnio duarum linearum quæ effectæ sunt vna, & corporum coitio ac coalescentia, oporteret fieri separationem non per eosdem ipsorum fines, sed dum auelluntur per alias & alias partes, adeò vt etiam contingeret interitus. Hoc autem nequaquam videmus fieri: sed fines corporum & ante additionem, & post separationem tales sunt quales prius cernebantur in additione. Non fiunt ergo duæ lineæ vna. Verumenimuero si duæ lineæ fiant vna, oportebit quæ inter se adduntur corpora vno extremo esse minora. Duæ enim factæ sunt vna, quæ debet habere vnum finem & extremum. Quæ autem inter se addũtur corpora, non fiunt vno extremo minora. quamobrem duæ lineæ non fiunt vna linea. Sin autem fiant duæ lineæ parallelę, per additionem duorum corporum: id quod constat ex duabus lineis, erit maius vna linea, & habebit vtraque earum latitudinem, quæ cum alia facit maius spatium ac maiorem dimensionem. Et ita linea non est longitudo expers latitudinis. Duorum ergo alterum, aut tollenda est euidentia: aut si ea maneat, est abolendum quod excogitatum fuit à Geometris, quo existimant lineam esse longitudinem expertem latitudinis. Atque hæc quidem in primis à nobis dicenda sunt aduersus principia Geometriæ. Transeamus autem ac doceamus, quòd nec ex illorum ipsorum hypothesibus fieri potest vt procedat quæstio. Eis placet, rectã lineam, si, vt superius diximus, vertatur omnibus suis partibus, describere circulos. Cui quidem considerationi, cùm maximè contineat, repugnat quòd linea sit longitudo carẽs latitudine. Quæramus autem hoc modo: Nam si, vt est eorum sententia, vniuersa pars lineę habet signum, signum autem dum vertitur, describit circulum, oportebit ex eorum sẽtẽtia, quando recta linea vertens, & omnibus suis partibus circulum describens, dimetitur interuallum à centro vsque ad extremam planam superficiem, tunc aut inter se continuos habere circulos qui describuntur: aut inter se interuallis disiunctos. Sed si sunt quidem inter se disiuncti interuallis, sequetur esse partem aliquã superficiei quæ non describitur in circulum, & partem rectæ quæ in hoc quidem fertur spatio, non describit autem circulum. quod quidem est absurdum. Aut enim non habet in hac parte signum recta linea: aut si habet, non describit circulum. quorum vtrunq; est præter

Additio in aliquibus corporibus potest esse vnio.

Lineam non esse longitudinem expertem latitudinis, si vertens omnibus suis partibus describat circulos.

ea quæ dicuntur à Geometris. Dicunt enim omnem partem lineæ habere signum:& omne signum,si vertatur,describere circulum. Sin autem existimant circulos esse inter se continuos : aut ita sunt continui, vt eundem locum teneant, aut vt alius iuxta alium sit collocatus nullo signo interiecto. Omne enim signum quod cogitatione est interiectum, debet eundem circulum describere. Et si quidem eundem tenent omnes locum,fiet vnus circulus.& propterea maior & qui est extra omnes,& omnes comprehendit circulus,erit æqualis minimo circulo,& qui est in centro. Si enim qui est omnium extremus,& est in ipsa circunferentia,maius tenet spatium:& circulus qui est intimus in ipso centro, minus tenet spatij : omnes autem circuli eundem tenent locum, qui tenet maius spatium, erit æqualis ei qui tenet minimum. quod quidem est absurdum. Non sunt ergo circuli sic continui,vt eundem teneant locum. Si autem sunt paralleli,vt inter eos non cadat aliquod signum carens partibus,complebunt latitudinem à centro vsque ad superficiem. Quod si compleant, tenent aliquam latitudinem : ij autem erant lineæ. Habent ergo lineæ aliquam latitudinem,& non sunt expertes latitudinis. Hoc ipso incitati, priori simile componemus argumentum : Nam quoniam dicunt rectam lineam circulum describêtem, per seipsam sua natura describere circulum, non est linea longitudo expers latitudinis. Atqui recta linea, vt ipsi dicunt, describens circulum, per se circulum describit. Non est ergo linea longitudo expers latitudinis:vt nos illos docebimus hoc esse consequens. Quando enim quæ à centro ducitur, recta linea vertitur, & per seipsam describit circulum, tunc aut per omnes partes latitudinis,quæ est intra circunferentiam, fertur recta linea: aut non per omnes,sed per aliquas. Et si per aliquas quidē fertur, ne describit quidem circulum, vt quæ per aliquas quidem partes feratur, per aliquas verò non. Sin autem fertur per omnes, dimetietur totam circunferentię latitudinem. Latitudinem autem dimetiens habebit latitudinem : nam quod est dimetiens latitudinis, latitudinem habere debet qua metitur. Recta ergo linea circulum describens, totam metitur latitudinem, & non est linea longitudo expers latitudinis. Hoc autem ostendetur adhuc manifestius, cùm dicent Geometræ obliquum latus quadrati metiri parallelogrammum planum. Nam si obliquum latus quadrati ductum,est longitudo carens latitudine, non metietur per se parallelogrammum planum quadrati.nam quod est dimetiens latitudinis,debet ipsum esse præditum latitudine.

Linea nō est expers latitudinis, si obliquum latus quadrati metiatur parallelogrammum planum.

titudinem: Si autem metitur, habet omnino latitudinem. Quo fit tut-ſus vt hæc contemplatio ſit falſa Geometris, aut nulla ſit quæ intelligitur longitudo expers latitudinis. Dicunt etiam Cylindrum per rectam lineam tangere planiciem, & euolutum metiri planiciem per aliarum & aliarum rectarum quæ fit viciſſim poſituram. Quod ſi ita eſt, omnino etiam ex rectis conſtat planicies. & Cylindri ſuperficies rurſus completa eſt ex rectis. Vnde quoniam habet etiam planicies latitudinem, & ſimiliter ſuperficies Cylindri, & non caret latitudine. Quod eſt autem efficiens latitudinis, debet ipſum quoque eſſe præditum latitudine. Eſt ergo perſpicuum quòd etiam lineæ rectæ, quæ complent latitudinem, neceſſariò habent latitudinem. quo fit vt nulla ſit lõgitudo expers latitudinis: & ideo nec linea. Quòd ſi etiam dederimus lineam eſſe longitudinem experrem latitudinis, quæ his ſunt conſequentia, adhuc in maiori hærent dubitatione. Nam quomodo ſignum fluens facit lineam, ita etiam fluens linea facit ſuperficiem, vt ipſi volunt: quæ quidem eſt, vt ipſi dicunt, finis corporis, duo habens interualla ac dimenſiones, nempe longitudinem & latitudinem. Si ſuperficies ergo eſt finis corporis: corpus autem omnino eſt finitum. & ſi hoc ita eſt, quando duo inter ſe adduntur corpora, tunc aut fines tangent fines, aut finita tangent finita: vt in amphora ſi finem quidem intellexerimus teſtam quæ eſt extrinſecus, finitum autem quod eſt in ea vinum. Si duæ ergo amphoræ fuerint adiectæ altera alteri, aut teſta teſtam, aut vinum tanget vinum. Et ſi fines quidẽ tangant fines, finita ſe inter ſe non tangent, hoc eſt corpora. quod quidem eſt abſurdum. Si autem finita ſe magis inter ſe tangent, hoc eſt corpora: fines autem ſe inter ſe non tangent, erunt corpora extra ſuos fines. Si autem & fines tangant fines, & finita tangant finita, dubitationibus addemus dubitationes. Nam quatenus quidem fines tangunt alter alterum, finita ſe inter ſe non tãgent. Quatenus autem finita, erunt corpora extra ſuos fines, quãdoquidem finis quidem eſt ſuperficies: corpus autem finitum. Rurſus autem fines ſunt aut corporei, aut incorporei. Et ſi ſint quidem corpora, falſum erit Geometris, quòd ſuperficies careat profunditate. Nam ſi eſt corpus, neceſſariò habebit profunditatẽ: debet enim profunditatem habere omne corpus. Deinde nec tanget aliquid, ſed erit vniuerſa magnitudo infinita. Nam ſi eſt corpus, quoniam omne corpus habet finem, ille quoque finis, cùm ſit corpus, habebit finem: & ille ſimiliter. idque in infinitum. Sin autem finis eſt infinitus: quoniã incorporeum nihil

Linea eſt expers latitudinis ſi Cylindrus per rectã lineam tangat planiciem. ἀτάμερος.

Si ſuperficiẽ faciat fluens linea, quot ſequantur abſurda.

potest tangere nec tangi, fines non tangent alter alterum. His autem non tangentibus, nec finita tangentur alterum ab altero. Et si ergo dederimus lineam esse longitudinem expertem latitudinis, id quod de superficie dicitur est dubium. Cum quibus, si sint dubia, etsi nos non dicamus, simul tollitur etiam corpus solidum, quod est ex eis compositum. Consideremus autem sic quoque. Si enim corpus est, vt dicunt Geometræ, quod tria habet interualla seu dimensiones, nempe longitudinem, profunditatem, & latitudinem: aut est corpus ab eis separabile, adeò vt aliud quidem corpus sit, aliud verò longitudo corporis, latitudoque ac profunditas: aut eorum congeries, est corpus. Sed ab eis quidem separari corpus non est probabile. Vbi enim neque est longitudo neque latitudo neque profunditas, fieri non potest vt illic corpus intelligatur. Sin autem eorum congeries intelligitur corpus, & præter hæc nihil est aliud: necessariò quoniam vnumquodque eorum est incorporeum, communis quoque corporum coitio erit incorporea. quomodo etiã compositio punctorum, & linearum coitio quæ sunt natura incorporeæ, non facit corpus solidum & resistens. Si ergo neque sine his est corpus, neque hæc sunt: quod ad Geometras attinet corpus est inexcogitabile. Ad hæc accedit, quòd si longitudinis & latitudinis & profunditatis coitio facit corpus: aut ante coitionem vnumquodque eorum intelligitur in se corporeitatem, vt ita dicam, continere, & veluti corporeas rationes: aut post eorum congressionem constitit corpus. Et si quidem vnumquodque eorum ante coitionem intelligitur continere corporeitatem, vnumquodque eorum erit corpus, neque fiet illud post eorum coitionem. Deinde quoniam corpus non est solùm longitudo, neq; latitudo seorsum, neque profunditas ex circunscriptione, sed simul tria & lõgitudo & latitudo & profunditas: vnumquodq; autem eorum continebat corporeitatem, habebit vnumquodque eorum tria corpora: & longitudo non solùm erit longitudo, sed etiam latitudo & profunditas: & profunditas similiter erit etiam longitudo & latitudo. quod quidem est à ratione lõgè alienissimum. Sin autem cum ea conuenerint, tunc intelligitur corpus consistere: aut cum ea coïerint, manet quæ erat ab initio natura longitudinis vt longitudinis, latitudinis autem vt latitudinis, profunditatis autem vt profunditatis: aut mutata est in corporeitatem. Et si manet quidem quæ ab initio erat eorum natura, quoniam est incorporea, nec facient quidem corpus ab ea differens, sed manent incorporea post coitionem, vt quæ natura

Corpus solidum non esse habens tres dimensiones.

natura sint incorporea. Sin autem cum coîerint mutãtur in corporeitatem, & suscipiens mutationem statim est corpus, vnumquodq; eorum erit corpus priusquam fiat illa simul coitio: & ita id quod est incorporeum fiet corpus. Et quomodo corpus quod mutatur, aliam quidem habet pro alia qualitatem, manet autem nihilo minus corpus: vt album vt fiat nigrum, & dulce vt amarum, & vinum vt acetũ, & plumbum vt cerusa, & æs vt ærugo, aliam quidẽ ex alia suscipiunt qualitatẽ, non excedunt autem ab essentia corporis: ita hęc quoque, siquidem mutantur in corpora, erunt quidem alia pro aliis corpora, corpora autem nihilo minus. neque enim excedent à propria natura. Si ergo neque ante eorum coitionem licet corpus intelligere, neque post eorum coitionem, præter hæc autẽ non licet aliter mente percipere, nihil est corpus. Ad hæc accedit, quòd si nulla est nec longitudo, nec latitudo, nec profunditas: nec corpus erit quod intelligitur ex eorum participatione. Non est autem longitudo, nec latitudo, nec profunditas, vt per ea quæ prius dicta sunt ostendimus: nec ergo erit corpus quod intelligitur ex eorum participatione. Atque sic quidem vsuuenit vt Geometrica non possint cõsistere principia: ea autem si tollantur, nec potest vlla alia Geometrica constare contemplatio. Cuiusmodicunque enim ea sit, oportet eam demonstrari grammicè, hoc est lineariter. Nos autem ostendimus nihil esse lineã in genere: cui est consequens vt neque vlla sit in specie, seu quis per hypothesim eam ponat rectam, seu fractam, seu quomodocunque ea sit. Quare sufficeret quidem, si hic fine facto cessaremus dicere contra Geometras. Decertantes tamen tentabimus docere, quòd etiam si discesserimus à principiis Geometriæ, non possunt Geometræ vllam contemplationem constituere nec demõstrare. Quanquam antea non pauca dici possunt aduersus posita eorum principia, vt cùm dicunt rectam esse lineam quæ sita est ex æquo suis partibus. Nam, vt alia prætermittamus, illud quidem euidens, quòd si non sit linea in genere, nec recta possit esse linea. Quomodo enim si nõ sit animal, nec est homo: & si non sit homo, nec est Socrates: ita etiam si tollatur linea in genere, simul etiam sublata est recta linea plana. Deinde æquum seu æquale dicitur duobus modis: Vno quidẽ modo id quod est æqualis magnitudinis, & neque id exuperat cui dicitur æquale, neq; ab eo exuperatur: quomodo lignũ cubitale dicimus esse æquale ligno cubitali. Altero autem, id quod habet partes ex æquo sitas, hoc est planum & æquabile. Ita ergo dicimus solum æquale, pro eo

Lineæ definitio reprehẽditur.

Aequum seu æquale dicitur duobus modis.

quod est planum & æquabile. Cùm etgo æquale dicatur duobus modis, quando Geometræ rectam lineam describētes dicunt, Recta linea est quæ sita est ex æquo suis partibus: aut in primo significato accipiunt æquum seu ęquale, aut in secundo. Sed si in primo quidem significato, planè desipiunt: Nullum enim habet sensum, esse rectam lineam quæ sit æqualis magnitudinis suis partibus, & neque eas superet, nec ab eis superetut. Sin autem in secundo, per idipsum quod quæritur docebunt: siquidem quòd recta quidem sit ostendunt ex eo quòd æquabiliter & in recta linea sitas habeat partes. In recta autem linea aliquid esse situm, discere non possumus, ptiusquam ad rectam animum adiecetimus. Longè autem sunt ineptissimi illo quoq; modo definientes, nempe, Recta est quæ ex æquo suis vertitur partibus: aut sic, Recta est, quę ex æquo suis finibus vertens, omnibus suis partibus tangit planum. Nam ptimum quidem eæ definitiones cadunt in easdem quas prius diximus dubitationes: deinde, sicut etiā dicunt Epicurei, vacui recta, est quidem recta: non vertitur autē, pro ptetea quòd ipsum quoque vacuum, neque totum, neque pet partem suscipiat motum. Deinde id quod dicitut in fine, incidit in modum alterum inter se docendi per alterum, qui est vitiosissimus. Nam & planum docent per rectam, & rectam per planum. Rectam enim dicunt quæ planum tangit in omnibus partibus: planum autē esse, per quod quæ ducitur recta tangit omnes partes. Quate vt discamus rectam, opottet prius discere planum: vt hoc autē discamus, necesse est prius nosse rectam. quod quidem est absurdum. Et vt semel dicam, qui per planum docet rectam, nihil aliud quàm per rectam ostendit rectam: nam ex eorum sententia, planum multæ sunt rectæ lineæ. Quale autem est quod de recta dicitur, tale est etiam quod dicitur de angulo. Rursus enim quando dicunt describētes, Angulus est duarum linearum non congruenter intet se collocatarū id quod est minimum sub inclinatione: aut minimum dicunt cotpus quod caret partibus: aut quod est, vt ipsi volunt, signum & punctum. Sed corpus quidem carens partibus non dicent, quoniam id nemo potest in duas partes diuidere: angulus autem, vt ipsi volunt, secatur in infinitum. Et alioqui ex angulis alium quidem dicūt esse maiotem, alium verò minotem. Minimo autem cotpore nihil est breuius, quandoquidem illud non hoc erit minimum. Restat etgo vt dicant id quod est, vt ipsi censent, signum: quod ipsum quoque cadit in dubitationem. Si enim signum est eiusmodi vt nullo modo nec vlla ratione vllū suscipiat interuallum

Docendi alterum per alterū est modus vitiosissimus.

Anguli definitiones reprehēduntur.

lum ac dimensionem, non diuidetur angulus: sed nec erit vllus maior aut minor angulus. Iis enim quæ nullum habent spatium ac dimensionem, non potest esse vlla in magnitudine differentia. Et alioqui si inter rectas cadit signum, definit ac distinguit rectas. Quod autem definit ac distinguit, non erit vtique huiusmodi vt nullum habeat spatium ac dimensionem. Sed solent quidam ex eis dicere, angulum esse primum interuallum sub inclinatione. Aduersus quos veritatis est simplex oratio. Aut enim interuallum est expers partium, aut in partes diuiduum. Sed si est quidem expers partium, eis prius dictæ sequentur dubitationes. Sin autem est diuiduum in partes, nihil erit primum. Primo enim quod positum fuerit, inuenietur aliud prius, propter eorum quæ sunt, quę quidem eis placet, in infinitum sectionem. Mitto dicere quòd cum alia quoque artificiosa oratione pugnat angulorum eiusmodi intelligentia. Nam diuidētes dicunt, angulorum alium quidem esse rectum, alium verò obtusum, alium autem acutū: & obtuso alium esse magis obtusum: similiter autem & acuto magis acutum. Si autem dicimus angulum esse minimum spatium sub inclinatione, non conseruabuntur eiusmodi angulorum differentiæ, quatenus alter alterum superat, & alter ab altero superatur. Et si non conseruantur, tollitur angulus, vt qui stabilem nō habeat mensuram qua dignoscatur. Atq; de recta quidem linea & angulo eis hæc sunt dicenda. Circulum quoque definientes dicunt: Circulus est figura plana quæ continetur ab vna linea, in quam rectæ quæ à centro ducuntur incidentes, sunt inter se æquales. insipienter hæc dicentes. Signo enim & linea & recta & plano & angulo sublatis, ne potest quidem excogitari circulus. Sed ne videamur sophisticè agere, & vniuersam contradictionis probationem consumere in solis Geometriæ principiis, agę transeamus, vt prius sumus polliciti, & consideremus eorum contemplationes quę sunt post principia. Quando ergo dicunt, Datam rectam in duas partes scindere, aut dicunt in duas partes scindere eam quæ datur in abaco: aut eam quæ ab hac intelligitur per transitum. Non autem dicent in duas partes scindere eam quæ data est in abaco: nam ipsa quidem cernitur habere longitudinem & latitudinem sensilem. Quæ autem ex eorum sententia est recta linea, est longitudo expers latitudinis. Quare cùm non sit, vt ipsi volunt, linea in abaco, nec in duas partes secabitur vt linea. Sed nec ea quæ ab hac intelligitur per transitum. Ponatur enim, verbi causa, constans ex nouem punctis, ab vtroque quidem extremorum qua-

Circulum nō esse quomodo probatur.

Lineam rectam datā in duas partes secare reprehenditur.

ruor

tuor numeratis, vno autem puncto duos quaterniones intercipienre in medio. Ergo si in duas partes tota scinditur linea, aut inter hunc quinnim punctum & alterum quaternionem feretur id quod scindit: aut in ipso quinto, ita vt eum diuidat in duas partes. Atque ferri quidem inter quintum punctum & altenim quaternionem id quod secat, est à ratione alienum. erunt enim sectæ partes inæquales, altera quidem composita ex quatuor punctis, altera verò ex quinq;. Ipsum autem punctum secare in duas partes, est priori à ratione longè alienius. nam non amplius relinquent signum nullum habens interuallum ac dimensionem. Similiter etiã quando dicent, circulum in partes æquales diuidere. Nã si circulus diuiditur in partes æquales, omnino quoniam mediũ habet centrum, quod ipsum quoq; est signum: aut huic parti, aut illi attribuetur: aut ipsum quoque diuidetur in duas partes. Sed huic quidem aut illi parti attribui, facit inæqualẽ in duas partes sectionem. Ipsum quoque scindi in duas partes, pugnat cum eo quòd signum nullam habeat dimensionem, & sit indiuiduum. Et id quod secat lineam, aut est corpus, aut incorporeum. Non potest autem esse corpus: Indiuiduum enim aliquid & incorporeũ, & quod in ipsum non incurrit, non secuerit. Neque incorporeum. nam hoc rursus, si quidem est punctus, eo quòd nullas habeat partes, & in id eadat quod caret partibus, minimè secuerit. Si autẽ linea: rursus quoniam fine suo debet secare, finis autem eius caret partibus, non secat. Et alioqui finis qui secat, aut medius cadẽs inter duos punctos secat lineam in duas partes, aut latus in medium puncti. Sed vt feratur quidẽ per medium signi, minimè potest fieri. Oporteret enim, vt prius dicebamus, ferri, vt semel dicam, diuiduum, si non sit amplius eiusmodi vt non suscipiat dimensionem. Ferri autem inter duos punctos est à ratione longè alienius. Nam primùm quidẽ nullus finis potest cadere medius inter continuitatem. Deinde etiam si hoc datum fuerit quòd possit fieri, oportet ipsum ea transmouere inter quæ collocatur, si quidem sunt continua: ea autem sunt immobilia. Est ergo id quoque dubium, quod dicitur de eo quod secat. Venimenimuero etiamsi eis dederimus, vt in his sensilibus lineis faciant ablationes, nec hæc quidem via eis rectè succedet. Aut enim à tota linea fiet ablatio, aut à parte. & quod aufertur, aut æquale ab æquali, aut inæquale ab inæquali, aut vicissim auferetur. Nihil autem horum est explicatum & carens dubitatione, vt ostendimus in Commentario aduersus Grammaticos, & in Commentario aduersus Physicos.

Circulum in partes æquales diuidere reprehẽditur.

cos. Non potest ergo fieri vt Geometræ aliquid auferant & scindant à linea.

Sexti Empirici aduersus Arithmeticos. Cap. 20.

QVONIAM quanti aliud quidem est in corporibus continuis, quod vocatur magnitudo, in qua maximè versatur Geometria: aliud autem in disiunctis ac discretis, quod est numerus, in quo versatur Arithmetica, transeuntes à geometricis principiis & contemplationibus, consideremus numerum. Eo enim sublato ne ars quidem erit quæ in eo consistit. Atque vniuersè quidem ac in genere Mathematici Pythagorei magnam vim tribuunt numeris, vtpote quòd vniuersarum rerum natura ex eis administretur. Vnde etiam semper acclamabant,

Quantũ continuum.
Quantum discretum.
Numeris plurimũ tribuunt Pythagorei,

,, *Assimilata autem numeris sunt omnia.*

iurantes non solùm numerum, sed etiam eum qui eis ipsum ostenderat Pythagoram, tanquam Deum, propter vim quæ est in Arithmetica, dicentes,

Pythagorei iurabant per Pythagoram.

,, *Non per eum à quo animæ datus ille quaternio nostræ,*
,, *Naturæ æternæ à quo fons radixque profecta est.*

Quaternio numerus perfectissimus.

Quaternio autem ab eis appellabatur, numerus compositus ex quatuor primis numeris. Vnum enim & duo & tria & quatuor fiunt decem, qui est numerus perfectissimus: quoniam cùm ad eum peruenerimus, reuertimur ad vnitatem, & denuo numeramus: dicuntq; eum habere fontem & radicem naturæ æternæ, propterea quòd ex eorũ sententia in eo sita sit ratio vniuersorum constitutionis, vt corporis & animæ. Sufficiet enim eorum meminisse exempli causa. Atque ponitur quidem vnitas quoddam principium efficiens constitutionis aliorum numerorum. Binarius autẽ est efficiens longitudinis. Quomodo autem in principiis Geometricis ostendimus primùm quis sit punctus: deinde post eum linea quæ est longitudo expers latitudinis: eodem modo etiam in præsentia vnitas quidem habet rationem puncti, binarius autem rationem lineæ & longitudinis. hinc enim eã mente versans processit cogitatio: id autem erat longitudo. Ternarius autem in latitudine & superficie. hinc enim mens vtique ferebatur. Et si dimensioni per longitudinem addatur dimensio per latitudinem, intelligitur superficies. Sed & si ternario additam quartam contempleris vnitatem, hoc est quartum signum, fit pyramis corpus solidum & figura: habet enim longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

Vnitas habet rationem puncti.
Binarius lineæ & longitudinis.
Ternarius superficiei & latitudinis.
Quaternio autẽ pyramidis & corporis solidi.

m ditatem.

Mundus administratur per harmoniā.

Animal animatur per harmoniam.

Harmonia consistit in tribus consonantiis.

Sesquitertius numerus quis sit.

Sesquialter numerus quis sit.

Duplus numerus quis sit.

ditatem. Quo fit vt in quarto numero contineatur ratio corporis: quin etiam ratio animæ. Quomodo enim dicunt vniuersum mundū administrari per harmoniam, ita etiam animari animal. Videtur autem harmonia in tribus consonantiis accipere substantiam, nempe in consonantia Dia tessaron, in consonantia Dia pente, & in consonantia Dia pason. Atque consonantia quidem Dia tessaron posita est in ratione sesquitertia: Consonantia autem Dia pente in sesquialtera: Consonantia autem Dia pason in dupla. Sesquitertius autem dicitur numerus, qui constat ex toto aliquo numero, & ex tertia illius parte, sicut octo se habent ad sex. Nam & ipsum totum, nempe sex, comprehendit, & tertiam eius partem, nempe duo. Sesquialter autē appellatur, quando numerus continet numerum & illius dimidium: vt nouem se habent ad sex. constat enim ex sex, & ex eius dimidio, nempe ex tribus. Duplus autem appellatur qui est æqualis duobus numeris: vt quatuor se habent ad duo, nam bis eum continent. Cæterum cùm hæc ita habeant, & ex accepta ab initio hypothesi sint quatuor numeri, vnum, & duo, & tria, & quatuor, in quibus dicebamus etiam contineri ideam animæ, per rationem harmonicam: quatuor quidem sunt duplum duorum, & duo sunt duplū vnitatis, in quo sita est consonantia Dia pason: & tria est sesquitertius duorum. ipsum enim, nempe duo, continet, & eius dimidium. vnde etiam subiicit consonantiam Dia pente. Quatuor autem est trium sesquitertius: in eo autem posita quoque fuerat Dia tessaron consonantia. Quo fit vt meritò dictus sit apud Pythagoreos quaternio habere fontem & radicem vitæ æternæ. Sed quòd magnam quidem vim tribuerent numeris, ex his est perspicuum, quæ dicta sunt ad rem exemplo melius declarandam. magna enim apud eos habetur ratio numerorum. De qua mittentes in præsentia dicere prolixius, aggrediamur contradictionem, principio dicendi ducto ab vnitate, quæ est principium totius numeri, & quo sublato ne est quidem numerus. Vnius ergo intelligentiam nobis Pythagorico more describēs Plato, dicit, Vnum est, cuius nihil seorsum dicitur vnum. Per participationē ergo vnumquodque vnum dicitur, & multa. Planta enim, exempli causa, & animal, & lapis vnum quidem appellatur: non est autem ex propria ratione vnum, sed intelligitur vnum in vnius participatione, cùm nullum eorum hoc sit. Nam neque planta, neque animal, neque lapis, neque vllum aliud ex numerabilibus, est id quod re vera est vnum. Nam si planta aut animal est illud vnū, omnino quod non est planta,

Vnum quid vocet Plato.

Vnū & multa per participationem.

neque

neque animal, non dicetur vnum. Dicitur autem & planta & animal vnũ, & alia innumerabilia: nullum ergo ex numerabilibus est vnum. Id autem cuius vnumquodque per se quidem est vnum, multa autem congerie participat, vnum fit & multa ex singularibus. Quòd quidẽ rursus nulla est multorum multitudo, vtpote plantarum, animalium, lapidum. nam per illius quidem participationem ea dicuntur multa: ipsum autem non est in eis. Atque talis quidem vnius idea intelligitur à Platonicis. Nos autem adiungentes dicamus: Aut diuersa à singularibus numeris est vnius idea, aut intelligitur cum illis qui sunt eius participes. Sed per se quidem præter ea quæ sunt singulatim numerabilia, nihil vnum intelligitur subiectum. Restat ergo vt intelligatur in illis, quæ eum participant: quod rursus est dubium ac perplexum. Lignum enim quod cadit sub numerum, si vnitatis participatione est vnum, quod non est lignum, non dicetur vnum. Dicitur autem, vt superius ostendimus. Non est ergo vnitas, cuius participatione vnumquodque eorum quæ sunt sigillatim numerabilia, appellatur vnitas. Deinde quod à multis participatur est multa, & nõ vnũ. Quæ autem sunt numerabilia, multa sunt & infinita. Non ergo vnitatis participatione ex numerabilibus vnumquodque est vnũ. Quomodo ergo homo in genere, quem nonnulli intelligunt animal particips rationis, nec est Socrates, nec Plato, quandoquidẽ nullus alius diceretur homo: neque per se consistit, neque cum Platone & Socrate, quandoquidem consideraretur vt homo: ita etiã vnum, cùm neq; cum singularibus numerabilibus, neque per se intelligatur consistere, statim est eiusmodi vt non possit cadere sub intelligentiã. Eadem autem sunt dicenda in duobus & etiam tribus, & vt semel dicam, in omni numero, ne simus prolixiores. Simul autem licet ab eis quoq; sic sciscitari: Vnius idea, cuius participatione aliquid dicitur vnum, aut est vna idea, aut vnius plures sunt ideæ. Sed si est quidẽ vna, non participatur à multis. nam si A, vt clarior sit doctrina, habeat totam vnius ideam, B quod non est eius particeps, non erit vtique vnum. Porrò autem neque multas habet partes, vt multa eam participent: nam primùm quidem esset vnumquodque non illius vnius particeps ideæ, sed eius partis. Deinde vnitas ex eorum sententia intelligebatur carens partibus, & induidua. Sin autem vnius sunt plures ideæ, vnumquodque ex numerabilibus quæ collocantur in vno, aut vnius aut duorum in vtroque vno est communis ideæ particeps, aut nõ est. Et si quidem non est particeps, oportebit omnia in vno esse collo-

Vnius idea, quæ à Platone est data, refellitur.

cata absque eo quòd ideam participent, quod quidē nolunt. Sin autem est particeps, quæ erat ab initio colligetur dubitatio. Quomodo enim duo vnam participabūt? Atque hæc quidem de vnitate, qua sublata vniuersis sublatus est numerus. Adiungamus tamē etiam de binario. Nam ipse quoque fit dubius ac perplexus ex coitione vnitatum: quomodo etiam prius dubitauit Plato in libro de anima. Nā vnitate addita alteri vnitati, aut accedit aliquid per additionem vnitatis alteri, aut recedit. Si autem recedit aliquid per additionem, fiet diminutio vnius & vnius, & non erit binarius. Sin autem accedit aliquid, duo nō fient duo, sed quatuor. nam binarius qui accedit, & vnitas, & altera vnitas constituūt numerum quaternarium. Nihil est ergo binarius. Eadem erit dubitatio etiam in omni numero. Quo fit vt hac ratione nihil sit numerus. Verumenimuero quoniam ex additione & ablatione vnitatis intelligitur numerus, est perspicuum quòd si ostenderimus vtrunque eorum minimè posse fieri, peribit etiā substantia numerorum. Primùm autem iam dicamus de ablatione, vtentes doctrina quæ rem ostendat exemplis. Quæ ergo à subiecto denario aufertur vnitas, aut aufertur à toto denario, aut ab eo qui restat nouenario. Non autem à toto denario, vt ostendemus: neq; à nouenario, vt docebimus. Si enim ab hoc toto aufertur vnitas, aut denarius est alius à singularibus vnitatibus, aut earum congeries appellatur denarius. Sed alius quidem à singularibus vnitatibus non est denarius: etenim illis ablatis ne est quidem denarius: & ablato denario similiter non amplius sunt vnitates. Si autem denarius idem est qui vnitates, hoc est, si singulares vnitates sunt denarij, est perspicuum quòd si à denario fit ablatio vnitatis, auferetur ab vnaquaque vnitate. Singulares enim vnitates erant denarius: & sic non erit vtique ablatio vnitatis, sed denarij. Quamobrem nō tollitur vnitas à toto denario. Sed neque fit ablatio à nouenario qui restat. Quomodo enim post eius ablationem adhuc est saluus subiectus denarius? Sed si neq; à toto denario tollitur vnitas, neque à denario qui restat, nullus consistit numerus per ablationem. Alioqui si tollitur à nouenario vnitas, aut tollitur à toto, aut ab vltima eius vnitate. Et si tollitur quidē vnitas à toto nouenario, erit ablatio nouenarij. Nam quod aufertur ab vnaquaque vnitate singularium vnitatum quæ sunt nouem, componit numerum nouenarium. Sin autem ab vltima vnitate fit ablatio: primùm quidem ostendetur vltimam vnitatem quæ caret partibus esse diuiduam. quod quidem est absurdum. Deinde si ab vltima vnitate

Binarius numerus nihil est.

Numerus nō potest intelligi ex additione aut ablatione vnitatis.

tate tollitur vnitas, non poterit nouenarius adhuc manere integer. Et alioqui si à denario fit ablatio vnitatis, aut à denario qui est fit ablatio, aut à denario qui non est. Non potest autem fieri ab eo qui est: quãto enim tempore manet denarius, nihil potest ab eo auferri tanquam denario, quandoquidem non erit amplius denarius. Nec ab eo qui non est. Non est enim natura comparatum, vt ab eo quod nõ est auferatur aliquid. Præter id autem quod est esse & non esse, nihil potest mente percipi. Non ergo tollitur aliquid à denario. Sed quòd nulla quidem ratione fieri possit vt per ablationem aliquem numerum intelligas, ex his est ostensum. Quòd autem nec per additionẽ, facile est ostendere proportioni conuenientibus hærendo dubitationibus. Rursus enim si vnitati addatur vnitas, aut toti denario dicẽdum est fieri additionem, aut vltimę parti denarij. Sed si toti quidem denario additur vnitas: quoniã totus denarius intelligitur cum omnibus singularibus vnitatibus, oportebit vnitatis quæ fit additionẽ, esse additionẽ omnibus singularibus denarij vnitatibus. quod quidem est absurdum. Sequetur enim vt per vnitatis additionem denarius fiat vicenarius. quod quidem nulla potest ratione fieri. Non est ergo dicendum toti denario addi vnitatem. Sed neque vltimæ parti denarij: quandoquidem non augebitur denarius, propterea quòd vnius partis incrementum, statim fit etiam incrementum totius denarij. Vt semel autem dicam, aut manenti denario additur vnitas, aut non manenti. Neque autem manenti addi potuerit: quandoquidem non amplius manet denarius. Neque non manenti: Omnino enim non manẽti nec potest quidem fieri additio. Sed si numerus, vt dixi, intelligitur consistere per additionem & ablationem, ostẽdimus autem neutrum esse eorum: dicendum est nihil esse numerũ. Cùm hæc itaq; dubitãdo disseruerimus aduersus Geometras & Arithmeticos, alio sumpto initio dicamus etiam aduersus Mathematicos.

Sexti Empirici aduersus Astrologos. Cap. 21.

DE Astrologia aut Mathematica propositum est quærere, non ea quæ planè constat ex Geometria & Arithmetica. iam enim diximus contra eos qui has profitentur disciplinas. neque de vi & facultate prædicendi, quæ est apud Eudoxum & Hipparchum & similes, quam quidem vocant Astronomiam. est enim obseruatio in iis quæ apparent, vt agricultura, & ars gubernandi. ex qua licet prædicere siccitates & imbres, pestemq́ue & terræmotum, & alias eiusmodi *Astronomia, obseruatio in iis quæ apparent.*

Chaldæi, Mathematici, Genethliaci & Astrologi idẽ sunt.

ambientis aëris mutationes. sed aduersus genealogiam, quam Chaldæi magnificis ornantes nominibus, seipsos Mathematicos appellãt & Astrologos, vitæ humanæ multis modis non paruam afferentes iniuriam, & in nobis magnam struentes superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex recta ratione. Hoc autem sciemus, cùm paulo altius prius dixerimus de iis quæ tẽdunt ad methodum in qua consistit eorum consideratio. Fiet autem cursim rudiusque & crassius eorum explicatio. Iis enim quibus est princeps institutum hanc persequi disciplinam, concessum sit ea tractare diligenter & accuratè. Nobis autem satis sit eorum meminisse, sine quibus nõ possumus aggredi dicere aduersus Chaldæos. In primis ergo ab eis ponitur, quòd terrena consensionem, quam sympathiã vocant, habeant cum cœlestibus, & ex illorum influxibus ea semper innouentur.

Astrologiæ iudiciariæ methodus.

Terrena habent sympathiam cum cœlestibus.

Homerus.

Terrenorum hominum mens & sententia talis,
Esse diem vult qualem hominum pater atque deorum.

Qui id quod nos ambit curiosius suspexerunt Chaldæi, dicunt quidẽ septem stellas tenere rationem causarum agentium in vnumquodq; eorum quæ in vita accidunt: adiuuare autem partes Zodiaci. Atque Zodiacum quidẽ circulum, vt accepimus auditione, diuidunt in duodecim animalia. vnumquodque autem animal in partes triginta. De hoc enim in præsentia cum eis conueniat. Vnamquanque autem partem in sexaginta minuta. ita enim vocant quæ sunt minima & indiuidua. Animalium, quæ vocant ζῴδια, id est animalcula, alia quidem appellant masculina, alia autem fœminina: & alia quidem bicorporea, alia verò non: & alia quidem solida, alia verò τροπικά, id est mutatoria. Atque masculina quidem vocant & fœminina, quæ adiuuantem habent naturã ad generandos masculos & fœminas. Aries enim est signum masculinum, Taurus autem fœmininum: Gemini masculinum, & vicissim reliqua ex simili analogia, alia quidem masculina, alia verò fœminina. A quibus moti, vt arbitror, Pythagorei, vnitatẽ quidem appellant masculum, binarium verò fœminam, ternarium autem rursus masculum, & simili rursus proportione ac analogia ceteros pares & impares numeros. Nonnulli autem vnumquodque etiam animal diuidẽtes in duodecim partes, eadem ferè vtuntur via ac ratione: vt in Ariete primam quidem duodecimã eius partem appellant & Arietem & masculum: secundum autem, Taurum & fœminam: tertium autem Geminos & masculum. In aliis quoque partibus eadem est ratio. Bicorporea autem dicunt esse animalia, Geminos, &

Septem planetæ agunt in vnũquodque eorum quæ in vita accidũt.

Zodiacus quomodo diuiditur.

μοῖραι, id est, partes, quas vocant gradus.

Signorum alia masculina, alia fœminina, alia bicorporea, alia nõ.

Vnitatem cur masculam appellent Pythagorei, binariũ verò fœminã.

nos, & qui eis ex diametro aduersatur Sagittarium, Virginemque & Pisces: non bicorporea autem reliqua. Et tropica quidem seu mutatoria, in quibus cùm Sol fuerit, transmutat & facit ambientis aëris conuersiones: cuiusmodi sunt signa, Aries, & quod ei aduersatur ex diametro, nempe Libra: Capricornusque & Cancer. Nam in Ariete quidem verna fit conuersio, in Capricorno autem hyemalis, in Cancro verò æstiua, & in Libra autumnalis. Solida autem existimãt, Taurum, & quod ei aduersatur ex diametro, nempe Scorpium & Leonẽ & Aquarium. Verumenimuero horum quoque omnium, ea quæ in vnoquoque ortu dominatum obtinent signa ad euentum eorum quę perficiuntur, quæ quidem dicunt ἀποτελέσματα, & ex quibus maximè faciunt prædictiones, dicunt esse numero quatuor. Quæ communi quidẽ nomine appellant Centra, proprio autem aliud quidem horoscopum, aliud autem μεσουράνημα, hoc est medium cœli, aliud autem Occidens, aliud autem subterraneum & ἀντιμεσουράνημα, hoc est, situm ex aduerso medij cœli, quod ipsum quoque est cœli medium. Atque horoscopus quidem est id quod contigit oriri eo tempore quo perficiebatur ortus. Medium autem cœli, quartum quod ab illo est signum cum illo ipso. Subterraneum autem & situm ex aduerso medij cœli, quod medio cœli est aduersum ex diametro: vt (exemplo enim fiet clarum) si Cancer sit horoscopus, in medio quidem cœlo est Aries, occidit autem Capricornus, sub terra autem est Libra. Verumenimuero vniuscuiusque horum centrorum animal quidem seu signum præcedens vocãt ἀπόκλιμα, hoc est declinationem. Quod autem sequitur ἐπαναφοράν, hoc est relationẽ. Iam verò id quidem quod sequitur animal illud seu signum quod est in horoscopo, si sit in aperto, appellant mali Dęmonis. Quod est autem postea, sequitur autem id quod est in medio cœli, boni esse Dæmonis. Quod autem præcedit id quod est in medio cœli, κάτω μερίδα, hoc est inferiorem partem vocant, & μονομοιρίαν, id est vnicam sortẽ, & Deum. Quod autem venit ad occasum, Otiosum animal, seu signum & principium mortis. Quod autem est post occasum, nec est apertum, pœnam & malam fortunam: quod quidem situm est ex diametro ex aduerso mali Dæmonis. Quod autem venit sub terram, bonam fortunam: quæ per diametrum sita est ex aduerso boni Dęmonis. Quod autem recedit ab eo quod est ex aduerso medij cœli, versus Orientem, Deam, ex diametro Deo aduersum. Quod autem horoscopum sequitur, Otiosum: quod rursus Otioso aduersatur ex diametro. aut vt dicamus cõpendio-

Signa dominantia in vniuscuiusque natiuitate sũt quatuor.

Horoscopus quid sit.

Medium cœli quid sit.

Medio cœli oppositum.

ἀπόκλιμα seu declinatio quid sit.

ἐπαναφορὰ quid sit.

Signum mali Dæmonis.

Signum boni Dæmonis.

κάτω μερίς, id est, pars inferior.

μονομοιρία, vnica sors, seu Deus.

Otiosum signũ, seu principiũ mortis.

Pœna et mala fortuna.

Bona fortuna.

Dea.

Otiosum.

pendiosius, Signi quod est in horoscopo declinatio quidem vocatur malus Dæmon: epanaphota autem otiosum. Eodem modo autē eius quod est in medio cœli, declinatio quidem Deus: epanaphota autem bonus Dæmon. Similiter autem eius quoque quod est situm ex aduerso medij cœli, declinatio quidem vocatur Dea: epanaphora autem, bona fortuna. Similiter Occidentis declinatio quidem mala fortuna: epanaphora autem, Otiosum. Existimant autem hæc non leuiter & veluti aliud agendo esse examinanda. Censent enim stellas non eandem vim habere ad malè vel secus faciendum, si considerentur in centris, & in anaphoris & in declinationibus, sed alicubi quidem efficaciorem, alicubi verò minus efficacem. Fuerunt etiam quidam Chaldæi, qui vnamquanque partem humani corporis attribuerunt vnicuique signo, vt quæ cum illo haberet cōsensum, & cum eo afficeretur. Nam Arietem quidem caput nominant: Taurum autem, collum: Geminos autem, humeros: Cancrum autem, pectus: Leonem verò latera: Virginem autem coxēdices: Libram ilia: Scorpium pudendum & matricem: Sagittarium femora: Capricornum genua: Aquarium autem tibias: Pisces autem pedes. idque rursus nō inconsideratè: sed quoniam si fuerit aliqua stella in aliquo horum signorum in ortu maleficorum, efficit mutilationem eius partis, quæ est eiusdem nominis. Atque hæc quidem summatim ostensa sint de natura eorum quæ sunt in Zodiaco circulo. Non absurdum autem fuerit etiam deinceps de eorum dicere diuisione. Nam cùm nō esset certa animaduertendi & inspiciendi ratio, quòd non contemplarentur signa ex propria circunscriptione, sed septem dispersarum stellarum obseruatione, venit eis in mentem in duodecim partes totum diuidere circulum. Ostendentes enim viam ac rationē, dicunt, quòd cùm veteres obseruassent vnam quandam lucidam stellam ex iis quę sunt in circulo Zodiaco, & deinde perforatam amphotam aqua impleſſent, siuerunt fluere in alterum vas subiectum donec eadē stella oriretur, coniectantes ab eodem signo ad idem signum fuisse circuli circumuolutionem. Rursus sumpserunt duodecimam partē eius quod fluxit, & considerarunt quanto tempore hoc fluxerit. dicebant enim tanto reduisse duodecimam partem circuli: & eandem habere rationem reuersam partem ad totum circulum, quantam habet pars aquæ quæ fluxit, ad totam aquam. Ex hac, inquam, relatione duodecimæ partis signabant vltimum finem ab aliqua insigni stella, quæ eo tempore spectabatur, aut ab aliqua ex iis quæ simul oriebantur

Corporis pars quælibet attribuitur alicui signo.

γλουτοὺς

Zodiacus circulus quomodo fuerit diuisus.

magis

magis boreales aut magis australes. Hoc ipsum autem faciebant etiã in aliis duodecim partibus. Sed via quidem ac ratio, per quam in tot partes Zodiacum diuidunt circulum, est huiusmodi. Analogia autem ac proportione ei videtur conuenire illa, per quam vniuscuiusq; ortus horoscopum ab initio obseruarunt Chaldæi. Noctu enim, inquit, sedebat Chaldæus in alto aliquo promõtorio stellas spectans. Alius autem assidebat parturienti donec peperisset. Cùm primum autem peperisset, id significabat magistro qui erat in promontorio. Is autẽ cùm audiisset, obseruabat ipse quoque signum quod oriebatur, tanquam horoscopum. Interdiu autem attendebat horoscopos & motus Solis. Sed hæc quidem de signis. Ex stellis autem alias quidem dicunt esse beneficas, alias verò maleficas, alias autem communes: vtpote beneficas quidem stellas Iouis & Veneris, maleficas autem Martis & Saturni, communem autem Mercurij: quoniam cum beneficis quidem sit benefica, cum maleficis autem malefica. Alij autem easdem stellas, prout est alia & alia habitudo, aliquando quidem beneficas, aliquando verò maleficas esse existimãt. Nam præter signũ, aut præter aliarum stellarum ad eas aspectus ac figuras, neque malefica est omnino malefica, neque benefica omnino benefica. Cæterum septem quidem stellis arbitrantur præesse Solem & Lunam: minorem autem his vim habere ad eorũ quæ efficiuntur euentus, quinque reliquas. Quam ob causam AEgyptij Regi quidem & dextro oculo Solem assimilant: Reginæ autem & sinistro oculo Lunam: lictoribus autem ac satellitibus quinque stellas: reliquo autem populo alias inerrantes. Et ex quinque cum Sole quidem conuenire & ei opem ferre dicunt Saturnum & Iouem & Mercurium: quos etiam vocant diurnos, propterea quòd Sol, cui dant auxilium, iis dominetur quæ gignuntur interdiu. Easdem autem stellas maiorem vim habere, aut quòd sint in propriis domibus, aut in altum elationibus, aut terminis, aut quòd aliquæ ab aliquibus stipentur tanquam satellitibus: aut quòd se inter se aspiciãt, & inter se certas suscipiant figuras, aut quòd sint in centris. Vt ipsi autem censent, Solis quidem domus est Leo, Lunæ autem Cancer, Saturni autem Capricornus & Aquarius, Iouis Sagittarius & Pisces, Martis Aries & Scorpius, Veneris Taurus & Libra, Mercurij Gemini & Virgo. Stellarum autẽ vocant in altum elationes, & similiter depressiones aut abiectiones, ea quibus delectantur, aut in quibus vim habent exiguam. Nam delectantur quidem in altum elationibus, exiguam autem vim habent in depressio-

Horoscopi vniuscuiusq; natiuitatis à Chaldæis obseruãdi ratio.

Stellarũ aliæ beneficæ, aliæ maleficæ, aliæ communes.

Sol & luna præsunt septẽ stellis.

Sol regi & dextro oculo aßimilatur ab Aegyptiis.

Luna ab Aegyptiis aßimilatur reginæ.

Saturnus, Iupiter & Mercurius Soli opẽ ferunt, et cur dicũtur diurni.

Stellæ quando habẽt vim maiorem.

Domus stellarum.

Eleuationes stellarum.

Depreßiones stellarum.

 presſio-

pressionibus seu abiectionibus. Vt, Solis quidem in altum elatio est Aries: exactè autẽ est & perfectè decimanona eius pars seu gradus. Depressio autem, signum quod ei aduersatur ex diametro. Lunæ autem rursus in altum quidem elatio est Taurus. Depressio autẽ, quod ex aduerso eius situm est ex diametro. Saturni Libra, Iouis Cancer, Martis Capricornus, Veneris Pisces. & eorum, vt dixi, depressiones, quæ sita sunt ex aduerso per diametrum eorum in altum elationum.

Termini stellarum.

Stellarum autem appellant terminos in vnoquoque signo, in quibus vnaquęque stella à quota parte ad quotam vsque partem potest plurimum. De quibus non est leuis apud eos etiam in tabulis dissensio.

Satellites seu stipatores stellarum.

Dicunt autem stipari stellas tanquam à satellitibus, quando sunt in medio aliarum stellarum, in continuatione signorum: vt si eiusdem signi alia quidem stella teneat primas partes, alia autem vltimas, alia autem intermedias, tanquam à satellitibus stipari dicitur quę est media, ab iis quæ tenent eas partes quæ sunt in extremis.

Aspectus stellarum.

Se inter se autem dicuntur aspicere & inter se conuenire, vt quæ apparent in figura triangula aut quadrata. Atque triangula quidem conformantur figura, & se ea inter se aspiciunt stellæ, quæ trium signorum spatium habent interiectum. Quadrata autem, quæ duorum. Et videtur quidem in triangula, beneficæ benefica in figura conformata, beneficio afficere, & esse magis benefica. Beneficæ autem benefica, hoc solùm: & malefica maleficæ.

In cẽtris esse quomodo dicantur stellæ.

In centris autem esse dicuntur, quæ cernuntur in aliquo ex centris, aut sub horoscopo, aut sub medio cœli, aut sub occasu, aut eo quod sitũ est ex aduerso medij cœli. Sed cùm hæc sic sint à nobis simpliciter & crassè exposita, prius sumendum est, quòd his moti Chaldæi proferunt prædictiones eorum quæ sunt euentura, quæ vocant apotélesmata.

Apotelesmatum, seu eorũ quæ sunt euentura, differentia.

Est autem eorum differentia. Nam alia quidem sunt simpliciora, alia autem accuratiora. Et simpliciora quidem, quæ fiunt ex signo, aut ex simplici ac sola vi stellæ: vt quòd hæc stella cùm fuerit in hoc signo, tales efficit. Accuratiora autem, quæ fiunt per concursum, & vt ipsi dicunt, per multorum con temperationem: vt si alia quidem sit in horoscopo, alia autem in medio cœlo, alia autem sit in eo quod est ex aduerso medij cœli, aliæ autem sic vel sic se habeant, hæc euenient. Atque hæc quidem videtur esse expressa forma methodi Chaldaicę. Hoc autẽ tradito de cætero est facile simul ad eas quoque accedere quæ aduersus ipsos adducuntur contradictiones.

Terrenorum non est sympathia cũ cœlestibus.

Atque nonnulli quidem agrestius conãtur docere, quòd non omnino terrena in patiendo consentiant cum cœlesti-

cœlestibus. Non enim ambiens cœlum ita est vnitum, vt corpus humanum: vt quomodo cum capite partes subiectæ in patiendo cõsentiũt & simul afficiuntur, & caput cum membris subiectis, ita etiam terrena cum cœlestibus: sed est quædam eorum differentia, & in eo quòd in simul patiendo non consentiant diuersitas, vt non habeant vnam & eandem vnionem. Alij autem ea quoque mouent quæ dicuntur de fato. Si enim omnia non fiunt fato, non est ars Chaldaica, quæ fato hoc censet fieri. Non fuerunt autem pauci qui illud quoq; simul rogabant. Quoniam ex iis quæ fiunt, alia quidem fiunt necessariò, alia verò forte fortuna, alia autem sunt in nostra potestate: omnino Chaldæi si prædictionem sibi constituunt quæ possit esse, aut in iis quæ sunt necessariò facient prædictiones, aut in iis quæ forte fortuna eueniunt, aut in iis quæ sunt in nostra potestate. Et si in iis quidem quæ fiunt necessariò, vitæ sunt inutiles. Quod enim necessariò accidit, non licet declinare, sed velimus nolimus, hoc eueniet. Tunc autem vtilis est prædictio, si eo referatur, vt id vitetur. Si autem in rebus fortuitis, profitentur quæ non possunt fieri. Nam quæ fortuito fiunt, sunt instabilia. Instabilium autem, & quæ aliter & aliter accidunt, non potest esse stabilis & firma prædictio. Restat ergo vt eorũ prædictiones sint in iis quæ sunt in nostra potestate. quod quidẽ fursus fieri non potest. Nam quod in mea situm est potestate vt eueniat aut non, & quod non prius iactam ab initio habet causam, non poterit quisquam prædicere. Non ergo sibi proponunt Chaldæi prædictionem quæ possit fieri. Nonnulli ergo per eiusmodi telorum eminus eiaculationes conãtur tollere Chaldaicam methodum. Nos autem cùm simili modo argumentandi eius principia & veluti elemẽta labefactauerimus, cæteratum quoque ipsius contemplationum constitutionem fractam & ad nihilum redactam habebimus. Chaldaicæ ergo artis principium & veluti fundamentum est constituere horoscopum. Ab eo enim reliqua centra sumuntur, & declinationes & epanaphoræ, & triangula & quadrata, & stellarum eæ quæ ex ipsis fiunt figurarum conformationes. ex his autem omnibus fiunt prædictiones. Vnde sublato horoscopo, necessariò ne notum quidem erit id quod est in medio cœli, aut occidens, aut quod situm est ex aduerso eius quod est in medio cœli. Si ea autem non possint comprehendi, simul etiam aboletur Chaldaica methodus. Quòd autem horoscopi signum ab eis non possit inueniri, varijs modis potest doceri. Nam vt hoc comprehendatur, oportet primum ortum eius qui

Astrologorũ prædictiones sunt vel inutiles vel impoßibiles.

Horoscopi signũ ab Astrologis non potest inueniri.

ἀναφορά.

cadit sub considerationem, esse firmiter comprehẽsum. Secũdò autem id quod significat horoscopum, esse eiusmodi vt non aberret. Tertiò autem exactè & perfectè esse perspectum signi ascensum. In partu enim, signi in cœlo orientis obseruatur ascensus, cùm eo vtantur Chaldæi tanquam ministro ad obseruandum horoscopum. In illo autem ascensu est aliarum stellarũ figuræ conformatio. quod quidem thema appellant. In themate autem sunt prędictiones. Non potest autem fieri vt sumantur ortus eorum qui cadunt sub considerationem, vt ostendemus. Neque horoscopũ est certum & non aberrans. Neque signum exoriens exactè comprehenditur. Non potest ergo consistere methodus Chaldæorum. Dicamus autem primùm

Horoscopũ sumi non potest à deiectione seminis aut cõceptione.

de primo. Ortum ergo eorum qui cadunt sub considerationem, aut ab ipso initio sumunt, aut à deiectione seminis & conceptione, aut à partu. Sed à seminis quidem deiectione & conceptione nequaquam dicent. exactè enim comprehendi non potest eius tempus. & meritò. Neque enim possumus dicere, an simul cum deiectione seminis facta fuerit conceptio, an non. Potest enim hoc euenire vel cum sola cogitatione, sicut adeps, quæ ardentibus clibanis est immissa. Nam statim conglutinatur. Potest autem etiam post aliquod tempus. Nã

ἕξις.

Semen aliquãdo citius, aliquãdo tardius deicitur in fundũ matricis.

semina etiam quæ iaciuntur in terrã, non statim agentia radices connectuntur cum subiectis cespitibus. Et cùm sit interuallũ ab ore matricis vsque ad fundum, in quo dicunt Medici fieri conceptus, seminis quæ deiicitur natura, vt omnino in aliquo tempore hoc spatium conficiat oportet. Qui hoc autem ignorant Chaldæi, nempe quanto tempore hoc fiat, nunquam perfectè comprehendent cõceptum. Nam cùm semen quidem aliquando rectà iaciatur, & in ipsos locos matricis incurrat in iis qui apti sunt natura: aliquando autem sparsim incidat, & in ipsa matrice non possit in vnum locum cogi: est ignotum quando fiat primum, & quando secundum: & quantum temporis consumatur in illa conceptione, & quantum in hac. Ea autem si ignorentur, perit etiam accurata & exacta comprehensio conceptionis. Et si, vt nonnulli dicunt Physici, primò coctum & prius mutatum semen in matrice, tunc accedit ad reserata eius vasa: hinc nescientes quanto tempore fiat mutatio, nec scient etiam tempus cõceptionis.

ἀναμαθῶσει.

Mulieres aliquæ tardius, aliquæ citius, imò etiã eadẽ aliquando tar

Præterea sicut in reliquis partibus corporis in partium operationibus differunt inter se mulieres, ita etiam verisimile est eas differre in operatione matricis: vtpote quòd aliæ quidem citius, aliæ verò tardius concipiant. Neque verò est admirabile si etiam sibi ipsis comparatæ,

paratæ, nunc quidem cernantur facilius, nunc verò difficilius aut non omnino concipere. Hoc autem cùm ita habeat, planè fieri non potest vt accuratè exacteque dicatur quando semen deiectum sit retentum: vt ex eo tempore ortus horoscopum constituant Chaldæi. Sed nec dici potest quòd tempus conceptus comprehendi possit per aliqua signa: vt ex eo, quòd post coitum exsiccati sint sinus muliebres: obstructum autem fortè fuerit os matricis, cessarítque menstrua purgatio, pica autem aduenerit. Nam primùm quidē hæc quoque omnia signa communiter fiunt iis quæ non conceperunt. Deinde etiam si non fiant communiter, ea cùm iam multorum dierum spatium præterierit, conceptum significant, non autem plenè, & proximum, & qui situs est in ipsius horæ spatiis. Ad dignoscendum autem vitæ discrimen opus habent Chaldæi, non tempore quod in aliqua extendatur latitudine, sed quod planè fit in ipso articulo. Est autem ex his perspicuum, quòd fieri non potest vt ex conceptu statuatur horoscopus. Sed nec ex partu. Nam primùm quidem dubium est quando dicendum sit esse partum: num quando fœtus qui nascitur, incipit prodire in frigidum aërem, an quando parum extat, an quando in terram est delatus. Deinde nec in vnoquoque eorum exactè & absolutè potest definiri tempus partus. Nam & propter animi constantiam, & propter aptitudinem corporis, & locorum affectionem, & propter obstetricis experientiam, & innumerabiles alias occasiones, non est idem tempus quo prodit fœtus qui nascitur ruptis membranis, aut foris parum existit, aut in terram defertur: sed aliud post aliud. Quod rursus non valentes definitè & accuratè perpendere Chaldæi, non assequentur vt horam partus vt oportet definiant. Atque quòd in tēpore quidem partus profiteantur Chaldæi se nosse horoscopum, nesciant autem, ex his est perspicuum. Quòd autē neque horoscopium sit eis certum & minimè aberrans, licet simili modo considerare. Nam quando dicunt, quòd qui parturiēti assidet, disco partum significat Chaldæo aspicienti stellas in promontorio: & ille cœlum aspiciens, obseruat signum quod oritur: primùm quidē eis ostendemus, quòd cùm partus non sit definitus, sicut paulo antè monstrauimus, nec facile sit eum disco significare. Deinde etsi posse comprehendi partum, non tamen eius tempus potest perfectè adnotari. Accidit enim vt disci sonitus, qui potest longiori tēpore sensui distribui, moueatur ad promontorium. Signum est autem huius, id quod cernitur in iis qui ligna secant in montibus. Nam satis longo tempore post-

dius, aliquando citius concipiunt.

Conceptus quænam sint signa.

μεμυκέναι.

Horoscopus statui non potest ex partu.

παράσημα.

Horoscopiū nō est certum & minimè aberrans Astrologis.

In sono audiendo lōgior est mora.

quam inflicta est securis, exauditur ictus vocis, vt qui longiori tempore veniat ad eum qui audit. Propterea non possunt Chaldæi perfectè sumere tempus signi exorientis, quod est horoscopus. Præterea non solùm post partum transit multum temporis, in quo emittitur sonus ab eo qui assidet parturienti, ad eum qui aspicit stellas: sed etiam interim dum sursum aspicit, & considerans examinat in quo signo sit Luna & vnaquæque stella, euadit diuersum, quod ad stellas attinet, thema motus mundi qui perpetua circumagitur celeritate, priusquã horæ eius qui natus est, obseruando affixerit & accommodauerit ea quæ cernuntur in cœlo. Et alioqui eiusmodi obseruatio noctu fortasse solet procedere Chaldęis, quando cernuntur quæ sunt in circulo Zodiaco, & sunt manifestæ stellarum figurarum conformationes. Cùm autem nascantur etiam nonnulli interdiu, quando nihil potest adnotari eorum quæ prius dicta sunt, sed solus Solis motus, si is quoque potest, dicẽdum est in quibusdam quidem posse procedere methodum Chaldæorum: in quibusdam verò minimè. Vide autem num etiam noctu non possint certas & non errantes stellarum facere obseruationes. Sæpe enim nubilosæ & caliginosę sunt noctes. Bene autem cum eis ageretur, si ablato omni eiusmodi prætextu, firmum aliquid & stabile inuenirent in disciplina: tantum abest vt possint inuenire, si sit aliquod impedimentum ad perfectam & absolutam cœlestium comprehensionem. Cùm autem Chaldæorum fregerimus & aboleuerimus horoscopium, & paucis ostenderimus id non posse comprehendi tempore ortus, pergamus ad reliquam promissi partem. Restabat autem vt diceremus de ascensu in Zodiaco, relictis argumentis à nobis prius expositis. Dicimus ergo quòd nõ facile possint inter se definiri, imò ne possint quidem perfectè definiri partes signorum: & sit verisimile iam exortum signum nondum videri esse ortum: & contrà nondum exortum videri esse ortum. Neque enim prius dicta hydriarũ ratio potest aliquid Chaldęis afferre adiumenti. Nam & ex aqua fluente, & ex aëris temperatione, fluxus est inæqualis tempore, & ea quæ fluxui obsistunt. Aquæ enim motionem verisimile est esse dissimilem in principio, quando fluit pura, & postea quando est limosa, & fluens difficilius. Aëris autem temperationem est probabile, si sit quidem caliginosus & paulò crassior, resistere effluxioni, eam quodammodo obstruentem. si sit autem clarus & subtilis, magis adiuuare. Porrò autem ipsa quoque amphora non similiter fluet si sit plena, & si sit inanis, aut si sit in eo vt exinaniatur: sed aliquan-

Signorũ partes non possunt exactè definiri.

Aqua ex hydria non semper fluit æqualiter. ἀντιπαρελκόντων.

aliquando quidem celerius, aliquando verò rardius, aliquando verò mediocriter, cũ cœlestis motus semper feratur pari celeritate. Quod est autem in omnibus præcipuum, vniuscuiusque signi non est corpus continuum, neque veluti cum præcedenti compactum. coniunctum est cum id sequitur nullo interiecto spatio: sed constat ex stellis dispersis, & quæ quędã intermedia & discreta habent spatia, partim in medio, & partim in fine. Vnde cum partibus signorum Zodiaci omnino describatur, necesse est vt sit error iis qui obseruant à terra, cùm eos lateat occurrens interstitium, siue sit finis præcedentis signi, siue initium ascendentis. Tumuli autem ex quibus stellæ aspiciuntur, non semper manent iidem: sed cùm in parte diuersus sit & mutetur mundus, aut imbrium inundationibus, aut terręmotibus, aut aliis eiusmodi casibus vexatur. Quo fit vt ex eorum mutatione non sint eædem stellarum obseruationes, sed alia quidem sit ex loco excelso aspicientibus obseruatio, alia verò ex humili: & quod aliis est visum, non omnino conspectum sit aliis. Assumi etiam hic potest sen suum diuersitas. alij enim vident aliis acutius: & quomodo quod à nobis nondum videtur propter interuallum, hoc tãquam maximum comprehēdunt aquilæ & accipitres, propterea quòd sint acuti visus: ita etiam quod iam oritur signum & est in horoscopo, potest quidē qui non acutè videt Chaldæus, & est obtusi visus, si cum alio conferatur, ob longum interuallum opinari quòd nodũ sit exortum. His autem addenda est, tanquam euidentissimum ad artem Chaldaicam confutandam argumentum, etiam in horizonte seu finitore aëris differentia. Est enim verisimile, quòd cùm is sit crassus, per visus reflexionem signum quod est adhuc sub terra, videatur iam esse super terram. Quod quidem fit etiam in radio Solis, qui reflectitur in aqua. Non videntes enim Solem, ipsum sępe esse Solem opinamur. Quod autem omnia maximè continet, si quidem omnibus qui cœlestia obseruant in orbe terrarum, vnaquæque pars duodecima Zodiaci pari appareret tempore & recta cerneretur, fortasse possent Chaldæi firmiter & stabiliter accipere signum quod oritur in horizonte. Nunc autem quoniam nō pari tempore apparet apud omnes, sed aliis quidem citius, aliis verò tardius, & aliquibus quidem obliquũ, aliis verò rectum, sequitur quòd non videatur omnibus idem signum esse horoscopus: sed quod his iam videatur esse exortum, hoc aliis esse modò sub terra: & quod videtur aliis esse in declinatione signi quod est horoscopus, hoc aliis cerni esse horoscopum. Quòd autem hoc ita habeat

Signa ascendentia nō possunt exactè obseruari.

Sensus vidēdi diuersitas.

Horizon sępe fallit visum.

Horoscopi signum non idē est omnibus.

Arcturus & Canis non eodem tempore apparent omnibus.

habeat, ex hoc est perspicuum, quòd stellæ inerrantes, vt Arcturus & Canis, non eodem tempore appareāt omnibus qui sunt in omni climate, sed aliis alio. Atque quòd non contingat accuratè & absolutè sumere signum quod sit horoscopus, & propterea nec vllum ex aliis centris ex quibus à Chaldæis fiunt prædictiones, satis ostendimus. Ex abundantia autem dicendum est, quòd etiamsi accuratè & perfectè comprehendi posset tempus eorum ascēsus, illud quidem est euidens, quòd nullus ex priuatis & imperitis qui accedit ad Chaldæos, accedit accuratè obseruato tempore sui ortus. res enim esset magni artificij, vt prius ostendimus, & maior quàm vt eam discernere timperitus. Quoniam ergo Chaldæus non accuratè & perfectè obseruauit tempus ortus in hoc imperito, sed ab eo ipsum audiit: hic autē imperitus, partim quidem propter imperitiam, partim autem propterea quòd non multum studij in ea re posuerit, rursus accuratè & perfectè tempus non nouit, restat vt nulla quidem perfecta prædictio, sed error & deceptio accedat hominibus ex arte Chaldaica. Quòd si contrà dicant, non ab eis sumi tempus accuratè & perfectè, sed crassè & vt est in aliqua latitudine, ex ipsis propemodum refellentur rerum prædictarum effectis & euentis. Qui enim in eodem crassè & latè sumpto tempore nati sunt, non eandem egerunt vitā: sed alij quidem, verbi causa, regnarunt, alij verò consenuerunt in vinculis. Nullus quidem certè Alexandro Macedoni fuit æqualis, cùm tamen multi in orbe terrarum simul cum eo nati sint: neque Platoni Philosopho. Quamobrem si Chaldęus considerat tēpus ortus quod latè sumitur, non poterit asseueranter dicere quòd qui eo tempore est natus, erit felix. Multi enim eodem tempore quo ipse nati, fuerūt infelices. Et rursus non dicet, Qui eo tēpore natus est, egebit. Non pauci enim ex iis qui idem habuere cœli thema, cōsenuerunt in maximis copiis. Præterea videtur non mediocriter refellere Chaldęos, & quæ aduersus dictum argumētum retorquetur oratio. Si enim qui ortus sui habent idem thema, in eadem effecta & euenta in vita incidunt, omnino etiam qui diuersos habent ortus, diuersi euadunt ac differentes. quod est falsum. Videmus enim multos qui & ætate & corporis forma differunt, & permultis aliis proprietatum affectionibus, similem habuisse vitæ finē: & vel in bello cecidisse, vel oppressos esse ruina ædium, vel naufragio submersos. Quibus, si viuerent, quemadmodum prædixisset Chaldæus futurum vitæ exitum, operæpretium est dubitare. Si enim qui natus est sub aculeo sagittæ Sagittarij,

Nullus ad Chaldæos accedens perfectè obseruauit tempus natiuitatis.

Tempus ab Astrologis est exactè sumendum.

ἐν πλάτει.

Eorū qui eodem tēpore nati sunt, varia vita et varius exitus.

gittarij, ex ratione mathematica interficietur: quomodo tot Barbarorum millia aduersus Græcos decertantia Marathone simul interfecta sunt? Non enim erat idem in omnibus horoscopus. Et rursus si qui natus est sub situla Aquarij, nauem franget: quomodo qui reuertebantur à Troia, submersi sunt in freto Eubœæ? Neque enim fieri potest vt omnes qui multùm inter se differebant? nati sint sub situla Aquarij. Neque verò licet dicere, quòd sæpe propter vnum cui fuit in fatis vt periret in mari, omnes qui erant in naui simul pereant. Cur enim huius fatum vincit fata omnium, & non propter vnum cui erat in fatis vt moreretur in terra, omnes conseruantur? Dubitabit autem etiam quispiam alius de brutis animantibus. Si enim vitæ euenta & effecta eueniunt ex stellarum figurarum conformationibus: cùm in eadem parte signi simul nati sint asinus & homo, oportet in vtrisque eundem sequi vitæ exitum: & non hominem, cùm sępe pręclarè gesserit rempublicam, honorari à populis, eisque esse curę: asinum autē perpetuò ferre onera, aut abduci ad molendinum. Non potest ergo esse vt vita administretur ex motu astrorum. aut si est cōsentaneum, id verò à nobis minimè potest comprehendi. Eadem autem vi incitati, eos pudore afficiemus in eo quoque quòd volunt figuris signorum quadam veluti necessitudine coniungere formas & mores hominum: vt quando dicunt, Qui natus erit in Leone, erit fortis: qui autem in Virgine, erit passis capillis, vultu gratus, candidus, sine liberis, verecundus. Hæc enim & similia sunt magis ridēda, quàm digna in quæ studium cōferatur. Nam primùm quidem, si propterea quòd Leo est fortis & toruo ac masculo aspectu, dicūt eum qui in ipso nascitur esse fortem, quomodo Taurum qui ei proportione conuenit, existimant animal fœmininum? Deinde verò ineptum est existimare, pulcherrimum Leonem qui est in cœlo, habere aliquam proportionem & conuenientiam cum eo qui est in terra. Est enim verisimile, veteres hæc nomina imposuisse propter solam figuræ similitudinem: fortè autem nec propter eam, sed causa doctrinæ magis significandæ. Quid enim habent vrsæ simile septem stellæ quæ sunt inter se disiunctæ ac dissitæ? aut cum capite draconis, quinque stellæ, de quibus dicit Aratus,

„ *Tempora bina tenent, oculos duo, subtus at vnum*
„ *Immanis monstri maxillæ extrema capessit.*

Verumenimuero, vt superius diximus, eorum qui nascuntur in hoc signo, neque eædem sunt formæ, neque mores similes. Nisi fortè dicant

Natus sub aculeo Sagittarij occidetur.

Natus sub situla Aquarij, nauem fräget.

Homo & asinus nati sub eodem cæli themate non eundem habent vitæ exitum.

κάνθωνος.

Formæ & mores hominū ab astris non dependent.

Signis cur animalium nomina imposuerūt veteres.

dicant partes eas in quas diuiditur vnumquodque signum, & etiam minuta, eiusmodi differentiæ esse efficientia. quod rursus non potest fieri. Ostendimus enim temporis partus & horoscopi certam ac perfectam cognitionem non posse consistere. Duorum autem alterum: aut enim quia signum dicitur Leo, is qui natus est fit fortis: aut quia mutato aëre à cœlesti Leone eiusmodi eueniunt affectiones homini qui nascitur. Sed nō est probabile fieri fortem propterea, quòd Leo vocetur signum quod est in horoscopo. Hac enim ratione oporteret etiam eos qui nati sunt cum terrestri Leone, aut qui cum eo sunt educati, esse fortes, propterea quòd Leo dicatur animal cum quo sunt nutriti. Sin autem propter aëris mutationem, quid hoc ad vitæ differentiam? Nam ad hoc quidem quòd fiat corpore robustum, aut moribus ferum, fortè confert certa qualitate prædita aëris temperatio: ad hoc autem quòd id quod nascitur opprimatur ære alieno, aut regnet, aut sit in vinculis, aut paucos habeat liberos, aut paucos fratres, aër nihil videtur adiuuare. Et rursus si qui natus est cùm Virgo esset in horoscopo, est passis capillis, gratus aspectu & candidus, oportebit nullum AEthiopem habere in horoscopo Virginem: alioqui dabunt AEthiopem esse album, aspectu gratum, & passis capillis. quod quidem est omnium absurdissimum. Vt semel autem dicam, cùm nec stellas quidem eis dicant indicare humanæ vitæ differentias, sed eas se obseruasse ex stellarum inter se habitudinibus, dico quòd si firma ac stabilis futura sit prædictio, oporteat eandem stellarū inter se habitudinem non semel obseruasse in vita alicuius, sed in secundi iterum, & in tertii tertiò: vt ex eo quòd in omnibus pares sint euentorū & effectorum exitus, discamus quòd cùm stellæ sint hanc figurarum accepturę conformationem, hoc sit omnino euenturum. & quomodo in arte medendi didicimus, quòd vulneratio cordis sit causa mortis, non obseruata sola morte Dionis, sed & Theonis, & Socratis, & multorum aliorum: ita etiā in Mathematica, si sit credibile quòd hæc astrorum figurę conformatio talem vitam significet, omnino non semel in vno, sed sæpe in multis est obseruata. Quoniam ergo eadem astrorum figuræ conformatio, post longa, vt aiunt, tempora cernitur, nempe post nouies mille nongentos & septuaginta & septem annos magni anni facta restitutione, tam multis seculis non perueniet hominum obseruatio ad vnius hominis ortum. idque cùm non semel, sed sæpe mundi interitus, vt quidā dixerunt, eum interceipiat, aut terræ sigillatim & per partes mutatio penitus aboleat continuationem

Eiusdem stellarum habitudinis & conformationis sæpius non potest esse obseruatio.

Stellarum figuræ eadē conformatio post quàm multos annos fiat.

tionem historicæ traditionis. Hæc ergo sunt quæ ex ipsa actione & rerum experientia dici possunt aduersus Chaldæos. Post quæ rursus alio sumpto principio, trademus compendiosam aduersus Musicos quæstionem.

Sexti Empirici aduersus Musicos. Cap. 22.

MVSICA dicitur tribus modis. Vno quidem modo, quædam scientia quæ versatur in modulationibus, sonisq́; & rhythmorũ seu numerorum cõfectionibus. Quo quidem modo Aristoxenum Spintharí filium dicimus esse Musicum. Altero autem, quæ versatur in organorum & musicorum instrumentorum peritia. Per abusum autem nonnunquam solemus appellare eodem nomine etiam rectam in re aliqua actionem. Sic ergo dicimus opus aliquod μεμουσωμένον, id est à Musis vel musicè concinnatum, etiamsi sit pars picturę: & μεμουσῶσθαι, id est à Musis vel afflatum vel institutum, qui rectè se gessit pictorẽ. Cùm autem tot modis intelligatur Musica, nunc est nobis propositũ contra eam dicere: non quidem aduersus aliam, quàm eam quæ intelligitur in primo significato. ea enim ad alias musicas videtur esse perfectissima. Dicendum est autem genus contradicendi quomodo in Grammatica. Atque alii quidem dogmaticè conati sunt docere, quòd Musica non est ad felicitatem disciplina necessaria, sed potius noxia: idq́ue ostendi & ex eo quòd malè audiant ac vituperẽtur quæ sunt apud Musicum: & ex eo quòd præcipuæ rationes mereantur reprehensionem. Alii autem maiorem mouentes dubitationem, relicta omni eiusmodi contradictione in labefactandis Musicorum hypothesibus, existimarunt etiam totam labefactatam esse Musicam. Nos itaq; ne videamur de doctrinę debito aliquid rescindere, vtriusque dogmatis aut rei tractationem summatim aggrediemur, nec in rebus superuacaneis in longas excurrentes digressiones, nec in necessariis ea quæ vrgent & premunt omittentes, sed mediam & moderatam, quoad eius fieri poterit, adhibentes doctrinam. Ordine ergo primùm incipiant quæ pro Musica iactari solent in vulgus. Si ergo, inquiunt, recipimus Philosophiam quæ humanam vitam castigat & temperat, animique motus & perturbationes coërcet ac reprimit: multo magis recipimus Musicam, quæ non per vim nobis imperat, sed cum voluntaria quadam persuasione, eadem effecta efficit quæ Philosophia. Pythagoras quidem certè cùm aliquando vidisset adolescentes ob ebrietatem ita debacchantes, vt ab insanis nihil differ-

Musica dicitur tribus modis.

Aristoxenus cur dictus musicus.

μεμουσωμένον opus quid sit.

μεμουσῶσθαι quid sit.

Musicæ laus.

Pythagoras iubens tibicinẽ canere spõdeum melos,

petulãtes iuuenes reduxit ad moderationem.

Lacedæmonij Musica vtebantur in bello.

Solon ad tibiam & lyrã iubebat instrui aciem.

rent, suasit Tibicini quem illi secum habebãt in comessatione & petulanti illa oblectatione, vt spondeũ illis caneret melos. Quod cùm vt iusserat fecisset, ita repente fuerunt conuersi ad modestiam, ac si fuissent ab initio sobrij. Et qui Græciæ præerant, & quorum virtus prædicabatur ab omnibus, Spartani semper bellum gerebant Musica eis ducente exercitum. Et qui Solonis vtebãtur admonitionibus, ad tibiam & lyram instruebant aciem, numeroso in armis motu vtentes, qui dicitur enoplios. Porrò autem vt insipientes castigat & moderatos reddit Musica, & timidos hortatur ad virtutem, ita etiam eos sedat qui ira incẽduntur. Videmus certè quòd qui apud Poëtam erat ira percitus Achilles, deprehenditur à legatis qui ad eũ missi fuerant,

Achilles iratus se oblectabat Musica.

Hom. Rhaps. 1.

Se oblectare volens cithara & recreare canora,
Pulchra, fixus erat capulusque argenteus illi:
Bello enaris quam habuit capta Actionis ab vrbe.

Musicis ab Heroibus custodiendæ relinquebantur vxores.

Agamemnõ cantori suam commisit vxorem.

Aegisthus amandato cantore corrupit Clytæmnestrã.

Illa quidem recreabat animum, vt qui sciret Musicum maximè posse suam sedare affectionem. Ad hæc accedit, quòd cùm alii quoq; Heroës peregrè essent profecturi & longam suscepturi nauigationem, in more erat eis positum, vt fidelissimos vxorum suarum custodes & moderatores relinquerent Musicos. Clytęmnestræ quidem certè aderat Cantor, cui de sua vxoris pudicitia multa mandauerat Agamemnon. Sed AEgisthus cùm esset callidus, hunc Cantorem in desertam insulam abductum,

Homerus.

» *Esse cibum prædamque auibus canibusque reliquit.*

Musico est sapiens similis, vt vult Plato.

Socrates senex didicit Musicã à Lampone.

Sero didicisse melius est quàm nihil didicisse.

Deinde cùm Clytęmnestram sic accepisset incustoditam, ei stuprũ attulit, hortataque & vt Agamemnonis inuaderet imperium. Et qui plurimum valuerunt in Philosophia, sicut Plato, sapientẽ dicunt esse Musico similem, vt qui habeat animam ad harmoniam bene concinnatam ac compositam. Qua ratione Socrates quoque etiamsi iam esset senio confectus, non erubescebat ad Lamponem ventitare citharœdum, & dicere ei qui hoc ipsi exprobrauerat, melius esse vitio dari quòd serò didicisset, quàm quòd esset indoctus, vt qui nihil didicisset. Non oportet autem, inquiunt, ob fractam & eneruatam nostri temporis Musicam, in veterem inuehi & de ea detrahere, cùm etiam

Athenienses Musicam docebant suos liberos.

Athenienses, quibus magnæ fuit curæ moderatio ac tẽperantia, Musicæ honestam accipientes grauitatem, eam vt disciplinam maximè necessariam tradiderint posteris. Huius autem rei testis est Poëta veteris Comœdiæ, dicens: Dicam vitam quam dabam ab initio mor-
» talibus. Prius enim neminem oportebat audire vocem pueri ne mutientis

„ rientis quidem. Deinde in viis modestè ire ad citharistam. Quare si quibusdã fractis modis & effœminatis numeris nunc effœminat Musica, nihil hoc ad veterem & virilem Musicam. Quomodo autem vitæ vtilis est Poëtica, eam autem cernitur exornare Musica, quæ ad modos eam deducit, & ei præbet vt possit cantari, fiet Musica vtilis. Poëtæ certè & dicuntur μελοποιοὶ, id est modorum factores: & Homeri versus olim canebantur ad lyram. Similiter & qui apud Tragicos modi dicuntur stabiles, quandam naturalem tenentes rationẽ, cuiusmodi sunt qui sic dicuntur: „ Terra maxima, & Iouis æther: Hic quidẽ „ hominum & Deorum genitor: Illa verò acceptis humoriferis australibus stillis, „ Parit mortales, parit cibum, genera & ferarum. Vnde nõ „ iniuria existimata est mater omnium. Vt enim dicam vniuersè & in summa, Musica non solùm auditur à lætantibus, & in hymnis & conuiuiis & Deorũ sacrificiis, & propterea exhortatur ad bonorũ æmulationem: sed etiam est solatium eorum qui mœrore conficiuntur. Vnde etiam lugentibus modos canunt tibiæ, quæ eis luctum leuant.

Atque hæc quidem pro Musica. Aduersus ea autem dicitur, primùm quidem quòd non protinus eis conceditur, quòd ex modis alij quidem natura animum excitant, alij verò sedant & componunt, sed ex nostra hoc fit opinione: quomodo etiam sonitus tonitrui, vt dicunt Epicurei, non significat aliquẽ Deum apparuisse, sed censetur id esse eiusmodi ab imperitis & superstitiosis. Nam etiam cùm alia corpora inter se fuerint collisa, similiter editur sonus, vt cùm circumagitur mola, aut cùm complodunturmanus. Ita etiam ex modis musicis nõ alii quidem sunt natura tales, alii verò tales, sed à nobis existimantur. Idem certè modus equos quidem excitat, homines verò qui audiunt in theatris, minimè. Fortè autem nec equos excitat, sed perturbat. Deinde etiamsi tales sint modi musici, non ideo Musica est vitæ vtilis. Non enim quia vim habet moderandi & castigandi, sedat & comprimit animum, sed vim potius habet abstrahendi: quandoquidem cùm cessauerint hi modi, mens rursus tanquam ab eis non curata, ad eam quam prius habebat redit cogitationem. Quomodo ergo somnus aut vinum non soluit dolorem, sed differt, immittens veternum & dissolutionem ac obliuionem: ita modus certa qualitate præditus, non comprimit mœrore affectam animam, aut cogitationem ira ardentem, sed abstrahit. Et Pythagoras primùm quidem erat insipiens, qui intempestiuè volebat ebrios reducere ad temperãtiam, non autem eos declinare. Deinde etiam hoc modo eos corrigens, confite-

Musica vetus erat virilis.
Musica recẽs fracta & effœminata.
ἐπῳδὸν παρέχουσα.
Poëtæ modos acceperunt à Musicis.
Modi stabiles apud Tragicos.
Musica lætos delectat, mœstos cõsolatur.
Musicæ vituperatio.
Nõ modi musici animũ excitant aut sedant, sed nostra opinio.
Tonitru quale sit secũdum Epicurum.
Musica non est vitæ vtilis.
Musica non sedat animũ, sed tantùm ad tẽpus abstrahit.
Vinum & somnus nõ soluunt dolorem, sed differunt.
περὶ ὀργὴν σεσοφισμένη.

Tibicines ad corrigẽdos mores plus possunt quàm Philosophi.

confitetur plus posse Tibicines ad corrigendos mores quàm Philosophos. Et quòd Spartani bellum gerant ad tibiam & lyram, signum est eius quod prius dictum est, non autem quòd vitæ vtilis sit Musica. Quomodo autẽ qui portant onera, aut remigant, aut faciunt aliquod aliud opus laboriosum, vtuntur clamoribus quos vocant celeusmata, ad abstrahendum animum à vexatione operis: ita etiam tibiis aut tubis vtentes, non quòd modus habeat aliquid quod mentem excitet, & virilis animi causa sit, hoc excogitauerunt: sed studium suum in id contulerunt, vt se abstraherent ab afflictione & perturbatione. Siquidem nonnullis quoque Barbari turbinibus buccinantur, & tympanis sonantes bellum gerunt. Sed nihil horum eos hortatur ad virtutem. Hæc ipsa dicenda sunt de Achille ira percito: quanquam cùm esset amori deditus & incontinens, non est mirabile studio ei fuisse Musicam. At Heroës suas commendarunt vxores Cantoribus tanquam castis custodibus, quomodo Agamemnon Clytęmnestrã. Hęc autem sunt virorum fabulantium, & qui seipsos e vestigio refellunt. Quomodo enim si credebatur Musica cõferre ad motus animi corrigendos, Agamemnonem quidẽ occidit Clytęmnestra in suis ædibus tanquam bouem in præsepi: in domum autem Vlyssis Penelope lasciuam & petulantum iuuenum admittit turbam: eorum autem desiderii spem semper & amputãs & augens, in Ithaca deterius & grauius bellum excitauit marito, quàm quod susceptum erat aduersus Ilium? Sed neque si Platonici exceperunt Musicã, dicendum est eam tendere ad beatitudinem. Nam alii quoque non minus fide digni, vtpote Epicurei, negarunt eam esse suscipiendam, dicentes contrà, eam minimè esse conuenientem, & esse ociosam, & vino deditam, & pecuniæ negligentem. Nam potest quidem quispiam, vt diximus in libro aduersus Grammaticos, docere esse Poëticam inutilem: & nihilo minus illud quoque ostendere, quòd Musica quidem, quæ in solis versatur modulationibus, secundum naturam solum habeat vt delectet: Poëtica autem quæ versatur etiam in animi cogitatione & intelligẽtia, potest simul & prodesse, modestumque reddere & temperantem. Sed aduersus ea quidem quę adducta sunt argumenta, hęc dici possunt. In primis autem hoc dicitur aduersus Musicam, quòd si quidem sit vtilis, in hoc dicitur esse vsui, quòd qui est Musicus, magis delectetur musicis acroamatis quàm imperiti: aut quòd nõ liceat bono euadere, qui ab eis prius non fuerit eruditus: aut quòd sint eadem elementa Musicæ, & rerum quæ in Philosophia tractantur cognitionis.

λήμματα. — *ςρόμβοι.*

Heroes suas vxores commendasse cantoribus, fabulosum.

Epicurei nõ admittũt Musicam.

Poëtica potest esse vtilis etsi Musica sit inutilis.

Musica non est vitæ humanæ vtilis.

nis. quod etiam superius dicebamus de Grammatica. aut quòd per harmoniam administretur mundus, vt dicunt Pythagorei: opus autē habeamus musicis contemplationibus ad vniuersarum rerum cognitionem. Sed nec vtilis dici potest Musica, quòd acroamatis magis delectentur Musici quàm imperiti. Nam primùm quidē non est imperitis necessaria eorum delectatio, vt quæ in fame aut siti aut frigore fit à cibo aut potu aut calore. Deinde etiamsi sint necessaria, possumus his frui absque musica experientia. Sopiuntur quidem certè infantes numerosum audientes susurrum: & bruta demulcentur à tibia & fistula:& Delphini, vt fertur, tibiarum delectati modulatione, adnatant ad eos qui remigāt in scaphis. quorum neutrum videtur habere experientiam aut notionem Musicæ. Et ideo num quomodo absq; arte condiēdi obsonia, & arte degustādi vina, delectamur obsonio gustato aut vino ita etiam Musica delectabimur, audientes modum iucundum & delectabilem, quòd artificiosè quidem fiat, magis quàm imperitus apprehendentes, sed eo nihilo maiorem accipiētes voluptatem. Quamobrem non est eligenda Musica, quòd vsu veniat vt qui eius sunt scientes, magis delectentur: sed nec quòd ea animæ viam muniat ad sapientiam. Contrà enim offendit, & resistit ne virtus appetatur, vt quæ iuuenes reddat propensos ac procliues ad libidinem & intemperantiam. Nam qui se dedidit Musicæ, cantibus delectatus hoc semper venatur,

Infantes sopiuntur susurro.

Delphini delectantur tibiis.

Musici non maiorem accipiant voluptatem quàm imperiti qui eos audiunt.

Musica impedit ne virtus appetatur.

" *In ædibus fiet piger & in oppido,*
" *Suis amicis ille nec vnquam aderit,*
" *Iucunda quem victum voluptas detinet.*

Similiter autem, neque quòd ab iisdem proficiscatur elementis ipsa & Philosophia, ea ratione est vtilis, vt ex se est euidens. Restat ergo vt ex eo quòd per harmoniā mundus administretur, aut ex eo quòd vtatur modis qui bonos mores procreat, ea dicatur esse vtilis ad beatitudinem. Quorum extremum quidem iam fuit reprobatū, vt quod non sit verum. Quòd autem per harmoniam mundus administretur, multifariam falsum ostenditur. Deinde etiamsi sit verum, hoc nihil potest ad beatitudinem, sicut nec quæ est in instrumentis harmonia. Sed eiusmodi quidem est primum genus dicendi aduersus Musicos. Secundum autem, & quod tangit Musicæ principia, est quæstionis paulò operosioris: vt quoniam Musica est scientia modulatorum & non modulatorum, numerosorumque & non numerosorum, omnino si ostenderimus quòd neque modi consistunt, neque rerum quæ sunt

Mundus non administratur per harmoniam.

ſunt numeri, oſtenderimus etiam Muſicam non conſiſtere. Dicamus autem primùm de modis & eorũ ſubſtantia, paulò altius incipientes.

Definitio Vocis.

Vox quid ſit. Vox ergo eſt, vt ea poteſt definiri citra omnem controuerſiam, proprium ſenſile auditus: & quomodo eſt proprium munus viſus, colores apprehendere: & ſolius odoratus, vendicare ſibi ſenſum eorum quæ bene olent & malè, ita etiam vox eſt proprium ſenſile auditus. *Vocis diuiſio.* Vocum autem alia quidem eſt acuta, alia verò grauis, vtroq; eorum metaphoricè ſuam accipiente appellationem ab iis quæ ſunt ſenſilia tactus. *Acuta vox cur dicatur.* Quomodo enim id quod tactum pungit & ſecat, acutum vocat humanæ vitæ vſus: & graue, id quod contuſionem affert & premit: *Grauis vox cur dicatur.* eodem modo & vocum, eam quidem quæ veluti auditum ſecat, acutam: eam autem quæ veluti contundit, grauem. Nec eſt alienum, ſi quomodo fuſcam quandam atramque & candidam appellauimus vocem, ab iis quæ cadunt ſub ſenſum viſus, ita etiam vtamur quibuſdam metaphoris ex iis quæ cadunt ſub tactũ. *φθόγγος, ſonus muſicus.* Quando ergo vox quidem ex æquo enuntiatur, & ſub vna extẽſione, ita vt ſenſus nulla fiat abſtractio aut ad grauius, aut ad acutius, tunc eiuſmodi ſonus dicitur Græcè φθόγγος. Muſici itaque eum deſcribentes dicunt.

Definitio ſoni qui dicitur φθόγγος.

φθόγγος quid ſit. Sonus ergo muſicus qui dicitur φθόγγος, eſt vocis modulatæ caſus ſub vnam extenſionem. Ex ſonis autem alii quidem in voce cõueniunt, alii verò minimè. Et in voce quidem conueniunt, qui inter ſe non differunt in acuto & graui. Non conueniunt autem, qui non ita ſe habent. Eorum autem qui in voce conueniunt, vt & eorum qui non conueniunt, aliqui quidem vocantur acuti, aliqui verò graues. Et rurſus eorum qui in voce non conueniunt, alii quidem appellantur *Diſſonantes ſoni.* diſſonantes, alii verò conſonantes. Et ſunt quidem diſſonantes, qui inæqualiter diuulſéque ac diſperſim aures mouent: *Conſonantes ſoni.* conſonantes autem qui æqualiter & indiuiduè. Fiet autẽ apertior vtriuſque generis proprietas, ſi vtamur tranſitu à qualitatibus ad guſtum pertinentibus. *Guſtabilia partim ſimiliter, partim diſſimiliter guſtũ mouent.* Quomodo ergo ex guſtabilibus alia quidem talem habent temperationem, vt vniformiter & leniter moueant ſenſum, vt mulſum & hydromel: *ὑδρόμελι.* alia autem non eodẽ modo nec ſimiliter, quomodo oxymel (vtraq; enim harum mixtionum guſtui imprimit propriam qualitatem) ita ex ſonis, diſſonantes quidem ſunt qui inæqualiter diuulſéque ac diſperſim mouent auditum: conſonantes autem, qui æquabilius. Atque ſonorum quidem differentia talis eſt apud Muſicos.

Circun-

Circunſcribuntur autem quædã ab eis interualla, in quibus vox mouetur, aut ad acutius aſcendens, aut deſcẽdens ad grauius. Quamobrem conuenienter proportioni interuallorum, alia quidem appellata ſunt conſonantia, alia verò diſſonantia. Et conſonantia quidem, quando continentur à ſonis conſonantibus: diſſonantia autem, quæ à diſſonantibus. Conſonantium autem interuallorum, primum quidem & minimum appellãt Muſici Dia teſſaron: quod autem eſt poſt hoc maius, Dia pente: & quod interuallo Dia pente eſt maius, Dia paſon. Et rurſus diſſonantium interuallorum, minimum quidem eſt & primum apud ipſos, quæ vocatur Dieſis: ſecundum autem, Semitonium, quod eſt duplum Dieſis: tertium autem, Tonus, qui eſt duplus Semitonij. Verumenimuero quomodo vniuerſum in Muſica internallum habet ſubſtantiam in ſonis, ita etiam hic mos vniuerſus eſt quoddam genus modulationis. Quomodo enim ex humanis moribus alij quidem ſunt ſeueriores & grauiores, quales ſcribunt fuiſſe mores veterum: alij autem magis propenſi & procliues ad amores & ebrietates, fletusque, luctus & eiulatus: ita etiam quædam modulatio honeſtos quoſdam grauesque & ciuiles mores immittit in animum: alia autem humiliores & illiberales. Vocatur autem eiuſmodi melodia ſeu modulatio communiter à Muſicis ἦθος, id eſt mos, ex eo quòd morẽ efficiat: quomodo & timor pallidus, quòd pallidos reddat: & Auſtri dicuntur graues auribus, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes, pro eo quod eſt, horum efficientes. Communis autem hæc melodia ſeu modulatio partim quidem dicitur Chroma, id eſt color: partim autem Harmonia: partim autem Diatonon. Ex quibus Harmonia quidem conſtituit quodammodo quandam morum honeſtatem & grauitatem: Chroma autem eſt lene quidpiam & lamentabile: Diatonicũ autem aſperum & ſubagreſte. Sed rurſus ex iis quæ recipiunt modulationem ſeu melodiam, modus quidem harmonicus eſt indiuiduus. Diatonum autem & Chroma habent proprias quaſdem differentias: duas quidem Diatonum, nempe & eam quæ mollis vocatur Diatoni, & eam quæ intenſi: Chroma autem tres. nã id partim quidem vocatur Tonicum, partim autẽ Semitonium, partim autem molle. Cæterũ ex his eſt perſpicuum, quòd vniuerſa apud Muſicos contẽplatio modulationis, non in aliam quàm in ſonis ſuam habet ſubſtantiam. & ideo ſi ij tollantur, nihil erit Muſica. Quomodo ergo dicet quiſpiam non eſſe ſonos? Ex eo quòd ipſi ſint, vox in genere, dicemus vocẽ eſſe non poſſe, à nobis fuiſſe oſtenſum in Scepticis

Interualla conſonantia.
Interualla diſſonantia.
Dia teſſaron interuallum.
Dia pente.
Dia paſon.
Dieſis.
Semitonium.
Duplus ſemitonij.
ἦθος, quædã modulatio mores efficiens.
Timor pallidus.
Auſtri graues.
Chroma quid ſit.
Harmonia quid ſit.
Ἀγυρὸν.
Diatonos quid ſit.
Sceptica commẽtarij Sexti.

cis commentariis ex testimonio Dogmaticorũ. Cyrenæi enim Philosophi solas esse dicunt affectiones, aliud autem nihil. Vnde etiam vocem, cùm non sit affectio, sed efficiens affectionis, non esse ex iis quæ sunt. Democritus autem & Plato tollentes vniuersum sensile, vocem quoque simul tollunt, quæ videtur esse quædam res sensilis. Alioqui enim si est vox, aut est corpus, aut incorporea. Non est autẽ corpus, vt multis docent Peripatetici: neque incorporea, vt Stoici. Non est ergo vox. Alius autem quispiam illo quoque modo argumentabitur. Si non est anima, nec sunt sensus: ij enim sunt eius partes. Si autem non sunt sensus, nec sensilia: ad sensus enim relata intelligitur eorum substantia. Si autem non sunt sensilia, neque vox: ea enim est species sensilium. Atqui nihil est anima, vt ostendimus in nostris De anima commentariis. Non est ergo vox. Præterea si neque vox est longa nec breuis, non est vox. Non est autem vox longa nec breuis, vt admonuimus in iis quę scripsimus aduersus Grammaticos, de syllaba quærentes & dictione. Non est ergo vox. Ad hæc accedit, quòd vox neque in effectu intelligitur, neque in substantia, sed in generatione & temporali extensione. Quod autem est in generatione, fit, nondum autem est: vt nec domus quæ fit, aut nauis, & alia quàm plurima, esse dicuntur. Vox ergo nihil est. Multæ aliæ possunt ad hæc adduci rationes, de quibus, vt dixi, tractauimus in Pyrrhoneis commentariis. Nunc autem si non sit vox, nec erit sonus, qui dicebatur esse casus vocis sub vnam extensionem. Si autem non est sonus, nec est interuallum musicũ, nec symphonia, nec modulatio, nec quæ ex iis constant genera: & ideo nec Musica. Dicebatur enim scientia modulatorum & non modulatorum. Vnde ab alio ostendendum est principio, quòd etiamsi ab his discesserimus, propter tractandam in conficiendis rhythmis seu numeris dubitationem, non potest consistere Musica. Si enim nihil est Rhythmus seu numerus, neq; numeri vlla erit scientia. Atqui nihil est Rhythmus, vt ostendimus. Non est ergo aliqua Rhythmi scientia. Nam, vt sæpe diximus, Rhythmus est compositio quædam ex pedibus. Pes autem est id quod constat ex eleuatione & positura. Eleuatio autem & positura consideratur in quantitate temporum: quorum aliqua quidem tempora continet positura, aliqua verò eleuatio. Quomodo enim ex elementis quidem syllabæ, ex syllabis autem componuntur dictiones: ita ex tẽporibus quidem pedes, ex pedibus autem fiunt Rhythmi seu numeri, vt qui ex illis accipiant constitutionem. Si ergo ostẽderimus quòd nihil sit tempus,

Vox nulla est.

Vox neque est corpus, nec incorporea.

Animam nõ esse ostendit Sextus in commentariis De anima.

Vox nec est longa nec breuis.

Vox non est in effectu neque in substãtia, sed in generatione.

Pyrrhoneos commentarios scripsit Sextus Empiricus.

Rhythmus seu numerus nihil est.

tempus, simul etiam habebimus demonstratum, quòd nec erunt quidem pedes: propterea autem nec Rhythmi qui ex illis cõsistunt. Cui erit consequens ne esse quidem Rhythmorum sciẽtiam. Quomodo ergo nihil sit tempus, iam quidem ostendimus in Pyrrhoneis commentariis: nihilo secius autem nunc quoque ostendemus aliquantulum. Nam si tempus est aliquid, aut est finitum, aut infinitum. Non est autem finitum: alioqui dicemus fuisse tempus quando non erat tempus: & futurum aliquando tẽpus, quando tempus non erit. Neq; est infinitum: est enim eius aliquid præteritum, & præsens, & futurum. Quorum vtrunque si quidem nõ est, finitum est tempus. Sin autem est, erit in præsenti & præteritum & futurum: quod quidem est absurdum. Non est ergo tempus. Quod autem cõstat ex iis quæ esse non possunt, non potest esse. Tempus autem constans & ex eo quod præterit & non est amplius, & ex futuro quod nondum est, esse non potest. Alioqui si tempus quidem est indiuiduum, quomodo aliud quidem eius dicimus prçterirum, aliud verò præsens, aliud autem futurum? Sin autem est diuiduum, quãdoquidem quidquid est diuiduũ, aliqua pars ipsius id metitur, vt palmus quidem cubitum, digitus verò palmum: oportebit aliquam quoque eius partem ipsum metiri. Fieri autem non potest, vt præsenti alia metiamur tempora. nã quod fit & est præsens tempus, ex eorum sententia idem est præsens & futurum. Præteritum quidem, quoniam metitur tempus præteritum: futurum autem, quoniam futurum. quod quidem est absurdum. Nullo ergo ex duobus quæ restant præsens est meriendum. Quam ob causam nec hac ratione dicendum est vllum esse tempus. Præterea si tempus est trium partium, & partim quidem est præteritum, partim autem præsens, partim autem futurum: quorum præteritum quidem non est amplius, futurũ autem uondum est, pręsens autem est: aut est diuiduum, aut indiuiduum. Sed indiuiduum quidem non est. Nam in indiuiduo quidem nihil potest fieri diuiduũ, vt dicit Timon: vt fieri, interire. Et alioqui si est indiuiduũ præsens tempus, neq; principium habetà quo incipit, neq; finem in quem desinit. Propterea autẽ nec medium. Et sic non erit præsens tempus. Sin autem est diuiduum, si quidem diuiditur in tempora quę non sunt, non erit totũ tempus: sed ex eius partibus aliquæ quidẽ erunt, aliquæ verò non erunt. Nihil est ergo. Propterea autem neque pedes, neque numeri, neq; numerorũ scientia. Cùm hæc agendo dixerimus aduersus principia Musicæ, in his absoluimus tractationem aduersus disciplinas.

Tempus nihil est.

Sexti Empirici ex duobus De philosophia liber primus, Aduersus Logicos.

SCEPTICAE quidem facultatis, quæ est vniuersè & in genere, forma ostensa est cum ea qua conuenit pertractatione, partim quidē primo loco expressa, partim autem conuenienter distinctioni Philosophorum qui illam sequuntur. Restat autem vt in iis quæ sunt eius singularia, doceamus quis sit eius vsus: & neque seorsum res considerantes, neque Dogmaticis resistētes, facilè prolabamur. Sed quoniam res est varia & multiplex Philosophia: ad hoc vt certo ordine & via quæramus vnumquodq;, oportebit pauca tractare de eius partibus. Iam enim alij quidem videntur statuere eam vnicam habete partem, alij verò duas partes, alij autem tres. Et ex iis qui vnam partem statuerunt, alij quidem eam naturæ statuerunt contemplationē, alij verò morum considerationem, alij autem logicam. Et similiter ex iis qui eam diuidunt per binarium, alij quidem eam diuiserunt in naturæ contemplationem, & logicam: alij autem in naturæ contemplationem, & eam quę versatur in considerandis moribus: alii autem in logicam, & eam quæ in motibus versatur partē. Qui verò in tres partes diuidunt, consentiunt in ea diuidenda in naturæ contemplationem & logicam, & eam quæ versatur in moribus. Atque naturalem quidem solam constituêre partem Thales & Anaximenes & Anaximander & Empedocles & Parmenides & Heraclitus. Thales quidem & Anaximenes & Anaximander, ex omnium sententia & citra vllam controuersiam: Empedocles autem & Parmenides & prę-terea Heraclitus non ex omnium sentētia. Nam Empedoclem quidem dicit Aristoteles primum mouisse dicēdi artem: cuius dicit Dialecticam esse ἀντίστροφον, hoc est ἰσόστροφον, propterea quòd versetur in eadem materia: vt etiam Poëta Vlyssem dixit ἀντίθεον, quod quidem est, Deo patem. Parmenides autē videtur non fuisse imperitus Dialecticæ. Nam rursus Aristoteles existimauit Zenonem eius familiarem fuisse Dialecticæ auctorem. De Heraclito quoque quærebatur num non esset solùm Physicus, sed etiam moralis Philosophus. Atq; ii quidem sunt qui parti naturali præfuerunt. Eius autem quæ versatur in moribus solus curam gerebat Socrates, vt volunt quidam alii eius familiares. siquidem Xenophō in suis de eius dictis & factis cōmentariis, disertis verbis dicit eum abnegasse naturæ contemplationem, vt quæ sit supra nos: soli autem morum vacasse inquisitioni, vt quæ

Philosophiæ quot sint partes.

Naturalē solam Philosophiæ partem quinam constituant.

Empedocles primus mouit Rhetoricā, vt vult Aristoteles.

ἀντίστροφος, id est, ἰσόστροφος.

ἀντίθεος, id est, Deo similis.

Zeno familiaris Parmenidis auctor Dialecticæ.

Socrates soli morali Philosophiæ dedit operam, teste Xenophonte.

quæ ad nos pertineat. Hoc nouit etiam Timon cùm dicit,

„ *Legifer ex illis verùm lapicida recessit.*

nempe à Physicis ad morum contemplationem. Et ideo adiecit illud Legifer, vtpote quòd fit eius partis quæ pertinet ad mores, de legibus disserere. Nam Plato quidem ei tribuit omnem partem Philosophiæ. Logicæ quidem, quoniam ab eo introductus est quærens de definitionibus & diuisionibus & etymologia, quæ quidem sunt logica. Eius autem partis quæ versatur in moribus, quoniam disceptat de virtute & reip. administratione & legibus. Naturæ autem contemplationis, quoniam & de mundo & de ortu animalium & de anima est philosophatus. Hinc Timon reprehendit Platonem, quòd Socratem multis ita ornet disciplinis: Illum, inquit, quem haud voluit

„ præclarus Plato manere, Morum disceptatorem. Videntur autem nonnulli quoq; esse in hac sententia, vt existiment Cyrenæos solùm amplecti eam partem quæ versatur in moribus, amandare autem naturæ contemplationem & logicam, vt quæ ad bene beateque viuendum nihil adiumenti afferant. Quanquam nonnulli eos euerti existimatunt, ex eo quòd eam partem quæ versatur in moribus, diuidant & in eam quæ tractat de eligendis & fugiendis, & in eam quę de animi perturbationibus, & prætetea in eam quæ de actionibus, & etiam in eam quæ tractat de causis, & postremò in eam quæ de argumentis. In his enim eum locum qui tractat de causis, dicunt esse ex parte naturæ. Qui autem de argumentis, ex parte logicæ. Aristo quoque Chius non solùm, vt aiunt, recusabat naturalem & logicam contemplationem, propterea quòd inutilis & mala esset Philosophis, sed etiam eius partis quæ versatur in moribus conscripsit quosdã locos, nempe locum suasorium & admonitorium. eos enim cadere in nutrices & pædagogos: satis autem esse ad bene beateque viuendum orationem quæ virtuti coniungit redditque familiarem, alienat autẽ à vitio. in ea autem quæ sunt intermedia inuehitur, quorum permulti admiratione perculsi vitam agunt infelicem. Ad logicã autem delati sunt partem Panthœdes, & Euxenus, & Eubulides, & Brison, & Dionysodorus, & Euthydemus Thurii, quorum Plato quoque meminit in Euthydemo. Ex iis autem qui statuerunt Philosophiam habere duas partes, Xenophanes quidem Colophonius persecutus est, vt dicunt nonnulli, naturalem simul partem & logicam. Archelaus autem Atheniensis, & naturalem, & eam quæ versatur in moribus. Cum quo ponunt etiam nonnulli Epicurum, vt qui logicam expelleret

ἐννομολέσχης.

Plato tribuit Socrati omnẽ partem Philosophiæ.

Cyrenæi non versantur in sola morali Philosophia.

Aristo Chius solùm moralẽ tractauit Philosophiam.

Logicã partem solã quinam tractarunt.

Naturalẽ et logicam quinã sint persecuti.

Naturalẽ et moralem Archelaus tractauit.

Epicurus nō omnem logicam sed logicam Stoicorū recusauit.

leret contemplationem. Alii autem fuerunt qui dicebant non eum communiter recusare logicam, sed solam logicam Stoicorum: adeò vt potestate relinquat tres partes habere Philosophiam. Refertur autem à quibusdam opinio, vt testatus est Sotion, de Cyrenæis, quòd dicant Philosophiæ esse partem aliquam quæ versatur in moribus, & aliam logicam. Cæterum istorum quidem esse videtur manca & non sufficiens diuisio: melius autem ac perfectius videntur diuisisse, qui dicunt Philosophiæ has esse partes: nempe aliam quidē esse quæ contemplatur naturam, aliam autem quæ versatur in considerandis moribus, aliam verò logicam. Quorum virtute quidem est Plato princeps, qui de multis naturalibus, multisque ad mores pertinentibus, & non paucis logicis disseruit, disertissimis autem & expressissimis verbis Xenocrates & Peripatetici. Præterea autem Stoici hanc sequuntur diuisionem. Hinc autem admodū probabiliter areæ, quæ fructus omne genus continet, assimilant Philosophiam, vt arborum quidem proceritati comparetur pars naturalis: fructuum autem maturitati & suauitati, pars quæ pertinet ad mores: parietum autem firmitati logica. Alii autem dicunt eam esse ouo similem. Nam vitello quidem, quem nonnulli dicunt esse pullum, similem esse eam quæ pertinet ad mores: albumini autem, quod est alimentum vitelli, partem naturalem: externæ autem testæ, logicam. Posidonius autem quoniam Philosophiæ partes sunt inter se inseparabiles, plantæ autem cernuntur aliæ à fructibus, & parietes separati sunt à plantis, maluit Philosophiam assimilare animali: sanguini quidem & carnibus partem naturalem: ossibus autem & neruis logicam: animæ autem, eam partem quæ pertinet ad mores. Cùm autem sint tres partes Philosophiæ, alii quidem statuunt primam partem eam quæ contemplatur naturā. Nam & tempore est antiquissima quæ in inuestiganda natura versatur contemplatio, adeò vt huc vsque qui primi sunt philosophati, vocentur Physici. Ordine autē, quoniam primùm oportet tractare de vniuersis, & tunc speciem & hominem considerare. Alii autem cœperunt ab iis quæ pertinent ad mores, vt quæ sint magis necessaria, & pertineant ad beatitudinem. Quamobrem præcipiebat quoque Socrates nihil aliud quærere, præterquam

Philosophiæ tres sunt partes.

Tres Philosophiæ partes Plato virtute ac potestate statuit, expressè Xenocrates & Peripatetici.

Philosophia assimilatur areæ.

νοσίμω.

Philosophia ouo similis.

Philosophia similis animali, vt vult Posidonius.

Philosophiæ trium partium quænam sit prima.

ἐπιςώνται.

„ *Quod sit in ædibus, illud sítne bonúmne,*
„ *An ne malum.*

Epicurei initium sumunt à logicis.

Epicurei autem initiū sumunt à logicis. Nam considerant primùm regularia, & exponunt ea quæ sunt euidentia, & quæ sunt incerta & obscura.

obſcura. Stoici autem dicunt ipſi quoque primum locum tenete logica: ſecundum autem ea quæ pertinent ad mores: poſtremo autem collocata eſſe naturalia. Nam primùm oportet mentem eſſe munitam ad ea quæ ttaduntur ita cuſtodienda vt difficiliter excuti poſſint: locum autem dialecticum eſſe mentis firmamentum: ſecundo autẽ loco deſcribere morum contemplationem ad eos corrigendos. ea enim tutò ſuſcipitur, cùm ptius ſubiecta fuerit vis logica. Inducere autem poſtremam naturæ contemplationem: eſt enim diuinior, & profundiori opus habet attentione. Atque hæc quidem iſti. Nos autem in præſentia tem quidem exactè & accuratè minimè conſideramus: illud autem dicimus, quòd ſi verũ quærendum eſt in omni parte Philoſophiæ, oportet ante omnia habere principia, & eius diſcernendi modos habere fide dignos. Locus autẽ logicus continet contemplationem eorum per quæ poſſumus iudicare, & demonſtrationum. Ab eo ergo nobis ſumendum eſt initium. Et vt certa via procedat quæſtio aduerſus Dogmaticos, quoniam euidentia quidem videntur ex ſe cognoſci per aliquid quod iudicat, incerta autem & obſcura inueſtigari per ſigna & demonſtrationes: tranſeundo ab euidentibus, ordine conſideremus, Primùm an ſit aliquid quod iudicet, ex iis quæ cadunt ſub ſenſum aut cogitationem. Poſtea autem, an ſit modus aliquis qui ſignificet & demõſtret ea quæ ſunt incerta & obſcura. Exiſtimo enim quòd ſi hæc ſint ſublata, nulla amplius relinquetur quæſtio, oporteátne ſuſtinere aſſenſionem, cùm neq; in euidentibus, neque in incertis & obſcuris inueniatur veri aliquid. Incipiat ergo oratio de eo quod iudicat: quoniã videtur continere omnes modos comprehenſionis.

Stoici primũ locum dicunt tenere logica.

Logica eſt prima pars Philoſophiæ, quia oportet ante omnia habere principia.

An ſit aliquid quo iudicetur veritas.

De inquiſitione eius quod iudicat, apud omnes eſt magna decertatio: non ſolùm propterea quòd homo ſit animal natura amans veritatis, ſed etiam ptopterea quòd ſummas conſtituat ſectas Philoſophiæ de iis quæ ſunt præcipua. Aut enim magnificam Dogmaticorum gloriationem penitus tolli oportebit, ſi nulla inueniatut regula qua ſciatur ſint ne res reuera: aut contrà, tãquam temerarios conuinci Scepticos, vt qui auſi ſint communi repugnare fidei, ſi appareat aliquid quod nos poſſit deducere ad comprehendẽdam veritatem. Eſt enim miſerum ſi omni ſtudio quæramus ea quæ extrui ſecus iudicãt, vt regulas, & circinos, lanceſque & trutinas: quod autem eſt in nobis,

bis, idque cùm ipsi probandi simus, prætermittamus. Ordine ergo, vtpote quòd de vniuersis sit consideratio, aggredientes, quoniam in propositionem ingrediũtur duæ partes, nempe & id quod iudicat, & veritas, vicissim de his vtrisque verba faciemus, aliquando quidẽ exponendo ostẽdentes quot modis dicatur id quod iudicat & veritas, & quámnam ex Dogmaticorum sententia habeat naturam: aliquando autem etiam dubitantius considerantes, an possit esse horum aliquid. Iam enim id quod iudicat (est enim ab eo incipiendum) dicitur primum bifariam. Vno quidem modo, id quod attendentes alia quidem esse dicimus, alia autem non esse: & hæc quidem esse vera, illa verò falsa. Quorum prius quidem exposuimus in libris De ratione Sceptica. Necessariò enim oportebat eum qui dubitando philosophatur, cùm non sit absolutè remotus ab omni operatione, & otiosus in vitę actionibus, habere aliquid quo iudicet quid sit eligendum quid fugiẽdum: nempe id quod apparet, seu visum: sicut Timon quoque testatus est dicens,

Indicatorium duplex.

„ *Omni vi visum quocunque ast venerit ipsum.*

Alterum verò, dico autem de essentia, & de quo nunc consideramus, videtur dici tribus modis: nempe cõmuniter, & propriè, & maximè propriè. Nam communiter quidẽ dicitur quæuis mensura comprehensionis. In quo significato ea etiam quæ naturaliter iudicant, sortita sunt hanc appellationem, vt visus, auditus, gustus. Propriè autem quæuis artificiosa mensura comprehensionis. In quo cubitũ quidem & stateram & regulam & circinum dixerimus esse quę iudicant, quatenus sunt artificiosa: visum autem & auditum, & vt semel dicam, reliqua communia instrumentorum sensuum, minimè. Magis propriè autem, quamuis mensuram comprehensionis rei incertæ & non euidentis. In quo significato, ea quæ ad vitam agendam pertinent, non amplius dicũtur ea quæ iudicant, sed sola logica, & quę ad inueniendam veritatem adducunt Philosophi dogmatici. Cùm autem multis modis dicatur id quod iudicat, rursus proponitur considerandum, in primis quidem de logico, & quod vulgò iactatur apud Philosophos: ex consequentia autem etiam de vnoquoque eorum quæ sunt in vita. Licet autem hoc quoque logicum subdiuidere, dicendo ex iis quę iudicant aliud quidem esse vt à quo, aliud autem vt per quod, tertiũ autem vt applicationem & habitudinem. A quo quidem, vt homo. Per quod autem, vt sensus. Tertium autem, vt phantasiæ seu visionis applicatio. Nam quomodo in examinandis grauibus & leuibus tria

Iudicatorium de essentia dicitur tribus modis.

Indicatorium logicum tribus modis dicitur.

sunt

ſunt quæ iudicant, libripens, & libra, & librę poſitura. Eorum autem, libripens quidem eſt iudex à quo: libra autem iudex per quem: libræ autem poſitura, tanquam habitudo. Et turſus quomodo ad diſcernendũ recta & obliqua, opus eſt artifice, & regula, & eius applicatione: eodem modo etiã in Philoſophia opus habemus tribus prius dictis iudicibus ad dignoſcenda vera & falſa. Et libripendi quidem aut fabro ſimilis eſt homo à quo fit iudicium: libræ autem & regulæ, ſenſus & cogitatio, per quam fit iudicium: habitudini autem prius dictorum inſttumentorum, applicatio phantaſiæ per quam homo accedit ad iudicandum. Atque de eo quidem quod iudicat neceſſe erar hæc præmittere. Vetitarem autem nonnulli opinantur, & maximè Stoici, à vero differre tribus modis: nempe eſſentia, conſtitutione, & virrute. Eſſenria quidem, quatenus veritas eſt corpus: verum autem eſt incorporeum. Et merirò, inquiunr. Nam hoc quidem eſt axioma, ſeu pronunciatum. axioma autem eſt id quod dicitur. quod dicitur aurẽ eſt incorporeum. Contrà autem veritas eſt corpus, quatenus ſcienria videtur omnium verotum eſſe enũtiatiua. Omnis autem ſcientia eſt aliquo modo ſe habens pars tenens animæ principatum: quomodo etiam aliquo modo ſe habens manus intelligitur pugnus. Principatum autem tenens pats animæ, eſt corpus, ex iſtotum ſententia. Erit ergo veritas in genere corporea. Cõſtitutione autem, quatenus verum quidem intelligitur vt vniforme quidpiam & ſimplex natura: vt in præſentia illud, Dies eſt, &, Ego diſſero. Veritas autem quæ eſt vt ſcientia, exiſtimatur eſſe ex multis conſiſtens, & quędam ex pluribus congeries. Qua ergo ratione aliud eſt populus, & aliud ciuis: & populus quidem eſt multitudo collecta ex multis ciuibus, ciuis autem vnus: eadem ratione veritas differt à vero. Et aſſimilatur quidem veritas populo, verum autem ciui, propterea quòd veritas quidem eſt ex mulris conſiſtens & collecta, verum autem ſit ſimplex. Poteſtate autem ſunt hæc inter ſe ſeparata: quoniam verum quidem non omnino adhæret veritati. Nam ſtultus & infans & inſanus aliquando quidem dicit aliquid veri, non habet tamen veri ſcientiam. Veritas autẽ conſiderat ex ſcienria. Quo fit vt qui eam habeat, ſir ſapiens. Habet enim verorum ſcientiam, & nunquam ſallit ac mentitur, etiamſi falſum dicat, eo quòd non ex mala ſed ex bona hoc proſerat affectione. Quomodo enim Medicus qui aliquid falſi dicit de ægroti ſalute, & pollicetur ſe aliquid datutum, non dat tamen, aliquid quidem falſi dicit, non tamen fallit aut mentitur: (id enim refertur ad ſalurem eius

Tria iudicatoria rerũ quæ ponderantur.

Recta et obliqua quomodo iudicentur.

Veritas in quo differat à vero.

Veritas eſt corpus.

Verum eſt incorporeum.

λεκτόν.

Verũ eſt vniforme & ſimplex natura.

Veritas eſt vt ſcientia, et conſtat ex multis.

Veritas aſſimilatur populo, verum ciui.

Verum dicere nõ ſemper adhæret veritati.

Veritas rem conſiderat ex ſcientia.

Sapiens nunquã fallit etiã ſi falſum dicat.

Medicus falſum dicit quandoque, non tamen fallit aut mentitur.

Imperator falsum dicit, nec tamen fallit aut mentitur.

Grammaticus ponens exemplũ solœcismi, solœcismum nõ admittit.

cuius curam gerit.) Et quomodo præstantissimi imperatores, ad consolandos qui sub eis mœrent milites, sæpe ex socijs ciuitatibus confictis literis, falsum quidem dicunt, non autem fallunt ac mentiuntur, (propterea quòd hoc malo animo non faciãt.) & quomodo Grammaticus ponens exemplum solœcismi, solœcismum profert, nec tamen solœcismum admittit, (non enim hoc ei vsuuenit ob ignorationem rectæ orationis: (ita etiã sapiens, hoc est qui veri habet scientiam, aliquando quidem dicet falsum, nunquam autem fallet & mentietur, propterea quòd non habeat mentem falso assentiẽtem. Nam

Ex affectione non autẽ prolatione iudicãdum est quod falsò dicitur.

quòd, inquiunt, ab affectione, & non à sola prolatione iudicandũ sit id quod falsò dicitur, intelligi potest ex subiiciendis exemplis. Dicitur enim τυμβώρυχος, id est effossor sepulchrorum, & qui hoc facit ad spoliandos mortuos, & qui mortuis fodit sepulchra. Sed prior quidem punitur, vt qui hoc agat mala affectione: secundus autem etiam mercedem accipit suæ operæ ac ministerij, propter causam quę alteri causæ aduersatur. Est ergo manifestum, quòd falsum quoque dicere, multum differt ab eo quod est esse fallacem ac mentiri: quandoquidem hoc fit bono animo: fallacem autẽ esse & mentiri, malo. His

Falsum esse et fallere ac mentiri differunt.

De iudicatorio sunt Philosophorum magnæ dissensiones.

de veritate ex aliquorum sententia explicatis, consideremus dissidiũ quod est inter dogmaticos Philosophos de eo quod iudicat. Necesse est enim vt qui de eius considerant essentia, simul etiam contemplentur quòd sit. Atque multæ quidem & variæ ferũtur in modo diuisiones. Sed nobis in præsentia satis est dicere, quòd alij quidem sustulerunt id quod iudicat, alij verò reliquerunt. Et eorum qui reliquerunt tres sunt supremæ sectæ. Nam alij quidem id reliquerunt in ratione, alii verò in operationibus expertibus rationis, alij autem in vtrisque.

Iudicatorium quinam Philosophi sustulerint.

Et sustulerunt quidem Xenophanes Colophonius, & Xeniades Corinthius, & Anacharsis Scytha, & Protagoras, & Dionysidorus, & præter eos Gorgias Leontinus, & Metrodorus Chius, & Anaxarchus Eudæmonicus, & Monimus Canis. In his autẽ sunt etiam Sceptici: ex quibus Xenophanes quidem, qui dixit ex aliquorum sententia esse omnia incomprehensibilia, est in hac opinione, cùm scribit,

Xenophanes sentit omnia esse incomprehẽsibilia.

„ *Nemo virorum illud conspexit quod sit apertum:*
„ *De diis nemo, aliis quæcunque & dico, videbit.*
„ *Nam sint facta licet quæ ab eo prædicta fuere,*
„ *Ille tamen nescit, cunctis & opinio in his est.*

Apertum, id est verum & notum.

Per hæc enim, apertum quidem videtur dicere verum & notum, sicut dicitur, Veritatis simplex est oratio. Virum autem, hominẽ, vtens

specie

ſpecie pro genere: eſt enim vir ſpecies hominis. Solet autem etiam Hippocrates vti hoc modo loquendi: vt cùm dicit, Mulier non eſt dextera, hoc eſt, Non conſiſtit fœmina in dexteris partibus matricis. De diis autem, exempli loco dixit de aliquo obſcuro. Opinionem autem pro exiſtimatione. Quo fit vt quod ab eo dicitur, ſi explicetur ſit eiuſmodi. Quod verum quidem eſt, & notum nullus homo nouit: quanto minus id quod eſt ex obſcuris? Nam etſi forte fortuna quiſpiam hoc aſſequatur, neſcit tamen ſe id eſſe aſſecutum, ſed putat & opinatur. Quomodo enim ſi in domo tenebricoſa, in qua multa ſunt pretioſa, poſuerimus aurum quærentes ab eo excidere, propterea quòd vnuſquiſque eorum, accepto aliquo ex iis quæ ſita ſunt in ædibus, exiſtimabit ſe aurum apprehendiſſe: nemo autem eorum habebit perſuaſum quòd in aurum inciderit, etiamſi re vera incidat: ita etiam in hunc mundum veluti in quandam magnam domum, acceſſit multitudo Philoſophorum, ad quærendam veritatem: quam qui acceperit, eſt veriſimile eum non credere quòd rectè cōiecerit. Is quidē certè non dicit eſſe aliquid quod iudicetur veritas, propterea quòd in eorum quæ ſunt natura nihil poſſit comprehēdi. Xeniades autem Corinthius, cuius etiā meminit Democritus, cùm omnia dixerit eſſe falſa, & omne viſum & omnem opinionem eſſe fallacem: & ex eo quod nō eſt, fieri & oriri quidquid eſt, & quidquid interit, in id quod non eſt interire, eſt poteſtate in eodem ſtatu quo Xenocrates. Nam cùm non ſit aliquod verum ad differentiam falſi, ſed ſint omnia falſa, & ideo non poſſint comprehendi: nec erit aliquid iudicans quod ea diſcernat. Quòd autem omnia ſint falſa, & ideo non poſſint comprehendi, nec aliquid iudicans quod ea diſcernat, oſtenditur ex accuſatione ſenſuum. Nam ſi illud ſummū quod res omnes iudicat, eſt falſum, neceſſariò erunt res omnes falſæ. Summū autem quod res omnes iudicat, ſunt ſenſus: & omnes oſtenduntur fallaces. Omnes ergo res ſunt falſæ. Anacharſis quoque Scytha, vt aiunt, tollit comprehenſionem quæ omnem artem iudicet: & valde reprehēdit Græcos, qui
,, eam recipiunt. Quis eſt enim, inquit, qui aliquid iudicat artificiosè,
,, imperitúſne, an artifex? Sed imperitum quidem nō dicent: eſt enim
,, imperitus órbus ad cognitionem proprietatum artificialiū. & quo-
,, modo neque cæcus accipit videndi munus, neque ſurdus audiendi:
,, ita nec qui caret arte, acutè videt ad comprehendendum id quod eſt
,, effectum artificiosé. Nam ſi ei quoq; tribuamus artificioſæ alicuius
,, rei iudicium, ab arte non differet inertia, quod quidem eſt abſurdū.

Hippocratis modus loquendi.

Δόκος.

Philoſophorū nemo ſcit ſe veritatem apprehendiſſe.

Xeniades Cōrinthius dicebat omnia eſſe falſa, & omne viſum & omnem opinionē fallacem.

Senſus ſunt fallaces.

Anacharſis Scytha tollit omnem comprehenſionem.

Qui iudicat artificiosè, nec eſt imperitus, nec artifex.

 Quam-

» Quamobrem imperitus non est iudex proprietatum artificialium. » Restat ergo vt dicant artificem. quod rursus minimè est probabile. » Aut enim qui est eiusdem artis æmulator, alterum qui eandem artem » æmulatur, iudicat: aut qui non eandem æmulatur artem, alterum qui » diuersam. Sed qui est diuersæ artis, fieri non potest vt eũ iudicet qui » est diuersæ. Suam enim nouit artem, est autem imperitus alienæ. Sed » nec qui est æmulator eiusdem artis, potest probare eum qui eandem » æmulatur. Nam hoc ipsum quærebamus quísnam sit qui eos iudicet, » vt qui, quod ad artem artinet, eandem vim habeant & facultatem. Et » alioqui si iste illum iudicat, fiet idem & quod iudicat & quod iudica- » tur, & fide dignum & non fide dignum. Nam quatenus quidem al- » ter ex iis qui iudicantur, eandem artem æmulatur, cùm ipse quoque » iudicetur, non erit fide dignus. Quatenus autem iudicat, erit fide di- » gnus. Non potest autem fieri, vt idem sit id quod iudicat & id quod » iudicatur, & fide dignum & non fide dignum. Non est ergo vllus qui » artificiosè iudicet. Et propterea non est aliquid quod iudicet. Eorũ » enim quæ iudicant, alia quidem sunt artificiosa, alia verò sunt rudia » & imperita. Sed nec quæ sunt rudia & imperita iudicant, vt nec qui » est rudis & imperitus: nec artificiosa, vt nec artifex, propter prius di- ctas causas. Nihil est ergo quod iudicet.

Protagoras Abderitanus verum esse dicebat id quod cuilibet videbatur.

καταβαλλόντων.

Homo est mensura rerum omnium.

Protagoram quoque Abderitanum nonnulli retulerunt in numerum Philosophorum qui tollũt id quod iudicat. Dicit enim omnes visiones & opiniones esse veras, & veritatem esse ex iis quæ referũtur ad aliquid: propterea quòd quidquid alicui apparuerit aut visum fuerit, statim sit, relatum ad illum. A fundamentis quidem certè incipiens, exclamauit, Mensura omnium rerum est homo: eorum quidem quę sunt, quòd sint: eorum verò quæ non sunt, quòd non sint. Videturque ei adstipulari quæ aduersatur oratio. Nam si quis dicat hominem nõ esse id quod res omnes iudicat: ipse quidem certè qui hoc dicit, homo est: & vt quod ad se refertur ponens visum, fatetur hoc ipsum quoq; vt quod ad se referatur esse visum. Quamobrem & furiosus est fide dignus iudex eorum quæ videntur in furore: & qui dormit, eorum quæ videntur in somnis: & infans, eorum quæ in infantia: & senex, eorum quæ occurrunt in senectute. Nec conuenit ex differentibus circunstantiis infirmare & abolere differentes circunstantias: nempe ex iis quidem quę occurrunt dum est aliquis sanæ mentis, ea quæ vidẽtur dum furit: ex iis autem quæ obuersantur vigilantibus, ea quæ videntur in somnis: ex iis autem quæ in senectute, ea quæ in infantia. Nã quomodo ea-

dem

dem illis non videntur,ita etiam contrà,ea quæ his videntur,illis minimè occurrunt. Quamobrem si quis furore percitus, aut dormiens in certa cernit affectione, non est verus ac certus iudex eorum quæ ipsi videntur:is quoque qui est sanæ mentis,& qui vigilat,in certa affectione rursus non erit fide dignus ad ea discernenda, quę illi occurrunt & obuersantur. Cùm ergo nihil sumatur absque circunstantia, credendum est vnicuiq; eorum quæ sumuntur ex propria circunstantia. Et hoc existimarunt quidam cum mouere id quod iudicat, quoniam eo vult probari ea quæ per se ponuntur, & verum & falsum distinguere. Vir autem ille de quo prius diximus, neque aliquid quod per se sit,neque falsum reliquit. Eiusmodi autē fuisse dicuntur & Euthydemus & Dionysidorus. Nam ii quoq; id quod est & verum reliquerunt ex iis quæ referuntur ad aliquid. Gorgias autem Leontinus fuit ipse quoque ex ordine eorum qui sustulerūt id quod iudicat, sed non ea ratione ac via qua Protagoras. Nam in libro qui inscribitur, De eo quod non est,aut De natura,tria ordine constituit capita. Vnū quidem & primum,quòd nihil sit: secundum autem, quòd etsi sit,ab homine non possit comprehendi: tertium,quòd etsi possit comprehendi,enuntiari tamen & explicari non possit proximo. Atque quòd nihil quidem sit, hoc modo ratiocinatur. Nam si est, aut est id quod est,aut id quod non est,aut etiam id quod est,& id quod non est.Sed neque est id quod est, vt ostēdet:neque id quod non est, vt exponet: neque quod est & non est,vt hoc quoque docebit. Non est ergo aliquid. Atq; id quidem quod non est, non est.Si enim est id quod non est,erit aliquid simul & non erit. Nam quatenus quidem non esse intelligitur, non erit. Quatenus autem non esse,rursus erit. Est autem planè absurdum, quòd aliquid simul sit & non sit. Non est ergo id quod non est. Et alioqui si est id quod non est, non erit id quod est. sunt enim hæc inter se contraria. Et si ei quod non est, vt sit accidit; ei quod est,accidet vt non sit. Minimè autem non est id quod est:neque erit id quod non est. Porrò autem nec est id quod est. Nam si est id quod est,aut est æternum aut ortum:aut simul æternum & ortum. Sed neque est æternum nec ortum, neque vtrunque,vt ostendemus. Non est ergo id quod est. Nam si id quod est,est æternū (hinc enim est incipiendum) non habet aliquod principiū. Quidquid enim oritur, habet aliquod principium. AEternum autem cùm sit eiusmodi vt non sit ortum,non habuit principium. Non habens autem principium, est infinitum. Si est autem infinitum, nusquam est. Nam si est alicubi,

Euthydemus et Dionysidorus id quod est verum dicunt esse ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Gorgias Leontinus quomodo tollat iudicatorium.

Nil esse quomodo probetur.

alicubi, diuersum erit ab eo illud quod est in quo est. & sic non erit vtique infinitum id quod continetur in aliquo. Infinito autem nihil est maius. Quamobrem nusquam est infinitum. Sed neq; in ipso continetur. idem enim erit id in quo est, & quod in ipso est: & duo fient id quod est, nempe locus & corpus. Nam id quidem in quo est, est locus. Quod autem in ipso est, est corpus. hoc autem est absurdum. Ergo nec in ipso est id quod est. Quare si id quod est, est æternũ, est infinitum. Si est autem infinitũ, nusquam est. Si autem nusquam est, non est. Si ergo id quod est, est æternum, neque omnino est. Sed nec ortum esse potest id quod est. Si enim ortum est, aut ex eo quod est ortum est, aut ex eo quod non est. Sed neque ex eo quod est, ortũ est. Si enim est id quod est, non ortum est, sed iam est. Neq; ex eo quod non est. Nam quod non est, nec potest quidem aliquid gignere: propterea quòd id quod aliquid gignit, debet necessariò esse particeps essentiæ. Ergo nec ortum est id quod est. Itidem autem nec vtrunq; simul, æternum simul & ortum. ea enim se alterum alterum perimũt: & si id quod est, est æternum, non est ortum: & si ortum est, non est æternum. Si ergo neque est æternum id quod est, neque ortum, nec vtrunque, non est id quod est. Et alioqui si est, aut est vnum, aut plura. Sed nec est vnũ, neq; plura, vt ostendetur. Non est ergo id quod est. Nam si est, aut est quantum, aut continuũ, aut est magnitudo, aut corpus. Quodcunque autem horum fuerit, non est vnum. Sed si sit quidem quantum, diuidetur: si sit autem continuum, scindetur. Similiter autem si intelligatur magnitudo, non erit indiuiduum. Si sit autem corpus, erit triplex: habebit enim longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Absurdum est autem dicere id quod est nihil esse ex his. Non est ergo vnum id quod est. Sed nec est multa. Si enim non est vnum, nec est multa. Multa enim sunt, corũ quæ sunt ex vno compositio. Quamobrem si vnum tollatur, tolluntur quoq; multa. Atq; quòd non sit quidem id quod est, neque sit id quod non est, ex his est perspicuum. Quòd autem nec vtraq; sint id quod est, & id quod non est, facilè potest ratione colligi. Si enim est id quod non est, & est id quod est, idem erit id quod est, & id quod nõ est: quod attinet ad essentiam: & propterea neutrũ est eorum. Quòd enim non sit id quod non est, constat: ostẽsum est autem hoc ipsum esse id quod est. Ergo ipsum quoque non erit. Verũenimuero si id quod est, idem est quod id quod non est, non possunt esse vtraque. Si enim vtraq; , non idem. Et si idem, non vtraque. Quibus est consequens vt nihil sit. Si enim

neque

neque est id quod est, neque id quod non est, neque vtraque: præter hæc autem nihil intelligitur, nihil est. Quòd autē etiamsi sit aliquid, hoc est homini ignotum & inexcogitabile, deinceps est ostendendum. Si enim quæ cogitantur non sunt ea quæ sunt, inquit Gorgias, id quod est non cogitatur. idq́ue est rationi consentaneū. Quomodo enim si iis quæ cogitantur, accidit vt sint alba, acciderit etiam albis vt cogitentur: ita etiam si acciderit iis quæ cogitantur, vt non sint ea quæ sunt, necessariò accidet iis quę sunt, vt non cogitentur. Est ergo hoc rectum & seruans consequentiam, Si quę cogitantur, nō sunt ea quæ sunt, id quod est nō cogitatur. Quæ autem cogitantur (prius enim sumendum est) non sunt, vt ostendemus. Non ergo cogitatur id quod est. Quòd autem quæ cogitantur non sint ea quæ sunt, est perspicuum. Si enim quæ cogitātur sunt ea quæ sunt, sunt omnia quæ cogitantur, & quacunque ratione ea quispiam cogitauerit. quod quidem est absurdum. Si est autem, stultum. Neque enim si cogitauerit quisquam hominem volantem, aut currus currentes in mari, statim homo volat, aut currus currunt in mari. Quamobrem non ea quę cogitantur sunt ea quæ sunt. Præterea si quæ cogitantur sunt ea quæ sunt, quæ non sunt non cogitabuntur. Contrariis enim accidunt contraria. Ei autem quod est, contrariū est id quod non est. Et ideo omnino si ei quod est accidit vt cogitetur, ei quod non est accidet vt nō cogitetur. est autem hoc absurdum. Nam & Scylla, & Chimæra, & multa ex iis quæ non sunt, cogitantur. Et quomodo quæ spectantur, propterea dicuntur aspectabilia quoniā spectantur, & audibilia propterea sunt audibilia quòd audiantur, audibilia autem amandamus, quoniam non videntur (vnumquodque enim debet iudicari à proprio sensu, non autem ab alio) ita etiam quæ cogitantur, etiamsi non cernantur oculis, nec auribus audiantur, erunt, quoniam sumuntur ab eo quod illa propriè iudicat. Si ergo cogitat quispiam currus in mari currere, etiamsi eos non videat, debet credere quòd sint currus currentes in mari. est autem hoc absurdum. Non ergo cogitatur & comprehenditur id quod est. Quod si etiam comprehendatur, alteri non potest proferri & enunciari. Si enim quæ sunt, sunt aspectabilia, & audibilia, & communiter sensilia, quæ subiecta sunt extrinsecus: & ex iis illa quidem quæ sunt aspectabilia, aspectu possunt comprehendi: audibilia autem auditu, & non cōtrà: quomodo ergo possunt ea alteri significari? Qua enim significamus est oratio. Oratio autem non est ea quæ sunt subiecta & quæ sunt. Non ergo ea quæ sunt pro-

Si est aliquid, id ab homine non potest cogitari.

Quæ cogitantur, non sunt ea quæ sunt.

Quæ comprehenduntur, nō possunt alteri enunciari.

ximis significamus, sed orationem, quæ est diuersa à subiectis. Quo modo ergo aspectabile non est audibile, nec contrà: ita quoniam id quod est subiicitur extrinsecus, id non erit nostra oratio. Si non sit autem oratio, non poterit alteri significari. Constat autem, inquit, oratio ex iis rebus quæ nobis incurrunt extrinsecus, hoc est, ex sensilibus. Ex chyli enim humorísve incursione nobis ingeneratur quæ de ea qualitate profertur oratio: & ex coloris incursione, quæ de colore dicitur. Quod si ita est, non adducit oratio id quod est extrinsecus, sed id quod est extrinsecus, significat & indicat orationẽ. Sed nec dici potest, quòd quomodo subiecta sunt aspectabilia & audibilia, ita etiam oratio, vt ex ipso subiecto & quod est, possint subiecta & quæ sunt significari. Nam etsi, inquit, subiecta est oratio, attamen differt à reliquis subiectis: & ab orationibus plurimùm differũt corpora aspectabilia. Nam per aliud instrumentum comprehenditur aspectabile, & per aliud oratio. Multa ergo ex subiectis non indicat oratio, quomodo nec illa inter se suam indicant naturam. Cùm hæc ergo sint à Gorgia addubitata, quod ad ea attinet, perit id quod iudicat veritatem. Nam cùm hoc nec sit, nec cognosci possit, nec alij adiici, non est quod iudicet. Non fuerunt autem pauci, vt prius dixi, qui & Metrodorum & Anaxarchum, & præterea Monimum dixerint sustulisse id quod iudicat. Et Metrodorum quidem, quoniam dixerit nos nihil scire, & nec hoc ipsum quidem scire quòd nihil sciamus. Anaxarchũ autem & Monimum, quoniam ea quæ sunt assimilarunt σκιογραφίᾳ, id est adumbratæ picturæ, & existimarunt ea esse similia iis quæ incurrunt in somno aut furore. Cæterum isti quidem certum aliquem habuere statum: Primi autem qui à Thalete prodiere Physici, visi sunt introducere σκέψιν, id est cõsiderationem De eo quod iudicat. Nam cùm sensum damnassent vt qui in multis non esset fide dignus, veritatis in rebus iudicem constituêre rationem. A qua incitati, statuerũt de principiis, & elementis, & aliis: quorúm comprehensio accedit per eius virtutem. Hinc in Physicis quidem diligentissimus Anaxagoras, sensus tanquam imbecillos vituperãs, Propter eorum, inquit, debilitatem, non possumus verum iudicare. Quòd autem ii sint infideles, fidem facit ex eo quòd paulatim mutentur colores. Nã si duos acceperimus colores, nigrum & album: deinde ex altero in alterum guttatim effuderimus, nõ poterit visus discernere quę paulatim fiunt mutationes, etiamsi sint ad naturam subiectæ. Hac autem ratione videtur vi quoque ac potestate vsus esse Asclepiades in primo De vini

Oratio cõstat ex iis quæ nobis incurrunt, id est, ex sensilibus.

Monimus dicebat nos ne scire quidẽ nos nihil scire.

Anaxarchus & Monimus res quæ sunt assimilant adumbratæ picturæ.

Thales primus introduxit σκέψιν, id est considerationem in iudicatorio.

Anaxagoras in Physicis diligentissimus.

Sensus nõ esse fide dignos quomodo probetur.

datione,

datione, vbi ſtat in fuluo & nigro. His enim miſtis, ſenſum dicit non poſſe diſcernere, ſitne ſubiectus vnus color & ſimplex, an non. Quare Anaxagoras quidem communiter dixit rationem eſſe id quod iudicat. Pythagorici autem rationem quidem dicunt, ſed non communiter, verùm eam quæ accedit à diſciplinis, quomodo dicebat etiam Philolaus: & cùm ſit vniuerſorum naturę contẽplatrix, habere quandam cum ea cognationem, cùm ſit natura comparatũ vt ſimile comprehendatur à ſimili.

Aſclepiades de fuluo et nigro quid dicat.

Rationẽ eſſe quæ iudicat, dicit Anaxagoras.

Rationẽ quæ accedit à diſciplinis, eſſe iudicatorium dicũt Pythagorei et Philolaus.

„ *Nos certè terra terram conſpeximus, vnda*
„ *Vndam, diuino aëreque aëra: vidimus igne*
„ *Claro ignem. lis lite, amor eſt conſpectus amore.*

Ratio habet quandam cum natura cognationem.

Et quomodo lux quidem, inquit Poſidonius Platonis Timeum explicans, comprehenditur à viſu, qui habet ſpeciem lucis: vox autem ab auditu, qui habet ſpeciem aëris: ita etiam vniuerſorum natura debet comprehendi à ratione quæ eſt ei coniuncta cognatione. eſt autem principium vniuerſorum ſubſtantiæ, numerus. Quamobrem ratio iudex vniuerſorum, cùm non ſit expers eius virtutis, vocari poſſet numerus. Et hoc ſignificantes Pythagorici aliquando quidem dicere conſueuerunt, SVNT autẽ numero omnia ſimilia. aliquando autem dicunt iuraſſe ſacramentum omnium maximè naturale,

Simile cõprehenditur à ſimili.

Viſus habet ſpeciem lucis.

Vox habet ſpeciem aëris.

Numerus principium ſubſtantiæ vniuerſorum.

„ *Non per eum à quo animæ datus ille quaterno noſtræ,*
„ *Naturæ æternæ à quo fons radixque profecta eſt.*

Eum enim in Deum referebant: quaternionẽ autem numerum quendam, qui conſtans ex primis numeris, perfectiſsimum efficiebat numerum, ſicut decem. Vnum enim & duo & tria & quatuor, ſunt decẽ. & eſt hic numerus primus quaternio. Dictus eſt autem fons æternæ naturę, quandoquidem ex eorum ſententia vniuerſus mundus adminiſtratur per harmoniam. Harmonia autem eſt ſyſtema, conſtans ex tribus conſonantiis, Dia teſſaron & Dia pente & Dia paſon. Harum autem trium conſonantiarũ proportiones inueniuntur in prius dictis quatuor numeris, nempe in vno & duobus, & in tribus & quatuor. Nam conſonantia quidẽ Dia teſſaron, ſita eſt in ratione ſeſquitertia: conſonantia autem Dia pente, in ſeſquialtero: conſonantia autẽ Dia paſon, in duplo. Vnde quatuor quidem numerus qui eſt trium ſeſquitertius, quoniam conſtat ex eo & tertia eius parte, continet conſonantiam Dia teſſaron. Tria autem cùm ſit numerus duorum ſeſquitertius, quandoquidem continet ipſum & eius dimidiũ, indicat conſonantiam Dia pente. Quatuor autem qui eſt duplus vnitatis duorũ,

Quaternio numerus perfectiſsimus.

Decem, primus quaternio.

Mundus adminiſtratur harmonia.

Harmonia quid ſit.

Conſonantiæ in quatuor numeris.

Quaternio cur dictus à Pythagora radix & fons æternæ naturæ.

Ex numerorū quatuor rationibus intelligitur & corpus & incorporeum.

comprehendit consonantiam Dia pason. Quoniam ergo quaternio subministrat proportionem dictarum consonantiarum: consonantiæ autem complent perfectam harmoniam: perfecta autem harmonia administrantur omnia: ea de causa cum dixerunt esse fontem & radicem æternæ naturæ. Et alioqui, quoniam ex rationibus horum quatuor numerorum intelligitur & corpus & incorporeum, ex quibus sunt omnia. Nam si fluxerit punctus, visione lineam apprehēdimus, quæ est longitudo carens latitudine. Si fluxerit autem linea, facimus latitudinem, quæ est quædam superficies carens profunditate. Si autem fluxerit superficies, fit corpus solidum. Sed in puncto quidē est vnitas, vt quæ sit indiuidua sicut punctus. In linea autem binarius. vnde adest linea, nempe à signo in signum. & rursus ab hoc ad aliud signum. In solido autem corpote quaternarius. Nam si super quatuor signa quartum in altum extulerimus, fit pyramis, quæ quidem est primum corpus solidæ figuræ. Rationi ergo conueniēter quaternio est fons naturæ vniuersorum. Et alioqui quidquid, inquiunt, ab homine comprehēditur, aut est corpus, aut incorporeum. Siue autem sit corpus, siue incorporeum, non comprehenditur absque numerorum notione. Corpus quidem quoniam trium interuallotum habet dimensiones, ternarium enuntiat numerum. Quoniam autem ex corporibus alia quidem sunt ex iis quæ coniunguntur ac committuntur, vt naues, & catenæ, & turriculæ. Alia autem ex vnitis, quæ ex vno habitu continentur, vt plantæ, & animalia. Alia autem ex distantibus ac discretis, vt chori, & exercitus, & greges. Sed siue constent ex iis quę committuntur, siue ex vnitis, siue ex discretis, habent numeros, quoniam constant ex pluribus. Præterea ex corporibus alia quidem in simplicibus sita sunt qualitatibus, alia autem in multis simul cōgestis: vt pomum. Nam & varium habet colorem ad visum: & succum ad gustum: & odorem ad odoratum: & lenitatem ad tactum. quæ quidē sunt naturæ numerorum. Eadem autem est ratio etiam in incorporeis. siquidem & tempus incorporeum, numero comprehenditur, vt est euidens ex annis & mensibus & diebus & horis. Similiter autem & punctus, & linea, & superficies, & alia, de quibus paulo antè disseruimus: eorum etiam intelligentias colligentes ad numeros. Iis autem quæ dicta sunt, dicunt congruere ea etiam quæ fiunt in vita, & præterea ea etiam quæ fiunt ex artibus. Nam & vita iudicat vnumquodque iis quæ iudicant, quæ quidem sunt mensuræ numeri. Si ergo numerum sustulerimus, tolletur cubitus constans ex duobus semicubi-

De numeris plurima hic præclarè dicuntur.

Mensura, & quidquid iudicat, est ex numeris.

micubitis, & ſex palmis, & vigintiquatuor digitis. Tolletur etiam modius,& trutina,& cætera quæ iudicant. Hæc enim omnia,vt quæ constent ex pluribus,ſunt ſtatim ſpecies numeri. Vnde etiam cætera ex iis continentur, fœnus,teſtimonia,ſententiæ,ſyngraphæ, tempora,periodi. & in ſumma,non poteſt inueniri aliquid in vita quod eius ſit expers. Omnis quidem certè ars non conſtat abſque proportione. Proportio autē ſita eſt in numero. Omnis ergo ars conſiſtit per numerum. Rhodij certè,vt aiunt,rogarunt Charetem Architectum, quantum impenderet pecuniæ ad conſtruendum Coloſſum. cùm is autem aliquid definiiſſet,rurſus rogarunt, Quantum autem ſi vellent eum duplo maiorem conſtruere. Cùm is autem duplum petiiſſet,illi quidem dederūt. Is autem cùm in initia & Coloſſi formę deſcriptionem impendiſſet quod datum fuerat, ſibi mortem conſciuit. Eo autem mortuo, intellexerunt artifices,quòd non oportebat eum petere duplum, ſed centuplum. Non ſolam enim longitudinem, ſed etiā omnem operis ſpatij dimenſionem debebat efficere maiorem magnitudine. Eſt ergo quædam proportio in arte ſtatuaria:ſimiliter autem etiam in pictura. Propter quam ſimilitudinem rectè ſe gerit ex eo quod nullam habeat diuerſitatem ac mutationem. Et communi ratione omnis ars eſt id quod conſtat & eſt collectū ex comprehenſionibus. Quod autem conſtat & eſt collectum,eſt numerus. Rectè ergo habet illud, Numero autem ſunt omnia ſimilia, hoc eſt,rationi iudicanti, & quæ eſt eiuſdem generis cuius numeri qui omnia conſtituerunt. Hæc quidem Pythagorici. Xenophanes autem ex eorum ſententia, qui eum tanquam aliter exponunt, quando dicit,

τάλαντα.

Omnis ars cō ſiſtit ex proportione.

Proportio eſt ex numero.

Chares Architectus cur ſibi mortē conſciuerit.

Coloſſus Rhodius.

προκεντήματα.

Proportio in arte ſtatuaria.

κατ' ἀπαραλλαξίαν.

„ *Nemo virorum illud conſpexit quod ſit apertum:*
„ *De diis nemo, alii quæcunque & dico, videbit.*
„ *Nam ſint facta licet quæ ab eo prædicta fuere,*
„ *Ille tamen neſcit, cunctis & opinio in his eſt.*

Xenophanes.

videtur non omnem tollere comprehenſionem, ſed eam quæ eſt ex ſcientia,& quæ non poteſt aberrare & labi. Relinquit ergo opinabilem. Hoc enim indicat illud, Cunctis & opinio in his eſt. Quo fit vt ex eius ſentētia id quod iudicat,ſit ratio opinabilis,hoc eſt,ratio eius quod eſt probabile, non autem ea quæ ſequitur id quod eſt firmum ac ſtabile. Parmenides autem eius familiaris,damnauit quidem opinabilem, eam, inquam, quæ imbecillas habet exiſtimationes. Eam autem quæ eſt ex ſcientia, & quæ aberrare & falli non poteſt,poſuit eſſe id quod iudicat, relicta etiam fide ſenſuum. Incipiens certè librum

Ratio opinabilis, eſt iudicatorium, vt vult Xenocrates.

Parmenides poſuit iudicatorium, rationem quæ eſt ex ſcientia.

brum De natura, ſcribit hoc modo,

Parmenides.

Me portant quoque equi, quantum tuleritq́ue voluntas
Mittunt. namque viam in celebrem vexere ferentes
Dæmonis, atque via quæ fert per ſingula doctum
Inſignes me ea equi, quorum eſt bona fama, tulerunt.
Quaſſantes iteriſq; duces præiere puellæ.
Eius cum radiis immiſſus fiſtulæ & axis,
Orbibus in geminis tornatis fixus vtrinque eſt
Quando Heliades feſtinauere puellæ
Mittere, linquentes tenebroſa palatia noctis,
Ad lucem, manibus validis & vela mouentes.
Quod ſupra portam ex lapide eſt, ipſum quoque limen.
Illæ autem ætheræ veniunt, portiſq; propinquant,
Quarum vltrix, meritas pœnas reddenſq; viciſsim
Dice clauigera eſt. mulcentes pectora verbis,
A porta vt vectem auferret, fecere puellæ.
Protinus hæ verò pandentes clauſtra, peringens
Expanſis valuis fecerunt eſſet hiatus
Aptatus clauis ab eis dum voluitur axis.
Illis hinc facilè directa eſt orbita currus.
Aſt alacris Dea me excepit, dextraq; prehendit,
His verbis vtens mecum, & ſic ore locuta eſt:
Qui comitaris equos diuinos nate regentes
Currus, hæc qui nunc te ad noſtra palatia portant,
Salue: non mala te duxit fortuna venires
Hoc vt iter: via non hominum vnquam hæc paſsibus vllis
Trita eſt, ſed quæ opus eſt audacter cuncta rogare
Fas & iura ſinunt, veri certiſsima corda
Quænam ſint, hominum & quænam ſit opinio, cui non
Certa adhibenda fides, via num ſit mente petenda,
Hæc tibi tu caueas. Longa experientia morum
Ne te cogat in hanc vt tu tua lumina figas,
Aut aures patulas. à te ratione probetur,
Quam tibi dictaro, longa experientia morum.
Hæc ratio via qua proſit tibi ſola relicta eſt.

Parmenidis de iudicatorio verſus aliquot exponuntur.

In his certè Parmenides equos quidem dicit eum ferre, rationis expertes animi impetus & appetitiones: ferri autem per celebrem & inclytam viam Dæmonis, nempe per contemplationem ex ratione philoſo-

philoſophica. Nam ratio inſtar deducentis Dæmonis, ducit ad vniuerſorum cognitionem. Eius autem filias præire, nempe ſenſus. Ex quibus aures quidem innuit, cùm dicit, Orbibus in geminis fuerat defixus vtrinque Tornatis, nempe in orbibus aurium, per quos vocem accipiunt. Viſiones autem vocauit puellas Heliadas, relinquentes quidem palatia noctis, & vela mouentes ad lucem, propterea quòd abſque luce non ſit earum vſus. Ad Dicen autem ſeu iuſtitiam veniſſe vltricem, pœnas reddentemq́ue viciſſim, quæ eſt clauigera, nempe mentem, quæ habet firmas ac certas rerum comprehenſiones. Quæ cùm eum excepiſſet, pollicetur ſe duo eſſe doctura͂, nempe quænam ſint veri certiſſima corda, nẽpe ſcientiæ greſſum immobilem: alterum autem, quænam ſit hominum opinio, cui non certa adhibenda fides, hoc eſt, quidquid poſitum eſt opinabile, quod eſt infirmum & inſtabile. In fine autem apertè declarat non eſſe attendendos ſenſus, ſed rationem. Longa, inquit, experientia morum Ne te cogat in hanc vt tu tua lumina figas, Aut aures, aut linguam. A te ratione probetur, quam tibi dictaro, longa experientia rerum. Sed hic quoque, vt ex iis quæ dicta ſunt, eſt perſpicuum, cùm quæ eſt ex ſcientia rationem pronunciarit eſſe regulam rerum veritatis, receſſit à ſenſibus attendendis. Empedocles autẽ Agrigentinus, vt ii volunt qui exiſtimant eum exponere ſimplicius, tradit eſſe ſex à quibus iudicatur veritas. Nam cùm duo quæ vim habeant agendi, vniuerſorũ poſuiſſet principia, nempe amicitiam & litem ſeu contentionem, & ſimul meminiſſet quatuor, tanquam materialium, nempe terræ, & aquæ, & aëris, & ignis, ea coniuncta dixit eſſe quæ iudicant. Nam vetus quædã & ex alto, vt prius dixi, petita apud Phyſicos verſatur opinio, quòd ſimilia ſimilibus cognoſcantur. Et eius quidem viſus eſt etiã Democritus aliquas probabiles & plauſibiles afferre rationes. Viſus eſt autem etiam Plato eam tetigiſſe in Timæo. Sed Democritus quidem in animatis & inanimis ea quæ dicit conſtituit. Animantia enim, inquit, ſimul congregantur cum animantibus, vt columbæ ,, cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter au- ,, tem & in inanimis, vt licet videre in ſeminibus quæ cribrantur, & in ,, lapillis qui educũtur à fluctibus. cùm ex cribri quidem circumactio- ,, ne quę ſit ad diſcernendum, lens cum lente collocetur, ordeum cum ,, ordeo, & frumentum cum frumento. Ex vndarũ autem motione ob- ,, longi quidem calculi pellantur ad eundem locum ad quem oblon- ,, gi, teretes autem ad quem teretes, vtpore quòd rerum in his ſimilitudo

Empedocles dicit eſſe ſex à quibus veritas iudicatur.

Similia ſimilibus cognoſcũtur.

Democritus dicit ſimilia cõgregari cum ſimilibus, tã animata quàm inanima.

tudo habeat aliquid quod conciliet. Plato autem in Timæo ad probandum animam esse incorpoream, vsus est eodem genere demonstrationis. Nam si visio, inquit, apprehendens lucem statim est luminosa: auditus autem aërem percussum iudicans, nempe vocem, protinus cernitur ad aëris accedens speciem. Odoratus autem cognoscens vapores, est omnino vaporis aliquam habens formam: & gustus qui humores, humoris habens speciem: & anima ideas suscipiẽs incorporeas, vt quæ sunt in numeris & in finibus corporum, fit incorporea. Cùm sit eiusmodi opinio apud eos qui nos multis seculis pręcesserunt, visus est in ea quoq; versari Empedocles, & ex iis quæ sunt principia quæ omnia constituunt, dicere esse totidem numero quæ iudicant, cùm scripsit,

Sensus sensilia apprehendentes accedunt ad sensibiũ speciem.

Empedocles.

Principia cognosci iis quæ sunt similia principiis, totidẽ numero.

Nos certè terra terram conspeximus, vnda
Vndam, diuino aëreque aëra: vidimus igne
Claro ignem. lis lite, amor est conspectus amore.

ostendens quòd terram quidem comprehendimus terræ participatione, aquam autem participatione aquæ, aërem autem participatione aëris, & in igne conuenienter. Alij autem erant qui dicebant ex sententia Empedoclis, non à sensibus, sed à recta ratione iudicari veritatem. Rectam autem rationem, partim quidem esse diuinam, partim autem humanam. ex quibus diuinam quidem non posse proferri, humanam autem posse. Quòd autem in sensibus non sit veri iudicium, sic ait,

Sensus nõ esse iudicatoria cẽset Empedocles.

Empedocles.

Effusa angusta est nimium nam palma per artus.
Multæ & lemæ quæ curam caligine cæcant,
Et cùm sit viuis vitæ pars parua coacta,
Morte cita ablatis fumi instar vita recedit
Vndique raptatus. Sic totum & iactat habere
Se inuentum, cùm homines nequaquam ea cernere possint,
Auribus aut audire, animo aut comprehendere.

Quòd autem nõ possit perfectè comprehendi veritas, nisi quantum consequitur humana ratio, declarat subiũgens ad ea quæ sequuntur,

Veritas non comprehenditur, nisi quantum humana ratio consequitur.

Sic quoniam sed aberras,
Scitare. haud vltra nam hominũ prudentia pergit.

Et cùm per ea quæ deinceps sequuntur, increpasset eos qui se plus nosse profitentur, statuit quòd quidquid per vnumquemque accipitur, est fide dignum, si eis præsit ratio. Dicit enim,

Verùm Dij illorum furias auertite linguæ,

Atque

,, *Atque ore ex sancto purum deducite fontem.*
,, *O Musa & celebris, cui brachia candida, Virgo,*
,, *Quæ fas est homini audire, ego te rogo supplex,*
,, *A pietate velis facilem vt tu mittere currum.*
,, *Gloria nec cogat flores te carpere honoris*
,, *A mortalibus, vt mouearis dicere plura.*
,, *Confide, & sophiæ tunc ad extrema feraris.*
,, *Quilibet in palma at residentem conspice clauum*
,, *Quemlibet, haud visus maiorq́; fides habeatur,*
,, *Quàm auditus. non eius quàm quod lingua reuelat.*
,, *Nulliúsve ex aliis, quorum est perceptio mentis.*
,, *A membrisq́; fidem arce: qua rationeq́, apertum est*
,, *Vnumquodque intellige.*

Heraclitus sensum dicit nō fide dignū, rationem autem statuit esse iudicatorium.

Hæc quidem Empedocles. Heraclitus autem quoniam rursus videbatur esse duobus instrumentis munitus ad cognoscendam veritatē, nempe sensu & ratione, ex iis sensum, sicut ii quos prius diximus, existimauit non esse fide dignum. Rationem autem ponit eam esse quæ ,, iudicat. Sed sensum quidem refellit, dicens ad verbum, Mali sunt te- ,, stes hominibus oculi, & aures barbaras habentium animas. Quod perinde est ac si dicas, Est barbararum animarum credere sensibus rationis expertibus. Rationem autem veritatis iudicem pronunciat, non quancunque, sed communem & diuinam. Quænā autem ea sit, breuiter est ostendendum. Placet enim Physico, id quod nos ambit, esse & rationis particeps, & prudentia præditum. Hoc longè ante indicauit Homerus, dicens,

Aër ambiens est particeps rationis.

Homerus.

,, *Terrenorum hominum est mens & prudentia talis,*
,, *Ad qualem ipse diem deducit Iuppiter illos.*

Archilochus quoque dicit homines talia mente versare, ad qualem diem deducit eos Iupiter. Dictum est id ipsum quoque ab Euripide,

Euripides.

,, *Haud facilè quis tu sis potest conicier,*
,, *O Iuppiter, naturæne necessitas,*
,, *Méns ne hominum. te ego tamen rogauerim.*

Diuinam rationem per inspiratione attrahentes, efficimur intelligentes.

Hanc ergo diuinam rationem, cùm, vt vult Heraclitus, attraxerimus per inspirationem, efficimur intelligētes: & in somnis quidem obliuiosi, in vigilando autem rursus prudentia prędiri. Nam cùm in somnis obstructi sint sensuum meatus, separatur mens quæ est in nobis, à coniūctione quæ illi intercedit cum eo quod ambit, sola seruata quæ adhærescit adnata respiratione, veluti quadā radice: & separata amittit quam

tit quam prius habebat vim recordandi. In vigilando autem rursus,
cùm per sensuum meatus veluti per quasdam fenestras prospexerit,
& cum eo quod ambit cõgressa fuerit, induit vim rationis. Quomo-
do enim carbones si igni appropinquannt, fiunt ignei per alteratio-
nem, separati autem extinguũtur: ita etiam pars illa, quæ ab eo quod
ambit in nostris corporibus est peregrinata, per separationem quidẽ
fit propemodum expers rationis: per cõiunctionem autem cum plu-
rimis meatibus, fit eiusdẽ generis & formæ cuius est totum seu vni-
uersitas. Hanc autem communem rationẽ & diuinam, & cuius par-
ticipatione efficimur participes, dicit Heraclitus esse id quod iudi-
Quod placet omnibus, est fide dignum. cat. Quo fieri vt id quidem quod omnibus placet, sit fide dignum.
comprehenditur enim communi & diuina ratione: quod autem vni
soli occurrit, minimè sit fide dignũ propter causam contrariam. Phy-
sica certè incipiens, & quodammodo ostendẽs id quod ambit, dicit,
» CVM est autem hæc ratio, non intelligẽtes fiunt homines etiã prius-
» quam audierint, & cùm primùm audierint. Nam cùm hęc fiant ex ra-
» tionibus, videntur imperiti experientes dicta & facta, qualia ego re-
» censeo, secundum naturam diuidens vnumquodque, & dicens quo-
» modo se habeat. Aliàs autem latent homines quæcunq; faciunt ex-
» perrecti, quomodo etiam obliuiscuntur quæcunq; faciunt dormien-
tes. Cùm enim per hæc disertis verbis ostendisset, quòd per diuinæ
rationis participationem agimus & intelligimus, & pauca prius dis-
Ratio communis est iudicatorium. κοινός. ξυνός. » seruisset, subiungit, Quamobrẽ oportet sequi eam quæ est commu-
» nis. Simul enim est communis. Cùm simul autem sit communis ra-
» tio, viuunt multi tanquam propriam habentes prudentiam. Illa au-
» tẽ nihil est aliud quàm expositio modi administrandæ vniuersitatis.
» Quamobrẽ in eo in quo fuerimus participes eius memoriæ, verum
dicimus: in quibus autem priuatim ac separatim agimus, falsum. Nũc
enim in his, verbis pronuntiat disertissimis, communem rationẽ esse
id quod iudicat: & quæ communiter quidem apparent, dicit esse fide
digna, vt quæ communi iudicentur ratione: quæ autem vnaquaque
Ex sensibus nihil apparere dicit Democritus. seorsum, falsa. Atque hęc erat quidem sententia Heracliti. Democri-
tus autem ea quidem tollit, quæ apparent sensibus: & ex iis dicit ni-
hil verè apparere, sed solùm ex opinione: verum autem esse in iis quę
Verum est in iis quæ sunt. » sunt: esse autem atomos & inane. Lege enim est, inquit, dulce, & le-
» ge amarum: lege calidum, & lege frigidum: lege color: causa autem
Esse atomos & inane. » atoma & inane. Quæ autem esse existimantur, & reputantur sensi-
» lia, ea nõ sunt re vera. Sola autem sunt atoma & inane. In κρατυντηρίοις
autem

autem quæ vocat, quamuis sit pollicitus se sensibus vim attributurũ, nihilo minus inuenitur eos condemnare. Nos autem eo quidẽ quod est, nihil veri intelligimus, sed transmutati ex affectione corporis, & eorum quæ ingrediuntur, & eorum quæ ex aduerso obsistunt & obfirmantur. Et rursus, Causa quidem quòd non intelligimus quòd nõ sit vnumquodque quale est, multis modis est declarata. In libro autẽ de Ideis, dicit oportere hominem hac regula scire quòd liberatus sit à causa. Et rursus, Ostendit quidem hæc quoque ratio, quòd per causam de nulla re quidquam scimus, sed est singulis opinio, ἐπιρυσμίε, id est affluxus. Et rursus, Quanquam erit euidens, quòd per causam scire quale sit vnumquodque, sit in dubio. Atque in hoc quidẽ ferè omnem mouet comprehensionem, & præcipuè solos insectatur sensus. In regulis autem duas dicit esse cognitiones: alteram quidẽ per sensus, alteram verò per cogitationem. Ex quibus cognitionem quidẽ per cogitationem deducit ad iudicium veritatis, ei tribuens quod sit fide digna: cognitionem autem per sensus, nominat tenebricosam, ei auferens quòd non aberret in vero discernendo. Dicit autem ad verbum, Cognitionis autem duæ sunt species: altera quidem vera & germana, altera verò tenebricosa. Et tenebricosæ quidem sunt hæc omnia, visus, auditus, gustus, tactus. Vera autem & germana est, quæ est ab ea secreta. Deinde tenebricosæ veram præferens ac germanam, subiungit dicens, Quando tenebricosa non potest amplius nec minimum videre, nec audire, nec odorari, nec gustare, neque tactu sentire, sed subtilius. Est igitur ex eius quoq; sententia, ratio id quod iudicat, quam appellat veram & germanam cognitionem. Diotimus autem dicebat ex eius sententia esse tria quæ iudicãt. eorum quidem quæ non sunt euidentia comprehensionis, ea quæ apparent, vt dicit Anaxagoras, quem propterea laudat Democritus. Quæstionis autẽ seu inquisitionis notionem. De quolibet enim vnum cernitur principium, scire id de quo est quæstio. Eligendi autem & fugiendi, animi motus. Id enim quod est nobis proprium ac familiare, est eligendum: id autem à quo sumus alieni, est fugiendum. Atque talis quidẽ est historia veterum, de eo quo iudicatur veritas. Deinceps autem eas quoque attingamus hæreses, quæ sunt post Physicos. Plato ergo in Timæo cùm res diuisisset in eas quæ cadunt sub intelligentiam, & in eas quæ sunt sensiles, dicens ratione quidem posse comprehendi ea quæ cadunt sub intelligentiam, opinabilia autẽ esse sensilia, apertè definiit rationẽ esse id, quo rerum iudicatur cognitio, simul etiam

Per causam nihil sciri sed per opinionem vult Democritus.

Cognitio per cogitationẽ ducit ad iudiciũ veritatis.

γνώμη.

Cognitionis duæ species, nẽpe altera vera & germana, altera autẽ tenebricosa.

Tria iudicatoria ex Diotimi sententia, ea quæ apparent, notio, & motus animi.

Plato rationẽ censet esse iudicatorium cum euidentia sensuum.

comprehendens eam quæ per sensum existit, euidentiam. Sic autẽ dicit, » Quid est quod semper est, & ortũ nõ habet. & quid est quod sem» per quidẽ fit & oritur, nunquam autẽ est. illud quidem quod intelli» gentia cum ratione est comprehensibile: hoc autem opinione cum sensu. Comprehensibilem autem dicunt apud eum vocari rationem Platonici, quæ est communis euidentiæ & veritatis. Oportet enim rationem in iudicanda veritate proficisci ab euidentia. Etsi autẽ per euidentiam verorum fit iudicium, non sufficit tamen euidẽtia ad verum cognoscendum. Nõ enim si quid apparet ex euidentia, hoc etiã verè est: sed oportet adesse id quod iudicat, quidnã solum appareat, & quidnam cum eo quod apparet, reuera etiam subiiciatur, nempe rationem. Oportet ergo vtraque conuenire, nempe & euidentiam, vt ex qua, tanquam è carceribus, emittatur ratio ad iudicandam veritatem: & ipsam rationem ad discernendam veritatem. Ad consequendam autem euidentiam, & discernendum quod in ea est verum, ratio rursus habet sensum adiutorem. Nam per eum accipiens phantasiam seu visionem, efficit intelligentiam & veri scientiam. Quo fit vt ea comprehendat euidentiam & veritatem. quod quidem perinde est ac comprehensibile. Sic quidem Plato. Speusippus autẽ, quoniam ex rebus aliæ quidem sunt sensiles, aliæ verò quæ cadũt sub intelligentiam, earum quidem quæ cadunt sub intelligẽtiam, dixit esse iudicem, rationem quæ est ex sciẽtia: sensilium autem, sensum qui est ex scientia. Sensum autem qui est ex sciẽtia, existimauit esse eum qui est particeps veritatis ex ratione. Quomodo enim tibicinis aut psaltæ digiti artificiosam quidem habent operationem, sed quæ non in ipsis primò perficiatur, sed absoluatur ex exercitatione profecta ex ratiocinatione. Et quomodo sensus Musici habet quidem euidẽtiam apprehendentem id quod est concinnum & inconcinnum, eam autẽ non ex se natam, sed quæ accessit ex ratione ac consideratione: ita etiam sensus qui est ex sciẽtia, naturaliter est particeps vsus qui est ex scientia, ad discernenda citra errorem ea quæ sunt subiecta. Xenocrates autem dicit tres esse essentias: aliam quidem sensilem, aliam verò quę cadit sub intelligentiam, aliam verò compositam & opinabilem. Ex quibus sensilem quidem esse, quæ est intra cœlum: sub intelligentiam autem cadentem, omnium quæ sunt extra cœlum: opinabilem autem & compositam, ipsius cœli. Nam sensui quidem est aspectabilis: sub intelligentiam autem cadit per Astrologiam. Cùm hæc autem ita se habeant, essentiæ quidem quæ est extra cœlum, & quæ

Ratio in iudicanda veritate proficiscitur ab euidentia.

Ad consequẽdam euidentiã ratio habet sensum adiutorẽ.

Ratio per sensum accipit phantasiam.

Ratio est iudicatorium intelligibilium, sensus qui est ex scientia sensilium, vt vult Speusippus.

Sensus quisnã sit ex scientia.

Tres essentiæ, nempe, sensilis, intelligibilis, composita et opinabilis, secundum Xenocratem.

Tria iudicatoria, scientia, sensus, opinio.

quæ cadit sub intelligentiam, iudicem pronunciauit scientiam: eius autem quæ est intra cœlum, & sensilis, sensum: mixtæ autem, opinionem: & ex his communiter, id quidem quod iudicat per rationem quæ est scientia, esse firmum, stabile ac verum: quod autem per sensum, verum quidem, sed non ita vt quod per ratione quæ est ex scientia: compositum autem esse commune veri & falsi. Nam ex opinionibus aliam quidem esse veram, aliam verò falsam. Vnde etiam traditas esse tres Parcas. Atropon quidem esse eorum quæ cadunt sub intelligentiam, vt quæ non possit transmutari: Clotho autem, sensilium: Lachesin autem, opinabilium.

Tres Parcæ tria significant iudicatoria.

Arcesilaus autem ex proposito quidem & consulto nihil constituit quod iudicaret. Qui autem existimant eum constituisse, tradiderunt eum id fecisse, vt haberet quod obiiceret Stoicis. Illi enim dicunt esse tria inter se coniugata, scientiam, opinionem, & quæ est in eorum confinio collocata, comprehensionem. Ex quibus scientiam quidem esse, firmam ac stabilem & immutabilem à ratione comprehensionem: opinionem autem, imbecillam & falsam assensionem: comprehẽsionem autem, quæ inter vtrunque intercedit, quæ est etiã assensio phantasiæ seu visionis comprehendentis. Comprehendens autem phantasia, ex eorum sententia, est vera & eiusmodi vt non possit esse falsa. Ex quibus scientiam quidem dicunt consistere in solis sapientibus: opinionem autem in solis stultis: comprehensionem verò esse communem vtrorumque: & eam esse quo iudicatur veritas.

Tria iudicatoria ponũtur à Stoicis, scientia, opinio, comprehensio.

Cùm hæc autem dicant Stoici, se opposuit Arcesilaus, ostendens comprehensionem non esse id quod iudicat inter scientiam & opinionem. Ea enim assensio, quam dicunt comprehensionem & comprehendentem visionem, aut est in sapiente, aut in stulto. Sed si sit in sapiente, est scientia: & si in stulto, opinio. & præter hæc nihil aliud sumptum est quàm nomen. Si autem comprehensio est assensio phantasiæ seu visionis comprehendentis, non potest esse. Primum quidem, quia visioni non fit assensio, sed rationi. Pronunciatorum enim sunt assensiones. Secundum autẽ, quoniam nulla inuenitur eiusmodi vera phantasia, vt non possit esse falsa, vt per multa & varia ostenditur. Si non sit autem comprehendens phantasia, nec erit comprehensio. est enim comprehendens phantasia, assensio. Si non sit autem comprehensio, omnia erunt eiusmodi vt minimè comprehendantur. Quòd si sint omnia eiusmodi vt minimè possint comprehendi, sequetur etiam, vt ex sententia Stoicorũ assensionem sustineat sapiens. Sic autem cõsideremus. Si sint omnia eius-

Arcesilaus negat comprehensionem esse id quod iudicat inter scientiam & opinionem.

Sapientem sustinere assensionem etiã secundum Stoicos probat Arcesilaus.

eiusmodi vt non possint comprehendi, propterea quòd non sit id quod apud Stoicos iudicare dicitur, opinabitur sapiens. Nam cùm nihil sit quod pôssit comprehendi, si alicui assentitur, assentietur ei quod non potest comprehendi. Assensio autem est ei quod non potest comprehendi, assensio. Quare si sapiens est ex iis qui assentiuntur, erit sapiens ex iis qui opinantur. Ex iis autem qui opinantur non est sapiens. hoc enim esset, vt est eorum sententia, insipientiæ & peccatorum causa. Non est ergo sapiens ex iis qui assentiuntur. Quòd si ita est, de omnibus oportebit eum minimè assentiri. non assentiri autem nihil est aliud quàm sustinere assensionẽ. De omnibus ergo assensionem sustinebit sapiens. Sed quoniam post hoc oportebat etiā quærere de vitæ traductione, quæ absque eo quod iudicat tradi non potest, à quo etiam felicitas, hoc est vitæ finis, pendentẽ habet probationem: dicit Arcesilaus quòd qui de omnibus sustinet assensionẽ, eligenda & fugienda & communiter quæ sunt agenda diriget per id quod est probabile: & id sequens tanquam iudicem, rectè se geret. accedere enim felicitatem per prudentiam: moueri autem prudentiam in rectè factis. Rectè autem factum esse, quod cur factum sit, rationi consentanea & probabilis potest reddi causa. Qui ergo attendit id quod est probabile, rectè se geret, & erit beatus. Hæc Arcesilaus. Carneades autem non solùm Stoicis, sed etiam omnibus qui eū præcesserunt, aduersabatur de eo quod iudicat. Et prima quidem & communis est ei aduersus omnes oratio, per quam ostendit absolutè nihil esse à quo iudicetur veritas, non rationem, non sensum, non phantasiam seu visionem, nec vllum aliud ex iis quæ sunt. hæc enim omnia, vt vno verbo complectamur, nos fallere. Secūda autem, qua ostendit, quòd etiāsi sit id quod iudicat, non posse id consistere absq; affectione quæ fit ab euidentia. Quoniam enim vi sentiendi differt animal ab inanimatis, omnino & se & externa per eum apprehēdet. Sensus autem manens immobilis, & impatibilis, & immutabilis, nec est sensus, nec aliquid apprehendit. Mutatus autem & quodammodo affectus ab incursione euidentium, tunc res indicat. In affectione ergo animæ quæ oritur ex euidentia, quærendum est id quod iudicat. Hæc autem affectio debet indicari, cùm id appareat quod ipsam immisit. quæ quidem affectio non est alia quàm phantasia. Quamobrē dicendum est etiam phantasiam esse quandam in animali affectionē, quæ & se & aliud ostendat: vt cùm aliquid aspexerimus, ait Antiochus, visu quodammodo afficimur: nec eum sic habemus affectum, vt habe-

In vita agēda sequitur scepticus probabile.

Rectè factum quid sit.

Nullum est iudicatorium, nō ratio, non sensus, non phantasia, nec vllū aliud, vt vult Carneades.

Phātasia quænā sit affectio in animali.

vt habebamus priusquam aspiceremus. Per eam autem alterationem duo apprehendimus: vnum, ipsam alterationem, hoc est phantasiam: secundum autem, id quod indidit alterationem, nempe aspectabile. Et similiter in aliis sensibus. Quomodo ergo lux & seipsam indicat, & omnia quæ sunt in ipsa: ita etiam phantasia cùm sit dux princeps cognitionis quæ est in animali, debet instar lucis & seipsam ostendere, & indicare euidens illud quod eam effecit. Sed quoniã non quod verè est, semper indicat: sæpe autem fallit, & discrepat à rebus quæ eam immiserunt, vt mali nuncij: necessariò sequitur, quòd non omnis phantasia potest relinquere iudicium veritatis, sed solùm esse vera. Rursus, quoniam nulla est adeò vera vt non possit esse falsa, & in qualibet quæ videtur esse vera, inuenitur aliqua falsa quę minimè ab ea differt, erit id quod iudicat, in cõmuni phantasia seu visione, nempe veri & falsi. Communis autem horum phantasia non comprehendit. Si autem non comprehendit, nec erit quod iudicat. Si nulla autẽ phantasia vim habet iudicandi, nec ratio erit id quod iudicat. ea enim deducitur à phantasia. & meritò. Nam primum quidem ei debet apparere id quod iudicatur. Nihil autem potest apparere absque sensu experte rationis. Neque ergo sensus expers rationis, neque ratio est id quod iudicat. Atque hæc quidem aliis resistens Philosophis disserebat Carneades, vt ostenderet non esse quod iudicat. Rogatus autẽ ipse quoque quidnam esset quod iudicaret ad vitam traducendam, & ad acquirendã beatitudinẽ, vi cogitur per se aliquid de eo decernere, assumens & probabilem phantasiam, & probabilem simul & indiuulsam, & discurrentem seu circumeuntem. Quænam sit autem harum differentia, breuiter est ostendendum. Phantasia ergo seu visio, est alicuius phantasia, nempe & eius ex quo fit, & eius in quo fit. Et ex quo quidem fit, vt externi subiecti sensilis. In quo autem fit, vtpote hominis. Cùm autem sit eiusmodi, duas habet habitudines: vnã quidem, vt ad id quod phantasia apprehenditur: alteram autem, vt ad id quod visione apprehẽdit. Et ex habitudine quidem ad id quod visione apprehenditur, fit vera vel falsa. Et vera quidem, quando consonat cum eo quod phantasia apprehẽditur: falsa autem, quando dissonat. Ex habitudine autem ad id quod apprehendit, alia quidem est quæ videtur vera, alia verò quæ videtur falsa. Ex quibus, quæ videtur quidem vera, appellatur emphasis apud Academicos, & probabilitas, & probabilis phantasia. Quæ autem non videtur vera, appellatur apemphasis, & improbabilitas, & non probabilis phantasia.

Ratio deducitur à phantasia.

Phãtasia alia est probabilis, alia probabilis simul & indiuulsa & transiens.

Phãtasia vera quæ sit.

Phãtasia falsa quæ sit.

Emphasis probabilitas apud Academicos.

Apemphasis, improbabilitas.

Neque enim quod ex se videtur falsum, neque quod est quidem verum non autem videtur, à natura habet insitum vt nobis persuadeat. Ex his autem phantasiis, ea quidem quæ est apertè falsa & non videtur vera, circumscribit quidem, nec est id quod iudicat, si sit quidem ex eo quod est, ab eo autem discrepet & ei non congruat: cuiusmodi erat vna ex furiis quæ ab Electra incurrit in Orestem. Eius autem quæ videtur vera, alia quidem est exilis, vt quæ est in eo quod minimum abest vt cernatur: aut quòd non sit satis spatii, aut propter imbecillitatem visus, qui confusè aliquid accipit & non expresse. Alia autem est quæ cum eo quòd apparet vera, hoc quoque habet, vt valde videatur esse vera. Ex quibus rursus, quæ est quidem exilis & soluta remissaque phantasia, non potest esse id quod iudicat. Quòd enim neque ipsum, neque quod eam effecit, apertè potest indicare, non potest nobis persuadere, neque ad assensum attrahere. Quæ autem videtur vera & satis apparet, est ea quidē iudex veritatis, vt vult Carneades. Cùm autem ea sit quæ iudicet, satis magnam habet latitudinem: & cùm ea intenditur, alia in alterius specie probabiliorem & quæ vehemētius pulsat, habet visionem. Probabile autem in præsentia dicitur tripliciter. Vno quidem modo id quod est verū, & videtur verum. Altero autem, id quidem quod est falsum, videtur autē verum. Tertiò autem, verum commune vtriusque. Vnde id quod iudicat, erit phantasia quæ videtur vera, quam etiam probabilem appellabant Academici. Incurrit autem nonnunquam etiam falsa, vt necesse habeat aliquando vti communi phantasia falsi & veri. Non tamen propterea quòd ea rarius incurrit, ea, inquam, quæ verum imitatur, fides non est habenda ei quæ magna ex parte est vera, cui euenit vt per eam magna ex parte dirigantur iudicia & actiones. Atque id quidem quod primò & communiter iudicat, ex Carneadis sententia est huiusmodi. Quoniam autē aliquando non vnius generis consistit phantasia, sed catenæ instar altera pendet ex altera, aderit secundum quod iudicet, nempe simul probabilis & indiuulsa phantasia. vt qui hominis attrahit visionem, necessariò etiam accipit visionem eorum quæ sunt circa ipsum, & eorum quæ sunt extra. Eorum quidem quæ sunt circa ipsum, coloris, magnitudinis, figuræ, motus, sermonis, vestitus, calceaturæ. Eorum autē quæ sunt extrà, vt aëris, lucis, diei, cœli, terræ, amicorum, & aliorum omnium. Quando ergo nulla ex his phantasiis nos traxerit, vt videatur falsa, sed omnes eodem concentu videntur veræ, magis credimus. Nam quòd iste sit Socrates credi-

Probabile dicitur tripliciter.

Phātasia probabilis et indiuulsa.

credimus, ex eo quòd omnia ei adsint quæ consueuerunt, color, magnitudo, figura, gestus, pallium, quòd hic sit, & nulla in re à seipsa dissideat. Et quomodo nonnulli Medici eum qui verè febricitat, sumūt non ex vno symptomate, vtpote ex vehementia pulsus, aut ex abundantia caloris, sed veluti ex concursu caloris simul & pulsus, & ex vlceroso tactu, & ex rubore & siti, & iis quę in simili proportione conueniunt: ita etiam Academicus ex visorum concursu facit iudicium veritatis. & cùm nullum ex iis quæ sunt in concursu visis, tanquā falsum eum attrahit, dicit verum esse quod incurrit. Quod autem fidei faciendæ sit quæ diuelli non potest concursio, patet ex Menelao. In naui enim relicto Helenæ simulachro, quod Troia abduxerat tanquā Helenam, cùm in Pharum insulam ascēdisset, videt veram Helenam: & ab ea veram attrahens phantasiam, non tamen credit ei phantasię, propterea quòd abstraheretur ab alia, qua sciebat se in naui reliquisse Helenā. Talis est ergo indiuulsa phantasia, quæ videtur ipsa quoq; habere errorē, propterea quòd inueniatur alia magis indiuulsa quàm alia. Indiuulsæ autem phantasiæ ea est fide dignior & perfectior, quę cum eo quòd sit indiuulsa, facit iudicium. Est pręterea quæ circuitione vtitur. Quænam autem sit eius forma, proximè est ostendendum. Nam in indiuulsa quidem tantùm quæritur, vt nulla ex iis quę sunt in concursu, phantasiis tanquā falsa nos attrahat, omnes autem videantur esse veræ & non improbabiles. In ea autem quæ fit ex concursu qui vtitur circuitione, attentè examinamus vnamquanque earū quæ sunt in concursu. Quod quidem fit etiam in concionibus, quando populus examinat vnumquenque eorum qui vel sunt gesturi magistratū, vel iudicaturi, sítne dignus cui mandetur magistratus aut munus iudicandi. Nempe cùm in loco iudicij sit id quod iudicat & id quod iudicatur, & id per quod fit iudicium, recessúsque & interuallum, figura, tempus, modus, affectio, operatio: vnumquodque eorum quale sit discernimus. Id quidem quod iudicat, num visus sit hebetatus. Nam si sit eiusmodi, est imbecillus ad iudicandum. Id autem quod iudicatur, num non sit nimis paruum. Id autem per quod fit iudicium, num aër sit obscurus. Recessus, num subiiciatur nimis magnus. Interuallum, num sit confusum. Locus, num sit hians & vastus. Tempus, num sit citum. Affectionem, num sit furiosa. Operationem, num non sit admittenda. Nam si hæc in vno sint omnia, id quod iudicat est probabilis phantasia, & quæ est simul probabilis & indiuulsa, & præterea quæ vtitur circuitione. Quamobrem quomodo

Vt ex multis symptomatibus iudicant Medici, ita ex multorum visorum cōcursu sceptici.

Helena vera & eius simulachrum.

Phantasia discurrens seu vtens circumitione.

modo in vita quando de parua quidem re quærimus, vnũ testem examinamus: quando autem de re maioris momenti, plures: quando autem de re magis necessaria, examinamus vnumquenque eorum qui testificantur ex eorum præsentium confessione: ita, inquit Carneades, in rebus quidem leuibus & non magni ponderis, sola probabili phantasia vtimur ad iudicandum: in rebus autem quæ sunt alicuius momenti, indiuulsa: in iis autem quæ pertinẽt ad bene beateq́; viuendum, ea quæ vtitur circuitione. Verumenimuero quomodo in rebus quæ sunt magni momenti, dicunt se diuersam assumere phantasiam: ita etiam in diuersis circunstantiis nequaquam sequi eandẽ. Nam si quidem solùm probabilem dicunt attendere phantasiam, in iis in quibus non dat nobis circunstantia satis temporis ad rem accuratè considerandam. Vt, exempli causa, hostes persequuntur quempiam, & cùm venisset ad quoddam antrum, visione apprehẽdit quòd illic sint hostes in insidiis. Deinde ab illa arreptus visione, vt quæ sit probabilis, declinat & fugit antrum, visi sequens probabilitatem, priusquam accuratè & diligenter attenderet, re verà ne essent in eo loco hostium insidiæ, an non. Probabilem autem sequitur etiam ea quæ circuitione vtitur, in iis in quibus datur tempus ad attentè singula persequendo ac tractando vtendum rei incurrentis iudicio. vt cùm quispiam in domo obscura aspexisset funem circumuolutum, statim quidem suspicatus esse serpentem, transiliit. Postea autem conuersus, verum examinat: cumque inuenisset immobilem, iam quidem eo propendet cogitatio, quòd non sit serpens. Considerãs autem quòd aliquando serpentes sunt immobiles hiberno gelu concreti, spiram illam seu inuolucrum percutit baculo: & cum tunc circuitione sic indagasset visum quòd incurrebat, assentitur esse falsum quòd sit serpens corpus illud quod visione apprehẽderat. & rursus, vt prius dixi, apertè videntes assentimur quòd hoc sit verum, cum prius cogitantdo percurrerimus quòd sensus habemus integros, vigilantes autem & non in somnis videmus: simul etiã adest aër perspicuus, & proportione conueniens interuallum, & eius quod incurrit immobilitas. Quo fit vt per hæc sit nobis fide digna phantasia, cùm habuerimus satis temporis ad persequendum cogitatione ea quæ cernũtur in loco. Eadem est etiam ratio de indiuulsa phantasia. eam enim admittunt, cùm nihil est quod possit retrahere, vt prius dictum est de Menelao. Sed cùm sit à nobis explicata historia Academica quæ ab alto à Platone duxit originem, non est vtique alienum persequi sectam Cyrenai-

Circunstãtiæ efficiunt vt nõ semper iisdem vtamur phantasiis.

Cyrenaicorum. Videtur enim eorum quoq; hæresis orta esse à conuersatione cum Socrate, à qua etiam orta est successio Platonis. Dicunt ergo Cyrenaici iudices esse affectiones, solasque comprehendi & non esse fallaces. eorum autem quæ procreãt & efficiunt affectiones, nihil esse quod possit comprehendi, neque quod possit non fallere. Nam quod, inquiunt, dealbamur & dulcedine afficimur, dicere possumus asseueranter, neque quòd falsũm dicamus conuincemur. Quòd autem id quod procreat & efficit affectionem, sit album aut dulce, non possumus enuntiare. Nam est probabile quòd etiã à non albo albi afficiamur, & dulces à non dulci. quandoquidem is quidẽ cui caligant oculi, & qui morbo laborat regio, ita mouetur ab omnibus, vt fuluescat: qui autem ophthalmia laborat, fit ruber: qui verò compressit oculum, mouetur tanquam à duobus: qui verò est furore correptus, geminas videt Thebas, & visione Solem apprehendit geminum. In his autem omnibus, quòd sic quidem afficiantur, nempe fului fiant aut rubri aut duplices, verum est. Quòd autem sit fuluum quod eos mouet, aut rubrum, aut duplex, falsũm esse est existimatũ: Ita nos quoque est consentaneum nihil amplius accipere quàm nostras ipsorum affectiones. Vnde aut ponẽdum est affectiones esse ea quæ videntur, aut ea quæ sunt efficientia affectionum. Et si dicamus quidem esse affectiones ea quæ videntur, omnia quæ videntur dicendum est esse vera & eiusmodi vt possint comprehendi. Si autem efficientia affectionum appellamus ea quæ videntur, omnia quæ videntur dicendum est esse falsa, nec posse comprehendi. Quod enim nobis accidit, suam nobis ostendit affectionem, & nihil amplius. Vnde si oportet verum dicere, sola affectio est quæ nobis videtur. Quod est autem extrinsecus, & est efficiẽs affectionis, fortè quidem est, nobis autem non videtur. Et ea ratione in propriis quidem affectionibus nos omnes minimè erramus. In subiecto autẽ externo erramus omnes. & illæ quidem possunt comprehendi, hoc autem non potest, cùm ad id discernẽdum anima sit valde imbecilla, propter loca, propter interualla, propter motus, propter mutationes, propter alias plurimas causas. Vnde nec in hominibus dicũt esse aliquid commune quod iudicet, poni autem nomina communia iudiciis. Nam albũ quidem & dulce vocant omnes communiter. commune autem aliquid album aut dulce non habent. Vnusquisque enim apprehendit propriam affectionem. an autem hæc ei & proximo ex albo ingeneretur affectio, neque ipse potest dicere, vt qui proximi non suscipiat affectio-

Cyrenaicorũ secta sicut & Platonicorum secta à Socrate orta est.

Affectiones sunt iudices, et veræ.

Efficientia affectionum non iudicant, & possunt esse falsa.

παραπλή-ξι.

In affectionibus nostris non erramus.

In subiecto externo erramus omnes.

Iudicatorium commune nullum est in hominibus.

Affectio nulla est cõmunis, sed est cuiuslibet propria affectio.

affectionem: neque proximus affectionem illius nõ suscipiens. Cùm autem nulla sit in nobis communis affectio, temerarium est dicere, quòd id quod mihi videtur, tale etiam videtur adsistenti. Nam fortè quidem ego ita sum cõcretus, vt dealber ab eo quod incutit extrinsecus: alter autem sic constitutum habet sensum, vt aliter sit affectus. Non est ergo omnino commune id quod nobis videtur. Quòd autẽ re vera ptoptet diuersas sensus constitutiones, non similiter & eodẽ modo moueamur, perspicuum est & in iis qui regio morbo laborãt, & in iis qui ophthalmia, & in iis qui affecti sunt secundum naturam. Quomodo enim ex eodem alij quidem ita sunt affecti vt fului fiant, alij verò rubri, alij autem albi: ita etiam est consentaneum, eos qui secundum naturam sunt affecti, propter diuersam sensuum constitutionem, ab iisdem nõ moueri similiter: sed aliter quidem album, aliter verò nigrum: & aliter quidem eum qui cęruleis, aliter verò eum qui nigris est oculis. Quo fit, vt rebus quidẽ communia nomina imponamus, proprias autem habeamus affectiones. Iis autem quæ dicuntur de illis quæ iudicant ex horum virorum sententia, conuenire videntur & quæ dicuntur de finibus. Nam etiam ad fines peruadunt affectiones. Ex affectionibus enim aliæ quidem sunt iucundæ, aliæ verò asperæ & molestæ, aliæ verò intermediæ. Et asperas quidem ac molestas dicunt esse malas, quarum finis est dolor: iucundas autem, bonas, quarum finis, qui falli non potest, est voluptas. Quæ autem sunt intermediæ, nec sunt bonæ nec malæ, quarũ finis nec est bonus nec malus, qui quidem est affectio inter voluptatem & dolorem. Affectiones ergo sunt omnium iudices & fines: & viuimus, inquiunt, ea sequentes, attendentes euidentiam & iucunditatem. Euidentiam quidem in aliis affectionibus: iucunditatem autem in voluptate. Hęc quidem Cyrenaici, magis contrahentes id quod iudicat, quàm Platonici. Nam illi quidem ipsum faciebant compositum ex euidentia & ratione: isti autem id sola circunscribunt euidẽtia & affectionibus. Non procul autem ab eorũ sententia videntur esse, qui pronunciant veritatem iudicari à sensibus. Nam quòd fuerint qui hoc censerent, planum fecit Antiochus Academicus in secundo tegularium, disertis „ & expressis verbis scribens, Quidam autem alius, in Medicina qui„ dem nulli secundus, & qui attigerat etiam Philosophiam, persuasum „ habebat, sensus quidem re ipsa & verè esse apprehensiones: ratione „ autem nihil nos omnino comprehendere. Videtur autem per hæc Antiochus prius dictam sectam ponere, & Asclepiadẽ innuere Medicum,

Propter sensus diuersas cõstitutiones diuersè afficimur ab iisdem sensilibus.

Affectiones peruadunt ad fines.

Affectionum aliæ iucundæ, aliæ asperæ, aliæ intermediæ.

Voluptas falli non potest.

Affectiones sunt omniũ iudices & fines.

Affectiones sequimur, attendentes euidẽtiã & finẽ.

Platonici statuebant iudicatoriũ in euidentia & ratione.

Iudicatoriũ veritatis sensus.

dicum, qui animæ quidem tollebat partem quæ principatum obtinet, fuit autem eisdem temporibus. Sed de eius quidē opinione variè & seorsum tractauimus in medicis commentariis, vt non sit necessa eandem canere cantilenam. Epicurus autem, cùm sint duæ res inter se coniugatę, nempe phantasia & opinio, ex iis phantasiam quā etiam appellat euidentiam, perpetuò dicit esse veram. Quomodo enim primæ affectiones, nempe voluptas & dolor, constant ex efficientibus, & ideo sunt efficientes: & neque id quod efficiens voluptatis vnquam contingit non esse iucundum: neque id quod præbet dolorem, non esse asperum & molestum: sed necesse est & quod delectat esse iucundum, & quod dolore afficit esse molestum & asperum: ita etiam in visionibus affectionum quæ sunt in nobis, id quod est vniuscuiusque eorum efficiens, est omni ratione & omnino eiusmodi vt cadat sub phantasiam. Quod quidem cùm cadat sub phantasiam, non contingit re vera id non esse eiusmodi cuiusmodi videtur, nempe efficiens phantasiæ. Simile cogitandum est etiam in singulaibus. Nam quod est aspectabile, non solùm videtur aspectabile, sed est etiam tale quale videtur. Et audibile non solùm videtur audibile, sed est etiā re vera tale. & in aliis similiter. Sunt ergo omnia visa vera, & rationi conuenientia. Si enim vera videtur phantasia, aiunt Epicurei, quando fuerit ex eo quod est, & conuenienter ei quod est: omnis autem phantasia est ex eo quod cadit sub phantasiam, quod quidem est, & ei conuenienter consistit quod cadit sub phantasiam, necessariò vera est omnis phantasia. Nonnullos autem decipit differentia eorum visorum quę vidētur incurrere ab ipso sensili, vtpote aspectabili, quo videtur subiectum alterius coloris, aut alterius figurę, aut aliquo alio modo mutatum. Existimarunt enim, ex his visis quæ sic differunt & inter se pugnāt, aliquod quidem esse verum: quod est autem ex contrariis, falsum. quod quidem est stultum, & hominum qui non considerāt rerum naturam. Non enim totum cernitur solidum, vt verba faciamus in aspectabilibus, sed color solidi, sicut in iis quæ ex propinquo cernuntur & ex mediocri interuallo. Quod est autem extra solidum, & in iis locis quæ sunt deinceps subiectum, sicut in iis quæ ex longo cernuntur interuallo, id in eo quod intercedit mutatū, & propriam suscipiēs figuram, tale reddit visum, quale ipsum quoq; re vera subiicitur. Quomodo ergo neque vox exauditur quæ est in ære quod pulsatur: neque quæ in ore eius qui est vociferarus, sed quę in nostrum sensum incurrit: & quomodo nemo dicit eum qui paruā ex in-

t 2

Asclepiades medicus tollebat principem animæ partē.

Sextus scripsit commentarios medicos.

Phantasiam, quā etiā appellat euidentiā, dicit Epicurus esse perpetuò veram.

στερέμνιον.

Color cernitur, non ipsum solidum.

Quod videtur extra solidum, mutatur in spatio quod intercedit.

Vox quænam audiatur, nempe quæ nostrū sensum incurrit.

ex interuallo audit vocem, falsò audire, quoniam cùm propè venerit, eam apprehendit tanquam maiorem: ita nec visum falli dixerim, quòd ex longo intetuallo paruam videat turrim & rotũdam, ex propinquo autem maiorem & quadratam, sed potius esse verum, quoniam & aliquando patuum videtur sensile & huiusmodi figuræ, motu per aërem confractis finibus qui sunt in simulachris: & aliquando rursus similiter magnum & alterius figuræ, cùm iam vtrunque non sit idem. hoc enim est de cætero peruersæ opinionis, existimare quòd idem sit quod ex propinquo, & quod procul cernitur.

Visus non fallitur, sed fallitur opinio.

Proprium autem sensus est visus, id solum apprehẽdere quod est præsens & quod ipsum mouet, vtpote colorem: non autem discernere quòd aliud est quod hic, aliud verò quod hic est subiectum. Quamobrem phantasię quidem propterea sunt omnes veræ. sed opiniones habent aliquam differentiam.

Visus quid sit proprium.

Ex iis enim aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ, quandoquidem nostra iudicia sunt in visis. iudicamus autem alia quidem rectè, alia verò prauè, aut quòd visis aliquid addamus & attribuamus: aut quòd iis aliquid adimamus, & communiter mentiamur de sensu experte rationis. Ex Epicuri ergo sententia, opinionum alię quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ. Veræ quidem, quibus adtestatur euidentia: falsæ verò, aduersus quas fertur testimonium, & non adtestatur euidentia.

Opinionũ aliæ veræ, aliæ falsæ.

Est autem adtestatio quidem, comprehensio per euidentiam, quòd id quod òpinamur, tale sit quale opinamur: vt Platone procul accedente, coniicio quidẽ & opinor ex interuallo quòd sit Plato. Cùm autẽ ipse appropinquarit, fit adtestatio quòd sit Plato, sublato interuallo: tulit autem testimonium ipsa euidẽtia.

Euidentiæ quænã sit adtestatio.

Aduersus aliquid autem non ferre testimonium, est consequẽtia eius quod constituitur & quod venit in opinionem, quod est incertum & non euidens, per id quod apparet: vt Epicurus dicẽs esse inane, quod quidem est incertum & non euidens, hoc probat per rem euidentem, nempe per motum. Nam si non sit inane, nec debet esse motus, cùm corpus quod mouetur, non habeat locum in quo se sistet, cùm omnia sint plena & solida. Quo fit vt aduersus id quod opinione conceptũ est incertum & non euidẽs, non ferat testimonium id quod videtur, cùm sit motus. Quod autem aduersus aliquid fert testimonium, pugnat cum eo quod aduersus aliquid non fert testimonium. est enim confutatio eius quod videtur, per id quod est cõstitutum incertum & non euidens: vt, Stoicus dicit non esse inane, cènsens id esse aliquid incertum & non euidens. Cum eo autem sic constituto, debet simul

Inane probat Epicurus per rẽ euidentem, nempe per motum.

refelli

refelli id quod videtur, nempe motus. Nam si non sit inane, necessariò ne erit quidem motus, eo modo qui nobis fuit prius declaratus. Similiter autem & quod pro aliquo non fert testimonium, aduersatur attestationi. In id enim cadit, vt per euidentiam non sit id quod opinione concipitur tale quale cōcipiebatur opinione: vt, quopiam procul accedente, coniicimus propter interuallum eum esse Platonem. sed ablato interuallo, cognouimus per euidentiam quòd nō sit Plato. Fuit autem hoc quod non fert testimonium. Non enim quod concipiebatur opinione, tulit testimonium ab eo quod videbatur. Quamobrem attestatio quidem, & quod aduersus aliquid non fert testimonium, est id quo iudicatur aliquid esse verum. Pro aliquo autem non ferre testimonium, & aduersus aliquid ferre testimonium, est per quod iudicatur esse falsum. Omnium autem basis & fundamentū est euidentia. Ex Epicuri ergo sententia est eiusmodi id quod iudicat. Aristoteles autem & Theophrastus, & communiter Peripatetici, cùm sit duplex in summo rerum natura, quoniam alia quidem, sicut prius dixi, sunt sensilia, alia autem quæ mente percipiuntur, ipsi quoque duplex relinquunt id quod iudicat, nempe sensum quidem sensilium, intelligentiam autē, eorum quæ mente percipiuntur. Amborum autem, vt dicebat Theophrastus, commune est id quod est euidens. Atque ordine quidem primum est id quod iudicat, quod est quidem rationis expers & non demonstrabile, nempe sensus. Potestate autem mens, siquidem secundum ordine locum videtur tenere à sensu. Nam à sensilibus quidem mouetur sensus. ab eo autem motu qui fit ex euidentia & sensu, accedit aliqua motio in anima melioribus & præstātioribus & quæ ex se moueri possunt animalibus: quę quidem apud ipsos appellatur memoria & phantasia. Memoria quidem, affectionis quæ est in sensu. Phantasia autem, sensilis quod affectionem sensui ingenerat. Quamobrem dicunt eiusmodi motionem habere proportionem & conuenientiam cum vestigio: & quomodo illud, vestigium inquam, fit ex aliquo & ab aliquo. Ex aliquo quidem, vt ex pedis impressione: ab aliquo autem, vt à Dione. ita etiam prædicta animæ motio, fit quidem ex aliquo, nempe ex affectione in sensu: ab aliquo autem, nempe à sensili, ad quod etiam conseruat quandam similitudinem. Hæc autem rursus motio, quæ vocatur memoria & phantasia, habet in se tertiam aliam accedentem motionem phantasiæ ratione præditæ, quæ accidit ex iudicio & nostra electione. quæ quidē motio appellatur cogitatio: vt quando quispiā,

Euidentia est basis et fundamentū omniū.

Iudicatorium sensiliū est sensus, intelligibilium intelligentia, vt vult Aristoteles & Theophrastus.

Euidens est cōmune sensus & intellectus.

Sensus est ordine primū iudicatoriū, mēs autē potestate.

Memoria est affectionis in sensu.

Phantasia est sensilis, quod affectionē sensui ingenerat.

Memoria & phantasia habet proportionem cum vestigio.

Cogitatio quomodo fiat in anima.

cùm ex euidentia incurrerit Dion, ſenſu quodammodo fuerit affectus & mutatus: ab affectione autem quæ eſt in ſenſu, eius animę fuerit aliqua ingenerata phantaſia. quam etiam prius dicebamus memoriam, & eſſe veſtigio ſimilem. Ex hac autem phantaſia ſibi voluntariè depingit & effingit phantaſma ſeu viſum, vt hominem in genere. Hanc enim animæ motionem, ex diuerſis applicationibus Peripatetici Philoſophi nominant cogitationem & mentem ſeu intelligentiam. ex opinione quidem cogitationem, ex euidentia autem mentem ſeu intelligentiam. Nam quando poteſt quidem anima hanc efficere effictionem, hoc eſt quando in ea fuerit, appellatur cogitatio. Quando autem experrecta iam agit, appellatur intelligentia.

Notio, ſcientia, ars, quomodo ſint ex cogitatione.

Ex intelligentia autem & cogitatione conſiſtit notio, & ſciẽtia, & ars. Eſt enim cogitatio aliquando quidem formarum ſingularium, aliquando autem formarum in genere. Sed eiuſmodi viſorum intelligentiæ congeries, & ſingularium in ſummã redactio ad id quod eſt vniuersè & in genere, appellatur notio.

Notio quid ſit.

Scientia cuiuſmodi ſit.

Ars cuiuſmodi ſit.

In hac autem cõgerie & ad ſummam redactione, poſtremum conſiſtit ſciẽtia & ars. Scientia quidem, quæ habet quòd ſit accurata & perfecta, & quòd labi non poſſit. Ars autem, quæ non eſt omnino eiuſmodi. Quomodo autem natura ſcientiarum & artium eſt natu poſterior, ita etiam quæ vocatur opinio.

Opinio quid ſit.

Quando enim ceſſerit anima phantaſiæ ex ſenſu ingeneratæ, & viſo acceſſerit & aſſenſa fuerit, dicitur opinio. Cernuntur ergo ex iis quæ dicta ſunt, prima quæ rerum iudicant cognitionem, ſenſus & intelligentia.

Senſus locum tenet inſtrumenti.

Ille quidẽ locum tenens inſtrumenti, hęc verò artificis. Quomodo enim nos non poſſumus abſque trutina examinare grauia & leuia: neq; abſque regula accipere differentiam rectorum & peruerſorum: ita nec intelligentia poteſt res probare abſque ſenſu.

Intelligentia artificis.

Atque tales quidem ſunt, vt in ſumma dicam, Peripatetici. Cùm autem reſtet opinio Stoicorum, de ea deinceps dicamus. Dicunt ergo Stoici id quod iudicat veritatem, eſſe comprehendentem phantaſiam. Eam autem ſciemus, cùm prius nouerimus quidnam ſit phantaſia ex eorũ ſententia: & quænam ſint in eius forma differentiæ.

Phantaſia quid ſit apud Stoicos.

κατ᾽ εἰσοχὴν τε καὶ ἐξοχήν.

Phantaſia ergo, vt ipſi volunt, eſt impreſſio in anima. de qua ſtatim diſſident. Nam Cleanthes quidem audit impreſſionem per depreſſionem & eminentiam, quomodo etiam quæ per annulos ceræ fit impreſſionem. Chryſippus autem exiſtimabat hoc eſſe abſurdum. Nam primùm, inquit, cùm cogitatio aliquando ſimul apprehendat triangulum & quadratum, oportebit idem corpus eodem tempore diuerſas in ſe

habere

habere figuras. quod quidem est absurdum. Deinde cùm simul in nobis multæ consistant phantasiæ, animam quoque habere complures effigies. quod quidē est priori deterius. Ipse ergo existimabat à Zenone dictam esse impressionem pro alteratione. Quo fit vt quod dicit sit eiusmodi. Phantasia est animæ alteratio, adeò vt non sit amplius absurdum idem corpus simul & eodem tempore multis in nobis consistentibus visionibus, cōplures suscipere alterationes. Quomodo enim aër simul innumerabiles & differentes suscipiens percussiones, statim multas habet alterationes: ita etiā ea pars quę principatum tenet animæ, varijs visis acceptis, faciet aliquid quod cum eo proportionem habet & conuenientiam. Alij autem dicunt, nec id quod ad illum corrigendum ab eo est adductum, rectè habere. Nam si est aliqua phantasia, ipsa est impressio & alteratio animæ. Si est autem aliqua animæ impressio, illa non est omnino phantasia. Nam si fuerit aliqua in digito offensio, aut pruritus ac frictio acciderit in manu, efficitur quidem impressio & alteratio animæ, non autem phantasia ac visio: quoniam nōn euenit vt fiat in qualibet parte animę, sed solùm in cogitatione, & in ea parte animæ quæ tenet principatum. Quibus occurrentes Stoici, dicunt simul cum impressione animæ ostendi illud, vt in anima, adeò vt hoc sit plenum. Phantasia est impressio in anima, vt in anima. Quomodo enim ἐφηλότης dicitur albugo in oculo, nobis simul ostendentibus illud, vt in oculo, hoc est, in certa parte oculi esse albuginem, ne omnes homines habeamus ἐφηλότητα in oculo, vt quòd omnes à natura habeant albuginem in oculo: ita quando dicimus phantasiā in anima impressionem, simul ostēdimus in certa parte animæ fieri impressionem, nempe in ea parte quæ tenet principatum. Quo fit vt si explicetur, fiat hæc definitio: Phantasia est alteratio eius partis animæ quę tenet principatum. Alij autem eadem vi moti, responderūt elegantius. Dicunt enim duobus modis dici animam, & quod totam continet concretionem, & seorsum eam partē quæ tenet principatum. Quando enim dicimus constitui hominem ex anima & corpore: aut mortem esse separationem animæ à corpore, propriè appellamus eam partem quæ tenet principatum. Similiter etiam quando diuidentes dicimus, ex bonis alia quidem esse in anima, alia autem in corpore, alia autem extra, non totam significamus animam, sed illam eius partem quę tenet principatum. in ea enim consistunt animi motus & bona. Quamobrem cùm dicit Zeno phantasiam esse in anima impressionem, audiendum est animam

Phantasia animæ alteratio.

Anima simul multas recipit alterationes, vt aër percussiones.

Phantasia est impressio et alteratio animæ, vt in anima.

Phātasiæ definitio.

Anima dicitur duobus modis, nempe & tota, & pars quæ tenet principatum.

Phãtasiæ definitio Stoicorũ reprehẽditur.

Definitio est vitiosa, quæ multis rebus congruit.

animam non totam, sed eius partẽ: adeò vt quod dicitur, ita habeat: Phantasia est alteratio in parte quæ tenet animæ principatum. Sed etiamsi ita habeat, dicunt nonnulli rursus esse peccatum. Nam & appetitio & assensio & comprehensio, sunt alterationes partis quæ tenet animæ principatum: differunt autem à phantasia. Nam illa quidem est quædam nostra persuasio & affectio: hæ autem sunt multo magis operationes quàm appetitiones. est ergo vitiosa definitio, multis & diuersis rebus congruens. Et quomodo qui hominem definiit & dixit, Homo est animal ratione præditum, non rectè descripsit notionem hominis, propterea quòd Deus quoq; sit animal præditum ratione: ita etiam qui pronunciauit phantasiam esse alterationem partis quæ tenet animæ principatum, lapsus est. Non enim magis huius quàm vniuscuiusque ex enumeratis motibus est definitio.

Synemphases, quæ simul cum aliquo aliud ostendunt.

Phãtasiæ definitio Stoicorũ defenditur.

Amor quid sit.

Cùm autem tale sit argumentum quo vrgentur, rursus ad synemphases, id est simul ostensiones confugiunt Stoici, dicentes oportere in phantasiæ definitione simul audire illud, In omnibus. Quomodo enim qui dicit amorem esse applicationem animi ad conciliandam amicitiam, simul etiam ostendit illud, AEtate florentium iuuenum, etiamsi disertis verbis id non efferat (nullus enim amat ex senibus & qui non sunt in flore ætatis) ita quando dicimus, inquiunt, phãtasiam esse alterationem partis quæ tenet animæ principatum, simul ostendimus ex persuasione, non autem ex operatione fieri alterationem.

Phãtasiæ definitio Stoicorũ oppugnatur rursus & defenditur.

πάθος.

Videntur autem ne sic quidem effugisse reprehensionem. Quando enim nutritur atque adeò augetur pars quæ tenet animæ principatũ, alteratur quidem ex persuasione, non est autem eiusmodi eius alteratio, etiamsi sit ex persuasione & affectione, phantasia. præterquam si rursus dicunt phantasiam esse aliquam proprietatem persuasionis, quæ differt ab eiusmodi affectionibus. aut illud, Quoniam phantasia est aut externarum affectionum, aut earum quæ sunt in nobis, quod quidem propriè apud eos appellatur, διάκενος ἑλκυσμός, id est inanis tractio, omnino in ratione phantasiæ simul ostendi, quòd fiat persuasio vel ex rerum externarũ applicatione, vel ex iis quæ sunt in nobis affectionibus. Quæ quidẽ non simul possunt audiri in alteratione quæ fit per incrementa & nutritiones. Atque est quidẽ phantasia ex Stoicorum sententia adeò difficilis ad definiendum. Phantasiarum autẽ sunt etiam multæ aliæ differentiæ. sufficient autem nobis quæ sunt dicendæ.

Phãtasiarum multæ differentiæ.

Earum enim aliæ quidem sunt probabiles, aliæ verò non probabiles, aliæ autem neque probabiles neque improbabiles. Et

sunt

Phătaſia probabilis quænã ſit.

ſunt quidem probabiles, quę leuem & æquabilem motum faciunt in anima: vt nunc eſſe diem, & me differere, & quidquid eſt eiuſmodi vt appareat ſimiliter.

Phantaſiæ improbabiles.

Improbabiles autem ſunt, quæ non ſunt huiuſmodi, ſed nos auertunt ab aſſenſione: vt, Si eſt dies, Sol non eſt ſuper terram: Si ſunt tenebræ, eſt dies.

Phătaſiæ probabiles et improbabiles.

Probabiles autem ſunt & improbabiles, quæ ex habitudine ad aliquid aliquando ſunt tales, aliquando verò tales, vt in dubiis orationibus.

Phătaſiæ nec probabiles, nec improbabiles.

Nec probabiles autem nec improbabiles, quales ſunt huiuſmodi rerum, Stellæ ſunt pares, ſtellæ ſunt impares. Probabilium autem aut improbabilium phantaſiarum, aliæ quidem ſunt veræ, aliæ verò falſæ, aliæ autem neque veræ neque falſæ.

Phătaſiæ veræ quænã ſint.

Atque veræ quidem ſunt, quarum poteſt vera fieri prædicatio: vt huius, Dies eſt in præſentia, & lux eſt.

Phantaſiæ falſæ.

Falſæ autem, quando poteſt falſa fieri prædicatio: vt fractum eſſe remum in profundo, aut mutilã ac mancam eſſe porticum.

μείουρον.

Phătaſiæ veræ & falſæ.

Veræ autem & falſæ: cuiuſmodi Oreſti in furore incurrit ab Electra. Nam quatenus quidem incurrebat tanquã ab aliquo quod erat, erat vera. erat enim Electra. Quatenus autem tanquam à furia, erat falſa. non erat enim à furia. Et rurſus ſi quis à Dione viuente, in ſomnis conuenitur tanquam à præſente, ſomniat falſam & inanem viſi attractionem.

ἕλκυσμα.

Phătaſiæ neque veræ nec falſæ.

Neque autem veræ neque falſæ ſunt quæ ſunt in genere. Quorum enim ſpecies ſunt tales aut tales, eorum genera non ſunt talia aut talia: vt, ex hominibus alij quidem ſunt Græci, alij verò barbari. ſed homo in genere nec eſt Græcus, nã omnes in ſpecie homines eſſent Gręci: neque barbarus propter eandem cauſam.

Phantaſiæ cõprehendentes.

Phantaſiæ nõ comprehendentes.

Ex veris autem aliæ quidem ſunt comprehendentes, aliæ verò non. Non cõprehendentes quidem, quæ incurrunt ex morbo aut animi perturbatione. Nam innumerabiles quidem phreneſi & atra bile perciti, veram quidem attrahunt phantaſiam, ſed non cõprehendentem, imò quæ ita extrinſecus occurrit & fortuitò. Quamobrem neque de ea ſæpe adſeuerant, neque ei aſſentiuntur.

Phantaſia cõprehẽdẽs quænam ſit.

Comprehendens autem eſt, quæ impreſſa & obſignata ex eo quod eſt, & congruenter ei quod eſt: cuiuſmodi non fuerit ex eo quod non eſt. Facientes enim hanc phantaſiam eſſe ſubiectorum ſummopere apprehendentem, & quæ omnes quæ ſunt in ipſis artificiosè impreſſas habeat proprietates, dicunt eam habere vnamquanque ex iis ſibi accidentem. Primum quidem quod oriatur ex eo quod eſt. Nam multæ phantaſiæ incurrunt ex eo quod non eſt, vt in furioſis: quæ quidẽ minimè ſunt comprehendentes. Secundum autem, quòd & ſit ex eo quod eſt, & conuenienter ei quod eſt. Nonnullæ enim rurſus quidẽ

sunt ex eo quod est, sed eius quod est non repręsentant similitudinẽ: vt in furente Oreste paulò antè ostendimus. Nam visum quidem trahebat ab eo quod erat, nempe Electra: sed non id quod erat. existimabat enim eam esse vnam ex Furiis. Quamobrem eam accedẽtem & eius volentem curam gerere repellit, dicens,

Eurip. in Orest.

„ *Relinque me, ex meis es vna Furiis.*

Et Hercules mouetur quidem ab eo quod erat, nempe à Thebis, sed non congruenter ei quod erat. Comprehendentem enim phantasiã oportet ei quod est esse congruentem: quinetiam esse impressam & obsignatam: vt artificiosè imprimat omnes phantasiarum proprietates. Quomodo enim sculptores attingunt omnes partes eorum quæ fiunt: & quomodo quæ per annulos fiunt signacula, cerę accuratè ac perfectè omnes imprimunt characteres: ita etiam qui subiectorum faciunt comprehensionem, debent asse qui omnes eorum proprietates. Illud autem, Qualis non fuerit ab eo quod non est, addiderunt: quoniam non sicut Stoici existimant fieri nõ posse vt inueniatur aliquid quod in omnibus ab omnibus differat: ita etiã Academici. Nã illi quidem dicunt, quòd qui habet comprehendẽtem phãtasiam, artificiosè accedit ad assequendam rerum differentiam: quoniam eiusmodi phantasia habet aliquam eiusmodi proprietatem præter cæteras phantasias, quomodo Cerastæ præter alios serpentes. Academici autem dicunt contrà comprehendente phãtasia posse inueniri falsum quod nihil differat. Cæterùm veteres quidem Stoici id quo iudicatur veritas, dicunt esse hanc comprehendentem phantasiam. Recentiores autem addiderunt, Et quę nihil habet quod obsistat. Nonnunquam enim incurrit quidem comprehendens phantasia, sed non fide digna propter aduenientem extrinsecus circunstantiam: vt quando Hercules Alcestin è terra eductam adduxit ad Admetum, tunc Admetus traxit quidem ex Alcestide comprehendentem phantasiã, sed ei non fidebat. & quando Menelaus Troia reuectus, apud Proteum vidit verã Helenam, in naui relicto illius simulachro, pro quo conflatum fuit bellum decem annorum, ex eo quidem quod erat, & congruenter ei quod erat, & impressam & obsignatam accipiebat phantasiam: sed eam non habebat. Quamobrẽ comprehendens quidem phantasia, est iudex nihil habẽs obstaculi. Ipsi autem habebant quidem vim comprehendendi, sed erant eis obstacula. Animo enim agitabat Admetus, quòd mortua esset Alcestis, & quòd qui est mortuus non amplius resurgat, sed aliquãdo aliqua aduenıunt dæmonia.

Signacula annulorum assimilantur phantasiæ comprehendentes.

Stoici veteres.

ἔνστημα.

Stoici recẽtes.

Comprehendẽs phantasia non est semper fide digna.

ἐνστάσεις.

& Menelaus quidem cōſpiciebat quòd in naue reliquiſſet Helenam quæ cuſtodiebatur. & non eſt quidem improbabile, non eſſe Helenam quæ inuenta eſt in Pharo, ſed viſum aliquod ſeu ſpectrum ac dæmonium. Hinc autem comprehendens phantaſia non eſt abſolutè id quod iudicat veritatem, ſed tunc cùm nullum habet obſtaculū. Ipſa enim cuius ſit euidens & pellēs, propemodum à tribus, inquiunt, accipitur, nos attrahens ad aſſenſionem, & nullo alio opus eſt ad hoc vt talis incurrat, quàm vt ſuggerat eam quæ eſt ab aliis differentiam. Quamobrem omnis homo, quando ſtudet vt huiuſmodi phantaſiam accuratè & perfectè comprehendat, eam ex ſe cernitur perſequi. vt in aſpectabilibus, quando rei ſubiectæ obſcuram & exilem accipit phantaſiam. Viſum enim intendit, & accedit prope id quod cernitur vt omnino non aberret. Terit enim oculos, & vt ſemel dicam, facit omnia, donec certam & pellentem eius quod cernitur attraxerit viſionem, vt qui in ea contempletur fidem comprehenſionis. Alioqui enim dici non poteſt contrarium neceſſariò, quòd qui ab eo recedit vt cenſeat quòd phantaſia ſit id quod iudicat, ex alterius phantaſiæ ſubſtantia ita affectus confirmet quòd phantaſia ſit id quod iudicat, natura ad agnoſcendam veritatem nobis emittente tanquam lucem vim ſentiendi, & quæ per ipſam fit, phantaſiam. Eſt ergo abſurdum tantā vim abolere, & id quod eſt eorum veluti lumen, auferre. Quomodo enim qui colores quidem relinquit & eorum differentias, tollit autem viſum vt qui non ſit, vel non ſit fide dignus: & voces quidē eſſe dicit, non cenſet autem eſſe auditum, eſt ſtolidus. Nam ſi illa abſint per quæ colores & voces intelleximus, nec poterimus quidem vti coloribus aut vocibus: ita qui res quidem confitetur, ſenſus autem reprehendit phantaſiam, per quam res apprehēdit, eſt planè ſtupidus & attonitus, ſeque reddit parē inanimis. Tale eſt dogma Stoicorum. Vniuerſo autem de eo quod iudicat diſſidio propemodum oculis ſubiecto, tempus eſt vt aggrediamur contradicere, & redire ad id quod iudicat. Vt ergo dixi antea, alii quidem id reliquerunt in ratione, alij verò in ſenſibus rationis expertibus, alij verò in vtriſq;. Alij verò id à quo, vt hominem: alij verò per quod, vt ſenſum & cogitationem. Alij autem id quod eſt tanquam applicatio, ſicut phantaſiam. Tentabimus ergo, quoad eius fieri poterit, vnicuique conſtitutæ opinioni adiungere dubitationes, ne ſi viritim omnes quos enumerauimus Philoſophos, perſequamur, cogamur eadem dicere. Ordine ergo primum ponamus illud à quo, nempe hominem. Exiſtimo

enim quòd si de eo prius fuerit dubitatum, nihil amplius oportebit dicere de aliis quæ iudicāt. ea enim sunt vel partes hominis, vel operationes, vel affectiones. Si ergo comprehendi potest hoc quod iudicat, longè prius debet haberi eius notio, quandoquidem omnem comprehēsionem præcedit notio. Huc vsque autem vsuuenit vt hominis non possit haberi notio, vt ostendemus. Non est enim omnino homo eiusmodi vt possit comprehendi. Cui est consequens, veritatis cognitionem non posse inueniri, cùm id quod eam cognoscit, sit eiusmodi vt non possit comprehendi. Iam enim ex iis qui quæsierunt de notione, dubitauit quidem Socrates manens in consultatione, & dicens se ignorare quidnam ipse sit, & quemadmodum se habeat ad vniuersitatem. Ego enim, inquit, nescio an sim homo, an aliqua alia fera Typhone magis multiplex ac varia. Democritus autem qui Iouis voci assimilatur, & hæc dicit de vniuersis, conatus quidem est exponere notionem, sed de ea nihil amplius potuit pronuntiare quàm rudis & imperitus, dicens, Homo est quod omnes scimus. Nā primùm quidem canem quoque omnes scimus. sed canis non est homo. & equum omnes scimus, & plantam. sed nihil ex iis est homo. Deinde arripuit id de quo quærebatur. Nemo enim in promptu concedet cognosci qualis sit homo, siquidem Pythius ei tanquam maximam proposuit quæstionem, Nosce teipsum. Quod si etiam concesserit, non omnibus, sed iis solùm qui habent perfectam Philosophiæ cognitionem, concedet eum scire. Epicurei autem existimarunt se posse vel indicando statuere hominis notionem, dicētes, Homo est, id quod est tali forma prēditum cum animatione. Non nouerunt autem quòd si id quod ostenditur, est homo, id quod non ostenditur, non est homo. Et rursus huiusmodi ostensio aut fit in viro, aut muliere, aut sene, aut adolescente, in simo, aut in eo qui est naso aquilino, aut in eo qui est extensis capillis, aut in eo qui crispis, & aliis differētiis. Et si in viro quidem indicando proferatur mulier, non erit homo. Sin autem in muliere, circunscribetur masculus, & in adolescente, reliquæ ætates excident ab humanitate. Fuerunt autem aliqui Philosophi, qui per rationem docebāt hominem in genere, & hinc existimabant existere posse notionem hominum singularium. Ex his autem, alij quidem sic definierūt: Homo est animal particeps rationis, mortale, capax intelligentiæ & scientiæ. qui ipsi quoque definierunt non hominem, sed quæ homini accidunt. Differt autem id quod alicui accidit, ab illo cui accidit. Nā si non differret, non esset accidens, sed

Hominis non potest haberi notio.

Socrates dubitabat quidnā esset, & quēadmodum se haberet ad vniuersitatem.

Democritus quid hominem esse dixerit.

Democritus voci Iouis assimilatus.

Nosse seipsum, propositū fuit ab Apolline Pythio.

Homo quid sit secundum Epicureos.

Hominis definitio, animal rationale, mortale, capax sciētiæ, est definitio non hominis sed accidentium.

ſed eſſet illud ipſum. Ex iis quidem certè quæ accidunt, alia quidem ſunt inſeparabilia ab iis quibus accidunt, vt longitudo, latitudo, & profunditas à corporibus. Nam ſi ea non adſint, ne poteſt quidē cogitari corpus. Alia autem ſeparantur ab eo cui accidunt: & iis recedentibus illa manent: vt currere, diſſerere, dormire, vigilare, quæ accidunt homini. hæc enim omnia nobis accidunt, ſed non ſemper. Nā & non currentes & quieſcentes manemus iidem. & in aliis ſimiliter. Cùm ergo eorum quæ accidunt duplex ſit differentia, in neutris inueniemus eandem quæ res ſubiecta, ſed ſemper differentem. Deſipiunt ergo qui hominem dicunt eſſe animal rationis particeps, mortale, & quæ ſequuntur. non enim hominem definiunt, ſed ea quæ illi accidunt enumerant. Ex quibus animal quidē eſt ex iis quæ illi perpetuò accidunt. Fieri enim non poteſt vt ſit homo ſi non ſit animal. Mortuum autē ne accidit quidem, ſed accedit homini. Quādo enim ſumus homines, viuimus & non ſumus mortui. Ratiocinari autem & ſcientia eſſe præditum, accidunt quidem, ſed nō ſemper. Nam & non ratiocinantes quidam ſunt homines, vt qui dulci tenentur ſomno, & qui ſcientia non ſunt præditi, humanitatem minimè amiſerunt: vt furioſi. Nobis ergo alterum quærentibus, alterum tradiderunt. Præterea animal quidem non eſt homo: alioqui omne animal eſſet homo. Rationis autem eſſe particeps, ſi ponatur pro eo quod eſt ratiocinari, Dij quoque ratiocinantes erunt homines. forte autē alia quoque animantia. Si autem pro eo quod eſt, voces proferre ſignificantes, coruos & pſittacos, & quæ ſunt huiuſmodi, dicemus eſſe homines. quod quidem eſt abſurdum. Præterea ſi mortale dixeris eſſe hominem, ſequetur quòd etiā bruta animantia quæ ſunt mortalia, erunt homines. Idem eſt cenſendum & de eo quod eſt raciocinari, & eſſe capax ſcientiæ. Nam primùm quidem ea etiam in Deos cadunt. Præterea ſi homo eſt eorum capax, ea non ſunt homo. Sed ille eſt eorum capax, cuius ea naturam non oſtendunt. Quanquam nonnulli ex iis qui videntur eſſe intelligentes in hæreſi dogmatica, ad hoc occurrentes, dicunt, quòd vnumquodque quidem ex iis quæ ſunt enumerata, non eſt homo, omnia autem ſimul collecta eum faciunt. vt videmus fieri in partibus & in toto. Quomodo enim manus ſeparatim nō eſt homo, neque caput, neque pes, neque vllum aliud ex iis: ſed quod eſt ex iis compoſitum eſt totum: ita etiam homo, neque eſt animal ſolummodo: neque ſeparatim rationis particeps: neque mortale ex circumſcriptione, ſed id quod eſt accumulatum ex omnibus. nempe animal

Accidentium alia inſeparabilia, alia ſeparabilia.

Animal eſt accidēs hominis.

Mortuum eſſe non accidit, ſed accedit homini.

Ratiocinari et ſcientia eſſe præditum homini accidunt, ſed nō ſemper.

Animal non eſt homo.

λόγος rationē ſignificat et orationem, λογικὸς & eum qui ratiocinatur, & eū qui loquitur.

Ratiocinari et eſſe capax ſciētiæ etiā in Deo cadunt.

In definitione hominis collectáne omnia faciant hominem, cùm ſingula non faciant.

mal simul & mortale & rationis particeps. Facile autem est ad ea occurrere. Nam primùm quidem si separatim vnumquodque ex iis nõ est homo, quemadmodum possunt ea simul collecta hominem efficere, si neque quatenus sunt, sunt ampliora, neque quatenus subiiciuntur, sunt defecta, neque vllo alio modo mutata? Deinde neque omnino possunt omnia simul concurrere, vt quod constat ex omnibus, fiat homo. Nam mortale quidem certè quãdo sumus homines, nobis non accidit: sed id sumitur ex recordatione. Cernentes enim Dionem & Theonem & Socratem, & communiter eos qui nobis erãt similes, sigillatim è viuis excessisse, ratiocinamur quòd nos quoque sumus mortales, etiamsi nondum nobis adsit mori. nam vtique viuimus. Præterea ratiocinari aliquando quidem nobis adest, aliquãdo verò non. Et rursus scientia esse præditum, non est ex iis quæ semper accidunt homini, vt iam ostendimus. Dicendum est ergo neque communẽ eorum coitionem esse hominem. Plato autẽ peius quàm alij definit hominem, dicens: Homo est animal implume, bipes, latis vnguibus, capax ciuilis scientiæ. Vnde etiam oculis se offerunt quæ debent aduersum illum dici. Rursus enim non exposuit hominem, sed ea quæ illi accidunt & non accidunt. Nam animal & bipes & latis esse vnguibus accidunt. Ciuilis autem scientiæ esse capax, aliquãdo quidem accidit, aliquando verò non accidit. Quamobrem nobis quærentibus aliquid aliud discere, ipse aliquid aliud ostendit. Atque sic quidem ostensum sit non esse in promptu hominem intelligentia consequi. Deinceps autem dicendum est, quòd ex dubiis quoque est eorum comprehẽsio. & maximè quoniam ad id iam ex parte deuentum est. Id enim cuius notionem non assequimur, nec potest comprehendi. Hominis autẽ non posse haberi notionem, quod ad dogmaticorum notiones attinet, ostensum est. Homo ergo non potest comprehendi. Similiter autem alio quoque modo licet hæc probare. Si homo est eiusmodi vt possit comprehendi, aut totus per totum seipsum quærit & comprehendit, aut est totus id quod quæritur & quod cadit sub comprehẽsionem. Quomodo si quis posuerit visum seipsum videre. aut enim erit totus videns, aut totus qui videtur: aut parte quidem seipsum videns, aut qui parte à seipso videtur. Sed si totus per totum homo seipsum quærat & cum eo intelligatur: cum eo quòd totus per totum seipsum intelligit, nihil erit quod comprehenditur. quod quidem est absurdum. Si autem totus sit quod quæritur, & totus cum eo intelligatur, cum eo quod quæritur, nihil rursus relinquetur

Ad definitionẽ non possunt omnia concurrere.

Mortale esse sumitur ex recordatione.

Hominis definitio Platonica.

Homo non potest cõprehendi.

Homo non potest comprehẽdi, seu totus per totum se ipsum quærat, seu totus est id quod quæritur.

linquetur quod quæratr,& quod fit factum comprehẽsionem. Præterea autem nec fieri poteſt vt in parte aliquando quidẽ ponatur totum id quod quærit, aliquando autem totum quod quæritur. Quando enim totus ponitur quærens,& cum eo totus intelligitur cum eo quod quærit, nihil omnino relinquetur quod quærat. Et cõtrà, quando totus per totum eſt id quod quæritur, non eſt id quod quærit. Reſtat ergo vt non totum ſeipſum ad ſeipſum applicet, ſed aliqua parte ſeipſum comprehendat. quod rurſus eſt ex his quæ ſunt dubia, & in quibus non eſt euadendi locus. Homo enim nihil eſt præter molem corporeã & ſenſus & cogitationem. Vnde ſi eſt aliqua parte ſeipſum comprehẽſurus, aut corpore cognoſcet ſenſus & cogitationem, aut viciſſim ſenſibus & cogitatione comprehendet corpus. Atque fieri quidem non poteſt vt corpore comprehendamus ſenſus & cogitationem. eſt enim expers rationis, & ſurdum,& non aptum natura ad huiuſmodi inquirenda. Alioqui ſi corpus vim habet apprehendendi ſenſus & cogitationem, ea apprehẽdens debet eis aſſimilari, hoc eſt, ſimiliter affici, & fieri ſenſus & cogitatio. Viſum enim apprehendens, quatenus videt, erit viſus: & ſi vim habeat comprehẽdendi guſtus, fiet guſtus. & in aliis conuenienter. Quomodo enim quod calidum apprehendit vt calidum, calefactum apprehendit: calefactum autem ſtatim eſt calidum, & quomodo quod frigidi vt frigidi efficit cognitionem, frigefactum ſtatim fit frigidum: ita etiam ſi moles carnis apprehẽdit ſenſus, eos ſentit tanquam ſenſus: ſentiens autem omnino fiet ſenſus. & ea ratione non amplius ponetur id quod quærit, ſed erit quod quęritur. & ſimul etiam planè erit ridiculum, quòd moles carnis non differat à ſenſibus & cogitatione, cùm omnes ferè qui conſtitutis dogmatibus ſunt philoſophati, in eis ſtatuerint eſſe differentiam. Eadem eſt ratio etiam in cogitatione. Nam ſi eam apprehendit carnis moles tanquam cogitationem, hoc eſt cogitantem, carnis moles erit cogitatio. Cùm autem ſit cogitatio, non erit id quod quærit, ſed id quod quæritur. Non habet ergo corpus vim comprehendendi hominis. Sed neque ſenſus. ipſi enim ſolùm patiuntur, & inſtar ceræ figuram ſuſcipiũt, nihil autem aliud ſciunt. Nam ſi eis tribuerimus alicuius rei inquiſitionem, non erunt vtique expertes rationis, ſed participes, vt quæ naturam habeãt cogitationis. quod quidem non ita habet. Si enim album & nigrum fieri, dulceq́ue & amarum, & odore affici, & communiter pati eſt eorum proprium, quærere agendo & operando non erit eorum proprium. Deinde quomodo

Corpus nõ comprehendit ſenſus et cogitationem.

Senſus hominem non comprehendunt. Senſus ſolùm patiuntur, & inſtar ceræ figurã ſuſcipiũt.

modo fieri poteſt vt per eos cõprehendatur moles carnis, cùm eius non habeat naturam, vt iam viſus quidem habet vim apprehendẽdi figuram & magnitudinem & colorem? non eſt autem moles carnis, nec figura, nec magnitudo, neque color.

Senſus molem corpoream non apprehendunt.

Sed etſi videt id cui hæc accidunt, non propterea poteſt carnis molem viſus comprehẽdere: ſed ſolum videt id cui hæc accidunt, nempe figuram, magnitudinem, colorem.

Figura, magnitudo, & color non conſtituũt molẽ corporis.

Certè ita eſt, dicet aliquis: ſed id quod ex eis eſt collectum, eſt moles carnis. quod quidem dicere eſt planè delirãtis. Nam primùm quidem oſtendimus, quòd nec communis quidem coitio eorum quę alicui accidunt, eſt illud cui accidunt. Deinde etiamſi hoc ita habeat, rurſus planè fieri non poteſt vt corpus cõprehendatur à viſu. Si enim corpus nec eſt ſola longitudo, neque ſeorſum figura, neq; color ſeparatim, ſed quod eſt ex his cõpoſitum, oportebit viſum apprehendentem corpus ea apud ſe ſingulatim componere: & ita cõmunem omnium congeriem corpus vocare.

Ratiocinantis facultatis eſt aliquid cum aliquo componere.

Sed aliquid cum aliquo componere, & cum tali figura talem accipere magnitudinẽ, eſt ratiocinantis facultatis, viſus autem eſt expers rationis. Non eſt ergo eius munus corpus apprehendere. Quanquam non ſolùm non eſt aptus ad communem coitionem intelligendam, vtpote corpus, ſed etiam eſt mancus ac mutilus ad cõprehendendum vnumquodque eorum quæ ei accidunt: vt iam longitudinẽ. Nam per tranſpoſitionẽ partium ſecundũ naturam hoc ſumitur, nobis ab aliquo incipiẽtibus, & per aliquid, & ad aliquid deſinentibus. quod quidẽ non poteſt facere natura expers rationis.

Viſus errat in ſuperficie.

Deinde profunditatẽ. errat enim viſus circa ipſam ſuperficiem: profundum autem non ingreditur. eum quidem certè fallunt aurea ſumpta pro æneis. Dictum eſt autem etiam quòd non eſt aptus ad cognoſcendos colores, quando ſectam euertebamus Cyrenaicam. Quamobrem ſi nec ea quæ corpori accidunt viſus apprehendit, multo magis nec contẽplabitur ipſum corpus. Sed neque hoc eſt munus auditus, aut odoratus, aut guſtus, aut tactus.

Senſus quilibet ſuum ſenſile apprehẽdit, ſenſile autẽ nõ eſt moles corporis.

Vnuſquiſque enim id ſolum apprehendit quod eſt ſibi ſenſile. hoc autem non eſt moles carnis. Auditus enim apprehendit ſolùm vocem. vox autẽ nõ eſt moles carnis. Et odoratus iudicat ſolùm bene aut male olens. Sed nemo eſt adeò inſipiens, vt noſtri corporis ſubſtãtiam relinquat in bene aut male olentibus. Idem dicendum eſt etiam de aliis ſenſibus, ne nimis prolixa noſtra ſit oratio. Quamobrem ipſi quidem molem carnis non apprehendunt.

Senſus ſeipſos non apprehendunt.

Sed nec ſeipſos. Quis enim viſu vidit viſum? aut quis auditu audiuit auditum? Quis autem guſtu guſtauit guſtum?

gustum? aut odoratu odoratus est odoratum? aut tactu tetigit tactũ? hæc enim cadunt sub cogitationem. Nec ergo dicendum est, sensus seipsos apprehendere. Sic ergo nec se inter se. Visus enim audiẽs auditum non potest videre. & contrà, auditus videns non potest audire visum. & in aliis idem est modus argumentãdi. Nam si dicamus posse visu comprehendi auditum vt auditum, hoc est vt audientem, dabimus visum similiter atque ille affici, adeò vt non sit vtique visus, sed auditus. Quomodo enim potest ipse auditum audientem iudicare, cùm audiendi non habeat naturam? & contrà, vt auditus visum tanquam videntem apprehendat, oportet eum longè prius fieri visum. hoc autem nihil potest esse absurdius. Dicendum est ergo sensus nec corpus apprehendere, nec seipsos, nec se inter se. Verum est, inquiunt Dogmatici: sed cogitatio & carnis molem, & sensus, & seipsam cognoscit. quod quidem est ipsum quoque ex iis, in quibus non licet exitum inuenire. Quando enim censebunt cogitationem apprehendere totum corpus, & quæ sunt in ipso, rogabimus vtrum simul in totam incurrens carnis molem facit comprehensionem, an partibus suis easque componens, totum comprehendit. Et in totam quidem nolent dicere, vt erit perspicuum ex iis quæ inferuntur. Partes autem si dicant ipsum componere, & hinc totum cognoscere, implicabuntur maiori dubitatione. Nam ex partibus rationis aliquæ erunt rationis expertes. Quæ sunt autem expertes rationis, mouent citra rationem. Cogitatio ergo citra rationem ab iis mota, erit expers rationis. Si sit autem expers rationis, non erit cogitatio. Molem ergo carnis non comprehendet cogitatio. Præterea nec sensus potest eodem modo dignoscere. Quomodo enim non potest corpus comprehendere, eo quòd ipsa quidem sit particeps rationis, illud autem careat ratione, ita rursus non poterit sensus comprehendere, quandoquidem sunt expertes rationis, & ideo sine ratione mouebãt id quod ipsos comprehendit. Deinde sensus comprehẽdens erit ipsa quoque omnino sensus. Nam vt sensus apprehendat tanquam sensus, hoc est sentientes, ipsa quoque erit eiusdem formæ cuius illi. Videntem enim visum comprehendens, longè prius erit visus. & auditum audientem iudicans, non erit diuersa ab auditu. Eadem autem est ratio etiam in odoratu, gustu & tactu. Sed si sensus cognoscens cogitatio inuenitur transiisse in eandem in quos illi naturam, nullum erit amplius subiectum quod quærat sensus. Id enim quod posuimus quærere, apparuit idem esse quod ij qui quæruntur. & ideo opus

Sensus se inter se non apprehendunt.

Cogitatio nec corporis molẽ, nec sensus, nec seipsam cognoscit.

Cogitatio nõ apprehẽdit totum corpus.

Cogitatio nõ comprehendit partes corporis.

Cogitatio nõ comprehendit sensus.

Cogitatio sitne idem quod sensus, sed non eadem ratione.

Concauum et conuexum idē, sed non eadem ratione.

Accliue & decliue idem, sed diuersa ratione.

quoque habens eo quod sit comprehensurum. At verò, dicunt illi, idem est cogitatio quod sensus, sed non eadem ratione. Nam alia quidem ratione cogitatio, alia verò sensus. & quomodo idem poculum & concauum dicitur & conuexum, sed alia quidem ratione concauum, nempe intrinsecus, alia verò conuexum, nempe extrinsecus: & vt eadem via accliuis dicitur & decliuis: accliuis quidem iis qui per ipsam ascendunt, decliuis verò iis qui descendunt: ita vis eadem seu facultas, alia quidem ratione est intelligētia, alia verò sensus. nec cùm sit eadem, arcetur à prius dicta sensuum comprehensione. Sunt autem admodum stulti ac simplices, & inanem edunt sonitum aduersus expositas dubitationes. Dicimus enim quòd etsi concessæ fuerint hæ diuersæ vires seu facultates subiici in eadē essentia, rursus manet eadem dubitatio quæ à nobis paulò antè fuit mota. Quæro enim id quod alia ratione dicitur esse intelligentia, alia verò sensus, quemadmodum potest id quod est quatenus intelligentia, comprehendere id quod est quatenus sensus? Nam cùm sit rationis particeps, & eius quod est expers rationis faciat comprehensionem, mouebitur citra rationem. Si moueatur autem citra rationē, est expers rationis. Cùm sit autem eiusmodi, non erit comprehendens, sed comprehendetur. quod quidem rursus est absurdum. Atque per hæc quidem sit ostensum, quòd homo neque per corpus potest sensus apprehendere, neque contrà per eos corpus, neque in se ipsos, aut se inter se. Deinceps autem est ostendendum, quòd nec seipsam quidem agnoscit cogitatio, vt censent dogmatici Philosophi. Nam si mens seu intelligentia seipsam comprehendit, aut tota seipsam comprehendet, aut non omnino quidem, sed aliqua sui parte ad hoc vtens. Et tota quidem seipsam non posset comprehendere. Nam si tota seipsam comprehendit, tota erit comprehensio & comprehendens. Si totum autem sit quod comprehendit, nihil erit amplius quod comprehēdatur. est autem à ratione longè alienissimum, esse quidem eam quæ comprehendat, non esse autem id cuius sit comprehensio. Sed neque parte aliqua potest ad id vti intelligētia. Ipsa enim pars quomodo seipsam comprehendit? Nam si tota quidem, nihil erit quod quæritur. Sin autem parte aliqua, illa rursus quodammodo seipsam cognoscet. & ita in infinitum. Quo fit vt principio careat comprehensio, cùm aut nihil inueniatur quod sit primum facturum comprehensionem: aut nihil sit quod sit comprehendendum. Nam si seipsam comprehendit intelligentia, simul etiam locum in quo est, comprehēdet. Quidquid

Cogitatio seipsam non cognoscit totam.

Cogitatio nec parte nec per partem cognoscit seipsam.

enim comprehendit, cum aliquo loco comprehēdit. Quòd si etiam locum in quo est simul comprehendit intelligentia, oporteret de eo inter se minimè dissidere Philosophos, cùm alii quidem dicant esse caput, alii verò pectus: & in forma, alii quidem cerebrum, alii verò membranam, alii autem cor, alii autem portas iecoris, aut aliquam eiusmodi partem corporis. De his autem dissident dogmatici Philosophi. Non ergo seipsam comprehēdit intelligentia. Atque sic quidem communiter in vniuerso homine dubitatum sit de eius quod iudicat inquisitione. Quoniam autē Dogmaticis est tantus sui amor, vt aliis quidem non concedant iudicium veritatis, sed se solos eam dicant inuenisse, agè in ipsis sistentes orationem, doceamus quòd ne sic quidem possit inueniri aliquid quod iudicet veritatem. Vnusquisque ergo eorum qui censent se verum inuenisse, aut dictione seu affirmatione solùm pronunciat, aut assumit demonstrationem. Sed dictione aut affirmatione non dicet. Aliquis enim ex iis qui ipsis aduersantur, proferet dictionem seu affirmationem quæ censeat contrarium: & sic non erit ille magis fide dignus quàm iste. Nudæ enim affirmationi parem vim habet nuda affirmatio. Sin autē cum demonstratione, hoc pronunciat id quod iudicat, rectè sanè. Sed vt sciamus rectam esse demonstrationem, qua vtens id quod iudicat se pronunciat, debemus habere id quod iudicat, & oportet prius nobis de ea constare. Non habemus autem certum, & de quo constet id quod iudicat. Rursus quoniam qui seipsos dicunt esse à quibus iudicetur veritas, proficiscuntur à diuersis hæresibus, & ideo inter se dissentiunt, oportet nobis adesse aliquid quod iudicet, quo vtentes iudicabimus dissensionem, ad hoc vt aliquibus quidem assentiamur, aliquibus verò minimè. De eo ergo quod est iudicaturum, aut dissentiunt omnes qui dissentiunt, aut de eo solo inter eos conuenit. Et si de eo quidem omnes dissentiunt, erit id quoque pars dissensionis. pars autem eius nō potest esse id quod iudicat, sed ipsa quoque opus habet vt iudicetur non secus atque tota dissensio. Neque enim fieri potest vt idem probet & probetur. Sin autem de omnibus non dissentitur, sed in vno consentitur, in dissensione minimè opus est eo quod sit probaturum: & propterea id quod iudicat de quo consentitur, cùm præter illud non sit aliud, opus habebit vt iudicetur. Cùm autem opus habeat vt iudicetur, non erit id quod iudicat. Quod autem est inter omnia præcipuum, si aliquem ex Dogmaticis dicimus esse iudicem veritatis, & eam esse apud illū solum, aut hoc dicimus

Quod cōprehendit, cum loco comprehendit.

De cogitationis & intelligentiæ loco dissident Philosophi.

Φάσις.

Dogmatici seu sola vtātur affirmatione seu etiam demonstratione, apud eos non inuenietur iudicatorium veritatis.

Iudicatorium veritatis nō potest esse inter Philosophos qui inter se dissentiunt.

Index veritatis nō potest esse vllus dogmaticus.

aſpicientes ad ætatem: aut minimè quidem ad ætatem, ſed ad laborem: aut ne ad eum quidem, ſed ad intelligentiam & ingenij acumẽ: aut nequaquam quidem ad intelligentiam ingeniique acumen, ſed ad multorum teſtimonium. Sed nec ætas, neque labor ac diligentia, nec aliquid ex iis quæ dicta ſunt, attendendum eſt in veri inquiſitione. Non ergo dicendum eſt, vllum eſſe Philoſophum à quo de veritate feratur iudicium, vt oſtendemus. Atque ætas quidem non eſt attendenda, quandoquidem plures ex Dogmaticis erant ferè ætate æquales, quando ſeipſos dicebãt eſſe iudices veritatis. Omnes enim ætate prouecti, vt exempli gratia, Plato, & Democritus, & Epicurus, & Zeno, ſibi attribuerunt inuentionem veritatis. Deinde minimè eſt alienum, ſicut cernimus in cõmuni vitæ conſuetudine, quòd adoleſcentes ſint ſæpe ſenibus intelligentiores, eodem modo ad conſequẽdam quoque Philoſophiam aptiores fuiſſe iuuenes quàm ſenes. Nam nonnulli quidem, ex quorum numero eſt Aſclepiades Medicus, diſertis verbis dixerunt longè abeſſe ſenes à iuuenum intelligentia & ingenij ſolertia. multorum autem eorumque minus prudentũ falſa opinione res contrà ſe habere eſt exiſtimata. Nam propter diuturnam ſenum experientiam, viſi ſunt iuuenes longè abeſſe ab eorũ intelligẽtia, cùm res longè aliter ſe habeat. Nam longè quidẽ maiorem, vt dixi, experientiam habent ſenes, non tamen iuuenibus ſunt intelligentiores. Non ergo propter ætatem dicendum eſt vllum ex Dogmaticis eſſe iudicem. Sed neque propter laborem & diligentiã. Omnes enim ſunt ex æquo laborioſi ac diligentes: nec eſt vllus, qui cùm ad certamen deſcenderit veritatis, & ſe eam dixerit inueniſſe, euerſus ſit propter ſocordiam. Cùm ergo omnium hac in re teſtata ſit æqualitas, eſt iniquum declinare ad vnum ſolũ. Similiter nec propter intelligentiam eſt alter alteri præferendus. Nam primùm quidẽ fuerunt omnes intelligentes, & non alij quidem hebetes, alij verò ingenioſi. Deinde ſæpe qui videntur eſſe intelligentes, defendunt non veritatem ſed falſum. Ex Oratoribus quidem certè, eos qui falſi ſunt patroni, & efficiunt vt non minus eis fides habeatur quàm vero, dicimus eſſe & vi dicendi præditos & ingenioſos: contrà autem qui non ſunt tales, tardos, indoctos, & non intelligentes. Fortaſſe ergo in Philoſophia quoque, ex iis qui quæſierunt veritatẽ, ij qui ſunt quidem maximè intelligentes, eo quòd valeant ingenio, videntur eſſe apti ad perſuadendum fidemque faciendam, etiam ſi falſum defendant. Qui autem minus valent ingenio, non ſunt apti ad fidem faciendam,

Aetas non eſt attendenda in iudicio veritatis.

Adoleſcentes ſunt ſæpe ſenibus intelligentiores.

Aſclepiades Medicus dicebat iuuenes ſenibus præſtare ingenij acumine.

Senes experientia antecellunt iuuenibus non ingenio.

Labor & diligẽtia par eſt eorum qui quærunt veritatẽ.

Ingenioſiores ſæpe non veritatem defendunt, ſed falſum.

ciendam, etiam si sint veri propugnatores. Neque ergo propter ætatem, neque propter laborem ac diligentiam, neque propter intelligentiam, par est alterum alteri præponere, & dicere illum quidem dixisse verum, hunc verò minimè. Restat ergo vt attendamus multitudinem eorum qui sunt in eadem sentẽtia. Fortè enim dicent quispiam eum esse optimum iudicem veritatis, cui plures communi sententia ferunt testimonium. quod quidem est delyrum, & iis deterius quæ prius reprehendentes ostendimus non habere vim iudicandi. Nam vt alia prætermittamus, pares sunt iis qui de re aliqua in eadem sunt sententia, ij qui contrà sentiunt: vt Aristotelicis Epicurei, & Epicureis Stoici, & in aliis similiter. Si ergo est optimus ac præstantissimus is qui verum perspexit, quoniam idem censent omnes ab eodẽ profecti, cur magis hunc quàm illum dicemus esse optimum ac præstãtissimum, & qui de veritate iudicet? vt Epicurum, propterea quòd multi vno consensu de eo dicant quòd verum inuenerit. Cur magis Epicurum quàm Aristotelem? An quoniam non sunt pauciores qui eum protegunt? Verumenimuero sicut rursus in vsu vitæ fieri potest vt vnus intelligens sit melior multis insipientibus, ita etiam in Philosophia non est alienum, vt vnus sit prudens & ideo fide dignus, multi autem nugatores & ideo minimè fide digni, etiam si communi consensu alicui ferant testimonium. Nam rarus quidem est intelligens, multi autem sunt imprudenres & temerarij. Deinde etiam si attendamus consensum & plurium testimonium, rursus reducimur ad id quod est proposito contrarium. Necessariò enim iis qui de re aliqua consentiunt, plures sunt qui de ea dissentiunt. Quòd autem dico fiet manifestius, si nobis proprium positum fuerit exemplum. Esto ergo, ita enim ponamus, iis qui in vnaquaque philosophantur hæresi, esse plures qui in Philosophia Stoicam sectantur hæresim. Dicant ergo ij vno consensu, Zenonem inuenisse verum, alium autem nullum. Aduersus eos ergo loquentur Epicurei: falsum autem dicere dicent Peripatetici: contradicent autem Epicurei, & vt semel dicam, omnes qui sunt ex aliis sectis. Quo fit rursus, vt ij qui cõmuni consensu prætulerunt Zenonem, cum iis collati qui communi cõsensu dicunt non esse Zenonem qui iudicet, inueniantur longè pauciores. Nam hoc ipso si oportet ferre sententiam pro iis qui communi consensu de re aliqua pronunciant, quando fuerint multi, nullum dicendum est inuenisse verum. Nam cuilibet qui laudatur ab aliquo, multi sunt ex aliis sectis qui repugnant. Quòd autem omnia maximè cõplectitur,

Iudex veritatis non est dicendus, cui plures cõmuni sententia ferunt testimonium.

qui de aliquo consentiunt vt qui vera dixerit, aut differentem habent affectionem in qua cõsentiunt, aut nequaquam differentem, sed vnã & eandem. Sed differẽtem quidem minimè habere possunt, alioqui oporteret eos omnino dissentire. Si autem vnam habeant, in pari erunt loco quo is qui contrarium pronunciat. Quomodo enim ille vnam habet affectionem per quam eis restitit, ita isti quoque habent illi parem. adeò vt ad fidem faciendam sit decætero supervacanea & redundans multitudo. Nam si, vt ita ponamus, esset vnus ex ipsis qui hoc diceret, tantundem posset atque omnes. Sed si qui veritatẽ inuenit in Philosophia, aut propter ætatem, aut propter laborem & diligentiam, aut propter intelligentiam, aut quòd multos haberet testificantes, rectè dicitur id assecutus: nos autem ostendimus, quòd propter nullum eorum dicendum sit per eum iudicari veritatem, dicendum est quòd inueniri non potest id quod in Philosophia habet vim iudicandi. Nam si is qui dicit eum esse per quem iudicatur veritas, dicit quod sibi videtur, & cõtrarium ei quod prius est prolatum, dicendum est quòd cùm id quod est huiusmodi, est ex æquo omnibus, non poterimus definitè dicere aliquem esse per quẽ iudicatur. Nam si iste est fide dignus, quòd ipsi videatur eum esse per quem iudicatur, fide dignus erit etiam secundus, quoniam ipsi quoque videtur eum esse per quem iudicatur: & sic tertius, & cæteri. Cum quo simul infertur, neminem esse definitè à quo iudicetur veritas. Præterea aut dictione seu affirmatione dicit quispiam se esse à quo iudicatur, aut vtens eo quod iudicat. Sed dictio quidem seu affirmatio dictione seu affirmatione cohibebitur. vtens autem eo quod iudicat, euertetur. Aut enim ab eo dissentit id quod iudicat, aut cum eo consentit. Et si quidem dissentit, non est fide dignum, quoniam dissentit ab eo qui seipsum existimat esse id quod iudicat. Sin autem consentit, opus habet iudice. Quomodo enim is qui pronunciat seipsum esse id quod iudicat, non est fide dignus, ita etiam qui dicit id quod iudicat cum ipso consentire (habet enim quodammodo vim eandẽ) opus habebit alio quod iudicet. Quidquid enim opus habet vt iudicetur, ex se non erit fide dignum. Rursus qui dicit se esse id quod iudicat, aut dictione seu affirmatione hoc censet, aut demonstratione. Et dictione quidem seu affirmatione nõ potest propter eas quas dixi causas. Si autem demonstratione, omnino quoniam plus quàm par sit recta est hæc demonstratio, aut dictione seu affirmatione dicitur, aut demonstratione, idque in infinitum. Propterea ergo dicendum est

Iudicatorium non habet, qui dicit se iudicare veritatem.

est fieri non posse vt inueniatur id quod iudicat veritatem. Sic quoq; rogatur. Qui verum iudicare profitentur, debent habere id à quo iudicetur veritas. Hoc ergo à quo ea iudicatur, aut est eiusmodi vt nõ iudicetur, aut est iudicatum. Et si est quidem eiusmodi vt non iudicetur, vnde habebit quòd sit fide dignum? Nihil enim ex iis de quibus dubitatur, est fide dignum nisi iudicetur. Sin autẽ est iudicatum, rursus id quod ipsum iudicat, iudicatum est, an non? & sic in infinitum. Rursus id quod iudicat, si de eo dubitetur, opus habet aliqua demonstratione. Sed quoniam ex demonstrationibus aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ: debet etiam quæ assumitur ad probandũ id quod iudicat demonstratio, cõfirmari per aliquod quod iudicat. Quo fit vt incurratur in eum modum qui est alter per alterum, cùm id quidẽ quod iudicat, expectet vt probetur per demonstrationem: demonstratio autem expectet vt confirmetur ab eo quod iudicat: neutrum autem eorum possit probari per alterum: & alioqui idem est & fide dignum & non fide dignum. Fide quidem dignum id quod iudicat, quoniam iudicat demonstrationem: & demonstratio, quoniam demonstrat id quod iudicat. Non fide autem dignum, id quidem quod iudicat, quoniam demonstratur ante demonstrationem. Demonstratio autem, quoniam iudicatur ante id quod iudicat. Atque ignoratio quidem eius quod est primum iudicans, nempe illius à quo, per hæc apud Scepticos vocatur in dubium. Potest autem facilè quoque explicari de secundo ratio. Illius inquam per quod. Si enim homo inuenit verum, aut hoc inuenit solùm vtens sensibus, aut cogitatione, aut vtroque simul, nempe & sensibus & cogitatione. Sed neque vtens solis sensibus potest verum inuenire, neque cogitatione per se, neq; communiter sensibus & cogitatione, vt ostendemus. Non ergo potest homo sua natura verum inuenire. Atque solis quidem sensibus non potest verum apprehẽdere, sicut prius ostendimus, & nunc etiã non nihil dabimus adminiculi. sunt enim natura expertes rationis, & cùm nihil aliud possint quàm imprimi ab iis quæ cadunt sub phantasiam, sunt omnino minimè appositi ad verum inueniendum. Non solùm enim eo quod album, aut eo quod dulce reddit, moueri oportet id quod sumpturum est veritatem in subiectis, sed etiam duci ad eius rei visionem, nempe hoc est album, & hoc est dulce: & in aliis similiter. Non est autem munus sensus ad eam rem applicari. Colorem enim solùm & saporem & vocem potest sua natura apprehendere. Hoc autem est album, aut hoc est dulce, cùm neque sit color

Per quod verum inueniatur nihil est.

Solis sensibus verum non potest apprehendi.

Sensus sensilia tantùm apprehendunt, nõ subiecta sensilium.

neque

Sensus sunt fallaces.

neque sapor, sensu non potest apprehendi. Falluntur autem in multis sensus, & inter se dissident, vt ostendimus per sequentes decem modos qui sunt apud AEnesidemum. Quod autem dissentit & dissidet, non est id quod iudicat, sed opus habet eo quod ipsum iudicet. Non possunt ergo sensus verum per se iudicare: & opus est intelligentia & memoria ad apprehendenda subiecta, nempe hominem, plantam, & similia. Coloris enim cum magnitudine & figura & aliquibus aliis proprietatibus compositio est homo. Componere autẽ aliquid memoriter non potest sensus, propterea quòd neque color, neque sapor, neque vox sit additio, quæ quidem sola potest sensus apprehendere. Sed neque cogitatio. Nam si verum cognoscit cogitatio, debet prius seipsam cognoscere. & vt architectus cognoscit rectum & obliquum, etiam absque probatione eorum quæ iudicant, nempe regulæ & circini: ita etiam cogitationem, si quidem est prædita vi diiudicandi veri & falsi, oporteret prius suam coniectare naturam, habitum præterea, & locum in quo est, & alia omnia. Minimè autem potest hæc perspicere: siquidem nõnulli putant eam nihil esse aliud quàm aliquo modo affectum corpus, sicut Dicæarchus: alij autem dicebant quidem esse, sed non in eodem loco contineri: sed alij quidem extra corpus, vt AEnesidemus ex sententia Heracliti: alij autem in toto corpore ex sententia Democriti: alij autem in parte corporis. quorum rursus sunt multiplices variæque sententiæ. Et alij quidem eam differre à sensibus, vt plures: alij autem eam esse sensus, & per sensuum instrumenta tanquam per quædam loca prospicere & se exerere. Cuius sectæ auctor fuit Strato Physicus & AEnesidemus. Non est ergo cogitatio id quod iudicat: & plures sunt cogitationes. Cùm sint autem plures, discrepant. Cùm autem discrepent, opus habent eo quod sit eas iudicaturum. Hoc ergo aut rursus est cogitatio, aut aliquid præter eam. Et non est quidem cogitatio. Nam cùm fuerit pars dissensionis ac discrepantiæ, opus habebit vt iudicetur, & non erit vtique id quod iudicat. Cùm autem sit aliud præter ipsam, id ostendit cogitationem non esse id quod iudicat. Licebit autem nobis in præsentia vti rationibus quæ ab illis dictæ sunt. Nobis enim non necesse est eadem dicere. Ad hæc accedit, quòd quoniam non solùm est nobis vis cogitandi, vt volunt plurimi Philosophi, sed etiam vis sentiendi, quæ sita est ante vim cogitandi, necessariò hoc ipsum propositum non sinet cogitationem externa apprehendere. Quomodo enim corpus quod incurrit inter visum & aspectabile,

Sensus opus habent intelligentia & memoria ad apprehendenda subiecta.

Sensus non potest cum alio componere.

Cogitatio verum non cognoscit.

Cogitatio se ipsam non cognoscit.

De cogitatione, & vbi ea sita, sunt variæ Philosophorũ sententiæ.

Sensus non sinit cogitationẽ externa apprehendere.

nequa-

nequaquam finit aſpectabile à viſu apprehendi: ita ſi inter cogitationem & externum aſpectabile ſitus eſt viſus, cùm ſit expers rationis, non ſinet viſus cogitationem apprehendere externum aſpectabile: & oportet inter cogitationem & externum audibile eſſe qui cognoſcat: & in aliis ſenſibus ſimiliter. Intus ergo incluſa cogitatio & obſcurata ſenſibus, nihil apprehendet externum. Nec ergo dicendum eſt eam eſſe id quod iudicat. Reſtat ergo vt dicamus vtrunque, nempe cogitationem ſenſu tanquam miniſtro vtentem, externa apprehendere. quod turſus non poteſt fieri. Senſus enim non oſtendit externa cogitationi, ſed ſuam oſtendit affectionem: vt tactus igne fotus non reddit cogitationi externum ignem ardentem, ſed quod ab eo efficitur fomentum, hoc eſt propriam ſuam affectionem. Imò ne hoc quidem. Nam ſi mentis agitatio apprehendat affectionem ſenſus, erit ſenſus. Nam quod eſt capax videndi affectionis, mouetur ad videndum. Quod autem mouetur ad videndum, eſt viſus: & quod eſt capax audiendi affectionis, mouetur ad audiendum. Quod autē mouetur ad audiendum, eſt auditus. & in aliis ſenſibus ſimiliter. Quãobrem cogitatio quoque ſi vniuſcuiuſque ſenſus ſuſcipit affectionem, mouetur ad ſentiendum. Si autem ad ſentiendum mouetur, eſt ſenſus. Si ſit autem ſenſus, eſt expers rationis. Si ſit autem expers rationis, eò redibit vt amittat eſſentiam intelligentiæ. Si non ſit autem intelligentia, non accipiat affectionem ſenſus vt intelligentia. Quòd ſi etiam acceperit affectionem ſenſuum, non cognoſcet externa. externa enim ſunt diſſimilia iis quæ ſunt in nobis affectionibus: & multum differt phantaſia ab eo quod cadit ſub phantaſiam: vt quod ex igne exiſtit viſum, ab igne. nam ignis quidem vrit: phantaſia autem non habet vim vrendi. Et alioqui etiam ſi dederimus externa eſſe ſimilia iis quę ſunt in nòbis affectionibus, non omnino quę ſunt in nobis affectiones ſuſcipiens cogitatio, comprehendet externa. Nam quæ ſunt aliquibus ſimilia, ſunt alia ab illis quibus ſunt ſimilia. Quãobrem ſi quæ ſunt externis ſimilia cognoſcit, non cognoſcit externa, ſed quæ ſunt illis ſimilia. & quomodo qui ignorat Socratem, Socratis autem aſpicit imaginem, neſcit an Socrates ſit ſimilis ei quæ cernitur imagini: ita cogitatio ad affectiones ſe applicans, cùm externa non viderit, nec ea quidem qualia ſint cognoſcet, nec quòd ea ſint ſimilia affectionibus. Non cognoſcens autem ea quæ videntur, nec obſcura incertaque cognoſcet quæ ſunt cognoſcẽda ex tranſitu ab eis. Ita nihil erit à quo iudicetur veritas. Sed nonnulli ex Dogmaticis,

Cogitatio ſenſus miniſterio externa nõ apprehendit.

Senſus non poteſt cogitationi ſuã oſtendere affectionem.

ὁρατικῶς.

Cogitatio licet accipiat ſenſuum affectionem, non cognoſcit externa.

Phantaſia differt ab eo quod cadit ſub phantaſiam.

Similia ſunt alia ab iis quibus ſunt ſimilia.

ticis, eam quæ ſuperius dicta eſt coniunctionem, adhuc in præſentia iactant, dicentes, non eſſe ſeparatas differētes has partes animæ, nempe rationis participem, & expertem rationis: ſed vt mel totum per totum ſimul eſt humidum & dulce, ita etiam animam totam per ſe totam ſibi inter ſe aduerſantes habere facultates, quarum alia quidē eſt particeps rationis, alia verò rationis expers. & moueri quidem rationis participem ab iis quę cadunt ſub intelligentiam: rationis autem expertem apprehendere ſenſilia. Stultum itaque eſſe dicere, cogitationem aut communiter animam non poſſe apprehendere alteram harum rerum differentiam. Nam cùm differentem habeat constitutionem, ſtatim etiam vtrunque apprehendet. Sunt autem admodum inſipientes: eæ enim facultates etſi maximè videantur in eadē conſiſtere eſſentia, & ſibi inter ſe aduerſari, & per totam peruadere animam, nihilo ſecius inter ſe differunt quatenus ſunt diuerſorum generum. & hæc quidem eſt aliud, illa verò aliud. idque licet diſcere ex iis quæ videntur eſſe euidentiora. Multa enim ſunt quæ in eadem cernuntur materia, non habent autem eandem naturam. Nam grauitas quidem & color, ambo ſunt in eodem corpore, inter ſe autem differunt. Et rurſus figura & magnitudo accidunt quidem eidem eſſentiæ, habent autem ſeparatam naturam, cùm aliud quidem intelligatur magnitudo, aliud verò figura. ita etiam prius dicta rationis facultas, etiam ſi ſit permiſta cum ea quæ eſt expers rationis, poteſtate tamen rurſus ab ea differet. Cui deinceps ſimul erit conſequens, non poſſe alteram ſimiliter moueri atque alteram, & ſimiliter affici, propter eas cauſas quæ ſunt prius enumeratæ. alioqui oportebit ambas eſſe vnam, ratiocinantem quidem eſſe expertem rationis ſi afficiatur citra rationem: rationis autem expertem eſſe ratiocinantem, ſi mota ſit ratiocinando. Quòd ſi etiam poſuerimus cogitationem, per ſenſuum meatus tanquam per aliqua foramina proſpicere, & abſq; ſenſibus qui ante eam ſiti ſunt ad res externas ſe applicare, dubia nihilo minus inuenietur etiam hac ratione poſitio. Oportebit enim eam ſic ſubiecta apprehendere. Nihil autē eſt euidens, vt oſtendemus. Non poteſt ergo fieri vt apprehendatur verum quod eſt in ſubiectis: cenſetur enim ab aduerſariis id eſſe euidens, quod ex ſe ſumitur, & nullo alio eget ad probationem. Nihil autem habet à natura vt à ſe ſumatur, ſed ſumuntur omnia ex affectione, quæ quidē eſt alia ab eo quod cadit ſub phantaſiā, quod eam efficit. Dulcedine enim affectus melle adhibito, conicio quòd ſit dulce mel extrà ſitum. & igne admoto calefa-

Partes animæ, nempe rationis particeps & expers rationis, ſintne ſeparatæ, an non.

Quæ ſunt in eadem materia, non eandē habent naturam.

Permiſtæ facultates diuerſæ diuerſas habēt motiones.

Euidens nihil eſt.

Sumi natura nihil ex ſe poteſt, ſed ſumuntur omnia ex affectione.

calefactus, noto ex ea quæ in me exiſtit affectione, quòd ignis extrà poſitus eſt calidus. Et in aliis ſenſilibus eadem eſt ratio. Quoniã ergo quod ex alio ſumendum eſt, conſtat in omnibus eſſe incertum: omnia autem ſumuntur ex noſtris affectionibus, cùm ſint ab eis diuerſa, omnia quæ ſunt extrà, ſunt incerta, & ideo nobis ignota. Ad ea enim cognoſcenda quę ſunt incerta & non euidentia, oportet adeſſe aliquid euidens. Quòd ſi id non adſit, perit etiam illorum comprehenſio. Neque enim licet dicere, quòd illa quidem, quod ad hoc attinet, ſunt incerta & obſcura, à nobis autem cõprehenduntur, propterea quòd ſit firma ac ſtabilis quæ ex affectionibus ſit adnotatio. Non enim ſi dulcedine afficior melle guſtu adhibito, omnino eſt mel dulce: neque ſi amarore adhibito abſinthio, amarum eſt abſinthium, tanquam hæ affectiones nobis neceſſariò accidant, & debeãt accedere cauſis quæ eas efficiunt. Quomodo enim flagrum quod in carnem incurrit, dolore quidem carnem afficit, non eſt tamen dolor: & quomodo cibus aut potus voluptate afficit eum qui comedit aut bibit, non eſt autem voluptas: ita etiam ignis poteſt quidem calefacere, non autem neceſſariò eſſe calidus: & mel dulcedine quidem afficere, non autem etiam eſſe dulce. In aliis quoque ſenſilibus eadem eſt ratio. Sed quomodo vt cognoſcamus verum, oportet aliquid eſſe euidens: oſtenſum eſt autem omnia eſſe incerta & obſcura, confiten dum eſt ignotum eſſe verum. Quomodo autem non etiam de rebus ſummis diſſenſio apud Philoſophos, aufert notitiã veritatis? Si enim ex Phyſicis alij quidem ſuſtulerunt omnia quæ videntur, vt Democritus: alii autem omnia poſuerunt, vt Epicurus & Protagoras: alij autem nonnulla quidem ſuſtulerunt, nonnulla verò poſuerunt, vt Stoici & Peripatetici, omnino autem ſeu cogitationem, ſeu ſenſum, ſeu vtrunque ſimul poſuerit quiſpiam id quod iudicat, oportet primum ad ea iudicanda aut aſſumi aliquid quod apparet, aut quod eſt incertum & obſcurum: ſed vt quod ſit quidem id quod apparet, minimè poteſt fieri. Nam cùm ſit ex ea de qua dubitatur materia, erit dubitabile, & ideo non erit id quod iudicat. Quod ſi ſit incertum & obſcurum, res ſunt euerſæ. ſiquidem ex eo quod non cognoſcitur, confirmatur id quod videtur cognoſci. quod quidem eſt abſurdum. Sed conceſſa ſit ſubſtãtia hominis & ſenſuum & cogitationis, ad hoc vt procedat quod volunt Dogmatici. Sed vt etiam per hæc cognoſcatur aliquid, oportet fateri tertium quod iudicat, nempe phantaſiã. Neque enim ſenſus neque intelligẽtia poteſt ad aliqua ſe applicare, niſi

Ex affectionibus non fit certa & ſtabilis adnotatio.

Affectiones non accedunt cauſis quæ eas efficiunt.

Diſſenſio Philoſophorum aufert notitiam veritatis.

Nec ſenſus nec intelligẽtia ad aliquid ſe

applicat, nisi id phantasticè alteretur.

nisi phantasticè seu per visionem alteretur. Hoc autem iudicans est plenum multa dubitatione, vt licet considerare iis qui ex alto duxerunt initium orationis. Quoniam enim ex iis qui in rebus diiudicandis phantasia vtuntur tanquam regula, alii quidem attenderunt comprehendentem, alii verò probabilem, nos commune vtriusque, nempe phantasiam ipsam, tollamus de medio. Ea enim sublata, tolluntur etiam phantasiarum quæ sunt in specie differentiæ. & quomodo si

Phantasia nihil est, si ea sit impressio.

ἐξοχὴν ἢ εἰσοχὴν.

Cleanthes dicebat phantasiam esse in anima impressionem.

Chrysippus dicebat phantasiam esse per mentis alterationem.

non sit animal, nec est homo: ita si non sit phantasia, nec comprehendens aut probabilis consistit phantasia. Si enim impressio in anima est phantasia, aut est per eminentiam vel internam depressionem, vt existimat Cleanthes: aut per nudam alterationem, vt opinatus est Chrysippus. Et si consistit quidem per eminentiam & internam depressionem, ea sequentur absurda quæ dicit Chrysippus. Si enim instar ceræ imprimitur anima, phantasticè seu per visionē patiens, semper vltima motio obscurat priorem phantasiam, quomodo etiam typus prioris signaculi delet priorē. Sed si ita est, tollitur quidem memoria, quæ tanquam thesaurum recondit visiones. Tollitur autem omnis ars, est enim conuentus & collectio comprehensionum. Plures autem & diuersæ phantasiæ seu visiones fieri non potest vt consistant in principe animæ facultate, cùm aliter & aliter in ea intelligantur typi. Non est ergo phantasia quæ propriè intelligitur impressio. Sed quomodo si quæ apparent sunt visio eorum quæ sunt incerta & non apparentia: cernimus autem corpora eorum quæ apparent, longè crassiora spiritu, quæ nullum typum posse in se conseruare, consentaneum est nec ipsum quidem spiritum posse custodire vnam solam phantasiæ impressionem. Atqui aqua est crassior spiritu: sed si in eam firmiter immissus fuerit digitus, nunquã visa est custodiens quæ ex firma illa immissione fit impressionē. Quanquam quid dico aquã, cùm etiam mollissima cera, cùm iam sit solida ex concretione, ab aliquo quidem simul ac cogitarit imprimitur propter humorem: sed non continet figuram. Si ergo ipsum corpus, quod si comparetur cũ aqua, est concretum, est admodum impotens in se aliquas conseruare figuras, est euidēs quòd nec spiritus aptam ad hoc habet naturam,

Phantasia nihil est si sit mentis alteratio.

Alterationum alia est ex affectione, alia ex subiecti mutatione.

cùm sit subtilior & magis fluidus quàm hæc corpora. At, inquient, phantasia non est propriè impressio, sed sola mentis alteratio. quod rursus est longè peius priore. Nam ex alterationibus alia quidem est ex affectione, alia autem vt subiecti mutatio. Et ex affectione quidē, vt si eadem & essentia & forma subiecta statua, vicissim aliquando

quidem

quidem calefcat sole illucente, aliquando autem frigescat nō ctu rore decidente. Vt mutatio autem subiecti, vt si hęc fusa statua fiat globus æneus. Si ergo phantasia est alteratio animę, aut ex sola affectione est alteratio, aut ex mutatione subiecti. Et si ex affectione quidē: quoniam ex visionum diuersitate diuersa est affectio, noua affectio mutat veterem:& ita nō detinebitur res aliqua in cogitatione. quod quidem est absurdum. Sin autem subiecti mutatio, simul atque anima alicuius rei visum acceperit, alterata desinet esse anima, & interibit. quomodo fusa statua & ad globum redacta tunc desinit esse statua. Phantasia ergo nō est animæ alteratio. ad quod accedit etiam, quòd eos premit de mutatione dubitatio. Nam si mutatur aliquid & alteratur, aut id quod manet mutatur & alteratur, aut id quod nō manet. Sed nec id quod manet alteratur & mutatur. manet enim in ea in qua erat essentia. Neque id quod non manet. interiit enim & est mutatum, non autem mutatur: vt si mutatur album, aut manens album mutatur, aut non manens. Sed neque manens albū mutatur. manet enim album, & quatenus est album non mutatur. Neque non manens. interiit enim & est mutatum, non autem mutatur. Non ergo mutatur album. Quamobrem phantasia quoque, si est aliqua mutatio & alteratio animæ, non potest consistere. Et si detur alteratio, non statim etiam concedetur phantasiam consistere. Dicebatur enim esse impressio principis animæ facultatis. Nondum autem constat an sit princeps facultas animæ, & in quo loco sita sit: cùm alii quidem dicant non esse omnino principem animæ facultatem, vt Asclepiades: alii autem esse quidem putent, non consentiant autem de loco qui eam continet. Quamobrem quoniam non potest diiudicari hæc dissensio, sustinenda est assensio: quo fit vt non sit concedendum phantasiam esse impressionem principis animæ facultatis. Cōcedatur autem eam esse impressionem principis animæ facultatis. Sed quoniā eiusmodi impressio non aliter enūtiatur principi animæ facultati nisi per sensum, vt visum, auditum, aut aliquam aliam eiusmodi facultatē, quæro, cuiusmodi est in sensu alteratio, an etiam sit eiusmodi in principe animi facultate, an diuersa. Et si est quidem eadem, quoniam vnusquisque sensus est expers rationis, id quoque quod alteratur, carebit ratione, & non differet à sensu. Sin autem diuersa, non tale sumetur id quod cadit sub phantasiam, quale ponitur: sed alterum quidem erit subiectum, differens autem quæ consistit in principe animę facultate phantasia. quod rursus est absurdum. Non ergo dicendum

Mutatio nulla est.

Asclepiades negabat principem animæ facultatem.

est phantasiam esse hanc impressionem & alteratione͂ principis animæ facultatis. Ad hęc accedit, quòd si phãtasia est effectus eius quod cadit sub phantasiam, id quoque quod cadit sub phantasiam, est causa phantasiæ, & habet vim imprimendi sentientem facultatem, & differt effectus à causa quæ ipsum efficit. Vnde quoniam mens ad visa applicatur, visorum accipiet effectus, non autem ea quæ extrinsecus cadunt sub phantasiam. Quod si quispiam dicat eam se applicare ad ea quæ sunt extrinsecus ex iis quæ in ipsis sunt effectionibus & affectionibus, aggrediemur easdem quas prius dubitationes. aut enim ea quæ sunt extrà, eadem sunt quæ nostra visa ac phantasiæ: aut non sunt eadem, sed similia. Quomodo enim potest mente concipi idem esse causam, & sui effectum? Sin autem similia: quoniam quod alicui est simile, est diuersum ab illo cui est simile, sciet mens ea quæ sunt similia iis quæ veniunt sub phantasiam: ad quod accedit quòd hoc quoque sit dubium. Quemadmodum enim sciet cogitatio, quòd quę cadunt sub phantasiam, sunt similia phantasiæ? Nam aut hoc ipsum cognoscet absque phantasia, aut aliqua phantasia. Et vt sine phantasia quidem cognoscat, fieri non potest. Nihil enim sua natura potest accipere cogitatio cuius non apprehendat visum seu phantasiam. Sin autem phantasia: omnino hęc phantasia vt cognoscatur an sit similis ei quod cadit sub phantasiam quod illam efficit, debet illam accipere, & subiectum quod cadit sub phantasiam. Sed subiectum quidem quod cadit sub phantasiam, fortasse poterit phantasia apprehendere, cùm sit illius: se ipsam autem quomodo apprehendet? Et quoniam alterum quidem est quod cadit sub phantasiam, est enim alterum à phantasia, phantasia autem est alterum, est enim effectus, erit idem à seipso alterum, causa simul & effectus. quorum vtrunque est alienu͂ à ratione. His autem motis dubitationibus, trãseuntes etiam ad concessionem quòd sit phantasia eiusmodi qualem eã volunt esse Dogmatici, aliter dubitemus. Si enim accipie͂da sit phantasia vt quæ iudicandi vim habeat, aut omnem veram dicendum est esse phantasiã, vt dicebat Protagoras: aut omnem falsam, vt dicebat Xeniades Corinthius: aut aliquam quidem veram, aliquam verò falsam, vt Stoici & Academici, & prętererea Peripatetici. Sed nec omne͂ dicendum esse veram, neque falsam, neque aliquam quidem veram, aliquam verò falsam, vt ostendemus. Non ergo dicendum est phantasiam esse quę iudicet. Atque omnem quidem phantasiam non dixeris esse veram propter conuersione͂, vt Democritus & Plato Protagoræ repugnantes

Phantasia neque omnis vera, neque omnis falsa, nec aliqua vera nec falsa.

Omnis phantasia non est vera propter conuersionem.

tes docebant. Si enim omnis phantasia est vera, etiam non omnem phantasiam esse veram, vt quod ex phantasia consistat, erit verum. & ita omnem esse veram phantasiam, erit falsum. Quinetiam absque hac conuersione, est præter ea quæ cernuntur, & præter euidentiam dicere omnem phãtasiam esse veram, cùm multæ sint admodum falsæ. Non enim similiter mouemur ad hoc, Dies est in præsentia: & ad illud, Nox est: & ad hoc quòd Socrates viuit, & quòd sit mortuus: neque ea parem afferunt euidentiã. Sed quòd dies quidem nunc sit, & quòd Socrates sit mortuus, videtur esse credibile. Quòd autem sit nox & viuat Socrates, non est æquè credibile, sed videntur esse ex iis quæ non sunt. Eadem quoque oratio ex rerum consequentia & repugnantia est vera & falsa. Ei enim quòd dies est, est apertè consequens quòd sit lux: & ad id quòd tu ambulas, sequitur quòd tu mouearis. Cum eo autem quòd est dies, euidenter pugnat quòd sit nox: & cum eo quòd tu ambulas, pugnat quòd tu non mouearis. & positio vnius est sublatio alterius, si aliquid consequitur, & pugnat omnino alterum cum altero. Si est autem aliquid pugnans cum altero, non omnis phantasia est vera. Quod enim pugnat cum aliquo, pugnat tanquam verum cum falso, aut tanquam falsum cum vero. Et si omnia visa contingit esse vera, nihil est nobis incertum aut obscurũ. Nam si cùm aliquid sit verum & falsum, deinde ignoretur quid sit verum & falsum, consistit quod nobis est incertum & non euidens. Et qui dicit, Est mihi incertum, stellas esse pares aut impares, perinde est ac si dicat se nescire vtrum sit verum & vtrũ falsum stellas esse pares aut impares. Quamobrem si omnia sunt vera, & omnes phantasiæ sunt veræ, nihil est nobis incertum & non euidẽs. Si autem nihil est nobis incertum & non euidens, omnia sunt certa & euidentia. Si sunt autem omnia euidentia, nihil licebit quærere, nec de aliquo dubitare. Quæritur enim & dubitatur de re incerta & non aperta, non autem de euidenti. Est autem absurdum tollere inquisitionem & dubitationem. Non est ergo vera omnis phantasia. nec sunt omnia vera. Præterea si omnis phantasia est vera, & omnia sunt vera: neque verum licet dicere, neque non errare, neque vlla est doctrina, nec error, nec ars, nec demonstratio, nec virtus, neque aliquid aliud ex iis quæ sunt. Consideremus autem id quod dicitur. Si enim omnis phantasia est vera, nihil est falsi. Si autem nihil est falsum, neque falsum dicere licebit, neque errare, nec esse expertem artis, neque malum. Vnumquodque enim eorum adhæret falso, & in eo accipit substan-

Omnem phantasiam esse veram est præter euidentiam.

Omnem phantasiam veram esse, falsum esse ostenditur ex eo quòd oratio est vera et falsa ex rerum consequentia & repugnantia.

Omnis phantasia si sit vera, nihil est incertum et non euidens.

Si omnis phantasia est vera, tollitur omnis doctrina, & ars, et virtus, et demonstratio.

ſubſtantiam. Si autem nemo ſit qui falſum dicat, nec erit aliquis qui verum dicat:& ſi nemo ſit qui erret, nec erit aliquis non errans. Similiter & ſi non ſit expers artis, ſimul etiam perimitur artifex: & ſi non ſit ſtultus, ſapiens. ea enim intelliguntur ex comparatione. Et quomodo ſi non ſit aliquod dextrum, nec eſt ſiniſtrum: & ſi non ſit quod eſt infrà, non eſt quod eſt ſuprà:ita ſi non ſit alterum ex iis quæ aduerſantur,nec conſiſtit reliquum. Peribit autem etiam demonſtratio & ſignum. Nam hæc quidem eſt demonſtratio quòd ſit verum, non autem falſum. Nam ſi nihil ſit falſum, non opus erit eo quod ſit doctum quòd non ſit falſum. Signum autem & indicium profitetur ſe vim habere aperiendi eius quod eſt incertum & non obſcurũ. Si ſunt autẽ omnia vera & per ſe aperta, non opus habemus eo quod indicet id quod non cognoſcitur, ſitne verum an falſum. Quanquam quid ea perſequimur, cùm neque animal, neque mundus communiter ponetur, ſi conceſſum fuerit omnes phantaſias ſeu viſa eſſe falſa. Nam ſi omnia ſunt vera, omnia erunt nobis euidentia. Et ſi hoc ita ſit, erit etiam hoc rectum & verum, omnia nobis eſſe incerta & non euidentia, cùm ſit vnum ex omnibus. Cùm ſit autem verum quòd omnia ſunt incerta & non euidentia, neque animal, neque plantam admittemus nobis videri. quod quidem eſt abſurdum. Propter hæc ergo omnia dicẽdum eſt, non omnia viſa eſſe vera & credibilia, ſed nec omnia falſa propter cauſas quæ proportionem habent & conuenientiam. Nam omnia eſſe falſa habet eandem vim quam omnia eſſe vera. Quamobrem poterunt etiam omnia quæ à nobis prius dicta ſunt, ad eandem transferri conditionem. Nam ſi omnia viſa ſunt falſa, nullum etiam erit verum. & ita reducetur ad contrarium ſui propoſiti Xeniades, dicens omnia viſa eſſe falſa,& nihil omnino eſſe veri in rebus. Quomodo enim fieri non poteſt, vt qui in parte dicit eſſe aliquid veri, non etiam verum definiat: vt quando dicimus primum eſſe falſum, de primo quidem dicimus ipſum eſſe falſum: falſum autẽ primum ponimus. Quamobrem enuntiare, aliquid eſt verum, tãtum poteſt ac ſi dicas primum eſſe falſum. Igitur ſimul atque dicimus aliquid falſum, neceſſariò definimus etiam eſſe verum. Licet autem hic rectè quoque docere, quòd viſorum euidentes ferè ſunt differentiæ, quòd aliæ quidem noſtram attrahunt aſſenſionem, aliæ verò repellunt. & nec omnia communiter attrahunt, nec omnia ſimul repellunt. Nam ſi nulla eſſet differentia, ſed omnia ex æquo eſſent incredibilia aut credibilia, neque eſſet ars, neque inertia: non laus, non reprehen-

Signum et indicium quidnã profitentur.

Si omnis phãtaſia eſt vera, nõ eſt animal, neq; mundus.

Xeniades dicebat omnia viſa eſſe falſa.

Viſorum ſunt differentiæ.

prehensio, non deceptio. Nam ars quidem intelligitur & approbatio, & non posse decipi, in veris visis. Deceptio autem & reprehensio in falsis. Neque ergo dicendum est omnia esse vera & credibilia: neque omnia falsa & incredibilia. Restat ergo vt alia quidem censeant esse credibilia, alia verò incredibilia. quod quidem dicebant Stoici & Academici. Stoici quidem admittentes visa comprehendentia: Academici autem ea quæ videntur probabilia. Hoc autem nobis accuratè & exactè considerantibus, magis optandum videtur esse quàm verum. est enim comprehendens phantasia, vt ab ea incipiamus, quæ ab eo quod est, & congruenter ei quod est, est insculpta & impressa, cuiusmodi non potest esse ex eo quod non est. Ex his alia quidem se Stoicis esse concessurum dicit Carneades. Illud autẽ, Cuiusmodi esse non potest ex eo quod non est, minimè posse concedi. existunt enim visa etiam ex iis quæ non sunt, tãquam ex iis quæ sunt. Quòd nullum sit autem discrimẽ, signum est, quòd eæ ex æquo inueniantur euidentes ac pellentes. Quòd sint autem ex æquo pellentes & euidentes, signum est, quòd adiunganrur consequentes actiones. Quomodo enim in iis qui vigilant, is quidem qui sitit, potũ hauriens voluptate afficitur: qui autem feram, aut aliquid aliud horribile fugit, clamat & vociferatur: ita etiam in somnis diffunduntur sitientes, & è fonte sibi videntur bibere. Conuenit quoque timor iis qui terrentur.

Visorum alia credibilia, alia incredibilia cẽsent Stoici & Academici.

Phantasia cõprehendens quænam sit.

In phantasiæ comprehendentis definitione quidnam reprehẽdat Carneades.

Nanque exiliit stupefactus Achilles,
Complositque manus, verbum & miserabile dixit.

Homerus.

Et quomodo cùm sumus sanæ mentis, iis quæ videntur credimus & assentimur: vt cum Dione quidem tanquam cum Dione congredimur, & cum Theone tanquam cum Theone: ita etiam nõnullis vsu uenit in furore. Hercules quidem certè furore percitus, cùm suorum filiorum, tanquam filiorum Eurysthei visum apprehendisset, huic viso consequentem coniunxit actionem. consequens autem erat vt inimici filios interimeret, quod etiam fecit. Si sunt ergo quædam comprehendentes phantasiæ, quatenus nos adducunt ad consensum, & ad eis consequentem coniungendum actionem: quoniam falsę quoque apparent eiusmodi, dicemus phantasias quę comprehendere nõ possunt, non differre ab iis quæ comprehendunt. Præterea quomodo Heros visum apprehendit ex arcu, ita etiam ex suis filiis quòd essent filij Eurysthei. vnum enim & idẽ visum, & similiter affecto obiiciebatur. Sed quod ex arcu quidem apprehendebatur, erat verum:

Visa furentiũ et somniantiũ eadẽ quæ eorũ qui sunt sanæ mentis, & vigilantium.

quod autem ex filiis, falsum. Cùm ergo vtraque ex æquo inclinent, fatendum est alterum ab altero non dissidere. & si phantasia quæ ex arcu apprehenditur, dicitur cõprehendens, quoniam eius arcui adiuncta est actio consequens, vt qui arcu sit vsus: dicatur etiam quæ ex filiis comprehensa est phantasia, ab ea non differre, quoniam ei quoque adiunctum est opus consequens, nempe oportere inimici filios interimere. Atque quòd visorum quidem comprehendentium, & visorum quæ non comprehenduntur nullum sit discrimen, ex euidenti & intensa ostenditur proprietate: nihilominus autem ostenditur Academicis etiam ea quæ est ex forma & figura. Vocant autem vt Stoici τὰ ἐπιφαινόμενα, id est quæ in superficie apparent. Quoniam enim eorum quidem quæ sunt in forma similia, in subiecto autem differunt, fieri non potest vt comprehendens distinguatur phantasia à falsa & quæ comprehendi non potest: vt si duo sint oua summè inter se similia, de ea Stoico inter se vicissim discernenda, si sapiés coniiciens poterit dicere citra errorem, vtrum sit vnum ouum quod ostenditur, an aliud & aliud. Eadem ratio est etiam in geminis. falsum enim visum apprehendet vir bonus, & tanquam ab eo quod est, & conuenienter ei quod est, qui insculptum & impressum habet visum, si ex Castore tanquam ex Polluce visum fuerit apprehensum. Hinc certè consistit etiam quæ tecta est oratio. Si enim cùm prospexerit Draco, volumus subiectum attendere, in maiorem incidemus dubitationem: nec poterimus dicere vtrum sit idem Draco qui prius prospexit, an alius, cùm in antro multi dispersi sint Dracones. Non habet ergo comprehendens phantasia vllam proprietatem, qua differat à falsis visis & quæ non possunt comprehendi. Præterea si quid aliud aliud comprehendit, comprehendit etiam visus. Is verò non aliquid comprehendit, vt ostendemus. Non est ergo aliquid quod aliquid comprehendat. Nam visus videtur quidem apprehendere colores & magnitudines & figuras & motus. nihil autem eorum apprehendit: vt statim nobis apparebit si inceperimus à coloribus. Si ergo visus vllum comprehendit colorem, aiunt Academici, etiam colorem hominis comprehendet. Is autem non comprehenditur. Nec vllus ergo alius comprehendetur color. Quòd autem non comprehendatur, est perspicuum. mutatur enim temporibus, operationibus, naturis, circunstantiis, morbis, sanitate, somno, vigilia: adeò vt quòd sic varietur quidẽ sciamus, quidnam autem sit re vera, ignoremus. Ea autem ratione si is non possit comprehendi, nec vllus alius erit cognitus. Porrò autẽ in fi-

Visa forma & figura, similia non sunt comprehendẽtia.

Tecta oratio.

Visus nõ comprehendit aliquid.

Visus nõ comprehendit colorẽ hominis.

Visus nõ comprehendit figuram.

in figura quoque inueniemus id genus dubitationem. ipsa enim lenis & aspera subiicitur, vt in picturis: rotunda autem & quadrata, vt in turribus: rectaque & fracta, vt in remo qui ex alia in aliam mutatur.

Visus nõ comprehendit motum.

Et in motu id quod mouetur & quod quiescit, vt in iis qui sedent in naui, aut stant in littore. Sed quoniam comprehendenti phantasiæ adaptatur phantasia quæ non potest comprehendi, non est comprehendens phantasia id quo iudicatur veritas.

A comprehendente phantasia non cõprehenditur vera & falsa.

Quomodo enim quod obliquo adapratur, eo non iudicatur rectum: ita si falsis phantasiis & quæ non possunt comprehendi, adaptatur comprehendens phantasia, vt ostendemus. A comprehendente ergo phantasia non iudicantur vera & falsa. In sorite enim vltimæ comprehendentis phantasiæ sitæ iuxta primam quæ non potest comprehendi, & quæ est ad distinguendum difficilis, dicit Chrysippus, quod in quibus quidem visis est adeò parua differentia, se sustinebit sapiens & quiescet: in quibus autem plura occurrunt, in his alteri assentietur vt vero.

Visa multa falsa, & quæ non possunt cõprehendi.

Si ergo nos ostenderimus multa falsa & quæ comprehendi non possunt esse sita iuxta visum comprehendens, perspicuum est nos esse probaturos, comprehendenti phantasiæ non esse assentiendum: ne si ei consenserimus, incidamus propter propinquitatẽ in assensionem eorum quæ sunt falsa & comprehendi nequeunt: & quòd in visis videatur maxima occurrere differentia. Quod autem dicimus, exemplo erit clarius. Ponatur enim comprehendens quidem phantasia, Quinquaginta sunt pauca, quæ videntur etiam multũ separata ab hac altera, Mille sunt pauca. Quoniam ergo multum distat, Mille sunt pauca, quę non possunt comprehendi, à Quinquaginta sunt pauca, quæ est comprehendens, non assentietur sapiens, quandoquidem est multùm separata à, Quinquaginta sunt pauca, quæ est posita extremè comprehendens.

Quinquaginta pauca.

Mille pauca.

Manifestum est vtique quòd assentietur illi, Mille sunt pauca. nihil enim intercedit inter hanc, & illam, Quinquaginta sunt pauca, quæ est prima quæ non potest comprehendi. Assentietur ergo studiosus phãtasiæ quæ non potest comprehendi, nempe Quinquaginta sunt pauca. Et si huic assentietur quæ nullam habet differẽtiam ab illa Quinquaginta sunt pauca, assentietur & illi quæ comprehendi non potest, Mille sunt pauca. Omnis etiam phantasia quæ non potest comprehendi, est par phãtasiæ quæ comprehendi non potest. Quoniam ergo illa quidem Mille sunt pauca, quæ non potest comprehendi, est par huic, Quinquaginta sunt pauca: in nullo autem differt & est separata ab illa, Quinquaginta sunt pauca quæ est comprehendens,

par erit illi phantasiæ quæ comprehendi non potest Mille sunt pauca, hæc quinquaginta sunt pauca, quæ est comprehẽdens. & ita simul egreditur cum falsa & quæ comprehendi non potest phantasia, propterea quòd nullum est earum discrimen, ea quæ cõprehendit. Neq; enim licet dicere, non omnem quæ comprehendi non potest phantasiam, esse parem omni phantasiæ quæ non potest comprehẽdi: sed aliam quidem magis posse comprehẽdi, aliam verò minus. Nam primùm quidem secum & cum natura rerum pugnabunt Stoici. Quomodo enim homo, quatenus homo, non differt ab homine, neque lapis à lapide: ita nec phantasia quæ non potest comprehendi, differt à phantasia quæ non potest comprehendi, quatenus est eiusmodi vt non possit comprehendi: neque falsa à falsa, quatenus est falsa. Hinc motus Zeno docebat peccata esse æqualia. Deinde esto aliam quidem magis posse comprehendi, aliam verò minus: quid hoc eis potest opem ferre? Sequetur enim vt ei quæ est magis incomprehensibilis, non assentiatur sapiens: ei autem quæ minus, assentiatur. quod quidem est absurdum. ex eorum enim sententia iudicium minimè aberrans habet sapiens, & est in omnibus diuinus, propterea quòd non opinetur, hoc est, falsò assentiatur. in quo sita est summa infelicitas & lapsus stultorum. Vt ex eorum quidem sententia sit phantasia vi sentiendi, vtpote vi videndi prædita, oportet omnia concurrere, instrumentum, & sensile, & locum, & quomodo, & cogitationem. Nam si cùm alia adsint vnum solum desit, vt cogitatio quæ se habet præter naturam, non erit, inquiunt, salua apprehensio. Hinc etiam comprehendentem phantasiã dicebant aliqui, non communiter esse id quod vim habet iudicandi, sed solùm quando fuerit in recto statu. hoc autem est ex iis quæ non possunt fieri. Nã præter meatuum differentias, & præter circunstantias eius quod est extrinsecus, & preter alios plures modos, neque eædem, neque similiter & eodem modo res nobis repræsentant similitudinem, vt superius collegimus. Quãobrem videtur quidem hoc posse dici, an sit hic sensus, & hæc circunstantia: illud verò an re vera tale sit, quale videtur, aut diuersum quidem sit, diuersum verò videatur, non posse nos asserere: & propterea nullam esse phantasiam absq; recto statu. Quomodo autem non incidũt etiam in eum modum qui dicitur alter per alterũ? Nobis enim quærentibus quæ sit comprehendens phantasia, dicunt, Quæ est insculpta & impressa ex eo quod est, conuenienter ei quod est, cuiusmodi non est ex eo quod, non est. Deinde quoniam rursus quidquid docetur

Phantasia cõprehendens nõ est magis comprehẽdens quã aliæ.

Peccata esse æqualia vnde-nam motus dicebat Zeno.

Sapiens non opinatur.

Vt phãtasia sit vi sentiendi prædita, quænã concurrant, ex Stoicorum sententia.

Comprehendens phãtasia quænã habeat vim iudicãdi.

αἰσθήματος.

Comprehendentem phantasiã definientes Stoici, incidunt in eũ modum qui dicitur alter per alterum.

docetur ex definitione, docetur ex iis quæ cognoſcuntur, dicunt reciprocè, Id eſt, quod mouet comprehendentem phantaſiam. Quamobrem vt diſcamus quidem comprehendentem phantaſiam, debemus id quod eſt aſſumere: vt hoc autem diſcamus, ad comprehendẽtem ingredi phantaſiam: & ſic neutrum eſt manifeſtum, expectans vt alterum probetur ex altero. & quomodo in iis quæ cadunt ſub phantaſiam, alia quidem apparent & ſunt, alia autem apparent quidẽ, non ſunt autem, opus habemus aliquo vim habente iudicandi quod ſit oſtenſurum quęnam ſint quæ ſimul appareant & ſint: ita quoniam ex phantaſiis aliæ quidem ſunt comprehendentes, aliæ verò non, opus habemus aliquo habente poteſtatem iudicandi quòd ſit docturum quænam eæ ſint, & quænam ſint incomprehenſibiles & falſæ. Hoc ergo quod vim habet iudicandi, aut fiet comprehendens phantaſia, aut non comprehendens. Et ſi quidem non comprehendens, ſequetur non comprehendentem phantaſiam, vim habere omnia, vt ſemel dicam, iudicandi. cuius eſt munus examinare etiam comprehendentem. quod nolent. Sin autem comprehendens, primum quidem eſt ſtultum. Nam hanc ipſam volebamus examinare vtrum ſit comprehendens. Secundò autem ſi ad dignoſcendas comprehendentes & quæ comprehendi non poſſunt phantaſias, iudicem aſſumimus comprehendentem phantaſiam, oportebit etiam quòd eas re vera iudicans ſit comprehendens phantaſia, examinari per comprehẽdentem phantaſiam: & illam rurſus per aliam, & hoc vſque in infinitum. Sed fortaſſe dicet quiſpiam comprehendentem phantaſiam vim habere iudicandi eius quod cadit ſub phantaſiam, quoniam eſt ſubiectum: & ſui ipſius, quoniam eſt comprehendens. quod quidem nihil refert an dicas per reciprocationem, quòd id quod cadit ſub phantaſiam, ſit quod & ipſum ſeipſum probat & phantaſiam. Quomodo enim cùm quæ apparent ſint in diſſidio, quæritur quánam re iudicemus id quod eſt & non eſt: ita viſis non conuenientibus, conſideramus quánam re iudicabimus comprehendentem phantaſiam, & eã quæ non eſt eiuſmodi. Quamobrem cùm ſint res ſimiles, ſi ſeipſam iudicandi vim habet phantaſia, quamuis ſit diſcrepans ac diſſentiens, erit etiã id quod cadit ſub phantaſiam credibile, etiam ſi maximè diſſideat. quod quidem eſt abſurdum. Aut ſi hoc, quatenus diſſidet, opus habet eo quod ſit ipſam iudicaturum, opus habebit etiã phantaſia eo quod ſit ipſam probaturum & oſtenſurum, an ſit re vera comprehendens. alioqui ſi, vt eſt eorum ſententia, quælibet ſtulti exiſtimatio eſt ignoratio, &

Comprehendens phantaſia habétne vim iudicandi eius quod cadit ſub phantaſiam, et ſuipſius.

Sapiens cùm non possit inueniri, neque verum inueniri potest.

ſolus ſapiens verum dicit, & haber firmã ac ſtabilem veri ſcientiam, ſequitur vt cùm huc vſque inueniri non potuerit ſapiens, neceſſariò verum quoque non poſſit inueniri, & propterea ſint omnia incomprehenſibilia: quandoquidem ſtulti omnes non habemus firmam ac ſtabilem rerum comprehenſionem. Hoc autem cùm ita ſe habeat, reſtat vt quæ dicuntur à Stoicis aduerſus Scepricos, viciſſim etiam à Scepricis aduerſus illos dicantur. Nam quoniam ex illorum ſententia in ſtulrorum numerum referunrur Zeno & Cleanrhes & Chryſippus, & cæteri ex ſectis: quilibet aurem ſtultus tenetur ab ignoratione, omnino ignorabar Zeno an in mundo conrineretur, an ipſe mundum conrinerer: neque vtrum eſſer vir, an fœmina. Neque ſciebat Cleanrhes eſſétne homo an fera aliqua Typhone magis varia ac magis multiplex. Præterea aut nouerat Chryſippus hoc dogma, cùm eſſer Stoicus, illud inquam, Stultus ignorat omnia: aut ne hoc quidẽ ſciebar falſum eſſe, Stultum ignorare omnia. Si aurem ne hoc quidẽ ipſum ſciebat quòd omnia ignorat, quomodo de multis dogma conſtituit, ponens vnum eſſe mundum, & eum adminiſtrari prouidẽtia, & per rorum murabilem eſſe eius eſſentiã, & alia plurima? Licet autem ſi velir quiſpiam, contrà interrogando vt mos eſt, ipſis quoque Scepticis alias afferre dubitationes. Sed oſtenſa forma argumentandi, nõ eſt neceſſe prolixa vti oratione.

Si ſtultus ignoret omnia, quid ſequatur.

Aduerſus eos autem qui probabiles admittunt phantaſias, breuis eſt oratio. Hæc enim quæ vim habenr iudicandi, duorum alterum, aut ad vitam traducendam exiſtimara ſunt ab eis conducibilia, aur ad inueniendam in rebus veritatẽ. Er ſi primum quidem dicãt, abſurdum erit quod ab eis dicetur. Nullum enim ex his viſis poteſt ſeorſum conferre ad vitam traducẽdam: ſed vnicuique opus eſt etiam obſeruarione, per quam alia quidem phantaſia propter hoc eſt probabilis, alia verò diſcurrẽs & non abſtracta. Statim autem labentur in veri inuentione. Neque enim probabile eſt ſolum id quod habet vim veri iudicandi. Oportet enim vt hoc inueniatur, mulro prius ipſum eſſe diſcurrẽtem, propterea quòd nos omnino dum diſcurrimus vnumquodque eorũ, quæ in eius modo conſiderantur, non venimus in ſuſpicionem, nunquid ſit aliquid prætermiſſum eorum quæ debenr ritè examinari: vtpote quòd veritatis dicta ſir cognitio, cùm in mentis cogiratione euenit abſtractio.

Phantaſia probabilis ſitne vtilis ad vitã traducendam.

διεξωδευμένη καὶ ἀπερίσπαστος.

In ſumma autem nunquid ſuis propriis vincuntur argumentis. Quomodo enim dicebant comprehendentem reprehendentes phantaſiam, eam non eſſe quod habet vim iudicandæ veritatis, propterea quòd

Probabilis phantaſia habeátne vim iudicandæ veritatis.

quòd iuxta eam sitæ sint aliæ falsæ quæ minimè differunt: ita est satis verisimile, dum probabilem contemplamur phantasiam, iuxta res quas discurrimus, aliquas alias falsas esse positas: vt exempli causa, videri quidem nobis esse integros animo & corpore, non autem ita habere: aut ex symmettia quidem cum moderato spatio videri aspicere quod cadit sub phãtasiam, rem autem aliter se habere. Vt summatim autem dicam, si neque omnes phantasiæ sunt credibiles, neq; omnes incredibiles: neque aliquæ quidem credibiles, aliquæ verò incredibiles, non est phantasia vi prædita iudicandæ veritatis. Cui est consequens vt nihil sit quod iudicet: propterea quòd neque id à quo, neque id per quod, neque id cui congruenter fiat, firmam ac stabilẽ habeat cognitionem. Sed solent contra hæc obiicientes Dogmatici quærere, quemadmodum pronunciat Scepticus nihil esse quod iudicet. Aut enim hoc dicit absque iudicio, aut cum eo quod iudicat. Et si quidem absque iudicio, non erit fide dignus. Sin autẽ cum eo quod iudicat, in eum retorquebitur. & dicens nihil esse quod iudicet, fatebitur se assumere id quod iudicat ad hoc probãdum. Et rursus nobis rogantibus, Si sit quod iudicet, aut iudicatum est, aut non est iudicatum: & duorum alterum colligentibus, aut prolapsionẽ in infinitum, aut absurdè eos dicere esse quod iudicet, illi obiectioni respondentes dicunt, non esse absurdum relinquere aliquid quod ex se iudicet. Rectum enim & se probat & alia. Et ratio seu proportio & aliorum æqualitatem pondetat & suam. Et lux non solùm alia, sed se quoque cernitur aperire. Quamobrem potest id quod iudicat, & se & alia iudicare. Atque ad primum quidem dicendum est, quòd mos est Scepticorum, ea quæ creduntur non defendere, contentos autem esse communi anticipatione seu præsumptione tanquam sufficienti probatione: ea autem quæ incredibilia videntur defendere, & ad fidem faciendam eorum quæ digna sunt vt admittantur, pares vires vnumquenque adducere. Ita ergo etiam in præsentia non perimentes id quod iudicat, contra ipsum tractamus hæc quæ dicimus, sed volentes ostendere quòd non sit omnino credibile esse id quod iudicat, cùm etiam dentur argumenta in contrarium. Deinde etiam si re vera videamur perimere id quod iudicat, possumus ad hoc vti, non rãquam eo quod habet vim iudicandi, ea quæ est ad manum phantasia, per quam probabiles quæ nobis occurrunt, rationes afferentes ad hoc quòd nihil sit quod habeat vim iudicandi, exponimus quidẽ, sed hoc non facimus cum assensione: propterea quòd quæ eis opponuntur ratio-

De indicatorio quid Empiricus obiiciant Dogmatici.

Scepticorum mos ea quæ creduntur non defendere.

An ſui iudicandi aliquid habeat facultatem.

rationes æquè ſint probabiles. At poteſt, inquiũt, aliquid habere vim ſui iudicandi, vt eſt in regula & trutina. quod quidem eſt puerile. eſt enim aliquid tranſcendens, quod habet poteſtatem iudicandi vnumquodque eorum, vt ſenſus & intelligentia. & ideo ad ea probanda accedimus. Eius autem de quo nunc quæritur, nihil eſſe volunt ſuperius quod vim habeat iudicandi. Non eſt ergo credibile, nec fide dignum, cùm qui de ipſo dicit, non poſſit de eo adteſtari quòd ſit verum. Atque hactenus quidem de eo quod iudicat. Cùm autem commentarius in ſatis magnam creuerit longitudinem, tentabimus alio ſumpto principio, de ipſo quoque vero præcisè dubitare.

De Vero. De Signo. De Incertis & non euidentibus.
De Demonſtratione. Ex qua materia ſit Demonſtratio.
Quid ſit Demonſtratio.

QVAE dubitando quidem dici ſolent apud Scepticos, ad id tollendum quod habet vim iudicandæ veritatis, perſecuti ſumus in perfecto à nobis commentario. Cùm ſimul autem cum eis tradiderimus ab alto petitam ex Phyſicis hiſtoriam vſque ad recẽtiores, poſtremo polliciti ſumus viſuros nos eſſe de ipſo vero. Implentes itaque nunc promiſſum, in primis conſideremus. Atque ſi nihil quidem ſit quod apertè vim habeat iudicandi, quod ſimul etiam neceſſariò incertum & non euidens ſit verum, iam eſt omnibus perſpicuum. Similiter autem licet docere & ex eo quod cadit ſub mẽſuram, quòd ſi nihil euidenter dicimus quod vim habeat iudicandi, ipſa de vero dubitatio ſufficiat ad ſuſtinendam noſtram aſſenſionem. & quomodo ſi in natura rerum nihil ſit rectum & obliquũ, nec eſt regula quæ ea probet & examinet: & ſi nullum ſit corpus graue & leue, ſimul etiam tollitur probatio trutinæ: ita ſi nihil ſit verum, perit etiam id quod iudicat veritatem. Quòd autem nihil ſit verum aut falſum, quod attinet ad ea quę dicuntur à Dogmaticis, didicerimus, ſi prius examinauerimus eam quæ fuit apud eos de ea re diſſenſionem. Ex iis enim qui vetum conſiderarunt, alii quidem dicunt nihil eſſe vetum, alii autem eſſe. Et ex iis qui dixerunt eſſe, alii quidem dixerunt ſola eſſe vera ea quæ cadunt ſub intelligentiam: alii autem ſola ſenſilia: alii autem communiter ſenſilia & quæ cadunt ſub intelligentiam. Atque Xeniades quidem Corinthius, vt ſuperius oſtendimus, dicit nihil eſſe verum. Fortaſſe autem etiam Monimus Cynicus, qui dixit omnia eſſe τύφανα, quod quidem eſt, opinio eorum quæ non ſunt, vt quæ ſunt. Plato autem

De vero Philoſophorum diſſenſiones.

Xeniades Corinthius dixit nihil eſſe verũ.

Typhona quid vocet Monimus Cynicus.

tem & Democritus ea sola existimatunt esse vera quę cadunt sub intelligentiam. Sed Democritus quidem, propterea quòd nihil subiiciatur natura sensile, cùm quæ omnia congregant & cogunt atomi, habeant naturam vacuam omni sensili qualitate. Plato autem, propterea quòd semper quidem gignātur sensilia, nunquam autem sint, instar fluuii fluentes essentia. adeò vt tes eadem ne duo quidem minima tempora sustineat, neque bis indicari admittat, vt dicebat etiam Asclepiades, propter velocitatem fluxus. AEnesidemus autē & Heraclitus & Epicurus, cōmuniter delati ad ea quæ sunt sensilia, in specie dissident. AEnesidemus enim dicit esse aliquam eorum quæ apparent differentiam. & dicit ex iis quæ communiter apparent, alia quidem apparere communiter, alia verò priuatim alicui: ex quibus, vera quidem esse quę communiter apparent omnibus: falsa autē quę non sunt huiusmodi. Vnde etiam verum dictum esse Græcè ἀληθὲς, quasi μὴ λῆθον, hoc est, non latens communem sententiam. Epicurus autem omnia sensilia dicebat vera & esse. Non referre enim dicásne aliquid esse verum, an esse. Hinc etiam describens verum & falsum, Est, inquit, verum, quod ita se habet, vt se habere dicitur. Et falsum est, inquit, quod ita se habet vt dicitur se habere. & sensum apprehēdentem ea quæ sub ipsum cadunt, & neque aufert aliquid neque addit, neque transfert & transponit propterea quòd sit expers rationis, perpetuò esse verum, & ita rem apprehendere vt se habet eius natura. Ab omnibus autem sensilibus quæ sunt vera, differre opinabilia. & ex iis alia quidem esse vera, alia verò falsa, sicut prius ostendimus. Stoici autem dicunt quidē ex sensilibus, & ex iis quæ cadunt sub intelligentiam, aliqua esse vera. non directò autem sensilia, sed per relationem quæ fit ad ea quæ iuxta sita sunt cadentia sub intelligentiā. Verum enim est ex eorum sententia, id quod est & alicui aduersatur: & falsum, quod non est, & non aduersatur alicui. quod quidem cùm sit pronuntiatum incorporeum, cadete sub intelligentiam. Atque de vero quidem prima est huiusmodi dissensio. Fuit autem etiam quoddam aliud apud eos dissidium, per quod alii quidem constituerunt verum & falsum in iis quæ significantur: alii autem in voce: alii autē in motu cogitationis. Atque primæ quidem sententiæ auctores fuerunt Stoici, qui dicebant tria esse inter se coniugata, id quod significatur, & id quod significat, & contingens. Ex quibus, id quod significat quidem, esse vocem: vt Dion. Quod significatur autem, esse rem ipsam quæ ab ipsa declaratur, & quam nos quidem apprehendimus,

Intelligibilia sola esse vera, dicunt Democritus & Plato.

Sensile nihil est natura, vt vult Democritus.

Sēsilia semper gignuntur, vt vult Plato, nūquam sunt.

Vera esse quæ cōmuniter apparēt omnibus: falsa autē contra, vt vult Aenesidemus.

Verum cur Græcè dicatur ἀληθὲς.

Sensilia omnia esse vera volebat Epicurus.

Verū & falsum quid dicat Epicurus.

Sensus est semper verus, vt vult Epicurus.

Sensilia nō directò vera sed per relationē ad intelligibilia, secundum Stoicos.

Verum quid sit, & quid falsum secundum Stoicos.

Coniugata tria, quod significatur, quod significat, & contingens.

Quod significat quod sit.

Quod significatur quid sit.

mus, adsistit autem in nostra cogitatione: Barbari autem non intelligunt, etiam si vocem audiant. Contingens autem, subiectum quod est extrà, vt est ipse Dion. Ex his autem, duo quidem esse corporea, nempe rem quæ significatur, & rem quæ dicitur, quæ quidem est vera aut falsa. eaque non communiter vniuersa, sed alia quidem manca ac mutila, alia verò per se perfecta. & eius quæ est per se perfecta id quod vocatur pronunciatum. quod quidẽ describentes, dicunt: Pronunciatum est quod est verum aut falsum. Epicurus autem & Strato Physicus duo solùm relinquentes, nempe quod significat & contingens, vidẽtur secundam sequi sectam, & in voce verum & falsum relinquere. Nam postrema quidem opinio, dico autem eam quæ verũ ponit in motu cogitationis, errare videtur more scholæ. Quamobrẽ huius quoque loci historia in capitibus tradita, procedamus ad singulares dubitationes. Ex quibus aliæ quidem communius tractabuntur aduersus omnes sectas expositas: priuatim autẽ aduersus vnamquanque. Ordine autem dicamus primum de communibus. Qui ergo verum esse dicit, si nuda dictione & affirmatione enunciat, audiet contrarium quòd nihil sit verum. Sin autem demonstrat aliquid esse verum, aut hoc demonstrat vera demonstratione, aut non vera. Sed non vera quidem non dixerint. id est enim incredibile. Sin autem vera, vndénam est quòd verum sit id quod demõstrat aliquid esse verum? Si quidem ex eo ipso, licebit etiam ex eo ipso ipsum dicere non esse verum. Sin autẽ ex demonstratione, quæretur rursus, quomodo scietur quòd hoc quoque sit verum. & hoc sic in infinitum. Quoniam ergo vt discamus quòd aliquid sit verum, oportet prius sumi infinita, fieri non potest vt firmiter & certò cognoscatur quòd aliquid sit verum. Præterea si est aliquid verum, aut est apparens, aut incertum & non euidens, aut in aliquo quidem apparens, in aliquo verò non apparens. Sed neque est apparens, vt probabimus: nec incertum & nõ euidens, vt ostendemus: nec in aliquo quidem apparẽs, in aliquo verò incertum & non apparẽs, vt dicemus. Non est ergo verum. Si est enim apparens, aut quidquid apparet est verum: aut aliquid apparens est verum. Sed quidquid quidem apparet non est verum. Neq; enim quod in somnis, neque quod in furore incurrit, est verum: quoniam oportebit, vt cùm de iis quæ apparent magna sit concertatio, fateantur simul esse quæ repugnant, & ex æquo esse vera. quod quidem est absurdum. Non ergo quidquid apparet est verum. Sin autem sit aliquid quidem verum apparens, aliquid autem falsum, debemus habere quod

Contingens quid sit.

λεκτὸν

Pronunciatum quid sit.

σχολικῶς ἔοικε πλάζεσθαι.

Verum nõ esse quomodo probetur à Scepticis.

Quidquid apparet non est verum.

re quod vim habeat iudicandi ad discernendum, quidnam sit verum apparens,& quid incertum & non euidens. Hoc ergo quod vim habet iudicandi,aut apparet omnibus,aut est incertum & non euidens. Et si est quidem apparẽs,quoniam non quidquid apparet est verum, oportebit hoc quoque quod apparet, ex alio quod apparet probari: & illud ex differenti:& sic cadere in infinitum. Sin autẽ est incertum & non euidens,non erunt ea sola quæ apparent, vera, sed etiam quæ sunt incerta & non euidentia. Si enim quod assumitur ad fidem eius quod apparet, incertum & non euidens sumimus, aliquid incertum & non euidens debet esse verum. Neque enim falso iudicatur verum. Si quid autem incertum & non euidens est verum, nõ solum id quod apparet est verum, vt positum est ab initio. Deinde vndénam existit quòd hoc quoque incertum & non euidens est verum?Nam si quidẽ ex eo ipso, erunt etiam res omnes incertæ & non euidentes, ex hoc ipso veræ. Sin autem tanquam demonstrato, omnino aut ex incerto ac non euidenti,aut ex eo quod apparet demonstrato erit verum. Et si quidem ex eo quod est incertum & non euidens, illud rursus oportebit esse iudicatum ex aliquo alio: & tertium ex quarto:& sic in infinitum. Sin autem ex eo quod apparet, incidemus in eum modum quo inter se probatur alterum ab altero. vt qui id quidem quod apparet probemus ex eo quod est incertum & non euidens : id autem quod est incertũ & non euidens,reciprocè confirmemus ex eo quod apparet. Sed si neque quidquid apparet est verũ,neque aliquid quod apparet, nihil quod apparet est verum. Sed neque id quod est incertum & non euidens. Rursus enim si incertum & non euidens est verum, aut quidquid est incertum & non euidens est verum, aut non quidquid est eiusmodi. Sed neque quidquid est incertum & non euidens est verum:neque aliquid incertum & non euidens, vt ostendemus. Nec ergo id quod est incertum & non euidens est verum. Primùm quidem oporteret non dissidere inter se Dogmaticos: vtpote alios quidem esse qui vnum dicant esse elementum, alios verò duo, & alios quidem numerabilia, alios verò infinita & innumerabilia. Neque inter se suas falsi accusare sententias. Et si quidquid est incertum & non euidẽs, est verum, vera erunt quę inter se pugnant:vtpote stellas esse pares & impares. ex æquo enim sunt incerta & nõ euidentia: & omnia incerta & non euidentia erunt vera. Quæ autem inter se pugnant, non possunt esse vera. Non ergo omnia quæ sunt incerta & non euidentia, sunt vera. Iam verò neq; vlla ex iis quæ sunt

incerta & non euidentia sunt vera. Nam hoc quidē incertum & non euidens esse verum, hoc autem falsum, aut ex eo ipso dicitur, & absq; eo quod possit iudicare, aut cum eo quod possit. Et si ex eo tantùm dicitur quod est in promptu, nihil poterimus dicere aduersus eū qui contrarium verum esse pronunciat. Sin autem cum eo quod vim habet iudicandi, id omnino aut est apparens, aut incertum & minimè euidens. Et si quidem est apparens, falsum erit id quod positum est ab initio, solum esse verū id quod est incertum & nō euidens. Deinde id quoque quo iudicamus id quod apparet, vnde existit quòd sit verum? Si quidem ex eo ipso: etiam quòd non sit verum, vt quod ex eo ipso dicatur, erit credibile. Sin autem ex eo quod apparet, illud quoque quod apparet, ex alio quod appatet sumetur. & vsque in infinitum. Sin autem ex incerto & non euidenti, constituetur modus quo alterum inter se probatur ex altero: cùm neque id quod apparet possimus habere credibile, absque eo quod est incertum & nō euidens: neque id quod est incertum & non euidens, firmum ac validū absque eo quod appatet. Igitur nec id quod est incertum & non euidens, potest esse verum. Restat ergo vt id quidem dicamus esse verum, quod in aliquo apparet, in aliquo autem est incertum & nō euidens. Si enim id quod apparet, quatenus apparet, ponimus esse verum, aut quatenus non omne. Et si id quidem quod est incertum & non euidens, quatenus est incertum & non euidens ponitur esse verum: aut quatenus quidquid est incertum & non euidens verum est, ponitur esse verum: aut quatenus non quidquid est incertum & non euidens. & deinde incidemus in easdem dubitationes. Vnde si neq; id quod apparet est verum, neque id quod est incertum & non euidens: neque id quod in aliquo quidem apparet, in aliquo autem est incertum & non euidens: præter hęc autem nihil est aliud, necessariò nihil est verum. Nonnulli autem inferunt etiam dubitationem ex eo quod est in genere supremum, nēpe ex ente, hoc est id quod est. hoc enim est quidem genus quod omnia transcendit. ipsum autem nulli alteri submittitur. Aut ergo hoc est verum aut falsum: aut verum simul & falsum: aut neque verum neque falsum. Et si est quidē verum, erunt omnia vera, quatenus sunt eius species. Et quomodo quandoquidem genus hominum est homo, etiam qui in specie sunt, sunt homines: & quoniam est rationis particeps, singulares homines sunt rationis participes: & quoniam mortalis, similiter mortales: ita si omnium genus est verum, necesse est etiam quæcunque sunt esse vera. Si autem

Ens genus transcendens sitne verū aut falsum, aut vtrunque simul.

Ens, in summo genere non est verum.

Si autem sunt omnia vera, nihil erit falsum. Sin autem non sit falsum, nec erit verum, vt prius admonuimus, ostendentes vtrunque eorum intelligi ex comparatione cum altero. Et alioqui cùm sint omnia vera, ponemus omnia quę inter se pugnant, esse vera. hoc autem est absurdum. Non est ergo verum id quod est in supremo genere. Sed neque falsum propter similes dubitationes. Nam si est falsum, erunt omnia falsa quæ partem eius habent aliquam. Partem autem eius habent aliquam & corpora & incorporea. erunt ergo omnia falsa. Ei autem quod est, Omnia esse falsa, consequentes erunt quæ proportione conueniunt dubitationes. Restat ergo vt dicamus idem esse simul verum & falsum: & neque verum neque falsum. quod quidē est peius iis quæ prius sunt demonstrata, propterea quòd ei sit consequens, omnia singularia esse vera simul & falsa. quod quidem est absurdum. Non est ergo aliquid verum. Præterea verum aut est ex iis quæ sunt ex differentia & natura, aut ex iis quę referuntur ad aliquid. Nihil est autem ex iis, vt ostendemus. Non est ergo verum. Ex differentia quidem & natura non erit verum, quandoquidem quod consistit ex differētia & natura, similiter & eodem modo mouet eos qui sunt similiter affecti: vt calidum, nō si ad alium quidem referatur, est calidum, ad alium autem frigidum: sed ad omnes qui similiter affecti sunt, est calidum. Verum autē non similiter & eodem modo mouet omnes. Sed idem, vt ad hunc quidem, videtur esse, vt ad alterum autem, falsum. Non est ergo verum ex iis quæ consistunt ex differentia & natura. Si autem est ex iis quæ referuntur ad aliquid, quoniam ea quæ referuntur ad aliquid, solùm intelligentia percipiuntur, non autem sunt: omnino verum solummodo versabitur in intelligentia, nō autem erit. Et alioqui si verum est ex iis quæ referuntur ad aliquid, erit idem simul verum & falsum. Nam sicut idem est dexterum & sinistrum: ad hoc quidem dexterum, ad alterū verò sinistrum: & quomodo idem dicitur sursum & deorsum: Sursum quidem, si referatur ad id quod est infrà: deorsum autem, si ad id quod est suprà: ita dicemus idem simul esse verum & falsum. & si ita sit, non magis erit verū quàm falsum, non autem verum. Vi autē ac potestate AEnesidemus quoq; similes ponit dubitationes. Nam si est aliquid verum, aut est sensile, aut cadit sub intelligentiam: aut & cadit sub intelligentiam, & est sensile: aut neque est sensile, neque cadit sub intelligentiam: neque vtrunque simul, vt ostendemus. Non est ergo aliquid verum. Atque quòd nō sit quidem sensile, sic considerabimus: Ex sensilibus alia

Ens in supremo genere non est falsum.

Ex differentia esse, & natura esse.

Verum neque est ex iis quæ sunt natura, neque ex iis quæ sunt relata.

Relata ad aliquid percipiuntur intelligentia, non sunt autem.

AEnesidemus quomodo probet non esse verum.

Genera quænam sint.
Species quænam sint.

alia quidem sunt genera, alia verò species. Et genera quidem sunt communitates quæ permeant in singularibus: vt homo qui peruasit per singulos homines: & equus qui per singulos equos. Species autẽ, quæ sunt in vnoquoque proprietates: vt Dionis, Theonis, aliorũ. Si ergo verum est sensile, id est omnino aut multorum cõmune sensile, aut sitũ in vniuscuiusque proprietate. Sed nec est cõmune, nec situm in proprietate. Non est ergo verum sensile. Præterea quomodo aspectabilè quidem visu potest comprehendi, audibile autem est notum auditu, odorabile autem odoratu: ita etiam sensile sensu communiter cognoscitur. Non cognoscitur autem communiter sensu. est enim sensus expers rationis: & verum absque ratione minimè cognoscitur. Non est ergo verum sensile.

Verum nõ est intelligibile.

Sed neque cadit sub intelligentiam. alioqui nihil erit verum ex sensilibus. quod rursus est absurdum. Aut enim ab omnibus communiter percipi poterit intelligentìa, aut priuatim ab aliquibus. Sed nec fieri potest vt verum ab omnibus communiter percipiatur intelligentia, neque priuatim ab aliquibus. Nam nec ab omnibus potest communiter intelligi: & vt priuatim intelligatur ab aliquo aut aliquibus, est incredibile, & repugnat. Nec ergo sub intelligentiã cadit verũ.

Verum nõ est simul sensile et intelligibile.

Sed vt nec sit simul sensile & quod cadit sub intelligentiam. Aut enim quidquid est sensile, & quidquid cadit sub intelligentiam, est verum: aut aliquid sensile, aut aliquid quod cadit sub intelligentiam. Sed dicere quidem quidquid est sensile, & quidquid cadit sub intelligentiam, esse verum, est ex iis quæ nullo modo possunt fieri. Nam & sensilia pugnant cum sensilibus: & quæ cadunt sub intelligentiam, cum iis quæ cadunt sub intelligentiam. & vicissim sensilia cum iis quę cadunt sub intelligentiam. & oportebit si omnia sint vera, idem esse & non esse, & esse verum & falsum: & censere aliquid sensile esse verum, & aliquid quod cadit sub intelligentiam, verum esse, est rursus ex iis in quibus non facilis darur exitus. Nam hoc quæritur: & alioqui est consequens aut omnia dicere vera, aut omnia falsa dicere sensilia. Sunt enim ex ęquo sensilia: & non alterum quidem magis, alterum verò minus. Nõ omnia autem sensilia dicũtur vera, neque omnia falsa. Non est ergo aliquid verum?

Verúmne sumatur ex alia causa, quàm quatenus apparet veritas.

Est sanè, inquiunt, sed non quatenus apparet veritas: sed ex alia causa sumitur. Quænam ergo sit hæc causa, in medium proferant Dogmatici: vt aut nos attrahat ad assensionem, aut vt fugiamus efficiat. Deinde hanc ipsam causam quomodo accipiũt: aut vt eis apparentem, aut vt non apparentem? Si quidem vt apparentem, falsum

dicunt,

dicunt, dicentes veritatem non esse quatenus apparet. Sin autem vt non apparentem, quomodo dicunt esse id quod non eis apparet, ex se, an per aliud? Et vt ex se quidem, fieri non potest. Nihil enim quod non apparet, ex se sumi potest. Sin autem per aliud, illud rursus vtrum apparet, aut non apparet. & sic quæstione abeunte in infinitum, verũ non potest inueniri. Quid est ergo quod nos persuadet? Probabile dicendum est verum, cuiusmodicunque sit eius essentia, seu sensilis, seu quæ cadit sub intelligentiam, siue vtrunque simul, nempe & sensilis simul & quæ cadit sub intelligentiam. Sed est hoc quoque ex du biis. Si enim probabile est verum, quoniam non idem omnino persuadet: neque perpetuò eis dabimus idem esse & non esse, & idem verum esse simul & falsum. Nam quatenus quidem persuadet aliquibus, est verum, & est. Quatenus autem aliis nõ persuadet, est falsum, & minimè potest esse. Fieri autem non potest vt idem sit & non sit, & verum sit & falsum. Igitur neque probabile est verum. Nisi dicamus esse verum id quod multis persuadet. Mel certè quod multis suadet quòd sit dulce, & vni nõ persuadet qui morbo laborat regio, verè dicimus dulce. quod quidem est nugatorium. Quando enim de veritate disceptamus, tunc non est aspiciendum ad multitudinem eorum qui consentiunt, sed ad affectiones. Vna autẽ affectione vtitur ægrotus, & vna constitutione omnes qui sunt sani. Non est ergo magis huic sensui quàm illi credendum. Nam si contrà ponatur multos frebricitantes amarore affici à melle, vnum autem sanum dulcedine affici, omnino sequetur vt mel dicamus amarum. quod quidẽ est absurdum. Sicut ergo hic prætermisso iudicio multitudinis, nihilo minus mel dulce dicimus: ita etiam quando multi afficiuntur dulcedine, vnus autem amarore, mittentes propter eorum qui sic afficiuntur dulcedinem mel appellare dulce, verum sic examinemus. Atque vniuersè quidem de vero tot sunt dubitationes, consequenter autem veniamus etiam ad singulares. Atque eis quidem omnia qui dicunt falsa, ostendimus id in eos retorqueri. Nam si omnia sunt falsa, erit etiam falsum illud, Omnia sunt falsa, cùm sit ex omnibus. Cùm sit autem falsum, Omnia sunt falsa, id quod ei aduersatur erit verum, Non omnia sunt falsa. Democritus autem & Plato abolentes quidẽ sensus, perimentes autem sensilia, & ea sola sequentes quę percipiuntur intelligentia, res confundunt: nec solùm eorum quę sunt labefactant veritatem, sed etiam sua cogitata. Omnis enim intelligentia oritur à sensu, aut non sine sensu: & aut ex incursione, aut nõ sine incursione. Vnde

Probabile dicendum ne sit esse verum.

Probabilé ne sit verũ quod multis persuadet.

Affectiones, non multitudo consentiẽtium spectãda est in disceptatione veritatis.

In falsa dicẽtes, quod dicũt, in eos retorquetur.

Sensus tollentes & sensilia perimentes res confundunt.

Intelligentia omnis oritur à sensu, aut non sine sensu, & aut ex incursione, aut non sine incursione.

Vnde etiam falsa quæ dicuntur visa, vt quæ sunt in somnis & in furore, inueniemus pendere ex iis quæ per sensum nobis cognita sunt ex incursione. Etenim qui in furore sanguinolētas sibi effingit furias & puellas serpentinas, ex iis quæ ipsi apparuerunt, compositam formā mente agitat: ita etiam qui in somnis hominem somniat volucrem, non absque eo quòd aliquid viderit volucre, hominem quoque somniat volucrem. Et vt in summa dicam, nihil poterit cogitando inueniri, quòd non habeat aliquid sibi cognitum ex incursione. Id enim aut sumetur ex similitudine eorū quæ apparuerunt in incursione, aut ex incremento, aut ex decremento, aut ex compositione. Atque ex similirudine quidem, vt quando viso simulachro Socratis, cogitamus non visum Socratem: vt quando ex communi homine non communem hominē cogitamus, vt hominem mente agitantes, qui non erat similis viro,

Quod ex incursione cognoscitur, vnde sumatur.

Homerus.

,, *Cui cibus est panis, verùm, in quo est plurima sylua,*
,, *Excelso monti.*

Ex decremento autem, quando rursus communis hominis cōtracta magnitudine, Pygmæum apprehenderimus mentis agitatione. Ex compositione autem, quando ex homine & equo cogitamus Hippocentaurum, qui nondum nobis incurrit. Ante omnem ergo cogitationem prius fuisse oportet eam quæ est ex sensu incursionem. Et ideo si tollantur sensilia, necessariò simul tollitur omnis intelligētia. Et qui dicit omnia quæ apparent esse falsa, & ea esse sola quæ cadunt sub intelligentiam, hoc est verè, aut hoc dicit sola vtēs affirmatione, aut etiam demonstrans. Sed qui sola quidem dicit affirmatione, affirmatione reprimetur. Aut enim aliquo quod apparet illud docebit, nempe ea sola esse quę cadunt sub intelligentiam: aut eo quod est incertum & non euidens. Sed neque eo quod apparet hoc docebit. nō est enim. Neque eo quod est incertum & non euidens. Ex eo enim quod apparet, debet prius fides fieri eius quod est incertum & non euidens. Non est ergo verum ac tectum quod statuit Democritus & Plato. Epicurus autem dicebat quidem omnia sensilia esse vera: & omnem phantasiam esse ex eo quod est, & talem quale est id quod mouet sensum: errare autem eos qui dicunt aliqua quidē ex visis esse vera, aliqua verò falsa, propterea quòd non possint separare opinionem ab euidentia. In Oreste quidem certè cùm sibi videretur videre Furias, erat quidem verus sensus. consistebāt enim simulachra: mens autem existimans veras esse & solidas Furias, opinabatur falsum. Et alioqui,

Intelligibilia sola esse qui dicit, hoc non potest probare.

Sensilia omnia esse vera, & phantasiā veram, & sensus veros dicebat Epicurus.

alioqui, inquiebat, si quos prius diximus, introducentes visorum differentiam, non poterunt probare aliqua quidem ex iis esse vera, aliqua verò falsa. Neque enim eo quod apparet id docebunt. quæruntur enim ea quæ apparent. Neque eo quod est incertum & non euidens. Nam per id quod apparet, debent demonstrari ea quæ sunt incerta & non euidentia. Hæc autem dicens Epicurus, inuitus in similem incidit dubitationem. Nam si fatetur ex visis alia quidē oriri ex solidis corporibus, alia autem ex simulachris: & concedit illud quidem esse euidentiam, hoc verò opinionem, quæro quemadmodum iudicet visa quæ oriuntur ex solidis corporibus, & quæ incurrunt ex simulachro? Neque enim euidentia. quæritur enim: neque opinione. debet enim eorum fieri fides per euidentiam. Et alioqui absurdè & ineptè facit, qui ex iis quæ magis quæruntur, conatur ostendere ea quæ minus quæruntur. Nobis enim considerantibus de fide eorum quæ apparent, ipse prodigiosam & fabulosam de simulachris introducit opinionem. Sed neque Stoicis rectè succedunt quæ ab eis dicuntur. Nam volunt quidem sensilium & eorum quæ cadunt sub intelligentiam, esse differentiam, ex qua alia quidem sunt vera, alia verò falsa. Non possunt autem hoc colligere. Nam confessi sunt quædam visa esse inania: cuiusmodi Oresti incurrerunt ex Furiis. & alia quæ perperam imprimunt, vt quæ existant quidem ex subiectis, eis autem non congruant: cuiusmodi erant quæ in furore Herculi à suis filiis, tāquam à filiis Eurysthei incurrerūt. erant enim ex subiectis filiis, sed non congruebant ipsis subiectis. Non enim eos tanquā suos aspiciebat liberos, sed dicit,

Epicuri de sensibus & visis confutatur opinio.

Stoicorum de veritate sensilium & intelligibiliū reprobatur sententia.

„ *Hic vnus est qui mortuus pullus, mihi*
„ *Cecidit paternas inimicitias luens.*

Hæc cùm ita sint, visa non possunt discerni. nec possunt dicere Stoici, quænam sint re vera comprehendentia & orta ex subiectis, & ipsis subiectis congruentia, & quę non sunt eiusmodi, sicut pluribus antea ostendimus. Cuiusmodi est autem quod de hac dicitur secta, tale est etiam quod dicitur de reliqua. in qua alii quidem ponunt verum & falsum in eo quod significatur, nempe in incorporeo quod dicitur: alii autem in voce: alii autē in motu cogitationis. Iam enim, vt à prima incipiamus, censebant Stoici communiter verum esse & falsum in eo quod dicitur. Quod dicitur autem esse, dicunt, quod ex rationis participe consistit phantasia. Rationis autem participem dicunt esse phantasiam, per quā quod phantasia est apprehensum, sermone licet

λεκτὸν

Id quod dicitur, quod λεκτὸν vocant, quale dicant esse Stoici.

Eorũ quæ dicũtur, alia defecta, alia perfecta.

ostendere. Ex iis autem quæ dicuntur, alia quidem vocant deficientia, alia autem per se perfecta. Ex quibus quę sunt quidem deficiẽtia, nunc prætermittantut. Ex iis autem quæ sunt per se perfecta, dicunt

Perfecta quæ dicuntur quotuplicia sint.

esse plura. Quædam enim vocant imperatiuas, quæ imperanres dicimus: vt, Huc agè nympha veni. & enunciatiua, quæ dicimus enuntiantes: vt, Dion ambulat. & interrogationes, quas dicimus interrogantes: vt, Vbi habitat Dion? Nominantut autem apud eos quædam imprecatiua seu execratiua: vt,

„ *Sicut humi vinum hoc, cerebrum sic defluat illi.*

Et optatiua, quæ dicimus optantes: vt,

„ *Iuppiter inclite qui regnas ô Maxime in Ida,*
„ *Da, Aiax, victoris claro vt potiatur honore.*

Pronunciata quæ sint.

Appellant etiam quædam ex iis quæ sunt per se perfecta, pronunciata, quæ dicentes vel vetum dicimus vel falsum. Sunt etiam quædam quæ sunt plus quàm pronunciata: vt hoc,

„ *Quàm Priamidis bubulcus est assimilis!*

plus est quàm pronunciatum, & non pronunciatũ. Sed cùm in iis quę dicuntur, sit satis magna differentia, vt sit aliquid, inquiunt, verum aut

Vt verum sit aut falsum pronunciatũ quid requiratur.

falsum, oportet anre omnia esse ipsum quod dicitur: deinde etiam per se perfectum, & non communiter qualecunque, sed pronunciatum. Nam hoc solum, sicut prius dixi, dicentes, aut verum dicimus aut falsum. Dicunt itaque Sceptici, esse aliquid quod dicitur incot-

Incorporeum esse aliquid quod dicitur, separatũ à voce minimè potest probari.

poreum, quod est separatum à voce significante: vt à voce Dion, & à voce eius quod contingit, vtpote ipsius Dionis, vndénam possumus ostendere? Aut enim ex eo ipso dicẽt hoc esse Stoici, aut pet demonstrationem id esse probabunt. Et si quidem ex eo ipso dicant esse incorporeum hoc quod dicitur, nobis quoque licebit ex eo ipso dicere quòd non sit. Quomodo enim illi sunt fide digni absque demonstratione, ita etiam qui contrà dubitant, erunt fide digni, si per solam ac nudam proferant dictionem & affirmationem. Aut si eis non creditur, similiter nec fide digni erunt Stoici. Si autem hoc probabunt pet demonstrationẽ, eis sequetur peius dubium. Demõstratio enim est oratio. Oratio autem constat ex iis quæ dicuntur. Iis ergo quæ dicuntur, ostendent Stoici aliquid esse quod dicitur. quod quidem minimè est consentaneum: quando quidẽ qui non dat esse aliquid quod dicatur, neque dabit multa esse quæ dicãtur. Et cùm quæratur an sint quæ dicuntur in demonstratione, si in promptu quidem sumamus ea esse, in promptu quoque sument ii qui dubitant, ea non esse, cùm in vtrun-

vtrunque hoc ipsum cadat, vt sit vel credendum vel non credēdum. Sin autem ex demonstratione, cadent in infinitum. ab eis enim postulabitur demonstratio eorum quæ dicuntur, quæ continētur in secunda demōstratione. Et cùm tertiam attulerint eorum quæ sunt in tertia, postulabitur etiam quarta eorum quæ sunt in quarta. Quo fit vt careat principio demonstratio quòd sit id quod dicitur. Possunt alia quoque plura dici in locum, quæ persequemur opportunius quādo tractabimus de demonstratione. Nunc autem illud est dicendum, quòd pronunciatum per se perfectum volunt esse compositum: vt illud, Dies est, componitur ex Dies, & Est. Nihil autem incorporeum potest componi, nec diuidi. hæc enim sunt propria corporum. Nulla est ergo res per se perfecta, nec vllum pronunciatum. Et omne quod dicitur, debet dici. nam ex eo hanc nactum est appellationem. Nihil autem quod dicitur, dicitur, vt probant ii qui dubitant. Non est ergo aliquid quod dicitur. Cui est consequens, vt nullum sit pronunciatū verum aut falsum. Dicere enim, vt ipsi dicunt Stoici, est proferre vocem significatiuam rei quæ dicitur: vt huius versus,

Pronunciatum nullum esse per se perfectum.

Pronunciatū nullum verum aut falsum.

Dicere quid sit.

„ *Iram Peliadæ dic ô Dea carmine Achillis.*

Sed fieri non potest vt proferatur vox quæ id significet, propterea quòd cuius non sunt simul partes, neque illud ipsum est. Quòd autē non possint simul esse eius partes, ex eo ipso ostēditur. Quādo enim primum proferimus hemistichium, nondum est secundum. & quando proferimus secundum, nō est primum. Quo fit vt totum quidem versum non proferamus. Sed nec hemistichium. Quando enim rursus dicimus primam partem hemistichij, tunc nondum proferimus secundam eius partem: & quando secundā proferimus, non amplius primam dicimus. Quamobrem nec est hemistichium. & si consideremus, ne est quidem vlla dictio: vt Ira. Quando enim dicimus syllabam I, nondum proferimus Ram. Et quando proferimus Ram, non est amplius I. Si ergo fieri non potest vt sit aliquid cuius partes simul esse non possunt: ostensum est autem vel in vna dictione partes non posse simul esse, dicendum est nullam esse dictionem. propterea nec vllum pronunciatum quod dicunt esse compositum: vt illud, Est Socrates. Quando enim dicitur Socrates, nondum est illud Est: & quando dicitur illud Est, Socrates non dicitur. Nunquam ergo est totum pronunciatum, neque partes totius. eius autem partes nō sunt pronunciata. Non est ergo vllum pronunciatum. Quanquam quid de toto loquimur pronunciato, nempe Socrates est, cùm nec ipsum

Vox quæ significet proferri non potest.

Cuius partes simul non sunt, illud non est.

Pronunciatū compositū nullum est.

quidem in recto casu Socrates possit esse intelligi propter eandem causam, propterea quòd non sint simul partes ipsum constituentes. Et si detur pronunciatum esse aliquod verum, & aliquod falsum, nõ concedent Sceptici illis aduersus quos disserunt, id esse, propterea quòd non facilè tradi possit. Dicunt enim verum quidem esse pronunciatum, quod est & aduersatur alicui. Rogati autem quid sit id quod est, dicunt esse id quod mouet comprehendẽtem phantasiam. Deinde de comprehẽdente examinati phantasia, rursus recurrunt ad id quod est, quod est æquè ignotum, dicẽtes: Comprehẽdens phantasia, est quæ est ex eo quod est congruenter ei quod est. Quod quidẽ perinde est ac si doceas, id quod ignoratur per id quod ignoratur: & incidas in modum docendi alterum per alterum inter se. Nam vt discamus id quod est, amandant nos ad comprehendentem phantasiam, dicentes, id quod est esse id quod mouet comprehendentem phantasiam. Vt autem comprehendentem cognoscamus phãtasiam, nos remittunt ad id quod est. Neque ergo illud, neque hanc cognoscẽtes, nec quod ab eis docetur verum aut falsum intelligemus pronunciatum. Quòd si quis etiã recedat ab hac dubitatione, alia maior præter ipsam emerget iis qui Stoicum admittunt artificium. Quomodo enim si velimus discere quid sit Homo, prius nosse debemus quid sit Animal, & quid sit Rationis particeps, & quid Mortale: (ex his enim constat notio hominis) & quomodo si velimus nosse quid sit Canis, oportebit prius anticipare quid sit Animal, & quid sit Latrans (ex his enim intelligitur Canis:) ita si ex sentẽtia Stoicorum verum est quod est & alicui aduersatur: & falsum, quod nõ est quidem, aduersatur autem alicui: necessariò debemus nosse ad horum intelligentiam, quid sit id quod aduersatur. Nequaquã autem possunt Stoici nobis ostendere id quod aduersatur. Nec ergo verum nec falsum erunt nota. Dicunt enim, Aduersantia sunt, quorum alterum plus habet quàm alterum negatione: vt, Dies est, Non est dies. Nã pronunciatum, Dies non est, negatione plus habet quàm pronũciatum, Dies est, negatione, inquam, Non. & ideo hoc illi aduersatur. Sed si hoc est aduersum, hæc quoque aduersabuntur, Dies est, & Non est lux. Hoc enim, Non est lux, negatione plus habet quàm pronunciatum Dies est. Ex eorum autem sententia hæc minimè aduersantur. Non sunt ergo aduersantia, eo quòd alterũ negatione plus habeat quàm alterum. Sanè, inquiunt, sed cum eo sunt aduersantia, quòd negatio alteri præponatur. tunc enim dominatur toti pronunciato. In illo

Pronunciatũ esse verum, nõ potest probari.

Aduersantia seu opposita quænam vocẽt Stoici.

autem, Dies est, & Non est lux, cùm sit pars totius, non dominatur toti pronunciato, ad afficiendum totum enunciatiuũ. Oporteret ergo, dicemus, addi notioni aduersantium, quòd tunc sunt aduersantia, quando non nudè alterum plus habet quàm alterum negatione, sed quando negatio præponitur pronunciato. Assumet autẽ etiam alius quispiam eam orationẽ qua vsus est Plato in libro De anima, & docebit quòd fieri non potest vt participatione negationis plus habeat pronunciatum, quàm id quod nõ habet negationem. Nam sicut participatione calidi nihil fit frigidum: sic participatione parui non fit magnum, sed paruum. & sicut participatione maioris fit aliquid magnum: ita etiam parui participatione erit aliquid paruum. Et ideo nouenarium ex adsumptione vnitatis non fieri maiorem. Vnum enim minus est nouẽ. Eo ergo assumpto, nouenarius non fiet numero amplior quàm nouem, sed potius minor. Si enim adsumptione vnitatis, non fiet nouenarius maior nouenario, sed potius minor: Quoniã ergo negatio Non, est quid minus pronunciato, non faciet maius pronunciatum, propterea quòd vt alicuius magnitudinis participatione fit aliquid maius: ita etiam minoris participatione fit aliquid minus. Atque Platonis quidẽ oratio sic ab aliquibus traducetur ad locum.

Negationis participatione non plus habet pronunciatum, quàm quod nõ habet negationem.

Parui participatione non fit aliquid magnum.

Nos autem iis quæ prius dicta sunt, adiungentes, illud quoque dicamus. Si verum est pronunciatum, id est omnino aut simplex pronunciatum, aut non simplex. Pronunciatorum enim primam & maximè propriam differentiam efferunt Dialectici, per quam alia quidem ex iis sunt simplicia, alia autem non simplicia. Et simplicia quidem, quæ neque constant ex vno pronunciato bis sumpto, neque ex differentibus pronunciatis per aliquam aut aliquas coniunctiones: vt Dies est, aut nox est: Socrates disputat. & quidquid est huic simile. Quoniam enim tamen simplex dicimus, etiamsi constet ex pilis, quoniam non est contextum ex staminibus quæ sunt eiusdem generis: ita simplicia dicuntur pronunciata, quoniam non constant ex pronunciatis, sed ex aliquibus aliis: vt Dies est, est simplex, quoniam nec est ex eadem bis sumpta propositione, neque constat ex diuersis, conflata est autẽ ex aliquibus aliis, vtpote Dies, & Est. Sed neque in eo est coniunctio. Non sunt autem simplicia quæ sunt veluti duplicia, & quæ constant ex pronunciato bis sumpto, aut ex differentibus pronunciatis, per coniunctionem aut coniunctiones: vt, Si dies est, lux est: Si nox est, sunt tenebræ. & si dies est, & lux est, aut est dies, aut nox est. Ex simplicibus autem aliqua quidem sunt definita, aliqua verò indefinita,

Pronunciatũ simplex quidnam sit.

λήμματος.

Pronunciata duplicia.

Pronunciata simplicia definita quænam sint.

Pronunciata simplicia indefinita quænam sint.

Pronunciata simplicia media quænam sint.

aliqua verò media. Definita quidem quæ indicando efferuntur: vt Iste ambulat, Iste sedet: ostendo enim aliquem ex singularibus hominibus. Indefinita sunt ex eorum sententia, in quibus dominatur aliquid indefinitum & non terminatum: vt Sedet quispiam. Media autem sunt quæ sic se habent, Homo sedet: aut Homo ambulat. Atq; illud quidem, Ambulat quispiam, est indefinitum. Non enim definit ac terminat aliquem ex singularibus hominibus qui ambulant. communiter enim potest in se efferri. Iste autem sedet, est definitum ac terminatum, quoniam definit certam personam quæ indicatur. Hoc autem, Socrates sedet, est medium: quoniam nec est indefinitum: definit enim ac terminat speciem. Nec finitum ac terminatum. non effertur enim cum ostẽsione, sed videtur esse medium inter vtrunque, nempe inter indefinitũ & finitum. Dicũt autem indefinitum esse verum: nempe illud, Ambulat aliquis, aut aliquis sedet, quando definitum ac terminatum inuenitur verum, nempe Iste sedet, aut iste ambulat. Nam si nullus sedeat ex singularibus, non potest indefinitum illud esse verum, Sedet aliquis. Atque hæc quidem sunt quę in summa dicuntur à Dialecticis de simplicibus pronunciatis. Qui mouent autem dubitationes, quærunt primùm an possit definitum esse verum. Nam si hoc fuerit sublatum, nec indefinitum potest esse verum. Si tollatur autem etiam indefinitum, nec id quidem consistet quod est inter ea intermedium. Sunt autem hæc veluti elementa simplicium pronunciatorum. Si ea autem aboleãtur, interibunt etiam simplicia pronunciata, nec licebit dicere esse verum in simplicibus. Iam verò definitum hoc pronunciatũ, nempe Iste sedet, aut iste ambulat, tunc dicunt esse verum, quando id quod est prædicatum, acciderit ei in quod cadit ostensio: vt Sedere, & Ambulare. Sed & cùm dicitur, Iste ambulat, ostẽso aliquo ex singularibus hominibus, aut est Socrates, exempli causa, qui cadit sub indicationem, aut aliqua pars Socratis. Sed neque est Socrates qui cadit sub indicationẽ, neque aliqua pars Socratis, vt ostendemus. Non potest ergo esse verum definitum illud pronunciatum. Et sub indicationem quidem nõ cadit Socrates, quoniam cùm is cõstet ex anima & corpore, neque anima indicatur nec corpus. Neque totum cadit sub indicationem. Sed nec sub indicationem cadunt partes Socratis. Si enim ei quod est cadere sub indicationem, dicun taccidere prædicatum, ambulare aut sedere: nunquam autem parti quæ ostenditur, cùm sit minima, accidit prædicatũ, vtpote ambulare aut sedere, necessariò nec pars cadet sub indicationem.

Pronunciatũ definitum non potest esse verum.

Socrates ostẽdi non potest, nec eius partes.

tionem. Sed si neque hoc neque Socrates, præter hæc autem nihil est, perit definitum pronuntiatum quod effertur per ostensionem:& simul etiam fit propemodum indefinitum. Si enim cōtingit id quod ostenditur esse partis Socratis: contingit autem ne hoc quidem esse sed aliud,necessariò totum fit indefinitum. Si non fit ergo definitum pronunciatū,neque erit indefinitum. Propterea autem nec consistet medium. Præterea autem quādo dixerint quidem hoc, Dies est, pronunciatum quidem in præsentia esse verum: in illo autem, Nox est, falsum:& illud quidem, Non est dies, falsum:hoc verò, Non est nox, verum, aduertes quemadmodum cùm vna sit & eadem enuntiatio, si ad vera quidem accesserit, ea falsa efficit:sin autem ad falsa, vera. est enim hoc simile Sileno, de quo loquitur ænigma AEsopicum, qui cùm videret eundem hominem hyemis tempore & flare ne algerent manus, & eodem ore flare ne vreretur, dixit se non toleraturum vt cum ea viuat bestia, à qua procedunt quæ sunt maximè contraria. Sic enim eadem quoque enuntiatio, ea quidem quæ sunt faciens non esse, & quæ nō sunt, esse, est prodigiosæ naturæ particeps. Aut enim est: aut est simul & non est. Et si est quidem, quomodo si ad id quod est, accesserit, totum non esse efficit, & non esse potius? Nam si id quod est, ad id quod est accesserit, magis confirmat essentiam. Sin autē non est, quánam ratione si ad id quod nō est accesserit, ipsum esse efficit, non autem potius non esse? Nam si ei quod nō est, id quod non est fuerit additum, non efficit essentiam, sed non essentiam. aut quomodo si sit eiusmodi vt non sit, transfert id quod est ad hoc vt non sit: nō autem in aliquo quidem esse facit, in aliquo autem non esse? Quomodo enim album & nigrum simul posita, nō faciunt album aut nigrum, sed in aliquo quidem album, in aliquo verò nigrum: ita etiam quod non est, si cum eo quod est conuenerit, efficiet vt totum in aliquo quidem sit, in aliquo verò non sit. Et alioqui id quod aliquid nō esse efficit, aliquid efficit. Id autem quod efficit, est. Enuntiatio ergo quæ non est, nec efficit esse aliquid. Restat ergo vt dicatur, eam nec esse, neque non esse. Sed si est eiusmodi, quomodo rursus cùm neque sit, neque non sit, si ad id quidem quod est accesserit, efficit non essentiam: sin autem ad id quod nō est, essentiam. Eodem modo etiam poterit dubitari, et si dicant in aliquo quidem esse enuntiationem, in aliquo autem non esse. Nunc autem aliquantulū tractata lege simplicium pronuntiatorum, quę est apud Dialecticos, transeamus etiam ad legem non simplicium. Et non simplicia quidē sunt

Eadem propositio ad vera accedens, ea efficit falsa: ad falsa autē, vera.

Silenus Aesopicus.

Pronunciata non simplicia.

sunt pronunciata, de quibus prius diximus, quæ constant ex diuersificato, vt ita dicam, pronunciato, aut ex differentibus pronunciatis, & in quibus coniunctio aut coniunctiones dominatum obtinent. Ex iis autem sumatur in præsentia quod vocatur connexum. Hoc ergo constat quidem ex diuersificato pronunciato, aut ex differentibus pronunciatis per coniunctionem Si, aut Siquidem: vt ex diuersificato quidem pronunciato & coniunctione Si, constat hoc connexum, Si dies est, dies est. Ex differẽtibus autem pronunciatis, & per coniunctionem Siquidem, quod sic habet, Siquidem dies est, lux est. Ex iis autem pronunciatis quæ sunt in connexo, id quod est collocatũ post coniunctionem Si, aut coniunctionem Siquidem, vocatur Antecedens & Primum: reliquum autem, Desinens seu Consequens, & Secundum, etiam si conuerso ordine efferatur totum pronũciatum: vtpote sic, Lux est, siquidem dies est. etenim in eo desinens seu consequens quidẽ appellatur illud, Lux, etiamsi primò pronuncietur. Antecedens autẽ hoc, Dies est, etiamsi secundo loco dicatur, propterea quòd sit collocarum post coniunctionem Siquidem. Atque connexi quidem, vt paucis dicam, est huiusmodi constitutio. Videtur autem profiteri eiusmodi pronunciatum, id quod est in ipso secundum ac consequens, sequi id quod est in ipso primum seu antecedens, & ita antecedentis futurum consequens. Vnde si ea quidem setuetur professio, & consequẽs sequatur antecedens, fit verum etiã connexum: sin autem non seruetur, falsum. Quamobrem ab eo rursus incipiẽtes, consideremus an possit inueniri aliquod verum connexum, & seruãs dictam ptofessionem. Nam communiter quidẽ dicunt omnes Dialectici, rectum esse connexum, quando id quod in eo est consequẽs, sequitur id quod est in eo antecedens. Quando autem & quemadmodum sequatur, inter se dissident, & inter se pugnant ea quibus statuunt iudicari consequentiam: vt, Dicebat quidem Philo verum esse connexum, quando non incipit à vero & desinit in falsum. Quo fit vt ex eius sententia tribus quidem modis sit verum connexum: vno autem modo falsum. Etenim quando à veto incipiens desinit in verũ, verum est: vt illud, Si dies est, lux est. & quando à falso incipiens in falsum desinit, rursus verum: vt illud, Si terra volat, alas habet terra. Similiter autem & quod incipit à falso, desinit autem in verum, est verum: vt illud, Si terra volat, est terra. Solũmodo autem est falsum, quando incipiẽs à vero, desinit in falsum: cuiusmodi est illud, Si dies est, nox est. Nam si dies sit, illud quidem, Dies est, verum est. quod

Pronunciatũ cõnexũ quodnam sit.

Antecedens quidnam sit.

Consequens quidnam sit.

Connexũmne aliquod sit verum.

Connexum quando sit verum, ex sententia Philonis.

Connexum quando sit falsum, ex Philonis sententia.

quidem

quidem est antecedens. hoc autem, Nox est, est falsum. quod quidē erat desinens seu consequens. Diodorus autem dicit verum esse connexum, quod neque contingit, cùm à vero incipiat, desinere in falsum. quod quidem pugnat cum positione Philonis. Nam huiusmodi connexum, Si dies est, ego dissero, si dies sit in pręsentia & ego dissero, ex Philonis quidem sententia est verum, quandoquidem incipiēs à vero illo, Dies est, verum dicit illud, Ego dissero: ex Diodori autē sententia falsum. contingit enim cùm à vero aliquando inceperit, nempe Dies est, desinere in falsum, nēpe hoc, Ego dissero, cùm ego siluerim. & cōtingit à vero incipiens desinere in falsum, nempe Ego dissero. Nam priusquam cœpero disserere, incepit quidem à vero, nempe Dies est, in falsum autem desiit, nempe Ego dissero. Rursus quod ita se habet, Si nox est, ego dissero, si sit quidem dies, & ego sileam, ex sententia quidem Philonis similiter est verum. à falso enim incipit. contingit enim ipsum cùm à vero inceperit, desinere in verum, cùm nox accesserit: & rursus si ego nō disseram, sed sileam. Sed illud quoque, Si nox est, cùm sit dies, ex sententia quidem Philonis propterea est verum, quòd à falso incipiens, nempe Nox est, in verū desinit, nempe Dies est. Ex Philonis autē sententia propterea est falsum, quòd contingit cùm nox aduenerit, ipsum à vero incipiens, nēpe Nox est, desinere in falsum, nēpe Dies est. Cùm ergo sit huiusmodi, vt exempli causa in parte diximus, repugnanria in iis quibus iudicatur connexum pronunciatum, an nō dubia est & inexplicabilis recti connexi discretio? Nam vt hoc discamus, oportet ante omnia diiudicari Dialecticorū dissidiū de eius rectitudine. Quatenus autem non potest diiudicari, necesse est de eo quoque suam sustinere assensionem, & meritò. Aut enim attēdemus omnia quibus iudicant Dialectici, aut aliquod eorum. Sed fieri quidem non potest, vt omnia attendamus. pugnant enim, vt ostendi in duobus quæ prius dicta sunt. Quæ autem pugnant, non possunt ex æquo esse credibilia. Sin autem aliqua eorum, aut ex se & sine iudicio attendemus aliquod, aut cum ratione quæ ostendit quòd rectum sit id quod iudicat. Et si quidem sine iudicio & ex eo ipso assentiemur alicui quod iudicat, cur magis huic quàm illi assentiemur? quod quidē est nulli assentire propterea quòd inter se pugnent. Sin autem cum ratione, quæ ostēdit quòd rectū sit id quod à nobis assumitur quo id iudicatur connexum, aut huiusmodi ratio est, vt nec colligat nec concludat, aut eiusmodi vt colligat ac concludat. Sed si non colligit quidem & concludit, est praua

Connexum quando sit verum, secūdum Diodorum.

Dialecticorū dissidiū de rectitudine connexi.

& non fide digna in eo diiudicando quo iudicatur connexum. Sin autem est eiusmodi vt colligat, propterea colligit & concludit, quòd eius propositiones sequatur illatio, vt ea probetur per aliquam consequentiam. Quæ autem ab initio quærebatur consequentiam, oporteret examinari in ratione connexi. hoc autem perinde est ac si incidas in eum modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt discamus connexum quod examinari debet ex consequẽtia, veniendum est ad aliquam rationem. & vt hæc sit recta ratio, oportet prius eam probari consequentiam à qua iudicatur quòd sit recta. Si ergo rectum non habeamus cõnexum, quod ad hanc attinet dubitationem, ne rationẽ quidem habebimus quæ colligat. Si eam autem nõ habeamus, ne habebimus quidem demonstrationem. Demonstratio enim est ratio colligens. Si non adsit autem demonstratio, tollitur phantasia dogmatica. Ex his autem licebit etiam transire & ad complexa, & ad disiuncta communiter, & ad reliquas species pronunciatorum non simplicium. Complexum enim debet constare aut ex simplicibus, aut ex non simplicibus, aut ex mixtis. In iis autem mouentur omnes dubitationes quæ motæ sunt in simplicibus. Verumenimuero & quando dicunt rectum esse complexum quod in se habet vera omnia, vt Dies est, & Lux est: falsum autem quod habet falsum, rursus ipsi sibi leges statuunt. Consequens enim esset, si verum sit, quod est ex omnibus veris compositum, protinus esse verum: etiam quod ex omnibus falsis est compositum, esse falsum: quod autem ex falsis simul & veris, non magis esse verum quàm falsum. Nam si eis licet quas volunt leges ferre, & ex suo arbitrio de rebus statuere, permittendum quidem est vt complexum quod vnum habet falsum, apud eos dicatur falsum: licebit autem etiam aliis cõtrà statuere & dicere complexum quod constat ex pluribus veris & vno falso esse verum. Si est autem attendenda rerum natura, consequens est vt quod aliquid quidẽ habet falsi, aliquid verò veri, dicatur non magis esse verum quàm falsum. Quomodo enim quod mistum est ex albo & nigro, non magis est album quàm nigrum: nam album quidem erat album, & nigrum erat nigrum: ita accidit vt aliud quidem sit solum verum, aliud verò solum falsum. Quod autem est ex ambobus compositum, non magis est appellandum verum quàm falsum. sed quomodo dicunt in rebus quę ad vitam pertinent: vestimentum quod maxima ex parte est integrum, parum autem est fractum ac lacerum, non ex plurimis quidem integris partibus integrum esse dicimus, sed ex modico quod

Complexum pronunciatum qualénam sit.

Complexum rectum pronunciatum quódnam sit.

Complexum falsum quale sit.

Quod aliquid habet veri, aliquid falsi, nõ magis est verũ quàm falsum.

est

est fractum, fractum esse dicimus: ita etiã complexum, etiamsi vnum solum habeat falsum, plura autem vera, ex vno falso dicetur totum falsum. quod quidem est stultum. Nam vitæ quidem humanæ concedendum vt nominibus per abusionem, quando non quæritur omnino verum quod pertinet ad naturam, sed quod ad opinionem. Puteum quidem certè dicimus fodere, & chlamydem texere, & domũ ædificare, non propriè. nam si est puteus, non effoditur, sed est effossus: & si est chlamys, non texitur, sed est texta. Quamobrem in vita quidem & communi consuetudine locum habet abusio. Quando autem quærimus ea quæ pertinent ad rei naturam, tunc est iis adhærendum quæ dicuntur exactè & accuratè. Atque quòd dubia quidem sit & exitum non inueniat oratio, & magnam habeat perturbationem, iis qui verum & falsum relinquunt in aliquo quod dicitur incorporeo, ex his satis est ostensum. Quòd autẽ nec iis qui in voce ea constituerunt facilè inueniat exitum, facilè est discere. Omnis enim vox, si est, aut fit, aut siletur. Sed neque quæ fit, est, eo quòd non consistit: neque quæ siletur, eo quòd nondum fiat. Non est ergo vox. Atque quæ fit quidem, non est, quomodo ostenditur ex similibus. Neque enim domus quæ fit, est domus: non nauis: neque aliquid aliud eiusmodi. quamobrem nec vox. Quòd autem neque consistat quæ siletur, constat. Siue ergo vox fit vel siletur, est autem in neutro tempore, nõ est vox. Et alioqui si verum est in voce, aut est in voce minima, aut in lõga. Sed nec est in minima. Nam minimũ est indiuiduum, verum autẽ non est indiuiduum. Neque in longa. Ea enim non potest cõsistere, propterea quòd quando prima eius pars profertur, nondũ sit secunda: quando autem secunda, non amplius sit prima. Non est ergo verum in voce. Ad hæc accedit, quòd si sit in voce, aut est in ea quæ significat, aut in ea quæ non significat. Sed in ea quidem quæ nõ significat, vt in Blityri & scindapsus, nõ est aliquid. Quomodo enim fieri potest vt rem quæ non significat, tanquam veram apprehendamus? Restat ergo vt dicamus in significante. quod quidem rursus nõ potest fieri. Nulla enim vox, vt vox, est significatiua. oporteret enim omnes qui vocem apprehendunt, tam Græcos quàm Barbaros, id etiam apprehẽdere quod ab ea significatur. Quamobrem ne ea quidem ratione verum ponendum est in voce. Ex vocibus autem aliæ quidem sunt simplices, aliæ verò compositæ. Simplices quidem, vt Dion: compositæ autem, vt Dion ambulat. Si ergo verum est in voce, aut est in simplici, aut in composita. Sed nõ est quidem in simplici

Abusio, quam catachresin vocant, in multis nominibus.

Abusio locum habet in communi consuetudine, non in indagatione naturæ.

λεκτῷ verum et falsum non est in voce.

Vox non est.

Vox nulla, vt vox, est significatiua.

Verum nõ est in voce, nec simplici, nec composita.

Dictio composita non consistit.

Verum nõ est in motu cogitationis.

& incomposita. Pronunciatum enim oportet esse verum: nullum autem pronunciatum est incompositum. Incomposita autem esse non potest, propterea quòd nulla dictio composita consistat: vt Dion est. Quando enim dicimus Dion, nondum dicimus Est: & quando hanc proferimus, nõdum illam dicimus. Quamobrem nec in voce est verum. Sed nec in motu cogitationis, vt putarunt nonnulli. Nam si in motu cogitationis est verum, nihil erit verum ex iis quæ sunt extrinsecus. Motus enim cogitationis est in nobis, & non extrà. Absurdum est autem dicere nihil esse verum ex iis quæ sunt extrinsecus. Absurdum est ergo verum relinquere in motu cogitationis. & cùm motus cogitationis sint vniuscuiusque proprij, nullum erit verum commune. Si nullum autem sit verum commune, erunt omnia incerta, obscura & discrepantia. Quod enim iste habet verum, nempe motum cogitationis, hoc alius non habet: & contrà, quod ille habet, hoc iste non comprehendit. Absurdum est autem dicere nihil esse verum de quo omnes consentiant. Censere ergo in motu cogitationis positũ esse verum, est absurdum & non rectè habet: & est consequés iis qui verum relinquunt in motu cogitationis, vt fateãtur omnia esse vera: vtpote motũ cogitationis Epicuri & Zenonis & Democriti & aliorum. ex æquo enim iis omnibus accidit, vt sint motus cogitationis. Fieri autem non potest vt sint omnia vera, vt nec omnia falsa. Ergo nec motus cogitationis est verum. Cæterum cùm per hæc mouerimus dubitationes de eo quod iudicat & de vero, postea consideremus de viis actationibus quæ componuntur ab eo quod vim habet iudicandi, ad verum comprehendendum quod non ex seipso occurrit, nempe de signo & demonstratione. Et ordine quidem primum dicamus de signo. Nam per eius participationem demonstratio detegit conclusionem.

Rerum aliæ sunt manifestæ, aliæ non manifestæ.

QVONIAM duplex est rerum in summo differentia, per quam aliæ quidem sunt manifestæ, aliæ verò non manifestæ. Et manifestæ quidem, quæ ex seipsis incurrunt in sensus & in cogitationẽ: non manifestæ autem, quæ ex se non possunt apprehendi. In dubitatione autem mota de euidentibus, methodicè à nobis disputatum est De eo quod iudicat. Nam si hoc stabile ac firmum fuerit ostensum, fieri nõ potest vt de iis quæ apparent, afferatur, quòd ea sint eiusmodi natura cuiusmodi apparent. Cùm autem rerum non manifestarum adhuc restet differentia quomodo se habeat ad eam quoque infirmandam ac abolendã, via quadam compendiaria ducimus nobis esse vtendũ,

quæ & ſignum perimat & demonſtrationem. Nam ſi hæc rurſus tollantur, infirma & minimè ſtabilis eſt quæ per ipſa fit veri comprehẽſio. Paucis autem fortaſſe conuenit in ſingularibus differere de natura ſigni. Dicitur ergo ſignum bifariam: communiter, & propriè. Communiter quidem, quod videtur aliquid ſignificare, iuxta quod id quod eſt vſui ad rei renouationem quæ cum ipſo eſt obſeruata, ſolemus vocare ſignum: propriè autem, id quod rem indicat quæ non eſt manifeſta. de quo propoſitum eſt quærere in præſentia. Si id autem ad eius naturam apertius & euidentius intelligendam pertinet, rurſus præmittendum eſt, vt ſuperius dicebamus, quòd ex rebus eæ quidem ſunt manifeſtæ, quæ ex ſeipſis ad noſtram veniunt cognitionem: vt eſt, in præſentia diem eſſe, & me differere. Non manifeſtæ autem, quæ non ſic habent.

Signum dicitur communiter et propriè.

Manifeſtæ res quæ ſint.

Non manifeſtæ res quænã ſint.

Quot ſunt non manifeſtarum rerum differentiæ.

Ex iis rebus quæ ſunt incertæ ac non manifeſtæ, aliquæ quidem ſunt omnino incertæ & non manifeſtæ, aliæ autem natura, aliæ autẽ ad tempus. Ex quibus quidem illæ ad tempus incertæ & non manifeſtæ appellantur, quę ſua quidem natura ſunt euidentes, ſed propter aliquas externas circunſtantias aliquo tempore nobis ſunt non manifeſtæ: vt nobis nunc eſt ciuitas Athenienſium. Nam natura quidẽ eſt euidens ac manifeſta, ſed propter interuallum quod intercedit non eſt nobis manifeſta. Natura autem res ſunt non manifeſtæ, quæ perpetuò ſunt occultę, neque poſſunt ſub noſtram cadere euidentiã: vt ſunt pori ſeu meatus quos percipit intelligentia, & quod nonnulli cenſent eſſe naturaliter extra mundum, inane infinitum. Omnino autem incertæ & non manifeſtæ res ſunt, quæ ſunt huiuſmodi, vt ſua natura ſub humanam nunquam cadant comprehẽſionem: vt ſtellas eſſe pares aut impares, & tam multas eſſe numero arenas in Libya. Cùm ſint ergo quatuor in rebus differentiæ: vna quidem euidentium: ſecunda autem earum quæ ſunt omnino incertæ & non manifeſtæ: tertia autem earum quæ ſunt incertæ ac non manifeſtæ natura: quarta autem earum quæ ad tempus, non omnẽ differentiam dicimus opus habere ſigno, ſed aliquam. Iam enim neque quæ ſunt omnino incertæ ac non manifeſtæ, vllum admittunt ſignum: neque quæ ſunt euidentes. Sed euidentes quidem, quoniam ex ſe incurrunt, nullo alio opus habent ad indicãdum. Quæ ſunt autem omninò incertæ, quòd cùm communiter omnem effugerint comprehenſionem, nec eam admit-

Res non manifeſtæ ad tempus.

Res non manifeſtæ natura.

Res non manifeſtæ omnino.

Signo quenā res opus habeant.

admittunt quæ fit per signum. Quæ sunt autem natura incertę & obscuræ, & quæ sunt obscuræ, opus habent ea quæ est ex signo obseruatione. Eæ quidem quæ sunt ad tempus incertæ & non manifestæ, quòd ex aliquibus circunstantiis ex nostra tolluntur euidentia. Quæ autem sunt natura incertæ & non manifestæ, quòd eæ planè non appareant. Cùm ergo sit duplex differentia rerum quæ signo indigent, duplex quoque exortum est signum. alterum quidem in memoriam reuocans, quod videtur maximè esse vsui in rebus quæ sunt ad tempus incertæ & non manifestæ: alterum autem indicans, quod censetur assumendum in iis rebus quæ sunt natura incertæ & non manifestæ. Et id quidem quod in memoriam reuocat, simul obseruatum cũ signo quod est per euidentiam, simul atque inciderit, deducit nos ad recordationem illius rei quæ nõ est manifesta, quæ simul cum eo est obseruata, nunc autem euidenter non incurrit: vt in fumo & igne. Ea enim sæpe inter se inuicem coniuncta obseruantes, simul atque alterum viderimus, nempe fumum, reliquum renouamus, nempe ignem qui non cernitur. Eadem est ratio et in cicatrice quæ vlceri accedit: & in vulneratione cordis quæ mortem præcedit. Nam cùm cicatricem viderimus, vlcus quod præcessit renouamus. conspecta autem cordis vulneratione, mortem futurā prænoscimus. Sed signum quidem reuocans in memoriam, talem habet proprietatem. Indicans autem ab eo differt. Neque enim vtique id admittit obseruationem simul cum signo. Nam ab initio vtique in suspicionem & existimationem cadere non potest res quæ est incerta & non manifesta: & propterea non potest obseruari simul cũ aliquo ex iis quæ apparent, sed apertè ex propria natura & constitutione, tantùm non vocem emittens dicitur significare illud cuius est indicās: vt anima est ex iis rebus quæ sunt natura incertæ & non manifestæ. Sua enim natura nunquam cadit sub nostram euidentiam. Cùm autẽ sit eiusmodi, indicatiuè significarur ex motibus corporis: ratiocinamur enim quòd vis quædam quę corpus subiit, ei tales indit motus. Verumenimuero cùm duo sint signa, nempe & id quod in memoriam reuocat, & in iis rebus quæ sunt ad tempus incertæ & non manifestæ, videtur valde vtile: & id quod indicat, quod quidem refertur ad ea quæ sunt natura incerta & non manifesta, omnis nostra futura est quæstio & dubitatio, non de eo quod in memoriam reuocat. nemo enim est qui non communiter credat hoc esse vtile ad ea quæ ad vitam pertinent: sed de eo quod indicat. hoc enim fictum est à dogmaticis Philosophis, & à

Signũ duplex, nempe in memoriam reuocans, & indicans.

Signũ in memoriam reuocans quale sit.

Signum indicans quale sit.

De signo indicãte, non de signo reuocãte in memoriã dubitãt sceptici.

& à ratione vtêtibus Medicis, vt quod possit ipsis præbere vsum maximè necessarium. Vnde nec pugnamus cum communibus & quæ sunt anticipatæ hominum notionibus: nec vitam confundimus, dicentes nullum esse signum, vt quidam nos calumniantur. Nam si tolleremus omne signum, pugnaremus fortè cum vita & cum omnibus hominibus. Nunc autem ipsi quoque nouimus, ex fumo quidē præcessisse ignem: ex cicatrice autem vlcus: ex præcedēte autem cordis vulneratione mortem: ex proposita autem tænia sumentes vnctionē. Nunc ergo quoniam signum quidem ponimus quod in memoriam reuocat, quo vita humana vtitur, hoc autē tollimus quod à Dogmaticis falsâ inductum est opinione, an non præterea quòd cum vita nō pugnamus, eam etiam defendimus? quoniam Dogmaticos qui aduersus communem & anticipatam hominum insurrexerunt notionē, & dicunt se scire ea quæ sunt natura incerta ac non manifesta, ex Philosophia notáter refellimus. Atque hæc quidem in summa dicta sint de signo quod cadit sub quæstionem. Oportet autem in præsentia memoria tenere morem Scepticorum. Is autem est, non cum persuasione & assensione exponere rationes cur non sit signum. Hoc enim facere, perinde est ac censere esse aliquod signum similiter atque ij qui dogmata statuunt. Alioqui deducere quæstionem ad par robur ac parem firmitatem: & ostendere quòd est æquè credibile, nō esse, & esse aliquod signum, aut contrà æquè incredibile, aliquod esse signum atque non esse. hinc enim momenti nulla fit menti inclinatio & assensio. Propter hoc certè, etiam is qui nobis videtur contradicere, fert opem iis qui dicunt nullum esse signum indicans: & partem quæ debet Scepticè confirmari, eam ipse acceptā confirmat. Si enim quæ ab iis qui dubitant aduersus signum afferuntur rationes, sunt admodum validæ & propemodum eiusmodi vt aduersus eas contradici non possit, iis autē minimè carent qui apud Dogmaticos eius probant essentiam, ex eo ipso mittenda est essentia, & non iniuria ad alteram partem est accedendum. Sed cùm ostensus sit mos Scepticus, de cætero procedamus ad confirmandum propositum. Ex iis ergo quæ sunt, aiunt Sceptici, alia quidem sunt ex differentia, alia autē quæ quodammodo referuntur ad aliquid. Et ex differentia quidem sunt, quæ ex propria intelliguntur substantia & absolutè: vt album, nigrū, dulce, amarum, & quidquid est his simile. Ad ea enim nuda & per se sola nos applicamus & ex circunscriptione, & absque eo quod aliquid aliud simul cogitemus. Ad aliquid autem referuntur, quæ intelliguntur

Mos Scepticorum in disputatione de signo.

Res quænam dicantur esse ex differentia.

Res ad aliquid relatæ.

liguntur ex habitudine & relatione ad alterum, & non sumuntur absolutè, hoc est seorsum ac separatim: vt albius, & nigrius, & dulcius, & amarius, & quidquid est eius generis. Nō enim quomodo album aut nigrum aut amarum ex propria intelligebatur circunscriptione, ita etiam albius aut nigrius, sed vt hoc intelligamus, simul quoque adiicere oportet, & illud non est albius, aut illud non est nigrius: & in dulciori & amariori eadem est ratio. Quoniam ergo duæ sunt rerum differentiæ, vna quidem ex iis quæ sunt ex differentia, altera autem ex iis quæ aliquo modo referuntur ad aliquid, oportebit signū quoque indicans, aut ex iis esse quæ sunt ex differentia, aut ex iis quæ referuntur ad aliquid. nam inter hæc quidem nulla intercedit rerum species. Sed minimè est ex iis quæ sunt ex differentia, vt ex eo ipso concessum est etiam ab iis qui sunt diuersæ sententię. Erit ergo ex iis quæ referuntur ad aliquid. Quomodo enim signatum quod intelligitur ex ea quæ est tanquam ad signum relatione ac habitudine, est ex iis quæ referuntur ad aliquid: est enim alicuius signum, nempe signati. Si ergo alterum eorum sustulerimus ex hypothesi, simul etiam tolletur reliquum: vt etiam in dextero & sinistro cernitur fieri. Nam si nullum sit dexterum, nec erit quidem aliquid sinistrum, propterea quòd vtrunque eorum est ex iis quæ referuntur ad aliquid: & si nullū sit sinistrum, simul etiā circunscribitur dexteri cogitatio. Neq; enim, vt dixi, albius aliquid potest cognosci, nisi simul subiiciatur id quo est albius. ergo nec nigrius. Quoniā ergo signum quoque est ex iis quæ referūtur ad aliquid, vt prius diximus, simul cum signo comprehenditur id cuius est signum. Quod autē cum eo comprehenditur, non est eius signum. Existimare enim quòd id quod cum aliquo simul comprehenditur, est illius signum, est planè abruptum. Nam cùm ambo sumantur sub vno præfinito termino temporis, neque hoc illud aperit, neque illud hoc significat: vtrunque autem per se incurrens vim habet eiusmodi. Rursus componi potest eiusmodi ratio. Signū si potest comprehendi, aut comprehenditur ante signatum, aut cum eo simul comprehenditur, aut post ipsum. Neque autem prius comprehenditur, neque simul, neque postea, vt ostendemus. Non potest ergo signum comprehendi. Atque dicere quidem quòd post signatum comprehenditur signum, ex se cernitur absurdum. Quomodo enim adhuc potest aperire signum, cùm id quod ab eo aperitur signatum, ante ipsum comprehendatur? Et alioqui Dogmatici assumēt aliquid quod pugnat cum eo quod ab ipsis solet constitui, si hoc dicant. Dicunt

Signum non est ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Signum non comprehendi.

cunt enim signatum esse incertum & non manifestum, & ex se non posse comprehendi. Sed si post eius comprehensionem comprehenditur signum, non erit hoc incertum & non manifestum, quãdoquidem hoc fuerit deprehensum antequam adesset quod ipsum significat & declarat. Quamobrẽ signum non comprehenditur cum signato. Sed neque simul comprehenditur propter prius dictam paulo antè causam. Nam quæ à se inter se cõprehenduntur, non opus habent vt se inuicem significent ac declarent, sed ex seipsis in vnum incurrunt. & ideo neque signum dicetur esse signum, neque signatum adhuc esse signatum. Restat ergo vt dicatur quòd signum comprehenditur ante signatum. quod rursus deuoluitur ad easdem reprehensiones. Deberent enim prius ostendere Dogmatici, quòd signum non sit ex iis quæ referuntur ad aliquid: aut quòd simul inter se non comprehenduntur quæ referuntur ad aliquid: deinde à nobis quoque sumere, quòd signum comprehenditur priusquam signatum. Si prima autem sunt immobilia, fieri non potest vt quæ præcedit comprehensio, signo ferat testimonium, quod est ex genere eorum quę referuntur ad aliquid, & debet simul comprehendi cum eo cuius est signum. Sed si vt signum comprehendatur, oportet vel ipsum prius comprehendi quàm ipsum signatum, vel cum eo simul comprehẽdi, aut post ipsum: ostensum est autem nihil ex iis posse fieri. Dicendum est ergo signum esse incomprehensibile. Præterea vi eadem aliam rationem interrogant quidam Dogmaticos, quæ sic habet: Si est aliquod signũ alicuius indicans, aut apparens est signum apparentis, aut non apparens non apparentis, aut apparens non apparentis, aut non apparens apparentis. Neque autem apparens est signum apparentis, neq; non apparens non apparentis, neque apparens non apparentis, neq; contrà. Non est ergo aliquod signum. Et ratio quidem est eiusmodi. Est autem eius quoque euidens probatio. fiet autem euidentior, si ostenderimus obiectionem quæ à Dogmaticis aduersus ipsos affertur. Dicunt enim se duas solas concedere coniugationes, de duabus autem reliquis à nobis diffidere. Nam apparẽs quidem, esse signum apparentis, & non apparentis apparens esse signum, verum est. Non apparens autem apparentis, aut non apparens non apparentis esse significans, falsum est. Iam enim apparens quidem apparentis signum est, nempe vmbra corporis. Nam & ipsa cùm sit signum, est apparẽs: & corpus cùm sit signatum, est euidens. Apparens autem ostendit ac declarat non apparens: vt rubor pudorem. Nam rubor quidem cùm

fit euidens, per se poterat deprehendi: pudor autem non apparebat. Sunt autem planè stulti & simplices ij qui hæc dicunt. Nam cùm constet signum esse ex iis quæ referuntur ad aliquid, & necessariò simul inter se comprehendi ea quæ referuntur ad aliquid, non potest ex iis quæ simul inter se incurrunt, aliud quidem esse signum, aliud verò signatum. sed omni ratione & omnino, propterea quòd vtraque simul euidenter inter se incurrant: & quòd necessariò simul comprehendant, neque signum esse aliquid ex iis, neque signatū, cùm illud quidem non habeat quod aperiat ac retegat, hoc autem non egeat eo quod sit aperturum ac detecturum. Eadem sunt dicenda etiam de reliqua coniugatione, per quam censebant apparens esse signum non apparētis. Oportet enim si hoc ita habeat, prius comprehendi signū quàm signatum, & signatum comprehendi post signum. quod quidē non potest fieri, propterea quòd sit ex genere eorum quæ referuntur ad aliquid, & ea debeant à se inter se comprehendi. Ex iis quidem certè rebus quæ comprehenduntur ab homine, aliæ quidem videntur per sensum comprehendi, aliæ autem mentis cogitatione. Et per sensum quidem, vt album, nigrum, dulce, amarum: mentis autem cogitatione, pulchrum, turpe, legitimum, iniquum, pium, impium. Igitur signum quoque si est ex iis quæ possunt comprehendi, aut est ex rebus sensilibus, aut ex iis quæ percipiuntur intelligentia. Nam si nō sit ex altero horum generum, ne omnino quidē erit. Hoc certè protinus est indicium quòd non possit comprehendi, nempe quòd huc vsque distrahatur eius natura, aliis quidem existimantibus id esse sensile, aliis verò ipsum cadere sub intelligentiam. Nam Epicurus quidem & qui eius præsunt hæresi, dixerunt signum esse sensile: Stoici autem id cadere sub intelligentiam. Si hæc autem dissensio ferè est eiusmodi vt iudicio terminari non possit, necesse est vt in signo sustineatur assensio, cùm debeat esse vel sensile vel cadens sub intelligentiam. & quod est omnium grauissimum, in contrarium transmutata fuit eius promissio, siquidem pollicetur quidem futurum vt aliquod aliud aperiat ac detegat, contrà autem ipsum nunc est inuētum opus habere alio quod ipsum sit apertur ū ac detecturum. Si enim vnumquodque de quo est controuersia, est incertum ac non manifestum: id autē quod est incertum & non manifestum, est omnino ex signo comprehendendum: signum quoque de quo est controuersia, opus habebit aliquo signo ad ostendendum quòd sit incertum & non manifestum. Sed nec possunt dicere, quòd id de quo dissentitur, confirmari

Signum sitne sensile an intelligibile dubitatur.

Ad signū comprehēdendum alio signo opus est.

Signum probari non potest demõstratione.

mari & probari possit demonstratione. Nam primum quidem quando demonstrauerint, tunc id sumant vt quod sit probatum ac fide dignum. Quandiu autem est illis sola ac nuda promissio, nõ autem demonstratio, stat in sustinenda assensione. Deinde demonstratio quoque est eorum de quibus dubitatur. Quòd si de ea quoque dissentitur, opus habet eo quod sit fidem facturum. Per id autem quod quęritur, quod quæritur velle ostendere, est planè absurdum. Alioqui autem genere quoque signum est demonstratio. est enim aperiens ac detegens conclusionem. Vt ergo signum confirmetur, oportet credibilem esse demonstrationem. Vt autem credibilis fiat demonstratio, oportet signum prius confirmari. Quo fit vt vtrunque vt ab altero fides fiat expectans, ex æquo est reliquo incredibile. Ad hæc accedit, quòd id quod sumitur in parte demonstrationis ad signum confirmandum, aut est sensile, aut cadit sub intelligentiam. Et si sit quidē sensile, rursus manet quę fuit ab initio quęstio, eo quòd de sensilibus communiter dissentiarur. Sin autem sit quod cadit sub intelligentiā, est similiter incredibile. Non enim sine sensilibus potest hoc apprehendi. Cæterum concedatur, & ex abundãtia detur, signum esse aut sensile, aut cadere sub intelligentiam. Sed sic quoque fieri non potest vt credibilis sit eius substantia. Dicendum est autem de vtroque vnū magnum. Et protinus quidem est dicendum, quòd id non sit sensile. Vt ergo de hoc constet, oportet prius consentire de essentia sensiliū, & de ea conuenire omnes Physicos. ex ea autem consensione de signo deducitur quæstio. Inter eos autem nõ conuenit, sed dum lympha fluet, procera arborque virescet, non cessabunt Physici de ea re inter se depugnare. Nam Democritus quidem dicit nullum esse subiectum sensilium, sed inanes quasdam sensuum affectiones esse eorū apprehensiones. & neque in rebus externis esse aliquid dulce, nec amarum, aut calidum, aut frigidum, nec aliquid aliud ex iis quæ apparent omnibus. hæc enim esse nomina nostrarum affectionum. Epicurus autem dicebat omnia de sensilia subiici talia, qualia in sensum videntur incurrere, sensu nunquam fallente, cùm alij eum falli existiment. Stoici autem & Peripatetici media via ingredientes, dixerunt nonnulla quidem subiici sensilia vt vera, nonnulla autem non esse, cùm de iis fallat sensus. Sed vt summatim dicam, si signum volumus esse sensile, oportet ante omnia de eo constare, firmiterque ac stabiliter ostēdi sensilium substantiam, vt hoc quoque detur esse firmiter ac stabiliter comprehensibile: aut si acciderit de eo perpetuum esse

Demonstratio est eorum de quibus dubitatur.

Demonstratio est genere signum.

Signum nõ est sensile.

Sensilium nullum esse subiectum, sed inanes sensuū affectiones esse sensilium apprehēsiones dicebat Democritus.

Sensilia talia esse qualia in sensum incurrūt, & sensum nunquam fallere dicebat Epicurus.

Sensilium aliqua esse vera, aliqua falsa, dicebant Stoici et Peripatetici.

diſsidium, oportebit hoc quoque eandē habere conſenſionem. Quero ergo quemadmodum poſſunt nos docere qui ſunt diuerſæ ſententiæ, quòd ſignum ſit reuera ſenſile? Quoduis enim ſenſile ſua natura ſubiicitur omnibus quæ ſimiliter ſe habent, & ex æquo ſumuntur: vt album colorem non aliter quidem apprehendunt Græci, aliter verò Barbari, & differenter quidem artifices, diuersè verò rudes & imperiti: ſed ſimiliter omnes quorum ſenſibus nihil obſiſtit. & amarū rurſus aut dulce non aliter quidem hic guſtat, alio autem modo iſte: ſed ſimiliter guſtat vnuſquiſque ex iis qui ſunt affecti ſimiliter. Signum autem, vt ſignum, non cernitur ſimiliter mouere eos qui ſunt ſimiliter affecti: ſed aliis quidē minimè eſt ſignum alicuius, etiamſi in eos euidēter incurrat. aliquibus autem ſignum quidem eſt, ſed non eiuſdem rei, ſed diuerſæ. Eadem enim ſi appareant, exempli gratia in arte medēdi, huic quidem ſunt alterius rei ſigna, vt Eraſiſtrato: alterius verò iſti, vt Herophilo: alterius autem illi, vt Aſclepiadi. Nō eſt ergo dicendum ſignum eſſe ſenſile. Si enim ſenſile quidem, mouet omnes ſimiliter. Signum autem non mouet omnes ſimiliter. Signum minimè eſt ſenſile. Rurſus ſi ſignum eſt ſenſile, oporteret ſicut ignis cùm ſit ſenſilis, vrit omnes qui poſſunt vri: & nix cùm ſit ſenſilis, frigefacit omnes qui poſſunt frigefieri: ita etiam ipſum, ſiquidem eſt ex ſenſilibus, deberet omnes deducere ad idem ſignatum. Non deducit autē. Non eſt ergo ſenſile. Ad hæc accedit quòd ſi ſignum eſt ſenſile, aut à nobis comprehendi poſſunt quæ non ſunt manifeſta, aut non comprehendi. Atque ſi à nobis quidem non poſſunt comprehendi, perit ſignum. Nam cùm ſint duæ res, aliæ quidem euidentes, aliæ verò incertæ & non manifeſtæ, ſi ſunt quidē incertæ & non manifeſtæ, propterea quòd non poſſint comprehendi, nullum eſt ſignum. Sin autē poſſunt comprehendi, rurſus oporteret, quoniam ſignum eſt ſenſile, ſenſile autem ex æquo omnino mouet, quæcunque ſunt incerta & non manifeſta comprehēdi. Sed alij quidem dicunt ea non comprehendi, vt medici Empirici, & Sceptici philoſophi. Alij autem comprehendi quidem, ſed non ſimiliter. Nō eſt ergo ſignum ſenſile. Imò eſt, inquiunt. ſed ſicut ignis, cùm ſit ſenſilis, pro materiæ ſubiectæ diuerſitate diuerſas oſtendit facultates, & in cera quidem liquefacit, in luto autem cogit & facit concreſcere, in ligno autem vrit: eodē modo eſt conſentaneum, ſignum quoque, cùm ſit ſenſile, pro diuerſitate eorum quæ ipſum apprehendunt, res diuerſas indicare & declarare. Nec eſt hoc admirabile, cùm etiam in ſignis quę reuocant in memoriam,

Senſile mouet omnes ſimiliter & eodem modo.

Signum non ſimiliter mouet eos qui ſunt ſimiliter affecti.

Senſilis rei idē eſt effectus.

Signi non eſt idem effectus.

Nullum eſt ſignum eorum quæ non poſsūt comprehendi.

Signum, cùm ſit ſenſile, pro diuerſitate eorum quæ ipſum apprehēdunt, res diuerſas indicat & declarat.

riam,hoc quoque cernatur fieri. Fax enim quæ sustollitur,significat aliquibus incursionẽ hostium:aliquibus verò indicat aduentum amicorum. & nolæ sonus alis quidem significat venditionem obsonij: alis verò vias esse rigandas. Ergo signum quoque indicans,cùm sen silem habeat naturam,alia & alia poterit significare & indicare. Rogauerit autem hic quoque quispiá eos qui vtuntur illa quæ fit ab igne transitione,vt ostendant hoc fieri in signo,quod in igne fieri contingit.constat enim eum habere prius dictas facultates:nec est vllus qui non fateatur, ceram quidem liquefieri,lutum autem cogi & concrescere,lignum verò vri. In signo autem indicante, si admittamus fieri quòd cum eo proportionem habeat & conueniẽtiam, ad maximam deducemur absurditatem,dicentes esse vnumquodque ex iis quæ ab eo indicantur,quo fiet,vt,exempli gratia,& multitudinem vnum faciant, & acrimoniam, & corporis constitutionem. quod quidem est absurdum. Fieri enim non potest,vt quæ sic pugnant causæ, & se inter se perimunt, simul sint. Aut ergo hoc fateantur, etiam si fieri non possit,qui dogmaticè philosophantur:aut signũ,cùm sit sensile, quod ad se attinet,nihil indicare. Nos autem cùm diuersè simus affecti,nõ similiter eo mouemur,quod quidem fateri in animum minimè induxerint,atque eo quòd tales ignis vires non cõueniant ac consentiãt, sed sint dubiæ. Si enim ignis habet vrendi naturam, deberet omnia vrere, & non aliqua quidem verè, aliqua verò minimé. & si vim habet liquefaciendi, deberet omnia dissoluere, & non aliqua quidem, aliqua verò minimé. Nunc autem videtur hoc facere,non ex sua natura, sed propter materiam eorum quæ vtuntur, quæ ad illum accedit: vt vrit lignum, non quòd vim habeat vrendi, sed quòd lignum aptum sit vt vratur, cùm illum habuerit opem ferentem. & liquefacit ceram,non quòd vim habeat liquefaciendi, sed quòd cera apta sit vt liquefiat eius ope freta. De his autem docebimus accuratius, quando cõsiderabimus de eorum essentia. Nunc autem aduersus eos qui ad signum accedunt quod reuocat in memoriam, & assumunt facem & sonum nolæ,nobis dicendum est, non esse mirandum si eiusmodi signa plura indicent & significent. Nam cùm leges dederimus, vt aiunt, definitum & in nobis situm est, velimús ne ea vnum significare ac indicare, an plura. Signum enim indicans, cùm signatum è sua natura videatur enunriare,necessariò oportet ipsum esse vnius rei indicans,idque omnino vniforme. Nam si sit cõmune multorum,non erit signum. Fieri enim non potest, vt vnum firmiter ac stabiliter sumatur,

νοσοποιεῖν.

Ignis ex sua natura nec vrendi, nec liquefaciendi vim habet, sed propter materiam eorũ quæ vruntur et liquefiunt.

Signa, quæ reuocãt in memoriam, propter legem datam plura indicant et significant.

Signum est vnius rei indicans & vniforme.

matur, si mulra sint quæ non sunt manifesta: vt ex diuite fieri pauperem, commune est & eius quòd quis luxuriosè viuendo sua prodegerit, & quòd nauem fregerit, & quòd amicis sua erogarit. Cùm autem sit mulrotum commune, non potest præcipuè aliquod vnum significare ac indicare. Nā si hoc, cur magis hoc quàm illud? Sed nec omnia. Non possunt enim simul esse omnia.

Signum indicans differt à signo quod reuocat in memoriam.

Differt ergo signum indicans à signo quod reuocat in memoriam. & non est ab illo ad hoc transeundum: quandoquidem oportet illud quidem vnum solum indicare ac significare, hoc autem potest plura ostēdere, & vt nos speciem facti posuerimus, significare, quòd quidquid est sensile, non potest doceri.

Sensile nō potest doceri.

Neque enim album colorem docetur quispiam videre, neque amarum discit gustare, neque calidum apprehendere, neque aliquid aliud eiusmodi: sed à natura & sine doctrina horum omnium adest nobis cognirio.

Signum docetur cum multo labore.

Signum autem, vt signū, cum multis, vt aiunt, docetur laboribus: vt in arte gubernandi, quòd ventos significet & tempestatem aut serenitatem. Similiter autem apud eos qui versantur in tractandis rebus cœlestibus: vt apud Aratum & Alexandrum AEtolum.

Alexander Aetolus tractauit res cœlestes.

Eodem modo etiam apud Medicos Empiricos: vt tubor, & articulotum curuitas, & sitis, & alia. Quæ qui non didicerit, ea nō apprehendit vt signa. Signum ergo nō est sensile. Nam si sensile quidem, non porest doceri: Signum autem vt signum potest doceri: Signum non est sensile.

Sensile intelligitur ex differentia.

Sensile quoque, quatenus est sensile, intelligitur ex differentia: vt album, nigrum: dulce, amatum, & quidquid est eiusmodi.

Signum refertur ad aliquid.

Signum autem, quatenus signum, est ex iis quæ referuntur ad aliquid. consideratur enim ex habitudine ac relatione quæ est tā quam ad signatum. Non est ergo signū ex sensilibus.

Sensile apprehenditur sensu, signum mente.

Prærerea quidquid est sensile, vt ipsum ostendit vocabulum, apprehenditur sensu: Signum autem, vt signum, non sensu apprehēditur, sed mente ac cogitatione. Dicimus quidem certè verum esse signum & falsum. verum autem & falsum non est sensile. vtrunque enim est pronunciatū. Pronunciatum aurem non est ex sensilibus, sed ex iis quæ cadunt sub intelligentiam. Dicendum est ergo signum non esse ex sensilibus. Sic quoque est argumentandum, Si signum est sensile, id est signum indicans. quod quidem non ira haber. Si enim sensile aliquid indicat, aut id quod est eiusdem generis, indicabit id quod est eiusdē generis: aut id quod est diuersi generis, id quod est diuersi generis.

Sensile nō est alicuius indicans.

Nō est ergo sensile alicuius indicans. vt, esto per hypothesim nunquam nos incidisse in colorem album, nec in nigrum: primum autē videre album.

album. Sed non potuerimus ex huius comprehensione colorem nigrum comprehendere. Habere enim notionē, nigrum esse alterum colorem,& non talem qualis est albus,fortasse est ex iis quæ possunt fieri. Nigrum autem colorem comprehendere ex præsentia albi,est planè eiusmodi vt nulla ratione possit fieri. In voce quoque est eadē ratio,& communiter in aliis sensilibus. Sēsile ergo eiusdem generis, ab eo quod est eiusdem generis nō potest indicari: vt aspectabile ab aspectabili, audibile ab audibili, aut gustabile à gustabili. Sed nec quod est diuersi generis indicari potest ab eo quod est diuersi generis:vt aspectabili ab audibili, aut audibile à gustabili aut odorabili. Non enim si quispiam olfaciat aliquid suaue olens, venit ad comprehensionem albi coloris. Neque qui vocem apprehendit, gustu sentit dulcedinem. Quanquam longum est quærere, an quod est eiusdem generis, possit esse signum eius quod est eiusdem generis, & quod est diuersi, eius quod est diuersi, cùm etiam de eo quod est propius, quispiam desperauerit qui sapuerit, nēpe de eo quòd sensile seipsum non possit indicare. Ex iis enim qui de eo cōsiderarunt, vt sæpe ostēdimus, alii quidem dicunt ipsum non apprehēdi à sensu quale est natura. Neque enim esse album, nec nigrum, nec calidum, nec frigidū, nec dulce, nec amarum, nec huiusmodi alia præditum qualitate. Sed cùm inaniter sit affectus & fallatur noster sensus, videri subiectū esse huiusmodi. Alij autem existimarunt quædam quidē ex sensilibus verè esse, aliqua autem minimé. Alij autem ex æquo omnibus tribuerunt essentiam. Cùm sit ergo tanta, & iudicio non decisa dissensio de substantia sensilium, dici non potest sensile seipsum ostendere, cùm nondum cognoscatur quænam sit vera sententia eorum qui sic dissident. At illud quidem certè tenendum est, quòd neque sensile eiusdē generis, indicatur à sensili eiusdem generis: neque quod est diuersi generis, ab eo quod est diuersi generis: neque ipsum à seipso indicatur. AEnesidemus autem in quarto libro Pyrrhonæorum, de eodem argumento, & eadē ferè vi ac virtute sic interrogat: Si quæ apparent, omnibus similiter affectis similiter apparēt, rubor certè qui apparet in febricitantibus, & causarum præcedens affectio, & cutis humida, & calor maior, & pulsus vehementior, & cætera signa, iis qui similiter sunt affecti & sensibus & alia constitutione, non eiusdem rei incurrunt signa, neque similiter apparēt omnibus: sed Herophilo quidem, exempli causa, tanquam apertè boni sanguinis signa: Erasistrato autem tanquam transmutationis à venis in arterias: Asclepiadę autem

Sensile eiusdē generis non potest indicari ab eo quod est eiusdē generis.

Sensile diuersi generis nō potest indicari à sensili diuersi generis.

Sēsile seipsum non potest indicare.

Signa febricitantium non similiter omnibus apparent.

χρῶς ἔνικμος.

εἰστάσεως

tem, tanquam signa vehementioris intensionis corpusculorum quæ percipiuntur intelligentia, in raritatibus quæ cadunt sub intelligentiam. Est ergo recta etiam secunda propositio. Sed & tertia, quòd quæ apparent, similiter apparent omnibus similiter affectis. Color enim, exempli causa, albus, ei quidem qui morbo laborat regio, & ei qui sanguine suffusos habet oculos, & ei qui secundum naturam est affectus, non similiter incurrit. non sunt enim similiter affecti. quamobrem illi quidem apparet fuluus, huic verò ruber: iis verò qui sunt in eadem affectione, nempe sanis, albus solùm apparet. Si ergo verę sunt hæ propositiones, simul etiam infertur illatio. Apparens ergo non est signum. Atque nobis quidem hac via & ratione argumentantibus, ex se vera ostensa est oratio. Quòd autem sit etiam indemonstrabilis, perspicuum erit si syllogisticè eam resoluerimus. Iam enim, vt paulò altius rem sumamus, indemõstrabiles dicuntur duobus modis, nempe & quæ non sunt demonstratæ, & quæ non opus habent demonstratione, quòd ex se in eis sit perspicuũ quod colligant. Sæpe autem ostendimus quòd in secundo significato ita sunt appellatæ, quæ locatæ sunt à Chrysippo in principio primæ institutionis De syllogismis. Nunc autem cùm de hoc constet, sciendum est, quòd prima quidem indemonstrabilis est, quæ ex connexo & antecedente, consequens in illo connexo habet conclusionem. hoc est, quando oratio duas habet propositiones, quarum altera quidem est connexum, altera verò antecedens in connexo, habet autem & illationem consequens in eodem connexo. tunc eiusmodi oratio appellatur prima indemonstrabilis: vt quæ sic habet, Si dies est, lux est. Atqui dies est, Lux ergo est. Hæc enim, alteram quidem ex propositionibus habet connexum, nempe illud, Si dies est, lux est. alteram autem, antecedens in connexo. Atqui dies est, lux ergo est, tertiam, illationem consequens connexi. Secunda autem indemonstrabilis est, quæ ex connexo & eo quod aduersatur consequẽti in illo connexo, id quod aduersatur antecedenti, habet conclusionem. hoc est, quando oratio rursus constat ex duabus propositionibus, quarum altera quidem est connexum, altera autẽ id quod aduersatur consequenti in connexo: habet autem & illationẽ id quod aduersatur antecedenti, tunc eiusmodi oratio est secunda indemonstrabilis: vt illud, Si dies est, lux est. Non est autem lux, non est ergo dies. Tunc enim, Si dies est, lux est, quod est altera propositio orationis, aduersatur ei quæ est in connexo. & illatio, Non est ergo dies, est ea quæ aduersatur antecedenti.

Indemonstrabilis dicitur duobus modis.

Prima indemonstrabilis oratio.

Secunda indemonstrabilis oratio.

Tertia

Tertia autem oratio indemonſtrabilis eſt, quæ conſtans ex coniunctione negatiuæ, & vno ex iis quæ ſunt in coniunctione, habet concluſionem eam quæ aduerſatur reliquæ earũ quæ ſunt in coniunctione: vt, Non & dies eſt, & nox eſt, eſt negatiua cõiuncta huius, Et dies eſt, & nox eſt. Illud autem, Dies eſt, eſt altera earum quæ ſunt in coniunctione. Illud autem, Non eſt ergo nox, aduerſatur reliquæ ex iis quæ ſunt in coniunctione. Atque tales quidem ſunt orationes. Modi autem & veluti figuræ in quibus rogatæ ſunt quæ ſic habent, ſunt huiuſmodi. Primæ quidem indemonſtrabilis, Si primum, ſecundum. Primum eſt autem, ergo ſecundum. Secundæ autem, Si primum, ſecundum. Non eſt autem ſecundum, non eſt ergo primum. Tertiæ autem, Non eſt & primum, & ſecundum. Eſt autem primum, nõ eſt ergo ſecundum.

Tertia indemonſtrabilis oratio.

Præterea ſciẽdum eſt, quòd ex indemonſtrabilibus aliæ quidem ſunt ſimplices, aliæ verò non ſimplices. Ex quibus ſimplices quidem ſunt, in quibus ex ſeipſis manifeſtum eſt quod colligunt, hoc eſt, quòd ſimul cum eorum propoſitionibus colligitur illatio: cuiuſmodi ſunt quæ ſunt expoſitæ. In prima enim ſi ſtatim dederimus eſſe verum, Si dies eſt, lux eſt. dico autem ad hoc quod eſt Diẽ eſſe, ſequi eſſe lucem. Ponamus autem primum eſſe verum, nempe Diem eſſe, quod eſt antecedens in connexo, neceſſariò ſequetur etiã eſſe lucem. quod quidem eſt concluſio orationis. Non ſimplices autem ſunt, quæ ſunt contextæ ex ſimplicibus, & adhuc opus habent vt in illas reſoluantur, vt ſciatur eas colligere. Ex his autẽ non ſimplicibus, aliæ quidem conſtant ex iis quæ ſunt eiuſdem generis, aliæ verò ex iis quæ non ſunt eiuſdem generis. Et ex iis quidem quæ ſunt eiuſdem generis, vt quæ ſunt contextæ ex duabus primis indemõſtrabilibus, aut ex duabus ſecundis. Ex iis autem quæ ſunt diuerſorum generum, vt quæ conſtant ex prima indemonſtrabili, aut ex ſecunda & tertia: & communiter quæ ſunt iis ſimiles. Atque conſtat quidem ex iis quæ ſunt eiuſdem generis: vt hic, Si dies eſt, lux eſt. Atqui dies eſt, lux ergo eſt. contexta enim eſt ex duabus primis indemõſtrabilibus, vt ſciemus ſi ipſam reſoluerimus.

Indemonſtrabilium aliæ ſunt ſimplices, aliæ non ſimplices.

Indemonſtrabiles non ſimplices quænam ſint.

Sciendum eſt enim, quod contemplatio dialectica, quæ traditur in ſyllogiſmorum reſolutionibus, eſt huiuſmodi. Cùm habuerimus propoſitiones ex quibus colligitur aliqua concluſio, vi ac poteſtate in his habemus illam concluſionem, etiam ſi non enuntietur per prolationem. Quoniam ergo duas habemus propoſitiones, nempe & connexum illud, Si dies eſt, lux eſt. quod quidem incipit à ſimplici pronunciato, Dies eſt, deſinit autem

In ſyllogiſmorum reſolutionibus theoremata.

in non simplex connexum, nempe, Si dies est, lux est: & præterea in antecedens quod est in eo, nempe Dies est: ex his nobis colligetur prima indemonstrabili consequens in illo connexo, nempe, Si dies est, lux est. Hoc ergo vi quidem ac potestate habemus collectum in oratione. Si in prolatione autem prętermissum collocauerimus cum anticipatione expositæ orationis, nempe Dies est, habebimus collectum illud, Lux est, prima indemonstrabili. quod quidem erat illatio expositæ orationis. Quo fit vt duæ sint primæ indemonstrabiles. vna quidem huiusmodi, Si dies est, lux est: altera autē huiusmodi, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. Atq; huiusmodi quidem sunt orationes, quæ connexuntur ex iis quæ sunt eiusdem generis. Restat autem quæ constat ex iis quæ sunt diuersi generis, cuiusmodi est quæ apud AEnesidemum de signo fuit rogata. est autem huiusmodi: Si quæ apparent, omnibus similiter affectis similiter apparent: & signa sunt apparentia. Signa similiter apparent omnibus similiter affectis. Quæ autem apparent, omnibus similiter affectis similiter apparent. Signa autem non apparent omnibus similiter affectis. Signa ergo nō sunt apparentia. Constat enim eiusmodi oratio & ex secunda indemonstrabili, & tertia: sicut licet discere ex resolutione. quæ quidem fiet dilucidior, si nos doctrinam exhibuerimus in modo qui sic habet, Si primum & secundum, tertium. Non est autem tertium, sed nec primum: non est ergo secundum. Quoniam enim habemus connexum in quo antecedit complexum primum & secundum, consequitur autem tertium. Habemus autem & quod aduersatur consequēti, nempe Non tertium, colligetur nobis & quod aduersatur antecedenti, nempe Non ergo primum & secundum, secunda indemonstrabili. Sed hoc ipsum vi quidem ac potestate oratione exponitur, cùm habeamus quæ ipsum continent propositiones, in prolatione autē prętermittuntur, quæ si locauerimus cum ea quæ restat propositione, nempe prima, habebimus cōclusionem quæ colligitur, nempe Non ergo secundum, tertia indemonstrabili. Quo fit vt duæ sint indemōstrabiles. vna quidem huiusmodi, Si primum & secundum, tertium. Non est autem tertium, non est ergo primum & secundum. quæ est secunda indemonstrabilis. Altera autem secunda quæ sic habet, Nō & primum, & secundum. Atqui est primum, non est ergo secundum. Atque in modo quidem est eiusmodi resolutio. habet autē proportionem & conuenientiam in oratione. prætermittitur enim tertium, nempe illud, Non quæ apparent, omnibus similiter affectis similiter appa-

apparent. & ſigna ſunt apparentia. Signa omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Signa ergo non ſunt apparētia. Tertia autem huiuſmodi. Non & quæ apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Et ſigna ſunt apparentia. Atqui quæ apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Non ſunt ergo ſigna quæ apparēt. Eadem autem virtute colligendi eiuſmodi quoque proponetur oratio: Si quæ apparent, ex æquo apparent omnibus: & quæ apparent, ſunt ſigna eorū quæ non apparent. quæ non ſunt manifeſta, ex æquo apparent omnibus. Non autem quæ non ſunt manifeſta, ex æquo apparent omnibus. Sed & quæ apparent, ex æquo apparent omnibus. Non ergo quæ apparent, ſunt ſigna eorum quæ non ſunt manifeſta. Huius vtrique orationis ſimilis quidem eſt reſolutio, per quam ſecunda indemonſtrabilis applicatur tertiæ. Sunt autem euidentes propoſitiones. Nam quòd quæ apparent, ex æquo apparent iis quorum ſenſibus nihil obſtat, eſt perſpicuum. Non enim aliis aliter apparet album, neque aliis aliter nigrum, neque differenter dulce: ſed ſimiliter omnes mouet. Si hæc autem ex æquo apparent omnibus, & vim habent indicatiuam eorum quæ non ſunt manifeſta: neceſſe eſt ea etiam quæ non ſunt manifeſta, ex æquo omnibus incurrere: vtpote quòd & eædem ſint cauſæ, & ſit ſimiliter ſubiecta materia. Hoc autem non ita eſt. Non enim omnes ſimiliter ea quæ non ſunt manifeſta cognoſcunt, etiam ſi ex æquo eis ſe offerant ſenſilia. Sed aliis ne veniunt quidem in cogitationem: aliis autem veniunt quidem, ſed attrahuntur in varietatem & in multiplices & inter ſe pugnantes negationes. Conſequens eſt ergo dicere ſigna non eſſe ſenſilia, ne nobis ſequatur hoc abſurdum. Licebit autem iis quoque quę dicta ſunt breuiter comprehenſis, tales proponere orationes: Si quæ apparent, omnibus apparent: ſigna autem non omnibus apparent: non ſunt ea quæ apparent, ſigna. Atqui primum, ergo & ſecundum. Et rurſus, Si quæ apparent, quatenus ſunt apparentia, non opus habent vt doceantur: ſigna non ſunt apparentia. Atqui primum, ergo & ſecundū. Atque aduerſus eos quidem qui cenſent ſignum eſſe ſenſile, hæ ſint motæ dubitationes. Conſideremus autem & ſectam illorum qui eis aduerſantur, eorum, inquam, qui illud acceperunt, vt quod cadat ſub intelligentiam. Fortè autem oportebit etiam pauca præmittere de eo quod ipſis placet, quatenus ſignum volunt eſſe pronunciatum, & ideo deſcribunt id cadere ſub intelligentiā. Dicunt ergo ſignum eſſe pronunciatum in recto cōnexo ex antecedenti aperiens conſequēs.

Signi, quatenus est pronunciatum, definitio.

Recti connexi quatuor coniugationes.

Iudicationes recti connexi multas quidem etiam alias esse dicunt: vnam autem esse ex omnibus de qua non constat, quæ est definienda. Omne enim connexum aut à vero incipiens desinit in verum, aut à falso incipiens desinit in falsum, aut à vero in falsum, aut à falso in verum. Atque à vero quidem incipiẽs desinit in verum, illud: Si sunt Dij, Deorum prouidentia mundus administratur. A falso autem in falsum, vt illud: Si terra volat, habet alas. A vero autem in falsum, vt: Si iste mouetur, ambulat, eo quidem non ambulante, sed mouente. Cùm sint ergo quatuor connexi coniugationes, nempe cùm & à vero incipiat, & in verum desinat: aut cùm à falso desinat in verum, aut contrà à vero in falsum, in primis quidem quatuor modis dicunt hoc esse verum. Nam & si à vero incipiens desinat in verum, est verum: & si à falso in falsum, rursus verum: similiter autem & si à falso in verum. Vno autem solo modo esse falsum, nempe quando à vero incipiens desinit in falsum. Cùm hæc autem ita habeant, signum dicunt esse quærendum, non in hoc prauo connexo, sed in recto. Dictum est enim pronunciatum, quod in recto connexo est antecedẽs. Sed quoniam non erat rectum vnum connexum, tria autem erant, nempe quod incipit à vero & desinit in verum, & quod à vero in falsum, & quod à falso in verum, quærendum est vtrúmnam signum quærendũ sit in omnibus rectis connexis, an in aliquibus, an in aliquo. Ergo si signum oportet esse verum & verum ostendere, neque in eo quod incipit à vero & desinit in falsum, neque in eo quod à falso in verum, subiicietur. Restat ergo vt id sit in illo solo, quod & incipit à vero, & desinit in verum, vtpote quod & ipsum sit, & signatum simul esse debeat. Quando ergo dicitur signum esse pronũciatum in recto connexo antecedens, oportebit intelligere antecedens in eo solo connexo, quod & à vero incipit, & desinit in verum. Atqui non si quod antecedit pronunciatum in recto connexo, & à vero incipiens & in verum desinens, hoc est signum. Iam enim à vero quidem certè incipit illud, Si dies est, lux est: à vero, inquam, nempe Dies est, & in verum desinit, nempe Lux est. Non habet autem in se antecedens pronunciatum signum desinentis seu consequentis. Neque enim illud Dies est, aperit & reuelat esse lucem: sed vt ipsum per se præcurrit, ita etiam lux accipitur ex sua claritate & euidentia. Oportet ergo signum, non solum esse antecedens in recto connexo, sed etiam habere naturam quæ aperiat ac reuelet id quod desinit seu consequẽs: cuiusmodi est in his connexis, Si ista habet lac in vberibus, concepit.

Et si

Et si iste expuit crassum & viscidum ex pulmone humorem, quem βρόγχιον appellant, vlcus habet in pulmone. Hoc enim connexum est rectum, vt quod incipiat quidem à vero, nempe Iste expuit crassum & viscidum humorem è pulmone: desinat autem in verum, nempe, Iste habet vlcus in pulmone, cum eo quod primum aperit, & reuelat secundum. Ad illud enim nos applicantes, hoc comprehendimus. Præterea, inquiunt, oportet signum præsens esse signum præsentis. Nonnulli enim decepti etiam præsens volunt esse signum præteriti: vt in hoc, Si iste habet cicatricē, iste habuit vlcus. Nam si habet quidem cicatricem, est præsens. apparet enim: vlcus autem habuisse, præteritum: nō est enim amplius vlcus. Et præsens futuri: vt id quod continetur hoc connexo, Si iste fuit corde sauciatus, morietur. nam cordis quidem vulnus iam esse dicūt, mortem autem futuram. Ignorant autem qui hæc dicunt, quòd alia quidem sunt præterita, alia futura. Signum autem & signatum etiam in his est, præsens præsentis. Nam & in illo priori, Si iste habet cicatricem, habuit vlcus: vlcus quidem iam fuit & præteriit. Quòd autē iste habuerit vlcus, est præsens pronūciatum quod dicitur de aliquo quod fuit. Et in illo, Si iste vulneratus est corde, morietur, futura quidem est mors. Quòd iste autem sit moriturus, est præsens pronunciatum quod dicitur de futuro. vnde etiam nunc est verum. Quamobrem & signum est pronunciatum, & in recto connexo antecedit quod incipit à vero, & desinit in verum, aperit autem & reuelat id quod est desinens seu consequens. & omnino præsens est præsentis signum. His autem ostensis congruenter iis quæ ab illis traduntur artibus, primum quidem hoc solum eis dicendum est. Si, vt alij quidem volunt, signum est sensile: vt alij autem volunt, cadit sub intelligentiam: & quæ de ea re est cōtrouersia huc vsque non potuit diiudicari, dicendum est signum planè esse incertum & non manifestum. Cùm autem sit non manifestū, opus habet iis quæ id sunt apertura ac detectura: non oportet autem esse alia quæ ipsum aperiant ac detegant. Præterea si ex eorum sententia signum habet substantiam in eo quod dicitur, quæritur autem an sint quæ dicuntur, absurdum est priusquam constet de genere, tanquam firmam ac stabilem accipere speciem. Videmus autem, quòd sunt quidam qui peremerunt essentiam eorum quæ dicuntur: nec solùm ij qui sunt diuersæ sententiæ, vt Epicurei, sed etiam Stoici, vt Basilides, qui in hac fuit opinione vt existimaret nihil esse incorporeū. De signo ergo sustinenda est assensio. Sed si prius, inquiunt, ostenderimus

Signū est præsentis, nō præteriti, nec futuri.

Signum est incertum & nō manifestū, cùm nesciatur sitne sensile an intelligibile.

λεκτῶ

Basilides Stoicus existimauit nihil esse incorporeum.

rimus

rimus essentiam eorum quæ dicuntur, habebimus firmam ac stabilẽ signi naturam. Quando ergo ostenderitis, inquiet quispiam, tunc quoque sumite esse credibilem signi essentiam. Quandiu autem manetis in nuda promissione, necesse est quoque nos manere in sustinenda assensione. Deinde quemadmodum fieri potest vt demonstretur essentia eorum quæ dicuntur? Nam aut per signum hoc oportebit facere, aut per demonstrationem potest hoc fieri. Nam ipsa quoque cùm sint quæ dicuntur, quæruntur similiter atque alia quæ dicũtur. Et tantum abest vt possint aliquid firmiter ac stabiliter ostẽdere, vt contrà ipsa quoque opus habeant eo quod sit ostẽsurum. & imprudentes inciderunt Stoici in eum modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt certa esse constet ea quæ dicuntur, & demonstrationem & signum esse oportet. Vt autem demonstratio & signum consistat, necesse est vt prius sit credita eorum quæ dicuntur, natura. Cùm ergo in seinuicem annuant, & expectent eam quæ inter se fit probationẽ, ex æquo sunt incredibilia. Sed agè concedatur ex abundantia, vt procedat quæstio, esse quæ dicuntur, licet quæ de iis est cõtrouersia, minimè possit decidi. Si ea ergo sunt, aut corpora ea esse dicent aut incorporea. Et corpora quidem non dixerint. Sin autem incorporea, aut ex eorum sententia aliquid agunt, aut nihil agunt. Et agere quidẽ non censuerint. Incorporeum enim, vt ipsi volunt, neq; vt aliquid agat, neque vt aliquid patiatur, habet à natura insitum. Si autem nihil agant, nec cuius sunt signum aliquid indicarint & significauerint. Aliquid enim indicare & significare, est aliquid agere. Absurdum est autem, signum nec indicare aliquid nec significare. Signum ergo non cadit sub intelligentiam, nec est pronunciatum. maximè cùm, vt alibi ostendimus, alia quidem significent, alia verò significentur. Significant quidem voces: significantur autem quę dicuntur. in quibus sunt etiam pronunciata. Cùm autem omnia significentur pronunciata, non autem significẽt, signum minimè est pronunciatum. Rursus concedatur quæ dicuntur naturam habere incorpoream. Sed quoniam dicunt signum antecedere in recto connexo, oportebit rectum connexum prius esse diiudicatum & examinatum, siue id fit vt vult Philo, siue vt vult Diodorus, aut id ex colligatione, aut aliquo alio modo iudicetur. Nam cùm de his sint multæ dissensiones, non licet sumere signum firmiter ac stabiliter, si decidi ac terminari non possit eorum controuersia. Ad ea quæ dicta sunt, accedit, quòd etiam si dederimus eos inter se consentire de eo quod verè &

Eorum quæ dicuntur essentia non potest demonstrari.

Incorporeum neque agit, neque patitur.

Signũ cùm sit incorporeum, nihil significat.

Signum non est intelligibile, nec pronunciatum.

rè & rectè iudicat,& citra controuersiam id esse quodcunque illi velint, nihilo secius necesse est vt id quod continet signum, fateantur non posse diiudicari. Signatum enim aut manifestum esse volunt, aut non manifestum. Et si quidē est manifestum, non erit signatum: neq; ab aliquo significabitur, sed ipsum per se incurret. Sin autem nō manifestum, erit omnino hoc ignotum sítne verum an falsum. Nam si cognoscatur quídnam sit horum, erit manifestum. Quod ergo continet signum & signatum, connexum desinens seu consequens, quoniam non est manifestum, necessariò non poterit diiudicari. Nam quoniam quod à vero quidem incipit, est notum, quatenus autē desinit est ignotum, oportet nos ante omnia ad ipsum diiudicandū nosse in quid desinat: vt si in verum quidem desinat, hoc ponamus verum, propterea quòd incipiat à vero, & in verum desinat. Non est ergo dicendum signum esse pronunciatum, neque in recto connexo antecedens. His autem addendum est, quòd etiam pugnant cum euidentia qui sunt principes huius sententię. Si enim signum est pronunciatum, & in recto connexo antecedit, oporteret eos qui nullam habēt omnino notionem pronunciati, neque artes didicerunt dialecticas, esse remotos ab omni signatione. Non ita est autem. Nam sæpe gubernatores illiterati, & sæpe dialecticatum contemplationum imperiti agricolæ, præclarè signant & obseruant. Illi quidem in mari ventos & serenitates, tempestatesque & trāquillitates: hi autem in agricultura fertilitatem & sterilitatem, siccitatemque & imbres. Quanquam quid loquimur de hominibus, cùm quidam ex ipsis etiam bruta impertiant signi intelligentia? Nam canis quando in vestigio figit pedem, signat feram. Sed non ideo pronunciati attrahit visionem. Si hoc est vestigium, fera est hic. Et equus cùm admouetur calcar, aut intentatur scutica, exilit quidem, & ad cursum incitatur. Non diiudicat autem dialecticè huiusmodi connexum: Si intentatum est flagellum, est mihi currendum. Non est ergo pronunciatum signum antecedens in recto connexo. Hæc quidem priuatim dicta sint aduersus eos qui censent esse aliquod signum quod cadit sub intelligentiam. Communiter autem licebit etiam aduersus eos dicere ea quæ dicta sunt aduersus eos qui dicunt ipsum esse sensile. Si enim signum est pronunciatum, in recto connexo antecedens: & in omni connexo, id quod desinit seu est consequens sequitur antecedens: & consequentia sunt rerum præsentium, necessariò & signum & signatum in vno tempore prætereuntia simul erunt inter se: & neutrum à neutro indicabitur

Signatum nō potest diiudicari, seu sit manifestum, seu non manifestū.

Signum non esse pronunciatum ostēditur ex euidentia.

Imperiti Dialecticæ signant & obseruant.

Canes habēt signi intelligentiam.

Signum & signatum simul sunt, si signum sit pronunciatum.

cabitur

cabitur aut significabitur: sed ambo nota erunt ex seipsis. Præterea signum aperit ac reuelat desinens seu consequens signatum. Signatum autem aperitur ac reuelatur à signo. Ea autem non sunt ex absolutis, sed ex iis quæ referuntur ad aliquid. Ex eo enim quod detegit, intelligitur quod detegitur: & ex eo quod detegitur, intelligitur id quod detegit. Si autem ambo cùm referantur ad aliquid, adsunt eodem tempore, ambo simul consistunt inter se. Si autem simul consistunt, vtrunque est ex seipso comprehensibile, & neutrum ex altero. Illud quoque dicendum est, quòd cuiusmodicunque sit signum, aut id habet naturam ad indicandum & significandum id quod est incertum & non manifestum: aut nos recordamur eorum quæ simul cum illo sunt aperta ac reuelata. Nos autem ptout fuerimus præditi memoria, ita nos habemus in rerum substantiam. Sed si neque signum est sensile, neque id cadit sub intelligentiam, vt ostendimus: præter hæc autem nihil est tertium, dicendum est aliquid non esse signum. Dogmaticis autem aduersus vnunquodque horum argumentorum est os obstructum. probantes autem contrarium, dicunt quòd homo non differt à brutis oratione quæ profertur, (nam & corui & psittaci & picæ voces proferunt articulatas:) sed quæ intrinsecus sita est ratione. Neque simplici solùm phantasia: (nam illa quoque pelluntur visis) sed discurrente & componente. Quamobrem notionem habens consequentiæ, protinus habet etiã intelligentiam signi ptopter consequentiam. Etenim ipsum signum est huiusmodi: Si hoc est, illud est. Sequitur ergo hominis naturam & constitutionem quòd sit signum. Constat autem demonstrationẽ esse signum generi. Ostendit enim & significat conclusionem: & complexio quæ fit per eius propositiones, est signum quòd sit conclusio: vt in hac complexione, Si est motus, est inane. Est autem motus, est ergo inane. Hoc complexum, Si est motus, est inane, complexum per propositiones, statim est etiam signum conclusionis, nempe, Est inane. Aut ergo, inquiunt, sunt orationes demonstratiuæ quæ allatæ sunt ab iis qui mouent dubitationes, aut non demõstratiuæ. Et si non sunt quidem demonstratiuæ, sunt incredibiles, cùm etiam si essent demonstratiuæ vix fidem fecissent. Sin autem demonstratiuæ, est perspicuum quòd est aliquod signum. Demonstratio enim signum est ex genere. Sin autem nullum nullius est signum: aut aliquid significãt quæ de signo efferuntur voces, aut nihil significãt. Et si nihil quidem, ne signi quidem habent essentiam. Quemadmodum enim fieri potest, vt quæ nihil

Si signum & signatum sunt relatiua, vtrũque est à seipso comprehensibile.

Homo in quo differat à brutis.

Signi habet intelligẽtiam, qui notionem habet consequẽtiæ.

Demonstratio est signum ex genere.

nihil significant, fidem faciant quòd nullum sit signum? Sin autem significant, Sceptici sunt insipientes, qui verbo quidem signum expellunt, re ipsa autem id assumunt. Præterea si nulla est artis propria cõtemplatio, ars nihil differet ab inertia seu egestate artis. Sin autẽ est aliqua artis propria contemplatio, aut ea est apparens, aut non manifesta. Sed apparens quidem non est. Nam quę apparent, omnibus similiter & absque doctrina apparent. Sin autem non est manifesta, per signum considerabitur. Si autem est aliquid quod consideratur per signum, erit etiam aliquod signum. Nonnulli autem sic quoque simul interrogant: Si est aliquod signum, est signum: si non est signũ, est signum. Aut autem nullum est signum, aut est. Est ergo. Est quidẽ eiusmodi oratio. eius autem primam quidem propositionem dicunt esse rectam. est enim diuersificata. & id quod est esse signum, sequitur esse signum: quandoquidem si est primum, erit etiam secundum nihil differens à primo. Illud quoque, Si non est signum, est signum, ęst etiam rectum. Ei enim qui dicit nõ esse signum, sequitur esse aliquod signum. Si enim nullum est signum, eius quòd nullum sit signũ erit aliquod signum: & meritò. Nã qui dicit non esse aliquod signũ, aut hoc censet dictione solùm & affirmatione, aut demonstratione. Et qui dictione quidem cẽset & affirmatione, dictionem & affirmationem habebit aduersantem. Demonstrans autem quòd sit verum id quod ab eo dicitur, per orationem quæ ostendit non esse aliquod signum, significabit nullum esse signum. Hoc autem faciens, confitebitur esse aliquod signum. Sunt ergo, inquiunt, veræ duæ propositiones. vera est ergo etiam tertia. est enim disiuncta ex iis quæ inter se aduersantur, nempe & esse signum, & non esse. Nam si omne disiunctum tunc est verum, quando vnum habet verum: cernitur autem & alterum ex iis quæ inter se aduersantur esse verum: dicendum est id quod est eiusmodi, protinus esse verum. quo fit vt ex iis de quibus vt certis constat propositionibus simul colligatur per illationẽ. Est ergo aliquod signum. Hac quoque, inquiunt, ratione ac methodo licet persequi. In oratione enim duo sunt connexa, & vnũ disiunctum. Ex his autem, connexa quidem pollicentur ex iis quæ sunt in ipsis antecedentibus sequi quæ sunt in ipsis desinentia seu consequẽtia. Disiunctum autem habet vnum verũ ex iis quæ sunt in ipso. Nam si ambo sunt vera, aut ambo falsa, totum erit falsum. Cùm autem sit eiusmodi virtus iis quæ sunt in propositionibus, & per positionem dederimus alterum esse verũ ex iis quæ sunt in disiuncto, quomodo

Artes ostendũt esse signa.

Ex oratione quæ probat nullum esse signum, efficitur esse aliquod signum.

Disiunctum quando sit verum.

colligitur illatio? Et primò ponatur illud verum, Est aliquod signũ. Ergo quoniam hoc est antecedens in primo connexo, habebit consequẽs id quod desinit in illo connexo. Dicebat autem esse signum. Ergo quoniam hoc est antecedens in secundo connexo, habebit ei consequens id quod desinit in secundo connexo. erat autem ei consequens esse aliquod signum, quod est etiam illatio. Hæc quidem Dogmatici. Ordine autem statim ad primum dicẽdum est, quandoquidem ex constitutione hominis colligebant esse aliquod signum, quòd ex eo quod magis quæritur, volũt docere id quod minus quæritur. Nam esse quidem signum, etsi nonnulli contradicunt, nempe Sceptici, attamen de eo conueniunt Dogmatici. At Dei prouidentia constitutum esse hominem, apud non paucos ex iis non est leuis controuersia. est autem valde violentum, ex iis quæ sunt magis incon cessa, velle docere ea quæ non ita se habent. Atqui disertis verbis dicit Heraclitus hominem non esse participem rationis: solum autem esse mente præditum id quod ambit. Empedocles autem adhuc magis admirabiliter & præter opinionem censebat omnia esse ratione prædita, nec solùm animantia, sed etiam plantas, disertis verbis scribens,

> ,, *Omnia namque scias mentem & prudentiam habere.*

Ad quod accedit, quòd probabiliter dicitur, bruta animãtia non esse expertia prudentiæ. Nam si est eis quæ profertur oratio, necesse est eis etiam esse internam rationem. Nam sine ea non potest consistere quæ profertur oratio. Quòd si etiam dederimus hominẽ differre ab aliis animãtibus, & ratione & phantasia transeũte & consequentia: sed non etiam in iis quæ sunt incerta & non manifesta, & in quibus cùm sit dissensio, nulla data est sententia, concedemus ipsum esse huiusmodi: sed in his quæ apparent quandam conseruantem habere consequentiam, per quam recordans de aliquibus aliqua contemplatur, & aliqua ante aliqua, & aliqua post aliqua, & ex priorum incursione cætera renouat ac in memoriam reuocat. At cùm pro certo, inquiunt, constet quòd sit demonstratio, signum est ex genere. & si non sunt quidem demonstrationes quæ allatæ sunt aduersus signũ, non sunt fide dignæ. Sin autem sunt demonstrationes, est aliquod signum. Nos autem qui prius diximus quòd non insistimus in signo quod reuocat in memoriam, sed in signo indicante, possumus concedere quòd quæ aduersus signum allatæ sunt rationes, aliquid significent, sed non indicando, verùm in memoriam reuocãdo. Nos enim

eis

Margin notes:

τεϱονοητικῶς Dei ne prouidentia constitutus sit homo, dubitatum est apud Philosophos aliquos.

Hominem non esse participem rationis scripsit Heraclitus.

Ratione præditá esse omnia censebat Empedocles.

Bruta nõ esse expertia prudentiæ.

Bruta habent rationem quæ profertur.

Homo in iis quæ apparent habet conseruantem quandam consequẽtiam.

Quæ aduersus signum afferũtur rationes, significãt nõ indicando, sed in memoriam reuocando.

eis mouemur, & in memoriam reuocamus ea quæ dici possunt aduersus signum indicans. Eadem etiam sunt dicenda de consequenti recordatione, ex qua rogabant, vtrum aliquid significant voces quæ proferuntur contra signum, an nihil significẽt. Nam si omne signum tollamus, oporteret necessariò aut nihil significare voces quæ proferuntur aduersus signum, vt nostra est sententia: aut si eę significent, concedi esse aliquod signum. Nunc autem vtetes diuisione, aliquod quidem signum tollimus, aliquod verò ponimus. Nec si in eo quòd significent aliquid voces quæ proferuntur aduersus signum indicãs, concessum sit esse aliquod signum indicans, colligebatur quòd si est artis propria contemplatio, oportebit hoc non esse apertum & manifestum, sed incertum & nõ manifestum, & per signum apprehẽdi: vt qui ignoremus quòd contemplatiuæ quidem aliorum artis nulla est contemplatio, vt postea docebimus: eius autem quæ versatur in iis quę apparent, est propria quædam contemplatio. Nam per ea quę sæpe sunt obseruata aut narrata, contemplatio num efficit constitutiones. Quæ autem sæpe sunt obseruata, sunt propria eorum qui sępe obseruarunt, non autem communia omnium. Nam quæ ab eis in fine rogata est oratio hoc modo, Si est primum, est primum. Si non primum, aut primum, aut non primum. ergo primum. fortasse quidẽ est praua propter redundantiã quæ est in propositionibus: citra controuersiam autem ipsos quoque videtur premere. Dicendum est autem ordine de primo, hoc est de redundantia & supervacaneo. Nam si verum est, id quod est disiunctum in oratione, debere habere vnũ verum, vt ipsi quoque prius dicebamus: vnum autem habens verum, alterum ex connexis arguit tanquam superuacaneum. Nam etsi ex iis quæ sunt in ipso ponitur verum illud, Est aliquod signũ, ad id colligendum est necessarium diuersificatum connexum, nempe, Si est aliquod signum, est signum. redundat autem & est superuacaneum reliquum, nempe, Si non est aliquod signum, est aliquod signum. Et si non esse aliquod signum, ex iis quæ sunt in ipso ponitur verum: id quidem quod diuersificatur, redundat & est superuacaneum ad id comprobandum. Illud autem, Si non est aliquod signum, est signũ, est necessarium. Est ergo praua oratio propter redundantiam. Sed vt nunc quidem minutatim congrediamur cum aduersariis, licet aliam simul rogare orationem quæ hoc modo se habet: Si is qui dicit non esse signum, cõuertitur ad hoc vt dicat esse aliquod signum, is etiam qui dicit esse aliquod signum, conuertitur ad hoc vt dicat non esse ali-

Contẽplatiuæ aliorum artis nulla est contemplatio.

Artis, quæ versatur in iis quæ apparent, est quædã propria contemplatio.

Oratio praua propter redundantiam.

aliquod ſignum. Qui autem dicit non eſſe aliquod ſignum ſcepticè, conuertitur ex eorum ſententia ad hoc vt dicat eſſe aliquod ſignum: Ergo & qui dicit dogmaticè eſſe aliquod ſignum, cõuertetur ad hoc vt dicat non eſſe aliquod ſignum, vt oſtendemus. Iam enim apud eũ qui dicit eſſe aliquod ſignum, oportet ſigno probare enunciationẽ. Cùm autem non ſit cõceſſum eſſe aliquod ſignum, quemadmodum ſi iſte vſus fuerit ſigno, ad fidem faciendam quòd ſit aliquod ſignum, conuertetur ad confitendum nullum eſſe ſignum. Si autem ex conuerſione licebit hoc ſolum confiteri, ſignum indicare ac ſignificare non eſſe ſignum, quid hoc eis prodeſt, cùm nullum poſſint dicere ſignum ſuorum dogmatum? Quamobrem eſt hoc quidem eis inutile, hoc, inquam, communiter confiteri eſſe aliquod ſignum. Illud autẽ fortaſſe eſt neceſſarium, ei quod eſt Eſſe aliquod ſignũ, ſubiicere aliquid definitum. hoc autem eſt ſignum definitè enunciatũ. quod quidem non licet eis facere. Nam omne ſignum eſt æquè opinabile atque ſignatum, & de quo non minor eſt controuerſia nullo deciſa iudicio. Quomodo ergo eſt falſum, Aliquis nauigat per tupem, quoniam verum definitum ac terminatum non licet ei ſubiicere: ita quoniam huic Eſt aliquod ſignum, quod quidem eſt indefinitum, nullum definitum verum poſſumus ſubiicere, hoc autem eſt ſignum: eſt ergo falſum illud, Eſt aliquod ſignum: & quod ei aduerſatur eſt verum, nempe Nullum eſt ſignum. Eſto autem eſſe firmas ac validas eorum rationes: manſiſſe autem etiam Scepticorum rationes, aduerſus quas contradici non poteſt, quid reſtat cùm ex altera parte par incurrat imbecillitas, niſi ſuſtinere aſſenſionem, & nihil definire de re quæ quæritur, neque dicendo eſſe aliquod ſignum, neque non eſſe, & non magis eſſe quàm non eſſe tutò proferendo? Sed quoniã videtur quoque Demonſtratio eſſe ſignum ex genere, & per propoſitiones de quibus conſtat, aperire ac detegere concluſionem quæ non erat manifeſta, an non conuenit conſiderationi de ſigno coniungere de ea quæſtionem?

Omne ſignum eſt æquè opinabile atque ſignatum.

In ſigno ſuſtinenda aſſenſio, cùm ſint vtrinque, nẽpe & à Dogmaticis et à Scepticis, validæ ratione.

De Demonſtratiõne.

QVANAM de cauſa de Demonſtratione in præſentia quærimus, prius oſtenſum eſt, quando conſiderabamus de eo quod indicat, & de ſigno. Vt autem certa via ac ratione fiat expoſitio, tutòque poſſimus & ſuſtinere aſſenſionem, & contradicendo procedere aduerſus Dogmaticos, oſtendenda eſt eius notio. Eſt ergo demonſtratio, ex

genere

genere quidem orario. Non eſt enim res ſenſilis,ſed quidam motus & aſſenſio cogitationis. quæ quidem pertinent ad orationem. Oratio autem eſt, vt ſimpliciter dicam,quod conſtat ex propoſitionibus & illatione. Propoſitiones autem vocamus,non aliqua themata quę corripimus,ſed quæ is qui diſſerit,eo quòd ſint euidenria,dat & concedit. Illatio autem eſt quod probatur ex his propoſitionibus: vt oratio quidem eſt totum boc, Si dies eſt, lux eſt. Atqui dies eſt, lux ergo eſt. Eius autem ſunt propoſitiones,& Si dies eſt, lux eſt, & Atqui dies eſt. Illatio autem eſt,lux ergo eſt. Ex orationibus autẽ, aliæ quidem ſunt colligentes,aliæ verò non. Et colligẽtes quidem ſunt, in quibus cùm conceſſæ fuerint propoſitiones,ex illatum conceſſione videtur etiam ſequi illatio: vt ſe habuit in eo quod paulò ante fuit expoſitum. Nam quoniam conſtitit ex connexo, Si dies eſt,lux eſt. quod quidem pollicebatur, quòd ſi eſſet verum primum quod eſt in eo, futurum eſſet etiam verum quod eſt in eo ſecũdum. Et præterea ex eo,Dies eſt,quod quidem erat antecedẽs in connexo, dico quòd ſi datum fuerit verum eſſe connexum, vt ad id quod eſt in ipſo antecedens, ſequatur id quod eſt in eo deſinẽns ſeu conſequens, & datum ſit etiam eſſe id quod eſt primum ex iis quæ ſunt in ipſo, colligetur propter eorum eſſentiam, etiam ſecundum eorum quæ ſunt in ipſo, hoc eſt Lux eſt. quod quidem eſt illatio. Et colligentes quidem orationes in forma ſunt huiuſmodi. Non colligentes autem ſunt quæ non ſunt huiuſmodi. Ex colligentibus autem, aliæ quidem colligũt aliquid apertum ac manifeſtum: aliæ autem non apertum nec manifeſtum. Et apertum quidem ac manifeſtum,quomodo quæ expoſita fuit oratio, quæ ſic habet, Si dies eſt,lux eſt. Atqui dies eſt,lux ergo eſt. Lux enim eſt, æquè apparet atque Si dies eſt. Et rurſus hæc, Si Dion ambulat,mouetur. Ambulat autẽ Dion, mouetur ergo Dion. Nam illud, Mouetur Dion, quod eſt concluſio, eſt ex iis quæ per ſe poſſunt deprehendi. Quod non eſt autem manifeſtum colligit: vt hæc, Si ſudores fluũt per ſuperficiem,ſunt carnis pori ſeu meatus qui percipiuntur intelligẽtia. Atqui primum,ergo etiam ſecundum. eſſe enim carnis meatus qui percipiuntur intelligenria,eſt ex iis quæ non ſunt aperta ac manifeſta. Et rurſus, Quo ex corpore excreto,è viuis excedunt homines, illud eſt anima. Sanguine autem excreto,è viuis excedunt homines. Anima ergo eſt ſanguis. In ſanguine enim ſitam eſſe animæ ſubſtantiam, non eſt euidens. Ex iis autem quæ aliquid colligunt non manifeſtum, aliæ quidem certa ſola via ac ratione nos

Demonſtratio quid ſit.

Oratio quid ſit.

Propoſitiones quæ ſint.

Illatio quid ſit.

Orationes colligentes quænam ſint.

Orationes nõ colligẽtes quænam ſint.

Colligitur & manifeſtum et non manifeſtũ.

 indu-

inducunt ex propositionibus,tanquam ad conclusionem:aliæ autem simul & certa via ac ratione & aperiendo ac detegendo. Ex quibus certa quidem solùm via ac ratione inducunt,quæ videntur pendere ex fide & memoria, cuiusmodi est hæc: Si ex Diis aliquis tibi dixit, quòd iste erit diues, erit iste diues. Si Deus autem (ostendo autem Iouem per hypothesim)dixit tibi, Iste erit diues,iste ergo erit diues. Hic enim assumimus conclusionem,nempe,istum futurum diuitem, non probatam ex vi propositæ orationis,sed eo quòd credamus Iouis enunciationi. Simul autem certa via ac ratione,aperiendoque ac detegendo nos inducit à propositionibus ad conclusionem: vt qui de meatibus qui percipiuntur intelligentia,hoc fuerit rogatus, Si sudores fluunt per superficiem, sunt carnis meatus qui percipiuntur intelligentia, & sudores fluere per superficiem, ex ipsorum natura docuit nos probare quòd sunt carnis meatus qui percipiuntur intelligentia,hac ratione,propterea quòd ex corpore cui non sunt meatus, fieri non potest vt fluat humor:fluit autem sudor per corpus.Non est ergo solidum ac concretum corpus, sed habens poros ac meatus.

Orationes colligentes solùm certa via ac ratione.

Orationes colligentes certa via ac ratione aperiendo ac detegendo.

Corpus non esse solidũ, sed habere meatus, probatur ex sudore.

Demonstratio qualis esse debeat.

Cùm hæc autem ita se habeant,demonstratio ante omnia debet esse oratio:secundò,colligens:tertiò autem,vera:quartò,incertam ac nõ manifestam habens conclusionem:quintò,& eam habens quæ reueletur ac detegatur ex vi propositionum. Hæc ergo oratio, cùm sit dies, Si nox est, sunt tenebræ. atqui nox est, sunt ergo tenebræ: est quidem colligens. Datis enim eius propositionibus, colligitur etiã illatio. Sed non erat vera. In se enim habebat falsam propositionẽ, nempe,Nox est. Quamobrem nec est demonstratiua. Rursus hæc, Si dies est,lux est. dies est autem, ergo lux est: præter id quòd est colligens,est etiam vera:quandoquidem datis eius propositionibus datur etiam illatio,& per vera veri aliquid ostẽdit. Cùm autem sit eiusmodi,rursus non est demonstratio, propterea quòd euidentẽ ac manifestam habeat conclusionem, nempe,Lux est,non autem non euidentem ac non manifestam. Iis congruenter ea quoque quæ sic habet,Si quis Deus tibi dixit quòd iste erit diues,erit iste diues.Si Deus autem tibi dixit quòd iste erit diues, iste ergo erit diues: manifestam quidem habet conclusionem, futurum eum diuitem. non est autem demonstratiua, propterea quòd non aperiatur ex vi propositionum, sed sit ex eo quòd Dei fides admittatur. Cùm ergo hæc omnia concurrerint, nempe quòd sit & oratio colligens, & vera, & ostendat id quod non est apertum ac manifestum, consistit demonstratio. Hinc

eam

eam sic describunt: Demonstratio est oratio, quæ per propositiones de quibus constat, ex collectione aperit non manifestam illationē: vt hæc, Si est motus, est inane. atqui est motus, est ergo inane. Nam & an sit inane est incertum & non manifestum: & per vera, nempe, Si est motus, est inane, & Est autē motus, ex collectione videtur aperiri. Atque quæ conuenit quidem præmittere de rei quæ quæritur notione, hæc sunt. Ordine autem est indicandum etiam ex qua sit materia. *Demonstratio quid sit.*

Ex qua materia sit demonstratio.

Ex rebvs, vt sæpe prius diximus, aliæ quidem creduntur esse euidentes, aliæ verò incertæ & non manifestæ. Et euidentes quidē, quæ ex phantasia seu visione sumuntur citra voluntatem, & ex affectione: vt nūnc est illud, Dies est, quòd hoc est homo: & vnumquodque eorum quæ sunt huiusmodi. Non manifestæ autem quæ non sic se habent. Et ex rebus non manifestis, vt quidam dicunt diuidentes, aliæ quidem sunt natura incertæ & non manifestæ, aliæ autē per homonymiam seu æquiuocè dicuntur genere incertæ & nō manifestę. Et natura quidē sunt incertæ & non manifestæ, quæ neque prius sunt comprehensæ, neque nunc comprehenduntur, neque postea comprehendentur, æternam autem habent ignorationem: vt est, Stellas esse pares aut impares. Et ideo dicuntur esse natura incertæ & non manifestæ, non quòd ipsæ habeant naturā incertam & non manifestam quod ad se attinet: alioqui dicemus aliquid quod repugnet, vt qui simul & eas dicamus ignorare, & fateamur eas aliquam habere naturam. sed quòd nostræ quidem naturæ sunt incertæ & manifestę. per homonymiam autem seu æquiuocè genere appellentur incertæ & non manifestæ, quæ sua quidem natura sunt occultæ, per signa autem aut demonstrationes censentur cognosci: vt atoma esse elementa quæ feruntur in infinito inani. Cæterum cùm in rebus hæc sit differentia, dicimus demonstrationem neque esse manifestam: nō enim cognosceretur ex se ipsa & ex coacta affectione: neque natura non manifestam. non enim desperatur de eius comprehensione: sed de ea quæ restat incertorum & non manifestorum differentia: quæ demersam quidem & adumbratam nobis habēt naturam. videntur autem comprehendi ratione ex Philosophia. Hoc autem non firmiter dicimus ac stabiliter. esset enim ridiculum cùm cesseremus essentiā, de ea adhuc quærere, sed quòd notione mentisque conceptione est eius-

Res naturā incertæ quænā sunt.

Res incertæ per homonymiam quænam sint.

Demonstratio ex quo sit genere rerum.

eiusmodi. Sic enim ex notione & mentis anticipata conceptione exurget oratio de essentia. Quòd ergo eorum quæ sunt, notione incerta sit demonstratio, & per ipsam non possit agnosci, sic est considerandum: Id quidem quod est euidens & manifestum, est cuilibet manifestum & euidens, & de eo apud omnes conuenit, neque vllam admittit diuulsionem ac dissensionem. De eo autem quod est incertum & non manifestum, non conuenit, caditque id sua natura in dissensionem & distractionē. & meritò. Omnis enim oratio iudicatur esse vera aut falsa, ex relatione quæ est ad rem de qua est allatum. Nã si inuenitur consonans rei de qua est allatum, videtur esse vera. Sin autem discrepans, falsa: vt quando pronũciat quispiam quòd sit dies, si id quod dicitur ad rem remiserimus, & cognouerimus eius essentiã vnà orationi ferre testimonium, dicimus id quod dicitur esse verum. Quamobrem quando res quidem fuerit euidens ac manifesta de qua affertur oratio, facile est ea remissa ad id quod dicitur, tunc sic vel orationem dicere esse verã, si rei ferat testimonium: aut falsam, si non ferat. Quando autem res fuerit incerta & non euidens ac nobis occulta, tunc cùm non possit ad eam firmiter ac stabiliter remitti oratio, restat vt probabiliter dicamus, & ex verisimilibus ad assensionem mens attrahatur. Alio autem aliter coniiciente, & probabiliter loquente & verisimiliter, oritur dissensio, cùm neque is qui aberrauit sciat se aberrasse, neque qui est assecutus, sciat se esse assecutum. Ea de causa Sceptici admodum eleganter assimilant eos qui quęrunt de incertis & manifestis, iis qui in tenebris ad aliquem scopum tela iaciunt. Quomodo enim est verisimile aliquem quidem ex iis scopum attingere, aliquem verò aberrare, ignorari autem quis attigerit: ita cùm in profundis tenebris ferè abscon sa sit veritas, ad eam quidẽ multæ emittuntur orationes: sed quænã ex ipsis ei consonet & quænam discrepet, sciri non potest, cùm ex euidentia sublatum sit quod quæritur. Hoc autem primum dixit Xenophanes:

Euidens nullam admittit dissensionem.

De non manifesto est dissensio.

Oratio vera & falsa quomodo iudicetur.

Probabiliter dicere quomodo intelligatur.

De incertis quærẽtes, sunt iis similes qui in tenebris ad scopum tela iaciunt.

Xenophanes quid dicat de rerum incertitudine.

» *Nullus apertè vir scit, sed neque vir sciet vnquam*
» *De diis, & cunctis à me quæ dicta fuerunt.*
» *Namque licet sit perfectum quod dixerit ille,*
» *Nescit, cum in cunctis insit diuisio rebus.*

Quamobrem si id quidem quod est euidens & manifestum, est consonans propter prius dictam causam: discrepat autem id quod nõ est euidens ac manifestum, oportebit etiam discrepantem demonstrationem esse incertam & non manifestam. Quòd autẽ re vera discre-

pet,

pet, non multis opus est verbis, sed breui aliqua & quæ est in prōptu admonitione. siquidem dogmatici quidem Philosophi, & ratione vtentes Medici eam ponunt: tollunt autem Empirici. Fortè autem etiam Democritus. nam per regulas ei vehementer repugnauit. Sceptici autem eam seruarunt in sustinenda assensione, magis vtentes enunciatione. Iique qui ipsam ponunt, rursus inter se valde discrepant, sicut procedente docebimus oratione. Est ergo demonstratio aliquid incertum & non euidens. Præterea si omnis demonstratio continens dogma in suis propositionibus, protinus est dogma, de omni autem dogmate dissentitur: necessariò dissentitut de omni demonstratione. Et est rerum quæ quæruntur, vt Epicurus videtur validissimam posuisse demonstrarionē huiusmodi, ad probādum quòd sit inane. Si est motus, est inane. atqui est motus, est ergo inane. Huius autem demonstrationis propositiones si concederentur quidem ab omnibus, necessariò etiam illationem haberent consequentem, & quæ concederetur ab omnibus. Nunc autem aduersus eas obiecerunt aliqui, nempe quòd ex propositionibus non colligatur illatio: non quòd ea ex illis non sequatur: sed quòd illæ sint falsæ, & de illis non constet. Nam vt de connexo multa non persequamur iudicia: dicamus autem ex se rectum esse connexum, quod non incipit à vero & desinit in falsum, illud, Si motus est, est inane, ex Epicuri quidem sententia, incipiens à vero, nempe, Si est motus, & desinens in verum, erit verum. ex Peripateticorum autem sententia, incipiens à vero, nempe, Si est motus, & desinens in falsum, nempe, Est inane, erit falsum. Ex Diodori autem sententia, incipiens à falso, nempe, Est motus, & desinens in falsum, nempe, Est inane, erit ipsum quidē verum. assumptionem autem, nempe, Est autem motus, arguit tanquam falsam. Ex Scepticorum autem sententia, desinēs in incertum & non manifestum, erit incertum & non manifestum. Nam illud, Est inane, ex eorū sententia est ex iis quæ non possunt cognosci. Ex his ergo est perspicuum, quòd dissentitur de propositionibus demonstrationis. De quibus autem dissentitur, ea sunt incerta & non manifesta. Quamobrem quæ ex his quoque fit demonstratio, est omnino incerta & non manifesta. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. non enim per se apparet, sed consideratut ex iis quæ demonstrantur. Quæ autem referuntur ad aliquid, quæsitum est an ea sint. Fuerunt autem multi qui dixerunt ea non esse. Quod autē habet sententię distractionem, est incertum ac non manifestum.

Demonstratio est aliquid incertum & non euidens.

De omni dogmate dissentitur.

Ex propositionibus non colligitur illatio.

Propositio eadem aliis Philosophis vera, aliis videtur falsa.

Demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Relatiua non esse quidā sunt opinati.

Demonſtratio conſtat aut ex voce, aut ex iis quæ dicuntur.

Demonſtratio eſt incerta ratione materiæ.

Ergo hac quoque ratione eſt incerta & non manifeſta demõſtratio. Ad hæc accedit, quòd demonſtratio aut conſtat ex voce, vt dictum eſt ab Epicureis: aut ex iis quæ dicuntur, quæ ſunt incorporea, vt à Stoicis. Ex vtriſlibet autem conſtet, magna eſt quæſtio. Nam & quæ dicuntur, an conſiſtant, quæritur, & multùm de ea re agitatur: & an voces ſignificent, dubitatur. Si autẽ quæritur ex vtra materia ſit demonſtratio: quod autem quæritur eſt incertum ac non manifeſtum: erit omnino demonſtratio incerta & non manifeſta. Atque hoc quidem ponatur veluti elemẽtum futuræ contradictionis. Transeamus autem deinceps, & conſideremus an ſit demonſtratio.

An ſit demonſtratio.

Epicurus ex notione probat eſſe demonſtrationem.

CVM oſtenderimus ex qua materia ſit demonſtratio, conſequenter tentemus etiam tractare rationes quæ eam labefactant, conſiderantes vtrum eius notionem & anticipatam mentis conceptionem conſequatur eſſentia, an non. Quanquam nonnulli, & maximè qui ſunt ex ſecta Epicuri, ſolent ruſticius obiicere, dicẽtes: Aut intelligitis quid ſit demonſtratio, aut non intelligitis. Et ſi quidẽ intelligitis, & eius habetis notionẽ, eſt demonſtratio. Sin autem non intelligitis, quomodo quæritis quod nec à vobis quidem omnino intelligitur? Hæc enim dicentes, à ſeipſis propemodum euertuntur. Cõſtat enim notionem & anticipatam mentis conceptionem præcedere omnem quæſtionem. Quemadmodum enim poſſet quærere is qui rei quæ quæritur nullam habet notionem? Nam nec ſi fuerit aſſecutus, ſciet ſe eſſe aſſecutum: neque ſi aberrauerit, ſe aberraſſe. Quamobrẽ hoc quidem damus, & tantum abeſt vt dicamus nos rei quæ quæritur nullam habere notionem, vt etiam cenſeamus nos habere multas eius notiones & anticipatas mentis conceptiones: & propterea quòd nõ poſſimus eas diſcernere, & inuenire quænam ſit earum princeps, redigi ad ſuſtinendã aſſenſionem, & ad hoc vt nõ magis ad hanc quàm ad illam partem propendeamus. Nam ſi rei quæ quæritur, vnam ſolam haberemus anticipatam notionem, eam ſequentes, talem eſſe rem crederemus, qualis in vna incurreret notione. Nunc autẽ quoniam vnius multas habemus notiones, multiplicesq́ue ac varias & inter ſe pugnantes, & ex æquo credibiles, propter quæ in ipſis ineſt probabilitatem, & propterea quòd ſint viri fide digni qui eas defendunt: & neque omnibus poſſumus credere, propterea quòd de iis depugnetur: neque omnibus nõ credere, quòd his nullam aliam habeamus

beamus magis fide dignam: neque alicui quidem credere, alicui verò non, propter ęqualitatem, necessariò eò venimus, vt sustineremus assensionem. Sed enim rerum quidẽ habemus anticipatas notiones eo modo quo ostendimus. Et propterea si anticipata quidem notio esset comprehẽsio, fortasse in eo qui se habere diceret anticipatã rei notionem, fateremur etiam eius comprehensionem.

Notio non est comprehensio.

Notio non est rei essentia.

Nunc autem quoniam notio & anticipata conceptio, non est rei essentia, nos quidem dicimus nos eius rei habere notionem, minimè autem comprehendere, propter causas quas prius diximus. Nam si anticipatæ notiones sunt comprehensiones, nos quoque vicissim eos rogabimus, vtrum Epicurus habeat anticipatam notionem & conceptionẽ quatuor elementorum, an non. Et si quidem non habet, quomodo apprehender rem quæ quæritur, & eam quæret, cuius ne habet quidem notionem? Sin autem habet, quomodo non comprehendet esse quatuor elementa? Sed vt arbitror, dicent respondentes, quòd Epicurus quidem mente agitat & versat intelligentia quatuor esse elementa, sed non omnino comprehendit. Illa enim mentis agitatio est nuda & simplex motio cogitatioris: cui adhærens, contradicit quòd sint quatuor elementa.

Elemẽta quatuor non comprehẽdit Epicurus.

ἐπίνοια.

Igitur nos quoque mente agitamus & intelligentia versamus demonstrationem: & ex ea mentis agitatione examinamus sítne an non. Et si autem eam habeamus mentis agitationem, non etiam fatebimur habere comprehensionem. Sed eis quidem rursus deinde respondebitur: Quoniam autem certa via ratione ac methodo facienda est contradictio, quæremus aduersus quámnam demonstrationem maximè velimus insistere. Et si velimus quidem insistere aduersus singulares & in singulis artibus demonstrationes, citra vllam certam rationem ac methodum insistemus & argumentabimur, cùm sint infinitæ & innumerabiles eiusmodi demonstrationes.

Disputando aduersus singularia, citra methodũ procedit argumentatio.

Sed si sustulerimus eam quæ est in genere demonstrationẽ, quæ videtur comprehendere omnes quæ sunt in specie, est perspicuum quòd in ea cunctas habebimus sublatas. Quomodo enim si non sit animal, nec est homo: & si non sit homo, nec Socrates, cùm tollantur species simul cum generibus: ita si non sit in genere demonstratio, perit etiam vniuersa in specie demonstratio.

Demõstratione in genere sublata, tolluntur omnes species demõstrationis.

Cum specie non tollitur genus, sed cum genere tollitur species.

Nam cum specie quidẽ non omnino simul tollitur genus: vt cum Socrate, homo. cum genere autem, vt dixi, circunscribitur species. Necesse est ergo iis qui labefactant demonstrationem, non aliam mouere quàm eam quæ est in genere, quam reliquas quoque sequi necesse est. Quoniam ergo

res est incerta ac non manifesta demonstratio, vt collegimus, ea debet demonstrari. Quicquid enim est incertum ac non manifestum, si sumatur citra demonstrationem, non est credibile. Aut ergo à demonstratione in genere constituetur aliquid esse demonstrationem, aut ab ea quæ est in specie. Sed ab ea quidem quæ est in specie, nequaquam. Nondum enim vlla in specie constituitur demonstratio, propterea quòd nondum constet de ea quæ est in genere. Quomodo enim, si nondum sit euidēs quòd sit animal, neque quòd sit equus est cognitum: ita si nondum constet esse demonstrationem in genere, ex singularibus demonstrationibus nulla erit credibilis. & simul etiam incidimus in modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt firma quidem sit & stabilis in genere demonstratio, oportet nos habere eam quæ est in specie, credibilem. Vt autem constet de ea quæ est in specie, firmā oportet habere ac stabilem eam quæ est in genere. Quo fit vt neque illam ante hanc habere possimus, neque hanc ante illam. Ergo non potest quidem fieri vt à demōstratione in specie demonstretur demonstratio in genere: sed nec à demonstratione in genere. ea est enim quæ quæritur. Cùm ipsa autem sit incerta ac non manifesta, & quæratur, ipsa seipsam minimè probauerit, vt quæ opus habeat iis quæ ipsam aperiant ac detegant. præterquam si sumpta ex hypothesi dicitur aliquid confirmare. Si autem ex hypothesi semel sumuntur aliqua & sunt credibilia, quid adhuc opus est ea demonstrare, cùm ex se ipsis ea possimus sumere citra demonstrationem, propterea quòd hypothesis ea habeat credibilia? Ad hæc accedit, quòd si demonstratio in genere demonstrationē in genere ostendat, erit eadem simul perspicua & incerta ac non manifesta: eritque similiter credibilis & incredibilis. Credibilis quidem, quoniam aliquid aperit ac detegit. Incredibilis autem, quoniam aperitur ac detegitur. Est autem perquam absurdum, idem dicere simul manifestum & non manifestum, credibileque & incredibile. Ergo & censere demonstrationem in genere seipsam ostendere, est absurdum. Verumenimuero alio quoque modo fieri non potest, vt demonstratio, aut aliqua res alia ostendatur per demonstrationem in genere. Aut enim has quaspiam propositiones habet demonstratio in genere & hanc quampiam illationem. Has autem quaspiam habens propositiones, & hanc quampiam illationem, euasit vna ex iis quæ sunt in specie. Si autem non habet propositiones & illationem: quoniam non sine propositionibus & illatione colligit demonstra-

A demonstratione in specie nō constituitur demonstratio in genere.

Demonstratio in genere non demōstratur à demōstratione in genere.

Per demonstrationem in genere nihil demonstratur.

monſtratio, nihil colliget demonſtratio in genere. Si nihil autẽ colligit, nec quòd ipſa quidem ſit colliget. Si ergo conſtet quòd oportet demonſtrari demonſtrationem: ipſa autem nec ex demõſtratione in genere nec ex demonſtratione in ſpeciẽ poteſt demonſtrari, perſpicuum eſt quòd cùm præter eas nihil aliud inueniatur, in quæſtione de demonſtratione debemus nos tenere in ſuſtinenda aſſenſione. Præterea ſi prima demonſtratur demonſtratio, aut demonſtratur à demonſtratione quæ quæritur, aut ab ea quæ non quæritur. Non autem ab ea quæ non quæritur. Omnis enim demonſtratio quæritur cùm prima ceciderit ſub dubitationem. Neque ab ea quæ quæritur. Rurſus enim illa ſi quæritur, debet conſtitui ab alia demonſtratione: & tertia à quarta: & quarta à quinta. idque in infinitum. Non poteſt ergo haberi firma ac ſtabilis demonſtratio. Demetrius autem Lacon inter Epicuri ſectatores inſignis, dicebat facilè ſolui poſſe huiuſmodi obiectionem. Nam ſi conſtituerimus aliquam vnam ex iis quæ ſunt in ſpecie demonſtrationibus, colligẽtem quòd atoma ſunt elementa, aut quòd eſt inane, eamq́ue oſtenderimus firmam eſſe ac ſtabilem, eo ipſo in ea habebimus fide dignam ac credibilem quæ eſt in genere demonſtrationem. Vbi enim eſt ſpecies alicuius generis, ibi eſt etiam genus, vt ſuperius admonuimus. Hoc autem videtur quidem eſſe probabile, non poteſt autem fieri. Nam primùm quidem nemo ſinet Laconem conſtituere demõſtrationem in ſpecie, ſi non prius conſiſtat demõſtratio in genere. & vt ipſe cenſet, quòd qui habet demonſtrationem in ſpecie, ſtatim habet etiam eam quæ eſt in genere: ita etiam æquum cenſebũt Sceptici vt genus eius prius demõſtretur, vt credatur ſpecies. Verumenimuero etiamſi illi hoc ei permiſerint, nempe vt conſtituat demonſtrationem in ſpecie, ad confirmandam eam quæ eſt in genere, ij quidem qui ſunt ex ſectis quæ non ſunt eiuſdem generis, non ſilebunt: ſed quamcunque vt fide dignam propoſuerint demonſtrationem, eam euertent: & magna erit multitudo eorũ qui non ſinent eam poni: vt ſi ſumat demonſtrationem de atomis, innumerabiles reſiſtent & contradicent. Si ſumat de inani, cõplures contrà obiiciẽt. Si de imaginibus ac ſpectris, ſimiliter. Etſi ergo cum eius inſtituto maximè concurrant Sceptici, non poterit comprobare ac confirmare vnam ex iis quæ ſunt in ſpecie demonſtrationibus, propterea quòd pugnẽt inter ſe Dogmatici. Alioqui quámnam firmam ac ſtabilem dicit ſe habiturum demonſtrationẽ in ſpecie? aut enim eam habebit quæ ex ſeipſa ex om-

Demonſtratio firma ac ſtabilis non poteſt haberi.

Demetrius Lacon inſignis inter Epicureos.

Genus eſt demonſtrandum vt credatur ſpecies.

Demonſtratio ex ſpecie nõ poteſt haberi firma ac ſtabilis.

nibus ei placet, aut qualemcunque, aut eam quæ demonstratur. Sed eam quidem sumere quæ ei placet ex omnibus, est arrogantis, & ad fortitionem magis videtur accedere. Sinautem qualemcunque, omnes ponet demonstrationes, partim quidem Epicureorum, partim autem Stoicorum, & partim Peripateticorum. quod quidem est absurdum. Sinautem eam quæ demonstratur, non est demonstratio. Quæritur enim an demonstretur. & si quæratur, non erit credibilis. Præterea propositiones eius, quam Lacon dicit demonstrationis aut sunt dubiæ, & non sunt credibiles ac fide dignæ: aut indubitabiles & fide dignæ. Sed si sunt quidem dubiæ & nõ fide dignæ, omnino erit etiam quæ fit ex ipsis, non fide digna demonstratio ad aliquid probandum. Vt sint autem fide dignæ & indubitabiles, magis est in votis quàm in rei veritate. Si enim quæcunque sunt, aut sunt sensilia, aut cadunt sub intelligentiam: debent etiam propositiones demonstrationis aut esse sensiles, aut cadere sub intelligentiam. Quæsitum est autem síntne sensiles, an cadant sub intelligentiã. Nam sensilia quidem si ponuntur talia qualia apparent, aut inanes sunt affectiones, & figmenta cogitationis, aut aliqua quidem ex eis cum eo quòd apparent sunt etiam: aliqua autem solùm apparent, non autem etiam sunt res subiectæ. licetque videre viros insignes vniuscuiusque hæresis defensores. Siquidem Democritus omnem sensilem amouit essentiam. Epicurus autem quidquid est sensile, firmum esse dixit ac validum. Stoicus autem Zeno adhibuit diuisiones. Quo fit vt si sint propositiones sensiles, de iis dissentiatur. Similiter autem etiam si cadãt sub intelligentiam. Nam de iis quidem, partim in vita humana, partim in Philosophia, licet maximam videre concertationem, cùm alia aliis placeant. Ad ea quæ dicta sunt accedit, quòd si quidquid cadit sub intelligentiam, firmitatis ac stabilitatis initium & fontem habet ex sensu: de iis autem quę sensu cognoscuntur, dissentitur, vt collegimus: necesse est vt etiam sint huiusmodi quæ cadunt sub intelligentiam. Quo fit vt propositiones demonstrationis, ex vtrouis sint ordine, sint incredibiles & infirmæ ac instabiles. Propterea autem nec fide digna & credibilis est demonstratio. Et vt magis vniuersè dicamus, propositiones sunt apparentes: quæ autem apparent, quæritur síntne res subiectæ. Quæ autem quæruntur, non sunt ex se sumptæ propositiones, sed debent confirmari per aliquid. Quod ergo apparet, quale apparet & cuiusmodi sit res subiecta, per quódnam possumus ostendere? Aut enim per rem quæ est omnino incerta & non euidens,

Propositiones indubitabiles magis sunt optandæ, quàm re vera possũt haberi.

Sensilẽ essentiam sustulit Democritus.

Epicurus sensile firmũ dixit ac validum.

Propositiones demonstrationis siue sint ex sensilibus, siue ex intelligibilibus, sunt incredibiles infirmæ & instabiles.

Propositiones apparentes nõ efficiũt vt demonstratio sit firma ac stabilis.

euidens, aut per rem quæ apparet. Sed per rem quidem quæ eſt incerta & non euidens, eſt abſurdum. Tantum enim abeſt, vt id quod eſt incertum & nõ euidens, poſsit aliquid aperire ac reuelare, vt contrà ipſum habeat opus eo quod ſit oſtenſurum. Per id quod apparet autem, longè abſurdius. eſt enim hoc ipſum quod quæritur. nec eſt quidquam ex iis quod quæritur quod ſeipſum probet ac confirmet. Nulla ergo ratione fieri poteſt, vt quæ apparent efficiant vt demonſtrationem ſic habeamus fide dignam ac credibilem. Sed oportet, inquiunt Dogmatici, ea quæ apparent omnino aliquid ponere, quoniam nihil habemus quod ſit his credibilius & magis fide dignum.

Ex iis quæ quæruntur nihil ſeipſum probat ac confirmat.

Deinde, inquiunt, quæ ea exagitat oratio, ipſa à ſeipſa euertitur. Aut enim dictione & affirmatione ſolùm vtens ea euertit, aut apparentibus, aut non apparentibus. Sed ſi dictione quidem & affirmatione vtatur, eſt incredibilis nec fide digna. eſt enim facile adducere dictionem ſeu affirmationem quæ ei aduerſetur. Si autem non apparẽtibus, eſt rurſus incredibilis, vt quæ velit per ea quæ non apparẽt ea quæ apparent euertere. Si autem iis quæ apparent mouentur & agitantur quæ apparẽt, omnino fide dignis. & ita ex ſe erunt fide digna & credibilia quæ apparent. Quamobrem etiam contra ipſos vſurpatur oratio. Nos autem, quòd quæ apparent, ſeu ſint ſenſilia, ſeu cadant ſub intelligentiã, magna lite & decertatione plena ſint & apud Philoſophos & in vita humana, prius ratiocinando collegimus. In præſentia autem aduerſus eam quæ adducta eſt diſtinctionem illud dicendum eſt, quòd neque dictione ſeu affirmatione vtentes mouemus & exagitamus ea quæ apparent, neque non apparentibus, ſed ea ſecum comparantes. Nam ſi inuenirentur ſenſilia conſentire cũ ſenſilibus, & quæ cadunt ſub intelligentiam, cum iis quæ ſub eam cadunt, & contrà: fortaſſe concederemus ea eſſe talia qualia apparent. Nunc autem in comparatione inuenientes pugnam ac contentionẽ quæ non poteſt diiudicari, per quam alia ab aliis expelluntur, propterea quòd neque omnia poſſimus ponere propter huiuſmodi pugnam ac contentionem: neque aliqua, propter pares vires eorũ quæ aduerſantur: neque omnia expellere, propterea quòd nihil habeant credibilius ac fide dignius quàm apparere, deuenimus ad ſuſtinendam aſſenſionem. ſed oratio quæ vt fidem faciat ſumit ex apparentibus, in his mouẽdis ſe quoque ſimul expellit. quod quidem eſt eorum qui corripiunt id quod quæritur. Non enim ex iis quæ apparẽt confirmatur oratio: ſed ex oratione ea quæ apparent confirmantur ac cor-

Quæ apparẽt exagitant Sceptici per comparationem.

Quæ apparẽt, confirmantur ex oratione, nõ contrà.

ac corroborãtur. & meritò. Si enim de iis dissentitur, aliquibus quidem dicentibus ea esse res subiectas, aliquibus autem minimè, id constitui deber ex oratione. Huius autẽ rei non sunt alij restes quàm qui sunt diuersæ sententiæ, qui volunt oratione demonstrare quòd vera sunt quę apparent, & alioqui oportere credere iis quæ apparẽt. Non enim ea quæ apparent, oratione, sed iis quæ apparẽt est firmior ac validior oratio, vt quæ & sui & illorum fidem faciat. Si autem demonstrationis propositiones sunt incertæ & non manifestæ: incerta autem & non manifesta est illatio: quod autem constat ex incertis ac non manifestis, rursus est incertum ac non manifestum: demonstratio est incerta ac nõ manifesta, & quærit quod sit facturum sui fidem. quod quidem non est demonstrationis. At non est, inquiunt, omniũ postulanda demonstratio: sed sunt etiam quædam sumenda ex hypothesi. neque enim poterit nobis procedere oratio, nisi datum fuerit aliquid ex seipso esse credibile. Sed primum nos dicemus, nõ esse necesse vt illorum procedant dogmatum rationes, cùm sint figmentis non dissimiles. Deinde quæ procedent? Cùm enim quæ apparẽt hoc solùm ostendant quòd appareant: nequaquã autem possint ostẽdere quòd sint res subiectæ, ponantur & propositiones demonstrationis quòd apparet, & similiter illatio. Sic enim colligetur quod quæritur, non autem adducetur veritas, manentibus nobis in dictione seu affirmatione & propria affectione. Quòd autem non solum appareat, sed sit etiam res subiecta, velle trahere, est eorum qui non sunt contenti necessario ad vsum, sed etiam student arripere quod potest fieri. In summa autem quoniam non solùm demonstratio cen setur ex hypothesi promoueri dogmaticis, sed etiam tota propemodum Philosophia, tentabimus pauca persequi pro viribus, aduersus eos qui sumunt aliquid ex hypothesi. Ea enim quæ dicunt se sumere ex hypothesi, si sunt quidẽ credibilia propterea quòd ea sumpserint ex hypothesi, credibilia quoque apparebunt quæ sunt his contraria sumpta ex hypothesi. & ea ratione ponemus quæ inter se pugnant. Si autem in his, in contrariis, inquam, ad fidem faciendam imbecilla est hypothesis, erit etiam in illis. Quamobrem neutra ponemus per hypothesim. Hoc autem quod ponit quispiam per hypothesim, aut est verum & tale quale ipsum ponit, aut falsum. Etsi est quidem verum, sibi facit iniuriam qui hoc ponit per hypothesim. siquidem cùm possit ipsum non petere, sed ex se sumere tanquam verum, confugit ad rem plenam suspicione, vt qui petat ad hypothesim rem quæ ex seipsa

Demonstratio omnium nõ est postulanda.

Quæ apparent, quòd appareant ostendunt, non quòd sint res subiectæ.

Demonstratio non est incipiẽda ab hypothesi.

Ex hypothesi sumere aliquid quale sit in Philosophia.

ſeipſa eſt vera. Si eſt falſa, non ſibi ipſi ſed rerum naturæ facit iniuriam, qui vtitur hypotheſi, vt qui velit ſibi id quod non eſt ex eo ipſo concedi, tanquam quod ſit, & cogat falſum ſumere tanquam verum. Quinetiam ſi quiſquam velit firmum eſſe & ſtabile quidquid eſt con ſequens iis quæ ſumpta ſunt ex hypotheſi, confundit vniuerſam philoſophicam inquiſitionem. ſtatim enim ponemus tria eſſe quatuor: & colligemus tanquam conſequens ſex eſſe octo. ex his autem erit verum, ſex eſſe octo. Quòd ſi nobis dicant hoc eſſe abſurdum, oportere enim firmum eſſe ac ſtabile quod poſitum eſt per hypotheſim, vt confiteamur id quod eſt ei conſequens, à nobis quoque audient, non oportere nihil velle ex ſeipſo ſumere, quidquid autem ponitur accuratè & exactè ponere. Præterea ſi quod ponitur per hypotheſim, quatenus ponitur, eſt firmum ac ſtabile, ne ea ponant qui philoſophantur dogmaticè, ex quibus colligunt id quod eſt incertum & non manifeſtum, ſed hoc ipſum incertum & manifeſtum. hoc eſt, nō propoſitiones demonſtrationis, ſed illationem. Verùm etiam ſi hoc millies poſuerint per hypotheſim, non eſt credibile propterea quòd res ſit incerta & quòd de eo ſit quęſtio. Perſpicuum eſt vtique, quòd nec ſi petierint propoſitiones demonſtrationis abſque demonſtratione, ad fidem faciendam nihil efficiunt, propterea quòd ea quoque ſint ex dubitabilibus. Atqui ſolent reſpondentes dicere, hoc fidem facit quòd firma ac valida ſit hypotheſis, quòd verum inueniatur illud quod infertur ex iis quæ ſumpta ſunt ex hypotheſi. Nam ſi eſt probum ac rectum id quod eſt his conſequens, illa quoque ſunt vera & minimè dubia ex quibus conſequitur. Sed vnde, dicet quiſpiam, poterimus oſtendere quòd verum ſit id quod eſt cōſequens ei quod ſumptum eſt ex hypotheſi? Nunquid ex ſeipſo, an ex propoſitionibus quas ſequitur? Sed ex ſe quidem minimè poſſumus. eſt enim incertum & non manifeſtum. Sed nec ex propoſitionibus. De eo enim depugnatur, & oportet ipſum prius conſtitui. Verùm agè eſto quòd verum ſit conſequens iis quæ ſumpta ſunt ex hypotheſi: non tamen idcircò etiam ea quæ ſumpta ſunt ex hypotheſi erunt vera. Nam ſiquidem ex eorum ſententia ex vero ſolum ſequeretur verum, procederet oratio. quòd ſi ſit verum id quod eſt conſequens ei quod ſumptum eſt ex hypotheſi, verum ſit quod ſumptum ex hypotheſi. Nunc autem quoniam dicunt etiam ex falſo ſequi falſum, & ex falſo verū, non neceſſariò ſi deſinens ſeu conſequens eſt verum, erit etiam verum antecedens. ſed contingit cùm ſit verum conſequens, eſſe fal-

Ex vero ſequitur verum: ex falſo falſum, & quandoque verum.

fum antecedens. Atque obiter quidem, vt aiunt, & per interpositionem hactenus dictum sit, quòd non debeat demonstratio incipere ab hypothesi. Consequenter autem ostendendum est, quòd etiam incidit in modum qui dicitur alter per alterum. quod quidem est magis dubium. Nam quòd demonstratio quidem sit ex iis quæ sunt incerta & non manifesta, prius constituimus. Quidquid autem est incertum & non manifestum, opus habet diiudicatione. Quod autem opus habet diiudicatione, eget eo quod sit iudicatutum, idne sit probum, an non. Quomodo enim quod est metiendum, id absque mensura secundum naturam metiri non licet: & quidquid est ad regulam dirigendum, absque regula non dirigitur: ita etiam quod iudicatur, non iudicatur absque eo quod vim habet iudicandi. Quoniam ergo quæsitum est an sit aliquid quod sit iudicandi vi præditum, cùm alij quidem dixerint nihil esse, alij verò esse aliquid, alij verò se cótinuerint in sustinenda assensione, tursus oportebit ostendere per aliquam demonstrationem quòd sit aliquid vim habens iudicandi. Sed vt habeamus credibilem ac fide dignam demonstrationem, oportebit reuerti ad id quod est præditum vi iudicandi. & ita cùm nec eam ab illo habeamus credibilem ac fide dignam, neque illud ab ea firmum ac stabile, fateri esse sustinendam de vtrisque assensionem. Licebit autem cum iis quæ dicta sunt, etiã ex notione seu mentis conceptione agitare & mouere demonstrationem. Quanquam si mente conciperetur, non omnino esset. Multa enim sunt quæ mente quidem concipiuntur, vt dixi, non habent autẽ vllam partem essentiæ. Nunc autem cùm etiam demonstrationis inuenitur non posse esse in mente conceptio, citra controuersiam absciinditur etiam spes essentiæ. Cùm sint ergo duæ demonstrationes, nempe & quæ est in genere, & quæ est in specie, eam quidem quæ est in genere, eo ipso inueniemus mente concipi non posse. Nemo enim nostrum nouit demonstrationem in genere: neque per eam vnquam potuit aliquid ostendere. Et alioqui operæpretium est interrogare, habeátne eá demonstratio propositiones & illationes, an non. Et si quidem non habet, quemadmodum potest adhuc mente concipi demõstratio, siquidem cuiusuis demonstrationis notio & in mente conceptio non constat absque eius propositionibus & illatione? Sin autem habet vtraque, nempe propositiones & illationem, est quædam in specie demonstratio. Nam si quidquid demonstratur, & quidquid demonstrat, est ex iis quæ sunt singularia, necesse est etiam demonstrationem esse vnam

Demõstratio incidit in modum, qui dicitur alter per alterum.

Demonstrationis non potest esse in mente conceptio.

vnam ex iis quæ sunt in specie. Agebatur autem à nobis, non de ea quæ est in specie, sed de ea quæ est in genere. Non ergo mente concipitur quę est in genere demonstratio. Sed nec ea quæ est in specie. Dicebatur enim à Dogmaticis demonstratio esse oratio per collectionem, per quædam quæ apparent aperiens id quod est incertum & non manifestum. Aut ergo vniuersum compositum, hoc est, quod intelligitur ex propositionibus & illatione, est demonstratio: aut propositiones quidem solùm sunt demonstratio, illatio autem id quod demonstratur. Vtrumuis autem horum dixerint, labefactatur notio demonstrationis. Nam siquidem id quod est compositum ex propositionibus & illatione, est demonstratio, necesse est vt demonstratio quæ continet aliquid incertum & non manifestum, sit protinus incerta & non manifesta: cùm sit autem eiusmodi, necesse est vt egeat aliqua demonstratione: quod quidem est absurdum. Quod ergo constat ex propositionibus & illatione, nequaquã fuerit demonstratio. siquidem intelligimus demonstrationem neque incertam ac non manifestam, neque egẽtem demonstratione. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. Neque enim ad seipsam inclinatur ac propendet: neque intelligitur ex circumscriptione: sed habet aliquid cuius est demõstratio. Si ergo illatio fuerat in eo comprehensa: quidquid autem refertur ad aliquid, est extra illud ad quod dicitur relatum, ad nihil refertur quæ mente concipitur demonstratio, quandoquidem in ea comprehendebatur illatio. Sed etsi in aliis extrinsecus constituerimus illationem, ad quam relata intelligetur demonstratio, duæ erunt in loco illationes: vna quidem, quæ continetur in demonstratione: secunda autem quæ extrà, ad quam relata intelligitur ac mente concipitur demonstratio. Absurdum est autem vnius demonstrationis dicere duas esse illationes. Non est ergo demonstratio id quod constat ex propositionibus & illatione. Restat ergo vt id solum quod constat ex propositionibus, dicatur esse demonstratio. quod quidem est stultum. hoc enim neque est omnino oratio, sed res manca ac deficiens, & quæ cogitari non potest. siquidem nullus qui sapit seorsum dicit hoc, Si est motus, est inane. Atqui est motus, aut esse desinens seu consequens, aut aliquam seruare sententiam. Si ergo neque quod est compositum ex propositionibus & ex illatione, intelligitur ac mente concipitur demonstratio: neque id quod constat solum ex propositionibus, intelligi ac mente concipi non potest demonstratio. Præterea demõstratio, aut cùm sit manifesta,

Demõstratio cùm sit ex iis quæ referuntur ad aliquid, illatio est extra demonstrationem.

Demõstrationis vnius non possũt esse duæ illationes.

Demõstratio non potest esse quod cõstat ex solis propositionibus.

Demonstratio nec est manifesta rei manifestæ, nec non manifesta non manifestæ, nec non manifesta manifestæ, nec manifesta non manifestæ. ex quo infertur eam nihil esse.

festa, est rei manifestæ demonstratio, aut non manifesta non manifestæ: aut non manifesta manifestæ, aut manifesta non manifestæ. Nihil est autem horum, vt ostendemus. Non est ergo aliquid demonstratio. quandoquidem manifestum non opus habet demonstratione: non manifesta autem rei non manifestæ rursus non fuerit demonstratio, quandoquidem ipsa opus habet aliquo quod eam ostendat. cùm sit autem non manifesta, non aliud quidquam ostendet. Similiter neque non manifesta rei manifestæ. vtraque enim concurrent dubia. Nam & quod demonstratur, nõ opus habebit aliqua demonstratione cùm sit manifestum, & demõstratio opus habebit eo quod sit eam ostensurum, cùm sit non manifesta. Quamobrem neque non manifesta rei manifestæ vnquam fuerit demonstratio. Restat ergo vt dicatur manifesta rei non manifestæ. quod ipsum qnoque est ex dubiis. Si enim non eorum quæ ex circunscriptione intelliguntur absolutè est demonstratio, sed eorum quæ referuntur ad aliquid. Quæ autem referuntur ad aliquid, vt ostendimus in quæstione de signo, simul inter se comprehenduntur, quæ autem simul comprehenduntur, non à se inter se aperiuntur ac reuelantur, sed sunt ex seipsis manifesta, non erit demonstratio manifesta rei non manifestæ demonstratio, propterea quòd id quoque quod simul cum illa comprehenditur, per se incurrat. Si ergo neque vt res apparens rei apparentis est demonstratio: neque vt res manifesta rei non manifestæ: neque vt res non manifesta rei non manifestæ: neque vt res non manifesta rei apparentis: neque vt res apparens rei non manifestæ: præter hæc autem nihil est, dicendum est nihil esse demonstrationem. Consequenter autem iis quæ dicta sunt, quoniam Stoici maximè videntur callere modos demonstratiuos, agè aduersus eos quoque paucis disseramus, ostendentes quòd, si spectentur eorum hypotheses, fortè quidem omnia sunt incomprehensibilia, peculiarius autem demonstratio. Atque est quidem demonstratio, vt ex eis licet audire, comprehendentis phantasiæ consensio. Quæ qnidem videtur res esse duplex, & habere aliquid quidem inuoluntarium, aliquid verò voluntarium, & situm in nostro iudicio. Nam phãtasia quidem & visis pelli non est voluntarium, nec situm est in eo qui afficitur, sed in eo qui visione apprehendit sic esse affectum, vt ad candorem quidem appositè, si color albus irruerit: aut appositè ad dulcedinem, si gustui dulce fuerit admotum. Assentiri autem huic motioni, situm est in eo qui admittit phantasiam. Quamobrem comprehensio habet præceden-

Demonstratio dicitur à Stoicis comprehendentis phantasiæ comprehensio.

tem

tem comprehendentem phantasiam quòd sit assensio. Comprehendens autem phantasia præcedentem habet phantasiam, cuius est species. Si enim non sit phantasia, nec est phantasia cõprehendens: quoniam si non sit genus, nec est species. & si non sit quidẽ comprehendens phantasia, nec est eius assensio. Si autẽ comprehendentis phantasiæ tollitur assensio, tollitur etiam comprehensio. Hinc si ostensum fuerit per demonstrationem, quòd non possit esse phantasia ex sententia Stoicorum, erit perspicuum quòd nec consistet aliqua demonstrationis comprehendens phantasia. Quòd si ea non sit, neque eius erit assensio: quod quidem est comprehẽsio. Quòd autem non sit phantasia demonstrationis ex sententia Stoicorum, ostẽditur, primum quidem ex eo quòd communiter apud eos dissentitur quidnã sit phantasia. Nam cùm hactenus consenserint quòd dicant eam esse impressionem in facultate animæ quę tenet principatum, de ipsa dissident impressione, Cleanthe quidem propriè audiente eam quæ intelligitur cum eminentia intrinseca & extrinseca: Chrysippo autem per abusionem pro alteratione. Si autem ex illorum ipsorum sententia huc vsque apud eos non constat de impressione, necesse est etiam de phantasia de qua huc vsque dissentitur sustinere assensionem, & de demonstratione quæ ab ea dependet. Deinde detur etiã qualem volunt esse phantasiam, siue propriè impressionem cum interna & externa eminentia, siue alterationem: sed quemadmodum fiat ipsa impressio demonstrationis, est maximè dubium. est enim perspicuũ quòd id quidem quod visis pellitur, debet agere: facultas autem animæ quæ tenet principatum, pati. illud quidem vt imprimat: hoc autem vt imprimatur. aliàs enim non est consentaneum euenire phantasiam. Atque facultatem quidem animæ quæ tenet principatum, fortasse concedet quispiam posse pati, etiamsi non sit concedendum. Demonstrationem autem quemadmodum cõsentaneum est agere? Aut enim ex eorum sentẽtia est corpus aut incorporeum. Atque corpus quidem non est, constat enim ex iis quæ dicuntur quæ sunt incorporea. Sin autem incorporeum, quandoquidem incorporea ex eorũ sententia neque à natura habent insitum vt aliquid agant, neque vt patiantur: & cùm sit incorporea, nihil poterit agere: & si nihil agat, in facultatem quæ tenet principatum animæ nihil imprimet. Si in eã autem non imprimat, neque in ipsa eius efficiet phantasiam ac visionem. Quod si ita sit, neque comprehendentem phantasiam. Quòd si ea comprehendens phantasia non sit in facultate animæ quæ tenet

Demõstrationis nulla est phantasia.

De phantasiæ impressione dissident Stoici.

Demõstrationis impressio quomodo fiat est maximè dubium.

Demõstratio non potest agere.

principatum, neque eius erit comprehensio. Ex Stoicorum ergo quę traditur arte, demonstratio est eiusmodi vt non possit comprehēdi. Sed neque dici potest quòd incorporea nō agunt aliquid, neque nos phantasia no visis pellunt, sed nos sumus qui ab illis visis pellimur. Si enim constat quòd omnis effectus non cōsistit absque eo quod agit & patitur, debet etiam phantasia quæ est effectus demonstrationis non intelligi sine eo quod agit & patitur. Atque quòd facultas quidem animæ quæ tenet principatum, sit patiens, concesserunt Stoici Philosophi. Quidnam sit autem quod agit & patitur ex eorum sententia, discere est operæpretium. Aut enim est demonstratio, quæ imprimit facultatem tenentem principatum animæ, & mouet suam phātasiam: aut ipsa facultas quæ tenet principatum animæ, imprimit & visis pellit. Sed demonstratio quidem minimè impresserit facultatem animæ quæ tenet principatum: est enim incorporea. Incorporeum autem ex eorum sententia neque agit neque patitur. Sin autem facultas tenens principatum animæ, aut qualis est typus, tale est etiā quod imprimit: aut diuersum quidem est typus, eius autem dissimile est quod imprimit. Et si dissimile quidem est diuerso, diuersorum subiectorum diuersæ erunt phantasiæ. quod rursus ad hoc concludit Stoicos, vt omnium rerum nulla sit comprehensio. Si autem typus est similis ei quod imprimit, quoniam facultas animæ quæ tenet principatum seipsam imprimit, accipiet phantasiam non demonstrationis, sed sui. quod rursus est absurdum. Alij autē cōnantur rem exemplis reddere faciliorem. Quomodo, inquiunt, puerorum exercēdorum magister, & qui docet eos arma tractare, aliquādo quidem prehensis manibus pueri, componit & docet eum mouere aliquos motus: aliquando autem stans eminus, & certo modo se mouens in numerum, se præbet illi imitandum: ita etiam eorum quæ cadunt sub phantasiam, nonnulla quidem veluti contrectantia & tangentia facultatem quæ tenet animæ principatum, in ea efficiunt impressionē, cuiusmodi est album & nigrum, & communiter corpus. Nonnulla autem habent eiusmodi naturam facultatis quæ tenet animæ principatum, quæ sub eis non autem ab eis phantasia pellitur, cuiusmodi sunt ea quæ dicuntur quæ sunt incorporea. Qui autem hoc dicunt, probabili quidem vtuntur exemplo, non colligunt autem propositum. Nam qui pueros quidē exercet, & qui ad arma erudit, sunt corpus, & ea ratione possunt puero ingenerare phantasiam. Demonstratio autem erat incorporea, & ideo quærebatur an posset faculta-

Impressio quo modo fiat in principe animæ parte, docetur similitudine magistri exercendorum puerorum.

Demonstratio differt à magistro exercendorum puerorum, quod attinet ad impressionem.

tem

tem quæ tenet animæ principatum imprimere phantasticè. Quo fit vt non sit ab eis demõstratum quod quærebatur ab initio. His itaque demonstratis, transeamus & consideremus, an etiam ex contemplatione dialectica possit eis consectuari demonstrationis professio. Existimant ergo tres orationes inter se esse coniugatas, nempe & collectiuam & veram & demõstratiuam. Ex quibus demonstratiuam quidem esse omnino veram & colligẽtem: veram autem omnino quidem esse colligẽtem, non necessariò autem etiam demonstratiuam. colligentem autem neque omnino veram, neque omnino demonstratiuam. Et huiusmodi quidem oratio cùm sit dies, Si nox est, sunt tenebræ: atqui nox est, sunt ergo tenebræ: colligit quidẽ, propterea quòd sit rogata in proba & recta figura. non est autem vera, vt quæ secundam falsam habeat propositionem, nempe adsumptionem, Atqui est nox. Quæ autem sic habet cùm sit dies, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux ergo est: simul est & colligẽs & vera, quòd & in proba ac recta rogata sit figura, & per vera verum colligat. Dicunt autẽ colligentem iudicari orationem quòd sit colligẽs, quando eam quæ per eius propositiones fit connexionem sequitur conclusio: vt hanc cùm sit dies, Si nox est, sunt tenebræ: atqui nox est, sunt ergo tenebræ: etiamsi non sit vera, quoniam ducit ad falsum, dicimus esse colligentem. Cùm enim propositiones sic complexuerimus, Nox est, & si nox est, sunt tenebræ: facimus connexam ratiocinationem, incipientem quidem ab huiusmodi complexione, desinentem autem in huiusmodi cõclusionem, Nox est: & si nox est, sunt tenebræ. Hoc enim connexum est verum, propterea quòd nunquam incipiens à vero desinat in falsum. Nam si sit quidem dies, incipit à falso, Sunt tenebræ. & ita erit verum. Si nox autem, incipiet quidem à vero, & desinet in verum. & ex eo hoc erit verum. Ergo colligens quidem tunc erit vera, quando cùm nos complexuerimus propositiones & connexum fecerimus, quòd incipit quidem à complexione per propositiones, desinit autem in conclusionem, inuenitur hoc ipsum connexum verum. Vera autem oratio iudicatur esse vera, non ex eo solùm quòd connexum quod incipit à complexione per propositiones, desinit autem in conclusionem, sit verum, sed etiam ex eo quòd complexum per propositiones sit probum ac rectum. adeò vt si alterum ex his inueniatur falsum, oratio quoque sit necessariò falsa: vt hæc cùm sit nox, Si dies est, lux est. atqui dies est, lux ergo est. propterea quòd habeat falsam propositionem illam, Dies est, falsa est.

Orationes tres, nempe collectiua, vera, & demonstratiua, sunt inter se coniugatæ.

Oratio colligens nec est omnino vera, neque demonstratiua.

Oratio colligens quomodo iudicetur.

Oratio vera quomodo iudicetur vera.

Sed

Sed si complexum quidem, Si dies est, est falsum: connexum autem quod incipit à complexione per propositiones, & desinit in conclusionem, verum erit. Nunquam enim à vero incipiens desinit in falsum, sed noctu quidem incipit à falsa complexione. Interdu autem vt incipit à vero, ita etiam desinit in verum. Et rursus hæc, Si dies est, lux est: lux autem est, est ergo dies: est falsa, quæ per veras propositiones nos potest ad falsum deducere. Sed si examinemus, potest quod complexũ est per propositiones, verum esse si sit dies: vt hoc, Lux est. & Si dies est, lux est. Connexum autem quod incipit à complexione per propositiones, & desinit in conclusionem, est falsum: vt est hoc, Si lux est, dies est. & Si dies est, lux est. Potest enim hoc connexum, si sit nox, à vera incipere complexione, & in falsum desinere, nempe Dies est, & ideo esse falsum. Quamobrem vera est oratio, neque quando complexum solum fuerit verum, neque quando connexum, sed quando ambo vera. Demonstratiua autem differt à vera, quoniam vera quidem potest omnia habere euidentia, propositiones, inquam, & illationem. Demonstratiua autem vult aliquid habere amplius, nempe vt à propositionibus simul apetiatur ac reueletur illatio quæ est non manifesta. Vnde hæc quidem, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux ergo est: euidentes habens propositiones & illationem, vera quidem est, sed non demonstratiua. Ista autem, Si hæc habet lac in vberibus, hæc concepit, cum hoc quòd est vera, est etiam demonstratiua. Cùm enim incertam ac non manifestam haberet conclusionem, nempe Hæc concepit, eam aperit per propositiones. Cùm sint ergo tres orationes, nempe & colligens, & vera, & demonstratiua, si sit aliqua quidem demonstratiua, ea longè est prius vera & colligens. Si qua autem sit vera, non est necessariò demonstratiua, sed omnino colligens. Si qua est autem colligens, non est omnino vera, vt neque est omnino demonstratiua. Cùm ergo eis omnibus communiter debeat euenire proprietas colligens, si ostenderimus quòd à Stoicis inueniri non potest oratio colligens, ostendemus quòd inueniri non potest neque vera neque demonstratiua. Quòd autem non sit vlla oratio colligens, est facile cognoscere. Si enim colligentem dicunt esse orationem, quando verum fuerit connexum, quod incipit quidem à complexione eius propositionum, desinit autem in illationem, oportebit prius diiudicatum esse verum connexum, & tunc firmiter ac stabiliter sumi orationem colligẽtem quæ ex eo videtur depẽdere. Non fuit autem hactenus diiudicatum probum

Oratio demõstratiua quando differat à vera.

lego ἀποδεικτικός.

Oratio colligens nulla est.

Connexum verum hactenus

probum & rectum connexum. Neque ergo potest esse nota colligens oratio. Quomodo enim si non stet mensura, sed aliàs aliter mutetur, nec stat quidem quod cadit sub mensuram: ita quoniam est veluti mensura colligendi orationem probum ac rectum connexum, sequetur vt si hoc non posit diiudicari, ne illa quidem sit dilucida. Quòd autem non posit diiudicari probum & rectum connexum, Stoicorum docent institutiones, in quibus multa & diffidentia, & huc vsque non diiudicata eius exponunt iudicia. Vnde cùm sit huiusmodi colligens, omnino est etiam vera. & ideo etiam demonstratiua debet sustineri assensio. Quòd si hac relicta obiectione, pergamus ad artificiosam eorum quæ finiunt & quæ sunt infinita tractationem, inuenietur fieri non posse vt demonstratiuæ orationis constituatur constitutio. Atque cùm sit quidẽ magna exactaque & accurata quæstio de iis quæ finiunt, non est necesse nunc differere: de orationibus autem infinitis, aliquantum est ostendendum. Dicunt ergo quatuor modis esse infinitam orationẽ, aut per diremptionem, aut per redundantiam, aut propterea quòd in mala rogata sit figura, aut per defectum. Et per diremptionem quidem, quando propositiones nullam habent coniunctionem & communionem inter se, nec cum illatione: vt in hac oratione, Si dies est, lux est. atqui frumentũ venditur in foro, lux ergo est. Videmus enim quòd in hoc, neque illud Si dies est, vllam habet conspirationem & connexionem cum hoc, Frumentum venditur in foro: nec vtrunque eorum cum illo, Lux ergo est. sed vnumquodque dependet ab aliis. Per redundantiam autem infinita fit oratio, quãdo extrinsecus & superuacaneè assumitur aliquid ad propositiones: quomodo in eo quod sic habet, Si dies est, lux est. atqui dies est, & & virtus prodest, lux ergo est. Virtutem enim prodesse, superuacaneè adsumptum est simul cum aliis propositionibus: siquidem eo ablato, potest per ea quæ restant, nempe Si dies est, lux est, & Atqui dies est, fieri illatio, Lux ergo est. Per hoc autẽ quòd in mala rogata sit figura, infinita fit oratio, quando fuerit rogata in aliqua earum quę considerantur præter probas ac rectas figuras: vt cùm hæc sit proba & recta figura, Si primum, secundũ, est autem primum, est ergo secundum. At si sit & hæc, Si est primum, est secundum. non est autem secundum, est infinita. non quòd in hac figura non posit rogati oratio quæ per vera verũ colligat. potest enim, vt hæc, Si tria sunt quatuor, sex sunt octo. Non sunt autem tria quatuor, non sunt ergo sex octo: sed quòd in ea

non est diiudicatum.

Si mensura nõ stet, nec id quod cadit sub mensuram.

Oratio est infinita quatuor modis.

Oratio infinita per diremptionem.

Oratio infinita per redundantiam.

Oratio infinita quòd rogata sit in mala figura.

Figuræ probæ & rectæ, & contrà.

possint quædam malæ collocari orationes: vt est hæc, Si dies est, lux est. atqui non est dies, non est ergo lux. Per defectum autem fit infinita oratio, quando deest aliqua ex colligentibus propositionibus:

Oratio infinita per defectum.

vt, Aut diuitiæ sunt malum, aut diuitiæ sunt bonum. non sunt autem diuitiæ malum, sunt ergo malum diuitiæ. Deest enim in disiuncto illud; Diuitias esse indifferentes. Quo fit vt hæc sit melior & sanior interrogatio, Aut diuitiæ sunt bonum, aut malum, aut indifferes. Sed nec bonum nec malum sunt diuitiæ, sunt ergo indifferens. Cùm autem apud Stoicos sit huiusmodi artis sita ratio, num, quòd ad eam attinet, non possumus infinitam cognoscere orationem. Sed secundus quoque modus infinitorum erat per redundantiam, quando extrinsecus ad propositiones assumitur aliquid superuacaneum, vt ad confirmationem conclusionis. Quod ad hoc autem attinet, oportebit orationem quæ rogatur in primo & secundo modo per redundantiam esse infinitam: quandoquidem in eo redundat id quod pertinet ad modum. & hoc sciemus à nobis additis orationibus. Hanc esse dicunt infinitã, Si dies est, lux est. atqui dies est, & virtus prodest. lux ergo est. Redundat enim in ea illud, Virtus prodest, ad confirmandam conclusionem, propterea quòd eo sublato, ex reliquis duabus propositionibus citra defectum colligatur illatio. Occurrentes itaque dicent Sceptici, quòd si est infinita per redundantiam, in qua, sublata aliqua propositione, ex iis quæ restant colligitur illatio, dicendum est esse infinitam eam quæ interrogatur in primo modo. sic autem habet, Si dies est, lux est. atqui dies est, lux ergo est. In ea enim redundat ad confirmandam conclusionem, illud ad modum pertinens, Si dies est. & potest ex eo, Dies est solùm, colligi, Lux ergo est. Hoc autem est ex se quidem manifestum: licet autem hoc quoque leuius & facilius reddere, ab ea quæ est tanquam ad illos consequentia. Aut enim ad id quod est, Diem esse, dicent sequi esse lucem, aut non sequi. Et si dicant quidem sequi, cùm ex ipso constet verum esse illud, Dies est, colligitur etiã Lux est, necessariò consequens ei quod est conclusio. Si autem non sequitur, nec sequetur in connexo. & propterea falsum erit connexum, si in eo desinens non sequatur antecedens. Quo fit vt duorum alterum, quod attinet ad prius dictam artis rationem, nempe vt vel inueniatur infinita quæ fuit in primo modo interrogata, cùm in ea redundet quod ad modum pertinet, aut omnino falsa, propterea quòd sit in ea falsum quod ad modum pertinet. Nam dicere quidem non placere Chrysippo orationes

Oratio infinita non potest cognosci.

Oratio infinita inuenitur in primo modo & secundo.

nes quæ sunt vnius propositionis, quod fortè dicent aliqui aduersum hoc argumẽtum, est planè nugatorium. Neque enim Chrysippi vocibus tanquam præceptis Apollinis necesse est parere: neque attendendum est testimonium virorum in suum dictum à teste qui dicit contrarium. Antipater enim vir clarissimus in secta Stoica, dicebat posse consistere orationes ex vna propositione. Præterea secundo modo infinita dicebatur oratio, propterea quòd rogata sit in mala figura. Rursus ergo dictione seu affirmatione solùm contenti, dicent in mala aliqua figura interrogatam esse orationem, aut orationem ad hoc assumẽt. Et si sunt quidem contenti affirmatione seu dictione, nos quoque opponemus dictionem seu affirmationem quæ dicit, quòd non rogata sit in mala figura. Si autem assumunt orationẽ, est omnino, verum, stultum. Quòd autem vera sit hæc oratio, hæc, inquam, quæ ostendit quòd in mala figura rogata sit aliqua oratio, probam & rectam orationem dicit esse assumptam. Vt ea autem sit proba & recta, oportet eam rogari proba & recta oratione. Et ideo cùm nec proba & recta oratio credi possit esse proba & recta antequam figura: neque figura quòd sit proba & recta, antequam ea quæ ipsam iudicauit oratio, consistit is modus qui est alter per alterum, qui est maximè dubius. Porrò autem aduersus infinitarum orationũ quæ restat differẽtiam, nempe eam quæ est ex defectu, iam ferè quidem contradiximus. Si enim inueniri non potest perfecta oratio, vt superius ostendimus, debet etiam esse ignota quæ est manca & deficiens. Inueniri autem non potest perfecta, vt ostendimus, erit ergo etiam ignota quæ est manca ac deficiens. Si autem cùm ex Stoicorum sententia sint quatuor modi, per quos fit oratio infinita, ostendimus in vnoquoque eorum non cognosci infinitas orationes, sequetur etiam esse ignotam eam quę finit. Si ea autem non cognoscatur, inueniri etiam non poterit oratio demonstratiua. Ad hæc accedit, quòd cùm cuiusuis veræ orationis iudicari oporteat propositiones (nã si eæ concedantur, consequenter eis datur illatio) quoniam autem demonstrationis diiudicari non possunt propositiones, sicut ostendimus, non ergo poterit vera oratio esse demonstratio. Connexum enim, vt prius ostendebamus, censent esse probum & rectum, quando à vero incipiens desinit in falsum: aut à falso in verum: & vno modo falsum, quando incipiẽs à vero desinit in falsum. Hæc autem cùm ita habeant, inuenietur diiudicari non posse in demonstratione. Nam omnino incipiens ab assumptione, desinit in illatio-

Orationes vnius propositionis non placebant Chrysippo.

Orationes possunt consistere ex vna propositione, vt volebat Antipater.

Infinita non est oratio, quòd dicatur rogata in mala figura.

Oratio infinita nõ est per defectum.

Oratio perfecta non potest inueniri.

Demonstrationis propositiones non possunt diiudicari.

Connexũ quale sit probum & rectum.

lationem, vt se habet in huiusmodi illationibus. Atqui est motus, est ergo inane. Hic enim connexum & incipit ab assumptione, Est motus, & desinit in illationem. Aut ergo illatio res est aperta & manifesta & quæ cognoscitur ab omnibus, aut non manifesta & ignota. Et si sit quidem manifesta & cognita, non est vtique oratio demonstratiua, quæ ex omnibus manifesta redditur, partim quidem propositionibus, partim autem illatione. Si autem non est manifestum, necessariò connexum est huiusmodi vt nō possit diiudicari. Nam quòd ab aliquo quidem incipiat nobis est notum. est enim manifestum. In quídnam autem desinat ignoratur propter incertitudinem. Nescientes autem vtrùm hoc sit verum an falsum, neque diiudicabimus connexum. Si connexum autem non potest diiudicari, erit etiam praua oratio. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. Quæ autem referuntur ad aliquid, mente tantùm concipiuntur, non sunt autem. Demonstratio ergo est tantùm in mentis conceptione, & non in essentia. Quòd autem re vera quæ ita se habent vt aliquo modo referantur ad aliquid, conferuntur sola mentis conceptione, non sit autem eis essentia, docere licet ex confessione Dogmaticorum. Describentes enim id quod refertur ad aliquid, vno consensu dicunt, Id refertur ad aliquid, quod intelligitur relatum ad alterum. Si autem particeps esset essentiæ, non id sic definiissent, sed potius hoc modo: Id refertur ad aliquid, quod est ad alterum. In iis ergo rebus quæ sunt, non aliquid subiicitur id quod refertur ad aliquid. Et alioqui quidquid est, non potest aliquam suscipere mutationem & alterationem absque affectione: vt color albus non potest fieri niger, nisi sit conuersus & mutatus. & niger non potest mutari in aliū colorem, si niger maneat. Et similiter dulce non potest fieri amarū, si sit impatibile & inalterabile. Quamobrē quidquid est, non absque aliqua affectione suscipit mutationem in alterum. Quod autem refertur ad aliquid, mutatur absque affectione, & absque vlla quæ in ipso fiat alteratione: vt lignum cubitale, si quidem ei ex aduerso opponatur cubitale, dicitur illi esse æquale. Si autē bicubitale, non amplius æquale sed inæquale, cùm in ipso nulla fiat mutatio & alteratio. Et si cogitauerimus quempiam ex vase aquam profundentem, is posito quidem vase aliquo dicetur infundens: non posito, autem, effundens, etiamsi ipse nullam susceperit mutationem & alterationem. Quamobrem si ei quidem quod est, accidit vt nō sine affectione sustineat mutationem: ei autē quod refertur ad aliquid, nihil tale accidit:

Connexum nō potest diiudicari.

Demōstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Demonstratio est tantùm in mentis conceptione.

Relatiua sunt solùm in mente, non in essentia.

Relatiuū quomodo definiatur.

Nihil mutatur & alteratur absque affectione.

Relatiua suscipiunt mutationem in alterū absque affectione.

accidit: dicendũ eſt non eſſe id quod refertur ad aliquid. Ad hæc accedit, quòd id quod refertur ad aliquid, eſt ſeiunctum ab eo ad quod refertur. Id enim quod eſt infrà, eſt ſeiunctum ab eo quod eſt ſuprà. Si eſt autem id quod refertur ad aliquid, & non verſatur in ſola cogitatione, erunt vnum contraria. Non eſt ergo id quod refertur ad aliquid, ſed ſolùm mente concipitur. Rurſus enim corpus cubitale, ex appoſitione quidem ſemicubitalis, dicitur maius: ex additione autem bicubitalis, minus. Idem autem eodem tempore & eſſe maius & minus, hoc eſt contraria, eſt ex iis quæ nõ poſſunt fieri. Nam mente quidem concipi fortaſſe poterit, per eam quæ fit cum alio collationem. fieri autem non poteſt vt fit. Non ergo ſunt ea quæ referuntur ad aliquid. Verumenimuero ſi ſunt ea quæ referuntur ad aliquid, erit idem ſibi ipſi contrarium. ſed hoc non eſt. Igitur nec ea ratione dicẽdum eſt eſſe id quod refertur ad aliquid. Præterea ſi eſt id quod refertur ad aliquid, erit aliquid ſibi ipſi contrarium. Non eſt autem conſentaneum aliquid eſſe ipſum contrarium ſibi ipſi. Nec ergo eſt conſentaneum vt ſit id quod refertur ad aliquid. Suprà enim & infrà ſunt ſibi inuicem contraria. Idem autem vt ad id quidem quod eſt ſubiectum, eſt ſuprà: ad id autẽ quod eſt ſuprà poſitum, infrà. Si ſunt autem tria, ſuprà & infrà, & medium: eius quod eſt ſuprà & infrà, ſi ad ſubiectum referatur, erit ſuprà: ad id autem quod ſuprà ſitum eſt, infrà. & erit idem ſuprà & infrà. quod quidem nõ poteſt fieri. Non eſt ergo id quod refertur ad aliquid. Si eſt autem id quod refertur ad aliquid, idem erit ſuprà & infrà. Propterea autẽ et ſi eſt, dicitur idem ſuprà & infrà ex ea quæ eſt tanquam ad aliud habitudine. Idem ergo erit ſeorſum à ſeipſo. quod eſt omnium abſurdiſsimum. Sed ſi non ſunt ea quæ referuntur ad aliquid, omnino etiam demonſtratio, cùm ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid, minimè erit. Oſtenſum eſt autem ea non eſſe quæ referuntur ad aliquid. erit ergo etiam demonſtratio ex iis quæ non ſunt. Atque hæc ſunt quidem quæ dicuntur ad oſtendendum quòd non ſit demonſtratio. Conſideremus autem etiam orationem quæ ei aduerſatur. Exiſtimant enim dogmatici Philoſophi, eum qui cenſet non eſſe demonſtrationem, ipſum à ſeipſo euerti: & per quæ eam perimit, per ea ipſam definire. Vnde etiam dicunt reſiſtentes Stoicis: Qui dicit nihil eſſe demonſtrationem, aut id dicit vtens ſalſa & quæ demonſtrari non poteſt dictione ſeu affirmatione, aut id demõſtrans oratione. Et ſi nuda quidem dictione vtens ſeu affirmatione, nemo eorum qui admittunt demõſtrationem, cre-

Relatiua ſunt ſeiuncta ab iis ad quæ referuntur.

Si relatiua ſint, quænam ſequantur abſurda.

Pro demonſtratione tuenda quid dicant Dogmatici.

det ei qui vtitur nuda & sola dictione seu affirmatione: sed cohibebitur per aduersam affirmationem alicuius qui dixit esse demonstrationem. Sinautem demonstrans non esse demonstrationem, (hoc enim dicunt) eo ipso confitetur esse demonstrationem. Oratio enim demonstrans non esse demonstrationem, est demonstratio quòd sit demonstratio. Et in summa quæ de demonstratione enuntiatur oratio, aut est demonstratio, aut non. Et si non est quidem demóstratio, non est fide digna. Si est auté demonstratio, est demonstratio. Nonnulli autem sic quoque interrogant: Si est demonstratio, est demonstratio. Si non est demonstratio, est demonstratio. Aut est autem, aut non est demonstratio: est ergo demonstratio. Et huius quidem orationis propositionũ in promptu est persuasio. Nam & primum connexum, nempe, Si est demonstratio, est demonstratio: cùm sit diuersificatum, est verum. Ad id enim quod est in ipso primum, sequitur id quod est in ipso secũdum, cùm non sit ab illo alterum. Secundum autem connexum, nempe, Si non est demonstratio, est demonstratio, rursus est probum & rectum. Ei enim quod est, Non esse demonstrationem, quod est antecedens, consequens est esse demonstrationem. Ipsa enim oratio quæ ostendit non esse demóstrationem, cùm sit demonstratiua, confirmat esse demonstrationem. & disiunctum, nempe, Aut est demóstratio, aut non est, constans ex duobus disiunctis, nempe & esse demonstrationem, & non esse, vnum debet habere verum, & propterea esse verum. Quamobrem cùm veræ sint propositiones, simul etiam infertur illatio. Licet auté aliter quoque docere quòd sit eis consequens. Nam si disiunctum est verum, cùm vnum in se habeat verum, vtrumuis ex iis verum posuerimus, simul etiam colligetur illatio. Ponatur autem primum ex iis quæ in ipso sunt verum, nempe, esse demonstrationem: ergo quoniam hoc antecedens est in ipso connexo, ad id consequetur id quod desinit seu est consequens in primo connexo. Dicebat autem, Est demonstratio, quod erat etiam illatio. Dato ergo quòd in disiuncto sit verum, esse demonstrationem, sequetur etiam illatio rationis. Idem est suadendi modus etiam in eo quod restat pronunciato, nempe, non esse demonstrationem. Id enim antecedebat connexum quod in secundo habebat consequentem orationis illationem. Cùm autem Dogmaticorũ sit eiusmodi obiectio, breuiter etiam aduersus eam occurrunt Sceptici. Dicent enim, Si non contingit quidem respondere ad interrogationem qua quærebant, vtrùm sit demonstratio oratio

Pro demonstratione infirmanda quid respondeant Sceptici.

tio aduersus demonstrationem, an non demonstratio; debent æqui boni consulere, si non possint respondere ad quæstionem tam dubiam. Sin autem est eis facile, faciant quod Scepticis imperant, respondentes vtrum dicant orationem demonstrationis esse demonstrationem, an non. Nam si non est demonstratio, ex ea non licebit docere, quòd non sit demonstratio. Neque dicere, quòd hæc oratio sit demonstratio, quoniam non est demonstratio. confessi enim sunt eam non esse demonstrationem. Si autem est demõstratio, omnino veras habet propositiones & illationem. Nam cum earum veritate intelligitur demonstratio. erat autem eius illatio, non esse demonstrationem. Verum est ergo non esse demõstrationem. Sic enim demonstratiuam ostendere volentes orationem aduersus demonstrationem, non magis eam statuunt quàm tollunt. Et tamen si Scepticos oporteat pro se respondere, ij tutò respondebunt. Dicent enim orationem aduersus demonstrationem, esse solùm probabilem. & in præsentia eis persuadere & inducere assensionem: se autem ignorare an tursus talis sit futura, propterea quòd sit varia & multiplex humana cogitatio. Cùm enim sic responderint, nihil amplius dicere poterit Dogmaticus. Aut enim hoc docebit, quòd non sit vera oratio adducta aduersus Demonstrationem: aut hoc ostendet, quòd nõ persuadet Sceptico. Sed primum quidem ostendens, non pugnat cũ Sceptico, propterea quòd nec ille de ea oratione affirmet tanquam vera: solùm autem dicat quòd id sit probabile. Faciens autem secundum, erit temerarius, vt qui alienam affectionem expugnare velit oratione. Quomodo enim ei qui lætatur, nemo oratione potest persuadere quòd non lætetur: & ei qui tristitia afficitur, quòd non sit tristis: ita neque ei qui persuadetur, quòd non persuadeatur. Ad hæc accedit, quòd si cum assensione quidem affirmarent Sceptici quòd nihil sit demonstratio, fortasse euerterentur ab eo qui docet esse demonstrationem. Nunc autem quoniam verba tantùm nudè ponunt aduersus demonstrationem absque eo quòd eis assentiantur, tantum abest vt eis obsint qui confirmant cõtrarium, vt magis prosint. Nam si quæ aduersus demonstrationem allatæ sunt orationes, firmæ manent ac stabiles, & aduersus quas non possit contradici; validæ autẽ rursus sunt rationes quæ adsumptæ sunt pro demonstratione, neque ad illas, neque ad has accedentes, profitemur nos sustinere assensionem. Quòd si concessum fuerit esse demonstratiuam quæ aduersus demonstrationem affertur orationem, non ideo id iuuabit Dogmaticos

Oratio aduersus demonstrationem est solũ probabilis.

Oratione expugnari nõ debet aliena affectio.

ticos ad hoc quòd sit Demonstratio, vt iam admonuimus. colligit enim non esse demōstrationem. idque cùm sit verum, falsum est esse demonstrationem. Sed quæ colligit nō esse demonstrationem, cùm sit demonstratiua, seipsam expellit. Ad quod dicendum est, quòd nō omnino seipsam expellit. Multa enim dicuntur per exceptionem. & quomodo dicimus Iouem esse patrem Deorum & hominum, per huius ipsius exceptionem: neque enim ipse suus erat pater: ita etiam cùm dixerimus nullam esse demōstrationem, dicimus per exceptionem orationis quæ ostendit quòd non sit demonstratio. hæc enim sola est demonstratio. Quòd si etiā seipsam expellat, non ideò confirmatur esse demonstrationem. Multa enim sunt quæ quod aliis faciunt, eo seipsa quoque afficiunt: vt quomodo ignis cùm cōsumpserit materiam, se quoque simul interimit. & quomodo purgantia medicamenta cùm humores eiecerint ex corporibus, seipsa quoque expellunt: ita etiam & oratiò quę est aduersus demonstrationem, postquam omnem sustulerit demonstrationem, potest se quoque simul circunscribere. Et rursus quomodo non difficiliter potest fieri vt qui per aliquas scalas aliquem altum locum conscenderit, post ascēsum pede scalas euertat: ita etiam est satis probabile, Scepticum, qui tanquam per aliquas scalas processit per orationem quæ ostendit non esse demonstratiō ē, ad cōfirmandum propositum, tunc eam ipsam quoque sustulisse orationem. Sed cùm huc vsque dubitauerimus de iis quæ pertinent ad viam ac rationem logicam, deinceps etiam procedamus ad inquirendum aduersus Physicos.

Per exceptionem multa dicuntur.

Multa eo se afficiunt quod aliis faciunt.

Per demōstrationem demonstrari potest et esse & nō esse demonstrationem.

Sexti Empirici commentariorum liber octauus.

De principiis naturalibus. De causa & patiente. De Diis. De toto & parte. De corpore.

De corpore.

CAVSAM quidem propter quam, post logicā Philosophiæ partem, naturalis nobis venit consideranda, etiamsi tempore videatur alias præcedere, superius in memoriam reuocauimus. Rursus autem hic constituamus eundem inquirendi modum, non immorantes in singularibus, vt fecit Clitomachus, & vniuersa caterua Academicorum. alienam enim ingressi materiam, & verba facientes de concessione eorum qui diuersa dogmata statuerunt, immoderata & nimis

Clitomachus & Academici immorantur in refellendis singularibus.

mis prolixa vsi sunt oratione: sed ea mouentes quæ sunt præcipua & magis continentia, in quibus cætera quoque habebimus de quibus est dubitatum. Quomodo enim in vrbium obsidionibus, qui muri fundamentum effoderunt, cum eo turres quoque simul deiiciunt: ita etiã qui in philosophicis considerationibus prima rerum fundamenta expugnant, vi ac potestate abrogant & abolẽt cuiuslibet rei comprehensionem. Nonnulli itaque non improbabiliter assimilant eos qui se demittunt ad singulares quæstiones, venatoribus qui feram vestigiis insequuntur, aut iis qui calamo piscantur, aut iis qui visco & atundine aues aucupantur. eos autem qui ex iis quæ plurima continent, singularia omnia labefactant, iis qui lina & vallos & sagenas circundant. Vnde vt multo est artificiosius vna via ac ratione multa venari, quàm in vnaquaque laborare venatione: ita multo est elegantius communiter aduersus omnia afferre cõtradictionem, quàm volutari in singularibus. Quoniam ergo qui videntur accuratius in loco naturali cõstituisse de principiis naturalibus, ex iis alia quidem dicunt agentia, alia verò materialia, quorum sententiæ videtur esse auctor Homerus, & post eum Anaxagoras Clazomenius, & Empedocles Agrigẽtinus, & alij plurimi. Poëta enim de his scribẽs, dicit vbi loquitur allegoricè de Proteo & Eidothea, primam quidem & maximè principem causam vocans Proteum: quæ autem in species vertitur essentiam, Eidotheam. Anaxagoras autẽ dicit: Res omnes simul erant: mens autem veniens eas digessit ac ordinauit. Atque mentem quidem, quæ ex eius sententia est Deus, agens ponit principium, similarium autem partium commistionem, materiale. Aristoteles autem dicit & Hermotimum Clazomenium, & Parmenidẽ Eleatem, & diu ante Hesiodum ea sensisse. Vniuersorum enim ortum constituentes, amorem quoque simul acceperunt, hoc est causam mouentem, & ea quæ sunt conciliantem. Hesiodus quidem dicens,

Fundamenta singularũ sunt euertenda, non singularia.

Principiorum alia sunt agentia, alia materialia.

Proteus apud Homerum prima efficiens causa.

Eidothea essentia quæ vertitur in species.

Mens est principium agens, vt voluit Empedocles.

Amor causa mouens & ea quæ sunt concilians, ex Hesiodo, Parmenide & Empedocle.

,, *Est ortum chaos in primis, amplisque mamillis*
,, *Dein Tellus, est quæ rerum firmissima sedes.*
,, *Atque amor, est qui inter longè pulcherrimus omnes*
,, *Immortales.* Parmenides autẽ disertis verbis pronuntians,
Omnibus eque Diis primum prouidit amorem.

Potest etiam videri, vt prius dixi, talis esse Empedocles. Nam cum quatuor elementis annumerat contentionem & amicitiam. Amicitiam quidem, vt causam conciliantem: contentionem autem, vt dissoluentem. Dicit enim,

K *Ignis*

,, *Ignis, aqua, & tellus, clementiaque aëris alti,*
,, *Perniciosa absque iis & quæ contentio par est*
,, *Vndique, amicitia ex æquo lata atque procera.*

Deum & materiam expertem qualitatis principia constituunt Stoici.

Quinetiam Stoici quoq; qui duo dicũt esse principia, nempe Deum & materiam expertem qualitatis: Deum quidem existimarunt agere, materiam verò pati & conuerti. Cùm ergo apud præstãtissimos Physicos sit hic ordo, agè de agentibus principiis primùm dubitemus, aliquando quidem velut dogmaticè de Deo considerantes, aliquando verò dubitatiuè, quòd nihil sit quod agat aut patiatur. Sed quoniam in omni quæstione prius ponitur rei de qua quæritur intelligentia, videamus quemadmodum statim Dei notionẽ accepimus.

Philosophia quid sit.
Sapiẽtia quid sit.

De Diis oratio videtur valde necessaria iis qui philosophantur dogmaticè. Hinc dicunt philosophiam esse exercitationem sapientiæ. Sapientiam autem esse scientiam rerum diuinarum & humanarum. Vnde si ostenderimus illam de Diis quæstionem versari in dubio, vi ac potestate confirmauerimus, neque sapientiam esse scientiam rerum diuinarum & humanarum, neque Philosophiam esse exercitationem sapientiæ.

Dij qui fuerint primi.

Nonnulli enim dicunt eos qui primi præfuerunt hominibus, & quid humanæ vitæ conferret cõsiderarunt, cùm essent intelligentes ac prudentes, finxisse eam quæ de Diis habetur suspicionem, & fabulosam de Diis opinionem. Cùm enim fuisset olim vita agrestis ac fera & immoderata, & nullo certo procedens ordine, fuit enim tempus, vt dicit Orpheus,

,, *Victum cùm ex se homines exesa carne pararent,*
,, *Atque ex debilibus fortes conuiuia inirent.*

De Diis varia fuit opinio.

iniuriam facientes volentes reprimere, primùm quidem leges tulerunt, vt ij punirentur qui manifestè iniuriam facerent. Postea autem Deos quoque finxerunt, qui inspicerent quæcunque ab hominibus sceleratè aut ex virtute geruntur, vt ne clanculum quidem auderent facere iniuriam, cùm persuasum haberent, quòd

,, *Dij totam terram peruadunt aëre amicti,*
,, *Cernentes quidnam prauè rectéue geratur,*

Euhemerus ἄθεος quid de Diis sentiat.
Prodicus Chius de Diis quid dicat.

,, Euhemerus autem, qui ἄθε@ fuit cognominatus, dicit: Cùm esset vi-
,, ta hominum insolens & incomposita, qui cæteros superabant viri-
,, bus & prudentia, adeò vt ex eorum iussis omnes viuerent, sibi ipsis
,, affinxerunt quandam excellentem & diuinam potentiam, vnde etiã
,, à multis Dij sunt existimati. Prodicus autem Chius, Solem, inquit,
,, & lunam & fluuios & fontes, & in summa quæcunque prosunt vitæ
nostræ,

„ nostræ, veteres Deos existimarunt, propter vtilitatem quæ ex eis accipitur. quomodo AEgyptij Nilum. & ideo panem quidem existimatum esse Cererē: vinum verò Bacchum: aquam Neptunum: ignē Vulcanum, atque adeò vnumquodque eorum quæ sunt vsui. Democritus autem dicit quædam simulachra appropinquare hominibus. & ex iis alia quidem esse benefica, alia verò malefica. Hinc etiam precatur vt assequatur simulachra ratione prædita. ea autem esse magna & ingentia, & difficiliter quidem interire, non esse tamen interitui non obnoxia. significare autem hominibus futura, ratione vtentia, & voces emittentia. Vnde ea visione apprehendentes veteres Deos esse existimarunt, cùm præter hæc non sit alius Deus, qui habeat naturam in quam non cadat interitus. Aristoteles autem dicebat ex duobus principiis ortam esse Dei notionē inter homines, nempe & ex iis quæ in anima accidunt, & ex sublimibus. Ex iis quidem quæ in anima accidunt, propter diuinos eius in somnis afflatus, & diuinationes. Quando enim, inquit, in somnis anima per se fuerit, tunc sua propria recepta natura, & diuinat, & futura prædicit. Talis est autem etiam dum in morte separatur ab incorporeis. Admittit enim Homerum quoque Poëtā, vt qui hoc obseruauerit. Fecit enim Patroclum quidem, dum interimeretur, prædicentem cædem Hectoris, Hectorem autem Achillis. Ex his ergo, inquit, suspicari sunt homines, Deum esse aliquid quod ex se est simile animæ, & est omnium scientissimum. Sed & ex sublimibus. Nam tùm contemplati essent Solem quidem interdiu circumeuntem, noctu autem ordinatum aliarum stellarum motum, existimarunt esse Deum aliquem, auctorem huius motionis & ordinis. Atque hæc quidem Aristoteles. Alij autem sunt qui dicūt, quòd mens cùm sit velox & mobilis, dum mutatur sua natura, venit etiam ad demonstrationem vniuersitatis, & suspicata est esse aliquam intelligentem eorum quæ exuperant vim ac potestatem, & proportione quidem ei respondentem, natura autem diuinam. Sunt autem qui ex rebus admirabilibus quæ in mundo fiunt, suspicati sunt nos venisse in notitiam Deorum. In qua opinione videtur etiam esse Democritus. Videntes enim, inquit, veteres quæ in sublimi accidunt, vtpote tonitrua, & fulgura, & fulmina, & astrorum coitus, Solisque & Lunæ defectus, terrebantur, existimantes Deos esse eorum auctores. Epicurus autē putat, ex iis quæ in somnis occurrunt visionibus, Dei notionem attraxisse homines. Magnis enim, inquit, & humana forma præditis simulachris in somnis incurrenti-

Democritus de Diis quid sentiat, quos dicit simulachra hominibus appropinquātia.

Aristoteles de Diis quid sentiat.

Deorū notiones ex mentis cum superiorū proportione.

Deorū notiones ex rebus in mundo admirabilibus, vt vult Democritus.

Deorum notio ex somniis secundum Epicurum.

Deorum notio ex ordinato motu cælestium.

Homines primi orti è terra fuerunt cæteris præstantiores, qui in diuinam naturam intenderunt aciem.

De Diis nihil traditur firmũ ac stabile.

Legis latores vndénam in Deorum venerunt notionẽ.

rentibus, existimarunt esse re vera quosdam huiusmodi Deos hominis forma prædiros. Nonnulli autem accedẽtes ad certum constantemque & ordinatum morum cœlestium, dicunt omnino Deorum noriones ex eo primũ ortas esse hominibus. Quomodo enim si quispiam sedẽs super Troianam Idam, vidisset Græcorum exercitum decenter & ordinatè in campis procedere, equites quidem primũ cum equis & curribus, deinde retrò pedites, ei omnino venisset in mentem, quòd sit aliquis qui regit ac moderatur, & militibus qui ab ipso reguntur, eum ordinem seruare imperat, nempe Nestor, aut aliquis alius ex Heroibus, qui scit & equos regere & homines scutiferos: & quomodo qui est nauis peritus, cùm primùm conspexerit nauẽ quæ secundo vento fertur, & velis bene est instructa, intelligit esse aliquẽ qui eam regit, & ad portus deducit propositos: ita qui primùm cœlũ suspexerunt, & contemplati quidem sunt Solem ab Oriente vsque ad Occidentem cursum suum veluti in stadio conficientem, stellarũ autem quasdam ordine procedentes choreas, inquirebant opificem pulcherrimæ huius ordinationis, eam coniectantes casu non accidere, sed à quadam potente natura & in quam non cadit interitus, quæ quidem est Deus. Ex recentioribus autem Stoicis dicunt nonnulli, primos, & è terra ortos homines, fuisse iis qui nunc sunt intelligentia longè præstãtiores. vt licet discere ex nostra comparatione cum veteribus. & illos Heroes, vt qui aliquem sensum habuerint, intendisse mentis aciem in diuinam naturam, & intellexisse quasdam Dei virtutes. Atque hæc quidem sunt quæ dicuntur à dogmaticis Philosophis de Deorum notione. Non existimamus autem opus esse vt aduersus ea dicamus. Varia enim & multiplex enunciatio obsignat totius veri ignorationem, cùm possint quidem esse multi modi Dei notionis, quod autem est in eis verum non comprehendatur. & tamen etiamsi ad singula pergamus literarum monimentis mandata, nihil ex iis quæ dicta sunt, inuenietur firmum ac stabile. Iam enim ij qui existimant aliquos legis latores & prudentes homines, de Diis opinionem aliis indidisse, non satis videntur id quod quæritur attingere. Quærebatur enim à quónam principio incitati homines venerũt ad existimandum esse Deos. Illi autem, cùm ambo videantur, dicũt quosdam legis latores de Diis opinionem indidisse hominibus, nescientes quòd eis maneat absurdum quod erat ab initio, cùm sit quæsiturus aliquis, Vndénam legis latores, cũ nemo prius eis Deos tradidisset, in Deorum venerũt notionem? Deinde omnes quidem homines

mines eorum habent notionem, sed non similiter & eodem modo. Sed Persæ quidem, exempli causa, ignẽ in Deos referunt: AEgyptij autem aquam: alij autem aliquid aliud eiusmodi. Esset autem absurdum, omnes homines simul collectos à legis latoribus, de Diis aliquid audiuisse. Neque enim simul mixta erant hominum genera, erantque ignota. In nauis autem Argus nauigatione, primam quæ nauigauit scapham accepimus ex histotia. At ante hæc omnia, fortasse dicet aliquis, qui erãt apud singulos legis latores & duces, eam confinxerunt notionem. & propterea alij alios esse Deos existimarunt. quod quidem est stultum. Rursus enim omnes homines communem & anticipatam de Deo habent notionem, ex qua est quoddam beatum animal, & ab interitu alienum, & in felicitate perfectũ, & in quod nullum potest malum cadere. Est autem planè à ratione alienum, omnes forte fortuna ad easdem applicari proprietates, non autem sic moueri naturaliter. Non ergo ex instituta impositione, neque vlla lata lege antiqui Deos esse acceperunt. Qui autem dicũt primos homines, cùm fuissent rectores & administratores rerum publicarum, cùm magnam sibi comparassent potẽtiam & honorem ad hoc vt pareret populus, eos post aliquod tempus, cùm è viuis excessissent, existimatos esse Deos, rursus non intelligunt quod quæritur. Illi enim qui ipsos in Deos referebant, quemadmodum acceperunt notionem Deorum, qua eos in Deorum numero habuerunt? Hoc enim prætermittitur, cùm opus habeat demõsttatione. Et alioqui non est id quod censetur probabile. Quæ enim fiunt à ducibus & principibus, & maximè falsa, solummodo simul manent cum ducibus ac ptincipibus viuentibus, cùm autem decesserint, tolluntur. Licerque multos recensere, qui vitæ quidem tempore relati sunt in Deos, post mortem autẽ ita habiti sunt contemptui, vt Deorum reprimetentur appellationes: vt Hercules Alcumenæ & Iouis filius. Erat enim quidem ab initio ei nomen Alcæus, vt aiunt. inuasit autem appellationem Herculis, qui eo tempore existimabatur Deus. Vnde etiam fama est Thebis inuentam olim fuisse statuam propriam Herculis, quæ habebat inscriptionem, Alcæus Amphitryonis, ad gratias agendas Herculi. Dicunt etiã Tyndaridas rursus vsurpasse gloriam Dioscurorum, qui putabantur esse Dij. Duo enim hemisphęria, nempe & id quod est superterram, & id quod est sub terram, sapientes eius tẽporis homines Dioscuros, id est Iouis filios dicebant. Quamobrem Poëta quoque hoc tacitè innuens, de eis dicit,

Deorũ omnes habent notionem, sed nõ eodem modo.

De Diis qualis sit hominibus notio.

Qui aliquos in Deos retulerunt, de Diis prius aliquam habebant notionem.

Hercules dictus est Alcæus qui fuit filius Amphitryonis.

Tyndaridæ vsurparunt gloriam Dioscurorum, id est, duorum Hemisphæriorum.

In Deos qui seipsos retulerunt, habiti sunt contẽptui.

Deus non est existimandus quæ vitæ prodest.

Simulachra quæ fingit Democritus, non sunt Dij.

De Deo est in hominibus notio quòd sit beatus, & ab interitu alienus, & vim maximam habeat in mũdo.

Homerus. „ *Alternisque aliâs vicibus viuunt, aliasque*
„ *Mortem obeunt, æquum Diis nanciscuntur honorem.*

Pileosque eis imponunt, & super eos stellas, tacitè innuentes constitutionem Hemisphæriorum. Illi quidem qui in honorem Deorum sic irrepserunt, propositum quodammodo obtinuerunt. Qui autem seipsos Deos pronuntiarũt, magis sunt habiti contẽptui. Qui etiam qui dicunt, quòd veteres Deos esse existimarunt, omnia quæ vitæ prosunt, vt Solem & Lunam, fluuiosque & lacus, & similia, cum eo quòd non probabilem tenent opinionem, eiusdem arguuntur stultitiæ cuius & veteres, vt suprà diximus. Non est enim consentaneum illos esse adeò insipiẽtes, vt quæ oculis cernuntur interire, Deos esse notione anticipent: aut iis quæ ab ipsis deuorantur & dissoluuntur vim diuinam tribuant. Nam aliquam quidem fortè habet rationem & terram Deam existimare, non eam essentiam quæ in sulcos proscinditur aut foditur, sed vim quæ ipsam regit & administrat, naturamque frugiferam, & re vera beatissimam. Lacus autem & fluuios, & si qua alia sua natura nobis prosint, Deos existimare, est summi stuporis & sensus vanitatis. Ita enim oporteret etiã homines, & eos maximè qui philosophantur, arbitrari esse Deos. Nobis enim prosunt & quę in ædibus sunt animantia, vasaque, & quidquid est his humilius & abiectius. Sed hæc quidem sunt valde ridicula. Dicendum est ergo non esse bonam ac rectã quæ fuit exposita sententiam. Democritus autem non est fide dignus, qui minus dubium docet per maius. Nam ad hoc quidem quòd Deorum notionem aliquo modo habuerint homines, natura dedit multas & varias occasiones, & multa adminicula. Quòd autem in aëre qui ambit sint simulachra ingẽtia & humanis formis prædita, & in summa talia qualia sibi vult effingere Democritus, est omnino eiusmodi vt admitti non possit. Eadẽ autem dici possunt etiam aduersus Epicurum, qui existimat quòd ex visis simulachrorum quæ formas habent humanas, quorum species apparet in somnis, Dij in mentem venerunt. Cur enim magis ex his, quàm ex ingentibus hominibus in mentem venerunt Dij? Et vt semel dicam, ad omnes quæ sunt expositæ opiniones licebit dicere, quòd non ex nuda & sola magnitudine animalis humana forma præditi, accipiunt homines Dei notionem, sed cum eo quòd sit beatus & ab interitu alienus, & vim maximam habeat in mundo. quæ quidem non docent à quónam principio, aut quòmodo in mentem venerit iis qui Dei primam attraxere notitiam, qui causantur visa quæ occur-

occurrunt in somnis, constantemque & pulchrum ordinem rerum cœlestium. Alij autem ad hoc quoque dicunt, quòd principium quidem notionis quòd sit Deus, ortum sit ex iis quę apparent in somnis, aut ex iis quæ contemplamur in mundo. Quòd autem Deus sit æternus, & interitui non obnoxius, & perfectus in beatitudine, hoc venit à transitu ab hominibus. Quomodo enim cùm communem hominē phantasia auxerimus, habemus notionem Cyclopis,

Quòd Deus sit, notio est ex iis quæ apparent in somnis.

Quòd Deus est æternus, etc. notio venit à transitu ab hominibus.

Homerus.

„ *Non homini similis vescenti pane, sed altæ*
„ *Rupi in sylvosis quæ est montibus, atque remota*
„ *Cernitur.*

ita cùm felicem & beatum hominem intellexerimus, aut omnibus bonis repletū, deinde ea amplificauerimus, qui est in illis summus Deus nobis venit in mentem. Et rursus, cùm veteres longæuum quempiam visione apprehendissent hominem, id auxerunt in tempus infinitum, & cùm tempori præsenti præteritum & futurum coniunxissent, & deinde in sempiternam accessissent notionem, dixerunt etiam Deum esse sempiternum. Ii qui hæc dicunt, probabilem quidem defendunt opinionem: sensim autem incidunt in eum modum qui dicitur alter per alterum, qui quidem est maximè dubius. Nam vt primum felicem & beatum intelligamus hominē, & ex eo Deum per transitionem, debemus intelligere quídnam sit felicitas, cuius participatione intelligitur beatus. & dicitur beatus Græcè εὐδαίμων, qui dæmonem seu genium bene habet affectum. Quamobrem vt hominis quidem rectè accipiamus beatitudinem, debemus prius habere Dei & dæmonis notionem. Vt autem Deum intelligamus, debemus prius habere Dei & hominis notionē. Cùm ergo vtrunque expectet ab altero notionem, id à nobis mente non potest comprehendi. Atque hæc quidem dicta sint ad eos qui quærunt quemadmodum priores homines Dei habuerunt notionem. Consequenter autem quæramus an sint Dij.

An sint Dij.

QVONIAM non quidquid mēte agitatur est particeps essentiæ, sed potest aliquid mente quidem agitari, non autem esse, vt Hippocētaurus & Scylla, oportebit post quæstionem de Deorum in mente conceptionē, etiam cōsiderare de Dei essentia. Fortasse enim stabilior ac constantior inuenietur Scepticus quàm ij qui aliter philosophantur, dicens esse Deos congruēter patriis moribus & legibus, & faciens quidquid pertinet ad eos venerandos ac colendos, quod autem

autem ad philosophicam attinet quæstionem, nihil agens temere ac præcipitanter. Atque ex iis quidẽ qui de Dei essentia considerarunt, alij quidem dicunt esse Deum, alij verò non esse: alij autem non magis esse quàm non esse. Er esse quidem plures ex Dogmaticis, & communis vitæ anticipata norio. Non esse autem qui appellati sunt ἄθεοι, & Diagoras Melius, & Prodicus Cius, & Theodorus, & permulti alii. Ex quibus dicebat quidem Euhemerus, eos qui existimãtur esse Dii, fuisse aliquos potentes homines, & ideo ab aliis relatos in numerum Deorum, visos esse Deos. Prodicus autem id quod vitæ prodest, Deum esse existimatum, vt Solem, & Lunam, & fluuios, & prata, & fructus, & quidquid est eiusmodi. Diagoras autẽ Melius, qui fuit, vt dicunt, primũ Dithyrambicus, vt si quis alius superstitio- » sus, qui etiam poësim suam ita inchoauit hoc modo: A dæmone & » fortuna fiunt omnia. Iniuria autem affectus ab aliquo qui peierau- » rat, & propterea nihil passus fuerat, eo deductus est vt diceret non » esse Deum. Critias quoque vnus ex iis qui Tyrannidem Athenis exercuerunt, videtur esse ex ordine impiorum, dicens quòd antiqui legislatores finxerunt Deum inspectorem rerum quæ bene & malè fiunt ab hominibus, vt nemo ptoximum suum clanculum iniuria afficiat, cauens ne à Deo puniatur. Disertis autem verbis ita dicit: Fuit » tempus quãdo erat hominum vita inordinata & beluina, & ministra » virium, cùm neque bonis vllum esset præmium, neque vllum malis » supplicium. Deinde mihi videntur homines leges tulisse quæ pœnas » irrogarent, vt tyrannus esset Iustitia, & ancillam haberet Contume- » liam. Multabatur autem si quispiam peccaret. Deinde quoniam le- » ges quidem ipsos eò adducebant vt palam scelera non admitterent, » clanculum autem ea admittebant, tunc mihi videtur vir aliquis inge- » niosus & prudens cognouisse quòd operæpretium faceret, si inter » mortales inuenisset quemadmodum malis metus esset incutiendus » etiam si clam agerent, aut dicerent, aut cogitarent. Hinc Deum in- » troduxit, nempe quòd sit Deus minimè interitui obnoxia vigens vi- » ta, menteq́ue audiens & aspiciens, cogitansq́ue, & hæc attendens, & » diuinam gestans naturam. A quo audirur quidem quidquid dictum » est inter homines: quidquid autem fit, videre poterit. Si quis autem » apud se tacirus aliquid cogitet mali, hoc Deos nõ latebit. inest enim » prudentia. Hæc autem dicens, induxit documentum longè iucun- » dissimum, nempe falsa oratione tegere veritatẽ. Semper autem hic » dicebat Deos, vt maximè terreret homines eo ducens. Vnde præsciuit

Deos non esse quinam dicãt, quos vocamus ἄθεος.

Euhemerus dicebat fuisse Deos aliquos potentes homines.

Prodicus dicebat existimatum esse Deum id quod prodest hominit.

Diagoras Melius cur dixerit non esse Deum.

Critias Tyrannus dicebat legislatores finxisse Deum inspectorem, vt cauerẽt qui malè agebãt ne à Deo punirentur.

Documentum iucundissimũ, falsa oratione tegere veritatem.

„ uit timores esse mortalibus, laboresque & afflictiones calamitosæ „ vitæ ex supemo circuitu, vbi vidit esse fulgura, & horrendos sonos „ tonitrui, & stellatum cœli corpus, affabre factum & varium opus sa„ pientis artificis: vnde & candens procedit astri globus, humidusque „ in terram imber proficiscitur. Ad hos timores reduxit homines, per „ quos verbis Dæmonem pulchrè & in decenti loco fecit habitare: ini„ quitatem autem extinxit legibus. Et cùm pauca adiecisset, subiunxit: „ Sic autem primum arbitror aliquem persuasisse mortalibus vt existi„ marét esse genus Dæmonum. Cum his autem hominibus congruit etiam Theodorus Atheos, & vt nonnulli sentiunt, etiam Protagoras Abderitanus, cùm ille quidem in opere quod inscripsit de Diis, quæ apud Græcos in Deos sunt relata variè confutauerit. Protagoras au„ tem disertis verbis scripserit. De Diis autem neque an sint, neque „ quales sint possum dicere. Multa enim sunt quæ me prohibent. Quã ob causam cùm eum capitis damnassent Athenienses, fugiens in mari periit naufragio. Meminit autem huius historiæ Timon quoque Phliasius in secundo libro eorum quos inscripsit σίλλους, id est, Sales seu scommata, hæc referens:

Theodorus ἄθεος.
Protagoras Abderitanus.
Timon Phliasius de Protagora quid scripserit.

„ *Persuasit qui Protagoræ, cui lingua diserta,*
„ *Iucunda & prudens, satis atque volubilis. O si*
„ *Possem eius cinerem tetris immittere scriptis,*
„ *Qui scripsit se nec nouisse Deos, neque quales,*
„ *Aut quinam ij essent vnquam potuisse videre.*
„ *Obseruans æqui. Sed ei non profuit istud.*
„ *Namque fuga sibi consuluit, ne frigida potans*
„ *Pocula Socratica, Ditis penetralia adiret.*

Epicurus autem, vt nonnullis videtur, quod ad vulgus quidem attinet, relinquit Deum. quod autem attinet ad rerum naturam, nequaquam. Non magis autem esse quàm non esse Deos, per parem vim aduersantium orationum dixerunt Sceptici. Hoc autem sciemus, si quæ vtrinq; fiunt argumenta breuiter persequamur. Qui ergo Deos esse censent, quatuor modis conantur probare propositum. Quorũ vnum quidem est, consensus omnium hominum: secundum autem, ordo mundi & distributio: tertium autem, absurda quæ consequuntur iis qui Deum tollunt: quartum autem & vltimum, ablatio rationũ quæ obiiciuntur. Ex communi quidem notione, dicentes, quòd omnes homines tam Græci quàm Barbari Deum esse existimãt. & ideo communi consensu quidem sacrificant & vota concipiunt, Diisque

Epicurus Deos non esse sensit.
Sceptici non magis esse quã non esse Deos asserunt.
Deos esse quatuor modis probatur.
Deum esse et communis notio & omniũ hominum consensus.

L templa

templa excitant. Alij autem aliter hæc faciunt, vt qui hoc quidem communiter habeant persuasum aliquid esse Deum, de eius autem natura non eandem anticipatam habeant notionem. Si autem falsa esset eiusmodi anticipata notio, non omnes sic cōsentirent. Sunt ergo Dij. Nam alioqui falsæ opiniones, & quæ sunt ad tempus naturę, non vlterius extenduntur, sed simul excedunt cum illis quorum causa conseruabantur: vt homines honore afficiunt Reges, sacrificiisque atque aliis ritibus & ceremoniis, quibus Deos prosequūtur. Sed hæc ad illos ipsos vsque conseruant. cùm autem è viuis excesserint, relinquunt tanquam quædam nefaria & impia. Deorum autem notio, & fuit ab æterno, & permanet in æternum, vt cui ea ipsa quæ fiunt ferant testimonium, vt est consentaneum. Verumenimuero si vulgi & imperitorum relinquenda est opinio, credendum autem est viris doctis & pręclaris, licet videre Poëticam nihil magnum nec pręclarum efferre, in quo non sit Deus, à quo dependet rerum quæ fiunt vis & potestas: vt apud Homerum Poëtam in bello quod scripsit Græcorum & Troianorum. Licet autem videre etiam Physicam consonare cū Poëtica. Pythagoras enim & Empedocles, & Ionici, Socratesq́; & Plato & Aristoteles, & Stoici, & fortasse etiam ij qui sunt ex hortis, vt testātur Epicuri electæ dictiones, Deum relinquunt. Quomodo ergo si quæreremus de aliquibus quæ cadunt sub aspectum, meritò iis crederemus quibus visus est acutissimus: ita considerantes de aliquibus quæ cōtemplatur ratio, non aliis debemus credere, quàm iis quibus est acutum ingenium, & perspicax ratio: cuiusmodi sunt Philosophi. Sed aduersarij respondere solent ad obiectionem, quòd etiam de iis quæ esse apud inferos fertur in fabulis, habent omnes homines communem notionem, & pro se habent consensum Poëtarum, & de his magis quàm de Dijs. Sed non dixerimus ea esse vera quæ feruntur in fabulis, non intelligētes, primùm quidem, quòd accidit vt non solùm ea quæ finguntur in fabulis, sed etiam communiter omnis fabula, contineat in se repugnantiam, & quod non potest fieri.

Poëtica nihil præclarū edit in quo non sit Deus.

Physica Deos esse censet.

De inferis habent omnes cōmunem notionem.

Fabula continet in se repugnantiam, & impossibilitatem.

Hom. Odyss. λ. quē secutus est Virgilius.

Tityi supplicium fabulosum.

» *Necnon & Tityon terræ omnipotentis alumnum*
» *Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus*
» *Porrigitur: rostroque immanis vultur obunco*
» *Immortale iecur tundens, fœcundáque pœnis*
» *Viscera, rimaturq́; epulis, habitatq́; sub alto*
» *Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.*

Ille

» *Ille tamen manibus non ſe defendere tentat.*
» *Nam Latona ab eo ſtuprum paſſa eſt Iouis vxor.*

Nam ſi Tityus quidem erat inanimus, quomodo cùm nullum haberet ſenſum, ſubibat ſupplicium? Si autem habebat animam, quomodo mortem obierat? Et rurſus quando dicitur,

Hom. Odyſſ. Tantali fabuloſum ſupplicium.

» *Tantalus eſt à me viſus, qui ſæua ferebat*
» *Tormenta in fluuio ſtans, eius qui propè mentum*
» *Tangebat. ſitiens miſer hunc captabat, at ipſum*
» *Prendere non poterat fugientem. nec bibere illi*
» *Conceſſum eſt, lymphæ cùm ſe incuruaret ad hauſtum.*
» *Nam cùm captaret, ſolum irrorata receſſit.*
» *Pro pedibus nigra at terra apparebat, erántque*
» *Dæmonis arentes fauces.*

Si enim nunquam guſtabat humorem & alimentum, quomodo permanebat, non autem interibat egeſtate & penuria rerum neceſſariarum? Si autẽ erat immortalis, quomodo eſt eiuſmodi? pugnat enim natura immortalis cum tormentis & doloribus. nam quidquid dolet, eſt mortale. Sed fabula quidem ſic in ſe continet ſui confutationem. Sed non eſt huiuſmodi de Diis concepta opinio, neque vllam ſuſcipit repugnantiam, ſed cernitur conuenire cum iis quæ fiunt. Neque enim licet animas ſuſpicari deorſum ferri. Nã cùm ſint ſubtiles, & non minus igneæ quàm ſpirituales, ſua leuitate magis feruntur in loca ſuperiora. Quinetiam per ſe permanent. neque, vt dicebat Epicurus, ſolutæ à corporibus diſperguntur inſtar fumi. neque enim erat prius corpus quod eas ſecerneret: ſed ipſæ erãt cauſæ corpori vt ſimul manerent: ſed multo magis ſibiipſis. Cùm eæ itaque fuerint extra Solis tabernaculum, habitant locum qui eſt ſub Luna. & hinc propter puritatem aëris accipiunt maius tempus ad permanendum: & vtuntur alimento conuenienti, nempe exhalatione ex terra, vt cætera aſtra. nec habent in iis locis quòd eas ſit diſſoluturũ. Si ergo permanent animæ, fiunt eædem quæ Dæmones. Si autem ſunt Dæmones, dicendum eſt eas quoque eſſe Deos, earum eſſentiæ minimè nocente anticipata notione de iis quæ fabuloſè narrantur apud inferos. Atque ea quidem quæ ex communi & conſentiẽte de Deo opinione ſumitur ratio, eſt huiuſmodi. Conſideretur autem ea quoque quæ ſumitur ex ornatu ambeuntis aëris. Eorum ergo quæ ſunt eſſentia, inquiunt, cùm ex ſe ſit immobilis & nulla figura prædita, debet moueri & figurari ab aliqua cauſa. & ideo quomodo cùm

Animæ non feruntur deorſum.

Animæ per ſe permanent.

Animæ aluntur exhalatione ex terra.

Animæ eædẽ quæ Dæmones.

Deũ eſſe probat mundi ordo et ornatus.

conſpe-

Causa quæ mundū mouet & ornat, mundum peruadit vt nos peruadit anima.

Est aliqua vis æterna quæ mouet materiam.

Diuina natura gignit homines.

Corpora quotuplicia sint.

Corpora vnita quæ sint.

Corpora compacta quæ sint.

Corpora ex distantibus & disiunctis.

Mundus est corpus vnitū.

conspeximus aliquod pulchrum & affabre factū opus, desideramus eius scire artificem, vtpote quòd materia sit per se immobilis: & ideo vniuersorum contemplantes materiam moueri, esseque & formatā & ornatam, iure considerauerimus causam quæ eam mouet, variisq; & multiplicibus eam formis exornat. Probabile est autem eam non esse aliquid aliud quàm vim quandam quæ per ipsam peruasit, quomodo per nos peruadit anima. Hæc ergo vis aut est per se mobilis, aut ab alia vi mouetur. Et si ab alia quidem mouetur, fieri non potest vt moueatur altera, nisi moueatur ab alia. quod quidem est absurdū. Est ergo vis aliqua per se mobilis, quę est diuina & æterna. Aut enim mouebitur ab æterno, aut ab aliquo tempore. Sed ab aliquo quidem tempore non mouebitur. Nulla enim erit causa vt ea moueatur ab aliquo tempore. est ergo vis æterna quæ mouet materiam, & quæ ordinatè eam deducit ad ortus & mutationes. Ea itaque est Deus. Præterea quod gignit id quod est rationis particeps & prudens, omnino rationis particeps fuerit & prudens. Vis autem de qua prius diximus, natura habet insitum vt construat homines. erit ergo rationis & prudentiæ particeps, quod quidem est diuinæ naturæ. Sunt ergo Dij. Et ex corporibus alia quidem sunt vnita: alia autem ex iis quæ compinguntur: alia autem ex distātibus ac disiunctis. Sunt ergo vnita quidem quæ ex vno continentur habitu, vt sunt plantæ & animātia. Ex his autem quæ compinguntur, sunt ea quæ constant ex iis quę iuxta sita sunt, & ad vnum tendunt caput, vt catenæ, & turriculæ, & naues. Ex distantibus autem, quæ sunt composita ex disiunctis & separatis, & per se subiectis, vt exercitus, & greges, & chori. Quoniam igitur mundus est corpus, aut est corpus vnitum, aut ex iis quæ compinguntur, aut ex distantibus. Sed neque ex iis quæ compinguntur, neque ex distantibus, vt ostendimus ex iis quæ in ipso per consensum accidunt. Nam in Lunæ incremento & decremento, multæ animantes terrestres & marinæ decrescunt & augentur. aquarumque refluxus & inundationes fiunt in aliquibus partibus maris. Similiter autem & in aliquo ortu & occasu stellarum, accidūt mutationes ambeuntis aëris & variæ cōuersiones, aliquando quidem in melius: aliquando verò pestilentes. ex quibus est perspicuum, quòd mundus est aliquod vnitum corpus. In iis enim quæ constant ex iis quæ compinguntur, aut quæ sunt distantia, partes minimè inter se afficiuntur per consensum. siquidem cùm in exercitu omnes fortè perierint milites, nihil ex impertitione videtur pati is qui saluus euasit. In iis autē quæ

quæ sunt vnita, est quædam affectio per consensum, siquidem scisso digito totum corpus simul afficitur. Vnitum est ergo corpus etiam mundus.

In corporibus vnitis est affectio per consensum.

Sed quoniam ex vnitis corporibus alia quidem continentur à solo habitu, alia autem à natura, alia verò ab anima: & ab habitu quidem, vt lapides & ligna: à natura autem, vt plãtæ: ab anima autem, vt animantia: omnino mundus quoque ab aliquo ex iis continetur.

Corpora vnita continentur, vel ab habitu, vel à natura, vel ab anima.

Et à solo quidem habitu minimè potest contineri. Nam quæ ab habitu continentur, nullam mutationem suscipiunt & conuersionem quæ sit alicuius momenti: vt ligna & lapides, sed solùm eam patiuntur affectionem quæ est ex relaxatione & ex cõpressione. Mundus autem suscipit magnas & magni momenti mutationes, cùm aër quidem qui ambit, sit aliquando frigidus, aliquando verò calidus, & aliquando quidem siccus, aliquando verò humidus, aliquando verò aliter alteratus à motu cœlestium. Non ergo à solo habitu continetur mundus. Si autem ab eo non continetur, omnino continetur à natura. Quæ enim continentur ab anima, à natura longè prius continebantur. Necesse est ergo eum contineri ab optima natura, quandoquidem omnium continet naturas. Quæ autem continet naturas omnium, eas quoque continet quæ sunt participes rationis: Sed & quæ continet naturas participes rationis, ea est omnino rationis particeps. Neque enim fieri potest vt totum parte sit deterius. Sed si est optima & præstantissima natura quæ mundum administrat, ea est & intelligens & bona & immortalis. Cùm autẽ sit eiusmodi, est Deus. Sunt ergo Dij.

Mundus continetur ab optima natura, quæ est animata & particeps rationis.

Deus est optima & præstãtissima natura quæ mundum administrat.

Et si in terra & mari, cùm magna sit crassitudo, multa consistunt animantia, quæ animalem & sentientem participant facultatem, est longè probabilius in aëre, qui habet longè plus puritatis & sinceritatis quàm terra & aqua, esse animata & mente prædita animantia. Cui rei congruit, quòd Dioscuri sunt boni quidam Dæmones seruatores nauium, & quod scriptum est;

Animantia in aëre.

Dioscuri boni Dæmones seruatores nauium.

„ *In tellure alma ter nam sunt millia dona,*
„ *Quæ seruant homines, nec sunt obnoxia morti.*

Sed si est probabile animantes esse in aëre, est omnino consentaneũ in æthere quoque esse naturam animantium. Vnde etiam sunt homines intelligẽdi facultatis participes, vt qui illinc eam hauserint. Cùm sint autem ætherea animantia, & videantur terrestribus longè antecellere, quòd in ea nõ cadat nec interitus nec ortus, dabitur quoque esse Deos qui hac in re non differunt.

Animãtia sunt in æthere.

In æthere sunt Dij.

Cleanthes autem sic rogabat, Si est natura melior ac præstantior, erit etiam aliqua optima

Si animal aliquod est animalium præstãtissimum, id sit Deus: necesse est, secundum Cleanthem.

ac præstãtissima natura. Et si ergo est animal animali melius & præstantius, erit aliquod animal optimum & præstantissimum. ea enim suapte natura non cadunt in infinitum, vt neque natura poterat in infinitũ augeri in melius, nec anima, nec animal. Atqui animal est animali præstantius, vt equus testudine, & taurus asino: omnibus autem terrestribus animantibus, & corporis & animæ affectione homo est melior ac præstantior. erit ergo animal optimum & præstantissimũ. Non potest autem homo esse animal præstantissimum & optimum. vt iam per vitium ingreditur, si non omni, plurimo quidem certè tẽpore. Nam si aliquando consequatur virtutem, serò & in vitæ occasu eam consequitur. estque caducum & imbecillum, & quamplurimis egens auxiliis & adminiculis, nempe alimento & vestimento; & aliis quæ sunt necessaria ad gerendam curam corporis, quod instar alicuius sæui tyranni nobis præest, & quotidianum tributum exigit, morbosque & mortem minitatur, nisi exhibuerimus quo se lauet, & vngat, amiciat & nutriat. Quamobrem neque perfectum animal est homo, sed imperfectum & à perfecto multum separatum. Quod autem est perfectum optimumque ac præstantissimum, est quidem homine melius ac præstantius, & omnibus virtutibus absolutũ & consummatum, & in quod nullum malum potest cadere. Hoc autem à Deo non differet. Est ergo Deus. Et sic quidem Cleanthes. Rogauit quoque Socraticus Xenophon orationem ad probandum esse Deos, Socrati tribuens probationem quærenti apud Aristodemum his verbis:

Mundum esse animatum, & intelligentia præditũ, & ideo Deum, quomodo probet Xenophon.

» Dic mihi, ô Aristodeme, sunt ne quos habuisti in admiratione propter sapientiam? Certè, inquit. Quínam sunt isti? Propter Poëticam quidem Homerum habui in admiratione: propter artem autem statuariam, Polycletum: propter picturam verò, Zeuxim. An non autem eos probas ac commendas, propterea quòd quæ sunt ab eis constructa, excellenter & affabrè sint fabricata? Maximè, inquit. Si ergo Polycleti statua fieret animata, an non longè amplius probares artificem? Certè. Videns ergo statuam quidem, diceres eam ab aliquo artifice fabrefactam: videns autem hominem & rectè moueri, & corpore pulchrè esse exornatum, an nõ existimas esse fabrefactum ab aliqua excellenti intelligentia? Deinde autem videns posituram & vsum partium, primùm quidem quoniam erectum fecit hominem, dedit illi oculos, vt videret quæ sunt aspectabilia: auditum autem, vt audiret audibilia: odoratus autem quísnam esset vsus, nisi addidisset nares? & saporum similiter, nisi effecta esset lingua quæ

eos

» eos agnoſceret ac diſcerneret? idque cùm ſcias, quòd terræ in cor- » pore exiguam habes partem, cùm ea ſit ampla ac lata, & parum hu- » moris, cùm is ſit plurimus, ignisque & aëris ſimiliter. Mentem autem, cũ nuſquam eſſet, vndénam fortunate videris arripuiſſe? Atque talis quidem eſt oratio Xenophontis, quæ vim habet inducentẽ hoc modo, quòd cùm terræ plurimum ſit in mundo, eius modicam habes partem. Eſt ergo mundus mente præditus & intelligẽs, & ideo Deus.

Mẽtem homo nõ haberet, niſi mundus eſſet mente præditus.

Detorquent autem quidem comparando orationem, mutantes eius propoſitiones, & dicunt. Cùm ſit plurimum terræ in mundo, eius paruam habes partem. Sed & cùm multus humor ſit in mundo, eius paruam habes partem, & etiam aëris & ignis. Ergo & cùm multa ſit bilis in mundo, eius modicam habes partem, & phlegmatis & ſanguinis. Hinc ſequetur quòd mundus quoque ſit bilis efficiens, & procreator ſanguinis. quod quidem eſt abſurdum. Illi verò reſpondent & dicunt comparationem eſſe diſſimilem ei quod dicit Xenophon. Nam ille quidem quæſtionem agitat in ſimplicibus & primis corporibus, vtpote terra & aqua, aëreque & igne. Illi autem vtentes comparatione, tranſilierunt ad ea quæ ſunt concreta. Bilis enim & ſanguis & omnis humor qui eſt in corporibus, non eſt primum & ſimplex, ſed conſtans & cõpoſitum ex primis & elementaribus corporibus. Licet autem ſic quoque eandem rogare orationem: Si non eſſet in mundo aliquid terreſtre, nec aliquid terreſtre eſſet in te. & ſi in mundo non eſſet aliquid humidum, nec in te eſſet aliquid humidi. & ſimiliter in aëre & igne. Ergo & ſi non eſſet aliqua mens in mundo, neque vlla mens in te eſſet. Eſt autẽ in te mens aliqua. ergo eſt etiam in mundo. Et ideo mundus eſt mente & intelligentia præditus. Cùm ſit autem mente & intelligentia præditus, eſt etiam Deus. Eandem autem vim habet etiam quæ hoc modo ſe habet oratio: Num ſi videris effigiem pulchrè & affabre factam, dubitaueris an mens hoc effecerit artifex, an nec te tenueris quò minus tale quid ſuſpiceris, adeò vt admireris operis & artis excellentiam? Num ergo externam huius videns figuram, fers teſtimonium ei qui condidit, & dicis eſſe aliquem opificem: in te autem videns imaginem quæ tam variis modis cuiuis antecellit imagini & picturæ, cùm ea cadat ſub intelligentiam, caſu eam exiſtimas eſſe factam, non autem ab aliquo opifice qui præſtantem vim habet & ſapientiam, qui non alibi verſatur quàm in mundo eum adminiſtrans, & quæ in eo ſunt gignens & augens? Is autem eſt Deus. Sunt ergo Dij. Zeno autem

Deus cognoſcitur ex ea quæ eſt in nobis imagine.

Mundus cõtinens seminarias rationes animalium ratione præditorum, est particeps rationis.

tem Citticus, à Xenophonte accepta occasione, sic interrogat:
» Quod emittit semen eius quod est particeps rationis, est ipsum quo-
» que rationis particeps. Mundus autem emittit semen eius quod est
» particeps rationis. est ergo mundus rationis particeps. Cùm quo si-
mul infertur eius quoque essentia. Est autem interrogationis euidẽs
probabilitas. Cuiusuis enim naturæ & animæ principium motus, vi-
detur oriri ab ea facultate quę tenet principatum in anima. & omnes
quæ ad totius partes emittuntur facultates, emittuntur ex præcipua
facultate animæ tanquam ab aliquo fonte. Quo fit vt omnis vis &
facultas quæ est in parte, sit etiam in toto, propterea quòd distribua-
tur à præcipua quæ est in ipsa facultate. Vnde qualis est pars faculta-
te, tale longè prius est totum. Et ideo si mundus emittit semen ani-
malis ratione præditi, non sicut hominem æstu quodam & feruore:
sed quatenus continet semina animalium præditorum ratione, con-
tinet vniuersum. Non vt diximus vineam continere acinos, hoc
est per circunscriptionem, sed quia seminariæ rationes animantium
participum rationis in eo continentur. Quo fit vt sit tale id quod di-
citur: Mundus continet seminarias rationes animalium participum
rationis. est ergo mundus particeps rationis. Et rursus dicit Zeno:
Si quod est particeps rationis, est melius ac præstantius eo quod est
illius expers: est ergo mundus particeps rationis. Et similiter in eo
quod est mente præditum, & in eo quod est inanimum. Nam quod
est mente præditum, est melius ac præstantius eo quod non est prę-
ditum. & animatum est inanimo melius ac præstantius. Nihil est au-
tem mundo melius ac præstantius. Mente ergo præditus & anima-
tus est mundus. Est autem apud Platonem quoque eiusmodi pote-
» state oratio, eo scribente his verbis: Dicamus quámnam ob causam
» ortum & hanc vniuersitatẽ condiderit qui condidit. Bonus erat. Bo-
» no autem inest nulla de vlla re inuidia. Cùm autẽ esset ab ea remo-
» tus, omnia maximè voluit sibi fieri similia. Hoc autem ortus & mun-
» di præcipuum principium accipiens à viris prudentibus rectissimè
» acceperis. Deinde cùm pauca subiunxisset, infert dicens: Propter
» hanc autem considerationem, mentem quidem in anima, animam
» verò in corpore constituens, vniuersitatem est fabricatus, efficiens
» vt optimum & præstantissimum opus esset secundum naturam pul-
» cherrimum. Ratione ergo probabili & verisimili dicendum est hunc
» mundum esse animal animatum, & re vera mente præditum, pro-
» pterea quòd factus sit Dei prouidentia. Vi autem ac potestate eandẽ
quam

Plato in Timæo.

Mundus animal animatum secundum Platonem.

quam Zeno protulit orationem. Hic enim dicit vniuersum esse pulcherrimum opus effectum secundum naturam, & probabili ac verisimili ratione esse animal, animatum,& intelligentia ac ratione præditum. Sed Alexinus quidem cum Zenone comparando conflictabatur hoc modo: Poëticum est melius ac præstantius non poëtico, & grammaticum non grammatico. & quod consideratur conueniēter aliis artibus, est melius ac præstantius eo quod non est huiusmodi. Poëticum ergo & grammaticum est mundus. Cui comparationi occurrentes dicunt Stoici, quòd Zeno accepit id quod est omnino melius ac præstantius, nempe rationis particeps, eo quod est expers rationis: & intelligentia præditum eo quod non est præditum: & animatum inanimo. Non ita autem Alexinus. Non enim est omnino poëticum melius ac præstantius non poëtico: & grammaticum non grāmatico. quo fit vt in orationibus magna cernatur differētia. Ecce enim Archilochus cùm sit poeticus, non est melior ac præstātior Socrate non poëtico: & Aristarchus cùm sit grammaticus, non est melior ac præstantior Platone non grammarico. Præterea à mundi quoque motu conantur probare quòd sint Dij,& Stoici, & qui cum iis consentiunt. Quòd enim moueatur mundus, cōfitebitur quilibet ad hoc inductus. Aut ergo mouetur à natura, aut suo arbitratu, aut vertigine ac necessitate. Sed à vertigine quidem & necessitate non est consentaneum. Aut enim est ordinata vertigo aut inordinata. Et si est quidem inordinata, non poterit aliquid mouere ordinatè. Si quid autem mouetur cum ordine & consensu,erit diuina. Nunquam enim totum moueret ordinatè & salutariter, si non esset mente prædita & diuina. Si sit autē eiusmodi,non erit amplius vertigo. ea enim res est inflexibilis & breuis temporis. Quamobrem à necessitate & vertigine moueri non potest mundus, vt dicebat Democritus. Sed neque natura quæ cadit sub visionem, quandoquidem intelligens menteque prædita natura, est ea melior. cernuntur autem huiusmodi naturæ contineri in mundo. Necesse est ergo eam quoque naturam habere mente præditam & intelligentem, à qua mouetur ordinatè, quæ certè est Deus. Ea quidem certè quæ sua sponte mouentur opera, sunt magis admirabilia quàm ea quæ non sunt huiusmodi. Archimedis quidem certè sphæram contemplantes valde obstupescimus, in qua mouetur Sol & Luna & reliqua astra, non ligna admirantes, nec eorum motum, sed artificem & causas quæ mouēt. Vnde quò quæ sentiunt sunt magis admirabilia iis quæ nō sentiunt, eo sunt magis

Alexini cum Zenone conflictatio de mundo ratione prædito.

Deum esse, à mundi motu probant Stoici.

Opera quæ sua sponte mouētur, sunt magis admirabilia quàm ea quæ non sponte mouentur.

Archimedis sphæra.

Rerum admirabilium causa est magis admirabilis.

magis admirabiles causæ quæ ea mouent. Quoniam enim equus est arbore ac planta magis admirabilis: & causa quæ mouet equum, est magis admirabilis quàm causa plantæ: & quoniam elephantus est equo magis admirabilis, causa quoque quæ mouet elephantum, tantam molem portans, est equi causa admirabilior. His autem omnibus, summa ratione, Solis quoque & Lunæ & stellarum, & ante ea, mundi natura, quæ est etiã eorum causa, est admirabilior. Nam partis quidem causa non extenditur ad totum, nec est eius causa. Causa autem totius extenditur ad partes. Quamobrem est magis admirabilis quàm causa partis. Quare cùm mundi natura sit causa totius mundi ornatus & dispositionis, erit etiam causa partium. Quod si ita est, ea est optima ac præstantissima. Si est autem optima ac præstantissima, est ratione & mente prædita. Præterea est etiam æterna. Ea autem natura est eadem quæ Deus. Est ergo Deus. Ad hæc accedit, quòd in omni corpore quod multas habet partes & regitur secundũ naturam, est aliquid quod dominatur. Qua ratione in nobis quidem in corde id esse censetur, aut in cerebro, aut in aliqua alia parte. In arboribus autem & plantis non itidem: sed in nonnullis quidem in radicibus, in aliis autem in coma, in aliis autem in ligni corde seu medulla. Quamobrem cùm mundus regatur à natura, vt qui constet ex multis partibus, est aliquid in eo quod dominatur, & quod incipit motum. Fieri autem non potest vt sit aliquid eiusmodi, nisi rerum quæ sunt natura, quæ quidem est Deus. Est ergo Deus. Sed dicent forte aliqui, quòd hac ratione cõtingit vt terra maximè principatum obtineat & dominetur in mundo: & aër magis obtineat principatum & dominetur. nam absque eo fieri non potest vt constet mundus. Quamobrẽ & terram & aërem dicemus esse Deum. quod quidem est stultum, ac perinde ac si dicas murum maximè dominari & principatum obtinere in domo. absque eo enim fieri non posse vt consistat domus. Quomodo enim hic re vera fieri non potest vt absque muro consistat domus, non tamen præstat & est melior domus eius domino: ita etiam in mundo fieri quidem non potest vt absque terra & aëre constet vniuersitas, ea tamen non sunt præstantiora natura quæ mundum regit & administrat, quæ quidem non differt à Deo. Est ergo Deus. Atque huiusmodi quidem est genus orationũ. Deinceps autẽ consideremus etiam modum absurdorum quæ sequuntur apud eos qui Deos tollunt de medio. Nam si non sunt Dij, ne religio quidem est solùm ex virtutibus. Est enim religio, scientia cultus

Mundi causa est cæteris magis admirabilis.

In corpore quod regitur secundum naturam, est aliquid quod dominatur.

Si Dij nõ sint, non est religio.

cultus Deorum. eorum autem quæ non ſunt, nullus poteſt eſſe cultus. Vnde eius nulla erit ſcientia. & vt fieri non poteſt vt Hippocentaurorum colendorum vlla ſit ſcientia, cùm non ſint Hippocentauri: ita nec colendorum Deorum vlla erit ſciētia ſi non ſint Dij. Quamobrem ſi non ſint Dij, non eſt religio. Eſt autem religio. dicendum eſt ergo Deos eſſe. Et rurſus ſi non ſunt Dij, non eſt ſanctitas, vt quę ſit iuſtitia aduerſus Deos. Eſt autem ex communi omnium hominū anticipata notione ſanctitas, quatenus eſt etiam aliquid ſanctum: eſt ergo Deus. Quòd ſi non ſunt Dij, tollitur ſapientia rerum diuinarū & humanarum ſcientia. Et quomodo nulla eſt ſcientia rerum humanarum & Hippocentaurearum, propterea quòd ſunt quidem homines, non ſunt autem Hippocentauri: ita nulla erit ſcientia rerum diuinarum & humanarum, ſi ſint Dii, nō ſint autem homines. Abſurdum eſt autem dicere non eſſe ſapientiam: abſurdum eſt ergo etiam cenſere Deos non eſſe. Præterea ſi iuſtitia eſt introducta ex hominum inter ſe & cum Diis coniunctione, ſi non ſunt Dii, neque conſiſtet iuſtitia. quod quidem eſt abſurdum. Atque Pythagoras quidem & Empedocles & Italicorum Philoſophorum caterua, dicunt non ſolùm eſſe nobis inter nos aliquam & cum Diis coniunctionem, ſed etiam cum brutis animantibus. Eſt enim vnus ſpiritus, qui inſtar animæ totum mundum peruadit, & nos illis vnit. Quamobrē & ea occidentes, & earum carnibus nos alentes, iniutiam faciemus, & nos impiè geremus, vt qui cognatos interimamus. Hinc ſuadebant hi Philoſophi abſtinere ab animatis, & impios eſſe dicebant homines, qui

Si non ſunt Dii, non eſt ſanctitas.

Si nō ſunt Dij, tollitur ſapientia.

Si nō ſunt Dij, nō eſt iuſtitia.

Cum brutis eſt nobis aliqua cōiunctio.

Animalia nō occidenda nec ſacrificanda.

„ *Rubra Deûm calida faciunt altaria cæde.* — Empedocles.

Et alicubi dicit Empedocles:

„ *Non deſiſtetis crudelem admittere cædem?*
„ *Pulchrûm ne afflicta ſic vos diſcerpere mente*
„ *Inter vos, forma mutata namque parentes*
„ *Charos occidunt natos permulta precati*
„ *Stulti. aliique Ioui facientes ſacra precantur.*
„ *Aſt alius non exauditus in ædibus iſtum*
„ *Occidit clamans, miſeras epulaſque parauit.*
„ *Atque pater nati crudeli cæde perempti,*
„ *Et matrum nati carnes in viſcera condunt.*

Hæc quidem ſuadebant Pythagorei errantes. Non enim ſi eſt ſpiritus per nos & illos peruadens, protinus eſt nobis aliqua iuſtitia cum brutis

Iuſtitia nō intercedit nobis cum brutis, vt neque cū plantis.

brutis animantibus. Ecce enim & per lapides & per plantas peruadit quidem ſpiritus, adeò vt nos ipſis vniamur: nullum tamen nobis ius intercedit cum plantis & lapidibus. Sed nec iniuriā facimus eiuſmodi corpora ſcindentes & ferra diſſecantes. Quid eſt ergo, inquiūt Stoici, homines habere iuſtitiam aliquam & coniunctionem inter ſe & cum Diis? Non quatenus eſt ſpiritus qui omnia permeat, quoniā conſeruaretur nobis ius aliquod etiam cum brutis: ſed quoniam habemus rationē quæ inter nos & ad Deos porrigitur. cuius cùm bruta nullam habeant partem, nullum ius poſſunt habere nobiſcum. Quamobrem ſi intelligitur iuſtitia ex quadā hominum inter ſe coniunctione, & hominum cum Diis, oportebit, ſi non ſunt Dii, ne eſſe quidem iuſtitiam. Eſt autem iuſtitia. dicendum eſt ergo eſſe Deos.

Iuſtitiam homines habere cum Diis quid ſit.

Ad hæc accedit, quòd ſi non ſunt Dii, nec eſt diuinatio, quæ eſt ſcientia contemplans & interpretans ſigna quæ à Diis dantur hominibus, ſed nec quæ ex diuino fit afflatu, nec quæ ex aſtris, nec quę ex oratione, nec quæ ex ſomniis fit prædictio. Abſurdum eſt autem rerum tan tam tollere multitudinem quæ iam creditur apud omnes homines. Sunt ergo Dii.

Si nō ſunt Dij, non eſt diuinatio.

Zeno autem hanc quoq; rogabat orationem: Deos iure quiſpiam honorauerit. Sunt ergo Dij. Cuius orationis ſimilitudini congruenter quidem dicunt: Sapientes iure quiſpiam honorauerit. Qui autem non ſunt, iure non honorauerit. Sunt ergo ſapientes. Quod quidem non placuit Stoicis, cùm ex eorum ſententia hactenus inueniri non potuerit ſapiens. Adductæ autem ſimilitudini occurrens Diogenes Babylonius, dicit ſecundam propoſitionē orationis Zenonis talem eſſe poteſtate: Eos autem quibus non eſt innatum vt ſint, non iure quiſpiam honorauerit. Nam ſi hoc ſumatur, eſt perſpicuum quòd ſunt Dij natura. Si autem hoc eſt, iam ſunt. Nam ſi ſemel aliquando fuerunt, nunc quoque ſunt. vt ſi fuerunt atomi, nunc quoque ſunt. in eos enim non cadit ortus & interitus conuenienter notioni corporum. & ideo illationem colliget oratio. Sapientes autem, non, quoniam eis innatum eſt vt ſint, iam ſunt etiam. Alij autem dicunt primam Zenonis propoſitionem, nempe, Deos iure quiſpiam honorauerit, veram eſſe: alteram autem non itidem. Sumi autem primam. quod quidem erit falſum in ſapientibus. Atque hæ quidem ſunt, & huiuſmodi, quæ & apud Stoicos, & eos qui ſunt aliarum ſectarum, adducuntur rationes ad probādum quòd ſint Dij. Quòd autem nec propterea deſint paris momenti ad perſuadendum rationes, iis qui dicunt non eſſe Deos, proximè eſt oſtendendum. Si

Ab honore qui Diis exhibetur, probatur eſſe Deos.

quidem

quidem sunt Dii, sunt animalia, & qua ratione docebant Stoici quòd mũdus est animal, eadẽ vtens probabis quòd Deus est animal. Animal enim est melius ac præstantius non animali. Nihil est autẽ Deo melius ac præstantius. Deus ergo est animal, si simul sumatur cum hac ratione & communis hominum notio, siquidem & vulgus & Poëtæ & præstantissimorum Philosophorum caterua, adtestatur Deum esse animal. Quo fit vt conseruetur consequentia. Si enim sunt Dii, sunt animalia. Si sunt autem animalia, sentiunt. Omne enim animal ex participatione sensus intelligitur animal. Si autẽ sentiunt, amarore afficiuntur & dulcedine. Non enim per alium quidem sensum apprehendunt sensilia, & non etiam per gustum. Vnde eum à Deo amputare, aut vllum, vt semel dicam, sensum, est planè nõ probabile. Plures enim habens sensus eis melius vtetur homo, cùm magis oporteat, vt dicebat Carneades, cum omnibus qui sunt quinque sensibus, alios quoque plures ei tribuere, vt possit res plures apprehendere, non autem quinque auferre. Dicendum est ergo Deum habere aliquem gustum, & per eum apprehendere quæ sunt gustabilia. Sed si per gustum apprehẽdit, etiam amarore afficitur & dulcedine. Dulcedine autem & amarore affectus, aliquibus delectabitur & offendetur. Aliquibus autem offensus erit etiam capax molestiæ, & mutationis in deterius. Quod si ita est, in eum quoque cadit interitus. Quamobrem si sunt Dii, in eos cadit interitus. Non sunt ergo Dii. Et si est quidẽ Deus, est animal. Si est animal, sentit etiam. Animal enim à non animali non aliquo alio differt quàm eo quod est sentire. Si autẽ sentit: & audit, & videt, & odoratur, & tangit. Quod si ita est, sunt quædam in vnoquoque sensu quæ ipsum sibi familiaritate coniungunt & alienant: vt in visu quidem, quæ cum eo habent symmetriam ac proportionem, & non aliter. In auditu autem voces modulatæ ac numerosæ, & non quæ aliter se habent. Similiter autẽ in aliis quoque sensibus. Quod si ita est, sunt quædam Deo molesta. Et si sunt aliqua Deo molesta, existit Deus in mutatione ad id quod est deterius. Quamobrẽ existit etiam in interitu. In Deum ergo cadit interitus. Hoc autem est præter communem eius notionẽ. Non est ergo Deus. Licet autem in vno quoque sensu efficacius componere orationem, vtpote in visu, Nam si est Deus, est animal. Si est animal, totus videt.

Deus est animal.

Dij sensibus sunt præditi.

In Deos cadit interitus. non sunt ergo Dij.

Si Dij sentiũt, quot sequũtur absurda in vnoquoque sensu.

" *Totus namque videt, totus mens, totus & audit.* Si autẽ videt, & alba videt & nigra. Sed quoniam album quidẽ est quod dispergit ac disgre-

disgregat visum, nigrum autem quod congregat ac confundit, Deus visum congregat & confundit. Si autē est capax discretionis & confusionis, est etiam capax interitus. Si est autem, in Deum cadit interitus. In Deum autē non cadit interitus. Non est ergo Deus. Quinetiā

Sensus est alteratio.

sensus est alteratio. Fieri enim nō potest vt quod per sensum aliquid apprehendit, non alteretur, sed ita afficiatur vt afficiebatur ante apprehensionem. Si ergo Deus sentit, & alteratur. Si autem alteratur, est capax alterationis & mutationis. Si est autem capax mutationis, est etiam omnino capax mutationis in deterius. Quod si ita est, in eū etiam cadit interitus. Est autem absurdum dicere in Deum cadere interitum. Est ergo etiam absurdum censere eum esse. Ad hæc accedit, quòd si est Deus, aut est finitus, aut infinitus. Et infinitus quidem

Deus non est infinitus.

Infinitum nō mouetur.

Quod mouetur, non est infinitum.

Infinitum est inanimum.

esse non potest: esset enim & immobilis & inanimus. Si enim mouetur infinitum, transit à loco in alium. Transiens autem à loco in locum, est in loco. Cùm sit autem in loco, est finitum. Si est ergo aliquid infinitum, est immobile. aut si mouetur, non est infinitum. Similiter autem est etiam & inanimum. Si enim continetur ab anima, omnino continetur motum à mediis ad fines, & à finibus ad media. In infinito autem nullum est medium neque finis. Quare nec infinitum est animatum. Et ideo si Deus est infinitus, neque mouetur, neque est animatus. Deus autem mouetur, & censetur esse particeps

Deus non est finitus.

Totum est sua parte melius.

animationis. Non est ergo Deus infinitus. Sed nec finitus. Nā quoniam finitum est pars infiniti: totum autem est parte melius ac præstantius: perspicuum est quòd infinitum erit Deo melius ac præstantius, & in diuinam naturam obtinebit dominatum. Absurdum est autem dicere Deo esse aliquid melius ac præstantius, & obtinere dominatum in diuinam naturam. Ergo nec Deus est finitus. Sed si nec

Si Deus non est finitus nec infinitus, nō est Deus.

Deus non est res incorporea.

Deus non est corpus.

In Deum cadentne virtutes omnes.

est finitus nec infinitus, & præter hæc non potest tertium intelligi, nihil erit Deus. Quinetiam si est Deus, aut est corpus, aut res incorporea. Sed neque res est incorporea. nam res incorporea erit inanima, & insensilis, & quę nihil valet agere. Neque corpus. nam omne corpus est mutabile, & in id cadit interitus. In Deum autem non cadit interitus. Non est ergo Deus. Si est quidem certè Deus, omnino est etiam animal. Si est autem animal, omnino & omni virtute præditum, & felix ac beatum. Beatitudo autem absque virtute non potest consistere. Si est autem omni virtute præditus, omnes etiam habet virtutes. Sed non omnes habet virtutes, & non habet etiam continentiam & fortitudinem. Non autem has quidem habet virtutes.

tes. Et non sunt aliqua à quibus se difficiliter abstinere & continere possit Deus. Est enim continentia virtus quæ superari non potest, eorum quæ fiunt ex recta ratione. aut est virtus, quæ nos reddit superiores iis quæ videntur esse huiusmodi vt difficiliter ab iis possit abstineri. Continens est enim, inquiunt, non qui à moribunda vetula abstinet: sed qui cùm Laide & Phryne possit frui, se abstinet. Fortitudo autem seu tolerantia, est scientia eorum quæ sunt sustinenda & non sustinenda, virtus, inquam, quæ nos reddit superiores iis quæ videntur esse toleratu difficilia. Vtitur enim fortitudine ac tolerantia qui secatur & vritur, idque fert forti & magno animo, non autem qui bibit mulsum. Erunt ergo quædam quæ à Deo difficiliter poterunt tolerari, & à quibus is difficiliter se abstinebit. Nā si non erunt, non habebit has virtutes, nempe continentiam & fortitudinem ac tolerantiam. Si autem has non habet virtutes, quoniam inter virtutem & vitium nihil intercedit, habebit vitia quæ aduersantur virtutibus, vtpote molitiem & intemperantiam. Quomodo enim qui non habet sanitatem, habet morbum, ita qui non habet continentiam & fortitudinem, est in vitiis quæ ipsis aduersantur. quod quidem in Deo dici est absurdum. Si sunt autem aliqua à quibus difficiliter abstinere, & quæ non facilè ferre potest Deus, sunt etiam quædam quæ eum mouent in deterius, & quæ ei molestiam afferunt. Sed si ita est, Deus est capax molestiæ ac perturbationis & mutationis in deterius. & ideo etiam interitus. Quamobrē si est Deus, in eum cadit interitus. Non autem secūdum: nec ergo primum. Ad ea autem quæ sunt proposita accedit, quòd si Deus est omni virtute præditus, habet etiam magni & excelsi animi virtutem seu fortitudinem. Si eam autem habet, habet scientiam eorum quæ sunt grauia ac difficilia, & eorum quæ non sunt, & eorum quæ sunt intermedia. Et si ita est, est aliquid Deo graue ac difficile. Neque enim propterea quisquam est vir fortis magnique & excelsi animi, quòd sciat quænam sunt proximo grauia ac difficilia, sed quæ sibi. quæ quidem non possunt commutari cum iis quæ sunt proximo grauia ac difficilia. Quare cùm sit Deus fortis magnique & excelsi animi, est ei aliquid graue ac difficile. Si est Deo aliquid graue ac difficile, est aliquid quod Deo afferat molestiam. Quòd si hoc, est etiam quod afferat interitum. Quo fit vt si est Deus, in eum cadat interitus. In eum autem non cadit interitus: non est ergo. Præterea si est Deus omni virtute præditus, habet sublimem & erectum animum. Si est autem sublimi & erecto animo, habet

Continentia quid sit.

Continens quis dicatur.

Fortitudo quid sit.

Si in Deum cadant virtutes, quot sequātur absurda.

Vir fortis scit quæ sunt sibi grauia, nō autem proximo.

habet scientiã quæ efficit vt extollatur supra ea quæ accidunt. Quod si ita est, sunt quædam quæ ei accidunt molesta. & ita in eum cadet interitus. Non est autem hoc: neque ergo quod ab initio. Præterea si habet Deus omnes virtutes, habet etiam prudentiam. Si prudentiam, habet etiam scientiam bonorum & malorum, & eorum quæ vocant indifferentia. Si eorum autem habet scientiam, nouit quænam sint bona & mala & indifferentia. Quoniam autem labor est etiam indifferentium, nouit etiam laborem, & cuiusmodi sit secundum naturam. Quòd si hoc, etiam in ipsum incidit. Nam si non incidisset, non habuisset eius notionem. Sed quomodo qui in album & nigrum colorem non incidit, propterea quòd sit cæcus ab ortu, non potest coloris habere conceptionem: ita Deus qui in laborem non incidit, non potest eius habere in mente notionem. Quando enim nos qui in eum sæpe incidimus, non possumus apertè cognoscere proprietatem doloris eorum qui laborant podagra, neque aliquibus eum nobis referentibus coniicere: neque ab iis qui eum sunt perpessi, congruenter audire, propterea quòd alij aliter eum interpretantur: & aliis quidem cõsequi vt dicant eum esse similem tormini, alij autem fractioni, alij verò punctioni: Deus quidem certè qui in nullum incidit dolorem, non potest doloris habere notionem: ita sit sanè, inquiunt, in laborem quidem non incidit, sed incidit in voluptatem, & ex ea illius habuit notitiam. quod quidem est stultum. Nam primùm quidem fieri non potest, vt si non sit expertus laborem aut dolorem, voluptatis accipiat notionem. Sua enim natura constat voluptas ex ablatione cuiuslibet quod dolore afficit. Deinde hoc quoque concesso, rursus sequitur vt in Deum cadat interitus. Nam si Deus est capax huiusmodi diffusionis, erit etiam capax mutationis in deterius. & in eum cadit interitus. Non est autem hoc: quare nec quod est ab initio. Et si Deus est præditus omni virtute, & habet prudentiam, habet etiam consilij capiendi virtutem: quandoquidem virtus capiendi consilij est prudentia in consultationibus. Si autem habet virtutẽ capiendi consilij, consultat etiam. Si autem consultat, est ei aliquid incertum & non manifestum. Nam si nihil est ei incertum, non consultat. Si autem habet consilij capiendi virtutem: eo quòd consilium versetur in aliquo incerto, vt quòd sit quæstio quemadmodum rectè nos geramus in rebus præsentibus: est autem absurdum Deum non consultare, neque habere virtutem capiendi consilij, eam ergo habet, & est ei aliquid incertum. Si est autem Deo aliquid incertum, non

Doloris aliorum non possumus nosse proprietatem.

Voluptatẽ nõ cognoscit qui non est expertus dolorem.

Voluptas constat ex amotione eius quod affert dolorẽ.

Ἀβουλία consilij capiẽdi virtus non est in Deo.

non eſt aliquid quidem aliud Deo incertum, non autem & quod eſt huiuſmodi vt an ſint aliqua quæ in infinitate ei interitū afferant. Sed ſi hoc eſt ei incertum, eſt omnino ex expectatione eorum quæ ei poſſunt afferre interitum, ex quibus erunt quoque motiones in conturbatione, & terrebitur. Si eſt autem in huiuſmodi commotione, erit etiam capax mutationis in deterius. & ideo in eum cadet etiam interitus. Cui eſt conſequens vt non ſit omnino. Et alioqui ſi Deo nihil eſt incertum, ſed ex ſeipſo à natura omnia comprehendit, non habet artem. ſed quomodo in rana aut delphino qui ſunt natatiles, non dixerimus eſſe artem natandi: ita nec in Deo qui à natura omnia comprehēdit, dixerimus eſſe artem, eo quòd ars attingat aliquid incertum, & quod ex ſe non comprehenditur. Sed ſi in Deo nō eſt ars, nec in eo erit ars humanæ vitæ. Quòd ſi hoc ita eſt, neque virtus. Non habens autem virtutem, Deus non eſt. Et alioqui cùm ſit Deus ratione prædítus, ſi non habet virtutem, omnino habet vitium quod ei aduerſatur. Non habet autem vitium quod ei aduerſatur: Deus ergo habet artem, & eſt aliquid Deo incertum. Cui eſt conſequens vt in eum cadat interitus, vt prius collegimus. In eum autē non cadit interitus: non eſt ergo. Et ſi non habet, vt admonuimus, prudentiam, neque habet temperantiam. Eſt enim temperantia, habitus ſeruans iudicia prudentiæ in iis quæ ſunt eligenda & fugienda. Et alioqui ſi nihil erit quod Dei moueat appetitionē, nec ſit aliquid quod Deum attrahat, quemadmodum dicemus eum eſſe temperantem, cùm hac ratione eius habuerimus in mente notionem? Quomodo enim columnam non dixerimus eſſe temperantem, eodem modo nec Deum eſſe temperantem dicemus. Si hæ autem ab eo auferantur virtutes, tollitur etiam iuſtitia, & cæteræ. Sed ſi Deus nullā habet virtutem, nequaquam eſt. Eſt autem antecedens; ergo eſt etiā deſinens ſeu conſequens. Rurſus ſi eſt Deus, aut habet virtutem, aut non habet. Et ſi quidem non habet, Deus eſt malus & Cacodęmon. quod quidem eſt abſurdum. Sin autem habet, erit Deo aliquid melius ac præſtātius. Quomodo enim equi virtus eſt ipſo equo melior ac præſtantior: & hominis virtus eſt melior ac præſtantior eo qui ipſam habet, eodem modo Dei virtus erit ipſo quoque Deo meliot ac præſtantior. Si eſt autem Deō melior ac præſtantior, & perſpicuū quòd cùm ſit mancus ac defectus, malè habebit, & in eum cadet interitus. Sed ſi inter ea quidem quæ inter ſe aduerſantur nihil eſt medium, in neutrum autem eorum quę aduerſantur, Deus cernitur inci-

Deus non habet artem.

Deus non habet virtutem.

Temperātia quid ſit.

Si Deus habet virtutem, erit Deo aliquid melius.

Deus nec vocalis nec mutus.

dere, dicendum est non esse Deum. Et præterea si est, aut est vocalis aut mutus. Et Deum quidem dicere esse mutum, est planè absurdum, & repugnans communibus notionibus. Sinautem est vocalis, voce vtitur, & habet instrumenta vocalia, nempe pulmonē, & asperam arteriam, & os, & linguam. hoc autem est absurdum & non procul recedens à fabulis Epicuri. Dicendum est ergo non esse Deum. Etenim si voce vtitur, colloquitur. Si autē colloquitur, omnino aliquo sermone colloquitur. Quod si ita est, cur magis vtitur Græca quàm barbara lingua? Et si Græca, cur magis Ionica quàm AEolica, aut aliqua alia? Atqui neque omnibus. Nulla ergo. Etenim si Græca vtatur, quomodo vtetur barbara, nisi quispiam eam docuerit? Nisi habeat interpretes similes iis qui apud nos possunt interpretari. Dicendum est ergo Deum non vti voce, & ideo non esse. Rursus si est

Deus nec est incorporeus nec corpus.

Deus, aut est corpus, aut res incorporea. Sed non est incorporeus propter causas quas prius diximus. Sinautem est corpus, aut est concretum ac compositum ex simplicibus elemētis, aut est corpus simplex & elementare. Et si est quidem concretum ac compositum, in ipsum cadit interitus. Quidquid enim est confectum ex coitione aliquorum, necesse est vt dissolutum intereat. Si verò est corpus simplex: aut est ignis, aut aër, aut aqua, aut terra. Quodcunque autem sit ex iis, est inanimum & expers rationis. quod quidem est absurdum. Si ergo neque compositum corpus est Deus, neque simplex: præter hæc autem nihil est: dicendum est nihil esse Deum. Atque huiusmodi quidem est genus eorum orationis. Rogauit autem Soriticè Carneades quoque quasdam orationes, quas eius familiaris Clitomachus conscripsit vt optimas & efficacissimas, quæ se habent hoc modo: Si Iuppiter est Deus, Neptunus quoque est Deus.

Deos non esse sorite probat Carneades.

„ *Tres sumus, enixa est Saturno quos Rhea fratres:*
„ *Iuppiter, atque ego, tertius est & qui imperat Orco*
„ *Pluto. sunt in tres diuisa atque omnia partes.*
„ *Quilibet atque suum est in eis sortitus honorem.*

Quamobrem si Iuppiter est Deus, Neptunus quoque cùm sit eius frater, erit Deus. Si autem Neptunus est Deus, Achelous quoque erit Deus. Si autem Achelous, etiam Nilus. Si Nilus, & quilibet fluuius. Si quilibet fluuius, riui quoque erunt Dii. Si autem riui, etiam torrentes. Non sunt autem riui: nec Iuppiter ergo est Deus. Si autē essent Dii, Iuppiter quoq; esset Deus. Nō sunt ergo Dii. Quinetiam si Sol esset Deus, dies quoque esset Deus. Dies enim non est aliud

nisi

nisi Sol super terrã. Si autem dies est Deus, mẽsis quoque est Deus. Mensis enim constat ex diebus. Si autẽ mensis est Deus, annus quoque est Deus. Annus enim constat ex mensibus. Sed hoc non est: neque ergo quod est ab initio. Et simul etiam dicunt esse absurdum, dicere quidem diem esse Deum, auroram autem & meridiem & vesperam non esse. Si autem Diana est Dea, est etiam Triuia seu Hecate, & προθυραία, id est liminalis, & ἐπιμύλιος, id est molaris, & ἐπικλιβάνιος, id est furnaria. Sed hoc non est. ergo nec quod ab initio. Si Venerem quidem dicimus esse Deam, erit etiam Amor seu Cupido, cũ sit filius Veneris, Deus. Sed si Amor est Deus, Misericordia quoque erit Dea. Sunt enim ambo animi affectiones. & consectatur Misericordia similiter atque Cupido. Apud Athenienses quidem certè sunt quædam aræ Misericordiæ. Si autem Misericordia est Dea, Timor quoque est Deus aspectu deformissimus. Sum enim, inquit, Timor, qui sum minimè omnium pulchri particeps Deus. Si autem metus, reliquæ animi affectiones & perturbationes. Non sunt autẽ hæc: nec Venus ergo est Dea. Si autem essent Dii, Venus quoque esset Dea. Prẹterea si Ceres est Dea, terra quoq; est Dea. Ceres enim, inquiunt, est Δημήτηρ quasi γῆ μητήρ, hoc est terra mater. Si terra autẽ est Dea, etiam montes, & promontoria, & quiuis lapis erit Deus. Non est autem hoc, ergo nec quod ab initio. Alios quoque huiusmodi Soritas interrogat Carneades ad probandum non esse Deos, quorum genus ex iis quæ sunt proposita satis euasit perspicuũ. Atq; hęc quidem sunt quæ dogmatici Philosophi inter se argumentantur, ad probandum Deos esse & non esse. Hinc fit vt Sceptici suam sustineant assensionem, maximè cùm eis accesserit etiam ex communi vita de Diis inæqualitas. Nam alii quidem alias & non consentientes habent de Diis opiniones. Quo fit vt neq; omnes sint credibiles, propterea quòd inter se pugnent: neque aliquæ, propterea quòd sint paris momenti, cùm hoc quoque obsignent quæ apud Theologos & Poëtas sunt conficta fabulæ. Sunt enim plenæ omni impietate. Hinc etiam Xenophanes refellens Homerum & Hesiodum, dicit,

Probri & dedecoris quidquid mortalibus vsquam est,
Id totum antiqui Dijs attribuêre Poëtæ,
Furtum & adulterium, inter se & fallere seipsos.

Sed cùm ex his ostenderimus, quòd ad ea quæ dogmaticè dicta sunt agentia principia sequitur vt sit sustinenda assensio, post hoc iam magis scepticè ostendamus, quod communiter dubium est & per-

εἰοδία.

Aræ misericordiæ apud Athenienses.

Ceres cur dicatur Græce Δημήτηρ.

Sceptici cur de Diis suam sustineãt assensionem.

Xenophanes quid dicat de Homero & Hesiodo.

Xenophanes. Antiqui poëtæ Homerus scilicet & Hesiodus.

plexum quod dicitur de causa efficiente & de materia quæ patitur.

De causa efficiente & de eo quod patitur.

DE MOTV quidem causæ alibi disseruimus. Nunc autem contenti crassa eius intelligentia, dicimus quòd ex iis qui de ea considerarunt, alij quidem dixerunt esse aliquam alicuius causam: alii autem non esse. Alii autem non magis esse quàm non esse. Et esse quidem plurimi Dogmatici, aut omnes ferè. Non esse autem, Sophistæ, qui sustulerunt motum mutationis & transitus. Non absque eo enim cõsistit quod efficit. Non magis autem esse quàm non esse dicunt Sceptici. Quòd autem non id faciant temerè & inconsideratè, licet discere ex eorum argumẽtis ad vtrumque. Ducatur autem principium

Causam esse probatur ex semine.

ab iis qui censent esse causam alicuius. Si est, inquiunt, semen, est etiã causa: quandoquidem semen est causa eorum quæ ex ipso nascuntur & gignuntur. Est autem semen, vt ostenditur ex iis quæ feruntur, &

Causam esse probatur ex natura.

ex animalibus quæ generantur. est ergo causa. Et rursus, si est natura, est aliqua causa. est enim eorum quæ nascuntur & enata sunt causa natura: Ea est autem, vt est perspicuum ex effectibus. Esset enim, inquiunt, absurdum, si cùm ad statuarii quidem officinam accesserimus, & ex statuis alias quidem viderimus perfectas & absolutas, alias autem semiperfectas, alias autẽ quæ incipiunt effingi, credere quòd sit eorum aliquis artifex & opifex: in hunc autem mundum ingressi, & terram quidem cernentes in medio, post eam autem aquam, & tertio loco expansum aërem, cœlumque & stellas, lacusque & fluuios, & omne genus animantium, plantarumque & arborum varietates, non æstimemus esse etiam aliquem eorum opificij auctorem & causam. Si est ergo natura, est etiam aliqua causa. Atqui est primũ:

Causam esse probatur ex anima.

ergo & secundum. Et aliter. Si anima est aliquid, est causa. ea enim est causa & viuendi & moriendi. viuendi quidem, si adsit: moriendi autem, si separetur à corporibus. Est autem, inquiunt, anima, siquidẽ etiam is qui eam dicit non esse animam, ea vtens hoc pronunciat, est

Causam esse probatur ex Deo.

ergo causa. Ad hæc accedit quòd si est Deus, est causa. is enim est qui administrat vniuersitatem. est autem ex communibus hominum

Causam esse probatur, etiã si non esset Deus.

notionibus Deus. est ergo causa. Atque adeò etiam si non sit Deus, est causa. Quòd enim non sint Dii, fit propter aliquam causam. Ergo & ad hoc quòd sit Deus, & ad hoc quòd nõ sit, ex æquo sequitur esse

Causam esse probatur ex effectibus.

causam aliquam. Porrò autem cùm multa sint quæ nascuntur & intereunt, augenturque & minuuntur, mouenturque & sunt immobilia,

lia, necessariò fatendum est esse aliquas horum causas, alias quidem ortus ac generationis, alias verò interitus, & alias quidem augmenti, alias verò diminutionis, motus quoque & immobilitatis. Quòd si etiam non sint hi effectus, solùm autē appareant, rursus infertur quòd sint causæ. Nam quòd ea quidem nobis appareant tanquam subiecta, non sint autem, est causa aliqua. Præterea si nulla sit causa, oportebit quælibet nasci ex quolibet, & præterea in quouis loco, & quouis tempore. quod quidem est absurdum. Iam enim si nulla est causa, nihil est quod vetet quò minus homo constituatur ex equo. est ergo aliqua causa. Si nihil autem sit quod vetet, constituetur aliquando equus ex homine. & sic fortè ex equo arbor. Similiter autem fieri poterit vt nix quidem concrescat in AEgypto: siccitas autem & sudum sit in Ponto: & in hyeme quidem fiant quæ sunt æstatis: æstate autem quæ sunt hyemis. Vnde si cui est consequens aliquid quod potest fieri, erit ipsum quoque eiusmodi vt fieri possit. Quòd autem non sit causa, est ex iis quæ esse non possunt. Et qui dicit non esse causam, aut hoc dicit sine causa, aut cum aliqua causa. Et si quidem sine aliqua causa, non erit fide dignus. & simul etiam sequetur, vt non magis hoc censeat quàm quod ei aduersatur, cùm non prius sit iusta causa, propter quam dicunt non esse causam. Sin autem cum aliqua causa, subuertitur, & dicendo non esse causam aliquam, ponit esse aliquam causam. Vnde etiam eadem virtute licebit interrogare orationem quæ prius est data in signo & demonstratione, quæ hanc habebit compositionem: Si est aliqua causa, est causa. Sed & si non est aliqua causa, est causa. Aut est ergo, aut non est. Nam & ad id quod est esse causam, sequitur esse aliquam causam, consequente non differente ab antecedente. & ad id quod est nullā esse causam, rursus sequitur esse aliquā causam: quandoquidem qui nullam esse causam dicit, ab aliqua causa motus dicit nullam esse causam. Quò fit vt disiunctū, præter duo connexa, sit verū ex aduersantibus, & simul cū huiusmodi propositionibus inferatur illatio, vt superius diximus. Et hæc quidem, vt summatim dicam, cōsueuerunt dici in hanc partem apud Dogmaticos. Consequenter autem considerenus ea quoque quæ dicuntur apud eos qui sunt dubitantes. Videbuntur enim ea quoque esse paris momenti cum iis quæ exposuimus, & quod ad persuadendum attinet, ab eis non differre. Causa ergo, inquiunt, est ex iis quæ referuntur ad aliquid. est enim alicuius causa: & vt scalpellum est alicuius causa, nempe sectionis: alicui autem, nempe carni. Quod

Causam esse probatur ex eo quòd nō quodlibet nascatur ex quolibet.

Qui causam non esse dicit, seu cum causa, seu sine causa dicat, causam adstruit.

Causam non esse quomodo probent Sceptici.

Causa est relatiuum.

Causa mente cogitatur, non est autem.

Causa nō habet id cuius est causa.

Causa quorumnam sit causa.

autem refertur ad aliquid, mente tantùm cogitatur, non est autem, vt ostendimus cùm ageremus de demonstratione. Ergo causa quoque solùm mente tantùm cogitabitur, non erit autē. Et si est causa, oportet vt id habeat cuius est causa. alioqui non erit causa. Sed quomodo non est dexterum nisi id sit ad quod dicitur dexterum: ita etiam causa non erit causa, si non sit id ex quo mente cogitatur. Atqui causa non habet id cuius est causa, propterea quòd neque sit ortus nec interitus, neque passio, neque communiter motus, vt in suis locis docebimus. Non est ergo causa. Præterea si est causa, aut corpus est causa corporis, aut incorporeum incorporei, aut corpus incorporei, aut incorporeum corporis. Sed nec corpus est causa corporis, vt ostendemus: neque incorporeum incorporei, neque corpus incorporei, neque contrà incorporeum corporis. Non est ergo causa. Quæ sunt certè Dogmaticorum sectæ, conueniunt expositæ diuisioni. Atque Stoici quidem dicunt omnem causam corpori esse causam alicuius incorporei. vt corpus quidē scalpellum, corpori autem carni, incorporei autem prædicati esse causam, nempe eius quod est secari. Et rursus corpus quidem ignis: corpori autem ligno: incorporei autem prædicati, nempe eius quod est vri. Qui autem mundum posuerunt incorporeum, vtpote Deum qui omnia administrat, contrà dicunt incorporeū esse causam corporis. Epicurus autem dicit & corpora esse causas corporum, & incorporea incorporeorum. Et corpora quidem corporum, vt elementa eorum quæ sunt concreta & composita. Incorporea autem incorporeorum, vt quæ accidunt primis corporibus incorporea, incorporeorum quæ accidunt concretis ac compositis. Quamobrē si ostēderimus quòd nec corpus potest esse causa corporis, neque incorporeum incorporei, neque incorporeū corpotis, neq; contrà, ex hoc probabimus quòd ex dictis sectis nulla rectè dixerit.

Corpus non potest esse causa corporis.

Corpus quidem non potest esse causa corporis, quoniam ambo eandem habēt natutam. Et si alterum dicitur causa quatenus est corpus, omnino reliquum quoq; quod est corpus, erit causa. Cùm autem ambo sint communiter causæ, nihil est quod patitur. Si nihil autem patitur, neque erit quod efficit. Si ergo corpus est causa corporis, nulla erit causa.

Incorporeum non est efficiēs causa incorporei.

Sed nec incorporeū dici potest efficiens incorporei propter hanc causam. Nam si ambo eandem participant naturam, cur magis dicendum est hoc illius esse causam quàm illud? Restat ergo vt dicant aut corpus esse causam incorporei, aut contrà incorpoteum corporis. quod rursus est ex iis quæ non possunt fieri.

Nam

Nam & quod efficit, debet tangere patientem materiam vt efficiat, & materia patiens debet tangi vt patiatur. Incorporeum autem sic nudum suam naturam non potest tangere nec tangi. Ergo nec corpus incorporei, aut corporis erit causa. Cui est consequens vt nulla sit causa. Si enim neque corpus est causa corporis neque incorporei, neque corpus incorporei, nec contrà: præter hæc autem nihil sit, necessariò ergo nulla est causa. Atqui nonnulli quidem sic simpliciter efferunt propositiones illius orationis. AEnesidemus autem diuersius in his vsus est dubitationibus quæ oriuntur de ortu seu generatione. Corpus enim non potest esse causa corporis. Nam eiusmodi corpus aut non cadit sub ortum, vt atomus ex sententia Epicuri: aut sub ortum cadit, vt mos est: & aut manifestum, vt ferrum & ignis: aut non manifestũ, vt atomus. Quodcunque autem sit ex his, nihil potest efficere. Aut enim per se solum aliquid aliud efficit, aut cum alio congrediēs. Sed solum quidem per se non poterit aliquid efficere plus quàm ipsum & propriam suam naturam, id quod non erat prius in essentia. Neque enim fieri potest vt vnum sint duo: neque duo tertium efficiunt. Si enim fieri posset vt duo essent vnum, etiam vtrunq; eorum quæ orta sunt, cùm sit vnum, duo efficiet. & vnumquodque ex quatuor, cùm sit vnum, duo efficiet. & similiter vnumquodque ex octo. & sic in infinitum. Est autem planè absurdum dicere ex vno fieri infinitum. Absurdum est ergo & ex vno dicere aliquid gigni amplius. Idem autem etiam si quispiam censeat ex paucioribus ex congressione plura effici. Si enim vnum cum vno congressum efficit tertium: etiam tertium si duobus accesserit, efficiet quartum: & quartum si tribus accesserit, efficiet quintum. & sic rursus in infinitũ. Ergo corpus quidem non est causa corporis. Sed nec incorporei, propter easdem causas. Neque enim ex vno neq; ex pluribus quàm vnum plura fuerint. Et alioqui incorporeum, cùm sit quæ tangi non potest natura, neque potest facere nec pati. Quamobrem nec incorporeum est efficiens incorporei: ità nec contrà, nempe corpus incorporei, aut incorporeum corporis. Nam & corpus non habet in se naturam incorporei. & incorporeum non continet in se naturã corporis. Quamobrem fieri non potest vt alterum constet ex altero. Sed quomodo ex platano non fit equus, propterea quòd in platano non sit equi natura, nec ex equo constat homo, propterea quòd non sit in equo natura hominis: ita nec ex corpore erit vnquam incorporeum, propterea quòd non sit in corpore natura incorporei: neque contrà

Incorporeum non est causa corporis, nec corpus incorporei.

Corpus non esse causam corporis quomodo ex generatione probet Aenesidemus.

Ex vno non fiunt duo, & sic in infinitũ.

Ex vno non gignitur amplius.

Corpus nõ est causa corporis.

Incorporeum non est causa incorporei.

Incorporeum non est causa corporis.

Alterum potest esse in altero, & tamē non erit alterū ex altero.

contrà corpus ex incorporeo. Quanquam etiam si sit alterum in altero, rursus non erit alterum ex altero. Si enim est vtrunque, id quod est non fit ex altero; sed iam est in essentia. Cùm autem iam sit, eo quòd sit non fit seu gignitur, propterea quòd generatio sit via ad essentiam. Neque ergo corpus est causa incorporei, aut incorporeum corporis. Cui est consequēs nullam esse causam. Et rursus si est aliquid causa alicuius, aut manens causa est manentis: aut quod mouetur, eius quod mouetur: aut quod manet, eius quod mouetur. Sed neque quod manet, manenti potest esse causa mansionis: neque quod mouetur, causa motus ei quod mouetur: neque quod manet, ei quod mouetur causa mansionis: neque contrà, vt ostendemus. Non est ergo aliqua causa.

Manens non est causa mansionis manēti.

Quod mouetur, non est causa motus ei quod mouetur.

Atque manens quidem manenti non fuerit causa mansionis: & quod mouetur, ei quod mouetur causa motus, propterea quòd non fit vlla commutatio. Nam cùm ambo ex æquo maneant, aut ambo ex æquo moueātur, non magis hoc dicemus illi esse causam mansionis aut motus quàm illud huic. Si enim alterum quia mouetur, est alteri causa motus: quandoquidē alterum quoque mouetur similiter, dicetur alteri præbere motum. vt mouetur rota: mouetur autem & qui agit rotam. Quid ergo magis propter rotam mouetur, is qui mouet rotam, an contrà propter eum qui rotam mouet, rota? Nam si quidem non moueatur alterum, nec reliquum mouebitur. Vnde si est causa, quę si adsit fit effectus, quoniam si ambo adsint fit effectus, & neque si absit rota perficitur, neque si is qui agit rotā, dicendum est eum qui agit rotam non magis esse rotæ causam motus, quàm rotam ei qui eam agit. Et rursus, manet columna: manet etiam epistylion. Sed non magis propter columnam dicendum est manere epistylion, quàm columnam propter epistylion. Sublato itaque altero, alterum quoque fertur deorsum. Quamobrem id quidem quod manet, manenti, mansionis: & id quod mouetur, ei quod mouetur, propterea minimè diximus esse causam motus. Similiter autem neque quod manet, ei quod mouetur dixerimus esse causam motus, aut id quod mouetur, manenti causam motionis propter contrariam naturam. Quomodo enim frigidum non habens rationem calidi nunquam potest calefacere: ita neque quod mouetur non habens rationem manentis, potest vnquam esse efficiens mansionis, aut contrà. Sed si neque quod manet est manenti causa mansionis: neque quod mouetur est ei quod mouetur causa motus: neque quod manet est ei quod mouetur causa mouendi: neque quod mouetur est ei quod

Quòd manet, non est causa motus ei quod mouetur: neque quod mouetur, ei quod manet.

ei quod manet causa manendi: præter hæc autẽ non licet aliud quidpiam cogitare: dicendum est nullam esse causam. Ad hæc accedit, quòd si aliquid est causa alicuius, aut id quod est, simul est causa eius quod est simul, aut prius posterioris, & posterius prioris. Sed neque quod est, simul est causa eius quod simul est: neque prius posterioris: neque posterius prioris, vt ostendemus. Non est ergo aliquid causa. Atque quod simul quidem est, non potest esse causa eius quod est simul, propterea quòd ambo sint simul, & non magis hoc illud quàm illud hoc generet, cùm vtrumque parem habeat essentiam. Sed neque prius erit efficiens posterioris. Si enim quando est causa, nondũ est illud cuius est causa: neque illud est vtique causa cùm non habeat id cuius est causa: neque hoc vtique est amplius effectus, si non simul cum eo adsit id cuius est effectus. vtrumque enim eorum est ex iis quæ referuntur ad aliquid. & quæ referuntur ad aliquid, oportet necessariò ea inter se simul esse: & non alterum quidem esse prius, alterum verò posterius. Restat ergo vt dicatur posterius esse causam prioris. quod quidem erit absurdissimum, & eorum qui res semper subuertũt. Oportebit enim dicere effectum esse antiquiorem eo qui ipsum efficit, & ideo ne esse quidem omnino effectum, vt qui non habeat id cuius est effectus. Quomodo enim stultum est dicere, filiũ quidem esse patre antiquiorem, messem autem esse priorem semente: ita etiam est stolidum censere aliquid quod nondum est, esse causam eius quod iam est. Sed si neq; quod simul est, est causa eius quod est simul, neque prius posterioris, neque posterius prioris: præter hæc autem nihil est: nõ erit aliquid causa. Præterea si aliquid est causa, aut absolutè ac perfectè ex se & propria solùm vtens virtute est alicuius causa: aut ad hoc opus habet patiente materia, adeò vt effectus intelligatur ex communi congressu vtriusque. Et si per se quidẽ absolutè & propria solùm vtens virtute secundum suam naturam aliquid facit, deberet perpetuò seipsum habens & propriam virtutem, semper effectum facere: & non in aliquibus quidem facere, in aliis verò esse otiosum. Si autem, vt dicunt nonnulli Dogmatici, non est ex iis quæ sunt absoluta ac ab aliis seiuncta, sed ex iis quæ referuntur ad aliquid, oportet autem ipsum quoque considerari relatum ad id quod patitur, & quod patitur ad ipsum, emerget quid deterius. Si enim intelligitur alterum relatum ad alterum, quorum quidem est efficiens, alterum verò patiens: erit quidem vna notio, habebit autẽ duo nomina, nempe & efficiens & patiens. & propterea vis agendi

Quod simul est, non potest esse causa eius quod est simul.

Prius non est efficiens causa posterioris.

Posterius non est causa prioris.

Siue causa per se & absoluta agat, siue opus habeat materia, sequuntur absurda.

Vis efficiendi non magis in faciente quàm in patiente.

& efficiendi non magis sita erit in ipso quàm in eo quod dicitur pati. Quomodo enim ipsum nihil potest efficere absque eo quod dicitur pati:ita nec quod dicitur pati, pati potest nisi id adsit. Quamobrem sequitur vt non magis in ipso quàm in patiente sita sit vis effectus efficiens: vt (erit enim apertum quod dicitur, in exemplo) si ignis est causa vstionis, aut ex se absolutè & propria solùm vtens virtute erit efficiens vstionis: aut ad hoc opus habet adiutrice materia quæ vritur. Et si ex se quidem absolutè & propria contentus natura, efficit vstionem, oporteret ipsum semper quoque propriam habens naturam, perpetuò vrere. Non autem semper vrit:sed aliquā quidē vrit, aliqua verò nō vrit. Non ergo absolutè ac perfectè ex se vrit & propria vtens natura. Si autem vrit cum quadam lignorum quæ vruntur aptitudine, vndénam possumus dicere quòd ipse est causa vstionis, non autem aptitudo lignorum? Nam quomodo si ipse non adsit non fit vstio:ita etiā si absit lignorum aptitudo, non fit vstio. & ea ratione si is est causa quòd cùm is adsit fit effectus, non fit autem si absit, erit etiam propter vtrumq; eorum causa aptitudo. Quomodo ergo syllabæ Di, constantis ex D & I, ineptus quidem est qui dicit D, causam esse cur efficiatur hæc syllaba, non esse autem causam I: ita cùm vri quidem sit simile syllabæ, elemento autem ignis & ligna, absurdissimè loquitur qui dicit ignem quidem esse vrendi causam, ligna autem minimè. Neque enim euenit vt fit vstio absque igne, neque absque lignis, quomodo nec syllaba absque D & I. Quo fit rursus vt si neque per se perfectè & absolutè est causa alicuius rei efficiens, neque cum eius quod patitur aptitudine, nullius rei efficiens est causa. Præterea si est causa, aut vnam habet vim agendi ac efficiendi, aut multas. Sed neque vnam habet, vt ostendemus: neque multas, vt docebimus. Non est ergo aliqua causa. Nam vnam quidem vim non habet. Nam si vnam haberet, deberet omnia similiter efficere, & nō differenter: vt, Sol quidem vrit regiones AEthiopiæ, nostras autem fouet ac recreat: illuminat autem solos Hyperboreos: & lutum quidem facit concrescere, ceram autem liquefacit: & vestimenta quidē dealbat, nigrefacit autem nostram superficiem, quosdam autem fructus rubefacit: & nobis quidem est causa videndi, auibus autem nocturnis, vt noctuis & vespertilionibus, non videndi. Quamobrem si vnam vim haberet, deberet idem efficere in omnibus. Non idem autē efficit in omnibus. non habet ergo vnam vim. Sed neque multas. Oporteret enim omnia agere in omnia: vtpote omnia combu-

Ignis non est magis causa vstionis quàm materia.

Causa non habet vnam vim efficiendi.

νυκταγρεῖ

Causa non habet multas vires.

rere,

rere, aut omnia fundere, aut omnia cogere ac vt concrescant efficere. Si autem neque vnam habet vim, neque multas, non erit alicuius causa. Sed solent Dogmatici his occurrere, dicentes quòd effectus qui fiunt ex eadem causa, mutantur conuenienter iis quæ patiuntur & interuallis: sicut quod fit à Sole. Nã cùm est quidẽ prope AEthiopes, videtur vrere: mediocriter autem à nobis remotus, fouere & calefacere: longè autem separatus ab Hyperboreis, nequaquam quidẽ fouet & calefacit, sed solùm illuminat. Et lutum quidem cogit facitque concrescere, aquam euaporans ex terreno, liquefacit autem ceram, propterea quòd nõ habet luti proprietatem. Qui iis quæ dicimus occurrunt, ferè nobis concedunt citra contentionem, non esse alterum id quod efficit, ab eo quod patitur. Si enim non propter Solem fit ceræ liquefactio, sed propter proprietatem naturæ ceræ, est perspicuum quòd ceræ non est alia causa liquefactionis. amborũ autem congressus, nempe Solis & ceræ: & vtriusque congressu faciente effectum, nempe liquefactionem, cera non magis liquescit propter Solem, quàm Sol liquefacit propter ceram. Et sic est absurdum, effectum qui fit ex congressu duorum, non attribuere duobus, sed alteri soli adscribere. Quinetiam si est aliquid alicuius causa, aut est separatum à materia patiente, aut est simul cum ea. Sed neque ab ea separatum potest esse causa vt ea patiatur: neque cum ea, vt ostendimus. Non est ergo aliquid causa alicuius. Et ab ipsa quidem separatum, ex se neque ipsum potest esse causa, si ea non adsit ad quam relata dicitur esse causa. neque illa patitur si non simul adsit id quod efficit. Si autem alterum coniungitur, aut id solum efficit quod dicitur esse causa: nõ autem patitur: aut simul efficit aut patitur. Et si quidem simul efficit & patitur, vtrunque erit efficiens & patiens. Nam si ipsum quidem efficit, erit materia patiens. Quatenus autem efficit materiam, erit illud patiens. & sic non magis efficiens fiet efficiens quàm patiens: & patiens non magis erit patiens quàm efficiẽs. quod quidem est absurdum. Si autem efficit quidem, non autem vicissim patitur, aut id facit ex solo contactu, nempe in superficie: aut ex distributione. Et extrinsecus quidem incurrens, & in sola superficie applicatum patienti materiæ, non poterit aliquid efficere. Aut enim superficies est incorporea. Incorporeum autem neque facit neque patitur. Sed neque hoc potest facere per distributionẽ. Aut enim permeabit per corpora solida, aut per quosdam meatus qui percipiuntur intelligentia, & sunt insensiles. Sed ferri quidem non potest per

Effectus mutantur secundũ ea quæ patiuntur.

Effectus non magis fit à causa quàm à materia.

Quod est alicuius causa, à materia quæ patitur non potest separari.

corpora solida. Non potest enim corpus peruadere per corpus. Sin autem per aliquos meatus, debet efficere incurrês in superficies quę circunscribunt meatus. Sed superficies quidem sunt incorporeæ, & incorporeum neque efficere neque pati est consentaneum. Nec ergo causa efficit per distributionē. cui est consequens vt nec sit ipsum omnino causa. Licet autem etiam ex tactu communius dubitare de eo quod efficit & patitur. Nam vt aliquid efficiat aut patiatur, debet tangere aut pati. Nihil autem potest tangere nec tangi, vt ostendemus. Non est ergo aut quod efficiat aut quod patiatur. Si enim aliquid tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem. Sed nec pars partem, nec totum totum, neque totum partem. Sed nec vicissim tangit, vt docebimus. Aliquid ergo non tangit aliquid. Et si nihil nihil tangit: neque est quod patitur neque quod efficit. Atque totum quidem totum non tangere est rationi consentaneum. Si enim totum tangit totum, non erit contactus, sed vnio amborum, & duo corpora erunt vnum corpus, propterea quòd etiam in partibus quæ sunt in profundo alterum debeat alterum tangere, eo quòd eæ quoque sint partes totius. Sed neq; fieri potest vt pars partem tangat. Nam pars quidem pars intelligitur ex habitudine ac relatione ad totum: est autem totum ex propria circunscriptione. Et rursus propter eandem causam, aut tota pars tanget totam partem, aut pars partem. Et si totum quidem tangat, vnientur, & ambo vnum fient corpus. Si autem parte partem, illa rursus pars quæ propria circunscriptione intelligitur tota, aut tota tanget partem, aut aliqua parte aliquam partem. & sic in infinitum. Neque ergo pars tangit partem. Sed neque totum partem. Nam si totum tangat partem, totum quoque quod simul retrahetur cū parte, pars tanget: & pars quæ contrà extenditur cū toto, totum. Nam quod est æquale parti, habet partis proportionem: & quod est toti æquale, habet totius proportionem. Est autem planè res aspera & abrupta, aut totum facere partem, aut censere partē esse toti æqualem. Neque totum ergo tangit partem. Et aliter. Si totum tangit partem, erit seipso minus, & rursus seipso maius. quod quidem est priori deterius. Totum enim si eundem locum occupat quem pars, erit æquale parti. Si ei autem sit ęquale, erit seipso minus. Et rursus pars si ex aduerso totius extenditur, eundem quem ipsum tenebit locum. Si eundem autem locum tenuerit quem totum, erit seipso maior. Eadem autem est ratio etiam in conuersione ac reciprocatione. Nam si totum non potest partem tangere, propter cau-

Tangere & tangi nihil potest.

Totum tangens totum, nō contactum efficit sed vnionem.

Pars totum tangens illi vnitur.

ſas prius conſideratas: neque pars poterit totum tangere. Vnde ſi neque totum tangit totum, neque pars partẽ, neque totum partem, neque contrà, nihil nihil tangit. Propterea autem neque erit aliquid alicuius cauſa, ne patienti quidem ab aliquo. Ad hæc accedit, quòd ſi aliquid tangit aliquid, aut ab aliquo interceptum, vtpote meatu vel linea, tanget aliquid: aut à nullo interceptum. Et ſi intercipiatur quidem ab aliquo, non tanget id quod dicitur tangere; ſed quod inter ea intercedit. Si autem cùm nihil omnino inter ea intercedat, alterum tangit alterum, erit vtriuſque vnio, non contactus. Ergo nec hac ratione aliquid tangit aliquid. Oſtenſum eſt autem nihil nihil tangere. Dicendum eſt ergo neque eſſe efficiens nec patiens. Atq; de cauſa quidem efficiente ſic dubitatur, & ſeparatim, & communiter cum patiente. Dubitatur autẽ ſeparatim etiam de patiente. Nam ſi patitur aliquid, aut id quod eſt patitur aliquid, aut id quod non eſt. Sed neque quod eſt patitur aliquid, vt oſtendemus: neque quod non eſt, vt admonebimus. Non patitur ergo aliquid. Atque id quidem quod eſt, non patitur. Nam quatenus quidem eſt id quod eſt, & propriam habet naturam, non patitur. Quod autem non eſt, eo quòd non ſit omnino, nequaquam patietur. Præter eſſe autem aut non eſſe nihil eſt. Non ergo patitur, vt exempli cauſa: Socrates aut cùm ſit moritur, aut cùm non ſit. Duo enim ſunt hæc tempora. vnum quidem quo eſt & viuit: alterum autem quo non eſt, ſed periit. Quamobrem vt in altero horum moriatur neceſſe eſt. Atque quando eſt quidem & viuit, non moritur. viuit enim. Mortuus autem rurſus non moritur, alioqui bis erit moriens. quod quidem eſt abſurdum. Non moritur ergo Socrates. Cuiuſmodi autem eſt in eo oratio, talis eſt etiam in patiente. Neque enim id quod eſt, pati poteſt quatenus eſt id quod eſt, & intelligitur ex ea quæ fuit ab initio ſubſtantia. Neque quod non eſt. Omnino enim nõ conſiſtit. Non ergo patitur aliquid. Et adhuc clarius. Si quidem id quod eſt, patitur quando eſt id quod eſt, erunt ſimul in eodem contraria. Non ſimul autem conſiſtunt in eodem contraria. Non ergo patitur quod eſt quando eſt quod eſt: vt exempli cauſa, eſto quòd id quod eſt, ſit durum natura, & patiatur mollitum, vt cernimus in ferro. Ergo quando eſt quidem durum, & eſt id quod eſt, non poteſt molliri, vt cernimus in ferro. Nam ſi mollitur quando eſt durum, erunt ſimul in eodem contraria. & quatenus quidem conſiſtit id quod eſt, erit durum: quatenus autẽ patitur, cùm ſit id quod eſt, erit molle. Non poteſt autem idem ſimul & durum

Tangens aliquid, tagit vel à nullo vel ab aliquo interceptum.

Pati nihil poteſt.

Moritur nemo.

& molle intelligi. Non poteſt ergo id quod eſt, pati quando eſt id quod eſt. Eadem autem ratio eſt in albo & nigro colore. Eſto ergo quòd id quod eſt, quatenus eſt id quod eſt, etiam ſit album, & patiatur dum ſit nigrum. Ergo ſi id quod eſt, eſt etiam album, & tunc cenſetur pati quando eſt album, nigrum erit contraria habens accidentia. quod eſt abſurdum. Non ergo id quod eſt, quatenus eſt id quod eſt, innatum habet vt patiatur. Ad hæc accedit, quòd ſi dicamus id quod eſt, pati quando eſt id quod eſt, erit aliquid factum priuſquam factum ſit. Non ergo, quatenus eſt id quod eſt, patitur. Si enim durum eſt id quod eſt, quatenus eſt quod eſt, durum eſt & non molle. Sin autem molle, antequam factum ſit molle, erit molle. Nam quatenus quidem eſt quod eſt, durum eſt & nondum molle. Quatenus autem quando eſt quod eſt, tunc cenſetur pati, fiet molle priuſquam factum ſit molle. eſt autem hoc abſurdum. Non ergo quod eſt, quatenus eſt quod eſt, pati dicendum eſt. Similiter autem quod non eſt, quando non eſt quod eſt. ei enim quod non eſt, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidit vt patiatur. Ergo neque quod nõ eſt, patitur aliquid. Si autem neque quod eſt, neque quod non eſt patitur aliquid: & præter hæc nihil eſt: nihil eſt quod patitur. Quinetiam

Quidquid patitur, patitur vel per additionem, vel per ablationẽ, vel per alterationem.

ſi eſt aliquid patiens, aut patitur per additionem, aut per ablationem, aut per alterationem & mutationem. Sed nec eſt additio aliqua, neque ablatio, neque mutatio & alteratio, vt oſtendemus. Non ergo patitur aliquid. Quomodo enim in nominibus, his tribus modis fiũt quædam tranſmutationes: & à nomine quidem κώβιος ablata prima ſyllaba fit alterum nomen βίος id eſt vita: & ſi adiecta fuerit eadem ſyllaba, conſiſtit prius nomen. & ex tranſmutatione elementorum: vt nomen Archon fit Charon: ita etiam corpora dicuntur pati tribus modis, nempe aut per ablationem, aut per additionem, aut per alterationem. Per ablationem quidem, vt quę tabeſcũt. Per additionem autem, vt quæ augentur. Per mutationem, vt quæ à ſanitate ad morbos tranſeunt. Si ergo oſtenſum fuerit quòd à nullo nihil aufertur, & nulli quidquam additur, ex eo probatum erit nihil eſſe quod patitur. Dicamus autem in primis de modo per ablationem. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, aut corpus aufertur à corpore: aut incorporeum ab incorporeo: aut corpus ab incorporeo: aut incorporeum à corpore. Sed nec corpus à corpore aufertur, vt oſtendemus: neque corpus ab incorporeo, aut incorporeum à corpore, vt probabimus. Non ergo aufertur aliquid ab aliquo. Atque fieri quidem non poteſt

κώβιος, gobius.

Ablatio nulla eſt.

ceſt vt incorporeum auferatur ab incorporeo. Nam quod ab aliquo aufertur, non eſt eiuſmodi vt tangi non poſſit. Incorporeũ autem eſt eiuſmodi vt tangi non poſſit ad ablationẽ & ſeparationẽ. Vnde etiã ſtultè loquuntur Mathematici quando dicunt, Datam rectam ſecare bifariam. Recta enim quæ nobis oſtẽditur in abaco, ſenſilem habet longitudinem & latitudinem: recta autem quæ ab eis intelligitur linea, eſt longitudo expers latitudinis. & quæ in abaco oſtenditur linea, non poteſt eſſe linea: & qui eam ſecare aggrediuntur, non quæ eſt, ſed quæ non eſt, ſecant lineam. Aut etiam aliter. Quoniam, vt eſt eorum ſententia, linea intelligitur conſtans ex punctis, ſit aliqua recta linea, quam ſe dicunt ſecare in partes æquales, vt quæ conſtet ex punctis imparibus, vtpote nouem. Sed eam quidem ſecantes, aut quintum punctum diuident, eum, inquam, qui intelligitur inter quatuor: aut ex ſegmentis, aliud quidẽ facient quatuor punctorum, aliud verò quinque. Atque quintum quidem punctum ſe non ſecare dixerint. ex eorum enim ſentẽtia caret partibus. Quod caret autem partibus, non poteſt in partes diuidi. Reſtat ergo vt ex ſegmentis lineæ faciant aliud quidem punctorum quatuor, aliud verò quinque. quod rurſus eſt abſurdum, & præter eorum propoſitum. Nam pollicentur quidem ſe datam rectam lineam ex ſcientia in partes æquales diuidere: diuidunt autem in inæquales. Eadem autem ratio intelligatur etiam in circulo. Dicunt enim circulum eſſe figuram planam, quæ continetur ab vna linea, à qua omnes quæ à centro ad circunferentiã educuntur rectæ, ſunt inter ſe æquales. Deinde in his propoſita eſt quæſtio circulum bifariam diuidere. quod quidem non poteſt fieri. Centrum enim quod eſt medium totius circuli, aut in duas partes diuidetur per circuli in duas partes diuiſionem: aut alteri parti attribuitur. Sed fieri quidẽ non poteſt vt bifariam ſecetur. Quomodo enim fieri poteſt vt mente cõcipiatur diuiſum in partes id quod caret partibus? Sin autem attribuitur alteri parti, partes erunt inæquales, & circulus non diuidetur medius. & id quod ſecat lineam ſiue circulum, aut eſt corpus, aut incorporeum. Sed corpus quidem quemadmodũ poterit intelligi? Neque enim tangi poteſt, & eſt incorporeum. Sed nec tangi quidem poteſt id quod ſecatur, nempe linea & circulus. Cùm autem ſit eiuſmodi, non potuerit ſecari à corpore. Quod enim ſecatur à corpore, oportet pati & tangi. Incorporeo autem neque à natura inſitum eſt vt tangat, neque vt tangatur. Quamobrẽ nec mente quidem poſſumus concipere lineam quæ ſecatur, & circulum qui diui-

Incorporeum non aufertur ab incorporeo.

Mathematici iubentes datã lineam ſecare bifariam, ſtultè loquuntur.

Circulus non poteſt ſecari bifariam, vt iubent Mathematici.

diuiditur. Sed neq; ab aliquo incorporeo. Si est enim incorporeum quod diuidit lineam seu circulum: aut punctus secat punctum, aut linea lineam, aut linea secat lineam cuiusmodicunque sit. Sed punctus quidem secare nō potest punctum, quoniam vterque caret partibus. Sed neque secans habet quibus secet: neque qui secatur, id in quod secabitur. Rursus autem linea lineam non diuiserit. Nam siue obliquè, siue directò adiuncta fuerit ea quæ secat ei quæ secatur, necessariò punctus eius debet adiungi puncto qui est in linea quæ diuiditur. Cùm partibus autem careat & qui adiungitur, & is qui est in ea quæ secatur, non fiet aliqua diuisio, propterea quòd neque quæ secat, secundum naturam apta sit ad secandum cùm careat partibus: neque quæ secatur ad hoc vt secetur. Sed neque dici potest quòd id quod secat lineam, cadens inter duos punctos ex iis qui secantur in linea, secabit lineam. est enim hoc absurdius iis quæ prius dicta sunt. Nam primùm quidem in lineæ cõtinuatione fieri non potest vt cadat medium. esset enim monstrum. sed necesse est intelligere per punctum ferri id quod secat. Deinde etiam si concessum fuerit, inter duos punctos qui sunt in linea quæ secatur, latum id quod secat secare lineam, deterius quidpiam emerget Geometris. Puncti enim qui componũt lineam, aut sunt adeò continẽtes, vt non extrinsecus admittant inter se aliquem punctum: aut non erit ex ipsis cõtinua, composita, & vna linea. Sin autem sunt adeò continentes, vt inter se habeant locum punctorum qui non potest mente concipi, vt quod secat bifariam secet lineam: duorum alterum, aut oportet punctum in quo fertur intelligere secari in duas partes: aut si hoc fieri non possit, intelligere punctos lineæ cedere, & locum & distantiam præbere, vt quæ aliquando quidem in hanc partem contrahantur, aliquando vérò in illam. quorum vtrunque est absurdum. Neque enim punctus, sicut prius exposuimus, potest secari, quòd careat partibus: neque puncti qui sunt in linea quæ secatur, sua natura possunt cedere. sunt enim immobiles. Ergo nec incorporeũ aufertur ab aliquo incorporeo, neq; admittit ablationem. Quòd si in lineis & circulis sensilibus, hoc est qui cernuntur in abaco, statuentes orationem, velint Geometræ docere aliquid ab aliquo auferri, non poterunt. Neque à tota linea, aut à toto circulo potest intelligi aliqua facta esse ablatio: neque à parte, vt paulò post progredientes docebimus, quando descendemus ad inquisitionem de corporibus quæ secantur. Nunc autem cùm breuiter sit ostensum quòd nihil incorporeum potest ab aliquo auferri

incor-

incorporeo, restat vt dicatur vel corpus separari à corpore, vel incorporeum à corpore, vel corpus ab incorporeo. Sed incorporeũ quidem auferri ab incorporeo, est per se eiusmodi, vt mens id cogitare non possit. Incorporeum autem separari à corpore, est ex iis quæ nõ possunt fieri. Oportet enim id quod aufert tangere id quod aufertur. tangi autem non potest incorporeum: & ostensum est fieri non posse vt fit eius tactus. Quamobrem nec incorporeum separari poterit à corpore. Et alioqui quod separatur ab aliquo, est veluti pars iis à quibus separatur. Incorporeum autem non potest esse pars corporis. Porrò autem neque potest corpus separari à corpore. Si enim corpus aufertur à corpore, aut æquale aufertur ab æquali, aut inæquale ab inæquali. Sed neque æquale ab æquali potest auferri, vt docebimus: neque inæquale ab inæquali, vt admonebimus. Corpus ergo non aufertur à corpore. Atque æquale quidem auferri non potest ab æquali, vt cubitus à cubito. hoc enim non esset ablatio, sed perfecta & absoluta subiecti deletio. Et præterea aut à manente cubito faciemus ablationem, aut à non manente. Et si à manente quidem, duplicabimus cubitum, non autem diminuemus. Quomodo enim cubitus adhuc statuetur cubitus, si ex eo ablatus sit cubitus? Sin autem à non manente, nihil relinquimus quod admittat ablationem. Ab iis enim quæ nõ sunt, fieri nõ potest vt auferatur aliquid. Quamobrem æquale quidem non aufertur ab æquali. Sed neque inæquale ab inæquali. Nam si ita fit, aut maius aufertur à minori, vt à palmo cubitus: aut minus à maiori, vt quod est vnius palmi à cubitali. Sed maius quidem non potest auferri à minori. Oportet enim id quod aufertur ab aliquo, contineri in illo ex quo fit ablatio. In minori autem maius non continetur. & ideo quomodo nõn possunt sex auferri à quinque: neque enim in quinque sex continentur: ita nec à minore licet auferri. Quomodo enim dicebamus, oportet id quod ab aliquo aufertur, contineri in eo ex quo fit ablatio. Non continetur enim minus in eo quod est plus. Sequeretur enim vt & quod est maius & amplius, contineatur in minori. Ostensum est autẽ hoc fieri non posse. Quamobrem nec quod est minus continebitur in maiori. Sic autem neque auferetur. Quòd autem re vera seruetur consequentia, cõsideremus in exemplis eorum qui mouent dubitationes. Si enim quinque continentur in sex, vt in eo quod plus est pauciora, necesse est vt etiam in quinque contineantur quatuor, vt in eo quod plus est pauciora, & in quatuor tria, & in tribus duo, & in duobus vnum.

Incorporeum non potest auferri aut separari à corpore.

Quod separatur, est veluti pars eius à quo separatur.

Corpus nõ potest separari auferrive à corpore.

Aequale non aufertur ab æquali.

Inæquale nõ aufertur ab inæquali.

Maius nõ aufertur à minori.

vnum. & ideo in sex numero contineatur quinque & quatuor & tria & duo & vnum, quæ quidem sunt quindecim. Sed si in sex ex propria eius ratione continentur quindecim, necessariò à quinque continebuntur quatuor & tria & duo & vnum, quæ sunt decem. Quomodo autem in quinque continentur decem, ita etiam in quatuor erunt tria & duo & vnum, hoc est sex. & ex conuenienti proportione in tribus erunt duo & vnum, quæ sunt alia tria. & in duobus quæ restant. Hac ratione si componantur numeri qui sunt in sex, quinque, inquam, & decem, & decem & sex & tria, & præterea vnum, continebit numerus sex numerum triginta quinque. & hoc adhuc concesso, numerus sex comprehendet numeros infinitè infinitos. Rursus enim numerus triginta quinque comprehendet numeros qui sunt sub eo, nempe triginta quatuor: is verò triginta tria: & is triginta duo: & ita decrescendo in infinitũ. Sed si, vt aliquid auferatur, oportet id quod aufertur contineri in eo à quo fit ablatio, ostensum est neq; in minori maius contineri, neq; in maiori minus: sed nec æquale in æquali. Oportet enim id quod cõtinet esse maius eo quod continetur: Id autem quod est alicui æquale, non est illo maius nec minus cui est æquale: dicendum est à nullo quidquam auferri. Atqui si

A denario nõ aufertur vnitas.

non aufertur, vt ostendimus: à denario ergo non aufertur vnitas. Cui est conseqnens vt à nullo quidquam auferatur. Si enim vnitas aufertur à denario, aut denarius est aliquid aliud à singularibus vnitatibus, aut congeries singularium vnitatum est denarius. Sed à singularibus vnitatibus alium non est consentaneum esse denarium. etenim si illæ sublatæ sint, is simul tollitur, & si sint, adest. Si autem in ipsis vnitatibus est denarius, omnino si dicamus à denario auferri vnitatem, quoniam denarius nihil est præter vnitates, fatebimur vnitatem auferri ab vnaquaque vnitate. Sed & à seipsa, propterea quòd cum ea intelligatur denarius. Si autem auferatur à quauis vnitate, erit etiam vnius vnitatis à seipsa vna vnitate ablatio. Est autem absurdum dicére, vnitatis ablationem esse ablationem denarij. Absurdum est ergo etiam à denario velle auferre vnitatem.

Denarius est congeries singularum vnitatum.

Denarius nõ est alius à singularibus vnitatibus.

Vnitatis ab vnitate nõ fit ablatio.

A nouenario non aufertur vnitas.

Sed nec à nouenario qui restat eam auferri dixeris. Si enim vnitas aufertur à nouenario, non debebat post eius ablationem cerni integer nouenarius. Id enim à quo aliquid aufertur, non manet integrum post ablationem, alioqui non esset facta ab eo ablatio. Alioqui si à nouenario qui restat aufertur vnitas, aut aufertur à toto nouenario, aut ab vltima vnitate. Sed neq; aufertur à toto nouenario: alioqui si non sit alius nouenarius præter singu-

singulares vnitates nouenarij, ablatio vnitatis erit ablatio nouenarij, quod quidem esset absurdum. Neque ab vltima vnitate. nam primũ quidem vnitas caret partibus & est indiuidua. Deinde totus integer restat nouenarius, non autem præter vnitatem. Si autem neque à denario tollitur vnitas, neque à nouenario qui restat: præter hæc autem nihil potest cogitari tertium: dicendum est vnitatem non auferri à denario. Ad hæc accedit, quòd si vnitas aufertur à denario, aut à manente adhuc denario tollitur vnitas, aut à non manente. Sed neque à non manẽte vnquam tollitur vnitas, neque à manente. præterquam esse autem aut non esse nihil est. A denario ergo nõ aufertur vnitas. Atque à manente quidem denario ex hoc ipso cernitur non auferri vnitas. Nam quatenus quidem manet denarius, ab eo nihil aufertur. A non manẽte autem rursus auferri, est absurdum. Ab eo enim quod non est, non potest auferri aliquid. Non aufertur ergo aliquid ab aliquo. Eadem est ratio etiam de ablatione ab iis quæ cadunt sub dimensionem: vt si à congio auferatur cotyla, aut si à cubito auferatur palmus. Aut enim à toto congio dicendum est fieri ablationem, aut à parte: & aut à manente aut non manente. A nullo autem eorum, vt ostendimus. Ergo nec hac ratione aufertur aliquid ab aliquo. Sed quòd non sit quidẽ ablatio, ex his est perspicuum. Quòd autem neq; aliquid additur alicui, ex iis quæ iuxta sita sunt, doceamus. Si ponatur ergo corpus cubitale, & ei addatur corpus vnius palmi, adeò vt id quod est effectum ex eo quod est positum & additione, sit septem palmorum: quæro in quónam facta est palmi additio. Aut enim sibi additur palmus, aut cubito qui prius erat positus, aut magnitudini septem palmorum, quæ effecta est ex vtrisque. Sed neque sibi additur palmus, neque cubito prius posito, neque magnitudini quæ effecta est ex vtrisque, ex prius posito, inquam, cubito & additione. Non ergo additur aliquid alicui. Atque sibi quidem palmus non fuerit adiectus. Nam cùm non sit alter à seipso, & non conduplicet seipsum per additionem, sibi nõ fuerit additus. Si autem additur cubito prius posito, quomodo additus toti, ei non adæquatur, & duos efficit cubitos, adeò vt partim quidem sit minus, partim verò maius? Si enim additione palmus æquatur cubito, & cubitus palmo: cubitus quidem minori exæquatus, cùm sit maior, fiet minor. Palmus autem cùm sit paruus, & exæquetur cubito, fiet maior. Sed si neque sibi additur palmus, neque cubito prius posito, restat vt dicamus eum addi septem palmorum magnitudini quæ efficitur ex vtrisque. quod quidem est

> Ablatio ab iis quæ cadunt sub mensuram nulla est.

> Additio nulla est.

à ratione maximè alienum. Nam quod suscipit additionē, poni debet ante eam. Quod autem fit ex ipsis, ante ea non ponitur. Non ergo ei quod fit & ex additione, & ex eo quod erat ante, additur id quod additur. Differt quidem certè additio ab eo quod fit ex ea, & ab illo discrepat temporibus. Nam quando fit quidem additio, nondum est quod fit ex eis. Quando autem est quod factum est ex eis, non est amplius additio. Quare nec ei quod fit ex additione & ex cubito prius posito, additur palmus. Sed rursus quoniā quod additur, neque ipsum sibi additur, nec ei quod est prius positum, nec ei quod fit ex vtrisque: neque omnino alicui additur.

De Numero & Additione & Ablatione.

Numero non fit additio.

LICET autem de numeris quoque eandem mouere dubitationem. Nam si positus fuerit quaternarius, & ei adiecta sit vnitas, considerandum est cuinam fiat additio. Aut enim sibi additur vnitas, aut quaternario, aut quinario qui ex vtrisque efficitur. Sed nec sibi additur, propterea quòd id quod additur, sit alterum ab illo cui additur, vnitas autem non sit alia à seipsa: & propterea quòd nec se ipsam conduplicet, effecta binarius. Neque quaternario, propterea quòd non ipsi exæquetur, neque ipsum cōduplicet. Quod enim additur toti quaternario, qui non est alius à singularibus vnitatibus, est quaternarius. Sed neque quinario qui fit ex ipsa & quaternario, propterea quòd non ponatur quinarius ante additionem, & semper debeat id quod additur, addi alicui quod est prius positum. Non ergo aliquid alicui additur. Sed si neq; aliquid ab aliquo aufertur, vt ostensum est: neque aliquid alicui additur, vt exposuimus: est perspicuum quòd neque aliquid ab aliquo transponitur. est enim transpositio, alterius quidem ablatio, alterius verò additio. Si hæc autem non sunt, neque debet esse patiens, siquidē aliquo ex his modis esset pati. Non enim aliter quàm his modis aliquid posse pati quisquam cogitauerit. De his autem rebus dubitationi, coniuncta est quæstio de toto & de parte: quoniam ablatio videtur esse ablatio alicuius partis à toto, & rursus additio esse totius additio. Quo fit vt si ostensum fuerit esse dubiam de toto & parte orationem, magis ostendetur prius fuisse dubitatum de additione & ablatione patienteque & agente. Quòd autem non sit facile dicere quid sit totum, & quid pars, consequenter doceamus.

Transpositio quid sit.

De

De toto & parte.

NECESSARIA est de toto consideratio: Physicis quidem, quoniam est absurdum, eos cùm profiteantur verum dicere de toto & vniuerso, nescire quidnam sit totum & quid partes: Scepticis ad refellendum Dogmaticorum temeritatem. Atque Stoici quidem Philosophi existimant differre totum & vniuersum. Nam totum quidem dicunt esse mundum: Vniuersum autem, quod est cum mundo extrinsecus inane. & propterea totum quidem esse finitum. est enim finitus mundus. vniuersum autem est infinitum. Tale est enim inane quod est extra mundum. Epicurus autem, citra vllum discrimen, corporum & inanis naturam solitus est appellare totum & vniuersum. Nam aliquando quidē dicit quòd totius natura sunt corpora & inane: aliquando autē, quòd vniuersum in ambobus est infinitum, nempe in corporibus & inani: hoc est & in multitudine corporum, & in magnitudine inanis, in vtroque ex aduerso se inter se porrigentibus infinitatibus. Alij autem vt Peripatetici, dicunt totum & vniuersum ne esse quidem inane & vacuum corporibus, propemodum autem ipsum quoque accusant inane. Fuit etiam de parte breuis quædam dissensio. Nam Epicurus quidem censebat partem esse diuersam à toto, vt atomum ab eo quod est concretum & compositum. Nam illa quidem est expers qualitatis. Quod autē est concretum & compositum, est qualitate præditum: vtpote album vel nigrum, vel communiter coloratum: & vel calidum vel frigidum, vel aliquam aliam habens qualitatem. Stoici autem dicunt neque partem esse à toto diuersam, neque idem esse. Manus enim neque est eadem quæ homo, non enim est homo: neque alia ac diuersa ab homine. cum ea enim homo intelligitur homo. AEnesidemus autē ex sententia Heracliti, dicit partem & diuersam esse à toto, & idem. Essentia enim & tota est & pars. Tota quidem in mundo: pars autem in natura animalis. Particula autem ipsa quoque dicitur duobus modis. Et aliquando quidem, vt differens à parte quæ propriè intelligitur, vt dicunt eā esse partem particulæ: vt digitum quidem manus, aurem verò capitis. Aliquando autem vt non differens, sed vt quæ sit pars totius. qua ratione dicunt quidem partem complere totum. His autē prius explicatis, & toto intellecto ex complemento partium, procedamus deinceps ad considerationem. Si ergo est aliquid totum, vt homo, equus, planta, nauis (hæc enim sunt totorū nomina) aut est diuersum

Totum & vniuersum differunt.

Totum quid sit.

Vniuersum quid sit.

Inane infinitum.

Epicurus quid totū vocet & vniuersum.

Peripatetici quid totum vocent & vniuersum.

Totum quomodo à parte differre dicat Epicurus.

Totū & pars quemodo differant secundū Stoicos.

Pars diuersa à toto, & idē secundum Heraclitum.

Particula duobus modis dicitur.

Totum nō est diuersum à partibus, nec ab eis separatum. ab eius partibus, & intelligitur ex propria substantia & essentia. aut congeries partium dicitur esse totum. Sed diuersum à partibus minimè fuerit totum, nec ex euidentia, nec ex intelligentia. Et ex euidentia quidem, quoniam si alterum ac diuersum esset totum separatū à partibus, oporteret si tollerentur partes, totū cerni remanere. Tantum autem abest vt si auferantur omnes partes, vt potè statuæ, totum maneat, vt etiam si vna sola pars fuerit sublata, non amplius cernatur totum subiectum tanquam totum. Ex intelligentia autem, quoniam intelligitur totum, cuius nulla pars abest. Et ideo si totum est diuersum à partibus, omnes partes aberunt à toto. Quomodo enim ad partes relatum intelligitur totum: & quemadmodum pars est pars alicuius: ita etiam totum est ex aliquibus partibus totum. & oportet ea quę referuntur ad aliquid, inter se simul esse, & à se inter se separari non posse. Non est ergo totum diuersum à partibus: nec est ab eis separatum. Restat ergo vt dicamus totum esse partes. Sed si partes sunt totum, aut omnes partes sunt totum, aut aliquæ ex partibus, aut aliqua earum. Et aliqua quidem ex partibus non fuerit totum. Neq; enim caput hominis est totus homo, neque collum aut manus, aut aliquid eiusmodi. Sed nec aliquæ ex partibus erunt totum. Nam primùm quidem si aliquæ ex partibus sunt totum, quæ restāt non erunt partes totius. quod quidem est absurdum. Deinde euertetur etiam totius intelligētia. Nam si aliquæ partes sunt totum, falsum est quòd totum est cuius nulla pars abest. quædam enim absunt. Quare neq; pars est totum, neque aliquæ partes. Si autem omnes partes sunt totum: & nihil est totum nisi congeries partium: nec erit totum, neque partes erunt partes. Quomodo enim nihil est distantia præter ea quæ distant, neque contignatio præter tigna sic disposita: neque pugnus præter manum redactam in quandam figuram: ita nihil erit totum præter partium congeriem, neque partes erunt partes. Et rursus, quomodo si non sit dexterum, nec est sinistrum: & si non intelligatur sursum, nec intelligitur deorsum: eodem modo si nō sit totum, neque partes intelliguntur partes, nec erunt partes aliquæ. Esto autem quòd omnes partes sint totum. Sed quærendum est quidnam eę complebunt, totúmne, an se inter se, an seipsas? Sed neque sunt partes totius, neque inter se, neque sui, vt ostendemus. Non sunt ergo partes alicuius. Atque totum quidem non fuerit pars. Totum enim nihil est præter eas. sed eæ ipsæ dicuntur esse totum. Sed nec erunt inter se partes. Alicuius enim partes continentur in iis quorum sunt partes.

Totum est partes.

Neque omnes partes sunt totū, nec aliquæ ex partibus, nec aliqua earum. Non est ergo totum.

Totum est cuius nulla pars abest.

Distātia quid sit.

Contignatio quid sit.

Pugnus quid sit.

Partes totum non complent.

partes: vt in homine quidem manus, in manu autem digitus. Partes autem hominis per se cõsistunt, & inter se minimè continentur. Neque enim manus sinistra complet dexterã, neque dextera sinistram: non pollex indicem: non manus caput: sed vnumquodque eorum proprium locum accipit. Nec ergo partes inter se sunt partes. Sed neque sui. Neque enim fieri potest vt sit aliquid sui pars. Si ergo neque totum est alterum ac diuersum à partibus: neque ipsę partes sunt totum: nihil est totum. Et rursus pars, vtpote caput, dicitur complere totum hominem, & esse pars hominis. Cõsideratur autem homo, homo cum capite. ergo caput quoque seipsum complet, & sui pars existit. Propterea autẽ seipso quoque est maius & minus. Nam quatenus quidem intelligitur à seipso completum, est seipso maius: quatenus autem complens, minus. Eadem autẽ dubitatio est & in planta, & in cubito, & communiter in aliis omnibus, de quibus prædicatur totum. Nam quoniam palmus est pars cubiti: cum palmo enim cubitus quoque intelligitur cubitus: & seipsum complet palmus, & est pars sui. quod quidem est absurdum, & propemodum præter communes notiones.

Non est aliquid sui pars.

De partibus orationis.

TANGIT autem dubitatio partes quoque orationis. Nam in hoc versu,

Iram Pelidæ dic ô Dea carmine Achillis, quærendum est & Iram, & Dic carmine, & præterea Achillis, cuius sunt partes. Aut enim totus versus est aliquid aliud ab his partibus: aut earum congeries est versus: & inducendæ sunt positæ dubitationes, Iram quidem si sit pars totius versus, erit quoque pars sui. cum ea enim totus intelligebatur versus. Sin autem reliqui versus, nempe Pelidæ dic carmine Achillis, quemadmodum non exorietur maior dubitatio? Pars enim alicuius continetur in eo cuius est pars. Illud autem Iram, non continetur in Pelidæ dic ô Dea carmine Achillis. Illud ergo Iram, non est pars totius versus. His autem motis in loco dubitationibus, solent Dogmatici parumper respirantes dicere, quòd externum quidem subiectum sensile, neque est totum, neque pars: nos autem sumus qui de illo totum prædicamus & partes. est enim totum ex iis quæ referuntur ad aliquid. totum enim intelligitur tanquam relatum ad partes. est enim totum ex iis quæ referuntur ad aliquid. Nam intelligitur totum vt relatum ad partes. Et rursus partes sunt ex iis quæ refe-

Hom. Il. α.

Partes orationis sintne partes totius.

Sensile externum neque est totum, neque pars.

Totũ & partes sunt relatiua, & sunt in nostra recordatione.

referuntur ad aliquid. Intelliguntur enim partes vt quæ referũtur ad totum. Quæ autem referuntur ad aliquid, simul sunt in nostra recordatione. Ea autem nostra recordatio est in nobis. Externum autem subiectum sensile, neque totũ est, neque pars, sed res est de qua prædicamus nostram ipsorum recordationem. Eis autem dicendum est, primùm quidem quòd sit absurdum dicere, collum aut caput nõ esse partes complentes externum hominem, sed nostram recordationẽ. Si autem caput & collum complent hominem, & collum est in nobis: oportebit hominem esse in nobis. quod est absurdum. Totum ergo & partes non sita sunt in nostra recordatione. Esto, dicet quispiam: sed totus quidem homo est in nostra recordatione: completur autem non ab externo collo & externo capite, sed rursus ex notionibus quæ sunt in his partibus. etenim ipse homo totus est nostra notio, mentisve conceptio. Qui autem hoc dicit, non effugit dubitationẽ. Rursus enim iste qui in nobis est homo, est aut notio mentisve conceptio, aut nostra recordatio, aut diuersus censetur à partibus, aut homo intelligitur partes. Neutrum autem horum potest, vt ostendimus. Hæc ergo intelligentia sub eandem cadit dubitationẽ. Si autem ita est, dicendum est nullum esse totum. cui est consequens ne esse quidem partem. Vtrumque enim est ex iis quæ referuntur ad aliquid: & altero sublato ex iis quæ referuntur ad aliquid, simul etiã tollitur reliquum. Atque de iis quidem sic sit dubitatum. Cùm autem cum Dogmaticis satis iam quæsierimus de agentibus seu efficientibus vniuersitatis principiis, postea communius dubitemus de his & de materialibus.

Totũ & partes non sunt in nostra recordatione.

Homo quomodo sit in nobis ex notionibus.

An sit aliquod corpus.

DE summis, & quæ vim principiorum maximè habent elementis, duæ quidem fuerunt primæ sectæ, genere autem plures. Nã alij quidem dixerunt corpora rerum esse elementa: alij autem incorporea. Et ex iis quidem qui dixerunt corpora, Pherecydes Syrus dicebat terram esse omnium principium & elementum: Thales autẽ Milesius, aquam: Anaximander autẽ eius auditor, infinitum: Anaximenes autẽ & Idæus Himeræus, & Diogenes Apolloniates, & Archelaus Atheniensis præceptor Socratis, &, vt volunt nonnulli, Heraclitus, aërem: Hippasus autem Metapontinus, &, vt volunt nonnulli, Heraclitus, ignem: Xenophanes autem, aquam & terram.

„ *Namque ex terra & aqua producti nos sumus omnes.*

Hippon autem Rheginus, ignem & aquam: Oenopides autẽ Chius, ignem

Terram esse omnium principium & elementum dicebat Pherecydes Syrus.

De principiis rerum diuersæ fuerunt philosophorum sententiæ.

ignem & aërem: Onomacritus autem in Orphicis, ignem & aquam & terram: Empedocles autem & Stoici, terram & aquam & aërem & ignem.

,, *Rerum radices cunctarum quattuor audi.*
,, *Iuppiter est candens, Iuno alma, Plutoque, fontes*
,, *Et quæ hominum humectat lachrymantum aspergine Nestis.*

Empedocles.

Democritus autem & Epicurus, atomos, nisi hęc opinio ponenda sit antiquior, & vt Stoicus dicebat Posidonius, deducta à Moscho quodam Phœnice. Anaxagoras autem Clazomenius, similares partes: Diodotus autē cognominatus Cronus, id est Saturnus, corpora minima & indiuidua: Asclepiades autē Dithynius, inconcinnas magnitudines. Ex iis autem qui incorporea censent esse principia, Pythagoras quidem dixit numeros esse omnium principia: Mathemarici autem, fines corporum: Platonici verò, Ideas. Cùm sit autem eiusmodi Physicorum & genere & specie dissensio, licebit aduersus omnes communiter dicere, cùm sigillatim dubitauerimus de corporeis & incorporeis. Sic enim vnusquisque ex iis quos enumerauimus, relinquens quidem corporea omnium principia, cadet in dubitationes quæ afferuntur contra corpus. Qui autem incorporea statuit principia, cadet in dubitationes quæ fiunt aduersus incorporea. Præcedat autem de corpore oratio, principium sumens dubitationis à notione. Iam enim ex sententia quidē eorum qui corpus intelligunt quod potest pati vel agere, quorum princeps fertur Pythagoras, corpus propemodum sustulimus: neque ad hoc opus habemus nouis rationibus. Si enim corpus est aliquid quod potest pati vel agere: quoniā nihil esse quod agat & patiatur, à nobis ostensum est, nullum fuerit corpus quod mente concipitur. Ex Mathematicorum autem notionibus componendum est propositū. Dicunt enim corpus esse quod tres babet distantias seu dimensiones, nempe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Ex quibus longitudinem quidem esse, quę est supernè deorsum: latitudinem autem, sinistram quæ vergit ad dexteram: tertiam autem dimensionem, nempe profunditatem, quæ à parte anteriori vergit ad posteriorem. Vnde etiam sex esse distantias seu dimeusioues, nempe, suprà, infrà: dextera, sinistra: antè, retrò. Hanc quidem notionem mentísve cōceptionem cernitur sequi magna quædam multitudo dubitationum. Aut enim ex hac mentis conceptione corpus est separabile ab his tribus dimēsionibus, adeò vt aliud quidem sit corpus, aliud verò longitudo & profunditas, &

Νῆστις Dea quædam Sicula apud Eustath. in Τ. Il.

Moschus quidam Phœnix inuexit Atomos.

Corpus est quod potest pati vel agere secundum Pythagoram.

Corpus est qood habet tres dimensiones secundum Mathematicos.

Dimensiones sunt sex.

Corpus non separatur à dimensionibus.

Si dimensionũ coaceruatio est corpus, corpus est incorporeũ.

Si corpus dicatur cõstare ex longitudine, latitudine & profunditate, quot sequãtur absurda.

latitudo corporis, aut harum dimensionum coaceruatio est corpus. Sed si separetur quidem corpus ab his dimensionibus, non id licet mente concipere. Vbi enim neque est longitudo, neque latitudo, neque profunditas, nõ potest corpus illic mente concipi. Sin autem earum coaceruatio est corpus, quoniam vnaquæque earum est incorporea: quod autem constat ex incorporeis, est omnino incorporeum: oportebit & communem eorum cõgressum, non esse corpus, sed incorporeum. Quomodo ergo punctorum congeries suapte natura nunquã efficit corpus solidum & resistens: ita etiam congressus longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quæ sunt incorporeæ, non efficit corpus. Si ergo neque absque iis est aliquod corpus: neque ea sunt corpus: nullum est corpus. Et aliter. Quoniam congressus longitudinis, latitudinis & profunditatis, efficit corpus: aut ante cõgressum vnaquæque earum priuatim cõtinebat corporeitatem, vt ita dicam, & veluti rationes corporis: aut postquam eæ conuenerunt accidit etiam corpus. Et si vnaquæque earum priusquam conuenirent continebat corporeitatem, vnaquæque erit corpus. Deinde quoniã corpus non est sola lõgitudo, neque latitudo, neque profunditas: sed & longitudo & latitudo & profunditas: vnaquæque earum habens corporeitatem, fiet tria. & ita longitudo non sola erit longitudo, sed & latitudo & profunditas: & latitudo non absolutè latitudo, sed longitudo & profunditas. Similiter autem & quæ restat dimensio. Sin autem cùm eæ conuenerint, tunc accidit corpus: aut cùm eæ conuenerint, manet earum quæ fuit à principio natura, aut mutatur in corporeitatem. Et si manet quidem natura quæ fuit à principio: quoniã sunt incorporea & manent incorporea: nõ efficient corpus quod est diuersum ac differens. Sin autem mutatur in corpus: quoniam quod suscipit mutationem, est corpus: vnaquæque earum, etiam priusquã fieret cõgressus, cùm sit corpus, ante corpus efficiet corpus. & quomodo quod mutatur corpus, pro alia quidem aliam accipit qualitatem, manet autem corpus: vtpote album vt fiat nigrum, & dulce vt fiat amarum, aliam quidẽ amittit qualitatem, aliam verò accipit, non excedẽs à corporis essentia: ita hæc etiam si mutantur in corpus, pro alia quidem aliam accipiunt qualitatem: quæ hæc autem patientur, erunt corpora. Si ergo neque ante eorum congressum est corpus quod mente concipitur: neque post eorum congressum, non licet mente corpus concipere. Ad hæc accedit, quòd si nulla sit longitudo, neque latitudo, neque profunditas, nec erit quidem corpus quod intel-

intelligitur ex earum participatione. Nulla est autem longitudo, latitudo, & profunditas, vt ostendemus. Non est ergo corpus. Nam longitudo quidem non est, quoniam maxima corporis dimẽsio, quæ dicitur apud Mathematicos, est linea. linea autem est punctus fluens. punctus autem est signum carens partibus, & nullam suscipiens dimensionem. Quamobrem ne erit quidem linea. Si non sit autem linea, nec erit longitudo. Si non sit autem longitudo, neque consistet corpus. Intelligitur enim corpus cum longitudine. Quòd autẽ nullum sit signum carens partibus & nullam suscipiens dimensionem, hinc discamus. Si enim est quidpiam eiusmodi, aut est corpus, aut incorporeum. Et corpus quidem non est, quoniam susciperet dimensionem, cùm corpus tres habeat dimensiones. Sed nec est incorporeum. Nam si est incorporeum, nihil ex eo fiet ac gignetur. Nam quod generat, per contactum generat. contactus autem nullus esse potest in natura incorporea. ergo nec incorporeum est signum. Si autem neque est corpus nec incorporeum, signum est huiusmodi vt mente non possit cogitari. Si autem non est signum, nec erit linea. Si non sit autem linea, nec erit longitudo. Cui erit consequens vt non sit corpus. Præterea etiam si datum fuerit esse signum, non erit longitudo. est enim linea longitudo. linea autem fluxus puncti. Aut ergo linea est signum extensum, aut intelliguntur multa signa per seriem disposita. Sed si sit vnum quidem extensum, non erit linea. Aut enim eundem locum tenet hoc signum, aut locum loco transmutat. Et si eundem quidẽ locum tenet hoc signum, non erit linea, sed punctus. fluens enim signum intelligebatur linea. Si autem transit de loco ad locum: aut transit alium quidem relinquens locum, alium autẽ apprehendens: aut alij quidem loco hærens, ad alium autem se extendẽs. Sed nec alium quidem locum relinquens, alium verò apprehendens, efficit lineam. manebit enim punctus qui fuit ab initio. & qua ratione primum locum tenens dicebatur punctus, non linea: ea etiam tenens secundum & tertium, & eum qui deinceps sequitur locum, non erit linea, sed rursus punctus. Si autem alij quidem hærens loco, ad alium autem se extendens, efficit lineam, aut ad diuiduum ex aduerso extenditur locum, aut indiuiduum. Et si ad indiuiduum quidem: manet punctus, & neque fit linea. est enim diuiduũ quidpiam linea. Si autem ad diuiduum locum ex aduerso extenditur: quoniam quod ad diuiduum locum ex aduerso extenditur, est diuiduum & habet partes, est corpus, erit signum diuiduum & corpus. quod minimè volunt.

Longitudo nulla est.

Signum nullũ est carens partibus.

Linea non est signum extensum.

Linea non est multa signa per seriem posita.

volunt. Non est ergo linea vnum signum. Sed neque multa per seriem posita. Ea enim signa aut se inter se tangunt mentis conceptione: aut non tangunt se inter se, sed intercepta discernuntur quibusdã locis. Si autem intercipiuntur locis, non vtique vnam efficiunt lineã. Sin autem se inter se tangunt, aut tota tanguntur à totis, aut partes à partibus. Et si partibus quidem partes, non erunt vtique indiuidua. Medium enim signum à duobus aliis fortè signis interceptum, habebit plures partes: vnam quidem qua tangit prius signum: alteram autem, qua posterius: tertiam, qua superficiem: quartam, qua partem subiectam. quo fit vt non sit amplius indiuiduum carẽsque partibus, sed multas habens partes. Si autem tota tanguntur à totis, signa continebuntur in signis, & eundem tenebunt locum. Si autem eundem locum teneant, non erit vtique earum series, vt fiat linea, sed omnia erunt vnus punctus. Si ergo vt mente concipiatur corpus, oportet mente concipi longitudinem: vt autem longitudo, lineam: vt ea autem, punctum: quoniam ostensum est lineam neque esse signum, neque compositam ex signis: nihil est linea. Si autem non est linea, neque longitudo. cui est consequens ne esse quidem corpus. Et nuper quidem ostendimus non posse mente cõcipi lineam, si signo hæreamus. Licet autem ipsam quoque in primis tollere, si hæteamus eius mente conceptæ notioni. Dicunt enim Geometræ lineam esse longitudinem expertem latitudinis. Nos autem qui consideramus, neque in sensilibus, neque in iis quæ percipiuntur intelligentia, possumus accipere longitudinẽ expertem latitudinis. Quamcunque enim sensilem acceperimus longitudinem, eam accipimus cum quanta latitudine. Quamobrem in sensilibus quidem non est aliquod corpus expers latitudinis. Sed nec in iis quæ percipiuntur intelligẽtia, licet visione talem apprehendere longitudinem. Nam aliam alia quidem angustiorem mente concipere possumus lõgitudinem. Quando autem eandem conseruantes longitudinem, ab ea mente paulatim abscideri mus latitudinem, & hoc aliquousque fecerimus, intelligimus quidem latitudinem semper magis magisque minorem effici. Sed cùm eò peruenerimus vt latitudine omnino priuemus longitudinẽ, ne longitudinem quidem amplius intelligimus, sed cum ablatione latitudinis, tollitur etiam intelligentia longitudinis.

Lõgitudo nulla datur expers latitudinis.

Longitudo ne cogitari quidẽ potest absque latitudine.

Quot modis vnumquodque intelligitur.

Quomodo intelligatur vnumquodque.

In summa autem quidquid mente concipitur, aut intelligitur per applicationem euidentium, aut per transitum ab euidentibus: idque variè.

variè. Aliquando quidē per similitudinem: aliquando verò per compositionē: aliquando verò per analogiam seu proportionem, eamq; aut augētem aut minuentem. Atque intelligitur quidem per applicationem euidentium, vt album & nigrum, & dulce & amarum. Ea enim etsi sunt sensilia, nihilominus percipiuntur intelligentia. Per transitum autem ab euidentibus, assimilatiuè quidem intelliguntur: vt ex imagine Socratis Socrates non præsens. Per compositionem verò: vt ex homine & equo is qui neque est homo nec equus, ex ambobus autem compositus est Hippocentaurus. Per analogiam autē seu proportionem augentem aut minuentem, vt ex eo quòd videamus hominem magnitudine communem & depressum, visione quidem augētes, mente concepimus Cyclopem, qui viro pane vescenti non est similis, sed nemoroso promontorio. minuentes autem, attraximus Pygmæi in mente notionem. Cùm sint autem tot modi intelligentiæ mentisque conceptionis, si linea mente concipitur aliqua lōgitudo expers latitudinis, debet intelligi aliquo ex his modis. Nullo autem ex his modis potest intelligi, vt ostendemus. est ergo eiusmodi vt mente non possit concipi ac intelligi. Atque per euidentium quidem applicationē non potest esse intelligentia alicuius longitudinis carentis latitudine. In iis enim quæ cernuntur & in rebus euidentibus in nullam incidimus longitudinem absque latitudine. Per transitum autem ab euidentibus rursus fieri non potest vt visione apprehendatur longitudo aliqua expers latitudinis. Neque per similitudinem. Neque enim habemus in euidentibus longitudinem absque latitudine, vt mente concipiamus ei similem longitudinem expertem latitudinis. Nam quod est alicui simile, debet esse simile ei quod cognoscitur & est conspectum. Quoniam ergo nullā euidentem habemus lōgitudinem incurrentem absque latitudine, nec eius aliquam similem intelligere poterimus esse lōgitudinem expertem latitudinis. Sed nec ea comprehendi potest per compositionem. Dicant enim nobis, quænam eorum quæ sunt euidentia & fiunt ex incursione, cum quibusnam componentes, intelleximus esse longitudinem expertem latitudinis. quod quidem non poterunt dicere. Sed neque per analogiam seu proportionem accedit intelligentia longitudinis quæ caret latitudine. Nam quæ intelliguntur per analogiam, habēt aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: vt, ex communi hominis magnitudine per augmentū intelleximus Cyclopem: & ex eo rursus per diminutionem, Pygmæum. Quamobrē

Intelligere per applicationem euidentium.

Intelligere per transitum ab euidētibus.

Intelligere per compositionem.

Intelligere per analogiam seu proportionem.

Longitudo nullo modo potest intelligi absque latitudine.

si iis quæ intelliguntur ex analogia, est aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: nihil autem habemus commune longitudinis expertis latitudinis & eius quæ est cum latitudine. Nō hoc ergo intelligitur ex analogia. Vnde si vnumquodque ex iis quæ intelliguntur, debet intelligi per aliquē ex iis modis qui sunt expositi: nos autem ostēdimus nullo ex his modis posse intelligi longitudinem expertem latitudinis: dicendum est mente percipi non posse longitudinem carentem latitudine. Sed fortè dicet quispiam, quòd cùm acceperimus aliquam longitudinem cum quanta latitudine, per intensionem intelligimus longitudinem expertem latitudinis. Si enim ex ea paulatim minuitur latitudo, veniet tandem etiam ad expertem latitudinis, adeò vt desinat diminutio in longitudinem expertem latitudinis. Sed primùm quidem ostendimus, quòd perfecta ablatio latitudinis, est etiam interemptio longitudinis. Deinde id quod intelligitur ex intensione, non est diuersum ab eo quod prius fuit mente cōceptum, sed illud ipsum intensum. Quoniam ergo ex quanto habente latitudinem, volumus per intensionem intelligere aliquid angustissimum, non intelligentia percipiemus omnino longitudinem carentem latitudine. est enim diuersi generis. Si autem etiam magis angustam accipiamus latitudinem, adeò vt comprehēsio intelligentiæ fiat minima latitudine, postea oportebit accidere transitum ad id quod est diuersi generis, nempe longitudinis quæ simul tollitur cum latitudine. In summa si per priuationem latitudinis possumus intelligere lōgitudinem expertem latitudinis: quoniam quæcunque sunt priuantia, non sunt in subiecto: neque etiam longitudo carens latitudine. quamobrem nec linea. Nam equus quidem quispiam est in subiecto: non equus autem non est. & homo quidem est: non homo autem non est. Si ergo habemus aliquam latitudinem, aut aliquam longitudinem, erit in subiecto. non carebit autem latitudine. Quomodo enim qui dicunt quòd alteram alteri superextollentes magnitudinem, accipiunt intelligentiam infinitæ magnitudinis, tanquam corporis, errant, & superextollendo accipiunt aliquam ex multis magnitudinibus. Non est autem ea infinita, sed finita. Quam enim extremam cogitarunt, est comprehensibilis. Quod est autem cogitatione comprehensibile, est finitum: quandoquidem reliqua quę sic est comprehensa cogitatione, arguit eam quæ est relicta, vt quæ non sit infinita. Sic ergo hic quoque contractio latitudinis, in minimam latitudinem desinente cogitatione, est latitudo, & non longitudo

Latitudinis perfecta ablatio, est interemptio longitudinis.

Priuantia nō sunt in subiecto.

expers

expers latitudinis. Alioqui si fieri potest, vt cùm cogitauerimus aliquam longitudinem cum quota latitudine, eam priuemus latitudine,& mente concipiamus longitudinem expertem latitudinis, poterimus etiam cùm carnem cogitauerimus cum proprietate vulnerabili, priuatione proprietatis vulnerabilis, mente cõcipere carnem inuulnerabilem: & continget cùm corpus mente cõceperimus cum proprietate resistendi, priuatione proprietatis resistendi, accipere corpus resistens. quod quidem non potest fieri. Nam quod intelligitur inuulnerabile, non est caro. Intelligebatur enim caro cum proprietate vulnerabili,& non resistens non est corpus. Nam cum proprietate resistendi intelligebatur corpus. Ergo & longitudo quæ intelligitur absque latitudine, non est longitudo. Nam cum quanta latitudine intelligitur longitudo.

Caro inuulnerabilis non potest cogitari.

Corpus non resistens nõ potest mente concipi.

Sed Aristoteles quidẽ dicebat posse cadere in cogitationem, longitudinem quæ apud Geometras caret latitudine, si muri accipiamus longitudinem absque eo quòd attendamus muri latitudinem, errans. Nam quando muri accipimus longitudinem absque latitudine, non absque omni latitudine eam accipimus, sed absque latitudine quæ est in muro. contingit enim, connexa muri longitudine cum aliqua cuiusmodicunque ea sit latitudine, habere eius intelligentiã: adeò vt sumatur longitudo non absq; latitudine, sed absque aliqua, hac scilicet latitudine. Propositum autem erat Aristoteli ostendere, non quòd alicuius latitudinis expertẽ contingit intelligere longitudinem, sed omnis latitudinis. quod quidem non ostendit.

Aristoteles reprehenditur quòd cogitari posse dixerit longitudinem absque latitudine apud Geometras.

Ad hæc accedit, quòd si Geometræ non solùm dicunt lineam expertem latitudinis, sed etiam finem superficiei esse longitudinem expertem latitudinis, licebit communius dubitare de linea & superficie. Nam si linea est finis superficiei, qui est longitudo carens latitudine, omnino superficiei addita superficie, aut duæ fiunt lineæ parallelæ seu æquidistantes, aut vna ex vtrisque. Et si quidem vna, fiant duæ parallelæ: quoniam linea est finis superficiei: superficies autem est finis corporis, cùm duæ lineæ vna factæ sint, duæ quoque superficies erunt vna. Ita autem duo quoque corpora erunt vnum. & propterea additio non erit vtique additio, sed vnio. quod quidem non potest fieri. In aliquibus enim sibi inter se additis corporibus fit vnio, vt in humidis: in aliquibus autem non ita. lapis enim non vnitur lapidi, neque adamas adamanti per additionem. Quamobrem duæ lineæ non fuerint vna. Alioqui si dederimus propterea fieri vnam corporum vnionem, oportebit eorum fieri separationem

Superficiei finem non esse longitudinem expertem latitudinis.

Vnio non fit in omnibus corporibus.

non

non per eosdē fines, sed per alias & alias partes, ipsis violenter auulsis. Sed hoc non ita est. Finium enim & ante additionem & post eorum separationem eadem seruatur natura. Duæ ergo parallelæ lineę non possunt esse vna. Præterea si duæ lineæ fiunt vna, corpora quæ inter se adducuntur, erunt vno extremo minora. Quamobrem duæ lineæ non possunt esse vna. Si autem parallelæ duæ maneant lineæ, quod ex duabus cōstat, erit maius vna. Si autem quod fit ex duabus, erit maius vna linea, habebit vtraque earum latitudinem, quæ locata cum altera facit magis spatium. & ita non est linea longitudo carens latitudine. aut si est, labefactari oportebit euidentiam, vt ostendimus. Atque in primis quidem hæc sunt dicenda ad ea quæ constituunt Mathematici de corporibus & finibus. Transeuntes autem consequēter consideremus an ex illorum ipsorum positionibus possit procedere oratio. Placet ergo Geometris rectam lineam omnibus suis partibus conuersam describere circulum. Statim autem cum hac eorum contemplatione pugnat quòd linea sit longitudo expers latitudinis: nam quandoquidem quælibet pars lineæ, vt dicunt, habet signum. Signum autem conuersum describit circulum, quando recta linea conuersa, & omnibus suis partibus circulum describens, metitur spatium superficiei quę est à centro vsque ad extremam circunferentiam, tunc aut sunt continentes paralleli circuli, aut inter se distant altera ab altera. Vtrumuis autem eorum dicant Geometræ, in eandem incident ferè dubitationē. Nam si inter se distant & sunt disiunctæ, erit aliqua pars superficiei quæ non describitur in orbem: & lineæ pars quæ non describit, quæ locata est in hoc spatio superficiei. hoc autem est absurdum. Linea enim omnino habet signum in hac parte. & signum in ea conuersum, describit circulum. Nam vel non habere lineam signum in aliqua sui parte, vel signum conuersum non describere circulum, est præter rationem geometricam. Si autem continui sunt circuli, sunt ita continui vt locētur in eodem loco, vel vt alius intelligatur iuxta alium, cùm non possit aliquod signum intermedium incurrere. Incidēs enim debet circulum describere. Et si eundem quidem tenent locum, omnes fient vnus: & propterea maximus circulus non differet à minimo. Si enim intimus quidem circulus & qui est ad centrum, est minimus: extremus autem & qui est ad superficiem, est maximus, omnes autem tenent eundem locum, erit minimus circulus æqualis maximo. quod quidē est absurdum. Si autem siti sunt inter se alter iuxta alterum, ita vt nō inter-

Rectam lineā omnibus suis partibus conuersam describere circulum, vt volunt Geometræ, non potest procedere.

intermedium incurrat aliquod signum, superficiei complēt latitudinem, quæ est à centro ad vltimam circunferentiam. Quoniam ergo quod complet latitudinem, latitudinem habet necessariò, circuli qui complent latitudinem superficiei, habebunt latitudinem. circuli autem sunt lineæ. Non sunt ergo lineæ expertes latitudinis. Licet autem vi eadem similem componere demonstrationem. Dicunt enim Geometræ rectam circulum describentem per se conuersam describere circulum. Quamobrem dicemus eos interrogantes, Si recta describens circulum, suum circulum describit, non est linea longitudo expers latitudinis. Recta autem quæ circulum describit, vt ipsi volunt, per se describit circulum. Non est ergo linea longitudo expers latitudinis. Quando enim recta à centro ducta vertitur, & per se describit circulum, aut per omnes partes internæ latitudinis circunferentiæ fertur recta linea, aut per aliquas quidem fertur, per aliquas verò minimè. Sed si per aliquas quidem fertur, per aliquas verò minimè, omnino non describit circulum, vt quæ feratur per aliquas quidem partes superficiei, per aliquas verò non feratur. Sin autem fertur per omnes, dimetietur totam latitudinem internæ circunferentiæ. Dimetiens autem latitudinem, habebit latitudinem. Quod enim dimetitur latitudinem, habet latitudinem qua dimetitur. Nec propterea ergo dicendum est lineam esse longitudinem expertem latitudinis. Hoc autem fit etiam manifestius, quando dicunt Geometræ lineam obliquam deductam per latus quadrati, per se dimetiri planiciem parallelogrammam. Nam si linea est longitudo carens latitudine, omnino latus quoque quadrati cùm sit linea carens latitudine, non dimetietur planiciem parallelogrammam, quæ habet latitudinem. at id dimetiens, habebit ipsa quoque latitudinem qua dimetitur. Quamobrem aut erit eis falsa contemplatio, aut quòd linca est longitudo carens latitudine. Dicunt quoque Cylindrum recta linea tangere superficiem: & euolutum per aliatum & aliarum rectarum quæ sit vicissim positurā dimetiri superficiem. & superficies omnino constat ex rectis lineis. & superficies Cylindri rursus est ex rectis. Quoniam ergo superficies habet latitudinem, habet autem superficies quoque Cylindri: quod autem complet latitudinem, non est expers latitudinis, lineæ complentes latitudinem, non erunt expertes latitudinis. Præterea etiamsi dederimus lineam esse longitudinem expertem latitudinis, nihilominus dubia & inexplicabilis inuenietur Geometris de corpore oratio. Quomodo enim signum

Rectam circulum describentem per se conuersam describere circulum, arguit lineam non carere latitudine.

Lineam obliquam deductā per latus quadrati, per se dimetiri planiciē parallelogrammam, arguit lineam non esse expertem latitudine.

Ex cylindro probatur lineā non carere latitudine.

Ex superficie probatur non esse corpus.

fluens efficit lineam, ita etiam linea fluens efficit superficiem, quę est finis corporis, duo habēs disiuncta interualla seu dimensiones, nempe longitudinem & latitudinem. Quoniam ergo superficies est finis corporis, omnino corpus est finitum. Si autem ita est, quando corpus additur corpori, tunc aut fines tanguntur à finibus: aut finita à finitis: aut & finita à finitis, & fines à finibus: vt, erit enim clarum exemplo quod dicitur, si intellexerimus finem quidem testam quæ est extra amphoram: finitum autem, vinum quod est in amphora: duobus sibi inter se additis amphoris, aut testa tanget testam, aut vinum tanget vinum. Et si fines quidem tanguntur à finibus, finita se inter se non tangēt, nempe corpora. quod quidem est absurdum. Si autē finita tanguntur à finitis, nempe corpora à corporibus, oportebit ea esse extra suos fines. quod rursus est absurdum. Si autem & fines tanguntur à finibus, & finita à finitis, concurrent dubitationes. Nam quatenus quidem fines se inter se tangunt, finita se inter se non tangent. Quatenus autem ipsa se inter se tangunt, erunt extra suos fines. Præterea si superficies est finis, corpus autem finitum: aut corpus est superficies, aut res incorporea. Et si est quidem corpus, falsum est esse profundi expertem superficiem. Omne enim corpus est particeps profundi. Deinde nec aliquid tanget finis, sed erit omne corpus infinitæ magnitudinis. Si enim superficies est corpus: quoniam omne corpus habet finem: & ille finis rursus cùm sit corpus, habebit finem: & ille tertium, & tertius quartum, & sic in infinitum. Si est autem superficies incorporea: quoniā incorporeum nihil potest tangere, nec ab aliquo tangi, fines se inter se non tangent. Eis autem non tangentibus, neque finita tangent. Quamobrem etiam si recesserimus à linea, de superficie quoque oratio cùm sit infinita, deducit nos ad sustinendam assensionem. Atque nunc quidem quæsiuimus, hærentes notionibus corporis & finium, & præterea geometricis cōtemplationibus. Licet autem illam quoque sumere orationem quæ fortiter colligit propositum. Si est enim aliquod corpus, aut est sensile, aut cadit sub intelligentiam. Et non est quidem sensile. est enim accumulata qualitas quæ sumitur ex compositione figuræ & magnitudinis & resistentiæ. Qualitas autē quæ sumitur ex aliquorum compositione, non est sensilis. Ergo & corpus quod intelligitur vt corpus, non est sensile. Sed neque cadit sub intelligentiam. Nam vt sit intelligentia corporis, oportet in rerum natura poni aliquid sensile, à quo fiet intelligentia corporis. Nihil est autē in rerum

Corpus nō est sensile.

Corpus nō est intelligibile.

natura

natura præter corpus & incorporeum. Ex quibus, incorporeum quidem ex seipso cadit sub intelligentiam: corpus autem non est sensile, vt à nobis est ostensum. Cùm ergo in rerum natura non sit quidquam sensile ex quo sit intelligentia corporis, nec sub intelligentiã quidem cadet corpus. Si ergo neque est sensile, neque cadit sub intelligentiam: præter hæc autem nihil est: dicendum est nihil esse corpus. Sed quoniam in his oratio de corporibus ostensa est dubia & cuius exitus non potest facilè inueniri, tentabimus ab alio docere principio, quòd de incorporeis quoque quæ restant oratio est eis similis.

Sexti Empirici liber nonus,

In quo tractat De loco. De motu. De tempore. De numero. De ortu & interitu.

HIS DVBITATIONIBVS, quæ à nobis moræ sunt aduersus Physicos & Geometras de corpore & finibus, consequens esse videtur de loco inquisitio. Apud omnes enim conuenit, quòd corpus vel comprehenditur in loco, vel fertur per locum. Quamobrem prius sumendum est, quòd ex sententia Epicuri, non tactilis quæ vocatur naturæ, alia quidem appellatur inane, alia verò locus, alia verò regio, pro variis applicationibus mutatis & variè sumptis nominibus. quandoquidem eadem natura, ab omni quidem corpore deserta, appellatur inane: si autem à corpore comprehendatur, locus: corporibus autem per eam transeuntibus, χώρα, id est regio. Communiter quidem certè apud Epicurum dicta est natura non tactilis, propterea quòd sit tactu priuata per antiphrasin. Stoici autem dicunt inane quidem esse, quod ab eo quod est potest detineri, non autem detinetur: aut spatium à corpore desertum, aut spatium quod non continetur à corpore. Locum autẽ qui detinetur à corpore, & æquatur ei quod ipsum continet, quod nunc est vocantes corpus, vt est perspicuum ex nominum trãsmutationibus. χώρα autem seu regionem dicunt esse spatium quod in aliquo quidem tenetur, in aliquo autem non tenetur. Alij autem dixerunt regionem esse locum maioris corporis: vt hac quidem ratione locus differat à loco, quòd ille quidem non ostendat magnitudinem corporis quod in ipso continetur. Nam etiamsi minimum corpus contineat, nihilominus appellatur locus: hæc verò, nempe regio, ostendat non parui faciendam

ἀναφὲς.
Inane, natura ab omni corpore deserta.
Locus, natura à corpore comprehensa.
χώρα ἀπὸ τοῦ χωρεῖν.
Regio, natura per quam transeunt corpora.
Inane quomodo definiatur à Stoicis.
Locus quomodo definiatur à Stoicis.
Regionem seu χώραν quid vocent Stoici.

magnitudinem corporis quod est in ipsa. Atq; de inani quidem variè quæsiuimus quando tractauimus de elementis: nec necesse est in præsentia eadem repetere. De loco autem & de coniuncta regione, quæ ipsa quoque locus est genere, considerabimus in præsentia. Simul enim cū iis quæ sunt euidentiora, & de quibus ferè constat apud omnes, dubitabitur etiam de consideratione inanis, quatenus de re minus certa & magis obscura procedit.

De loco.

De loco declarata intelligentia, & de rebus quæ ei sunt coniugata, restat, vt mos est Scepticis, mouere rationes quæ vtrinque afferuntur, & quæ propter eas inducitur corroborare assensionis cohibitionem. Quoniam ergo sunt suprà & infrà, & ad dextram & sinistrā, & antè & ponè, est aliquis locus. Sunt enim partes quæ sunt ex ipso loco extensiones. neque fieri potest vt si sit aliqua ex partibus, non illud quoque sit cuius sunt partes. Sunt autem in rerum natura suprà & infrà, & dextera & sinistra, & antè & ponè. est ergo locus, Verùm enimuero si vbi erat Socrates nunc est alius, vt Plato mortuo Socrate, est ergo locus. Quomodo enim humore exinanito qui erat in amphora, & alio infuso, dicimus amphoram esse locum & prioris humoris & eius qui postea fuit immissus: ita si quem locum tenebat Socrates cùm viueret, eum nunc tenet alius, est aliquis locus. Et aliter: Si est aliquod corpus, est & locus. Atqui est primum, ergo & secundum. Ad hæc accedit, quòd si quò leue fertur natura, illuc graue natura non fertur, est proprius locus eius quod est leue & eius quod est graue. Atqui primum. ergo etiam secundum. Ignis quidem certè, cùm sit natura leuis, sursum fertur: & aqua, cùm sit grauis natura, deorsum tendit. & neque ignis deorsum fertur: neque aqua sursum emicat & extollitur. Est ergo proprius locus & eius quod est natura leue, & eius quod est graue natura. Et quomodo si est id ex quo fit aliquid, & id à quo fit aliquid, & id propter quod: ita etiam fuerit id in quo fit aliquid. Est autem id ex quo fit aliquid, vt materia: & id à quo, vt causa: & id propter quod, vt finis. Est ergo etiam illud in quo fit aliquid, hoc est locus. Veteresque qui rerum vniuersitatem eleganter descripsere versibus, posuerunt locum vniuersorum principium. Hinc motus exclamauit Hesiodus:

Locum esse probatur à partibus loci.

Locum esse probatur ex eo quòd in locum eius qui fuit succedat alius.

Locum esse probatur à corpore quod est in loco.

Locum esse probatur ex eo quod est proprius locus eius quod est graue, & eius quod est leue.

Locū esse probatur, quòd sit & id ex quo, & id à quo, et id propter quid, & id in quo fit aliquid.

Hesiodus in Theogonia

„ *Exortum chaos est primum, dehinc pectore lata*
„ *Tellus, cunctarum sedes amplissima rerum.*

Chaos

Chaos dicens locum qui omnia continet. Nam nisi is fuerit subiectus, neque terra, neque aqua, neque reliqua elementa, nec vniuersus mundus poterit consistere. Quòd si etiam cogitatione omnia sustulerimus, locus minimè tolletur, in quo sunt omnia, sed manebit tres habens dimensiones & interualla, longitudinem, profunditatem, latitudinē, absque resistentia. hoc enim est proprium corporis. Aliaq; huiusmodi solent recensere Dogmatici Philosophi ad constituendā ac confirmandam loci essentiam. Omnia autem magis quàm hoc possunt facere. A partibus enim loci hoc velle colligere quòd sit locus, est planè puerile. Qui enim non dat eis esse totum, is neque partes concedet totius. Et alioqui quoniam alicuius partes sunt illud ipsum cuius sunt partes potestate, qui dicit, Si sunt partes loci, est locus, perinde est ac si dicat, Si est locus, est locus. hoc autem est absurdum. Id enim quod quæritur, ad probandum assumptum est perinde ac si de illo non quæreretur. Idem dicendum est etiam, quando ex eo, quòd in quo erat Socrates, in eo nunc sit Plato, colligunt loci essentiam. Nobis enim quærētibus an aliquid sit locus in quo est corpus, differens ab eo corpore in quo dicitur comprehendi, illi, tanquam de eo nobis constaret, respondent Socratem fuisse in loco, & in eo nunc contineri Platonem. Nam quòd simpliciter quidem dicamus aliquem esse Alexandriæ, & in gymnasio, & in schola, inter nos conuenit. sed à nobis consideratur non de loco qui largè dicitur, sed de loco qui circunscribit, sítne an solùm cogitetur. & si sit, cuiusmodi sit natura, trésne corporea an incorporea, & in loco comprehensa, an non. Quorum nihil poterunt ostendere qui prius dictis vtuntur admonitionibus. Neque datur esse natura corpus leue, vt feratur in locum proprium. Sed & quod videtur esse eiusmodi, ab aliqua alia & coacta causa ad quædā loca protruditur. Deinde etiam si dātum fuerit esse natura leue, & natura graue, rursus nihilominus dubitabitur ad quidnam feratur, num ad aliquod corpus, an ad inane, an ad finem, an ad aliquid aliud particeps diuersæ naturæ. At, inquiunt, si est id ex quo, & id à quo, & id propter quod, fuerit etiam id in quo. Non omnino, dicemus. Nam si dubitatur de eo ex quo sit aliquid, hoc est de patiēte, & de eo à quo, nempe de causa, & in summa de eo quod est oriri & interire, aut communius moueri, necesse est vt simul sit dubitatum de eo in quo est. Quòd autem de his sit dubitatum, prius quoque ostendimus, cùm disceptaremus de efficiente & patiente, & postea docebimus, De ortu & interitu, & ante ea adhuc

Locus qui omnia continet, dicitur Chaos.

Locus remanet sublato corpore.

A loci partibus probare locum est puerile.

Locus nō probatur à corpore quod in eo esse dicitur.

Locus est qui largè dicitur, & locus est qui circunscribit.

Locus nō probatur ab eo quod est natura leue & natura graue.

De eo in quo dubitatur vt de eo ex quo, & à quo, & propter quod.

huc de motu considerantes. Nam qui dixit,

„ *Exortum chaos est primum, dein pectore lata*
„ *Tellus, cunctarum sedes amplissima rerum,*

ex seipso euertitur. Nam si quispiam eum roget ex quo ortum sit chaos, non poterit dicere. Idque nonnulli dicunt fuisse causam Epicuro cur se contulerit ad Philosophiam. Nam cùm esset adhuc adolescens, rogauit Grammaticum qui ei legebat, Exortum chaos est primum, ex quónam ortum esset chaos, si quidem ortum esset primum. Cùm is autem dixisset, non esse suum munus ea docere, sed eorum qui vocantur Philosophi, Ergo, intulit Epicurus, ad illos est mihi accedendum, siquidem sciunt rerum veritatem. Sed quòd nihil quidem dicatur quòd pertineat ad probandum quòd sit locus, ex his iam est euidens. Eis autem sunt adiungenda & quæ dicuntur à Scepticis. Nam si est aliquis locus qui suscipiat corpus, is est aut corpus, aut inane. Et corpus quidem non est locus qui suscipit corpus. Nam si omne corpus debet esse in loco: locus autem est corpus: erit locus in loco. & ille rursus in tertio, & tertius in quarto, & sic in infinitum. Non est ergo corpus locus qui suscipit corpus. Si autem est inane locus qui suscipit corpus: aut manet hoc inane, ipsum ingrediente corpore: & erit simul inane & plenum. quatenus quidem manet, inane: quatenus autem suscipit corpus, plenum. Incogitabile autem est idem dicere inane & plenum. Non manet ergo inane corpore ipsum ingrediente. Si autem abscedit inane, inane erit corpus. Quod enim locum loco commutat, est corpus. Inane autem non est corpus. quamobrem non recedit, ipsum subeunte corpore. Alioqui si recedit adueniente corpore, nequaquam suscipiet corpus. quod ipsum quoque est absurdum. Restat ergo vt dicatur inane interire. quod rursus non potest fieri. Nam si interit, est in mutatione & motu. & si interit, in ipsum cadit ortus & generatio. Quod autem est in mutatione & motu, est corpus in quod cadit ortus & interitus. quamobrem nec interit inane. Et sic, si neque locus est corpus, vt ostendimus: neque inane, vt admonuimus: non fuerit vllus locus. Ad hæc accedit, quòd si locus intelligitur comprehendere corpus: id autem quod continet, est extra id quod cõtinetur: necessariò si est locus, necessariò debet locus esse aliquid ex iis quorum aliud quidem est materia, aliud verò forma, aliud autem interuallum intermedium inter extremos fines corporis: fines autem sunt extrema. Atque materia quidem non fuerit locus multis modis, vtpote quoniam ipsa quidem est

Epicurus se contulit ad Philosophiã, quòd rogatus Grammaticus nõ potuerit dicere ex quo natum sit chaos.

Locus non est corpus.

Locus non est inane.

Locus non est materia.

est corpore prædita, locus verò non est corpore præditus. Et materia quidem transit à loco in locum, locus autem nō transit. Et in materia quidem dicimus quòd prius quidem erat aër: nunc autem condensata facta est aqua. aut contrà, prius quidem erat aqua, nunc autē attenuata facta est aër. In loco autem non hoc dicimus: sed quòd pridem in eo fuit aër: nunc autem in ipso est aqua. Non potest ergo locus intelligi materia. Sed neque forma. est enim forma inseparabilis à materia: vt in statua, est inseparabilis ab ære subiecto. Locus autem separatur à corpore. Illud enim trāsit & migrat in alterum locum, non simul cum eo transeunte loco in quo cōtinebatur. Quamobrem si forma quidem separari non potest à materia: locus autem ab ea separatur: locus minimè erit forma. Et rursus forma quidem simul transit cum materia: locus autem, vt prius dixi, non simul transit cum corpore. ergo nec locus est forma. Similiter nec interuallum quod intercedit inter fines. Id enim continetur à finibus. Locus autem non vult contineri ab aliquo, sed alia continere. Deinde superficies est finis corporis. Interuallum autē quod est post superficiem, non est aliud quàm finitum corpus. Si autē locum esse dicimus quod intercedit inter corpora finita, erit locus corpus. quod quidē est absurdum. Restat ergo vt dicatur quòd extremi fines corporis sunt locus. quod ipsum quoque non potest fieri, quoniam extrema quidem corporis sunt & eius partes, & ab eo non possunt separari. Locus autem neque est continens corpori, neque pars eius, neque inseparabilis à corpore. Neque ergo extrema corporum sunt locus. Si ergo locus neque est materia, neque forma, neque interuallum intercedens inter fines, neque ipsi fines corporis: præter hæc autem nihil aliud potest cogitari: dicendum est nihil esse locum. Imò verò, inquiunt Peripatetici, locus est finis corporis continentis. Nam cùm terra contineatur aqua, & aqua contineatur aëre, & aër igne, & ignis cœlo: quomodo finis vasis est locus corporis quod est in vase: ita etiam finis aquæ est locus terræ, & finis aëris est locus aquæ, & finis ignis erit finis aëris, & finis cœli erit locus ignis. Ipsum verò cœlū, vt sentit Aristoteles, non est vtique in loco, sed ipsum in seipso & sua proprietare. Nam quoniam locus est extremus finis corporis continentis: extra cœlum, ex illius Philosophi sententia, nihil est: vt huius quoq; finis sit locus cœli, necesse est cœlum quoque, vt quod à nullo contineatur, esse in seipso, & contineri à propriis finibus, non autem esse in loco. Vnde nec alicubi est cœlum. Nā quod est alicubi, est &

Locus non est forma.

Locus non est interuallum quod intercedit inter fines.

Locus nō sunt extremi fines corporis.

Locus quid sit secundum Peripateticos.

Cœlum nō est in loco, sed ipsū in seipso.

Deus sitne finis cœli.

Deus sitne omnium locus.

Locus qui est finis corporis, nec est corpus, nec res incorporea,

Cœlum esse sui ipsius locũ, est ridiculum.

est & ipsum illud, & diuersum ab illo vbi est. Cœlum autem nihil habet alterum extrinsecus præter seipsum. Quamobrem cùm ipsum sit in seipso, nusquam erit. Quod attinet autem ad ea quæ dicuntur à Peripateticis, primus Deus venit in periculum ne sit finis cœli. Aut ergo Deus erit aliquid aliud quàm finis cœlestis: aut erit aliquid aliud extra cœlum, & erit eius finis locus cœli. & ea ratione dabunt Aristotelici cœlum comprehẽdi in loco. quod quidem non patientur, vtrique horum resistentes, nempe & quòd sit aliquid extra cœlum, & quòd cœlum extrà contineatur. Si autẽ Deus idem est quod finis cœlestis: quoniam finis cœli est locus omnium quæ sunt in cœlo: erit ex sententia Aristotelis Deus omnium locus. quod & per se est absurdum. Et in summa si finis corporis quod continet, est locus eius quod continetur, hic finis aut est corpus, aut res incorporea. Et si est quidem corpus: quoniam omne corpus debet esse in loco: erit locus in loco. Sin autem finis continentis corporis est incorporeus: quoniam cuiusuis corporis finis est superficies: vniuscuiusque corporis locus erit superficies. quod quidem est absurdum. In summa autẽ quemadmodum nõ est ridiculum dicere cœlum esse ipsum sui ipsius locum? Ita enim erit idem & id in quo est, & id quod in ipso est, & idem vnum & duo, corpus & incorporeum. Nam quatenus quidem idem est, vnum erit. quatenus autem continens & quod continetur, erunt duo. Et quatenus quidem continetur, corpus. quatenus autem continens, incorporeum. locus enim est. Non potest autem idem cogitari simul vnum & duo, & corpus & incorporeum. Nec in hac ergo intelligentia rectè procedit loci comprehensio. Sed quoniam eum sustulimus, videamus deinceps an possit aliquid ex iis quæ sunt, moueri per locum.

An sit motus.

Motus mutationis quid sit.

DICEBAT quidem Aristoteles esse sex species motus. Ex quibus vnam quidem esse transitum per locum: aliam verò, mutationẽ: aliam verò, generationem: aliam autem, interitum: aliam autem, diminutionem. Plures autem in quibus est etiam AEnesidemus, duplicem relinquunt in summo motum: vnum quidem, mutationis: alterum verò, transitus. Ex quibus, motus quidem mutationis, est per quem corpus in eadem manẽs essentia, aliàs aliam suscipit qualitatẽ: & aliam quidem relinquit, aliam verò accipit. quod quidem fit in vino mutato in acetum: & in vua quæ ex acerbo mutatur in dulcem saporem:

porem: & in Chamæleone qui in diuersos mutatur colores: & in Polypo. Vnde & ortum & interitum & augmentum & præterea diminutionem dicunt esse in specie mutationes, quas dicunt se etiã subiicere motui mutationis. nisi quispiam dixerit augmentum pertinere ad motum transitus, vt qui procedat à corporibus in longitudinem & latitudinem. Motus autem transitus, est per quem id quod mouetur transit de loco ad locum, aut totum, aut in parte. Totum quidem, vt cernimus in iis qui rotantur seu voluuntur, & in iis qui ambulant. In parte autem, vt in manu quæ extenditur & contrahitur: aut in partibus sphæræ quæ circa centrum circumagitur. ea enim tota manente in eodem loco, partes mutant loca. Nam quæ erat prius infrà, fit suprà: & quæ suprà, infrà: & quæ antè, ponè. Quanquam nonnulli ex Physicis, ex quibus est etiam Epicurus, motum mutationis dixerunt esse speciem motus transitus. Compositum enim seu concretum quod mutatur in qualitate, mutatur motu loci & transitus corporum quæ faciunt concrescere, quæ quidem ipsa ratione cadunt sub contemplationem: vt, exempli causa, vt ex dulci fiat aliquid amarum, aut ex albo nigrum, oportet massam quæ ipsum constituit transmutari, & alium pro alio ordinem suscipere. Hoc autem non aliter euenerit, nisi massa illa per transitum moueatur. Et rursus vt ex duro fiat molle, aut ex molli durum, oportet eas ex quibus constant partes in loco moueri. Nam earum quidem extensione molliuntur: coitione autem & condensatione indurantur. Quò fit vt motus mutationis non sit genere alius à motu transitus. Quamobrẽ nos aduersus eum nostras maximè dirigemus dubitationes. Nam si is tollatur, peribit etiam motus mutationis. Antequam autem dubitemus, sciendum est tres ad summum fuisse sectas de motu. Nam alij quidem dicunt esse motum: alij verò non esse: alij autem non magis esse quàm non esse. Et esse quidem & Bias attẽdens ea quæ cernuntur, & complures ex Physicis, vt Pythagoras, Empedocles & Anaxagoras, Democritusque & Epicurus, quorum sententiæ subscripserunt Peripatetici & Stoici & alij permulti. Non esse autem, Parmenides & Melissus, quos Aristoteles vocauit Statorios, & non physicos. Statorios quidem, à statione: non physicos autem, id est, non naturales, quoniam natura est principium motus, quem sustulerunt dicentes nihil moueri. Nã quod mouetur, debet aliquod spatium cõficere. Quoduis autem spatium non potest confici, propterea quòd suscipiat sectionem in infinitum. Quamobrem nihil erit quod moueatur. Cum

Motus mutationis subiiciũt quidam ortum & interitum, augmentum et diminutionem.

Motus transitus quid sit.

Motum mutationis Epicurus dixit esse motum transitus.

De motu tres fuerunt sectæ.

Motum esse qui Philosophi senserint.

Motum non esse quinam senserint Philosophi.

iis autem viris conuenit Diodorus Cronus, nisi ex eius sententia dicendum sit, motum quidem fuisse aliquid, moueri autẽ nihil, vt procedente docebimus oratione, quando eius sectam considerabimus accuratius. In præsentia autem sufficit hoc scire, quòd ipse quoque in eadẽ est sententia in qua qui motum sustulerunt. Non magis autem esse motum quàm non esse, dixerunt Sceptici. *Motum non magis esse quã nõ esse sentiũt Sceptici.* Nam quod attinet quidem ad ea quæ apparent, motum esse aliquid: quod autem ad philosophicam attinet rationem, non esse. Talis quidem est & quæ in loco est statio, post quam, ad hoc quòd non sit motus, argumẽtantes primas afferemus obiectiones, sequentes notionẽ motus. Nonnulli ergo dicunt motum definientes: *Motus quid sit.* Motus est transitus à loco ad locum. Aduersus quos dicitur, quòd definierunt quidem motum qui rectà fertur, nempe eum qui fertur suprà aut infrà, aut antè aut ponè, aut dextrorsum aut sinistrorsum: motum autem qui fertur in orbem prætermiserunt, vt per quem figuli rota vertitur, & sphæra centris circumagitur. Similiter autem & axes & tympana. Vnumquodque enim eorum quę sic mouentur corporum, non transit à loco in locũ, sed mouetur manens in eodem loco. Vnde quidam fugientes hanc obiectionem, corrigunt expositam definitionem, & dicunt: Motus est transitus à loco in locum, aut totius corporis, aut partium totius. *Motus alia definitio.* Nam & qui in ambulando mouetur, per totum mouetur à loco ad locum: & sphæra quæ centris circumagitur, tota quidem non transit à loco ad locum, sed loca transit per partes: & dum ea vertitur, pars quidem superior apprehendit locum inferiorẽ: inferior autem transit ad superiorem, & vicissim in reliquis. Et ideo dicunt dicendum esse, motum esse transitum ab aliquo loco ad locum, aut toto corpore moto, aut totius partibus. Ii autem volentes effugere dictam dubitationem, inciderunt in aliam. Nõ enim quidquid mouetur, transeundo transit à loco ad locum, aut per totum aut per partes: sed sunt quædam corpora quæ transeundo mouentur, quæ quidem aliquibus partibus mouentur in eodem loco manentia: aliquibus autem non manentia in eodem loco, sed alium & alium apprehendentia, vt licet videre in Cancro qui circulum describit, & in ostio quod aperitur & clauditur. *Cancri motus.* *γερρίον* Nam in cancro quidem cernitur quæ centro appensa est antenna, tali, inquam, pars superior, verti in eodem loco, exterior autẽ circumagi & in orbem ferri, ab alio ad alium locum transiens. *Ostij motus.* *ὀλμισκός* In ostio autem quod clauditur & aperitur, cardo quidem qui in concauo fert opem, vertitur in eodem loco: pars autem ostij quæ

ei ex

ei ex aduerso sita est, subit loca differentia: & alium quidem locum relinquit, alium verò apprehendit. Atque hi quidem motus exciderunt à definitione. Est autem alius quoque magis admirabilis transeundi modus, in quo quod mouetur, neque in toto, neque in parte intelligitur excedere ab eo in quo est loco, qui ipse quoque excidit à definitione, vt per se patet. Erit autem eius proprietas euidentior, si exemplo ostenderimus nostram opinionem. Si ponatur quispiam, cùm secundo cursu fertur nauis, à prora ad puppim rectam transferre trabē, & pari qua nauis ferri celeritate, adeò vt quo tempore ipsa conficit anterius spatium vnius cubiti, pari etiam is qui in ipsa mouetur, ponè transeat spatium vnius cubiti, omnino ex hac positione erit quidem transeundi motus: sed neque totum quod mouetur excedet ex eo in quo est loco, neque in parte. Nam qui mouetur in naue, manet in eodem perpendiculo aëris & aquæ, propterea quòd quantum videtur ponè progredi, tantum trahatur anterius. Potest ergo aliquid transeundo moueri, quod neque in toto neque in parte excedit ab eo loco in quo est. Atque hæc quidem videntur esse eiusmodi. Licet autem aliter quoque dubitare aduersus eos qui sic definiunt motum transitus. Nam si intellexerimus aliquod corpus indiuiduū & minimum verti in eodem loco, nempe in orbem, erit quidem aliquis transeundi motus: sed neque in toto excedet quod mouetur ab eo in quo est loco, neque in parte. Et in toto quidem, quoniam ponitur in eodem loco ferri in orbem: in parte autem, quoniam est indiuiduum, & caret partibus. Similiter autē & si composuerimus aliquam rectam lineam ex indiuiduis corporibus collocatis per seriē, & eam intellexerimus verti in eodem loco, sicut axes: rursus enim erit motus transitus. Sed neque tota recta excedet ex eo in quo est loco, mouetur enim solùm in orbem: neque per partes. Indiuiduorum enim corporum nōn sunt partes. Sed has quidē repellent obiectiones ij, quibus nō placet esse aliqua indiuidua, & dicent hunc motum progredi vsque ad cogitationem: oportere autem eum examinari in corporibus quæ consistant. Atque ij quidem sic occurrent. Qui autem censent corpora esse indiuidua, & sectionem corporum desinere in minimum, nihil poterunt dicere aduersus eas dubitationes. Verumenimuerò etiamsi ab his recesserimus, inuenietur æquè potens oratio quæ probat non esse motum, & quæ eum esse ostendit. Nam quòd sit quidem motus, suffragatur euidentia. sed de ea est quæstio, quòd alij quidem dicunt motum sensu percipi: alij autem nequa-

Motus admirabilis eius qui in naue quæ fertur à prora ad puppim fert aliquid.

Motus corporis minimi & indiuidui in eodem loco, nempe in orbē.

nequaquam quidem sensu, sed mente per sensum. Et ij quidem qui

Motus est res sensilis.

dicunt motum esse rem sensilem, hoc probant ex eo quòd sensui nõ eadem sit affectio, vtpote visui, ex corpore quod mouetur quando mouetur, & ex eo quod quiescit quando quiescit, sed diuersa quidẽ ab eo quod non mouetur, diuersa autem ab eo quod mouetur, quo fit vt hac ratione sensu comprehendi possit motus. Qui autem cen-

Motus nõ est res sensilis, sed cõprehenditur recordatione.

sent eum non comprehendi sensu, sed per sensum quidem, verum cogitatione, dicunt omnem motum comprehendi recordatione. Nam in memoriam reuocantes quòd hoc corpus iamprìdem fuit in hoc loco, nunc autem est in illo, motionis & quòd motum sit aliquid, accipimus notionem. Ipsum autem meminisse, non est munus alicuius sensus expertis rationis, sed facultatis ratiocinantis. Non ergo sensu sed cogitatione motum contingit comprehendi. Et alioqui omnis

Motus intelligitur per loci derelictionẽ et apprehensionẽ.

motus intelligitur per loci derelictionem & apprehensionem. Sensus autem neque locum potest apprehendere: nullus enim locus est sensilis: neque apprehensionem & derelictionem. ea enim considerantur memoriter. Sensus autem, cùm sit expers rationis, est immemor. Non est ergo sensus aliquid sensile. Cæterum non refert sensúne in primis apprehendatur, an cogitatione. Illud enim est perspicuum, quòd euidentia videtur consentire quòd sit motus. Quam ob

De motu dubitantes confutantur euidentia.

causam dogmatici Philosophi non aliunde quàm ex ea solent confutare dubitantes. Quomodo enim, inquiunt, si non est motus, Sol ab ortu vsque ad occasum suum conficit cursum? aut quomodo fiunt temporum mutationes, Veris & AEstatis & Autumni & Hyemis? ea enim eueniunt ex motu Solis, eiusque accessu & recessu. Quomodo autem naues eductæ ex portubus deducuntur ad alios portus? Quomodo autem dubitator qui tollit motum, cùm manè domo egressus quædam sua negocia confecerit, reuertitur? hæc enim omnia sunt signa & indicia motus, aduersus quæ non potest contradici. Vnde etiã

Cynicus quidam motũ esse probauit ambulando.

quidam è veteribus Cynicis, cùm de motu interrogaretur, nihil quidem respondit, sed surgens ambulauit, per ipsam euidentiam Sophistæ sensum exprobrans. Multaque eiusmodi alia solẽt aduersarij dicere, vt ostendant esse motum. Quibus nos quoque contenti, tanquam sufficienti defensione ad hanc partem confirmandam, contrà argumentabimur. Si enim ad credendum & nõ credendum par fuerit ostensum non esse motum & esse motũ, omnino sequetur vt neutri quidem assentiamur, sustineamus autẽ nostram de vtroque assensionem. Si ergo mouetur aliquid primò vt elementũ, aut à se moue-

tur,

tur,aut ab alio. Sed nec à seipso,vt ostendemus:neque ab alio,vt explicabimus. Non ergo mouetur. Iam enim si quidquid mouetur,ab alio mouetur, aut ipsum consequente eo quod mouetur, mouetur, aut non consequente. Sed nec eo consequente neque abscedente mouetur,vt ostendemus.Non ergo ab alio mouetur id quod mouetur. Si enim quod mouetur, mouetur ipsum simul sequente eo quod mouet, oportet omnia simul sequi vnumquodq; quod mouetur,cuiusmodicunque sit. Si enim,exempli gratia,vnumquodque ex viginti quatuor elementis mouetur ab alio, necesse est vt A quod mouetur à B, simul sequantur reliqua. quandoquidem vt B sequitur A mouens, ita etiam C sequetur B, cùm ipsum moueat: & D sequetur C, & vsque ad vltimum. Igitur in mundi quoque rebus, si vnumquodque eorum quæ mouētur, debet habere simul sequens id quod mouet:vnum quod mouetur,simul sequentur omnia. Absurdū est autē dicere,si vnum moueatur,moueri omnia. Non ergo id quod mouetur sequitur id quod mouet. Si autem ab eo separatur, vt manus recedit à globo qui vibratur, necesse est vt quod mouetur, aliquo modo passum & affectum ab eo quod mouet, suum efficiat motum. Quoniam ergo quod patitur, sua natura non aliter patitur nisi per additionem aut ablationem aut mutationem,oportebit etiam id quod mouetur , passum aliquid ex iis moueri ab eo quod mouetur. vtpote quod si nihil horum sit passum, separato eo quod mouet sit staturum. Ostendimus autem de ablatione & additione & mutatione orationem esse dubiam & inexplicabilem. Quamobrē nec si recedat quidem quod mouet, mouebitur quod mouetur. Et aliter. Si per ablationem aut per additionem aut per mutationem passum mouetur id quod mouetur, atomi non mouebuntur, propterea quòd neque additionem,neque ablationē, neque mutationem suscipiant. Ergo neque ab altero mouetur quod mouetur. Si enim vt ab altero moueatur, oportet ipsum moueri illo ipsum simul sequente: ostensum est autem vtrunque non posse fieri: dicendum est non moueri ab altero. Pręterea si quidquid mouetur,ab aliquo alio mouetur,aut quod mouet ipsum mouetur,aut non mouetur. Et fieri quidem non potest vt non moueatur. Nam quod mouet,aliquid agit: quod autē agit, mouetur. Id ergo quod mouet, mouetur. Si autem mouetur: quoniam quidquid mouetur, ab aliquo alio mouetur: oportebit etiā quod mouetur,moueri ab aliquo tertio:& tertium à quarto:& quartum à quinto:& sic est infinitum. Quo fit vt motus sit sine principio.

Quod mouetur, ab alio nō mouetur.

Quod mouetur, suum efficit motum aliquo modo affectum & passum ab eo quod mouet.

Quod mouetur, à seipso nō mouetur.

quod quidem est absurdum. Non ergo quod mouetur, mouetur ab alio. Sed nec ipsum à seipso mouebitur. Si enim est per se mobile, aut omni ex parte mobilem habet naturam, aut ad aliquod vsque spatium: vt in primis & elementaribus corporibus, quoniam disceptamus aduersus Physicos. Sed si omni quidem ex parte mobilem habet naturam, nō mouebitur. Neque enim sursum feretur, propterea quòd insemè mobilem habeat naturam: neque deorsum, propterea quòd supernè habeat mobilem: neque antè, propterea quòd retrorsum: neque ponè, propterea quòd anterius habeat mobilem. In reliquis quoque duobus interuallis seu dimensionibus eadem est ratio. Si autem ad aliquod interuallum seu dimensionem mobilem habet naturam: siquidem sursum, vt ignis & aër, omnia sursum mouebuntur. Sin autem deorsum solùm, vt terra & aqua, omnia tendent deorsum. Si verò aliqua quidem sursum mobilem habēt naturam, aliqua autem deorsum, non fiet concretum ac compositum ex corporibus quæ mouentur. Nam etsi, à medio intelligantur mota corpora elementaria, tanquam ad fines, soluetur vniuersitas. Vtrunque enim ab altero separatum curret tanquam ad proprium motum: quod sursum quidem fertur, ad superiorem: quod autem deorsum fertur, ad inferiorem. Sin autem ponatur impulsum à medio tanquam ad finem, omnino aut per idem feretur perpendiculum, aut non per idem. Et si feratur quidem per idem, necessariò in se inuicem incurrent. & sic, cùm pares habeant vires, stabunt neutro vincēte, neque cogente eo quod tendit infrà, neque eo quod suprà. Absurdum est autem dicere esse statum in iis quæ natura mouentur. Aut contrà si pares non habeant vires, ferentur in vnum solum locum: aut in superiorem, vincentibus iis quæ sursum tendunt: aut in inferiorem, superantibus iis quæ feruntur deorsum. Si autem non ferantur per idem perpendiculum, non coëunt. Non coëuntia autem, nec vllum efficient concretum ac compositum. hoc autem est absurdum. Ergo nec est per se mobile id quod mouetur. Rursus si est per se mobile id quod mouetur: quoniā quidquid mouet, aut protrudens mouet, aut attrahens, aut tanquam vecte pellens & premēs: oportebit etiam quod est per se mobile, cùm sit à se mobile, aut protrudendo mouere, aut attrahendo, aut tanquam vecte pellendo & premendo. Siue autem moueat protrudendo, erit post se. Nam quod protrudit, est post id quod protruditur. Si attrahendo, erit ante se. Siue tanquam vecte pellendo & premendo, erit sub se. Fieri autem non potest vt idem intelligatur

Status non est in iis quæ mouētur natura.

Quidquid mouet, aut trudens, aut trahens, aut tanquam vecte pellens mouet. ἀνωχλεῦν.

gatur ipsum esse aut post se, aut ante se, aut sub se. Non est ergo per se mobile id quod mouetur. Si autē neque ab alio mouetur id quod mouetur, neque à seipso: præter hæc autem nihil est: dicendum est non moueri id quod mouetur. Affertur autem alia quoque magni ponderis admonitio ad ostendendum non esse motum, à Diodoro Crono, per quam ostendit quòd nihil quidem mouetur, motum est autem. Et non moueri quidem, est hoc consequens positioni indiuiduorum ex eius sententia. Corpus enim indiuiduum debet contineri in loco indiuiduo, & ideo neque in ipso moueri, cum enim impleuit. Oportet autem id quod est mouendum, habere locum maiorem. Neque in eo in quo non est. nondum enim est in illo vt etiam in ipso moueatur. Quamobrem nec mouetur. Motum est autem, vt est consentaneum. Nam quod prius in hoc loco considerabatur, hoc nunc consideratur in alio loco. quod quidem non factum esset eo non moto. Atque is quidem volens opem ferre suo dogmati, admisit aliquod absurdum. Quemadmodum enim nō est absurdum, dum nihil mouetur, dicere aliquid esse motum? Sceptici autem ex æquo dubitantes, & de eo quod est moueri, & de eo quod est motum esse, nihil admittent absurdum, vt admisit Diodorus. Cæterum iste aberrantem interrogat orationem ad hoc quòd nihil moueatur, dicens: Si mouetur aliquid, aut in loco in quo est, mouetur, aut in quo non est. Sed non in eo in quo est: manet enim in ipso: neque in eo in quo non est. non ergo mouetur aliquid. Et talis quidem est oratio. explicatio autē eius propositionum est euidens. Nam cùm duo sint loca, quorum vnus quidem est is in quo est aliquid: secundus autē in quo non est: & præterea tertius ne possit quidē cogitari: oportet id quod mouetur, si re vera mouetur, in altero horum moueri. in eo enim qui sub cogitationem non potest cadere, minimè mouebitur. Atque in eo quidē loco in quo est, non mouetur. eum enim impleuit, & quantum est in ipso manet. In eo autem manens non mouetur. In quo autem non est, rursus fieri non potest vt ipsum moueatur. Vbi enim nō est, illic neque quidquam potest agere nec pati, & ideo nec moueri. Et quomodo nō dixeris eum qui est Rhodi, moueri Athenis: ita nec communitet dixeris quoduis corpus in illo loco moueri in quo non est. Vnde si duo sunt loca, nempe & is in quo est, & is in quo non est: ostensum est autem in neutro eorum posse moueri quod mouetur: non fuerit quod mouetur. Atque orationis quidem illius hæc est explicatio. A multis autem fuit variè contradictum, quorum obiectiones

Nihil mouetur, sed motum est, vt vult Diodorus Cronus.

nes protinus exponemus. Et nonnulli quidem dicunt fieri nõ posse vt si sint vera præterita perfecta, sint falsa præterita imperfecta, sed ea esse vera: & si sint falsa, conuenienter falsa. Nam cuius est aliquis finis, illud quoque est. & eius quod non est, non fuerit aliquis finis. Si autem imperfecti finis est perfectum, necesse est si sit perfectum quod est finis, esse etiam imperfectum, cuius id est finis. Et vt nihil est factum fuisse, quod est perfectum, si non sit verum fieri, quod est imperfectum: & quomodo nihil est interiisse, quod est perfectum, si non prius fuerit interire imperfectum: ita fieri nõ potest vt si non sit verum moueri, imperfectum, verum sit motum esse perfectum.

Si præterita perfecta sunt vera, vera sunt etiam imperfecta.

Alij autem dicunt posse aliquid moueri in loco in quo continetur. Sphæræ enim quæ mouentur circa centra, & axes qui circumaguntur, & tympana, & rotæ figulorum, & alia plurima corpora iis similia, mouentur quidẽ, in eo autem in quo sunt loco mouentur. Quo fit vt vna pars orationis nõ sit falsa, moueri aliquid in eo in quo est loco.

Mouetur aliquid in loco in quo cõtinetur.

Alij autem dicunt orationem fuisse interrogatam præter notionem motus. Nam quod mouetur, intelligitur cum loco à quo mouetur, & loco ad quem mouetur. Quamobrem quando dicit Diodorus: Si mouetur aliquid, aut in eo in quo est loco mouetur, aut in eo in quo non est, infirmum quid dicit & præter intelligentiam motus, quandoquidem quod mouetur, neque in eo in quo est loco mouetur, neque in eo in quo non est, sed in vtrisque, nempe & in eo à quo mouetur, & eo ad quem.

Quod mouetur, intelligitur cum loco à quo mouetur, et cũ loco ad quem mouetur.

Fuerunt etiam qui distinguebant ambiguitatem. In loco enim comprehendi, dicunt duo significare: Vnum quidem in loco largè, vt quando dicimus aliquem esse Alexandriæ: alterum autem in loco qui sumitur exactè & accuratè, qua ratione dici potest meus locus, aër qui circunscribit superficiem mei corporis. & amphora appellatur locus eius quod in ea continetur. Cùm autem duobus modis nunc dicatur locus, dicunt id quod mouetur, moueri posse in eo in quo est loco, qui largè habet spatium in quo fiet motus.

In loco comprehendi duobus modis sumitur, nempe largè, & exactè.

Existimarunt autem aliqui esse interminatam Diodori orationem, quoniam incipit quidem à disiuncto, id autẽ falsum reddit per ea quæ deinceps sequuntur, ostendens vtrunque eorum quæ sunt in ipso, esse falsum, nempe & moueri aliquid in eo in quo non est loco, & in eo in quo est. Atque hæc quidẽ obiiciuntur aduersus eius orationem.

Oratio incipiens à disiuncto est infirma.

Videtur autem Diodorus primæ statim occurrisse, docens quòd contingit etiamsi perfecta sint vera, imperfecta eorum esse falsa. Esto enim quòd vxorem duxerit aliquis ante annum, & alter post annum.

Præterita perfecta possunt esse vera, etiã si sint imperfecta falsa.

annum. In iis ergo hoc pronunciatum, Isti vxorem duxerunt, cùm sit perfectum, est verum. hoc verò, vxorem ducunt: cùm sit imperfectũ, est falsum. Quando enim iste vxorem ducebat, ille nondum ducebat: & quando ille vxorem ducebat, iste nondum ducebat. Tunc autem in eis verum esset quòd vxores ducant, si simul ducant. Potest ergo cùm perfectum sit verum, falsum esse eius imperfectum. Tale est illud quoque, Helena tres habebat maritos. Neq; enim quando Spartæ Menelaum habebat maritum: neque quãdo Paridem in Ilio: neque quando eo mortuo nupsit Deiphœbo, verum est imperfectũ, Tres habet maritos, cùm verum sit perfectum, Tres habuit maritos. Sophistam autẽ in his agit Diodorus, & vult nos fallere propter ambiguitatem. Illud enim, Isti vxores duxerunt, duo significat: vnum quidem plurale, & quod tantum valet ac, Isti simul vxores duxerunt, quod quidem est falsum. alterum autem quod est ex comprehensione rei singularis deductæ ab eo quod est, Iste vxorẽ duxit, & alterius singularis, nempe, Iste vxorem duxit. Quorum rursus singularium imperfecta sunt vera, nempe Iste vxorem ducit, & Iste vxorem ducit. In vtrisque enim ea fuerunt vera. Fieri ergo non potest, vt si sint falsa imperfecta, inueniãtur vera eorum perfecta. sed necesse vt simul tollantur, vel simul sint alia cum aliis. At, inquiunt, aduersus hanc positionẽ aliud quoque affert remedium Diodorus, exemplo vtẽs apertiori. Iaciatur enim, inquit, globus in superius tectum. Igitur interim dum iacitur, imperfectum quidem pronunciatum, Globus tangit tectum, est falsum. adhuc enim suprà fertur. Quando autem tectum tetigerit, verum est perfectum. Contingit ergo cùm falsum sit imperfectum, verum esse perfectum: & ideo non moueri quidem aliquid imperfectè: motum autem esse perfectè. Num autem hic quoq; fallitur? Imperfectum enim illud, Globus tangit tectum, est verum, nõ quando fertur globus in aëre intermedio, sed quando incipit tangere tectum. Quando autem tactu terminato redierit, tunc etiam perfectum est verum, nempe Globus tetigit tectum. Ineptus est ergo Diodorus, qui ei quidem quod est Motum esse, adhæret tanquã vero, ab eo autem quod est moueri, recedit tanquam falso: cùm oporteat aut vtrique assentiri, aut ab vtroque recedere. Qui autẽ dicunt posse aliquid moueri in eo in quo est loco, & tum sphæras, tum axes, & tympana adducunt, non soluunt dubitationem, sed in ea inuoluuntur. Vnumquodque enim horum corporum, sicut superius ostendimus, per totum quidem manet in eodem loco: per partes autẽ mutãt

Diodori Croni sophisma.

Quorum singularium perfecta sunt vera, vera quoq; sunt imperfecta.

Globus tãgit tectum, & globus tetigit tectum, vtrũque est verum.

Moueri aliquid in eo in quo est loco, sitne verum in sphæris, axibus & tympanis.

loca, ſuperiore quidem loco apprehendente locum inferiorem: inferiore autẽ ſuperiorem. Quod ſi ita eſt, manet dubitatio. Pars enim vniuſcuiuſque horum corporum, aut mouerur in eo in quo eſt loco, aut in eo in quo non eſt. Sed neque in eo in quo eſt, vt oſtendimus: neque in eo in quo non eſt, vt monſtrauimus. Non ergo mouetur. Non conſequenter autem dicebant aliqui, præter eius quod mouetur notionem, allatam eſſe orationem. Intelligit enim id quod mouetur, tanquam duobus hęrere locis, nempe & ei ex quo mouetur, & ei ad quem tranſit. Facile eſt autem eis occurrendo dicere, quòd etiamſi contigit eius quod mouetur talem eſſe intelligentiam, nihil ad propoſitũ, quòd nunc non agant præcipuè dubitantes de eo quod eſt motum eſſe, ſed de eſſentia, de qua nihil dixerunt qui hac vſi ſunt obiectione. Verumenimuerò etiamſi euerterimus orationem, nihil poterunt aduerſus nos dicere. Nam cùm dixerint id quod mouetur duobus hærere locis, nempe & ei in quo eſt, & ei ad quem fertur, ex eis ſciſcitabimur, quãdo id quod mouetur, tranſit ab eo in quo eſt loco ad alterum? Num quando eſt in primo, an quando in ſecundo? ſed quando eſt quidem in primo loco, non tranſit ad alterũ. eſt enim adhuc in primo. Quando autem non eſt in eo, ſed in ſecundo, rurſus non tranſit, ſed iam tranſiit. Neque enim fieri, imò ne cogitari quidem poteſt, aliquid tranſire ex eo loco in quo non eſt. Quamobrem etiamſi eius quod mouetur, talem habeàmus intelligentiam, manet nihilominus quæ ab initio fuit dubitatio. Prçterea qui dicunt locum vocari duobus modis, nempe largè & exactè, propterea autem & motum poſſe accidere in loco qui largè intelligitur: non occurrunt ad propoſitum. Locum enim qui largè intelligitur præcedit qui eſt exactè locus. Neq; fieri poteſt vt in loco qui largè ſumitur, moueatur aliquid non prius motum in eo qui eſt exactè locus. Quomodo enim ille continet corpus quod mouetur, ita etiam qui largè ſumitur, cum corpore quod mouetur, continet etiam locum qui exactè dicitur. Quomodo ergo nemo poteſt moueri in ſpatio ſtadij, qui non prius fuerit motus in ſpatio cubiti: ita fieri non poteſt vt in loco largè ſumpto moueatur quod non mouetur in eo qui eſt exactè locus. Rogauit autem Diodorus expoſitam aduerſus motum orationem, hærens loco qui exactè ſumitur. Si in eo ergo auferatur motus, nulla relinquitur oratio in loco qui largè dicitur. Dicere enim infirmam eſſe orationẽ propterea quòd incipiat à diſiuncto, & hoc diſiunctum reddat falſum, eſt planè nugatorium. Ex conſequentia enim facta

Quòd id quod mouetur, tranſeat à loco in quo eſt ad alterum locũ, ſtare non poteſt.

Locũ qui largè intelligitur, præcedit locus exactè ſumptus.

Oratio incipiens à diſiunctio non eſt infirma.

facta est interrogatio, & hãc vim habet. Si quid mouetur, debet moueri altero ex prius dictis modis. Non est autem secundum. ergo nec primum. Si enim cùm sit primum, est secundum: si non est secũdum, nec erit primum. Quod quidem rectè habet etiam ex hypothesibus dialecticis. Atque hæc quidem necesse erat dicere ad ea quæ dicuntur contra allatam à Diodoro orationem. Affert autem alias quoq; rationes non tam graues, sed magis sophisticas. quas exponemus, vt possimus vnamquamq; earum declinare in quæstionibus. Iam enim dicit, Quod mouetur, est in loco. quod autem est in loco, non mouetur. quod ergo mouetur, non mouetur. Cùm sit autẽ duplex motus, vnus quidem ex dominatu, secundus verò ex sinceritate: & sit quidem ex dominatu, in quo cùm plures moueantur partes corporis, paucæ quiescunt: ex sinceritate autem, in qua mouentur omnes partes corporis: videtur ex his duobus motibus, is qui est ex dominatu, præcedere eum qui est ex sinceritate. Vt enim sincerè moueatur aliquid, hoc est totum per totum, debet prius intelligi moueri ex dominatu: quomodo vt quis fiat plenè & sincerè canus, debet prius ex dominatu fuisse canus: & vt sit aliquis plenè & sincerè cumulus, oportet esse ex dominatu cumulum. Similiter oportet motũ ex dominatu præcedere motum ex sinceritate. Eius enim qui est ex dominatu, intensio est motus qui est ex sinceritate. Non est autem vllus motus ex dominatu, vt ostendemus: nec ergo erit motus ex sinceritate. Ponatur enim corpus constans ex tribus partibus, ex quibus duæ quidem mouentur, vna autem non mouetur. hoc enim postulat motus ex dominatu. Igitur si addiderimus quartam partem non moueri, huic corpori rursus erit motus. Nam si corpus quod constat ex tribus partibus, duabus motis mouetur, vna nõ mota: quarta quoque addita parte mouebitur. Sunt enim fortiores tres partes cum quibus prius mouebatur, vna addita. Sed si mouetur corpus quod cõstat ex quatuor partibus, mouebitur etiã quod ex quinque. Sunt enim quatuor partes fortiores, cum quibus mouebatur, parte addita. Et si mouetur id quod cõstat ex quinque, omnino mouebitur & ex parte quę accessit, cùm quinque sint fortiores vna. Et sic vsque ad decies mille partes progreditur Diodorus, ostẽdens motum non posse consistere qui est ex dominatu. Absurdũ est enim, inquit, dicere moueri corpus ex dominatu, in quo nouies mille nongẽtæ nonaginta octo partes non mouentur, & duæ solæ mouẽtur. Nihil ergo mouetur ex dominatu. Quod si ita est, neque ex sinceritate, seu plenè ac sincerè:

Motus ex dominatu quisnã sit.

Motus ex sinceritate quisnam sit.

Cui est consequens nihil moueri. Cæterum argumentum quidem est eiusmodi. Videtur autem & sophisticum & propè sitam habere confutationem. Nam simul cum primæ partis additione perit etiam motus ex dominatu, cùm duæ moueantur partes, duæ autem non moueantur. Sunt ergo recusandæ huiusmodi argumentationes. Illis autem maximè vtendum est orationibus, Si quid mouetur, nunc mouetur. Si nunc mouetur, in præsenti tempore mouetur. Si in præsenti autem tempore mouetur, ergo mouetur in tempore indiuiduo. Nam si præsens diuiditur, omnino diuidetur in præteritum & futurum: & ita non erit præsens. Si autem in indiuiduo tempore mouetur aliquid, loca peruadit indiuidua. Si autem loca peruadit indiuidua, non mouetur. Quando enim est in primo loco indiuiduo, non mouetur. est enim adhuc in primo loco indiuiduo. Quando autem est in secundo loco indiuiduo, rursus non mouetur, sed motum est. Non ergo mouetur aliquid. Ad hæc accedit, quòd motus adhæret tribus, nempe corporibus & locis & temporibus. Corporibus quidem quæ mouentur: locis autem, quæ sunt in iis in quibus fit motus: temporibus autem, per quæ fit motus. Aut ergo his omnibus diuisis in loca infinita & in tempora & in corpora infinita, fit motus: aut omnibus desinentibus in indiuiduum & minimum. Aut aliquibus quidem diuisis in infinitum, aliquibus autem desinentibus in indiuiduum & minimum. Et siue omnia secentur in infinita, siue omnia desinant in indiuiduum, inuenietur dubia de motu oratio. Ordine autem argumentemur à prima secta, ex qua omnia secantur in infinitum. Et qui eius quidem sunt principes, dicunt corpus quod mouetur, vno & eodem simul tempore conficere spatium diuiduum: & non quod est spatij primum, primum apprehendere prima eius parte: & secundum ordine secundum: sed vnum totum diuiduum spatium simul & aceruatim peruadere. quod quidem est absurdum, & variè pugnans cum iis quæ cernuntur. Si in his quidem certè sensilibus corporibus intelligamus aliqua corpora rotari in spatio stadij, id omnino corruet, quoniam debet hic locus primum conficere primum semistadium, & secundum ordine secundum. Censere enim simul conficere totius spatium, valde est absurdum. Et si secuerimus alterum semistadium in duas quartas partes, omnino peruadet primum primam quartam partem. Et si plura secuerimus, similiter. Et si per illuminatum rotetur stadium, est euidens quòd non simul adumbrabit stadium, sed hanc quidem eius primam

Motum non esse probatur ex eo quod motus fiat in tempore præsenti.

Motus adhæret tribus, nempe corporibus, locis, & temporibus.

Corpus quod mouetur, non conficit vno simul & eodem tempore spatiũ diuiduum.

ptimam partem, istam verò secundam, illam autem tertiam. Si autem percutrat parietem miniata manu illum tangens, non vno & eodem tempore minio colotabit totum parietem stadij, sed ordine, & prius id quod est prius. Quod ergo in sensibus rebus ostendir ratio, hoc etiam nobis accipiendum est in iis quæ cadunt sub intelligentiam. Porrò autem licet quoque aliter hanc tollere opinionē, ad hoc multis & variis vtendo hypothesibus. Ponatur enim spatium vnius cubiti, & distinguatur ac diuidatur per mediū in duos semicubitos. Diuidantur autem & distinguantur etiam eius spatia vnius palmi: sitque quod solida diuidit, in eo quod possit interrumpere & sistere. quod mouetur, vno & eodem simul tempore conficit spatium diuiduum. & corpus quod mouetur in prius dicto spatio, vno tempore intertumpetur à corpore à quo duo diuidebantur semicubiti, & à quo quę sunt vnius palmi. Sed si eodem tempore ab his interrumpetur, erit idem simul & motum & non motum. Nam quatenus quidem eis interrupit id quod diuidit spatia semicubitalia, motum est spatium semicubitale. Quatenus autem interrupit etiam id quod est vnius palmi, rursus non fuit motum idem spatium. Absurdum est autem dicere idem simul motum esse & nō motum esse. Absurdum est ergo velle quoq; vt quod mouetur, simul & vno tempore spatium conficiat diuiduum & non prius moueatur in priori. Rursus ponatur spatiū cubitale: & ferantur aliqua corpora ab vtroque extremo pari celeritate, vt ex Epicuti sententia atomi. Quoniam ergo ponuntur hæc corpora moueri pari celeritate, omnino in medio spatij cubitalis se inter se offendentia, aut stabunt, aut repellentur in eum locum vnde venetunt. Et si stant quidē, est perspicuum, quòd vtrunque eorum alio quidem tempore mouebatur id spatium quod est ab extremo vsque ad medium: in alio autem erat confecturum quod est à medio, tanquam in extremo totius spatij. Rursus est euidens quòd in alio quidem tempore transit ab aliis spatiis tanquam ad medium: in alio autē repulsa reuersa sunt tanquam ad extrema. Et sic nihil est quod simul & vno tempore moueatur spatium diuiduum. Præterea sic quoque sunt refellendi qui dicunt omnia quidem secari in infinitum, existimāt autem id quod mouetur, moueri simul & eodem tempore vnum spatium. Nam si duo corpora moueantur pari celeritate cubitale spatium, consequetur vt dicatur in eodem tempore vtrunq; non idem spatium conficere, sed alterum quidem amplius, alterum verò minus. quod quidem est præter euidentiam. Diuidatur enim

ſpatiũ cubitale alterius corporis. & quod diuidit, interrumpat quodlibet incurrens. Quoniam ergo cenſent vtrunque moueri pari tempore: & idẽ duobus & cubitale ſpatium & eius partes: & non in alio quidem partes, in alio verò totum, omnino quo tempore mouetur alterum horum corporum totum cubitale ſpatium, pari etiam reliquum corpus mouebitur ſemicubitale ſpatium, & interruptum ceſſabit. Sed poſitum erat vtrunque eorum moueri pari celeritate. Quę ergo eodem tempore pari mouentur celeritate, mouentur ſpatium inæquale. quod quidem eſt præter euidentiam. Non ergo ſimul & vno tempore mouetur id quod mouetur ſpatium diuiduum: ſed in priori prius debet fieri motus. Ad ea quæ dicta ſunt accedit, quòd id quod mouetur pari tempore maius ſpatium, eſt celerius eo quod eodem tẽpore mouetur minus ſpatij: vt per hypotheſin ſi ſpatio vnius horæ alterum quidem ex iis quæ mouentur, conficiat viginti ſtadia, alterum verò decem ſolùm: dicetur conuenienter in omnibus celerius quidem eſſe quod conficit viginti ſtadia, tardius autem quod decem. Sed hoc quidem quod apparet & videtur eſſe euidens, tollitur quod attinet ad expoſitam hypotheſin, & fit falſum. Erit enim eodem tempore motum & celerius & tardius. quod quidem eſt abſurdum. Si enim non in alio quidem tempore totum mouetur ſpatium cubitale, in alio autem partes ſpatij cubitalis, ſed in vno & eodem tõtum tranſit ſpatium, & totius partes: erit idem in eodem tempore & tardius & celerius. Nam quatenus quidẽ in eo conficit cubitale ſpatium, erit celerius: quatenus autem in eodem ſemicubitale, erit tardius. Eſt autem planè abſurdum dicere eodem tempore eſſe aliquid & celerius & tardius. Nõ ergo ſimul & aceruatim mouetur id quod mouetur ſpatium diuiduum; ſed prius in priori. Satis autẽ conuinci poſſunt auctores huius ſententiæ, etiam per dicendam hypotheſin. Sit enim ſpatium vnius digiti: diuidatur autẽ per medium in duo ſpatia duorum ſemidigitorum: & ſit id quod diuidit, habens naturam reſiſtentem, & quæ poteſt reiicere id quod incurrit; moueatur autem aliquod corpus in eo ſpatio: dico quòd ex hac hypotheſi, quoniam quod mouetur in eodem tempore, & totum conficit ſpatium & partes totius, oportebit idem in eodem tempore & venire & recedere, quod quidẽ non poteſt fieri. Nam ſi in vno & eodem tempore conficit totum ſpatium digiti & eius partes; eſt autem ſpatium digiti, & quod eſt ab extremo vſque ad medium, & quod à medio vſque ad extremum: eodem tempore & recedet quod mouetur, & accedet offen-

offendens id quod diuidit. Est autem præter euidétiam eodem tempore accedere & recedere, quemadmodum eodem tempore dicere manum extendi & contrahi: & non alio quidem extendi, alio verò contrahi. Quamobrem simul quidē & aceruatim in spatio fieri motum, prius dictis viris hanc affert dubitationē. sed longè affert maiorem, non simul & aceruatim diuidi spatium, sed prius in priori, secundo in secundo. Nam si ita fit motus, cùm omnia secentur in infinitum, & corpora, & loca, & tempora, non erit aliquod principiū motus. Nam vt moueatur aliquid spatium vnius cubiti, debet primum transire primum semicubitum, & secundum ordine secundum. Sed vt & primum conficiat spatium semicubiti, oportet primum transire quartam partem spatij vnius cubiti, deinde & secundam. Sed & in quinque & sex diuidi potuerit prima sexta pars. Cùm ergo quæuis prima pars aliam primam habeat partem, propter sectionem in infinitum, necesse est nunquam esse principium motus, propterea quòd deficere non possint partes spatij & corporis, & quidquid ex his sumitur, alias habeat partes. Atque hæc quidē conuenit dicere aduersus eos qui dicunt & corpora & loca & tempora secari in infinitum: ij autem sunt Stoici. Qui autem dicunt omnia desinere in indiuidua, vt Epicurei, implicantur maioribus dubitationibus. Et primum quidem quòd non erit motus, vt docebat Diodorus insequens loca & corpora indiuidua. Corpus enim indiuiduum, quod continetur in primo loco indiuiduo, non mouetur. continetetur enim in loco indiuiduo, & cum impleuisset. Et rursus quod ponitur in secundo, non mouetur, iam enim motum est. Si autem neque in primo mouetur id quod mouetur, quatenus est in primo: neque in secundo: præter hæc autem tertius locus non cadit in cogitationem: non mouetur id quod dicitur moueri. Licet autem etiam absque hac dubitatione, ex hypothesi sectam Epicuri reprehendere. Sit enim spatium compositum ex nouem locis indiuiduis per seriem locatis, & moueantur in eodē spatio duo corpora indiuidua ab vtroque extremo: moueantur autē pari celeritate. Quoniam ergo motus est paris celeritatis, oportebit vtrunque ex his corporibus transire circiter quatuor loca indiuidua: cùm autē peruenerint ad quintum locum, qui est medius quatuor: aut stabunt, aut ex iis alterum occupabunt: quo fit vt alterum quidem quinque loca trāseat indiuidua, reliquum autem solum quatuor. aut neque stabunt, neque alterum occupabunt. Cùm ambo autem simul concurrerint, ex dimidio detinebunt quintum locum indiui-

Motum fieri non simul, sed priorē in priore spatio, secundum in secundo.

Epicurei dicebant omnia desinere in indiuidua.

Nullum esse motū si omnia desinant in indiuidua, secundū Epicureos.

diuiduum. Atque vtrunque quidem stare est admodum improbabile. Nam si non ponatur locus,& motui nihil resistat,nõ stabunt. Alterum autem prius occupasse quàm alterum, est præter hypothesin. Positum enim est vtrunque moueri pari celeritate. Restat ergo vt dicatur,quòd vtraque simul concurrentia tenebant dimidias partes loci qui restat. Si autem hoc quidem tenet dimidiam quæ est in ipso partem: illud autem eam quæ est in ipso, non erit locus indiuiduus, sed in duas partes diuiduus. Sic autem etiam corpora. Eorum enim partes loci partem apprehendentes, non erunt indiuiduæ. Si autem & loca sunt diuidua,& corpora non indiuidua, necesse est vt tempus non sit indiuiduum & minimum. Non enim in pari tempore locum indiuiduum transit corpus indiuiduum,& partem loci indiuidui: sed in alio quidem totum locum indiuiduum,in minimo autem eius partem. Rursus sit aliqua regula centris in alia parte intercepta: eaque

κανόνιον.

circumagatur ab altero ex extremis in aliquo plano, in vno & eodẽ tempore. Porrò autem dum extremum circumagitur,circuli describentur,inter se differentes magnitudine. Et qui est quidẽ extremus, & omnes comprehendit, est maximus. qui est autem intimus, breuissimus. & qui inter eos intercedunt, conuenienti proportione,seu maiores & maiores à centro nobis persequentibus: aut minores & minores regredientibus ab externa superficie. Quoniam est ergo tempus circumactionis,sit autem id indiuiduum,quæro quemadmodum,cùm sit vnum & idem tempus,in quo facta est descriptio, sit autem vnus quoque motus, facti sunt inter se differentes circuli: & alij quidem magni,alij autem paruum habentes ambitum. Neque enim licet dicere quòd temporũ indiuiduorum est aliqua differentia præter magnitudinem. Et ideo ex circulis, qui describuntur quidem in maioribus indiuiduis temporibus,sunt maiores: qui verò in minoribus,sunt minores. Si enim alterũ altero maius est tempus indiuiduũ, non est tempus indiuiduum, neque minimum:& quod mouetur, nõ omnino mouetur in tempore indiuiduo. Ad hæc accedit, quòd nec illud quidem licet dicere, quòd iis quidem quibus est tempus indiuiduũ, in quo omnes circumscribuntur circuli, partes autẽ regulæ quæ circumagitur,non sunt paris celeritatis: sed alia quidẽ citius circumagitur, alia autem tardius:& ab iis quidem quę circumaguntur celerius,maiores cõstituuntur circuli:ab iis autem quæ tardius, minores. Si autem re vera aliæ quidem partes mouẽtur celerius, aliæ verò tardius: oporteret aut distrahi regulã in circũactione, aut omnino tegi,

ali-

aliquibus quidem eius partibus prius accelerantibus, aliquibus verò tardantibus. Sed neque distrahitur, neque tegitur. Est ergo motus omnino dubius iis qui dicũt omnia desinere in indiuidua. Et in summa si omnia sunt indiuidua, & tẽpus in quo fit motus, & corpus quod mouetur, & locus in quo efficitur motus, necessariò omnia quæ mouentur, mouebuntur pari celeritate, adeò vt Sol celeritate sit par testudini. Ipse enim & ipsa in tempore indiuiduo conficit spatium indiuiduum. Est autem absurdum dicere, omnia quę mouentur, moueri pari celeritate, aut testudinem celeritate esse parem Soli. Est ergo absurdum censere, fieri motum desinentibus omnibus in indiuiduũ. Restat ergo vt consideremus an possit aliquid moueri, si aliqua quidem secentur in infinitum, aliqua verò desinant in indiuiduum. Et sic quidem opinatus est Strato Physicus. Nam existimabat quidem tempora desinere in indiuiduum: corpora autem & loca secari in infinitum: & moueri quod mouetur, in tempore indiuiduo totum simul & aceruatim diuiduũ spatium, & non prius in priori. Ergo eorum quoque sectam possumus docere, si ponantur exempla clariora. Ponatur enim spatium quatuor digitorum: & corpus quod mouetur, id conficiat in duobus temporibus indiuiduis, ita vt alterum spatium duorũ digitorũ transeat in tempore indiuiduo, & quod restat rursus in vno. Cùm sit autem huiusmodi hypothesis, auferatur ab eo spatio spatium vnius digiti: adeò vt quod restat spatium, sit trium digitorum. Sed si totum spatium quatuor digitorum in duobus temporibus indiuiduis transeat corpus quod mouetur, omnino spatium triũ digitorum conficiet in vno indiuiduo tempore & dimidio. In vno quidem spatium duorum digitorum, in dimidio autem id quod restat vnius digiti. Et ita si in diuidui dimidio defectum sit tempus indiuiduum, non est aliquod tempus indiuiduum. Sed hoc quoque dissectum est in partes. Eadem est ratio si quintum digitum addiderimus spatio quatuor digitorũ. Quomodo enim mouebitur id quod mouetur? Num in tempore indiuiduo? Sed quoniam duplum quoque conficiebat in tempore indiuiduo, erit quod mouetur in eodem tempore, velox simul & tardum. Si autem in minore indiuidui temporis conficit quintum digitum, est diuiduum tempus indiuiduum, quod quidem nolunt. Quinetiam si in tempore indiuiduo quod mouetur, simul & aceruatim diuiduum conficit spatium, stabit aliquid sine causa, vt ostendemus. Non stat autem aliquid sine causa, vt ostẽdemus. Non fit ergo motus hoc modo. Sit enim rectum aliquod spatium, vtpote decem

Motum non esse si aliqua secentur in infinitum, aliqua desinant in indiuiduum, vt volunt Strato Physicus.

V cubi-

cubitorum, & aliquod graue corpus, vtpote globus plumbeus, vno minimo tempore conficiat totū hoc spatium, supernè deorsum. Sed addatur etiam huic spatio aliud spatium vnius cubiti, adeò vt totum sit vndecim cubitorū : & ab extremo rursus emittatur globus. Cùm ergo peruenerit quidem ad partem eius quod est decem cubitorum, principium autem vndecimi, aut stabit, aut hoc quoque permeabit. corpus enim adeò graue & quod fertur per aërem, etiamsi nihil resistat, si stabit, omnino stabit sine causa. quod quidem est absurdum. Si autem mouebitur, quoniam transit totum spatium decem cubitorum in vno tempore indiuiduo: quod restat spatiū vnius cubiti, cùm sit idem motus, transibit in decima parte temporis indiuidui. Quo fit vt tempus indiuiduum, præter id quod non est indiuiduum, sectū sit etiam in decem partes. Præterea si id quod mouetur in vno tempore indiuiduo, totum conficit spatium diuiduum, necessariò in vno & eodem tempore erit in omnibus spatij partibus. Si autem in vno & eodem tempore erit in omnibus partibus spatij, non erit motum spatium, sed se sistet. quod quidem est absurdum. Non ergo in vno & indiuiduo tempore mouetur quod mouetur spatium diuiduum: quandoquidem erit idem in eodem tempore calidum & frigidum, illuminatumque & non illuminatum. Ponatur enim spatium duorum cubitorum : & eius alter quidem cubitus sit ignitus : alter verò frigeat. Si autem quod mouetur in vno & eodem tempore indiuiduo, hoc totum apprehendit spatium : quando est quidem in cubito ignito, erit ignitum: quando autem in frigido, frigidum. Est autem eodem tempore in ignito & frigido. Idem ergo eodem tempore erit calidum simul & frigidum. quod non potest fieri. Verumenimuero eadem quoque ratione licebit docere quòd simul erit idem illuminatum & non illuminatum: quod ipsum quoque est præter euidentiā. Ad hæc accedit, quòd in eodem tempore, quantum posueris spatium, oportebit etiam dicere motum esse id quod mouetur. Vt, sit spatium quatuor digitorum, & diuisum sit in octo partes : & apertioris doctrinæ gratia, prima quidem eius pars vocetur A, secunda autem B, tertia verò C, & sic deinceps. Si id quod mouetur, in vno & eodem tempore diuiduum conficit spatium, in quo tempore mouetur prima secundum spatium, eodem tempore poterit secunda tertium moueri spatium. Sed si ita mouebitur secunda, mouebitur etiā tertia & quarta, & sic vsque ad infinitum. Quamobrem in vno tempore indiuiduo mouebitur totum terræ spatium. Si ergo neque sit sectio in infinitum,

nitum, neque si desinatur in indiuiduum, neque si aliqua quidem secentur in infinitum, aliqua verò desinant in indiuiduum, conseruarur motus, dicendum est nihil esse motum. Quibus est consequens sustinendam esse assensionem, propterea quòd parem vim habeat & euidentia, & ea quæ obiiciuntur aduersus euidentiam.

An sit tempus.

CVM motus, vt dixi, tribus adhæreat, nempe & corpori quod mouetur, & loco in quo mouetur, & tẽpori per quod conficitur motus, quoniam de corpore & loco dubitauimus, tentabimus etiã quærere de tempore. Fortasse enim de eo quoque dubia cernetur oratio, & Physicis qui ponunt mundum esse æternum, & iis qui ab aliquo tempore eum dicunt esse constitutum. Atque nonnulli quidem dicunt tempus esse spatium motus mundi: alij verò ipsum mundi motum. *Tempus quid sit.* Sed neq; ex primorum, neque ex secundorum sententia est aliquod tempus. *Tempus nullum est.* Si enim spatium motus, & motus nihil est præter id quod mouetur, tẽpus quod est spatium motus mundi, aut magis propriè mundanus motus, nihil erit mundus præter id quod mouetur, tempus autem erit motus aliquo modo se habens. quod quidem est absurdum. Et aliter, Mundi quidẽ motum contingit intelligere non esse in aliquo tempore. Quamobrem tempus non est mundi motus. Et aliter, Omnis motus fit in tempore. quamobrem mundi quoque motus erit in tempore. Tempus autẽ non est in tempore. Aut enim erit in ipso, aut in alio, aut aliter. Neque verò erit in ipso. erit enim idem, & vnum & duo. *Tẽpus non est in tempore.* Neque aliud in alio, propterea quòd neque eorũ quæ sunt præsentia, aliqua sunt in præsenti. Ergo nec propterea dicendum est mundi motum esse tempus. Rursus quomodo motus fit in tempore, ita etiam mansio. Sed quomodo nullus dicit mansionem esse in tempore, ita neque mundi motum rite tempus pronunciat. *Mansio nõ est in tempore.* Et mundi motus perpetuò est idem. Tempus autẽ non est perpetuò idem: sed aliquando quidem idem dicitur, aliquãdo verò inæquale. *Tempus nõ est perpetuò idẽ.* Et inæquale quidem aliquando plus, aliquando verò minus. Aliud est ergo mundi motus, & aliud tempus. Atque qui mundi quidem motum sustulerunt, terram autem moueri sunt opinati, vt Aristarchus Mathematicus, nihil eis obstat quominus tẽpus mente concipiant. *Aristarchus Mathematicus existimauit terram moueri.* Aliud ergo dicendum est esse tempus, & non idẽ quod motum mundi. Et qui in subterraneis & obscuris antris vitam agunt, & qui ab ortu sunt cæci, motus quidem mundi non habent notionem: *Tempus est aliud, & aliud motus mundi.*

cùm autem & sederint & surrexerint & ambulauerint, accipiunt notionem temporis cui hæc tria sunt affixa, & maioris quidem, in quo sunt tria: minoris autem, in quo duo: minimi autem, in quo vnum. Si autẽ potest fieri vt tempus mente concipiamus, non cogitantes cœlestem circumuolutionem, aliud est ipsa, & aliud tempus. Aristoteles autem dicebat tempus esse numerum eius quod est in motu prius & posterius. Si hoc autem est tempus, nempe recordatio eius quod est in motu prius & posterius, id quod quiescit & est in motu, nõ erit in tempore. Aut si id quod non mouetur, est in tempore: tempus autem est numerus eius quod est in motu prius & posterius: id quod est in tempore, & quiescet & mouebitur. quod quidem non potest fieri. Quamobrem Strato Physicus recedẽs ab hac notione, dicebat tempus esse motum omnis motus & mãsionis. Accedit etiam ad omnia quæ mouentur, quando mouentur: & ad omnia mobilia, quando nõ mouẽtur. Et propterea omnia quæ fiunt, fiunt in tempore. Num autem sunt quę cum eo pugnant plurima? Nunc autem sufficit illud dicere, quòd id quod metitur motum aut mansionem, est in tempore, & non est tempus. Quòd si ita est, id quod metitur motum & mansionem, non erit tempus. In tempore enim non est tempus. Et alioqui si tempus propterea est mensura motus & mansionis, quoniam graditur ex aduerso motus, quatenus est motus, & ex aduerso mansionis, quatenus est mansio: quoniã rursus motus & mansio gradiuntur ex aduerso temporis, non magis erit tempus mensura motus & mansionis, quàm motus & mansio mensura temporis. Hoc quoque melius esset dicere. Tempus quidem est quidpiam difficile contemplatu: motus autem & mansio facile potest aspici. Ex eo autẽ quod est contemplatu difficile, sumi minimè potuerit id quod est contemplatu facile, sed contrà. Videtur ad Epicurum quoque & Democritum Physicos referri eiusmodi temporis notio. Tempus est visum diei simile, per quam rursus dubia est natura temporis. Si enim dies & nox ostenditur non posse consistere, sequitur vt etiam diei simile visum non sit tẽpus, aut non possit consistere. Dies enim & qui propriè intelligitur, & qui est duodecim horarum, nempe ab ortu vsque ad occasum, nobis considerantibus videtur non posse consistere. Quando enim hora prima consistit, nondum consistunt vndecim. Si non sint autem plures horę, non erit dies. Et rursus quando adest hora secunda, non est quidem prima. decem autem quæ restant, nondũ sunt. Quamobrẽ cùm nec sint plures horæ, neque sic erit dies. Cùm ergo

Tempus quid sit secundum Aristotelẽ. eius autem confutatur definitio.

Tempus quid sit, secundum Stratonem Physicum.

Est in tempore, non autem est tẽpus, quod metitur motũ aut mansionẽ.

Tempus non est magis mensura motus & mansionis, quã motus & mansio mensura temporis.

Tempus est visum diei simile, secundum Epicurum & Democritum.

Dies non potest consistere.

ergo semper sit vna hora, non sit autem vna hora diei, dies non erit. Quinetiam nec vna quidem hora consistit: Largè enim intelligitur. Constat autem ipsa quoque ex pluribus partibus: quarum aliæ quidem non sunt: aliæ verò non sunt amplius. Quo fit vt & quod est ex eis compositum, non possit consistere. Si autem neque est vlla hora, neque dies, neque proportioni conuenienter nox: nec tempus quidem erit, sed visum diei simile aut nocti. Præterea dies dicitur duobus modis: vno quidem modo, qui constat ex duodecim horis: altero autem, aër à Sole illustratus. Aut ergo diei qui constat ex horis, visum tempus dicunt esse Epicurei, aut tanquam aëris à Sole illustrati. Sed diei quidem qui cõstat ex horis, visum non dixerint esse tempus. Ipse enim, ipse dies est tempus, inquam, qui est duodecim horarũ. Quamobrẽ si eius visum intelligitur tempus, erit tempus visum temporis. quod quidem est absurdum. Non ergo dicẽdum est diei duodecim horarum visum esse tempus. Sed neque diei tanquam illuminato aëre visum. is enim fit in tempore. Et propterea si tempus est huius diei visum nostrum, in nostro visoi s erit dies. quod quidem priori est longè peius. Et si mundus interierit, vt est sententia Epicuri, neque dies est, neque nox: propterea autẽ neque diurnum, neq; nocturnum visum. Esset autem absurdum, si mundus interiisset, dicere non esse tempus. Etenim & interiisse & interire, tempora significant. Quod si ita est, alterum quidem est tempus, diuersum autem visum diurnum & nocturnum. Atque ex notione quidem sic sit dubitatum de essentia temporis. Licet autẽ propositum quoque præcedente confirmare ratione. Nam si est tempus, aut est finitum, aut infinitum, vt docebimus. Non est ergo aliquid tempus. Si enim finitum est tempus, fuit aliquando tempus quando non erat: & erit aliquando tempus quãdo non erit tempus. Illud enim aliquando fuisse & futurum esse, vt prius dixi, significant tempora differẽtia. Non est ergo finitum tempus. Sed nec est infinitũ. est enim eius aliquid quidem præteritum, aliud verò futurum. Vtrunque ergo horum temporum aut est, aut non est. Et si quidem non est, ex eo ipso finitum est tempus. Et si finitum quidem est, existit dubium quod fuit ab initio, fuisse aliquando tempus quando tẽpus non erat: & futurum aliquando tempus quando tempus non erit. Si est autem vtrunque, præteritum, inquam, & futurum, erit in præsenti. Cùm sit autem in præsenti, erit in tempore præsenti præteritum & futurum. Absurdum est autẽ dicere præteritum & futurũ intelligi in tempore præsenti. Ergo nec

Hora vna nõ consistit.

Nox non consistit.

Dies dicitur duobus modis.

Tempus non esse probatur ex eo quòd sit finitum, aut infinitum.

Tempus non est finitum.

Tempus non est infinitum.

tempus est infinitum. Si autem nec finitum intelligitur nec infinitũ, nullo modo erit. Quinetiam quod constat ex iis quæ non possunt esse, nec ipsum esse poterit. Censetur autem tempus constare ex iis quæ non possunt esse, nempe & præterito quod non est amplius, & ex futuro quod nondum est. Tempus est ergo eiusmodi vt esse non possit. Ad hæc accedit, quòd si tempus est aliquid, aut est indiuiduũ, aut diuiduum. Sed nec esse potest indiuiduum, vt admonuimus: neq; diuiduũ, vt probabimus. Non est ergo tempus aliquod. Atque non potest quidem tempus esse indiuiduum, quoniam diuiditur in præteritum præsens & futurum. Diuiduũ autem esse non potuerit, propterea quòd quidquid diuiditur, id aliqua pars eius dimetitur: vt cubitum palmus quidem dimetitur, & est palmus pars cubiti: palmum autem digitus, & palmi pars est digitus. Ergo si tempus quoque est diuiduum, debet eius pars aliqua ipsum metiri. Sed neque contingit præsens tempus alia metiri tempora. Si enim præsens tempus metitur præteritum, erit præsens tempus in præterito. Si sit autem in præterito, non erit amplius præsens, sed præteritum. Et si futurum metitur præsens, cùm sit in eo, erit futurum, non autem præsens. Vnde nec in aliis tẽporibus contingit metiri præsens. Vtrunque enim ipsorum, cùm in eo fuerit, erit præsens, non autem præteritum nec futurum. Sed si omnino diuiduum aut indiuiduũ tempus est intelligendum: nos autem ostendimus id nec esse diuiduum nec indiuiduum: dicendum est nihil esse tempus. Præterea tempus est tripertitũ. Eius enim aliquid quidem est præteritum, aliud verò præsens, aliud verò futurum. Ex his autem præteritum quidem non est: futurum autem nondũ est. restat ergo vt sit vna pars, nempe præsens. Aut ergo præsens tempus est indiuiduum aut, diuiduum. Nõ potest autem esse indiuiduum. In tempore enim indiuiduo naturaliter nihil esse potest diuiduum, vt dicit Timon, vtpote gigni & interire, & quidquid est eis simile. Si est autem indiuiduum, neque habebit principium quo coniũgatur præterito: neque finem quo coniungatur futuro. Quod enim habet principium & finem, non est diuiduum. Si autem neque habet principium nec finem, nec habet medium. Intelligitur enim medium ex ea quæ cum ipsis fit collatione. Quod autem nec principium habet nec finem, non est indiuiduum. Si autem nec principium habet nec finem, neque habet medium. Non habens autẽ principium nec finem nec medium, nec erit quidem omnino. Si præsens autẽ tempus est diuiduum, aut diuiditur in tempora quæ sunt, aut quę

non

Tempus constat ex iis quæ non possunt esse.

Tempus non esse probatur ex eo quòd nõ sit tempus diuiduum nec indiuiduum.

Tempus nõ est indiuiduum.

Tempus nõ est diuiduum.

Quidquid diuiditur, pars aliqua eius metitur.

Tempus non esse probatur ex eo quòd nec sit præsens, præteritum, nec futurum.

Tempus nõ est indiuiduum.

Tempus nõ est diuiduum.

non ſunt. Et ſi diuidatur quidem in tempora quæ non ſunt, non erit amplius tempus. Quod enim diuiditur in tempora quæ non ſunt, nō fuerit tempus. Si autem diuiditur in tempora quæ ſunt, non erit amplius omnino præſens: ſed eius quidem aliquid præteritum, aliquid verò futurum. Propterea autem non erit amplius omnino præſens & conſiſtens, cùm alterū quidem non ſit amplius, alterum verò nondum ſit. Sed ſi, cùm tria ſint, præſens præteritum & futurum, oſtenſum eſt eorum nullum eſſe, nō fuerit aliquod tempus. Qui autem dicunt præſens tempus eſſe quidem finem præteriti, principium autem futuri, ex duobus quæ eſſe non poſſunt temporibus facientes vnum, non vnum ſolum, ſed etiam omne tempus faciunt eiuſmodi, vt eſſe non poſſit. Et alioqui ſi præſens tempus eſt finis præteriti, finis autē præteriti ſimul præterijt cum eo cuius eſt finis, non erit amplius præſens tempus, ſiquidem eſt finis præteriti. Et rurſus ſi futuri principiū eſt tempus, futuri autem nondum eſt principium, nondum conſiſtet præſens tempus. & ſic euenient ea quæ ſunt ipſi maximè contraria. Nam quatenus quidem eſt præſens, erit: quatenus autem ſimul conſiſtit cum futuro, nōdum erit. Abſurdum eſt autem mente concipere idem tempus & eſſe & non eſſe, & non amplius eſſe, & nondum eſſe. Ergo nec hac ratione dicendum eſt eſſe aliquod tempus.

Tempus præſens non eſt finis præteriti, principium autem futuri.

Sic quoque eſt inferendum: Si eſt aliquod tempus, aut in ipſum non cadit ortus & interitus, aut cadit. Sed in ipſum non cadit ortus aut interitus, vt oſtēdetur: neque cadit, vt probabitur. Non eſt ergo aliquod tempus. Atque in ipſum quidem non cadit ortus & interitus, ſiquidē aliquid quidem eius præterit, aliquid verò eſt præſens, aliud verò futurum. Etenim dies quidem heſternus non eſt amplius: hodiernus autem eſt: craſtinus autē nondum fuit. Vnde temporis quoque aliud quidem non erit, vt præteritum: aliud autem eſt, vt præſens: aliud autem nondum eſt, ſicut futurum. Propterea autem in tempus nō cadet ortus nec interitus. Si autem in ipſum cadit ortus & interitus, dubiū eſt in quídnam interibit, & ex quónam erit. Neque enim futurū iam eſt: neque præteritum eſt amplius. Ex iis autem quæ non ſunt, quomodo poteſt aliquid interire? Nihil eſt ergo tempus.

Tempus non eſſe probatur ex eo quòd in ipſum non cadat ortus & interitus, et cadat.

Sic quoque eſt argumentandum: Si tempus eſt aliquid, aut in ipſum cadit ortus, aut non cadit: aut in aliquod quidē cadit, in aliquod verò non cadit. Sed neque in tempus poteſt cadere ortus, neque nō cadere: neque in aliquod quidē cadere, in aliquod verò non. Non eſt ergo aliquod tempus. Nam ſi in ipſum quidem cadit ortus: quoniam quidquid oritur, tempore

In tempus neque cadit ortus, neque non cadit.

tempore oritur: tempus quoq; quod oritur, orietur in tempore. Aut ergo idem orierur in seipso, aut alterum in altero. Et si idem quidem oriatur gignatúrve in seipso, erit aliquid ortum seu genitum priusquã ortum sit seu genitum. quod quidem est absurdum. Quoniam enim id in quo aliquid gignitur, debet esse ante id quod in eo gignitur, oportebit etiam tempus quod in se gignitur, ante se esse genitum: vt, in officina fabricatur statua: sed ante statuam est officina. & in loco aliquo consistit nauis: sed & ante nauem constitit locus. Ergo si tempus etiam in seipso gignitur seu oritur, erit ante seipsum. & ita si oritur quidem, nondum erit: quoniam quidquid fit seu oritur, quando fit seu oritur, nondum est. Si autẽ in se fit seu oritur, debet prius esse. Erit ergo simul tempus, & non erit. Quatenus quidem fit seu oritur, non erit: quatenus autem in seipso fit seu oritur, erit. Est autem absurdum idem per mentis conceptionem esse & non esse. Absurdum est ergo dicere in seipso fieri seu oriri tempus. Sed neque alterum in altero fit seu oritur tempus: vt futurum in præsenti, & præsens in præterito. Si enim alterum tempus gignitur seu oritur ex altero, necessariò vnumquodque tempus relinquens proprium positurum, alium apprehendet ordinem: vt, quoniam futurum tempus fit in tempore præsenti, futurum quod fit in tempore præsenti, est præsens & non futurum. & quoniam præsens fit in tempore præterito, omnino cùm fiat in præterito, non erit præsens, sed præteritum. Eadem autem est ratio si contrà præteritum quidem faciamus in præsenti, præsens autem in futuro. eædem enim rursus sequuntur dubitationes. Si ergo neque in seipso oritur aut fit tempus, neque tanquam alterum in altero, in tempus non cadit ortus. Si ergo neque tempus est eiusmodi vt in ipsum non cadat ortus, neque eiusmodi vt cadat: præter hæc autem tertium excogitari non potest: dicendum est nihil esse tempus. Quòd enim fieri non possit vt in ipsum non cadat ortus, facilè potest probari. Si enim in ipsum non cadit ortus, & neque factum est neq; fiet, vnum erit solum tempus præsens: & neque futurum est futurũ, neque res quæ sunt in ipso: neque præteritum est præteritum, neque res quæ in eo fiunt. Hoc autem non ita est: in tempus ergo non cadit ortus. Sed neque in aliquod quidem cadit ortus, in aliquod autẽ non cadit. coniungentur enim dubitationes. Quando enim in ipsum cadit ortus, debet in seipso fieri, aut in altero. Sed si fiat quidẽ in seipso, prius erit quàm ipsum. Sin autẽ in altero, non erit amplius illud tempus, sed id in quo fit, relinquens proprium ordinem. Eadem autem est

est ratio etiam in eo in quod non cadit ortus. Nam si est eiusmodi vt in ipsum non cadat ortus, neq; futurum vnquam erit tempus, neque præteritum, sed solum præsens. Sunt autem hæc absurda. Restat ergo vt dicatur, neque si in tempus cadat ortus, neque si non cadat, neque si in aliquod quidem cadat, in aliquod verò non cadat, esse tempus. De hoc quoque licebit dubitare ex essentia, vt etiam prius dubitatum fuit ex notione. Iam enim ex dogmaticis Philosophis alij quidem tempus dicunt esse corpus, alij autem incorporeum. Et ex iis quidem qui dicũt incorporeum, alij quidem dicunt id esse vt rem quæ per se intelligentia percipitur, alij verò vt quæ alteri accidit. Atque corpus quidem esse tempus dixit AEnesidemus ex sententia Heracliti. Ipsum enim non differre ab eo quod est, & à primo corpore. Vnde etiam per primam institutionem dicens esse ordinatum in sex simplices rerum dictiones, quæ quidem sunt partes orationis, vocabulum quidem tempus, & vocabulum vnitas, in substantia dicit esse collocatum quæ est corporea. Temporũ autem magnitudines, & capita numerorũ, efferri maximè in multiplicatione. Nam Nunc quidẽ quod est significatio temporis, & præterea vnitatem, non esse aliquid aliud quàm essentiam. Diem autem & mensem & annũ esse multiplicationem ipsius Nunc, temporis inquam. Duo autẽ & tria & decem, per se esse multiplicationem vnitatis. Isti itaque tempus faciunt corpus. Stoici autem Philosophi existimarunt ipsum esse incorporeum. Ex aliquibus enim alia quidem dicunt esse corpora: alia verò incorporea. Ex incorporeis autem enumerãt quatuor species: id quod dicitur, & inane, & locum, & tempus. Ex quo est perspicuũ, quòd præter id quod tempus existimant incorporeũ, censent etiam id esse rem quæ per se intelligentia concipitur. Epicurus autem, vt ipse Demetrius Lacon, exponit tempus, dicens id esse accidens accidentium, consequens dies & noctes & horas & affectiones & impatibilitates & motus & mansiones. Omnia enim hæc accidẽtia aliquibus accidunt. & tempus hæc omnia consequens, meritò dici poterit accidentia accidentium. In summa enim, vt paulò altius sumamus ad melius assequẽdum id quod dicitur, Ex iis quæ sunt, alia quidem per se consistunt, alia autem in iis quæ per se constant, considerantur. Et per se quidem consistunt essentiæ, vt corpus & inane. In iis autem quæ per se consistunt, considerantur ea quæ apud ipsos vocantur accidentia. Ex his autem accidentibus, alia quidem sunt inseparabilia ab iis quibus accidunt: alia autem ab iis sua natura separantur.

Corpus esse tempus dixit Aenesidemus ex sentẽtia Heracliti.

Tempus est incorporeum.

Incorporeorũ quatuor species.

Tempus quomodo definit Epicurus & Demetrius Lacon.

Per se consistunt essentiæ.

In iis quæ per se sunt, considerantur accidẽtia.

Inseparabilia quænam sunt accidentia.

tur. Atque inseparabilia quidem sunt ab iis quibus accidunt: vt corporis, resistẽtia: vacui autem, cessio. Neque enim fieri potest vt corpus vnquam intelligamus absque resistentia: neque inane absque cessione. sed sempiternum vtriusque accidens: corporis quidem, re-

Non inseparabilia accidentia.

sistere: inanis autem, cedere. Non inseparabilia autem ab iis quibus accidunt, sunt, vt motus & mansio. Quæ enim concreta sunt corpora, neque perpetuò moueri possunt citra quietem, neque semper esse sine motu: sed accidentem quidem aliquando habent motum, aliquando autem mansionem, etiamsi atomus, si per se sit, sit semper mobilis. Aut enim debet appropinquare inani, aut corpori. Siue autem appropinquet inani, propter cessionẽ fertur per ipsum: siue corpori, propter resistentiam, resiliendo motum ab ipso efficiet. Hæc

Accidẽtia quæ tẽpus sequitur.

sunt ergo accidentia quæ sequitur tempus, dies, inquam, & nox, & hora, & affectiones, & impatibilitates, motusque & mãsiones. Dies

Dies & nox accidentia ambientis aëris.

enim & nox sunt accidentia ambientis aëris. Ex quibus dies quidem accidit per illuminationem à Sole. Nox autem accedit per priuatio-

Hora est accidens aeris.

nem lucis quæ à Sole procedit. Hora autẽ, cùm sit pars diei aut noctis, rursus est accidens aëris, vt dies & nox. Ex aduerso autẽ cuiuslibet diei & cuiuslibet noctis & horæ eis comparatũ extenditur tempus. Quam ob causam & dies & nox dicitur longa vel breuis dum

Affectiones et impatibilitates, nempe dolores & voluptates, sunt accidentia non absque tẽpore.

ferimur ad tempus quod ei accidit: affectionesque & impatibilitates, nempe dolores aut voluptates: & ideo non sunt aliquæ essentiæ, sed accidentia eorum qui afficiuntur, aut lætando, aut dolendo: & sunt accidentia non absq; tempore. Præterea motus quoque & etiã

Motus & mansio sunt accidentia corporum, nõ absque tempore.

mansio, vt iam ostendimus, sunt accidentia corporũ, & non sine tempore: motus certè velocitatem & tarditatem, & etiam diuturniorem & breuiorem mansionem tempore dimetimur. Verumenimuero ex his est perspicuum, quòd Epicurus tempus opinatur esse incorporeum, sed non eo modo quo Stoici. Nam illi quidem, vt dictum est, statuerunt tempus esse quidpiam incorporeum, si per se intelligatur. Epicurus autem, vt quod aliquibus accidat. Atque isti quidem sic

Tempus quomodo definiat Plato, vel vt alij volunt, Aristoteles.

existimant. Plato autem dicebat (vt nonnulli autem, Aristoteles) tempus esse numerũ eius quod est in motu prius & posterius. Strato autem Physicus (vt alij autem, Aristoteles) esse mensuram motus

Tempus quid sit secundum Stratonẽ Physicum.

& mansionis. Quamobrẽ cùm sit tanta de essentia temporis dissensio, iam quidem licet ex iis de quibus prius fuit dubitatum, conijcere, quòd ne ex ea quidẽ quidquam potest firmiter ac stabiliter disci. Et tamen nunc etiam aduersus Platonem & Aristotelem & Stratonẽ

Physi-

Physicum ea sunt dicenda, quæ dicta sunt in principus, nempe quòd ex notione temporis collegimus nihil esse tempus. Aduersus eos autem qui censent corpoream esse temporis essentiam, Heracliti, inquam, asseclas, id quod est in promptu, quòd si tempus est corpus: omne autem corpus aut manere aut moueri intelligitur: quod autem manet aut mouetur, in tempore manere aut moueri intelligitur: non autem in corpore corpus manere aut moueri intelligitur: tempus ergo non est corpus. Et id quod est, ex Heracliti sententia, quod quidem est corpus, est in tempore. Non est autem tempus in tempore. Id ergo quod est, & corpus, non est tempus. & animal viuit in tempore, vt etiam mortuum mortuum est in tempore. Quamobrem tempus non est animal aut corpus. Quinetiam ij qui dicunt ex Heracliti quidem sententia non esse primum corpus, nihil obstat quo minus tempus intelligant. Sed si tempus esset primũ corpus, vt vult Heraclitus, impedirentur tempus intelligere. Non est ergo ex Heracliti sententia tempus id quod est: & id quod est, ex Heracliti sententia est aër, vt dicit AEnesidemus. Ab aëre autem multum differt tempus. Et qua ratione nullus ignem aut aquam aut terram dicit esse tempus, eadem nec dicit esse aërem. Non est ergo id quod est, tempus. Atque aduersus hanc quidem sectam breuiter hæc dicta sint.

Tempus non est corpus, vt vult Heraclitus.

Tempus non est aer.

Breuis quoque est oratio aduersus Stoicos, qui dicunt ex aliquibus quidem aliqua esse corpora, alia verò incorporea. & ex incorporeis esse aliquam speciem quæ per se intelligitur, vt tempus. Nam quod est quidpiam maximè generale, propterea quòd nec potest esse aliquod corpus nec incorporeum, neque corpus fuerit nec incorporeum. Nam si est corpus, oportebit omnes eius species esse corpus, & nullam incorpoream. & quomodo omnes animalis species sunt animal, & nulla inanima: & omnes plantæ species sunt plantæ, nulla autem animata: ita sequetur vt alicuius quod est corpus, species sint re vera corpora, & nulla earum corpus. Similiter si sit simul corpus & incorporeum, omnia singularia erunt simul corpora & incorporea, & nihil seorsum aut corpus solum aut incorporeum. Quamobrem si illud quidpiam non est corpus, neque incorporeum, aut corpus simul & incorporeum, nihil est illud quidpiam. Si illud autem tollatur, simul etiam tolluntur quæcunque sunt in specie. quod quidem est absurdum. Præterea etiam de vnoquoque incorporeorum quæ simul data sunt cum tempore, dubitatum est à Scepticis, vtpote de eo quod dicitur, & de inani & de loco. Si de vnoquoque autem

Tempus non est corpus, vt volunt Stoici.

λεκτὸν

eorum sit dubitarum, nec rempus quidem esse cōcedetur ex eodem genere cuius ea sunt. Aduersus Epicurum autem, qui censet rempus esse accidens accidentium, cùm multa etiam alia dici possint, illud in præsentia satis erit dicere, quòd quæ aliquo quidem modo se habent essentiæ, considerantur vtique & sunt rerum subiectarum. Quæ autē dicuntur accidere essentiis, cùm non sint alia ab essentiis, sunt eiusmodi vt non possint consistere. Neque enim est vlla resistentia præter corpus quod resistit: neque subiicitur cessio prӕter id quod cedit, & inane: non motus præter corpus quod mouetur: non mansio præter id quod quiescit. Sed quomodo ducere exercitum nihil est præter eum qui exercitum ducit: neque esse gymnasiarcham prӕter eum qui est gymnasiarcha: ita neque vnumquodque eorum quæ accidūt, sunt prærer id cui accidunt. Vnde etiam cùm dicit Epicurus intelligendum esse corpus ex compositione magnitudinis, & figuræ, & resistentiæ, & ponderis, vrget vt ex iis quæ non sunt, intelligamus id quod est esse corpus. Nam si neque magnitudo aliqua ponitur præter id quod est prædictum magnitudine: neque figura præter figuratum: neque resistentia præter resistens: quomodo fieri potest vt ex non subiectis non subiectum corpus intelligamus? Quamobrem si vt sit rempus, oportet esse accidentia: accidentia autem sunt aliquod accidens subiectum: nullum autem est accidens subiectum: igitur nec potest esse tempus. Mitto quòd ea quibus dicitur tempus accidere, & ea quorum dicuntur accidentia, sunt eiusmodi vt non possint inueniri, vt dies, nox, hora, motus, mãsio, affectio, impatibilitas. Dies quidem certè qui dicitur esse duodecim horarum, vt prius ostendimus, non consistit in duodecim horis, sed in vna sola præsenti, quæ non est dies. Eadem autem ratio est etiam in nocte & hora quæ largè intelligitur, & est veluti rerum partium, quæ rursus nobis considerantibus cernitur non posse consistere. Neque enim quando est prima eius pars, consistit. nondum enim sunt reliquæ: neque quando secunda. tunc enim prima non est amplius, nondum autem est tertia. Cùm autem plures eius partes hoc modo non sint, nec ipsa esse potest. Ergo quoniam hæc sunt rempus: Epicurus autem dicit tempus esse horum accidentia: ex sententia Epicuri erit ipsum rempus sui accidens. Quinetiam ostēsum est motus rationem esse variè dubiam, propterea quòd nec moueri possit in eo in quo est loco, nec in eo in quo non est. Simul quoque tollitur mansio. Nam si non sit motus, nec mansio quidem erit. Ex collatione enim eius quod mouetur, intelligi-

Essentiæ quæ aliquo modo se habent, sunt rerum subiectarum.

Quæ dicūtur accidere essentiis, cùm non sint alia ab essentiis, non possunt consistere.

Nihil mouetur in loco in quo est, nec in eo in quo non est.

telligitur immobile: & eius quod non mouetur, id quod mouetur. Vnde quomodo si non sit dexterum, non erit sinistrum: ita si non sit horum alterum, nec reliquum quidem potest intelligi. Et aliter. Dicunt dubitatores: Quod manet, ab aliqua causa cogitur manere. Quod autem cogitur manere, patitur. Quod autē patitur, mouetur. Quod ergo manet, mouetur. Sed si Epicurus dicit tempus esse accidentia: ostensum est autem de his dubitari: fatēdum erit dubitari etiā de tempore quod eis accidit. Præterea si motus est incorporeus, & affectio, & vnumquodque eorum quæ sunt prædicata: & tempus etiā est incorporeum. Quoniam ergo est probabile incorporeis accidere incorporea, dicamus nec tempus esse accidens accidentium quæ sunt exposita. Cæterum cùm de temporis dubitauerimus essentia, deinceps dubitemus etiam de numero.

Quod manet, mouetur.

De numero.

PRÆTEREA quoniam ex rebus quæ sunt coniugatæ cum tempore, est etiam numerus, propterea quòd non absque enumeratione fiat temporis dimensio, vtpote horarū & dierum & mensium, & præterea annorum: rectè habere existimamus, si post prius à nobis confectam de illo quæstionem, de eo quoque dicamus: & maximè quoniam qui sunt ex Physicis doctissimi, adeò magnam vim tribuerunt numeris, vt eos existiment principia & elementa vniuersorum. ij autem sunt sectatores Pythagoræ Samij. Dicunt enim eos qui verè & sincerè philosophantur, esse similes iis qui laborant in contexenda oratione. Quomodo enim primùm dictiones examinant: ex dictionibus enim constat oratio: & quoniam ex syllabis dictiones, primū considerant syllabas, ex syllabis enim in elementa vocis literatæ resolutis, de illis primùm scrutantur: ita dicunt Pythagorei oportere Physicos de vniuersitate scrutantes in primis examinare, in quænam resoluatur vniuersitas. Atque quod apparet quidem dicere esse principium vniuersorum, est quodammodo à natura alienum. Quidquid enim apparet, constare debet ex iis quæ non apparent. Quod autē ex aliquibus constat, non est principium, sed id quod illud ipsum constituit. Vnde etiam ea quæ apparent, non sunt dicenda rerum vniuersarum principia, sed ea quæ constituunt illa quæ non apparent, quæ quidem non apparebant. Obscura ergo & nō apparentia posuerunt eorum quæ sunt, principia. Qui enim dixerunt atomos, vel similares partes ac magnitudines, aut communiter corpora quæ cadunt

Numeros Pythagorei penūt elementa & principia vniuersorum.

Quæ apparent, non sunt principia vniuersorum, sed ea quæ constituunt illa quæ non apparent.

ſub intelligentiam, eſſe rerum omnium principia, aliqua quidem ex parte ſe rectè geſſerunt, aliqua verò lapſi ſunt. Nam quatenus quidē obſcura & non euidentia dixerunt eſſe principia, rectè in eo verſantur: quatenus autem ea ponunt corporea, labũtur. Quomodo enim corpora quę percipiuntur intelligentia, & non ſunt euidentia, pręcedunt corpora ſenſilia: ita etiam oportet incorporea præcedere etiam corpora quæ percipiuntur intelligentia. & meritò. Quomodo enim elementa dictionis non ſunt dictiones: ita etiam elemēta corporum non ſunt corpora. Aut ergo oportet ea eſſe corpora, aut incorporea. Quamobrem ſunt omnino incorporea. Sed neq; licet dicere quòd æternas accidit eſſe atomos: & ideo poſſe, cùm ſint corporeæ, vniuerſorum eſſe principia. Primùm enim qui & ſimilares partes, & qui magnitudines, & qui minima & indiuidua dicunt eſſe elementa, eórum æternam relinquunt ſubſtantiam: quò fit vt non magis atomi, quàm ea ſint elementa. Deinde etiamſi datum fuerit re vera æternas eſſe atomos: attamen quomodo qui mundum relinquunt ingenitum & æternum, nihilo ſecius ad eum mente cogitandum quærunt principia quę ipſum primũ conſtituerunt: ita etiam nos quoque, inquiunt Pythagorici, naturalium Philoſophorum more cogitantes, conſideramus, ex quibúſnam conſtent hæc æterna & ratione contemplanda corpora. Aut ergo ſunt corpora quæ ea conſtituunt, aut incorporea. Et corpora quidem non dixerimus, quoniam oportebit dicere etiam corpora, quæ illa conſtituant: & ita in infinitum procedente cogitatione, eſſe vniuerſitatem principij expertem. Reſtat ergo vt dicatur ex incorporeis cōſtitui corpora quæ percipiuntur intelligētia: quod etiam confeſſus eſt Epicurus, dicēs per congeriem figuræ & magnitudinis & reſiſtentiæ & grauitatis, intelligentia perceptum eſſe corpus. Atque quòd incorporea quidem oporteat eſſe principia corporum quæ ſunt ratione contemplāda, ex his eſt perſpicuum. Num autem, non ſi aliqua incorporea conſiſtunt ante corpora, ea neceſſariò ſunt rerum elementa & prima principia? Ecce enim ideæ quoque cùm ſint incorporeæ, vt vult Plato, cōſiſtunt ante corpora: & vnumquodque eorum quæ oriuntur ac fiunt, oriuntur ac fiunt ad ea relata. Sed eæ non ſunt rerum principia: quandoquidem vnaquæque idea ſi ſeorſum ſumatur, vnum eſſe dicitur: per alterius autem aut aliarum comprehenſionem, duæ aut tres aut quatuor. Quo fit vt numerus ſit tranſcendens earum ſubſtantiam: cuius per participationem, vnum aut duo aut tria, & his adhuc plura de eis prædicantur. & ſolidæ figu-

Corpora intelligibilia præcedunt corpora ſenſilia.

Incorporea præcedunt corpora intelligibilia.

Atomi nō ſunt æternæ.

Ex incorporeis conſtituuntur corpora intelligibilia.

Incorporea etſi ſint ante corpora, non ideæ ſunt rerũ principia.

Ideæ non ſunt rerum principia.

ræ

ræ ante corpus mente agitantur, cùm habeant naturam incorporeã. ſed contrà, ea non ſunt omnium principia. Nam ea quoque cogitatione præcedunt figuræ planæ, propterea quòd ex illis conſiſtant ſolidæ. Sed nec figuras planas rerum poſueris elementa. Vnaquæque enim earum componitur ex lineis præcedentibus. & lineæ habent numeros qui mente prius cogitãtur, quandoquidem ex tribus lineis appellatur triangulus, & quadratum ex quatuor: & quia ſimplex linea non ſine numero mente eſt concepta, ſed à ſigno ducta in ſignũ hæret duobus: omnes autẽ numeri ipſi quoque cadunt ſub vnum. Nam binarius vnus eſt binarius: & ternarius vnum eſt, nempe ternarius: & denarius eſt vnum caput & vna ſumma numeri. His motus Pythagoras, dixit vnitatem eſſe rerum principium, per cuius participationem vnaquæque res vna dicitur: & eam ſi ex ſui quidem cogitetur, vt ita dicam, identitate, intelligi vnitatem. Sin autem ſibi adiungatur ex alteritate & diuerſitate, efficere interminatum & indefinitum qui vocatur binarium: propterea quòd numerabilium, eorumque quæ ſunt terminata ac finita, nullus ſit idem binarius, ex eius autem participatione intelligantur binarij, vt etiã arguunt in vnitate. Duo ergo ſunt rerum principia, Primum vnitas, ex cuius participatione omnes numerabiles intelliguntur vnitates: & interminatus binarius, ex cuius participatione ſunt omnes terminati binarij. Quòd autem hæc ſint re vera principia vniuerſorum, variè docent Pythagorei. Nam ex iis quæ ſunt, inquiunt, alia quidem intelliguntur ex differentia: alia autẽ ex repugnantia: alia autẽ relata ad aliquid. Atque ex differentia quidem eſſe quæ per ſe ſunt, & ſunt ſubiecta ex propria circunſcriptione: vt homo, equus, planta, aqua, aër, ignis. Vnumquodque enim eorum conſideratur abſolutè, & non ex ea quæ ad aliud refertur habitudine. Ex repugnantia autem eſſe, quæ conſiderantur ex repugnantia alterius ad alterum: vt bonum & malum: iuſtum, iniuſtum: vtile, inutile: ſanctum, profanum: pium, impium: motum, quieſcens: & alia his ſimilia. Ad aliquid autem referri, quæ intelligũtur ex ea quæ eſt tanquam ad alterum relatione: vt dexterum, ſiniſtrum: ſurſum, deorſum: duplum, dimidium. Nam & dexterum intelligitur ex ea quæ eſt tanquam ad ſiniſtrum habitudine ac relatione: & ſiniſtrum ex ea quæ eſt tanquam ad dexterum. Surſum ex ea quę eſt tanquam ad deorſum: & ſimiliter in aliis. Dicunt autem ea quæ intelliguntur ex repugnãtia, differre ab iis quæ referuntur ad aliquid. Nam in contrariis quidem ac repugnantibus interitus alterius, alterius eſt ortus: vt in ſanitate & morbo:

Figuræ nec ſolidæ nec planæ ſunt principia.

Vnitas eſt rerum principiũ.

Binarius quomodo etiam principium.

Triplex eſt rerum differentia, nempe & quæ intelliguntur ex differentia, & quæ ex repugnãtia, et quæ ſunt relata.

Ex differentia quænam ſint res.

Ex repugnantia quænã ſint.

Relata ad aliquid quænã ſint.

Ex repugnantia quæ ſunt, quomodo differant à relatis.

morbo,motu & quiete. Morbi enim ortus est ablatio sanitatis. & si consistat quidem motus, perit status: si oriatur autem status, tollitur motus. Eadem est ratio in dolore quoque & indolentia, bonoque & malo, & communiter in iis quę habent naturā contrariorum. Quę autem referuntur ad aliquid, hoc continēt quòd simul sunt & se inter se perimunt. Nihil enim est dexterum, nisi sit etiam sinistrum: nihil autem duplum, nisi prius ponatur dimidium, cuius est duplum. Prætereа in contrariis quidem ac repugnantibus nihil omnino cernitur medium: vt iam in morbo & sanitate, vita & morte, motu & mansione. Nam inter sanum esse & ægrotare, nihil intercedit: & inter viuere & mori: & inter moueri & manere. In iis autē quæ quodammodo se habent relata ad aliquid, est medium. Nam inter maius, exempli causa, & minus, quę quodammodo se habent relata ad aliquid, intercedit medium, nempe ęquale: similiter etiam inter plus & minus, est satis vel sufficiens: inter acutum autem & graue, est consonans. Cæterum cùm sint tria genera, nempe & quæ per se sunt, & quæ ex repugnantia, & præterea ea quæ referuntur ad aliquid: debet necessariò etiam supra hæc ipsa poni aliquod genus & esse primum, propterea quòd omne genus sit ante species quæ sunt sub ipso collocatæ. Nam si ipsum quidem tollatur, simul tolluntur omnes species: sublata autem specie, nō vtique amouetur genus. Nam ea dependet ex illo, & non contrà. Atque eorum quidem quæ per se intelligūtur veluti transcendens genus posuerunt vnum Pythagorei. Quomodo enim hoc per se est, ita etiam vnumquodque eorum quæ sunt ex differentia, & vnum est, & per se consideratur. Eorum autem quæ sunt ex repugnantia, dixerunt esse principiū, generis locum tenens, æquale & inæquale. In his enim consideratur natura omnium quæ repugnant & sunt contraria: vt mansionis quidē in æqualitate. Non enim suscipit maius & minus. Motus autem in inæqualitate: suscipit enim maius & minus. Similiter autem id quidem quod est secundum naturam, in æqualitate. est enim instabilis extremitas. Quod autem est præter naturam, est in inæqualitate. suscipit enim maius & minus. Eadem ratio est in sanitate & morbo, & rectitudine & obliquitate. Quæ autem referuntur ad aliquid, constant genere, exuperatione & defectu. Nam magnum quidē & maius, multumque & plus, altumq; & altius, intelliguntur per exuperationem: paruum autem & minus, abiectumque & abiectius, per defectū. Sed quoniam quę per se sunt, & quæ sunt per repugnantiam, & quæ referuntur ad aliquid, cùm sint genera,

Vnum est genus transcendens eorū quæ per se sunt.

Aequale & inæquale est principium eorū quæ sunt ex repugnantia.

Exuperatio & defectus eorum quæ referūtur ad aliquid.

genera, inueniuntur esse subiecta aliis generibus, vtpote vni æqualitati & inæqualitati, exuperationique ac defectui, consideremus an hæc quoque genera possint reduci ad alia. Atque æqualitas quidem reducitur ad vnum. Nam vnum quidem primò est sibi ipsi æquale. Inæqualitas autem cernitur in exuperatione & defectu. Inæqualia enim sunt, quorum alterum quidem superat, alterum verò superatur. Sed exuperatio quoque & defectus collocatur in ratione interminati binarij, quandoquidē prima exuperatio & defectus est in duobus, nēpe in exuperanti & in exuperato. Emerserunt ergo omniū in summo principia, nempe prima vnitas & interminatus binarius, ex quibus fieri dicunt, & vnum quod est in numeris, & rursus eum qui post hæc est binarium. A prima quidem vnitate vnum: ab vnitate autem & interminato binario, duo. bis enim vnum, duo. & cùm in numeris nondum positus esset binarius, ne bis quidem erat in iis: sed sumptus fuit ex interminato binario: & ita ex eo & vnitate natus est binarius qui est in numeris. Similiter autem reliqui quoq; numeri ex his fuerunt effecti, vno quidem semper ambulante, interminato autem binario duo gignente, & numeros in infinitam extendente multitudinem. Dicunt itaque in his principiis vnitatem tenere rationem causæ agentis, binarium autem materiæ patientis. & quomodo eos qui ex iis constant effecerunt numeros: ita etiam mundum cōstruxerunt, & quæcunque sunt in mundo. Iam enim ex ratione vnitatis collocatum esse signum. Quomodo enim vnitas est aliquid indiuiduum: ita etiam signum est aliquod principium in lineis. Quo fit vt signū quidem habuerit rationem vnitatis, linea autem sit considerata ex ratione binarij. per transitū enim intelligitur & binarius & linea. & alioqui quæ intelligitur inter duo signa longitudo expers latitudinis, est linea. erit ergo ex binario linea. Superficies autem ex ternario, cuius non solùm ipsa consideratur longitudo, quatenus erat binarius, sed etiam tertiam accepit distātiam, nempe latitudinem. & tribus signis positis, duobus quidem ex contrario interuallo, tertio autem in medio lineæ quæ perfecta est ex duobus, rursus ex alio interuallo efficitur superficies. Solida autem figura & corpus, vtpote pyramidale, locatur ex quaternario. Tribus enim signis, vt prius dixi, sitis impo- sito aliquo alio supernè signo, efficitur pyramidalis figura solidi corporis. Iam enim habet tres dimensiones ac spatia, nempe longitudinem, latitudinem, profunditatem. Nonnulli autem dicunt ex vno signo constare corpus. hoc enim signum fluēs efficere lineam: lineam

Aequalitas reducitur ad vnum.

Exuperatio et defectus reducuntur ad binarium.

Vnitas & binarius sunt omniū principia.

Numeri quomodo nascantur ex vno & binario.

Vnitas habet rationem causæ agentis.

Binarius habet rationem causæ patiētis, id est materiæ.

Vnum & binarius constituerunt mundum, & quæ sunt in ipso.

Signum habet rationem vnitatis.

Linea consideratur ex ratione binarij.

Superficies cōsideratur ex ternario.

Solida figura, vtpote pyramis, consideratur ex quaternario.

autem fluentem efficere superficiem: eam autem motam ad profunditatem, gignere corpus quod triplex habet spatium ac dimensionē.

Pythagoreorum secta duplex.

Differt autem hæc secta Pythagoricorum à secta priorum. Illi enim ex duobus principiis, nempe vnitate & interminato binario efficiebant numeros: deinde ex numeris signa & lineas, figurasque planas & solidas: hi autem ex vno signo fabricantur omnia. Ex ipso quidē fit linea: ex linea autem superficies: ex ea autem corpus. Sic quidem solida efficiuntur corpora, præeuntibus numeris, ex quibus de cætero quoque solida consistunt corpora, nempe terra, aqua, aër & ignis. &, vt semel dicam, mundus, quem dicunt administrari per concentum & harmoniam, rursus sequētes numeros, in quibus sunt rationes quæ perfectam constituunt harmoniam, nempe Dia tessaron, Dia pente: & Dia pasôn. Quarum prima quidē sita est in ratione sesquitertia: secunda autem in sesquialtera: tertia verò in dupla. De iis autē dictum est accuratius in cōsideratione eius quod vim habet iudicandi, & in cōsideratione De anima. Nunc autē cùm ostensum sit quòd numeris magnam vim tribuunt Physici ex Italia profecti, loco quoque consequentes afferamus dubitationes.

Ex numeris terra, aqua, et ignis.

Mundus administratur per harmoniā.

Ex numeris musicæ sunt harmoniæ.

Numerabiliū nihil est vnū.

Vnum vocatur participatione vnius.

Cùm ergo numerabiliū dicunt nihil esse vnum, vt quæ sint sensilia & subiecta, vocari autem aliquid vnum participatione vnius, quod est primum & elementum. Si ergo quod ostenditur, & quod manet animal, sit vnum, quæ non ostenditur planta, non erit vna. Non enim oportet esse multa, sed vnius participatione vnumquodque intelligi vnum, vt animal, lignū, plantam. Si enim quod ostenditur animal, est vnū, quod non est animal, vt planta, ne erit quidem vnum. Et si planta est vna, quod nō est planta, vt animal, non erit vnum. Sed dicitur quidem id quod est animal, vnum, sicut & planta: & quod nō est planta, rursus vnum vt animal. Non est ergo numerabilium vnumquodque vnum: Id autem cuius participatione vnumquodque intellectum est vnum, illud vnū est & multa: vnum quidem per se, multa autem per comprehensionem. Quæ quidem multitudo rursus non ostenditur in numerabilibus. Nam si est multitudo animalium, plantarum nō erit multitudo. & contrà, si earum erit multitudo, nō erit multitudo animalium. Dicitur autem & in plantis, & in animalibus, & in aliis magna multitudo. Quæ ergo in numerabilibus ostēditur multitudo, non est re vera multitudo, sed illa, cuius participatione multitudo est intellecta.

Cuius participatione intellectum, est vnum, id est vnum & multa.

Si vnius participatione vnum dicatur

Quando autem hæc dicunt Pythagorici Philosophi, perinde est ac si dicant ex singularibus hominibus nullum esse hominem: sed illum

cuius

cuius participatione vnusquisque & vnus homo fuit intellectus, & multi vocantur homines. Intelligitur enim homo, animal rationis particeps mortale. & propterea neq; Socrates est homo, neque Plato, neque aliquis alius in specie. Si enim Socrates, quatenus est Socrates, est homo, Plato non erit homo, neque Dion aut Theon. & si Plato est homo, non erit homo Socrates. Dicitur autem & Socrates homo, & Plato, & vnusquisque ex aliis: neque ex singularibus hominibus vnusquisque est homo: sed is cuius participatione vnusquisque intellectus est homo, qui non est vnus ex ipsis. Eadem autem est ratio & in planta, & in cæteris omnibus. Absurdum est autem dicere nullum ex singularibus hominibus esse hominem, neque ex plantis plantam. Absurdũ est ergo & vnumquodque ex numerabilibus propria ratione nō dicere esse vnum. Et alioqui quæ etiam aduersus genus affertur dubitatio, videtur peruenire etiam vsq; ad hanc opinionem Pythagoreorum. Quomodo enim homo in genere neque consideratur cum hominibus in specie, nam ipse quoque est, vt ita dicā, specialis: neque seorsum consistit, quoniam singulares non fient homines eius participatione: neque in iis ipsis continetur. In cogitationem enim non cadit esse infinitos eius participatione, & partim quidem mortuis, partim viuis contineri. Quomodo ergo est hęc oratio dubia, ita etiam de hoc vno dubia magis erit, eo quòd nec cum singularibus numeris id consideretur, neque de vniuerso id statuatur, neque vniuersi participatione id sit principium infinitis. Vnius quidem certè idea, cuius per participationem vnumquodque intelligitur, aut vna est vnius idea, aut plures ideæ vnius. Et si vna quidē, aut totius est particeps vnumquodq; ex numerabilibus, aut alicuius eius partis. Et si totius quidem est particeps, non est vna. Si enim totam vnius ideam habet, exempli causa A, necessariò B non habēs cuius sit particeps, non erit vnum. quod est absurdum. Si autem multarum partium est vnius idea, & vnumquodque ex numerabilibus est particeps vniuscuiusque eius partis: primùm quidem vnaquæque res nō erit particeps ideæ vnius, sed partis eius: & ideo non erit vtique vna. Quomodo enim pars hominis non est homo, & pars dictionis non est dictio: ita pars ideæ vnius, non facit vt quod eius fuerit particeps sit vnum. Deinde vnius idea, non erit amplius idea vnius, neq; vna, sed plures. Vnum enim, quatenus est vnum, est indiuiduum. & vnitas, quatenus est vnitas, non diuiditur. aut si in plura diuiditur, fiet congeries multarum vnitatum: & non est vnitas. Si autē vnius plures

& multa, ex singularibus hominibus nullus erit homo.

Vnius sitne vna idea, an plures.

sunt ideæ, adeò vt vnumquodque ex numerabilibus sit particeps alicuius propriæ ideæ ex qua vnũ intelligitur, aut idea A, & idea B sunt participes alicuius vnius ideę, ex qua vnumquodque eorum appellatur vnum, aut non sunt participes. Et si non sunt quidem participes, quomodo eæ possunt censeri dignæ appellatione vnius, & si nõ sint participes transcendentis ideæ vnius: ita etiam potest quidquid quomodocunq; dicitur vnũ, non appellari ex participatione ideæ vnius. Si autem sunt participes, manet quæ ab initio fuit dubitatio. Quomodo enim sunt duæ ideæ participes vnius ideæ, vtraque totius aut partis eius? Vtrumuis enim dixerint, redibunt quæ à nobis paulò antè allaræ sunt dubitationes. Accedit ad hæc, quòd quoniam quidquid ab homine comprehenditur, aut sensu comprehenditur & solo occursu, aut mente ac cogitatione: omnino congeries quoque si potest ab homine comprehendi, aut sensu comprehendetur, aut mente seu cogitatione. Sed sensu quidem & simplici indicatione comprehendi non potuerit. nonnullos enim decipit substantia numerabilium. Nam ea videntes alba aut nigra, aut communiter sensilia, existimant numerum esse rem aliquam sensilem & apparentem, cùm rei non ita habeat veritas. Nam album quidem & nigrum, &, exempli gratia, planta, lapis, & lignum, & vnumquodq; ex numerabilibus cernitur, & sensu potest comprehendi. Numerus autem, vt numerus, non est nobis sensilis, nec apparet. Consideremus autem hoc modo: Sensilia vt sensilia à nobis apprehenduntur etiam absque doctore. Nemo enim docetur videre album aut nigrum: neque asperum aut leue apprehendere. Numerus autem, vt numerus, non sine doctore à nobis apprehenditur. Quòd enim bis duo sint quatuor, & ter duo sint sex, & decies decem centum, discendo cognouimus. Non est ergo numerus aliquid sensile. An autem cognitus sit memoria per additionem & compositionem aliquórum, dubitabit quispiam recedens à sensilibus: vt Plato quoque dubitauit in libro De anima, quemadmodum duo seorsum manentia, duo non intelliguntur: si simul autem coïerint, fiunt duo. Nam si post coitũ sunt eiusmodi cuiusmodi erant ante coitum, erat autem vtrunque eorum vnum ante coitum, erit etiã post coitum vtrunque vnum. Nam si dederimus eis aliquid amplius accedere, præter id quod erant, nempe binarium, erit cõgressus duorum quaternio. Si enim vni quód coïit & vni amplius accedit binarius: quoniam in eo est vnitas, & vnitas intelligitur in cõgressu vnius & vnius, fiet quaternio, cùm duo quidem intelligantur quæ coëunt,

Numerus non est sensilis nec apparet.

Sensilia apprehẽduntur absque doctore.

Numerus sine doctore à nobis non apprehenditur.

Numerus sine memoria cognitus per additionem & compositionem aliquorum.

De numero quid dicat Plato in libro De anima.

duplex

duplex autem fit secundum naturam qui eis accessit binarius. Et rursus si in iis qui per coitum efficiunt denarium, aliquid amplius accedit denarius: quandoquidem in denario intelligūtur nouem & octo & septem, & reliqui inferiores numeri, infinitè infinitorum multitudo erunt decem, vt superius ostendimus. Plato autem vult etiam aliter argumentari. Si enim vnum, inquit, quādo diuiditur & separatur, fit duo, omnino etiam vtriusque singulatim in vnum congressus, nō intelligetur duo. Primæ enim causæ contraria est secunda causa. & si quæ ab eodem separantur duo sunt, quæ simul colligunrur & inter se sunt addita, non sunt duo. Est autem apud eum hic verborum contextus: Miror enim si quando vtrunque eorum erat inter se separatum, vtrunque erat vnum, & tunc non erant duo, sed cùm inter se appropinquarent. Hæc ergo fuit causa vt duo fierent, coitus vt inter se proximè ponerentur. Neque verò si quis vnum disciderit, potest adhuc mihi persuaderi, quòd similiter scissio causa fuerit vt duo fierent. contraria enim est quæ tunc erat causa vt duo fierent. Nam nunc quidem, quoniam propè inter se cogebantur, & alterum alteri addebatur: nunc autem quoniam alterum ab altero abducitur & separatur. per hæc apertè dicens, quòd si solus coitus vnius & vnius, & vnius solùm additio est causa vt fiant duo, cùm prius duo non essent, quomodo possum adhuc mihi persuadere, quòd vnum quando separatur & distrahitur, fit duo? coitui enim contraria est scissio & separatio. Atque sic quidem Plato. Sic quoque licet interrogare: Si numerus est aliquid: quando alteri additur aliquid, vt vnitati vnitas, tunc aut vnitatibus quæ coïerunt accedit aliquid: aut ab iis quæ coïerunt abscedit aliquid: aut ab eis neq; abscedit aliquid, nec accedit. Sed si eis neque accedit aliquid neque ab eis recedit, non erit binarius per alterius alteri additionem, vt neque erat ante coitum. Sin autem abscedit aliquid per earum additionem, erit diminutio vnius vnitatis, & non erit amplius binarius. Sin autem eis accedit aliquid, vtpote binarius: quæ debent duo esse, fient quatuor. Binarius enim qui accessit, erat vnitas & vnitas. Cùm ergo accesserit vnitati & vnitati quæ coibant, efficiet numerum. quod quidem est absurdum. Non est ergo aliquid numerus.

De ortu & interitu.

DE ORTV & interitu existit quæstio Scepticis cum Physicis de vniuersitate. siquidem ex iis qui considerarunt de constitutione vniuersitatis, alij quidem ex vno generarunt omnia: alij autem ex pluri- *De mundi cōstitutione fuerunt diuersæ physicorū sententiæ.*

 bus.

bus. Et ex iis quidem qui ex vno, alij quidem ex nulla qualitate prædito, alij verò ex aliqua prędito qualitate. Et ex iis qui ex aliqua qualitate prædito, alij quidẽ ex aëre: alij verò ex aqua: alij verò ex igne. Et ex iis qui ex numerabilibus, alij quidem ex duobus: alij verò ex quatuor: alij autem ex quinque: alii autem ex sex. Et ex iis qui ex infinitis, alii quidem ex similibus iis quæ generantur: alii autem ex dissimilibus. Et ex his, alii quidem ex impatibilibus: alii verò ex patibilibus. Atque ex nulla quidem qualitate prædito & vno corpore vniuersitatis ortum constituerunt Stoici. Rerum enim, ex eorum sententia, principium est materia expers qualitatis, & omnino mutabilis. Ea autem mutata fiunt quatuor elementa, ignis, & aër, & aqua, & terra. Ex vno autem eoque qualitate prædito orta volunt esse omnia, Hippasus & Anaximander & Thales. Ex quibus Hippasus quidem, & vt nonnulli volunt, Heraclitus Ephesius, ex igne rerum fuisse ortum scriptum reliquerunt, Anaximander autem ex aëre, Thales verò ex aqua, Xenophanes verò, vt nonnulli volunt, ex terra.

Ex igne ortũ esse mundum scripsit Hippasus & Heraclitus Ephesius.

„ *Omnia namque ex terra, in terram & cuncta redibunt.*

Ex pluribus autem & numerabilibus, ex duobus quidẽ, nempe terra & aqua, Poëta Homerus, aliquando quidem dicens:

„ *Oceanumq; Deûm patrem, Tethim quoque matrem.*

Aliquando verò,

„ *Cuncti, cuncti, inquam, sed vos aqua terraque sitis.*

Ei autem, vt nonnulli volunt, adstipulari quoque videtur Xenophanes Colophonius. Dicit enim,

„ *Ex tellure & aqua exorti nam nos sumus omnes.*

Ex terra autẽ & æthere, Euripides, vt licet accipere ex eo quod dicit,

„ *Aethera canto ipsum, rerum terramque parentem.*

Ex quatuor autem, Empedocles.

„ *Radices primum nam terræ quattuor audi.*
„ *Candens Iuppiter, almaque Iuno, Plutoque, Nestis*
„ *Tristia quæ ora hominum & lachrymis perfundere fertur.*

Ex quinque autem, Ocellus Lucanus & Aristoteles. Simul enim cum quatuor elementis assumpserunt quintũ corpus quod mouetur in orbem, ex quo dicunt esse cœlestia. Ex sex autem ortum omnium posuit Empedocles. Nam cùm dicit omnium quatuor esse radices, ex quatuor ortum esse statuit. Quando autem addit,

Ocellus Lucanus & Aristoteles addiderunt quatuor elemẽtis quintũ corpus quod mouetur in orbem.

„ *Perdendamque absque iis, illisque parem vndique litem.*
„ *Cum his quoque amicitiam, quæ longa est lataque tantum:*

sex

sex tradit rerum principia: quatuor quidem materialia, terram, aquã, aërem, ignem. Duo autem agentia seu efficientia, amicitiam & litem seu contentionem. Ex infinitis autem rerum ortum esse sunt opinati, Anaxagoras Clazomenius & Democritus & Epicurus, & alii permulti. Sed Anaxagoras quidem ex similibus iis quæ generantur: Democritus autem & Epicurus ex dissimilibus & impatibilibus, nempe ex atomis. Heraclides autẽ Ponticus & Asclepiades ex dissimilibus quidem sed patibilibus, nempe ex incõcinnis corpusculis. Cùm ergo prius sumpserimus quòd his omnibus dubia ostenditur & incerta ratio physiologiæ sublato ortu & interitu, promptius & alacrius de iis dicere aggrediamur, quæ ab eis dicuntur. Quanquam si rectè examinemus, per ea quæ prius dicta sunt, huic capiti iam satis magna fuit vis allata. Quod enim oritur & interit, in tempore oritur & interit. Tempus autẽ non est, vt superius ostendimus. Quamobrem nec erit quod oritur & interit. Omnis quoque ortus & interitus sunt quidem motus habentes vim mutandi. Nihil est autem motus, vt prius probauimus. Nec ergo fiet ortus nec interitus. Quidquid etiam gignitur & interit, non generatur & interit absque agente & patiente. Nõ agit autem aut patitur quidquam. Quamobrem neque gignitur aliquid nec interit. Præterea si aliquid oritur & interit, alicui debet addi aliquid, & aliquid ab aliquo auferri: aut aliquid ex aliquo mutari. Ortus enim & interitus debet constare aliquo ex his quatuor modis: vt in denario, per ablationem vnitatis, fit quidem nouem, interit autem decem. Et rursus in nouenario per additionem vnitatis, fit quidem denarius, interit autem nouenarius. Et in iis quæ intereunt aut gignuntur per versionem ac mutationem, eadem est ratio. Sic enim interit quidem vinum, fit autem acetum. Si ergo quidquid oritur & interit, aut per additionem, aut per ablationem, aut per mutationem oritur & interit: quoniam ostendimus neque esse additionem, neque ablationem, neque mutationem, vi ac potestate ostendimus neque esse ortum nec interitum. Ad hæc accedit quòd id quod generatur & interit, debet tãgere illud à quo interit, & id in quod mutatur. Nihil est autem tactus, vt ostensum est. Neque ergo potest consistere ortus aut interitus. Licet autem etiam primo loco dubitando dicere, quòd si fit seu oritur aliquid, aut fit id quod est, aut id quod nõ est. Sed neque fit id quod non est: ei enim quod nõ est, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque vt fiat oriatúrve accidit. Et aliter. Quod oritur seu generatur, patitur. Quod autem non est, nihil potest pati: eius

Ortum non esse probatur ex eo quòd nõ sit tẽpus in quo res oriuntur.

Ortum non esse probatur ex eo quòd nõ sit motus.

Ortus et interitus reprobatur ex eo quòd nulla sit additio nec ablatio.

Ortus & interitus tollitur ex eo quòd nõ sit tactus.

Non oritur quod est, neque quod non est.

eius enim quod est, est pari. Non ergo fit aut oritur id quod non est. Sed neque id quod est. Iam enim est id quod est, neque opus habet ortu seu generatione. Nō ergo id quod est, generatur seu oritur. Sed si neque id quod est, neque id quod non est, gignitur seu oritur: præter hæc autem nihil tertium cogitare licet: nihil gignitur seu oritur.

Gignuntur seu fiūt res ex vno per mutationem, ex pluribus per compositionem.

Aliter. In iis quæ cernuntur, considerantur alia quidem quæ gignuntur ex vno per mutationem: alia autem ex pluribus per compositionem. Et ex vno quidem per mutationē, quæ eadem manente essentia, ex alia aliam sumunt qualitatem: vt quando eodem manente humore in eadem multitudine, mustum quidem euanuerit, vinum autē factum fuerit: aut vinum quidem euanuerit, acetum autem extiterit. aut cera manente euanescit quidem duities, facta fit autē mollities, aut contrà. Ex pluribus autem per compositionem, vt catena quidem per alligationem circulorum seu annulorum: domus autem per coagmētationem lapidum: vestis autem per connexionē subtegminis & staminis. Si autem aliquid oritur etiam in iis quæ cadūt sub intelligentiam, aut ex eo quod est, oritur aliquid, aut ex eo quod non est.

Ex eo quod nō est, nihil potest generari.

Et ex eo quidem quod non est, nihil potest fieri. Oportet enim id quod gignit, alicuius habere essentiam, & aliquem motum suscipere. Quamobrem ex eo quod non est, non potest esse quod generatur.

Ex eo quod est, nihil potest fieri aut generari.

Sed neque ex eo quod est. Nam si ex eo quod est, gignitur aut fit aliquid, aut fit ex vno aut ex pluribus. Et gigni quidem non potest ex vno.

Ex vno nihil potest oriri seu generari.

Si enim fit seu generatur ex vno, fit aut dum augetur aut minuitur, aut manet in eodem. Sed fieri non potest vt idem augeatur & minuatur. neque potuerit aliquid effici seipso maius, aut aliquid idē effici seipso minus.

Nihil potest augeri aut minui.

Nam si seipso efficiatur amplius: quoniam nihil habet amplius præter se, ex eo quod non est, habet additionem. Sin autem seipso rursus minus, quoniam nihil habet sui quod pereat præter se, in id quod non est peribit. Nihil ergo potest fieri seu oriri ex eo quod augetur aut diminuitur.

Ex eo quod manet in seipso, nihil gignitur.

Sed neque quod gignitur erit in eo quod manet in ipso. Nam si ita sit, aut eo manēte immutabili aliquid ex ipso generatur, aut eo mutato.

Ex immutabili nihil gignitur.

Sed ex immutabili quidē, & quod semper similiter & eodem modo se habet, non potest aliquid gigni. est enim generatio quædam alteratio. Si autem ex mutato ac verso: aut in seipsum mutato fit quod generatur, aut in alterum.

Ex mutato nihil gignitur.

Et si quidē mutato in seipsum, quod aliquid gignit rursus manet idē. Et manens idem, nihil generabit amplius. Sin autem vertatur in alterum: à propria substantia excedit quod vertitur & oritur: aut manet quidem in

propria substantia, aliam autem formam pro alia suscipiens oritur: vt cera quæ transformatur, & aliàs aliam formam suscipit. Sed si à propria quidem excedat substantia, in id quod non est interibit: & in id quod non est interiens, nihil generabit. Si autem manens in propria substantia, & aliam pro alia qualitatem suscipiens generatur, eadem extitit dubitatio. Aut enim manente prima forma, & priore in ipso qualitate, fit secunda forma & secunda qualitas, aut non manēte. Sed neque manente priore forma, fit secunda: neque non manente, vt prius ostendimus, quando considerabamus de patiente. Ergo nec ex vno fit quod oritur. Sed nec ex pluribus. Nam si duo coierint, non orietur tertium duobus manentibus. Et rursus si tria coierint, non orietur quartum tribus manentibus. De his autem dictum est accuratius, quandò quærebamus de hominis substātia, ostendentes quòd homo neque est corpus, neque anima, neq; compositum. Quamobrem si neque ex vno est quod oritur seu generatur, nec ex pluribus: præter hæc autem nihil est: necessariò ex iis quæ sunt, nihil oritur seu gignitur. Sic quidem de ortu disserunt dubitatores. Dogmatici autem non occurrentes ad sententiam, rursus confugiunt ad exempla quæ petuntur ex euidentia. Nam aqua quidem cùm sit calida, non sit autem frigida, fit frigida. & quod est æs, cùm non sit statua, fit statua. & ouum quidem potestate est pullus, actu autem nō est ac perfectione: sed dicitur potestate esse pullus, ad hoc vt sit actu ac perfectione. Ergo & quod est, fieri gignique potest, & id quód non est. Deinde videmus ex homine gigni infantem: succum autem ex herba. Quo fit vt omnis oratio Dogmaticorum procedat ad euidentiam. Errant autem qui hæc dicunt, & non occurrunt ad própositum. Aqua enim calida, & quæ non est frigida, neque fit calida, eo quòd sit, neque frigida, eo quòd non sit. Præter esse autem nihil est. Ergo nec in aqua ortus est aliquis seu generatio. Et rursus neque fit æs, quoniā est æs: neque statua, quoniam non est. In iis quoque quæ sunt potestate & actu seu perfectione, eadē est ratio. Alioqui aut est aliquid amplius in eo quod est actu ac perfectione, quàm in eo quod est potestate, aut non est. Et si quidem nihil est amplius, eo ipso neque fit seu oritur, eò quòd sit potestate. Sin autem est amplius, hoc fit ex eo quod non est: quod quidem est absurdum. At, inquiunt, infans oritur ex muliere grauida: & ex herba consistit succus. Et quid hoc, dicemus, ad id quod quæritur? Neque enim infans fit seu oritur cùm paritur, sed in apertum ex occulto ducitur. Neque succus: erat enim prius in

Ex pluribus non fit id quod generatur.

In rerum ortu ac generatione Dogmatici confugiunt ad euidentiā.

ἐντελεχεία

Aqua non fit calida nec frigida.

In aqua non est generatio.

In ære non est generatio.

Potentia & actu esse nihil est.

Infans nō oritur cùm paritur, sed in apertū profertur.

Succus in herba non oritur, ſed à loco tranſit ad locum.

herba, & extra herbam egreſſus ſolum mutauit locum. Quomodo ergo eum qui ex tenebris prodit in lucem, non dicimus gigni, fieri aut oriri, ſed à loco in locum tranſiuiſſe: eodem modo nec infantem fieri aut gigni dicemus, ſed ex alio in alium tranſire locum. Nihil ergo gignitur ſeu oritur. eadem autem ratione nec interit.

Nihil interit.

Si enim aliquid interit: aut id quod eſt, interit, aut id quod non eſt. Sed neque quod nõ eſt, interit. Nã quod interit, ad hoc vt non ſit interit. Quod autem non eſt, cùm iam in eo ſit quòd non eſt, non opus habet vt ad hoc tranſeat. Sed neque id quod eſt. Aut enim interit, manens in eo quòd ſit, aut non manens. Et ſi manens quidem, ſimul erit & nõ erit, interibitque & non interibit. Si autem non manens, perit, & non vtique quod eſt, ſed quod non eſt interit. Quamobrem ſi neq; quod eſt, neque quod non eſt, interit: præter hæc autem nihil eſt: nihil interit. Quidam autem hærentes temporum ortui & interitui, ſic interrogant:

Mortuum nõ eſſe Socratem quomodo probetur.

Si mortuus eſt Socrates, aut mortuus eſt quando viuebat, aut quando è vita exceſſit. Et viuens quidem non eſt mortuus. vtique enim viuebat. & viuẽs non fuit mortuus. Sed neq; quando eſt mortuus. bis enim eſſet mortuus. Eadem autem vi ac virtute, ſed in diuerſo exemplo, Cronus hanc interrogauit orationem:

Paries nunquam interit.

Si interit paries, aut quando ſe inter ſe tangunt lapides & ſunt compacti, interit, aut quando ſunt ſeparati ac diſiuncti. Sed neque quando ſe inter ſe tangunt & ſunt compacti, interit paries: neque quando ſunt ſeparati ac diſiuncti. Et oratio quidem eſt huiuſmodi. Duo enim ſunt in cogitatione tempora, nempe & in quo ſe tangunt lapides & ſunt compacti, & in quo ſunt ſeparati ac diſiuncti. Præter ea autẽ nullum tertium poteſt tempus cogitari. Si ergo interit paries, in eorum altero debet interire. Sed in eo quidem in quo ſe inter ſe tangunt & ſunt compacti lapides, nõ poteſt interire. eſt enim adhuc paries. & ſi eſt, non interit. Neque in eo in quo ſunt ſeiuncti & ſeparati. nõ eſt enim amplius paries. Quod autem non eſt, non poteſt interire. Si ergo neque quando ſe inter ſe tangunt lapides, interit paries, neque quando ſunt ſeparati ac ſeiuncti, non interit paries. Sic quoque concipi poteſt interrogatio:

Quod oritur & interit, nec in tempore in quo eſt, nec in tempore in quo non eſt, oritur aut interit.

Si aliquid oritur & interit, aut in tẽpore in quo eſt, oritur & interit, aut in tempore in quo non eſt. Et in eo quidẽ in quo nõ eſt, nec oritur nec interit. Nam quatenus is eſt, nec oritur nec interit. Sed nec in eo in quo non eſt, eorum quidpiam ei euenerit. In eo enim in quo non eſt aliquid, neque pati poteſt quidpiam neque agere. Quod ſi ita eſt, nihil oritur nec interit. Atque hæc quidem

dicta

dicta sunt aduersus naturales Philosophos. Tempus est autē ad eos quoque transeundi, qui amplexi sunt eam partem Philosophiæ quæ versatur in moribus.

Sexti Empirici liber decimus.

QVÆ ADVERSVS logicam & naturalem Philosophiæ partem, à Scepticis afferuntur dubitationes, prius persecuti sumus. Restat autē vt eas quoque subiiciamus quę afferri possunt aduersus eam quæ versatur in moribus. Sic enim vnusquisque nostrûm cùm perfectam ac scepticam seu considerantem acceperit affectionem, vt ait Timon, in quiete ac silentio facillimè semper viuet absque solicitudine ac motu, ea ratione

Sceptici viuunt absque metu & solicitudine.

„ *Ad mala non tendens suauiloquæ sophiæ.*

Sed quoniā morum contemplationē omnes ferè vno consensu existimant versari in bonis & malis discernendis, vt qui eā primus visus est mouisse Socrates, præcepit quærere tanquā maximè necessariū,

„ *Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.*

oportebit nos quoque statim in initio de hac cōsiderare differentia.

Quænam sit summa rerum vitæ differentia.

OMNES Philosophi qui ritè videntur instituere, & præter omnes præclarissimè, veteres Academici, & Peripatetici, & pręterea Stoici, diuidentes solent dicere, ex iis quæ sunt alia quidem esse bona, alia verò mala, alia autē intermedia, quæ etiam dicunt indifferentia. alius autē magis propriè Xenocrates. & singularis numeri vtens casibus, » dicebat: Quidquid est, aut bonum est, aut malum est, aut neque bo- » num est, neque malum. Et cùm cæteri Philosophi absque demōstratione hanc proferrent diuisionem, ipse visus simul quoque assumere » demonstrationē, dicebat: Nam si est aliquid separatum à rebus bo- » nis & malis, & neque bonis neque malis, illud aut est bonum, aut nō » est bonum. Et si est quidem bonum, erit vnum ex tribus. Sin autem » non est bonum, aut est malum, aut neque bonum, neque malum. Si » autem est malum, rursus erit vnum ex tribus. Quidquid ergo est, aut bonum est, aut malum est, aut neq; bonum est neque malum. Vt autem ac potestate is quoque admisit diuisionē absque demonstratione. Quæ enim ad eam cōfirmandam assumpta est, non est alia quàm ipsa. Vnde si in se fidē continuerit demonstratio, ex se quoque fidem faciet

Ex iis quæ sunt, alia bona, alia mala, alia indifferentia.

Bonū esse, & malum, & indifferens, quomodo probet Xenocrates.

Diuisio Xenocratis de bonis, malis, & indifferētibus, est absque demonstratione.

faciet diuisio, vt quæ non differat à demonstratione. Sed tamen quamuis videatur inter omnes conuenire quòd sit triplex rerum differentia, nonnulli tamen differendo verba profundunt, confitentes quidem in rebus hanc esse differentiam, sophisticè autem se inuoluentes in exposita diuisione. Hoc autem sciemus si rem paulo altius repetierimus. Dicunt enim artium scriptores definitionem differre sola constructione ab eo quod est in genere, &, vt vocant vniuersale, cùm vi ac virtute sit eadem. & meritò. Nam qui dixit, Homo est animal rationis particeps mortale, vi quidem ac virtute idem dicit quod is qui dixit, Si quid est homo, illud est animal rationis particeps mortale. voce autem differt. Quòd autem hoc ita sit, est ex hoc perspicuum, quòd non solum vniuersale, vt vocant, comprehendat singularia, sed definitio quoque peruadat ad omnes species rei quæ definitur: vt definitio quidem hominis ad omnes homines in specie: equi autem definitio ad omnes equos. & si vnum positum sit falsum, vtrunque fit malum, nempe vniuersale & definitio. Cæterum vt hęc voce variantia, vi ac virtute sunt eadem, similiter perfecta quoque, inquiunt, diuisio vim habens vniuersalem, constructione differt ab vniuersali. Qui enim hoc modo diuidit, Ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò Barbari, tantundē dicit atque hoc, Si aliqui sunt homines, illi sunt aut Græci, aut Barbari. Nam si inueniatur aliquis homo, qui neque sit Græcus nec Barbarus, necesse est vt mala quidē sit diuisio, falsum autem sit vniuersale. Quamobrem id quoq; quod sic dicitur, Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt bona, alia verò mala, alia autem intermedia, perinde est ex Chrysippi sententia ac hoc vniuersale, Si sunt aliqua quæ sunt, illa sunt aut bona, aut mala, aut indifferentia. Hoc autem vniuersale est falsum, si aliquid falsum ei subiiciatur. Si duæ enim, inquit, res subiiciantur, altera quidem bona, altera verò mala, aut altera quidem bona, altera verò indifferens, aut mala aut indifferens, illud quidem Ex iis quæ sunt, aliud quidem est bonū, verum est: hoc autem, Hæc sunt bona, est falsum. non enim sunt bona: sed alterum quidem bonum, alterum verò malum. Et illud, Hæc sunt mala, rursus falsum. non enim sunt mala, sed alterum eorum. Similiter autem in indifferentibus. falsum est enim, hæc sunt indifferentia, vt hoc quoque, Hæc sunt bona vel mala. Atq; huiusmodi quidem est hæc obiectio. Videtur autem non tangere Xenocratē, propterea quòd non sit vsus casibus pluralibus. Quo fit vt in indicandis iis quæ sunt diuersi generis, falsa facta fuerit diuisio. Alij autem illam quoque

Definitio differt sola constructione ab eo quod est in genere et vniuersale.

Diuisio perfecta vim habēs vniuersalem, constructione differt ab vniuersali.

quoque fecerunt obiectionem: Omnis, inquiunt, recta diuisio est generis sectio in propinquas species. Et ideo mala est hæc diuisio, Ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò AEgyptij, alij verò Persæ, alij verò Indi. Aliarum enim propinquarum specierũ non ea quæ est coniugans & proxima species ex aduerso opponitur, sed multæ eius species. cùm oporteret sic dicere: Ex hominibus alij quidẽ sunt Græci, alij verò Barbari. & deinde per subdiuisionem, Ex Barbaris alij quidẽ sunt AEgyptij, alij verò Persæ, alij autem Indi. Quod quidem est etiam in eorum quæ sunt diuisione. Nam quæ sunt bona & mala, nobis sunt differentia. Quæ autem inter bona & mala sunt intermedia, sunt nobis indifferentia. Oporteret ergo diuisionem non se sic habere, sed potius hoc modo. Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt indifferentia: alia verò differentia. Ex differentibus autem alia quidẽ sunt bona, alia verò mala. Est enim hæc diuisio similis ei quæ dicit, Ex hominibus alii quidem sunt Græci, alii verò Barbari. Ex Barbaris autem alii quidem AEgyptii, alii verò Persæ, alii verò Indi. Quæ autem fuit exposita, est similis huic, Ex hominibus alii quidẽ sunt Græci, alii verò AEgyptii, alii autem Persæ, alii verò Indi. Sed de his quidem obiectionibus non est nunc necesse prolixa vti oratione. Illud autem fortasse prius cõueniet explicare & distinguere, quod Est duo significat, & vnum quidem, alicuius esse essentiam: vt in præsentia dicimus, Dies est, id est Diei nunc est essentia. Alterum autem est, vt Dies apparet. vt nonnulli Mathematici sæpe solent dicere, Quod inter aliqua duo astra est interuallum, est cubitale, quasi dicant, Apparet, non autem est omnino. Nam fortasse quidẽ est centum stadiorum: apparet autem vnius cubiti propter altitudinem, & propter visus distantiam. Cùm autem hæc particula Est, sit duplex: quando scepticè seu considerando dicimus, Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt bona, alia verò mala, alia intermedia: illud Sunt, ibi locamus non vt quod significet essentiam, sed apparitionem. Nam de bonorum & malorum & neutrorum secundum naturam substantia, est nobis satis magnum certamen aduersus Dogmaticos: Quòd autem ad id attinet quod apparet vnumquodque, solemus appellare bonũ vel malum vel indifferens: vt etiam in populis videtur Timon id declarare, cùm dicit,

» *Dico etenim, mihi quòd quidam sermo esse videtur,*
» *Qui iudex veri & regula recta fiet,*
» *Quòd natura fiet diuina, bonum quoque semper,*

Diuisio recta est generis in propinquas species.

Diuisio bonorum & malorum & indifferentium non recte facta.

Est duo significat, & essentiam & apparitionem.

De bonis & malis quid dicat Timon...

Vita

„ *Vita æqua & constans ex quibus est homini.*

Posita ergo eo quo prius ostendimus modo, prius dicta diuisione, videamus quid sit sentiendum de iis quæ sunt in ipsa, à notione ducentes initium.

Quid sit bonum, malum, & indifferens.

CVM contradictio quæ à nobis hoc in loco tractatur aduersus Dogmaticos, præcipuam habeat partẽ in discernendis bonis & malis, oportebit ante omnia eorum statuere notionẽ. Ex sapientis enim Epicuri sententia, neque quærere licet neque dubitare absque anticipata notione. Atque Stoici quidem communibus, vt ita dicam, hęrentes notionibus, bonum hoc modo definiunt: Bonum est vtilitas, aut non diuersum ab vtilitate. Vtilitatem quidem dicentes virtutem & quæ est ex virtute actionem: ab vtilitate autem non diuersum hominem bonum & amicum. Nam virtus quidẽ, cùm sit quodammodo affecta pars animæ tenens principatum, & bona quædam ex virtute operatio, apertè est vtilitas. Bonus quoq; homo & amicus, cùm rursus sint ipsi quoque ex bonis, neque dici debent vtilitas, neque diuersi ab vtilitate propter hanc causam. Partes enim, aiunt Stoici, neque eædem sunt quæ tota, neque diuersæ à totis: vt, manus neque eadem est quæ totus homo. Non est enim manus totus homo, neque diuersa à toto. Nam cum tota manu totus intelligitur homo. Quoniam ergo viri boni & amici pars est virtus: partes autem neque eædem sunt quę tota, neque diuersæ à totis, dictus fuit vir bonus & amicus non diuersus ab vtilitate. Quo fit vt vniuersum bonum definitione sit comprehensum, siue à recto sit vtilitas, siue non sit diuersum ab vtilitate. Hinc etiam ex consequentia cùm trifariam bonum dixerint appellari, vnumquodque significatum rursus describunt propria mentis conceptione. Dicitur enim bonũ, inquiunt, vno quidem modo, id ex quo & à quo licet iuuari, quod quidẽ in primis & præcipuè est virtus. Ab ea enim, tanquam ab aliquo fonte, naturaliter vniuersa oritur vtilitas. Alio autem dicitur id per quod accidit vt iuuemur. Ita non solùm virtutes dicentur bona, sed etiam quæ fiunt ex eis actiones, siquidem per eas quoque accidit vt iuuemur. Tertio autẽ & vltimo modo dicitur bonum, quod potest iuuare, comprehẽdente hac definitione & virtutes, & ex virtute actiones, & amicos & bonos viros, Deosque & bonos dæmones. Quamobrem non pariter dicitur apud Platonem & Xenocratem multis modis nominari bonum, & apud

Absque notione anticipata neque dubitare licet, neque quærere, vt vult Epicurus.

Bonum quomodo definiãt Stoici.

Virtus est vtilitas.

Vir bonus et amicus non diuersi ab vtilitate.

Partes neque sunt tota, nec diuersa à totis, vt volunt Stoici.

Bonum à quo & ex quo licet iuuari.

Bonum per quod accidit vt iuuemur.

Bonum quod potest iuuare.

apud Stoicos. Illi enim quando dicunt aliter dici bonum, ideam, & aliter quod est ideæ particeps, significata exponunt & multum inter se distantia, & quæ nihil habent inter se commune: cuiusmodi quidpiam consideramus etiam in voce Canis. Quomodo enim ex ea significatur quidem casus, sub quem cadit animal latrans: & præterea sub quem animal aquatile: & præterea sub quem Philosophus: quin etiam sub quem astrum. Nihil autem inter se commune habent eiusmodi casus: neque in secundo continetur primus, nec in tertio secundus: ita etiam dicendo bonum ideam, & id quod est ideæ particeps, est quidem expositio significatorum, sed separatorum, & quæ nullã habent comprehensionem. Atque tales quidẽ, vt prius dixi, fuerunt antiquiores. Stoici autem volunt in boni appellatione secundum significatum primum comprehendere, & tertium duo. Fuerunt autẽ qui dicerent bonum esse quod per se est eligendum. Alij autem sic: Bonum est quod confert ad beatitudinem. Alij autẽ, quod complet fœlicitatem. Beatitudo autem seu fœlicitas est, vt definierunt Zeno Cleanthes & Chrysippus, bonus vitæ fluxus. Atque boni quidẽ definitionis genus est huiusmodi. Solent autem nõnulli, cùm bonum dicatur tribus modis, ad primi significati definitionem protinus inquirere, quatenus dicit, Bonũ est ex quo aut à quo licet iuuari: quòd si re vera bonum est à quo licet iuuari, solam in genere virtutem dicendum sit esse bonum. ab ea enim sola accidit iuuari: à definitione autem excidere vnamquanque ex iis quæ sunt in specie: vtpote prudẽtiam & temperantiam, & cæteras. à nulla enim earum accidit hoc ipsum iuuare ac prodesse: sed à prudentia quidem prouidere, & non communiter prodesse. Si enim hoc ipsum accidit iuuare & prodesse, non erit definitè prudentia, sed virtus in genere. A temperantia autem, vt fert eius prædicatum, temperantem esse ac moderatum, non commune prodesse. & in cæteris conuenienter. Qui autem huic resistunt reprehẽsioni, hoc dicunt. Quando dicimus, Bonum est, à quo accidit aliquid iuuari, perinde est ac si dicamus, Bonum est à quo accidit aliquid iuuari eorum quæ sunt in vita. Sic enim etiam vnaquæq; earum quæ sunt in specie virtutum, bonum erit, communiter quidẽ iuuare & prodesse non afferens, præbens autem aliquid eorum quæ versantur in iuuando: vt alia quidem, prouidere, vt prudentia: alia autem, esse temperantem ac moderatũ, vt temperantia. Ii autem volentes, vt qui respondeant, priorem effugere reprehensionem: in aliã sunt deuoluti. Si enim horum quæ dicuntur bonorum, alterum est

Bonum apud Platonem & Xenocratẽ dicitur & idea boni, & id quod est ideæ particeps.

Canis significata inter se distantia.

Bonum idea, & bonũ ideæ particeps nullam habẽt comprehensionem.

Boni aliquot definitiones.

Beatitudo quid sit.

Virtus sola in genere est bonum.

quo

quo accidit vt aliquid iuuetur eorum quæ sunt in vita, virtus in genere cùm sit bonum, non cadet in hanc definitionem. Non enim ab ea accidit aliquid eorum quibus vita iuuetur. Alia quoque dici solent aduersus has definitiones, affinia dogmaticæ curiositati. Nobis autē sufficit ostendere, quòd qui bonum dicit id quod prodest, aut quod est propter se eligendum, aut quod confert ad fœlicitatē, aut qui aliqua huiusmodi ratione definit, non docet id quod est bonū, sed ostendit id quod accidit. Iam enim quòd prosit quidem bonum, & quòd sit eligendum quatenus est bonum, dictum est. & quòd cuiusmodicunque sit bonū, id sit efficiens beatitudinis, concedunt omnes. Sed si præter hæc inquiratur quidnam sit hoc quod prodest, & quod propter se est eligendum, & efficiens beatitudinis, non vtique consentient, etiam si prius communi consensu dicerent id esse quod prodest & quod propter se est eligendum, sed res redibit ad bellum irreconciliabile, cùm alius quidem dicat virtutem, alius verò voluptatem, alius verò doloris vacuitatem, alius verò aliquid ex differentibus. Si autem ostenderetur ex prius dictis definitionibus quod sit bonum, non seditionem inter se agitarent, tanquam boni ignoraretur natura. Expositæ ergo definitiones non docent quod sit bonum, sed quod bono accidit. Quamobrem nō in hoc solùm se improbè gerunt, sed etiam in eo quòd rem cupiant quæ non potest fieri. Qui enim ex iis quæ sunt aliquid ignorat, nec scire potest quid illi accidat: vt qui ei qui nescit quid sit equus, dicit, Equus est animal hinniens, non docet quid sit equus. Is enim qui ignotat equum, ignorat etiā quid sit hinniens, quod quidem erat equi accidens. Et ei qui non comprehēdit quid sit bos, is qui pronuntiat, Bos est animal mugiens: non ostendit bouem. Is enim qui eum non nouit, simul etiam non comprehendit mugire, quod est accidens bouis. Igitur ei qui bonum mente nō concepit, temere & inutiliter dicitur, quòd bonum est quod est eligendum & quod prodest. Primùm enim est discenda ipsius boni natura: deinde tunc scire oportet quòd prosit, & quòd sit eligendum & efficiens fœlicitatis. Propter eam autem ignoratam tales definitiones non docent quod quæritur. Exempli autem causa hæc dicta esse sufficiet de boni intelligentia. ex quibus, vt opinor, sunt manifesta etiā quæ de malo artificiosè traduntur ab iis qui sunt diuersæ sententiæ. Malum enim est quod est bono contrarium, quod quidem est noxa, vel non diuersum à noxa. Et noxa quidem, sicut & vitium, est etiam mala actio. non est autem aliud à noxa; sicut vir malus & inimicus.

Bonum est quod prodest.

Quid sit quod prodest, dubitatur.

Boni definitiones non docent quid sit bonum, sed quid bono accidat.

Hinniens est equi accidens.

Mugiens non ostendit bouē.

Malum bono contrariū, nempe noxa.

Vitiū et mala actio est noxa.

Inter

Inter hæc autem, bonum, inquam, & malum, est etiam quod nominabatur indifferens, quòd neutro modo se habeat. Quænam autem sit vis harum definitionum, & quænam sint dicenda aduersus definitiones, licet discere ex iis quæ dicuntur de bono. Nunc autem his prius constitutis transeamus ad considerandum, an quomodo mente concipitur aliquod bonum & malum, ita etiã esse possit natura. Atque quòd non satis quidem firmè ac validè descripserint Dogmatici boni & mali notionem, prius sumus ratiocinati. Vt fœlicius autem nos quoque simul nos conferamus ad tractãdum de eius essentia, satis est dicere, quòd omnes homines, vt dicebat etiam AEnesidemus, bonũ existimantes id quod eos capit, cuiusmodicunque sit, inter se pugnantia de eo ferunt iudicia. & quomodo, exempli causa, consentientes esse corpoream aliquam formæ pulchritudinem, de formosa ac pulchra muliere dissident, præferente quidem AEthiope nasi simitatem & nigrorem: Persa autem commendante nasi aduncitatem & alborem: alio autem dicente omnibus esse pulchriorem, quæ & in figura & in colore est mediocris: eodem modo communi etiam & anticipata notione opinantes esse aliquod bonum & malum, & vulgus & Philosophi: bonum quidem quod eos capit & iuuat, malum autem quòd secus se habet, de specie inter se pugnant.

Bonum existimantes omnes homines id quod eos capit, de eo pugnãtia ferunt iudicia.

De pulchritudine dissident homines.

„ *Namque aliis alius delectatur mage factis.*

& vt dicit Archilochus, Alius propter aliud factũ maiori lætitia perfunditur. siquidem alius gloriam amplectitur, alius diuitias, alius bonam existimationem, alius autem volupratem. Eadem est ratio etiã in Philosophis. Nam Academici quidem & Peripatetici dicunt esse tria genera bonorum: & alia quidem esse in anima: alia verò in corpore: alia autem extra animam & corpus. Atque in anima quidẽ esse virtutes: in corpore autem sanitatem & bonam habitudinem, vigentesque & bene affectos sensus, & quidquid est eiusmodi. Extra animam autem & corpus, diuitias, patriam, parentes, liberos, amicos, & similia. Stoici autem dixerunt ipsi quoque esse tria genera bonoũ, sed non similiter. Ex iis enim alia quidem esse in anima: alia autem extrà: alia autem neque in anima, neque extrà, eximẽtes genus à bonis corporis, vt quæ non sint bona. Et in anima quidem dicunt esse virtutes & bonas actiones: extrà autem esse & amicum & virum bonum: & bonos liberos, & parentes, & similia. Neque autem in anima neque extrà ipsum esse bonum virum, quod ad se attinet. Neque enim fieri potest vt ipse sit extra se: neque in anima. constar enim ex

Tria bonorũ genera dicunt Peripatetici.

Stoici quomodo dicant tria genera bonorum.

Genus Stoici eximunt à bonis.

anima & corpore. Sunt autem qui tantum abest vt genus eximant à bonis corporis, vt etiam in ipsis bonum reliquerint præcipuum: cuiusmodi sunt qui carnis amplectũtur voluptatem. Ne autem videamur nimis fusa & prolixa vti oratione, ostendentes non conuenire atque adeò pugnare hominũ de bono & malo iudicium, in vno tanquam exemplo, nempe in sanitate, rem explicabimus, quoniã de ea solemus loqui frequentius. Sanitatem ergo alii quidem bonum existimant, alii autem non bonum. Et ex iis qui eam bonum existimant, alii quidẽ eam maximum dixerunt bonum, alii autem non maximũ. Ex iis verò qui non bonum dixerunt, alii quidem indifferens præcipuum ac præpositum: alii autem indifferens quidem, sed non præcipuum ac præpositum. Atque hoc quidem primum bonum dixerunt, nempe sanitatem, non pauci tam Poëtæ quàm qui soluta scripserunt oratione. Nam Simonides quidem Lyricus dicit, Præclaræ sapientię ne esse quidem gratiam, nisi quis honestam habeat sanitatem. Licymnius cùm hæc prius dixisset:

Voluptas carnis.

Sanitas sitne bonum.

Simonides Lyricus.

,, *O nitidis es quæ oculis mater Apollinis*
,, *Sublimium ædium, regina optabilis,*
,, *Et dulcè ridens sanitas:* quàm excelsum statim subiungit?
,, *Quædam est opum, quædam parentum est gratia,*
,, *Aequiparatur quodque Diis humani imperij,*
,, *Beatus absque te esse sed nemo potest.*

Herophilus in Diætetico.

Herophilus quoque dicit in Diætetico, nõ demonstrari posse sapientiam, artemque esse incertam & obscuram, viresque nõ posse decertare, opesque esse inutiles, infirmamque & imbecillam eloquentiã, si absit sanitas. Atque ij quidem sic. Dicebant autem eam esse bonum, non tamen primũ Academici & Peripatetici. Dicebant enim vnicuique bono tribuẽdum esse suum ordinem ac dignitatem. Hinc Crantor volens nos deducere ad eius quod dicitur maiorem euidentiam, admodum eleganti & lepido vsus est exemplo. Si, inquit, nobis in mẽtem venerit aliquod commune & publicum omnium Græcorum theatrum: & ad id accedere vnumquodque bonum primas partes sibi vendicans, statim etiam deducemur ad notionem differentiæ bonorum. Nam primùm quidem diuitiæ se ingerentes dicent, Ego, ô præclare Græcorum cœtus, ornatum præbens hominibus, & vestes, & calceos, & alia quibus vtantur: sum vtilis & ægrotis & sanis: & in pace quidem præbeo quæ sunt iucunda ac delectabilia: in bello autem sum nerui rerum gerẽdarum. Hęc verba cùm audisset vniuersus

Bonorum differentia quomodo cognoscatur ex Crantore.

Diuitiæ primas partes sibi vendicant.

uersus Græcorum cœtus, vnanimes vno ore iubent vt primæ dentur diuitiis. Sed cùm iam id publico proclamaretur præconio, accedens voluptas

„ *Adfuit huic & amor, desiderium, atque venustus*
„ *Qui possit quamuis prudentes fallere, sermo.*

Voluptas primas partes sibi vendicat.

Dixit autem prodiens in medium, æquum esse vt ipsa publico renuntiaretur præconio. Diuitiæ enim, inquit, non sunt firmæ ac stabiles, sed vix vno die durant, ab ædibusque auolant cùm exiguo tempore floruerint. Eas autē persequuntur homines, non propter se, sed propter eam quæ ex ipsis accedit voluptatem & delectationem. Græci autem omnes omnino non aliter quàm sic rem se habere existimantes, clamabunt oportere coronare voluptatem. Sed cùm ea quoque iam esset acceptura præmium, ingressa est sanitas cum deabus quæ illi assidēt, docetque neque voluptatis neque diuitiarum vllum esse vsum si ipsa absit. Quid mihi in morbo prosunt diuitiæ? Mallem non multum habens vnde viuam quotidie, tristitię ac mœroris expertem vitam agere, quàm diues ægrotare. Cùm eam rursus audiissent Græci, & accepissent quòd in lecto decumbens & ægrotans non possit consistere fœlicitas, dicebant vincere sanitatem. Sed cùm iam vinceret sanitas, & ingressa esset fortis & excelsi animi virtus, fortiũ virorum & Heroum eam magna stipante caterua, & dixisset, Si nō adsim, bonorum quæ sunt apud vos aliena erit possessio, optarintque hostes vos abundare bonis omnibus, vt qui sint vos superaturi. Ergo his quoque auditis, Græci primas quidem partes dabunt virtuti: secundas autem sanitati: tertias verò voluptati: in vltimo autem loco collocabunt diuitias. Atque Crantor quidem in secūdo loco posuit sanitatem, sequens Philosophos quos prius diximus. Non bonum autem eam dixerunt Stoici, sed indifferentem. Indifferens autem dici potest esse tribus modis. Vno quidem modo id ad quod nulla fertur appetitio, neque incitat occasio. vt quòd sint stellæ pares aut impares, aut capilli in capite. Secundo autē modo, ad quod fertur quidem appetitio, & incitat occasio, sed non magis ad hoc quàm ad illud: vt in duabus drachmis quæ non differunt charactere ac splendore, cùm oportuerit alteram earum eligere, non magis ad hanc quàm ad alteram tendit appetitio, aut incitat occasio. Tertio autem & vltimo modo dicunt esse indifferens, quod neque confert ad fœlicitatē, neque ad infœlicitatē. In quo significato dicunt & sanitatem & morbum, & omnia corporea, & plurima externa esse indifferentia: pro-

Sanitas primas partes sibi vendicat.

Fortitudo seu magni animi virtus primas sibi vendicat.

Sanitas, secundũ Stoicos, non bonum, sed indifferens.

Indifferens quot modis dicitur.

pterea quòd nec tendant ad fœlicitatem nec ad infœlicitatē. Id enim est indifferens, quo licet bene vti & malè. Virtute autem semper bene, vitio autem malè, sanitate autem & iis quæ pertinent ad corpus, aliquando quidem bene, aliquando verò malè vti licet. & ideo hæc posteriora sunt indifferentia. Iam verò ex his indifferentibus, alia quidem dicunt esse præcipua ac præposita: alia verò reiecta ac reiectanea: alia autē neque præcipua ac præposita, neque reiecta ac reiectanea. Et præcipua quidē ac præposita esse, quæ satis habent dignitatis. Reiecta autē seu reiectanea, quę satis habent indignitatis. Non esse autem præcipua ac præposita, neque rursus esse reiectanea, vt extendere & inflectere digitum, & quidquid est huic simile. In præcipuorum autem ac præpositorum numerum referri quidem sanitatē viresq́ue ac pulchritudinem, diuitiasq́ue & gloriam, & his similia. In iis autem quę sunt reiectanea, morbum, pauperratem, & dolorem, & quæ his proportione conueniunt. Sic quidem Stoici. Non esse autem indifferens præcipuum, sanitatem, & quidquid est ei simile, dixit Ariston Chius. Perinde est enim eam dicere indifferens præcipuum ac præpositum, atque censere eam esse bonum, & propemodum differre tantùm nomine. In summa enim, indifferentia quæ sunt inter virtutem & vitium, nullam habere diuersitatem. neque aliqua quidē esse natura præcipua ac producta, aliqua verò reiectanea, sed ex diuersis temporum circunstantiis. neque quæ dicuntur esse præcipua ac præposita, omnino esse præcipua ac præposita: neque quæ dicuntur esse reiectanea, necessariò esse huiusmodi. Si ergo oporteat eos quidem qui sunt sani ministrare Tyranno, & ideo tolli de medio: eos verò qui ægrotant, liberatos à ministerio simul etiam liberari ab occisione, elegerit sapiens potius ægrotare hoc tempore quàm esse sanum. Et hac ratione neque sanitas est omnino præcipuum ac præpositum: neque morbus reiectaneum. Quomodo ergo in scribēdis nominibus alij alia preponimus elemēta, ea pro diuersis componentes circunstantiis: & D quidem præponimus quando scribimus nomen Dionis: I autem, quando Iouis: O autem, quando Orionis: non quòd natura aliæ aliis præponantur, sed quòd tempora hoc nos cogant facere: ita etiam in rebus quæ sunt inter virtutem & vitia, nō est aliqua naturalis aliarum aliis prælatio, sed potius quòd ita accidat. Atque cùm ex his quidem ostensa sit, veluti quodam subiecto exemplo, anticipata notio de bonis & malis & etiam de indifferentibus, deinceps oportebit ea attingere quæ ad propositum dicuntur à Scepticis.

Indifferentiū alia præposita quæ προηγμένα dicūtur, alia ἀποπροηγμένα, id est reiecta.

Sanitatem nō esse præcipuū indifferens dixit Ariston Chius.

ptiicis. Si eſt ergo aliquod natura bonum, & eſt aliquod natura malũ, id debet eſſe commune omnium, & omnibus eſſe bonum vel malũ. Quomodo enim ignis habens naturá vim calefaciendi, omnes calefacit, & non alios quidem calefacit, alios verò refrigerat: ita quod natura eſt bonum, debet omnibus eſſe bonum, & non aliis quidem bonum, aliis verò non bonum. Quamobrem Plato quoque probans Deum eſſe natura bonum, argumentatus eſt à ſimilibus. Quomodo enim, inquit, calidi eſt proprium calefacere, & frigidi proprium eſt frigefacere: ita etiam boni proprium eſt bene facere. Bonum eſt autem Deus: eſt ergo Dei proprium bene facere. Quamobrẽ ſi eſt aliquid natura bonum, hoc aduerſus omnes bonum eſt. Et ſi eſt aliquid natura malum, hoc aduerſus omnes eſt malum. Nihil eſt autem omnium cõmune bonum aut malum, vt oſtendemus. Non eſt ergo aliquid natura bonum aut malum. Aut enim omne quod quiſpiam opinatur bonum, dicẽdum eſt verè eſſe bonum, aut non omne. Et omne quidem non eſt dicendum. Si enim omne quod quiſquam opinatur bonum, dixerimus bonum: quoniam idem alius opinatur malum, & alius bonum, & differẽs opinatur indifferens, dabit quidem idem ſimul eſſe & malum & bonum & indifferens: vt, exempli cauſa, voluptatem Epicurus quidem dicit eſſe bonum: qui autem dixit,

„ *Inſaniam magis quàm gaudeam,* malum. Stoici autẽ indifferens & nõ præcipuum. Sed Cleanthes quidem nec eam eſſe natura, nec eam in vita habere dignitatẽ, quomodo nec fucatorium pigmentum eſſe ſecundum naturã. Archedemus autem dicit eſſe quidem ſecundũ naturam, vt pilos ſub ala, non habere autem dignitatem & exiſtimationem. Panætius autẽ dicebat aliqua autem eſſe ſecundum naturam: aliqua autem præter naturam. Si ergo quidquid alicui videtur bonum, id omnino eſt bonum: quoniam voluptas Epicuro quidẽ videtur bonum, alicui autem Cynico malum, alicui verò Stoico indifferens, erit voluptas ſimul bonum & malum & indifferens. Non ergo quidquid alicui videtur bonum aut malum, id dicẽdum eſt eſſe bonum aut malum. Si autem quod alicui videtur bonum, eſt etiam omnino bonum: debemus eſſe præditi vi comprehendendi, & poſſe diſcernere differentiam in iis quorum ſuſcipitur opinio: vt dicamus id quod iſte opinatur bonum, eſſe re vera bonum: quod autẽ ille opinatur bonum, non eſſe natura bonum. Aut ergo per euidentiam eue tit hanc capi differentiam, aut per aliquam rationem. Sed fieri quidem non poteſt vt capiatur per euidẽtiam. Quidquid enim incurrit per

Bonum debet eſſe omnibus commune.

Malum natura debet eſſe omnibus malum.

Deum eſſe natura bonũ; quomodo probet Plato.

Nullum eſt omnium commune bonũ & malum.

Voluptatem Epicurus dicit bonum.

κάλλωπισμα. Cleanthes voluptatem dicit non eſſe natura.

De voluptate varij variè ſentiunt.

Boni non capitur differentia per euidentiam.

per euidentiam, communiter & vno eodemque consensu capitur, ab iis qui minimè impeditas habent apprehensiones: vt licet videre in omnibus ferè quæ apparent. Non autem communi consensu idem dicitur esse bonum omnibus: sed aliis quidem virtus, & quod est eius particeps: aliis verò voluptas: aliis autem doloris vacuitas: aliis autem aliquid aliud. Non ergo euidenter incurrit in omnes quod verè est bonum. Si autem capitur ratione: quoniam vnusquisque eorum omnium qui de diuersis sectis gloriantur, propriam habet rationem: & aliam quidem Zeno, per quam virtutem esse bonum est opinatus: aliam autem Epicurus, per quam voluptatem. non eandem autem Aristoteles, per quam, sanitatem, rursus vnusquisque proprium adducet quod non est in natura bonum, neque commune omnium. Nullum ergo est natura bonum. Si enim quod est vniuscuiusque proprium, non est bonum omnium, neque natura: præter proprium autē vniuscuiusque bonum, nullum est communi consensu bonum: nullum est ergo bonum. Præterea si est aliquod bonum, id propria ratione debet esse eligendum: quoniam quilibet homo eligit id assequi, sicut etiam malum fugere. Nihil autem est eligendum propria ratione vt eligendum, vt ostendemus. Non est ergo aliquod bonum. Si enim est aliquid propria ratione eligendum, aut ipsum eligere est eligendum, aut aliquid præter hoc: vt eligere diuitias est eligendum: aut ipsæ diuitiæ sunt eligendæ. Et ipsum quidem eligere non est eligendum. Si enim eligere est eligendum propria ratione, non debemus studium ponere vt assequamur quod eligimus, ne ab eo excidamus vt eligamus amplius. Quomodo enim bibere aut comesse est eligendum, ne cùm biberimus aut comederimus, excidamus ab eo vt amplius velimus bibere aut comesse: ita si eligere diuitias aut sanitatē est eligendum, non oporteret nos persequi diuitias aut sanitatem: ne ea assecuti, ab eo excidamus vt eligamus amplius. Persequimur autem eorum consecutionem: non est ergo eligendum eligere, sed potius fugiendum. Et quomodo is qui amat, studet vt potiatur ea quam amat, vt fugiat eam quę est in amando molestiam: & sitiens festinat bibere, vt fugiat tormentum sitis: ita qui in eligendis diuitiis molestia afficitur, eligendo properat assequi diuitias, vt liberetur ab eo vt amplius eligat. Si est autē aliquid aliud eligendum quàm ipsum eligere, aut est ex iis quæ sunt à nobis separata, aut ex iis quæ sunt in nobis. Et si est quidem à nobis separatum & extrà, aut aliquid in nos ab eo accidit, aut nihil accidit. Accidit autem

Bonum nō capitur ratione.

Bonū propria ratione debet esse eligēdum.

Ipsum eligere sitne eligendū.

Nullum est bonum & eligendum ex iis quæ sunt extrà.

tem vt ab amico, aut à viro bono, aut à filio, aut ab aliquo alio ex iis quæ extrà dicuntur esse bona: aut accidit aliqua in nos ab eo motio, aut aliquis gratus & acceptus status, & bona affectio: aut nihil accidit eiusmodi: neque sumus in differenti motione quando amicũ existimamus eligendum aut filium. Et si nihil quidẽ omnino in nos existit huiusmodi: neque erit omnino quod extrà est nobis eligendum. Quomodo enim eius ad quod mobiliter afficimur, fieri potest vt faciamus electionem? Nam alioqui si delectabile quidem intelligitur ex eo quòd nos ab ipso delectemur: molestum autẽ ex eo quòd molestia afficiamur: bonum autem, nempe ἀγαθόν, ἀπὸ τοῦ ἄγασθαι, id est ab eo quod laudamus & admiramur: sequitur vt id à quo nobis non ingeneratur lætitia ac delectatio, neque admirabilis & laudabilis affectio, neque iucunda & voluntariè suscepta aliqua motio, ex eo neq; ingeneretur electio.

Bonum cur græcè dicatur ἀγαθόν.

Si autem ab aliquo quod extra est, vtpote amico aut filio, in nos fit iucunda aliqua cõstitutio, aut lubenter suscepta affectio, erit non propter se eligendus amicus aut filius, sed propter iucundam hanc constitutionem, lubenterque ac voluntariè susceptã affectionem. Sed erat quidem eiusmodi constitutio, non extrà, sed in nobis. Nihil ergo ex iis quæ sunt extrà, est propter se eligendum aut bonum. Sed neque ex iis quę sunt in nobis, est eligendum aut bonũ. Aut enim hoc est corporeum, aut animale. Sed corporeum quidem solum non fuerit. Si enim ponatur solum corporeum & non animę, effugiet nostram cognitionem. est enim omnis cognitio animæ. & est par externis subiectis, & quæ nullam habent cum nobis sympathiam ac consensionem.

Nullum est bonum & eligendum ex iis quæ sunt in nobis.

Cognitio est animæ, & par externis subiectis.

Si autem habet aliquid iucundum & gratũ quod pertingit vsque ad animã, ex eo erit eligendum & bonum, non autẽ quatenus est solummodo motio corporea. Quidquid est enim eligendum, iudicatur sensu aut intelligentia, non autem corpore experte rationis. Si ergo qui eligendum capit sensus, aut animæ cogitatio, est propria ratione: nihil ergo ex iis quæ accidunt in corpore, est propter se eligendum aut bonum. Si autem sit ex iis quæ sunt in anima, id rursus deuoluitur ad eam quæ ab initio fuit dubitationem.

Ex iis quæ sunt in corpore, nihil est eligendum.

Ex iis quæ sunt in anima, nihil est bonũ & eligendum.

Nam cùm vniuscuiusque cogitatio habeat iudicia quæ minimè conueniunt cum cogitatione proximi, necesse est vt vnusquisque existimet id esse bonum quod sibi videtur. Non est autem quod vnicuiq; videtur bonum, natura bonum. Nec hac ergo ratione est aliquid bonum. Eadem autem est ratio etiam de malo. In boni enim inquisitione id vi ac potestate traditum est. Primum quidem, quoniam cùm

alterum

alterum tollitur, simul etiam tollitur alterum. vtrunque enim intelligitur ex habitudine & relatione ad alterum. Deinde quoniam rursus licet etiam primò in vno exemplo confirmare quod dicitur, vt pote insipientia quam solam esse malum dicunt Stoici. Si enim natura malum est insipientia, oportebit quomodo calidum cognosci tur esse calidum naturaliter, quòd qui ad id accesserint calefiant: & frigidum ex eo quòd frigefiant: ita etiam insipientiam cùm sit natura malum, cognosci ex eo quòd malè afficiatur. Aut ergo qui dicuntur insipientes, malè afficiuntur ab insipientia, aut sapientes. Sed sapientes quidem non malè afficiuntur, sunt enim extra insipientiam. à malo autem quod eis non adest, sed est ab eis separatum, malè affici nō potuerint. Si autē insipientes malè afficit insipientia, aut cùm sit ante ipsos, eos malè afficit, aut latens & non euidens. Et latens quidem & non euidēs minimè eos malè afficit. Nam si eos lateat nec sit euidens, non est malum nec ab eis fugiendum. sed quomodo molestiā quæ non apparet, & dolorem qui est insensilis, non fugit nec pertimescit quispiam: ita etiam insipientiam quæ non est suspecta & non apparet, nemo vitabit vt malum. Si autem manifestè & euidenter ab eis cognoscitur, & est natura malum, deberent insipientes eam fugere tanquam natura malum. Insipientes autem non fugiunt tanquā malum euidens, id quod ab eis qui ab eo sunt remoti dicitur de sipere. Sed vnusquisque suum amplectitur iudicium, eius autem qui contrà sentit iudicium vituperat. Quamobrem nec insipientibus est euidens insipientia tanquam natura malum. Quo fit vt si neque sapientes malè afficiantur ab insipientia, neque ea insipientibus res sit fugienda, dicendum sit insipientiam non esse natura malum. Quod si non eam, neque aliquid aliud ex malis quæ dicuntur. Solent autem quidā ex secta Epicuri occurrentes ad has dubitationes, dicere, quòd naturaliter & absque vllo magistro animal fugit quidem dolorē, persequitur autem voluptatē. Cùm primum enim est natum, & nec-dū seruit opinionibus, pulsum insueto frigore aëris, flet & luget. Si autem naturaliter quidem appetit voluptarem, declinat autem dolorem, est ei aliquid natura fugiendum, nempe labor ac dolor: & eligendum, voluptas. Non animaduertunt autē qui hæc dicunt, quòd etiam vilissima & abiectissima animalia bono impertiunt. Illis enim voluptatis magna est participatio. Deinde quòd neque omnino fugiendus est labor. Labore enim melius se haber sanitas, roborantur q; & aluntur corpora laboribus. Artes accuratas q; scientias nō absque

Insipientia nō est natura malum.

Dolorē naturâ fugit omne animal, voluptatem autem persequitur.

Labor nō est omnino fugiendus.

absque labore accipiunt homines. Quamobrem labor non est omnino fugiẽdus natura. Sed neque quod natura videtur iucundum, est omnino eligendum. Sæpe quidem certè accidit vt quæ nos primo occursu voluptate affecerant, ea secundo, etsi sint eadem, iniucunda existimẽtur, vtpote quòd iucundum non sit natura eiusmodi, sed pro diuersis circunstantiis nos aliquando quidem sic, aliquando autem aliter moueat. Sed & qui solum honestum bonum opinantur, existimant etiam à brutis ostendi quòd id sit natura eligendum. Videmus enim, inquiunt, quòd quædam generosa animantia, vt tauri & galli, cùm nulla eis voluptas & delectatio sit proposita, decertãt vsque ad mortem. Ex hominibus quoque, qui pro patria, aut parẽtibus, aut liberis se ad mortem offerunt, hoc nunquam facerent, cùm post mortem nulla speretur voluptas, nisi naturaliter honestum & bonum eos & quoduis generosum animal semper attraheret ad se eligendũ. Sed hos quoque latuit, quòd planè est insipientis, existimare prius dicta animantia, boni consideratione mota, decertare ad extremam vsque respirationem. Ipsos enim audire licet dicentes, quod sola sapiens affectio aspicit bonum & honestum: insipientia autem excæcat ad id discernendum. Quamobrem gallus & taurus qui sapientis nihil habent affectionis, honestum & bonum non intuentur. Et alioqui si est aliquid de quo vsque ad mortem certant hæc animantia, id non est aliud quàm vincere & esse superiora. Aliquando autẽ vinci & subiici est pulchrius ac honestius, cùm sit vtrunque eorũ indifferens. Non est ergo natura bonum sed indifferens vincere & esse superiorem. Quamobrem si dicant gallũ aut taurum, aut aliquod aliud forte animal, honestum expetere, qui fit quòd homo quoque id sibi scopum proponit? Non enim eo quòd ostenderint illa huius curam gerere, ostensum est hominem quoque esse talem. Deinde si quoniam quædam sunt animalia fortia, & quæ voluptatem quidem despiciunt, laboribus autem se offerunt, dicitur etiam homo honesti curam gerere: si multa sunt animalia gulæ ventrique seruientia, dicemus contrà hominem magis vsurpare voluptatem. Si autem dicant esse quidem aliqua animãtia voluptati dedita, hominem autem non esse omnino huiusmodi, nos quoque retorquẽtes dicemus, Non si aliqua animantia honestum persequuntur naturali ratione, protinus homo quoque eum sibi finem proponit. Dicit autem alius quispiam animalia omni ratione contendere vt vincant & sint superiora propter se: hominem autem non propter se, sed propter consequentem in anima delectationem

Voluptas non est omnino eligenda.

Honestum non est solùm natura eligendum.

Bruta non boni cõsideratione decertant vsque ad mortem.

tionem & lætitiam, quæ est quędam grata & expetenda constitutio: hocq́ue esse magis existimandum in hominibus, in quibus & honor & laus & dona & gloria, animum magis possunt delectare & gaudio perfundere, & ideo eam vrgere & impellere ad aspera & molesta fortiter perferenda. Vnde etiam qui se fortiter gerunt vsque ad mortem, & se pro patria deuouent & occidendos offerunt, propter hanc fortasse causam strenuè decertant & moriuntur. Nam etsi è viuis excedunt, attamen quando viuunt gaudent & lætantur dum celebrantur laudibus. Est autem verisimile, nonnullos quoque eorum opinantes quòd post mortem similes eos laudes expectent, præuisam mortem eligere. Est etiam satis probabile, alios hoc pati, videntes quòd in vita essent toleraturi perpessu longè difficiliora, si essent contemplaturi,

,, *Raptari miseras natas, natosq́ue perire,*
,, *Affligi thalamos, prosterni deiicierq́ue*
,, *In terram infantes, dum prælia tristia miscent.*

Multis ergo modis quidā gloriosam mortem malunt oppetere, non autem quòd honestum, quod tantopere iactant Dogmatici, tantopere expetant & tanto studio persequantur. Sed de his quidem hactenus sit dubitatum.

An positis natura bonis & malis contingit beatè & fœliciter viuere.

Atqve quòd natura quidē nihil sit bonum & malum, satis considerauimus. Nunc autem quæramus an etiam his cōcessis fieri possit vt bene ac beatè viuamus. Qui enim, vt ipsi volunt, bonum est assecutus, & malum declinat, is est fœlix ac beatus, quandoquidē vitæ rectè agendæ scientiam dicunt esse prudentiam, quæ bona quidē & mala discernit, acquirit autem beatitudinem. Sceptici autē nihil temere ponentes aut tollentes, & omnia considerantes, docent quòd iis quidem qui natura bonum aut malum constituerunt, consequens est vt miserè viuant & infœliciter: iis autem qui nihil definiunt, & cohibent assensionem, vita est longè facillima. Hoc autē didicerimus, si rem paulò altius prius sumpserimus. Omnis ergo existit infœlicitas propter quandam perturbationem. Omnis autem hominibus sequitur perturbatio aut propterea quòd quędam intensè & vehementer persequantur, aut propterea quòd vehemēter & intensè fugiant. Vehemēter autem & intensè persequuntur omnes homines id quod ipsi

Beatus quis sit & fœlix.

Prudentia quid sit.

Scepticis vita est longè facillima.

Infœlicitas vnde existat.

ipsi opinantur bonũ, & fugiunt quod constitutum est malum. Omnis ergo ex eo existit infœlicitas, quòd bona quidem persequãtur vt bona: mala autem fugiant vt mala. Quoniam ergo credidit Dogmaticus, quòd hoc quidem est natura bonum, illud verò malum, semper quidem hoc persequẽs, illud verò fugiens, & ideo perturbatus, nunquam erit beatus. Aut enim quidquid persequitur quispiam, id statim & natura est bonum: & quidquid fugit quispiam tanquam fugiendũ, id re vera est eiusmodi. aut aliquid eorum quæ persequuntur est eligendum & non omne. & aliquid eorum quæ fugiuntur, est fugiendum. aut ea sunt in eo quòd quodammodo se habeant & referantur ad aliquid: & vt ad illud quidem relatum, hoc est eligendum aut fugiendum: vt ad rerum autem naturam, neque est eligendum, neque fugiendum. Atque si quidquid quidem quispiam quomodocunque persequitur, posueris natura bonum, & quod fugit natura fugiendũ, non vitalem ages vitam, vt qui necesse habeas idem simul persequi & fugere. & persequi quidem, quatenus nonnulli quidem eligendũ existimant: fugere autem, quatenus opinantur alij fugiendum. Si autem non quidquid persequuntur aut fugiunt non dixeris esse eligendum aut fugiendum, sed ex iis aliquid esse eligendum & aliquid fugiendum, viues quidem, sed non viues absque perturbatione. Perpetuò enim persequẽs id quod natura opinatus es bonum, & quod existimasti malum, fugiens, nunquam liber eris à perturbatione. Sed & cùm bonum nondum apprehenderis, propter assequẽdi desiderium valde perturbaberis. & assecutus, propter nimiam lætitiam, aut propter eius quod acquisisti sollicitam custodiam nunquam quiesces. Eadem est autem etiam de malo ratio. Neque enim cùm es à malo remotus, es expers curæ, cùm de re satis sumat supplicij, quæ est in fugiendo & in cauendo perturbatio. Neque cùm es in malo, vnquam cessas à tormento, inquirens & considerans quemadmodum graue fugias exitium. Sin autem dixeris non esse aliquid magis natura eligendum quàm fugiendum, neque magis fugiendum quàm eligendum, cùm vnumquodq; eorum quæ subiiciuntur, ad aliquid quodam modo se habeat ac referatur, & pro varietate temporum & circunstantiarum nunc quidem fit eligendum, nunc verò fugiendum: viues quidẽ beatè & absque vlla perturbatione, vt qui neque propter bonum tãquam bonum efferaris, neque propter malum deiiciaris, quod necessariò quidem euenit magno & excelso animo accipiens, liber autem ab ea quæ est ex opinione molestia, per quam existimatur aliquid

Dogmaticus nunquam erit beatus.

Beatitudo ex eo existit, quòd nihil sit natura bonum nec malum.

quid adesse boni aut mali. Hoc tibi aderit ex eo quòd nihil opineris natura bonum aut malum. Non licet ergo beatè viuere ei qui bona

Mali alicuius efficiens est fugiendum vt malum.

aut mala aliqua esse statuerit. Præterea id quoque quod est mali alicuius efficiens, omnino est etiam fugiẽdum vt malum: vt si dolor est malum, omnino id quoque quod est efficiens doloris, simul cum dolore statuetur esse fugiendum. Et si mors est ex malis, erit id quoque quod morte afficit, ex malis & fugiendis. Ergo & communiter si malum est fugiendum, necessariò id quoque quod est mali efficiens, erit

Bona quæ dicũtur sunt etiã malorum efficientia.

malum fugiendum. Quæ autem à nonnullis dicuntur bona natura, sunt etiam malorum efficientia, vt docebimus. Sunt ergo vi ac potestate mala, quæ ab aliquibus dicuntur bona, & ideo sunt causæ infœlicitatis. Nam propter huiusmodi bona sunt omnia mala, auaritia, & mala fama, & ambitio, & studium cõtentionis, & libido, & quæcunque alia sunt his similia. Vnusquisque enim quod opinatus est bonũ & eligendum, acriter ac vehementer persequens, latenter incidit in propinquum vitium: vt (erit enim quod dicitur dilucidum, si conuenientia posita fuerint exempla) Qui bonum esse diuitias anticipata

Diuitiæ sunt efficientes auaritiæ.

notione accepit, debet omnia acri ac vehementi studio facere vt assequatur diuitias, & assiduè illud comicum meditari præceptum, *Lucrare ô amice æstateque & hyeme.* & illud tragicum lubenter admittere, *O aurum, quod pulcherrimè dextra teneris mortalium.* Omnia autem facere vt assequaris diuitias, nihil est aliud quàm esse auarum. Qui ergo diuitias maximum esse bonũ præ se fert, eo quòd magnopere studeat diuitiis, fit auarus. Rursus qui gloriã posuit virtutem, acriter ac vehemẽter appetit gloriam. Gloriam autem appe-

Gloria est efficiens ambitionis.

tere, est esse ambitiosum. Ponere ergo gloriam esse natura bonum & eligendum, magnum aliquod malum procreat, nempe ambitionẽ & gloriæ cupiditatem. Idem autem inueniemus etiam in volupta-

Voluptas est efficiens flagitiosæ libidinis.

te. Iis enim qui magno studio contendunt ad eam assequendam, necesse est vt quędam flagitiosa libido consequatur. Quamobrem si id quod est malorum efficiens, est malum: ostensum est autem eã quæ quidam Philosophi opinati sunt bona, esse omnium malorum efficientia: dicendum est ea quæ quidam opinati sunt bona, esse vi ac potestate mala. Sed nec possunt dicere aduersarij, quòd in iis quidem

Per bonorum assecutionẽ nõ liberamur à perturbationibus & molestiis.

persequendis & appetendis, appetentibus & persequentibus est aliquod malum: vt ei quidem qui diuitias persequitur, auaritia: ei autem qui gloriam, ambitio: ei autem qui aliquid aliud, aliena quædam perturbatio: assecutis autem est liberatio à perturbationibus, & quies à

priori

priori molestia. Qui enim diuitias est assecutus, non amplius acri ac vehementi studio quærit diuitias: & qui voluptate est potitus, soluit vehementiam sui in eam studij. Quomodo certè animantia quæ gra diuntur in loco prærupto & præcipiti, vt bibant, per dolorē tendunt ad voluptatem:& simul atque sunt exatiata, quiescunt à prioribus laboribus:ita etiam homo dum ad bonum quidē properat, necessariò molestia afficitur: assecutus autem id quod desiderabat, liberatur à molestia. Nemo, inquam, hoc potest dicete, neque rem ita se habere. Etsi enim ea sint assecuti quæ bona existimant, magis anguntur & maiori afficiuntur molestia, quòd non soli ea habeant. Bona enim cū eo pretiosa & magna contentione expetenda existimant, quòd soli ea possideant. Quamobrem ingeneratur eis in proximos æmulatio & inuidia. Quo fit vt & bonorū quæ dicitur persecutio non sit absq; miseria & afflictione: & eorum possessio pluta mala patiat. De ipsis quoque malis rursus eadē est ratio. Si quispiam enim anticipata notione præceperit esse quædam mala natura, vtpote ignominiam, paupertatem, orbitatem, dolorē, morbum, & communiter insipiētiam: non his solis cruciatur, sed etiam plurimis aliis propter ipsa malis. Nam si ipsa quidem adsint, non ab ipsis solis agitatur ac vexatur, sed ab ipsa etiam quam de iis concepit opinione, qua credidit adesse sibi malum: & tanquam maius malum eum depopulatur ea anticipatio. Si non adsint autē, similiter non quiescit:sed vel futurum præcauens, vel extimescens, secum habitantem habet solicitudinem. Cùm autē ratio ostenderit nihil horum esse natura bonum, aut natura malum, soluetur perturbatio, pacataque ac tranquilla vita nos excipiet. Sed quòd propter ea quæ quidam opinātur bona, accedit multitudo malorum, & propter mala alia mala existunt, adeò vt propter ea ad beatitudinē peruenire nequeat, est perspicuū ex iis quæ dicta sunt. Consequenter autem est ostendendum, quòd nec contingit assequi auxilium ei qui per dogmaticam ingreditur Philosophiam. Nam si ponatur aliquid natura bonum, aut malum natura, qui exhortatur eum qui perturbatur, ad bonum vehementer persequendum vt bonum, aut vehemēter fugiendum malum vt malum, eum ab initio reprimit, dicens: Neque bonum persequi cōuenit, neque malum fugere. ostendens quòd id quod ipse persequitur, est minimè æstimandum: nec ei ipsum persequi conuenit: sed maiora sunt ei persequenda: vt, minoris quidem æstimationis sunt diuitiæ, maioris autem virtus: nec illæ, sed hæc est persequēda: aut quòd hoc quidem cùm parum prosit, multas

Aemulatio et inuidia vnde existat.

Bona persequentes et possidentes nō carent malo.

Qui mala aliqua natura existimat, iis angitur si adsint, & concepta de iis opinione, si nō adsint, cruciatur metu & cautione.

Qui credit nihil esse natura bonum aut malum, vitā agit tranquillam.

Exhortationes nihil auxilij afferunt iis qui aliquid natura dicunt bonum aut malū.

habet molestias:hoc verò cùm multū prosit,paucas. Sed dicere quidem,quòd nec bonum conuenit vehemēter persequi,neque malum fugere,est diuersum ab iis quæ cēsent Dogmatici,qui semper in vulgus iactant ea esse eligenda ac reiicienda,expetēdaque & fugienda. Dicere autem, hoc quidem non esse persequendum,tanquam humile & abiectum, ad hoc autem esse contendendum tanquam præclarius, est eorum qui non soluunt perturbationem, sed eam aliò transferunt. Quomodo enim primum persequens quispiam, molestia afficiebatur:ita etiam secundum persequens quispiam molestia afficietur. Quo fit vt morbum pro morbo afferat Philosophi oratio. quandoquidem eum qui diuitias,aut gloriam,aut sanitatem appetit,auertens, ne ea persequatur, sed honestum, exempli causa, aut virtutem, non liberat à persecutione, sed ad alteram traducit persecutionem. Quomodo ergo Medicus qui tollit quidem pleuritidem,efficit autē peripneumoniam seu spirandi difficultatem:& remouet quidē phrenitidem,eius autem loco inducit lethargum: à periculo non liberat, sed mutat: ita etiam Philosophus pro alia aliam inducens perturbationē,non fert opem ei qui perturbatur.Non enim licet dicere quòd quæ pro alia inducitur perturbatio,est moderata:quę autem tollitur, vehementior. Qualem enim habuit opinionē is qui perturbabatur, de eo quod persequebatur, talem habuit etiam de secundo. Opinabatur autem primum quidem tanquam bonum, & ideo ad id magno studio contendebat. Ergo & qui secundum bonum esse opinatur, & ex æquo ad ipsum contendit,parem habebit perturbationem,& fortasse etiam vehementiorem,quòd contrarium sit ei persuasum,nempe pluris esse quod ipse nūc persequitur. Si ergo efficit Philosophus, vt qui molestia afficitur, alterum pro altero persequatur, non liberabit molestia. Si autem absolutè docet,Hoc quidem parum prodest, plures autem habet molestias: faciet comparationē electionis & fugæ cum alia electione & fuga:non autē tollet molestiam. quod quidem est absurdum. Nam qui molestia afficitur,non vult discere quid magis molestia afficit & quid minus, sed desiderat liberari à molestia. Tum demum ergo eam licebit effugere, si ostenderimus ei qui perturbatur in mali fuga aut boni persecutione, quòd neque est aliquod bonum natura, neque malum: sed ea, vt dicit Timon, ab hominibus mente sunt diiudicata. Id autem docere, est Scepticorum proprium considerationis. est ergo eius vitam beatam acquirere.

Philosophi oratio à bono dehortans vt aliud bonum persequatur, affert morbum pro morbo.

Anis

An is qui de natura bonorum & malorum sustinet assensionem, sit omnino beatus.

FOELIX quidem est ac beatus, qui vitam traducit absque perturbatione, &, vt dicebat Timon, qui est in quiete & tranquillitate. Omni enim ex parte, inquit, eum tenuit tranquillitas: &, *Postquam eum vidit in tranquillitate à ventis placida.* Ex bonis autem & malis quæ dicuntur, alia quidem inducta sunt ex opinione: alia autẽ ex necessitate. Ex opinione quidem rationis participe inducta sunt, quæ ex iudicio persequuntur vel fugiunt homines: vt in externis quidem eligenda dicuntur & bona, diuitiæ & gloria & nobilitas, & amicitia, & quidquid est eis simile. In iis autem quæ pertinent ad corpus, pulchritudo, vires, bona habitudo. In iis verò quæ ad animam, magni animi virtus, iustitia, prudentia, temperantia, communiter virtus. & fugienda quæ sunt his contraria. Ex necessitate autẽ accesserunt, quę constant ex affectione sensus experte rationis, & quæ præbet quædã naturalis necessitas, sua sponte autem ea nemo elegerit aut fugerit, vt dolor & voluptas. Quamobrem cùm sit eiusmodi in rebus differentia, de vita quidẽ solùm traducenda absque perturbatione in bonis & malis quæ sunt in opinione, ab eo qui de omnibus sustinet assensionem, iam prius quoque diximus, quando disserebamus de fine Sceptici: & in præsentia, quòd fieri non potest vt sit beatus, qui constituit aliquid natura bonũ & malum. Qui enim hoc facit, inutilibus circumagitur perturbationibus, alia quidem fugiens, alia verò persequens: & propter bona quidem multa mala ad se attrahens: in multis autem versans malis propter opinionem de malis: vt, qui dicit, exempli causa, bonum quidem esse diuitias, malum autem paupertatem: non habet autem diuitias, perturbatur bifariam, nempe & quòd non habet bonum, & in eo acquirẽdo satagit. Cùm id autem acquisierit, tribus punitur modis: nempe & quòd immoderata effertur lætitia: & quòd magno studio hoc agit vt eius maneant diuitiæ: & quòd angitur & timet ne eas amittat. Qui autẽ neque in iis quę sunt natura bona collocat diuitias, neque in iis quæ sunt mala natura, & neque magis hanc quàm illam profert vocem: neque conturbatur propterea quòd absint, neque lætatur propterea quòd adsint: manet autem in vtroque absque perturbatione. Quamobrem in iis quidem quæ existimantur bona & mala ex opinione, in iis eligendis & fugiendis est plenè beatus. In iis autẽ quæ sunt ex sensu, & ratione carent motionibus, vtitur coniectura. Quæ enim nõ accidunt ex rationis peruersitate

Bonorum & malorum alia sunt ex opinione, alia ex necessitate.

Diuitias bona existimantibus quot eueniant perturbationes & incommoda.

In malis quæ accidũt ex inuoluntaria ſenſus affectione quomodo ſe gerat Scepticus.

ſitare & mala opinione,ſed ex inuolunraria ſenſus affectione,fieri nõ poteſt vt ex ratione quæ exiſtit ex conſideratione, ab eis fiat liberatio. Ei enim qui famis aut ſitis ſentit moleſtiam, fieri non poteſt vt perſuadeatur per exiſtentem ex conſideratione rationem,quòd moleſtia minimè afficiatur : & ei qui dum ab iis recreatur diffunditur, non contingit afferre perſuaſionem quòd non diffundatur. Quis ergo,inquiunt Dogmatici,ad fœlicitatem nobis vſus eſt ex ſuſtinenda aſſenſione,ſi omnino oportet perturbari,& perturbatos eſſe miſeros & infœlices? Magnus vſus, aiemus. Nam etſi is qui de omnibus ſuſtinet aſſenſionem, perturbatur ex eo quòd adſit id quod affert dolorem, tolerantius tamẽ fert moleſtiam quàm Dogmatici. Primùm quidem, quoniam non perinde eſt multitudine infinita bona perſequendo, & mala vitando, à perturbationibus quæ exiſtunt in perſequendo & fugiendo,tanquam à furiis agitari:& hoc quidem non pati, vnum autem malum amputando ab omnibus, procurare vt id declinetur & caueatur. Deinde id quoque, quod tanquam malum fugiunt qui cohibent aſſenſionem, nõ admodum perturbat. Aut enim eſt aliquis paruus labor aut dolor,vt quæ quotidie nobis adeſt fames aut ſitis, aut frigus, aut æſtus, aut aliquid ex ſimilibus. Aut contrà eſt ſummus & vehementiſſimus, vt in iis qui ſummis vexantur tormentis quibus nullũ poteſt afferri remedium,in quibus Medici ſæpe prębent medicamenta quæ omnino tollunt dolorem, vt aliquam modicam accipiant cõuerſionem ad opitulationem. Aut mediocris,& ab aliquibus,vt qui eſt in aliquibus morbis. Ex iis autem is qui quotidie occurrit,& paratu facilia habet alleuamenta & remedia,nempe cibũ & potum & tegmentum,minimum conturbat. Qui autem eſt ſummus, etiamſi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis inſtar fulguris terruerit, aut tollit, aut tollitur. Mediocris autem & qui producitur, neque eſt per totam vitam, neque eſt natura continuus, ſed multam habet quietem & interualla. nam ſi eſſet continuus, non extenderetur. Eſt itaque moderatus : neque eſt adeò terribilis quæ Sceptico accidit perturbatio. Verumenimuero etiãſi eſſet maxima,

In naturam non in nos culpa eſt conferẽda ſi mala patimur.

Naturæ non ſunt curæ leges.

non eſt culpa in nos conferenda, qui inuiti & neceſſariò patimur,ſed in naturam, cui non ſunt curæ leges : & in eum qui opinatione & iudicio ſibi malum attrahit. Quomodo enim in febricitantem non eſt culpa conferenda quòd febricitet : inuitus enim febricitat. ſed culpa eſt conferenda in eum qui non abſtinet ab iis quæ ſunt inconducibilia : ita in eum quidem qui perturbatur præſentibus quæ dolorem afferunt,

Sceptícus tolerantius fert dolorem quàm Dogmaticus.

Mala quæ fugiuntur non tã vehementer perturbatur. Scepticus.

ferunt,non eſt culpa conferenda. Nõ enim ex ipſo aut propter ipſum ſit perturbatio: ſed velit nolit ea debet eſſe neceſſariò: ſed culpa eſt in eum conferenda,qui propria opinione & exiſtimatione fingit ſibi multitudinem rerum eligendarum & fugiendarum. ſibi enim excitat malorum inundationem. Idque licet videre in ipſis malis quæ dicuntur. Qui enim nullam ſuſcipit opinionẽ quòd labor ſeu dolor ſit malus, is ei adhæret coacta motione laboris. Qui autẽ præterea fingit, quòd homini ſolùm res minimè conueniens eſt labor ac dolor, & quòd is eſt ſolum malũ,is hac opinione conduplicat moleſtiam quæ illi accidit eius præſentia. An non videmus quòd etiam in iis qui ſecantur, ſæpenumero ipſe quidẽ qui patitur & ſecatur, magno & forti animo fert tormentum ſectionis, neque colore expalleſcens, neque à genis abſtergens lachrymas, propterea quòd in eũ cadat ſolus motus ſectionis. Qui autem adſiſtit, cùm primùm viderit modicam ſanguinis fluxionem, pallet, contremiſcit, ſudat, labaſcit, & tandem mutus concidit, non propter dolorem (nullus enim ei adeſt dolor) ſed propter opinionem quam accepit quòd dolor ſit malum. Eſt itaque nonnunquam maior perturbatio propter alicuius mali tanquam mali opinionem, quàm quæ accidit propter ipſum quod dicitur malum. Qui itaque ſuſtinet aſſenſionem de omnibus quæ ſunt ex opinione, perfectiſſima fruitur fœlicitate. In inuoluntariis autem & quæ ſunt rationis expertes motionibus, perturbatur quidem,

Qui mali habet opinionem, conduplicat dolorem.

Qui ſecatur, dolorem ſæpe fert conſtãtius quàm qui eum aſpicit dum ſecatur.

Propter mali opinionẽ quandoque eſt maior perturbatio quàm propter ipſum malum.

„ *Nam non annoſa quercu aut rupe editus ille eſt,*
„ *Sed genere ex hominum.*

Homerus.

ſed mediocriter afficitur. Vnde etiam neceſſe eſt eos deſpicere, qui exiſtimant eum ad viuendum in otio ſe includere, & ab actione remouere, & ſe ad quandam redigere abſurditatem & contradictionẽ. Et ſe quidem remouere ab operatione, quòd cùm vita tota ſit in eligendo & fugiendo, qui neque quidquam eligit, neque fugit, vi ac poteſtate vitam abnegat. Ad quandam autem abſurditatem & contradictionem, quod ſi quando venerit in poteſtatem Tyranni, & cogatur aliquid facere nefarium, aut quod iubetur, facere non tolerabit, ſed mortem eliget voluntariam: aut tormenta fugiens, faciet quod iubetur. & ita nõ erit eiuſmodi vt neque eligat nec fugiat, vt vult Timon: ſed alterum quidem eliget, vitabit autem alterum. quod quidem eſt eorum qui comprehenderunt cum perſuaſione aliquid eſſe fugiendum & eligendum. Hæc autem dicentes, non intelligunt quòd non viuit Scepticus conuenienter orationi Philoſophi: nam quod ad hoc

Scepticus ab actione non ſe remouet, nec ad aliquam ſe redigit abſurditatẽ & contradictionem.

quidem attinet, cessar ab actione: sed conuenienrer obseruationi quę est remota à Philosophia, poreſt alia quidem eligere, alia verò fugere. Si quid autem verirum facere cogarur à Tyranno, anticipata fortè ex legibus parriis & moribus norione, hoc quidē eliger, illud verò fugier: quodq́; durum est & asperum, facilius ferer quàm Dogmaticus, quòd nihil eorum quę sunt exrrinsecus opinatur, sicut ille. De his autem dictum est accuratius in libris De fine Sceptici: nec necesse est ea quę apertè dicta sunt, rursus recensere. Cùm itaque de bonis & malis tractauerimus, ex quibus dubitationes extenduntur ad vniuersum ferè locum moralem, agè deinceps consideremus, an vitæ agendæ sit ars aliqua.

An vitæ agendæ sit ars aliqua.

QVOD qui eligunr sustinere suam de omnibus assensionem, rectè possinr viuere, satis ostensum est à nobis. Nihil autem verat quo minus altrinsecus & ex aduerso examinemus sectā quoque Dogmaticorum, etiamsi ex parte iam sit examinata. Profitentur enim se vitę agendæ artem aliquam esse tradituros. Er ideo Epicurus quidem dicebar Philosophiam esse operationem, quę rationibus & disputationibus vitam parat beatam. Stoici autem apertè dicunt, prudentiam, cùm sir scientia bonorum & malorum & neurrorum, esse artem vitæ agendæ: quam qui protulerint, soli sunt pulchri: soli diuites: soli sapiētes. Qui enim ea possider quę sunt magnæ æstimationis & magni prerij, est diues. Virtus autem est magni prerij & magnæ æstimationis: & solus sapiens eam possider. Solus ergo sapiens est diues. Er, qui est dignus amari, est pulcher. Solus autē sapiens est dignus amari. Solus ergo sapiens est pulcher. Eiusmodi autem pollicitationes spe frigida venanrur iuuenes. nequaquam autem sunt veræ: quandoquidem Timon aliquando quidem ridet eos qui profitentur se ea esse tradituros, dicens:

Philosophiæ definitio secundum Epicurū.

Prudētia est ars vitæ agendæ.

Diues est solus sapiens.

Sapiens est solus pulcher.

„ *Multorum Laconum exitium pestesque dolosæ.*

aliquando autē eos qui ipsis dant operam, inducit pœnitentes, quòd in eis frustra laborem posuerint, dicens:

„ *Lamentansq́; aliquis dixit de more vitorum,*
„ *Hei mihi quid faciam hîc, fiet & sapientia quænam?*
„ *Corde ego mendicus, mentis non est mihi granum.*
„ *Terque quaterq́; ij sunt dicendi iure beati,*
„ *Qui nec habent, nec rodunt quod maturuit ipsa*

In schola.

" *In ſchola. at in fatis fuerat me lite domari*
" *Exitioſa, & pauperie, reliquisque, virorum*
" *Quæ mortale agitant genus, & quos dicere fucos*
" *Iure queas.*

Cur autem hæc ita habeant, ita didicetimus ſi aduertamus. Quæ enim vitæ agendæ ars eſſe cenſetur, & per quam beatos eſſe exiſtimant, non eſt vna, ſed multæ & diſcrepantes: vtpote alia quidem ex Epicuro: alia verò ex Stoicis: alia autẽ ex Peripateticis. Aut ergo omnes ſunt ſimiliter ſequendæ: aut vna ſola: aut nulla. Et vt omnes quidẽ ſequamur, fieri non poteſt propter diſſidium. Quod enim hæc præcipit tanquam eligendum, illa prohibet tanquam fugiendum. Non contingit autem idem ſimul perſequi & fugere. Sin autẽ ſequenda eſt vna: aut ſequenda eſt cuiuſmodicunq; ea ſit. quod quidem fieri non poteſt. ſequitur enim ex æquo omnes velle ſequi. Si enim hæc eſt attendenda, cur hæc magis quàm illa? & contrà. Reſtat ergo eam eſſe ſequendã quæ eſt iudicata præſtantior. Aut ergo eam ſequemur quę ab alia iudicata eſt præſtantior: aut eam quæ à ſe ipſa. Et ſi quidem eam quæ à ſeipſa, ei fides non habebitur: & oportebit exiſtimare fidem eſſe habendam omnibus. Nam ſi huic erit fides habenda, quia ipſa à ſeipſa iudicata eſt præſtantior, reliquis quoque habenda erit fides. Nam vnaquæque earum à ſeipſa iudicata eſt præſtantior. Si autem ab alia, oportebit rurſus ei quoque fidem non haberi. Quomodo enim ipſa, quatenus diſſidet ab aliis, opus habet iudicio: ita etiam ipſam iudicãs, quatenus diſcrepat ab aliis, opus habet alia quæ iudicet. & eo ipſo non erit credibile illius iudicium. Si ergo neque contingit ſequi omnes vitæ artes, neque vnam, reſtat vt nulla ſit ſequenda. Et alioqui, vt prius dixi, cùm multæ ſint vitæ agendæ artes, neceſſe eſt vt qui in vna earum acquieuerit, ſit infœlix, non ſolùm propter prius dictas cauſas, ſed etiam propter eã quæ eſt dicenda procedẽte oratione. Vnuſquiſque enim homo ab aliqua tenetur affectione ſeu animi perturbatione. aut enim diuitiarũ, aut voluptatũ, aut gloriæ amore tenetur ac deſiderio. Sed qui tenetur quidẽ diuitiarum amore & gloriæ, is magis incenditur cupiditate à Philoſophia Peripatetica, ex qua diuitiæ & gloria ſunt in bonis. Qui autem amat voluptates, etiam inflammatur ab Epicuri diſciplina. Finis enim fœlicitatis ex eius ſententia demonſtratur voluptas. Ambitioſus autẽ & gloriæ cupidus à Stoicis præcipitatur in eandem affectionem, ex quorum ſentẽtia virtus eſt ſolum bonum, & quod fit ex virtute. Quęcunq; ergo à Dogmaticis philoſophis dicitur vitæ agendę ſcien-

Artes ſunt multæ vitæ agendæ, cùm ſint multæ ſectæ philoſophorum.

Ars vitæ agendæ quæuã ſequenda.

sciētia, est humanorum malorū propugnaculum, non auxiliū. Quòd si etiā dederimus esse vnam vitæ agēdæ artem, & eam de qua conueniatur, vtpote Stoicā, ne sic quidē eam admitremus, propterea quòd multæ & variæ simul cū ea inferantur calamitares. Si enim vitæ quidem agendæ ars, cùm sit prudēria, est virtus: virtutem autē solus haber sapiens: Stoici cùm non sinr sapientes, nō habebunt prudentiam, neque vitæ agendæ artē aliquam. Cùm non habeanr autē, nec alios docebunt. Et si ex eorū sententia nulla ars potest cōsistere, ne consister quidē ars vitæ agendæ. Arqui est primum: est ergo etiā secundū. Est enim ars id quod est compositum ex comprehēsionibus: & comprehensio est comprehēdentis phantasię assensio. nulla est autē comprehēdens phantasia, propterea quòd nec omnis phātasia sit comprehēdens, pugnār enim: neque aliqua, propterea quòd nulla sit facultas discernendi. Si non sit autem comprehendens phantasia, nec erir vlla eius assensio. Ita autem nec comprehēsio. Si non sit autem comprehensio, nec erir id quod est compositum ex comprehēsione, nempe ars. Cui est consequens ne vitę quidem agendæ esse arrē. Ad hęc accedir, quòd comprehēdens phantasia ex Sroicorum sententia iudicatur esse comprehendens ex eo quod est, & congruenter ei quod est, per impressionē & obsignationē. Et id quod est, esse probatur ex eo quòd comprehēdentem moueat phantasiam. Si aurē vt comprehendēs quidem iudicetur phantasia, oporter id quod est, esse cognitum. Vt hoc autem comprehendatur, comprehendērem phantasiam esse firmam ac stabilem: vtriusque autē fides fieri non potest propter alterum: si sit ignota comprehendens phanrasia, ars quoque rollitur, vt quæ si id quod est compositum ex comprehensionibus. Et si agendę quidē vitæ scientia, nempe prudentia, contemplatur bona & mala & neutra, aut est diuersa à bonis quorum dicitur scientia, aur ea ipsa est bonum, quando quidam ex eis definientes dicunt, Bonum est virtus, aut quod est eius particeps. Et si est quidem diuersa à bonis quorum dicitur scientia, ne erit quidē omnino scientia. Omnis enim scientia est aliquorum quæ sunr. Bona autem & mala prius non esse ostendimus. quamobrem nec est quidem vlla scientia bonorum & malorū. Sin autem ipsa est bonum, & censetur esse scientia bonorum, sui erit scientia. quod rùrsus est absurdum. Ea enim quorū est scientia, cogitanrur anre scientiam: vt ars medendi dicitur scientia salubrium, & non salubrium, & neutrorum. sed ante artem medendi prius fuerunt & præcedunt salubria & insalubria. Rursus Musica est scienria modulato-

Quæuis vitæ agendæ sciētia à Philosophis tradita, est humanorum malorū propugnaculū, non auxilium.

Ars nulla est.

Ars quid sit.

Phātasia comprehēdens nulla est.

Ars vitæ agēdæ nulla est.

Id quod est, ex quónam esse probetur.

Scientia vitæ agendæ nulla est.

Bonum quid sit.

Ea quorū est scientia, cogitantur ante scientiam.

Ars medendi quid sit.

dulatorum & non modulatorum, numerosorumque & non numerosorum. Sed ante ea non est Musica. Ipsi quoque dixerunt Dialecticam esse scientiam verorum & falsorum & neutrorum. Vera ergo & falsa & neutra fuerunt ante Dialecticam. Si autem prudentia est sui ipsius scientia, ea debet esse ante se. Nihil autem potest esse ante se. Nec hac ergo ratione dicendum est esse aliquam vitæ degendæ scientiam. Omnis quoque quæ est ars & scictia, comprehenditur ex iis quæ fiunt artificiose & scienter: vt ars quidem medendi, ex iis quę medicè fiunt: citharistica autem ex iis quæ citharisticè. pictura quoque itidem, & statuaria, & omnes similes. Ars autem quæ censetur versari in vita, nullũ habet opus quod ei accidat, vt ostendemus. Nõ est ergo aliqua ars vitæ agendæ. Vt, cùm multa dicātur apud Stoicos de filiorum educatione, & de honore in parẽtes, & præterea de pietate ac religione in defunctos, paucis ex vnoquoque genere electis, ea, exempli causa proferemus ad probandam argumentationẽ. Atq; de liberorum quidem educatione in Diatribis hæc dicit Zeno prin-

Musica quid sit.

Dialectica quid sit.

Omnis ars et scientia constat ex iis quæ artificiosè & sciẽter fiunt.

Ars vitæ agendæ nullum habet opus.

» ceps sectæ Stoicæ: Diuidere autem nihilo magis neque ex æquo pu
» siones aut non pusiones, neque fœminas aut masculos. Non enim
» alia pusionibus aut non pusionibus, neque fœminis aut masculis, sed
» eadem conueniunt & sunt conuenientia. Et rursus: Diuisisti dilectũ
» an non? Nequaquam. Vtrùm nõ desiderasti eum diuidere? Maximé.
» Sed desiderasti ipsum se tibi præbere, an timuisti iubere? Non per
» Iouem. Sed iussisti? Maximé. Deinde non tibi inseruient. Nequaquam. De honore autem in parentes adiecerit quispiam ea quæ ab eis vulgo iactantur de concubitu cum matre. Et Zeno quidèm cùm posuisset quæ narrantur de Iocaste & Oedipo, dicit: Non erat graue
» fricare matrem. Et si corpore quidem ægrotantem manibus fricans
» profuisset, minimè est turpe. Si autem in altera parte fricuisset in qua
» inuenit eam dolore affectam, & dolorem sedasset, & ex matre egre-
» gios procreasset liberos, quid esset turpe? Chrysippus autem in li-
» bro De republica hæc dicit ad verbum: Videtur autẽ mihi hæc quo-
» que sic edidisse, vt nunc quoque apud multos non malè mos inoleuit
» vt pater ex filia, & frater germanus ex sorore germana. Eorum autẽ pietatis ac religionis in eos qui è viuis excesserunt, indicium fuerint ea quæ præcipiuntur de comedendis hominibus. Non solùm enim censent edendos esse mortuos, sed eorum quoq; carnes, si fortè pars aliqua corporis fuerit amputata. Dicũtur autem hæc à Chrysippo in
» libro De iustitia. Et si ex membris pars aliqua fuerit amputata vtilis

Obscœna & impia plurimà dixerunt Stoici de vita agẽda.

De concubitu quid dicant Stoici.

De sepultura quid dicant Stoici.

» ad alimentum, neque eam infodere, neque aliàs proiicere, sed eam consumere vt fiat pats ex nostris. In opere autem De decoro, disserens de sepultura parentum, disertis verbis dicit: Cùm autem parentes excesserint, simplicissima vtẽdum est sepultura: vtpote quòd corpus, sicut vngues & pili, nihil sit ad nos, neque nos opus habeamus aliqua huiusmodi cura & solicitudine. Et ideo si sint ad alimentum quidẽ vtiles eorum carnes, eis vtẽtur: vt, pede amputato eo vti oportuit, & iis similibus. Si ipsę autem sint inutiles, aut effosso monimento eas inferent, aut iis exustis cinerem dimittent: aut iis longius abiectis nullam eorum curam gerent, sicut vnguium & pilorum. Sic quidem Stoici. In eos autem est inferẽdum id quod est consequens argumẽtationis. Aut enim hæc sic facere præcipiunt, vtpote quòd sint ij vsuri adolescentes, aut quòd minimè sint vsuri. Et vt quòd sint quidem vsuri, nulla ratione præcipiunt, leges enim prohibent, nisi apud nos licebit viuere sicut Cyclopes, apud quos licet & humanis vesci carnibus, & lac electum bibere. Sin autem vt qui non sint vsuri: est agẽdæ vitæ ars superuacanea, cuius nullus potest esse vsus. Quomodo enim inter cæcos inutilis est pictura, est enim ars videntium, & in in ciuitate surdorum est inutilis ars citharistica, audientes enim delectat: ita etiam vitæ agendæ ars est inutilis iis qui ea non possunt vti. Præterea ars quælibet siue versetur in contemplatione, vt Geometria & Astrologia: siue in actione, vt ars armis depugnãdi: siue aliquid reddat effectum, vt pictura & statuaria proprium habet opus, hęc differt ab aliis omnibus, vt ostendam. Non est ergo prudẽtia ars aliqua vitæ degendæ. Quomodo enim quod est commune Musici & Musicæ ignari, & quod est commune Grammatici & non Grammatici, & vt semel dicam, commune artificis & ignari artis, non est artificiosum: ita etiam quod est commune prudentis & imprudentis, non potest esse proprium opus prudentiæ. Quodcunque autem opus videtur fieri à prudente, hoc inuenitur esse etiã commune opus non prudentis: vt si posuerimus esse proprium opus sapientis honorare parentes: & si reddere depositum iis qui crediderunt, & si quid aliud huiusmodi: etiam nõ bonos inueniemus eorum aliquid facere. Quo fit vt ne sapientis quidem sit proprium quo differat à non sapiẽtibus. Quod si ita est, nec prudentia erit ars vitæ agendę, cuius nullum proprium opus artificiosum. Sed dicunt iis qui ipsis occurrũt, quòd omnia quidem sunt communia, & omnium opera: distinguuntur autem quòd fiant ab artificiosa diuisione & affectione, aut ex eo quod nihil sit attis.

Stoici præcipiunt quæ sunt contra leges.

Ars est inutilis iis qui ea non possunt vti.

Quod artificis & ignari artis est commune, non est artificiosum.

Omne opus prudentis est etiam commune non prudentis.

Artificiosa affectione distinguuntur opera prudentis ab imprudenti.

ſit artis. Non enim parentum curam gerere,& aliàs honorare parentes eſt viri boni: ſed eſt viri boni hoc facere ex prudentia. Et quomodo ſanare eſt commune Medici & ignari hominis: medica autem ratione ſanare, eſt proprium artificis: ita etiam honorare quidē parentes, commune eſt viri boni & non boni: ex prudentia autē honorare parentes, eſt proprium ſapientis. Quò fit vt & ipſe habeat artem vitę degendæ, cuius proprium eſt munus, rem quæcunque geritur, ex optima agere affectione. Videntur autē qui ita occurrunt, ſua ſponte eſſe ſurdi, & quæuis potius quàm ad id quod quæritur aliquid dicere. Nam cùm nos apertè oſtendamus nullum eſſe opus munúſve prudentis quo differat à non prudentibus, ſed quidquid fit ab eo, hoc etiam fieri à non bonis, ipſi quidem hoc non poſſunt tollere, extrinſecus autem dicunt, quòd commune opus, aliquando quidem fit à prudenti affectione, aliquando autem à ſtulta. quod quidē non eſt demonſtratio quòd non ſit commune opus ac munus prudentium & non prudentium: eget autem demonſtratione, ſi quæſierit quiſpiam, vndénam diſcernemus quando hæc fiunt à prudenti affectione,& quando non fiunt. Ipſa enim communia opera hoc non indicant, quatenus ſunt communia. Hinc & quod ex arte medendi allatum eſt exemplū, inuenitur contra eos magis facere. Cùm enim dixerint, ſanare quod eſt proprium etiam non medici, eximi & eſſe proprium artificis, cùm effectū fuerit ratione medica, tunc aut ſciunt aliquid diuerſè fieri à Medico quàm ab homine rudi & ignaro, vtpote breui tempore & citra laborem & certo ordine & qualitate, aut neſciunt, ſed hæc etiam omnia exiſtimant communia imperitorum. Et ſi ſciunt quidem, ex hoc ipſo fatētur eſſe aliquod opus quod cernitur Medici proprium, & conſequens eſſe iis ex eo conari docere quod ſit proprium opus ſapiētis quo differet à non ſapiente. Si autem neſciunt, ſed quidquid fit à Medico, dicent etiam hoc fieri ab indocto & ignaro Medicinæ, auferent proprium opus Medici: & cùm in eo quod apparet, nullum ſit diſcrimē ac diſtinctio in operibus quæ fiunt, non diſcernent inter artificem & imperitum artis, neque inter id quod ab artificioſa efficitur affectione, & id quod ab inartificioſa, propterea quòd neq; quæ ſingulatim ſit obſcura affectio, ex ſe poſſit cognoſci cùm ſit obſcura. Nihil ergo eis prodeſt fateri communia eſſe opera quæ fiunt à ſapiente, & quæ à non ſapiente: ea autem differre, quòd nunc quidem à prudenti fiant affectione, nunc autem ab imprudenti. Alij autem ſunt qui exiſtimant ea diſtingui ex æqua-

Medici eſſe opus propriū.

tione

Artificis propria & communia opera distinguuntur æquatione & ordine.

tione & ordine. Quomodo enim in mediis artibus est proprium artificis ordinatè aliquid facere, & id quod est in effectis exæquare, fecerit enim etiã rudis & ignarus opus artificiosum, sed rarò, nec tunc præclarè, nec eodem modo & similiter: ita etiam sapientis quidem esse dicunt exæquare id quod est in rectè factis: insipientis autẽ, contrà. Videntur autem isti cõtra rerum naturam statuere de ea quæ est præ manibus quæstione. Esse enim definitè aliquem vitæ ordinem ex artificiosa ratione, videtur magis esse dictum vt est in votis. Nam quiuis homo se componens ad rerum quæ incidunt diuersitates & varietates, nunquam potest eundem seruare ordinẽ. & maximè prudens, considerans fortunæ instabilitatem & rerum inconstantiam.

Idem ordo seruari non potest.

Alioqui si sapiens vnum & definitum haberet vitæ ordinẽ, ex eo euidenter comprehensus esset à non sapientibus. His autem non comprehenditur. Nec ergo ex operum factorúmve ordine comprehendi potest prudens ac sapiens. Vnde si omnis quidem ars ex propriis apparet operibus: prudentiæ autẽ nullum est opus proprium ex quo appareat: non erit prudentia vitæ agendæ ars aliqua. Præterea si prudentia est vitæ agendæ ars aliqua, nemini magis profuerit quàm sapienti qui eam possidet, vt quæ ei præbuerit cõtinentiam in boni appetitionibus, & in declinando malo.

Sapienti non prodest prudẽtia.

Sapienti autem nõ prodest prudentia, vt ostendemus. Non est ergo vitæ agendæ ars aliqua. Nam sapiens qui dicitur continens, aut ideo dicitur continẽs, quòd in nulla sit boni appetitione & declinatione à malo: aut quòd malas quidẽ habeat appetitiones, eas autẽ ratione superet. Et eo quidem quòd in malis non sit iudiciis, non dicetur esse cõtinens. non enim eo quod non habet erit superior.

Eunuchus nõ est continens.

Et quomodo nõ dixeris eunuchum esse continentem ad rem venereã: & eum qui malo est stomacho, continentem ad fruendum cibis: in eis enim non est omnino horum requisitio, vt continentes exurgant aduersus requisitionem: eodem modo nec sapiens dicendus est continens, propterea quòd in eo non nascatur id à quo se contineat. Si autem censebunt eum ideo esse continentem, quòd sit in malis quidem iudiciis, ea autem ratione superet, primùm quidem dabunt, nihil ei prodesse prudentiam, vt qui iam sit in perturbationibus, & egeat auxilio: deinde etiam stultis inueniatur infœlicior. Nam quatenus quidem aliquid appetit, omnino perturbatur: quatenus autem superat ratione, malum in se continet, & ideo magis turbatur, cùm stulto hoc minimè accidat. Nam quatenus quidem appetit, conturbatur: quatenus autem assequitur ea quæ desiderabat,

rabat, dissolutam habet perturbationem. Non est ergo sapiens continens, quod attinet ad prudentiam, aut si est, est omnium hominum infœlicissimus. Sed si vnaquæque ars magis prodest ei qui ipsam possidet: ostensum est autem eam quę vitæ agendæ censetur esse artem non prodesse possessori: dicendũ est esse nullam vitæ agendæ artem.

An degendæ vitæ ars possit doceri.

ATQVE cum eo quidem quòd non est vitæ degendæ ars aliqua, vi ac potestate simul ostẽsum est nec eam posse doceri. eorum enim quæ non sunt, nõ est disciplina. Et tamen etiamsi ex abundantia concesserimus eam esse, docemus eam non posse doceri. Atque multa quidem & varia dicunt Philosophi de disciplina. Nos autem præcipua selecta afferemus, quibus partim quidem argumentantur Sceptici nihil esse disciplinam, partim autem quæ peculiarius dicuntur de ipsa prudentia. Ordine autem communiores consideremus argumentationes. In omni ergo disciplina fatendum est esse & rem quæ docetur, & eum qui docet, & eum qui discit, & modum disciplinæ. De his autem nihil constat, vt ostẽdemus. Non est ergo aliqua disciplina. Et quoniam primùm rei quæ docetur meminimus, de ea primùm est dubitandum. Si enim docetur res aliqua, aut docetur quod est, aut quod non est. Sed neque quod est, docetur, vt ostendemus: neque quod non est, vt exponemus. Non ergo docetur res aliqua. Et id quidem quod non est, non docetur: nihil enim ei accidit: quamobrem nec doceri. Et alioqui si id quod non est, docetur, verum erit quod non est, & statim fiet vt sit. Verum quidem certè dicunt Stoici id quod & est, & quod ex aduerso alicuius ponitur. Absurdum est autem esse id quod non est. Non ergo id quod nõ est, docetur. Id quidem certè quod docetur, docetur mouẽs phantasiam. Quod autem non est, non potest mouere phantasiã. Non potest ergo doceri quod non est. Nam si id quod non est, docetur, aut docetur quatenus non est quod est, aut quatenus est aliquid aliud. Atque quatenus quidem non est quod est, non docetur. Si enim quod non est, quatenus non est quod est, docetur, cùm nihil sit docebitur. quod quidem est absurdum. Sed neque quatenus est aliquid aliud. Quod enim est aliquid aliud, est. Quod autem non est id quod est, non est. Quamobrẽ quod non est, minimè potest doceri. Restat ergo vt dicatur id quod est, doceri. quod ipsum quoque ostendemus non posse fieri. Si enim quod est, docetur, aut docetur quatenus est quod est, aut quatenus

Ars vitæ agendæ non potest doceri.

Disciplina nulla est.

Quod non est, non docetur.

Verum quid dicant Stoici.

Quod est, nõ docetur.

aliquid aliud. Et si quidem docetur quatenus est quod est, ne poterit quidem doceri. Si autem ex iis quæ sunt, nihil potest doceri, ne erit quidem quod doceatur. Oportet enim aliquid esse eiusmodi vt non possit doceri, vt ex eo fiat disciplina. Quamobrem quatenus quidem est quod est, non poterit doceri quod est. Sed neq; quatenus est aliquid aliud eorũ accidens, quod non est quod est. Sed omne quod ei accidit, est id quod est. Illud enim, quodcunque est aliud ei accidẽs, est quod est. Si ergo neque quod est, docetur, neque quod non est: præter hæc autem nihil est: ex iis quæ sunt, nihil docetur. Et aliter. Quoniam ex aliquibus alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea: si docetur aliquid, aut docetur corpus, aut incorporeum. Sed neque corpus docetur, maximè ex sententia Stoicorum. Nam quæ dicuntur, sunt ea quæ docẽtur. Corpus autem nõ sunt ea quæ dicuntur. Et alioqui si corpus neque est sensile, neque cadit sub intelligentiam nõ docetur corpus. Oportet enim quod docetur, aut esse sensile, aut cadere sub intelligẽtiam. Si neutrum autem sit, non docetur. Quòd autem corpus nec sit sensile, nec cadat sub intelligẽtiã, ostendimus in iis quæ scripsimus aduersus Physicos. Nã & si corpus, vt dicit Epicurus, est congeries magnitudinis & figuræ & resistentiæ, seu quod tres habet dimensiones ac interualla cum resistentia: quoniam quidquid sumitur ex coitu multorum, non est sensus qui est expers rationis, id accipere, sed alicuius facultatis participis rationis, non est corpus ex sensilibus. Quòd si est sensile, rursus erit eiusmodi vt non possit doceri. ex sensilibus enim nihil docetur: vt nemo discit videre album, neque gustare dulce, neque ab aliquo odorem percipere, frigefieri, calefieri: sed doceri non potest eorum omnium apprehẽsio. Neque ergo corpus est sensile. neque si sit sensile, ea ratione poterit doceri. Sed neque vt quod cadat sub intelligentiam, potest doceri. Si enim neque lõgitudo separatim est corpus, neque latitudo, neque profunditas: id autẽ est ex his omnibus compositum, oportebit cùm sint omnia incorporea, etiam quod est ex eis coactum ac congregatum, intelligere incorporeum & non corpus: & ideo etiam nõ posse doceri corpus. & quòd ex corporibus alia quidem sunt sensilia, alia verò quæ cadunt sub intelligẽtiam. Quamobrem si docetur corpus, aut id quod est sensile, docetur, aut id quod cadit sub intelligentiam. Sed neque quod est sensile, docetur, propterea quòd appareat, & ex se sit euidens. neque quod cadit sub intelligentiam, propterea quòd nihil sit certi, & sit hucvsque quæ diiudicari non potest de iis dissensio:

Corpus non docetur secundum Stoicos.

Corpus non est sensile.

Corpus si sit sensile, non potest doceri.

Corpus si sit intelligibile, nõ potest doceri.

ſio: cùm alij quidem dicāt id eſſe indiuiduum, alij verò diuiduum: & alij quidem id carere partibus & eſſe minimum, alij ſecari poſſe in partes, & diuidi in infinitum. Non poteſt ergo doceri corpus. Sed neque incorporeum. Aut enim eſt aliqua idea Platonica: aut quod à Stoicis dicitur λεκτὸν, id eſt, quod dicitur: aut inane, aut locus, aut tempus, aut aliquid aliud ex iis quæ ſunt huiuſmodi. Quodcunque autem ſit ex his, habet ſubſtantiam de qua quæritur, & de qua diſſidetur abſque diiudicatione. Ea autem de quibus adhuc dubitatur, dicere doceri tanquam de quibus nulla ſit controuerſia, eſt planè abſurdum. Si autem ex iis quæ ſunt, alia quidem ſunt corpora, alia verò incorporea: oſtenſum eſt autem ex iis nihil doceri: nihil eſt quod docetur. Et alioqui ſi docetur aliquid, aut eſt verum aut falſum. Et falſum quidē non eſt, vt ex ipſo cernitur. Verum autem ſi ſit, eſt dubium, vt oſtendimus cùm ageremus de eo quod habet vim iudicandi. De rebus autem dubiis non eſt diſciplina. Non eſt ergo quod docetur. Ad hæc accedit, quòd id quod docetur, aut eſt artificioſum, aut arte carens. Sed non eſt quidē arte carens, alioqui ne opus quidem habebit diſciplina. Si eſt autem artificioſum, aut ex eo ipſo apparet, aut non apparet, nec eſt euidens. Et ſi ex eo quidem ipſo apparet, & caret arte & non poteſt doceri. Sin autem non apparet, nec eſt euidens: eo ipſo quòd non apparet nec eſt euidens, non poteſt doceri. Atque ex his quidem oſtenditur rem quæ docetur eſſe dubiam. Cum ipſa autem ſimul tollitur & qui docet, propterea quòd nō habeat quod doceat: & qui diſcit, propterea quòd non habeat quod diſcat. Nihilo ſecius autem in iis quoque licebit ſimiles mouere dubitationes. Nam ſi eſt aliquis qui docet, & erit etiam aliquis qui diſcit, aut artifex docebit artificem, aut iners inertem: aut contrà artifex inertem, aut iners artificem. Sed neque iners docere poteſt inertem, vt neque cæcus poteſt cæcum ducere. Neque artifex artificem. non habet enim omnino quod doceat. Neque iners artificem: vt neque cæcus poteſt ducere videntem. Rudis enim & imperitus eſt planè occæcatus ad artis contemplationes: & ideo non eſt aptus ad docendum. Reſtat ergo vt dicatur quòd artifex docet rudem & imperitum. quod rurſus eſt ex iis quæ nulla ratione poſſunt fieri. De artifice enim à nobis eſt dubitatum ſimul cum artis contemplationibus. Et iners ſi docetur & fit artifex, aut quando eſt iners, fit artifex, aut quando eſt artifex. Sed neque quando eſt iners poteſt fieri artifex. neque quādo eſt artifex, adhuc fit artifex, ſed eſt. Idq; eſt conſentaneum. Nam iners quidem

Incorporeum non poteſt doceri.

Falſum non eſt.

Artificioſum non poteſt doceri.

Nec eſt qui doceat, nec qui diſcat.

Arte carens est similis ei qui est cæcus à natiuitate.

est similis ei qui est ab ortu cæcus aut surdus. & quomodo neque ei qui est ab ortu cæcus, veniunt in mentem colores: neque ei qui est ab ortu surdus, veniunt in mentem voces: ita etiam iners, quatenus est iners, occæcatus ad apprehendendas artificiosas contemplationes, non potest eorum ipsorum habere cognitionem. Et artifex non amplius docetur, sed iam est doctus. Quinetiam vt hæc sunt dubia,

Disciplinæ modus est dubius.

ita etiam modus disciplinæ est dubius. Ea enim fit ac suscipitur aut euidentia aut ratione. Sed neque euidentia aut ratione, vt ostendemus. Quamobrem nec disciplinæ modus est explicatus & absque dubitatione. Atque euidentia quidem non fit suscipitúrve discipli-

Euidentia nō docetur aliquid.

na: quoniam euidentia est eorū quæ monstrantur. Quod autem monstratur, apparet. Quod autem apparet, quatenus apparet, potest communiter ab omnibus apprehendi. Quod autem potest ab omnibus communiter apprehēdi, minimè potest doceri. Quod ergo euiden-

Oratione non potest doceri aliquid.

tia monstrari potest, nō potest doceri. Sed nec oratione doceri potest aliquid. Aut enim natura aliquid significat oratio, aut nihil significat. Sed nihil significans, nihil docebit. Si autem aliquid significat, aut natura significat, aut ex instituto & ex impositione. Et natura quidem non significat, propterea quòd non omnes omnes intelligant, Græci Barbaros, & Barbari Græcos. Ex instituto autem & impositione si aliquid significat, perspicuum est quòd ij quidem qui anticiparunt, ea apprehendent in quibus ordinatæ fuerunt dictiones, non ex ipsis docti quæ ignorabant, sed in memoriam reuocantes & renouantes ea quæ sciebant. Qui autē opus habent vt discant ea quę ignorabant, & ignorant in quibúsnam ordinatæ sunt dictiones, nihil apprehendent. Quamobrem si neque res est quę docetur, neque qui docet, neque qui discit, neque modus disciplinæ, nihil est disciplina. Atque communiter quidem sic argumentantur Sceptici, vt probent non esse disciplinam. Licebit autem transferre dubitationes etiā ad

Ars vitæ agendæ doceri non potest.

eam quæ dicitur ars vitæ. Aut enim prudens prudentem eam docebit, aut imprudens imprudentem: aut imprudens prudentem, aut prudens imprudentem. Sed neque prudens prudentem eam dici potest docere. ambo enim sunt virtute perfecti, & neuter eorum opus habet disciplina. Neque imprudens imprudētem. ambo enim opus habent disciplina, & neuter eorum est prudens vt alterum doceat. Sed neque imprudens docebit prudentem. neque enim cęcus videnti indicat colores. Restat ergo vt prudens doceat imprudentē. quod est etiam ex dubiis. Nam si prudentia est scientia bonorum & malorum

& neu-

& neutrorum, imprudens non habens aliquam prudentiam, habens autem horum omnium ignorationem, prudēte docente bona & mala & neutra, audiet solùm ea quæ dicuntur, ea autem non cognoscet. Si enim ea apprehēdat cùm sit in imprudentia, cognoscet imprudentia bona & mala & neutra. Hæc autem, vt est eorum sententia, non contēplatur imprudentia. Imprudens ergo non apprehendet ea quę à prudente dicuntur aut fiunt ratione prudentiæ. & quomodo qui est ab ortu cæcus, quandiu est cæcus, non habet notionem colorum: & qui est ab ortu surdus, quandiu est surdus, voces non apprehendit: ita etiam imprudens, quandiu est imprudens, non apprehendit ea quæ prudenter dicuntur aut geruntur. Nec ergo prudens potest esse dux imprudentis in arte degendæ vitæ. Præterea si prudēs docet imprudentem, prudentia debet contemplari imprudentiam, sicut ars etiam inertiam. Non potest autem prudentia contemplari imprudentiam. Prudens ergo non docet imprudentem. Qui enim factus est prudēs ex vsu aliquo & exercitatione (nemo enim est natura eiusmodi) aut cùm in eo sita esset imprudentia, acquisiuit prudentiam: aut per illius amissionem & huius acquisitionem factus est prudens. Et si cùm in eo quidem sita esset imprudentia, acquisiuit etiam prudentiam, erit idem simul prudens & imprudens. quod non potest fieri. Sin autem amissione illius hanc acquisiuit, nō poterit per posterius genitam affectionem cognoscere eam quæ prius aderat, nunc autem non adest. & meritó. Cuiuslibet enim rei sensilis, aut quæ cadit sub intelligentiam comprehensio, fit aut incurrendo per euidentiam, aut per reputantem & ratiocinantē transitum ab incurrentibus quæ apparuerunt, eumque aut assimilantem: vt quando ab imagine Socratis cognoscitur Socrates qui non adest. aut componētem: vt quando ab homine & equo per compositionem intelligimus Hippocentaurum qui nō est. aut ex proportione: vt quando ex communi homine amplificando quidem sumitur Cyclops, qui nō erat similis homini vescenti pane, sed nemoroso promontorio: diminuendo autē Pygmæus. Quò fit vt si prudentia apprehendatur imprudētia, & prudenti imprudens, aut consideratur per incursionem, aut per transitum ab incursione. Sed nec cōsideratur per incursionem. nemo enim sicut nouit per incursionem album & nigrum, & dulce & amarum, ita etiā imprudentiam. Neque per transitum ab incursione. nihil enim ex iis quæ sunt, est simile imprudentiæ. Si autem ab eo transitum facit prudens, aut facit assimilantem, aut componentem, aut reputātem. Quamobrem impru-

Prudentia nō potest contemplari imprudentiam.

Rei sensilis quomodo fiat comprehensio.

imprudentiam nunquam comprehendet prudentia. Atqui, fortasse dicet aliquis, prudens ea quæ est in seipso prudentia, potest mente comprehendere quę est in alio prudentiam. quod quidem est stultũ. Imprudentia enim est affectio quæ quædam edit factu. Si autem prudens considerat & contemplatur eam quæ est in alio, aut ipsam ex ea ipsa comprehendet affectionem: aut ad eius facta se applicans, ab iis eam quoque cognoscet. Quomodo enim artis quidem medendi affectionem ex iis quæ medicè fiunt: pingendi autem artem ex iis quæ vt à pictore fiunt: neque ipsam ex ipsa potest quispiam accipere affectionem. non apparet enim neque cadit sub aspectum: neque fieri potest vt per corporis formam ipsam intueamur, neque à factis quæ ab ipsa eduntur. Quæcunq; enim facta apparent, vt prius ostendebamus, sunt communia prudentię & imprudentiæ. Sed quomodo vt prudens doceat imprudentem artem vitæ degendæ, oportet eum contemplari imprudẽtiam, sicut etiam artificem inertiam: ostensum est autem ab eo comprehendi non posse imprudentiam: ita non potest prudens imprudentem docere artem vitæ agendæ. Cùm sic autem dubitauerimus de iis quæ maximè continent ea quæ quæruntur in loco qui pertinet ad mores, in eis absoluamus vniuersam institutionis Scepticæ pertractationem.

FINIS.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩΣΕΩΝ

LIBRI TRES,

QVIBVS in tres Philosophiæ partes seuerissimè inquiritur.

LIBRI *magno ingenij acumine scripti, variaque doctrina referti: Græcè nunquam, Latinè nunc primùm editi,*

Interprete Henrico Stephano. *authore damnato* [illegible]

PARISIIS.

1 5 6 9.

HENRICVS STEPHANVS HENRICO MEMMIO SVPPLICVM LIBELLORVM IN REGIA MAGISTRO S. D.

QVOI Graiæ sophiæ dabo libellum
Romana modò pumice expolitum?
O MEMMI, tibi. nanque tu solebas
Graiorum lepidas amare nugas.

Quid? (dices statim, si te bene noui) modestiáne quadã & verecundia hoc facis, vt tuum hunc libellum nugas appelles, an ex animo & vt sentis ita loqueris, ingenuéque verum fateris? οὐ μᾶλλον τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Hic libellus seriáne tractat, an nugas? ἐπέχω. Ad hoc saltem responde, Estne philosophicũ eius argumentum? οὐ καταλαμβάνω. Agè, quid definitum constitutumque tibi de illo est? οὐδὲν ὁρίζω. At mihi tuam de eo sententiam, quæcunque est, aperi. Imò nulla mihi sententia est, vtpote nihil opinanti. Quid facis igitur? σκεπτόμενος διατελῶ. Miraris Henrice Henrici tui metamorphosin, in Scepticum quasi quodam virgulæ diuinæ miraculo transformati? At ego nunc à te vnica differo literula. tu enim σκωπτικὸς es (vt mos est hominum venustiorum) ego verò σκεπτικός. Quòd si huius metamorphosis tragicocomicam historiam audieris, ad eam certè multo magis quàm ad vllam Ouidianam attonitus obstupefactusque discedes. Sed narrabo tamen. Quum anno superiore quartana mea febris post varias παροξυσμῶν ἀκμὰς & παρακμὰς (longas Iuppiter & laboriosas) aliosque multiplices actus, tandem ad catastrophen vergeret: eaque non tantùm corporis mei cõstitutionem penitus immutasset, sed & ipsi naturali ὁρμῇ (dictu mirabile) tantam mutationem attulisset, vt, quemadmodum nobis, tantisper dum sani sumus, mel dulcißimum videtur, at vbi in icterum inciderimus, amarißimũ: ita ego, cui ante febris quartanæ tragœdiam, nihil dulcius, nihil suauius literarum studio fuerat, ex quo illius fabulæ actor esse cœperã, adeò ab illis abhorrerem, vt non modò triste & acerbum spectaculum libri mihi afferrent, sed si qua vel minima de illis mihi occurrebat cogitatio, ea, velut obductam cicatricem refricans, animum mihi exulceraret: quum, inquam, ita malè erga literas affectus essem, atq; adeò eas cane peius & angue odissem, contigit vt bibliothecam meam aliquando ingressus (sed opposita oculis manu, ne librorum aspectus bilẽ mihi moueret) dum in scrinio veteres nescio quas apinas & tricas euoluens nugor, in aduersaria quædam mea inciderem, quæ tu-

multua-

multuariam quorundam Pyrrhoniæ sectæ capitum interpretationem habebant. Illa mihi risum (quo medicamento ἰατρῶν παῖδες summopere mihi opus esse clamabant) primo statim aspectu & ad prima verba excutere, illa mihi decies repetita placere, illa sola scripta palato meo sapere, ego deniq; de Scepticis dicere, οἷοι πέπνυνται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. Statim igitur chartas illas, tanquam ἕρμαιον, arripiens, Græcũ Sexti exemplar unde Pyrrhonia illa transtuleram, diligẽtissimè & auidissimè perquiro, tandem multo puluere sordidatum & situ propemodum obductum (adeò à me neglectus iacebat) inuenio. Quid multa? Quum opus à me inchoatũ dum firma valetudine eram, argumenti partim difficultate deterritus, partim paradoxologiam pertæsus, è manibus abiecissem, animum simul abiiciens atque despondens: tunc, veluti resumptis nouis viribus, & nouo quodam animo, ad id magna alacritate redeo, aduersusq; omnes difficultates pugnans, in eo pergo, nec antè absisto quàm extremã manum illi impono. An autem eas expugnauerim, aliorum esto iudicium. Certè si omnes expugnare non potui, duobus nominibus excusationẽ apud æquos iudices mereri mihi videor, quòd vno eodemq; tempore primùm aduersus febrim, & quidem pertinacissimã ac fallacissimam, deinde aduersus argumẽti magnam plerisque in locis obscuritatem, simulq; miram verborum (vt ita loquar) peregrinitatem luctandum fuit. Habes mi Henrice veram rei nuper gestæ historiam. Sed quis vnquam (dices) talem fore quartanæ febri cum Sceptice sympathiam sperasset? aut quis huius sympathiæ rationẽ è naturalis Philosophiæ arcanis eruere posset? Imò verò quis eam melius te vno eruere queat, Henrice φιλοσοφικώτατε? Age igitur, fœcundũ concute pectus. Quòd si fortè nihil ex eo quod tibi satisfaciat deprompseris, domum habes quæ adeò à doctissimis frequentatur viris, vt quoddam pulcherrimarum disputationum emporium appellari meritò possit. hanc igitur quæstionem in frequenti illorum conciliabulo proponas velim, & quomodo soluta fuerit (vt aliquem narrationis meæ fructum capiam) perscribas. Ad me certè quod attinet, postquam diu multumq; cogitationem meã partes in omnes versaui, omnesq; circunstantias huius facti accuratè perpendi, aliquam eius rationẽ inuenisse tandẽ mihi videor: sed quæ tum demum mihi satisfaciet, quum eam aliis & ingenio & iudicio me præstantioribus satisfacere intellexero. Eam paucis aperiam. Febrim quartanam quum ex immoderato literarum studio cõtraxissem, omnes quotidie illud mihi certatim exprobrantes, & illi vni totum meum malum acceptum ferentes audiebam. Quid aliud hinc sequi poterat quàm immortale quoddã aduersus id studium quod vitæ meæ insidiabatur, odium? Verùm eò res deuenerat, vt non hunc vel illum librum peculiariter odio prosequerer (alioqui Pindarus potius quàm quisquam alius scri-

ptor dignus odio meo fuisset, quòd ex immenso circa illius interpretationẽ labore ægritudo corporis contracta foret) sed vnius crimen in omnes diffundebam, adeò vt iam non à Pindaricorum duntaxat similiúmve librorũ insidiis cauendum mihi existimarem, sed omnes ad vnum suspectos haberem. Qua in re mihi vsuueniebat quod ingeniosissimus Poëta canit,

Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.

Sic igitur animo quum affectus essem, & libris omnibus (quorum lectio aliquam animi contentionem postularet) renuntiare & tantùm non bellum indicere statuissem, cur cum Scepticorum libris tandem potius quàm cum vllis aliis in gratiã redierim, in causa fuisse puto, quòd scepsin omnes omnium artium professores refellentem, magis ac magis in odio illo animum meum obfirmaturam sperarem. In illo autem odio salutis spem collocabam, quia quod reliquum erat vitæ, si in studio literarum pergerem, ἀβίωτον mihi futurum existimabam. Hæc est, mi Henrice, quam possum illius mirandæ metamorphosis rationem afferre, dum meliorem à te expecto.

Verùm vt tandem aliquando seriò loqui incipiã, tantum abest vt Sceptice animũ meum in illo aduersus literas odio obfirmauerit, vt potius per quandam ἀντιπερίστασιν cum illis me reconciliauerit. Ac certè vt iã liberè & ingenuè mentẽ meam patefaciam, hunc nostrum Scepticum minimè laudo in eo quòd ingenij acumine in refellendis Dogmaticis abusus sit, non solùm in iis quæ malè, verumetiam in iis quæ rectè ab illis dicta fuerant. ego siquidẽ non quid fieri debuerit, sed quid factum fuerit, narro. Quanquam si è duobus malis minus eligendum sit, tolerabilior ignaua Scepticorum epoche in quibusdam quæstionibus, quàm impudens & temeraria Dogmaticorum quorundam assertio, meritò videri possit. De iis autem disputationibus loquor per quas illi ea etiam quorum à suis sensibus conuincebantur, negabant. Vter enim, obsecro, grauius in veritatem peccat, illéne qui dubitat (hoc enim exemplum proferam) motus sit nécne, vt Sceptici: an ille qui nullum esse motũ audet asserere, vt Dogmaticorum bona pars? Et de aliis quidẽ eorum ad euertendum motum commentis, aliàs: at illud risus causa commemorabo. Si quid mouetur (aiebant) aut in eo in quo est loco mouetur, aut in eo in quo non est. Atqui neq; in eo loco mouetur in quo est: (manet enim) nec in eo loco in quo non est. (quomodo enim agere possit eo in loco in quo ne sit quidem?) Nihil ergo mouetur. Hoc commentum quum Diodoro Philosopho dogmatico summopere placere sciret Erophilus Medicus, facetissimè in eum suam illam argutiam retorsit. Nam quum is, luxato fortè humero, ad eum, non philosophicam sed medicam opem implorans, venisset, Diodore, inquit ille, luxatum

tibi

tibi humerũ ſuo loco decidiſſe, quomodo mihi perſuadebis? Aut enim in quo erat loco humerus decidit, aut in quo non erat. Atqui non decidit in loco in quo erat manens enim, decidere non poterat. Nec verò decidit in loco in quo non erat. nam quomodo vbi non ſit, agere poſſit? Ergo tibi humerus luxatus non eſt. Et hæc quidem feſtiuiſſimè Erophilus. Nos autẽ, vt ludicris omiſſis, ad ſeria veniamus, Dogmaticos cum Scepticis in Dei notitia comparemus. Quis neſcit Dogmaticorum plurimos ex illa ſua plus quàm effrænata iudicandi audacia quum diuinæ prouidentiæ velut cenſores, eam ex ſuo ſenſu metirentur, in ἀθεότητα eſſe lapſos? At Sceptici ex iis quidem quæ de Deo Philoſophi vtranque in partem diſputarent, ἐποχὴν induci: ſe tamen, quum obſeruationi eorum quæ ad vitam communem pertinent, acquieſcerent, naturali inſtinctu ad credendum eſſe Deum, cuius prouidentia omnia gubernarentur, & ad eum colendum venerandumq́ue impelli dicebant. Quæ quanuis ita ſint, Sceptices tamen nec ipſe fautor eſſe, nec alios fautores efficere velim. Cur igitur, dicet aliquis, librum hunc edis? Primùm vt noſtri ſeculi dogmaticos impios Philoſophos ad inſaniam redigam. Ad inſaniam redigã, dico? imò verò vt eos ſanem. ſi enim contraria contrariorum ſunt remedia, ſpes eſt fore vt quem illi ex dogmaticis Philoſophis impietatis morbũ contraxerunt, ex eo ephecticorum ope ſanentur. Deinde vt modeſtos Philoſophiæ cultores (eos videlicet qui eã moderationem in eius ſtudio adhibẽt, vt ex profanis nihil tamen profanum imbibãt) labore longiſſimo tædioq́; maximo leuem. (Nam præterquam quòd in vno eodemq́; libro habebunt quæ ex variis petenda forent: multa etiam quæ apud alios obſcuriſſimè, apud hunc apertiſſimè tractata reperient. quum tamen author hic breuitatẽ, cui comes obſcuritas eſſe ſolet, ſectatus ſit: illi cõtrà fusè ac copioſè perſequuti ea fuerint. Quod profectò admirabili cuidã methodo, huic viro peculiari, acceptum ferendum eſt.) Poſtremò, vt eos etiã qui ex libris omnibus philologiam præcipuè & polyhiſtoriã haurire ſolent, aliquo mihi obſtringam beneficio. Illis enim in toto ferè primo libro, ac præcipuè in expoſitione τῶν δέκα τρόπων τῆς σκέψεως, amplum exhibeo polymathiæ, polyhiſtoriæ, ac deniq; philologiæ theſaurum. Hæ ſunt ferè cauſæ quæ me ad edendum librũ hunc impulerunt. Verùm obiiciat fortaſſe Philoſophiæ ſtudioſus aliquis, Quomodo hunc qui bellum Philoſophiæ indixiſſe videtur, vllũ meis ſtudiis adiumẽtum allaturum putem? Ego verò eum quiſquis hanc de Sexto opinionem conceperit, toto, quod aiunt, cælo errare exiſtimabo. Niſi fortè in Philoſophiam eum quis inuehi interpretetur, qui in eo ipſo Philoſophos, quòd malè de Philoſophia meriti ſint, & tam malè philoſophati, vt ſuis rationibus ipſa Philoſophiæ dogmata tueri nõ poſſint: interdum grauiter reprehendat, interdum verò irrideat, aliiſq́ue irridendos

propinet. Ideo quum aliquid ex iis quæ posuerunt, euertit, hoc semper addit, aut tanquam additũ à nobis vult intelligi. ὅσον ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτῶν λεγομένοις. Nec tamen is sum qui magis subtiles quàm veras Sexti disputationes esse ignorem: imò verò ne Sextum quidem id latuisse putandum est, hominem φιλοσοφικώτατον, & acerrimo iudicio pariter ac ingenio præditum: siue ostentandi acuminis ingenij causa, siue quodam philosophicæ temeritatis odio, hæc scripserit: vt gentem nimium quietam & suo quodam regno ac licentia nimium abutentem, sollicitaret, eique quantum posset negotij facesseret. Sed interim huiusmodi disputationibus veritati offunduntur tenebræ, ais. Quid? times ne à mendacio veritas nobis opprimatur? Hoc etiam timeo, quoties Solem in nubem conditum videbis, ne nubium caligo lumen eius nobis eripiat: aut potius quoties Solem ἐκλείπειν Lunæ crasso & tenebricoso corpore inter ipsum & obtutum nostrum interposito, cernes, de eius luce actum esse existima, vitamque nostram, qui κόσμον ἀνήλιον in posterum habituri sumus, deplora. quum enim eueniet vt sophismata ac quamlibet acuta & scita mẽdacia veritati suam lucem eripiant, certè tum quoque vt nubes vel Luna Solis splendorem in tenebras vertant, accidet. Nec verò cum Democrito ἐν βυθῷ εἶναι τὴν ἀλήθειαν existimandum est, suapte quidem natura: sed prauis hominum opinionibus in profundo quidem illam & olim fuisse demersam, & hodie demergi: ita tamen, vt, sicut olim emersit, sic etiam hodie emergat, semperque emersura sit. Quinetiam tantum abest vt veritas oppugnata expugnari, vel eius lux mendaciis obrui possit, vt, perinde ac manus ex contrectatione niuis per ἀντιπερίστασιν calorem paulo pòst acquirit: ita etiam veritas, offusa illi mendacij caligine, haud multo pòst noua quadam luce aucta videatur. Sed sus Mineruam. Vale Henrice charissime, & hoc munusculum ab animo grato profectum accipe, tibíque persuade, nihil mihi gratius quàm tibi gratificari, esse.

SEXTI

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN

LIBER PRIMVS.

De tribus generalißimis philoſophandi rationibus. CAP. I.

QVICVNQVE rem aliquam quærunt, eos hac tandem deuenire conſentaneum eſt, vt aut eam inueniant, aut à ſe inuentã negent: & vel à ſe comprehendi non poſſe fateantur, vel in eius inueſtigatione perſeuerent. Quamobrem fortaſſe in iis etiam quæ circa Philoſophiam quæruntur, alij quidem verum ſe inueniſſe dixerunt, alij autem id eſſe eiuſmodi quod comprehendi non poſſet, pronuntiarunt, alij verò quærere pergunt. Inueniſſe ſibi videntur ij qui peculiari nomine Dogmatici appellantur, vt Ariſtoteles, Epicurus, & Stoici, & alij quidam. Negarunt autẽ comprehendi poſſe, Clitomachus, Carneades, & cæteri Academici. At Sceptici etiamnum quærunt. Vnde meritò tres eſſe generaliſſimę philoſophandi rationes exiſtimantur, Dogmatica, Academica, Sceptica. Ac de duabus quidem illis tractare, aliorum fuerit: de Sceptica autem inſtitutione nos ὑποτυπωτικῶς *(id eſt, breuiter ſumma rerum ob oculos ponentes capita)* dicemus: hoc præfati, nos de nulla re earum quæ à nobis dicẽtur, ita pronuntiare, vt eam ſic planè ſe habere vt dicimus, affirmemus & aſſertione approbemus, ſed quid de quaque re nobis nunc videatur, hiſtorico quodam more narrantes, exponere.

De duplici Scepticæ tractatione. CAP. 2.

SCEPTICÆ igitur Philoſophiæ vna quidem dicitur generalis tractatio: altera autem, ſpecialis. Generalis, in qua notas & indicia ſcepſeos exponimus, declarantes quæ ſit eius mens, quæ principia, quæ orationes, quod ſit eius κριτήριον, *id eſt, inſtrumentum ad iudicandũ*: quis finis: item qui modi ἐποχῆς, *id eſt, aſſenſus retentionis*: & quomodo

Scepticorum dicta intelligamus, præterea quónam pacto Scepsis ab illis philosophandi modis qui sunt ei finitimi, distinguatur. Specialis autem Scepticę tractatio, ea est, in qua vnicuique parti eius quæ Philosophia nuncupatur, contradicimus. Et generalem quidem tractationem priore loco persequamur, ante omnia tradentes ea nomina quibus appellari Sceptica institutio consueuit.

Quibus nominibus Sceptica institutio vocetur. CAP. 3.

SCEPTICA igitur institutio vocatur etiã ζητητική, *q. d. quæsitoria*, ab ipsa actione quę est κατὰ τὸ ζητεῖν καὶ σκέπτεσθαι, *id est, in quærendo & vtendo Scepsi.* Appellatur etiam Ephęctice, ab ea affectione quę in eo est qui Scepsi vtitur, deducto nomine. Dicitur & ἀπορητική, *q. d. dubitatoria vel hæsitatoria*: aut inde quòd de re omni dubitet & quærat, vt nonnulli volunt: aut propterea quòd hæsitans suspenso sit ad assentiendum aut repugnandum animo. Quinetiam quoniam solidius & apertius Scepsin tractauisse Pyrrhonem existimamus, quàm eos qui ætate illum præcurrerunt, ab eius nomine Pyrrhonia nuncupatur.

Quid sit Scepsis. CAP. 4.

EST autẽ Sceptica δύναμις, *id est, vis & facultas*, quæ ea quæ sunt φαινόμενα, *id est, sub sensum cadunt*, iis quæ sunt νοούμενα, *id est, quæ mente & intellectu percipiuntur*, opponit: idque quolibet modo. A qua quidem deuenimus, propter paria in oppositis rebus ac orationibus momenta, primùm quidẽ ad ἐποχὴν, *id est, assensus retentionem*: deinde verò ad ἀταραξίαν, *id est, vacuitatem à perturbatione.* Eam autem, δύναμιν appellamus simpliciter κατὰ τὸ δύνασθαι, *id est, ex eo quòd possit*: φαινόμενα autem dicimus nunc τὰ αἰσθητά, *id est, quæ sub sensum cadunt & sensu vsurpantur.* vnde fit vt iis opponamus τὰ νοητά, *id est, quæ mente & intellectu percipiuntur.* Quod autem dicimus, Quolibet modo, id ad nomen δύναμις accommodari & ad ipsum referri potest: vt simpliciter vocem hanc δύναμις, vti diximus, accipiamus. Potest etiam ad illud referri, Scepticam φαινόμενα & νοούμενα inter se opponere. quia enim variè hæc opponimus, aut phænomena phænomenis, aut nooumena nooumenis, aut permutatim: vt omnes oppositiones comprehendantur, dicimus, Quolibet modo. Aut certè Quolibet modo phænomenωn & nooumenωn, *id est, Quolibet modo sub sensum cadẽtium & mente ac intellectu perceptibilium.* ne quæramus in iis quæ sub sensum cadunt, quo pacto sub sensum cadant: & in iis quæ mente percipiuntur, quónam modo mente percipiantur. Oppositas autem orationes intelligimus, non necessariò negationem & affirmationem: sed simpliciter eas quę sibi

inui-

inuicem aduersentur. Vocamus autem ἰσοσθένειαν, *id est, æquã potentiam*, æqualitatẽ quandam & paria momenta ad impetrandam vel non im petrandam fidem: ita vt aduersantium orationum nunquã altera alteri præponatur, tanquam fide dignior. ἐποχὴ autẽ est status mentis per quem neque ponimus quicquam, neque tollimus. ἀταραξία verò, est vacuitas perturbationis in animo & tranquillitas. Quomodo autem vnà cum epoche ingrediatur ataraxia, vbi de fine Scepticæ agemus, declarabimus.

De Sceptico. CAP. 5.

QVINETIAM Pyrrhonius Philosophus cum notione Scepticæ institutionis exhibitus esse videri possit. is enim est qui hac vi & facultate præditus est.

De principiis Scepticæ. CAP. 6.

PRINCIPIVM autem Scepticæ, id quidẽ quod ex causa est, dicimus esse spẽ assequendę vacuitatis à perturbatione. Siquidem abundantia quadam ingenij præstantes homines, quum ob eam inæqualitatem & dissidentiam quæ in rebus erat, turbarẽtur, & quibus potius assentiendũ esset, dubitarent: quid in rebus verum, quid falsum esset, quærere cœperunt: vt ex horum diiudicatione & distinctione illum mentis imperturbatum statum adepturi. Principium autem id Scepticæ, quo ea nititur, est præcipuè hoc, Omni orationi orationem æqualis ponderis & momenti aduersari. Ex hoc enim videmur eò delabi, vt dogmata nulla statuamus.

An Scepticus aliqua dogmata statuat. CAP. 7.

DICIMVS autem Scepticũ dogmata (*id est decreta*) nulla statuere, non eo sensu quo dicunt nonnulli dogma esse generaliter assensionem ad aliquam rem: (nam ille iis quibus per phantasiam cogitur affici, assentitur. Exempli gratia, Quum calefit, aut frigefit, nequaquã dixerit, Puto me non calefieri, aut frigefieri) sed dicimus Scepticum dogma non ponere, eo sensu quo dogma nõnulli esse aiunt assensum ad rem aliquam dubiam & incertã earum de quibus in scientiis quæritur & ambigitur. Nulli enim rei incertæ & controuersæ assentitur Pyrrhonius. Imò verò ne tum quidem dogmata statuit, quum voces Scepticæ institutionis pronuntiat, nimirum vel hanc; οὐδὲν μᾶλλον, *id est, Nihilo magis*: aut illã, οὐδὲν ὁρίζω, *id est, nihil definio*: aut aliquã aliam ex iis de quibus postea dicemus. Nã qui dogma ponit tanquã entem rem illam ponit de qua dicitur dogma statuere: at verò Scepticus has voces non ita ponit quasi protinus dici debeãt esse. Arbitratur enim, vt hæc

vt hæc vox, Omnia ſunt falſa: cum alijs etiam ſeipſam falſam eſſe dicit: Item illa, Nihil eſt verum: eodem modo & hanc, Nihilo magis, cum alijs etiã ſe ipſam dicere nihilo magis eſſe, & propterea vnà cum alijs ſe circunſcribere. Idem in reliquis quoq; Scepticorum vocibus dicimus. Iam verò ſi is qui dogma ſtatuit, tanquã ens ponit id de quo dogma ſtatuit, at Scepticus voces ſuas profert ita vt quæ poſſint à ſeipſis circunſcribi: dũ illas profert, dogmatis alicuius author cẽſeri nequaquam poſſit. Atque etiã quod potiſſimum eſt in his vocibus pronuntiandis, quid ſibi videatur, dicit, & paſſionem quam ſentit, exponit, citra vllam opinationem, nihil de externis ſubiectis affirmans.

An ſectam habeat Scepticus. CAP. 8.

EANDEM autem rationem ſequimur in reſpondendo iis qui rogant an ſectam habeat Scepticus. Si quis enim dicat ſectã eſſe inclinationem ad dogmata multa, quæ conuenientiam inter ſe & phænomena habeãt, & velit dogma eſſe ad rẽ aliquam incertam aſſenſum: nos ſectã non habere reſpondebimus. Sin quis dicat ſectam eſſe inſtitutionem quæ ſecundum phænomenum rationi alicui adhæreat, illa ratione monſtrante quomodo rectè viuere videri poſſimus (illud Rectè non ſolùm ad virtutem referendo, ſed ſimplicius dictum intelligendo) & ad aſſenſus retentionem tendente: tum verò ſectã nos habere reſpondebimus. adhæremus enim rationi cuidam quæ ſecundum phænomenum, *id eſt, ſecundũ id quod apparet & ſub ſenſum ſe profert*, nobis monſtrat viuere ad patrios ritus & leges & inſtituta, & ad proprias nobis affectiones.

An phyſiologiam tractet Scepticus. CAP. 9.

SIMILIA ſunt ea quæ reſpondemus quærentibus an φυσιολογία, *id eſt, naturæ inueſtigatio*, ad Scepticum pertineat. Quantum enim attinet ad pronuntiandum cum firma perſuaſione de rẽ aliqua earum quæ phyſiologiæ dogmatis ſtatuuntur: nihil nobis cum phyſiologia commercij eſt. ſed quatenus omni orationi orationem æqualẽ poſſumus opponere, etiam in phyſiologicis, perturbationis vacuitatem cõſequimur. Atque hoc quidem certè modo & logicam & ethicam eius quæ philoſophia dicitur, partem, tractamus.

An Sceptici phænomena tollant. CAP. 10.

QVI autem aiunt Scepticos tollere phænomena, *id eſt, apparentia*: ea quæ à nobis dici ſolent, audiſſe mihi non videntur. Non enim ea euertimus quę per phantaſiam patientem inuitos nos ad aſſenſionem adducunt, vt antea quoque dicebamus, ea autẽ ſunt apparentia:

Sed

Sed quum quærimus an tale fit ipſum ſubiectum quale apparet, apparere quidem concedimus: quætimus autẽ & ambigimus non de ea re quæ apparet, ſed de eo quod dicitur de re apparente. hoc autem aliud eſt quàm quæſtionem mouere de ipſa te quæ apparet. Verbi gratia, Apparet nobis mel dulcare: dulcedinem enim ipſam ſenſu percipimus: ſed an dulce ſit quod ad rationem & intelligentiam attinet, ambigimus. Quòd ſi etiam apertè circa apparens quæſtiones moueamus, non ita has mouemus quaſi apparẽtia euertere velimus: ſed Dogmaticorum philoſophorum temeritatem arguẽtes. Si enim tales ſunt rationis impoſturæ, vt etiam apparentia tantum non oculis noſtris ſurripiat: quomodo in incertis ſuſpectam eam habere non debeamus, ne eam ſequentes, in temeritatem labamur?

De criterio Sceptices. CAP. II.

NOS autem apparentibus acquieſcere, ex iis quę à nobis de criterio Scepticæ inſtitutionis dicuntur, manifeſtum eſt. κριτήριον autem, *id eſt, inſtrumentum ad iudicandum*, duobus dicitur modis: & id quo fides fit rem aliquam eſſe vel non eſſe: (de quo in eo loco dicemus vbi aliorum de ipſo ſententias refellemus) & id quo actiones diiudicantur: cui adhærentes, in communi vita, quædam agimus, quædam nequaquam. de quo nunc loquimut. Criterium igitur Scepticæ inſtitutionis dicimus eſſe id quod apparet: quod perinde eſt ac ſi phantaſiã dicamus. quum enim perſuaſionem & coactã paſſionem afferat, ambigi de ea non poteſt. Itaque hoc quidem, nimitum tale aut tale apparere ipſum ſubiectum, nemo fortaſſe in dubium vocat: ſed de hoc, videlicet an tale ſit quale apparet, ambigitur. Apparẽtibus igitur acquieſcentes, ea quæ ad vitam communẽ pertinent, obſeruando, opinatione omni liberi viuimus: quia omnis actionis prorſus expertes eſſe non poſſumus. Videtur autem hæc obſeruatio eorum quæ ad vitam communem ſpectãt, triplex eſſe: & partim in naturali inſtructione verſari, partim in impulſu & coactu paſſionum, partim in conſtitutione legum & cõſuetudinum, partim in traditione artium. Inſtructione naturali: per quam à natura & ſenſuum & intellectus facultate præditi ſumus. Paſſionum coactu: quo fit vt fames ad cibum nos deducat, ſitis ad potum. Legum & morum conſtitutione: quæ facit vt piè agere in vita communi, bonum cenſeamus: impiè agere, malum. Artium traditione: per quam non inutiles & otioſi ſumus in iis quæ nobis traduntur artibus. Hæc autem omnia citra opinationem dicimus.

ff Quis

Quis finis ſit Scepticæ. CAP. 12.

ORDO poſcit vt de fine Scepticæ diſciplinæ deinceps dicamus. Eſt igitur finis, id cuius cauſa omnia fiunt aut cōſiderantur: ipſum autem, nullius rei cauſa: aut vltimum appetendorum. Dicimus autem etiamnum finem eſſe Sceptici, imperturbatum mentis ſtatum circa ea quæ ad opinationem ſpectant, & in coactis μετριοπαθεῖν, *id eſt, moderationem in ferendis affectionibus*. Incipiēs enim philoſophari, ad phantaſias diſcernendas & comprehendendas, quænam ſint veræ, quæ falſæ, vt perturbatione mentis careret: incidit in æqualia contrariis in partibus momenta rationum. quæ quum diiudicare non poſſet, aſſenſum retinuit. Hanc autem aſſenſus retentionem forte fortuna ſequutus eſt imperturbatus mētis ſtatus circa opinabilia. Nam qui opinatur aliquid natura bonum aut malum eſſe, turbatur ſemper. quandiu enim non adſunt ea quæ bona eſſe videntur, & ab iis quæ natura mala ſunt, putat ſe torqueri, & perſequitur bona, vt ea quidem iudicat. iam verò vbi ea acquiſiuit, in plures perturbationes incidit, tum ob rei nouitatē, tum quòd immodicè efferatur: mutationemq́ue timens, totus in hoc ſit ne amittat ea quæ ipſi videntur eſſe bona. At ille qui ambigit de iis quæ ſecundum naturam bona aut mala ſunt, neque fugit quicquam, neque perſequitur acri ſtudio: propterea q́ue perturbatione caret. Quod igitur de Apelle pictore memoriæ proditū eſt, hoc Sceptico vſuuenit. aiunt enim ipſum, quum in pingendo equo, ſpumam eius ſua pictura repræſentare voluiſſet, tam malè ei rem ſucceſſiſſe vt de ea omnino deſperaret, ideoq́ue ſpongiam in quam abſtergebat penicilli ſui colores, in illam imaginem impegiſſe. ſpongiā autem, quum equum attigiſſet, ſpumæ ſimilitudinem expreſſiſſe. Itidem enim Sceptici ſperabant quidem ſe imperturbatum mentis ſtatum adepturos, inæqualitatem eorum quæ ſenſu & eorum quæ intellectu percipiuntur, diſtinguendo: quum autem id efficere non potuiſſent, aſſenſum retinuerunt: at hanc aſſenſus retentionem quaſi fortuitò imperturbatus mentis ſtatus conſequutus eſt, tanquam vmbra corpus. Neq; tamen omnino quietū eſſe & ab omni moleſtia abeſſe Scepticum exiſtimamus, ſed externorum quorundam impulſu inquietari dicimus. Nam algere nonnunquam eum, & ſitire, & huiuſmodi alia pati fatemur. Sed in his etiam vulgo hominum duo contingūt aduerſa, & ex iis quæ patitur, & quòd ea quæ ſibi accidere videt, mala eſſe natura iudicet. At verò Scepticus non addens illam opinationem, videlicet horum vnumquodque natura malum eſſe, hæc etiā

fert

fert moderantius quàm alij. Proprerea igitur in illis quidem quæ ex opinatione pendēt, araraxiam dicimus finem esse Sceptici, at in coactis metriopathiam. Nonnulli autem non ignobilium Scepticorum his epochen quæ circa quæstiones versatur, addiderunt.

De modis vniuersalibus Scepseos. CAP. 13.

QVONIAM autem perturbationis vacuitatem consequi diceba mus ex assensus retentione de omnibus, nobis deinceps dicēdum est quomodo ad huiusmodi assensus retentionem perueniamus. Fit igitur hæc (vt generalius loquamur) per mutuam rerum inter se oppositionem. Opponimus autem apparētia apparentibus, aut intellectualia intellectualibus: aut permutatim. Apparentia quidem apparentibus, vt quum dicimus, Eadem turris procul intuēti apparet rotunda, propè spectanti, quadrata. Intellectualia autem intellectualibus, vt quum ei qui ex cœlestium dispositione infert esse prouidentiam, opponimus, bonos quidem aduersa vti fortuna sæpenumero, malos autem prospera: & hinc inferimus non esse prouidentiā. Intellectualia autem apparētibus, vt Anaxagoras, huic propositioni, albā esse niuē, opponebat hanc, niuem, aquam esse cōcretam, aquam autem esse nigram: igitur & niuem nigrā esse. Alio autem sensu opponimus interdum non modò præsentia præsentibus, vt quæ modò diximus: aliquando etiam præsentia præteritis aut futuris: vt quum argumētum nobis quis proponit quod soluere non possumus, dicimus ei, Quemadmodum antequā natus esset is qui author fuit sectæ cui te addixisti, nondum verba quæ ab ea manant, vera esse videbantur, & tamen quantū ad naturam, erant in rerum subsistentia: ita etiam fieri potest vt contraria verba iis quæ mihi proponis, quantum ad naturam quidē, sint in rerum subsistentia, nondum tamen nobis apparentia sint: itaque nondum nos assentiri oportet propositioni quæ valida ratione nititur nunc videtur. Vt autē hæ oppositiones exactius oculis nostris subiiciātur, etiam modos proponam quibus epoche colligitur: nullā nec de numero, nec de facultate earū affirmationem adhibēs. fieri enim potest vt & infirmi sint, & plures etiā iis qui à nobis enumerabuntur.

De modis decem epoches. CAP. 14.

TRADI igitur solent ab antiquioribus Scepticis modi numero decem, quibus epoche colligi videtur: qui & λόγοι & τόποι, diuersis vocibus, sed eodem sensu, ab illis appellantur. sunt autem isti: Primus ex animalium varietate. Secundus, ex hominum differentia. Tertius, ex diuersè cōstitutis sensuum instrumentis. Quartus, ex vario habitu.

Quintus, ex poſitionibus & interuallis ac locis. Sextus, ex permiſtionibus. Septimus, ex quantitatibus & conſtitutionibus ſubiectorum. Octauus, ex eo quod ad aliquid refertur. Nonus, ex iis quæ frequenter aut rarò contingunt. Decimus, ex inſtitutis, cōſuetudinibus & legibus, fabuloſiſque perſuaſionibus, & dogmaticis opinionibus. Vtimur autē hoc ordine poſitiuè. Porrò tres ſunt modi qui hos omnes complectuntur. Primus, à iudicante: Secundus, ab eo quod iudicatur: Tertius, ab vtroque. Nam ſub hoc modo qui eſt à iudicante, comprehēduntur primi quatuor. quia iudicans, aut animal eſt, aut homo, aut ſenſus, & in aliquo accidenti. Ad modum autem qui eſt ab eo quod iudicatur, referuntur ſeptimus & decimus. Modo autem qui ex vtroq; horū compoſitus eſt, ſubiiciuntur quintus & ſextus & octauus & nonus. Rurſus autē hi tres referuntur ad modum qui eſt à relatis: adeò vt generaliſſimus quidē modus ſit hic à relatis: ſpeciales autē, alij tres: ſub quibus rurſum conſtituti ſint illi decem. Et hęc quidē de numero eorū probabiliter dicimus. de facultate autē, quæ ſequūtur.

1. Primum modum eſſe dicebamus, ſecundum quem ex differentia animalium, non eædem ab iiſdem obiiciuntur phantaſiæ. hoc autem colligimus & ex diuerſis eorum generationibus, & differentia quæ eſt in corporum conſtitutionibus. Circa generationes igitur hæc: quoniam ex animalibus alia abſque coitu naſcuntur, alia ex coitu. Et eorum quæ abſque coitu naſcuntur, alia ex igne eduntur, vt zoophyta quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt culices: alia ex vino vappa facto, vt ſcnipes: alia ex terra: alia ex limo, vt ranę: alia ex luto, vt vermes: alia ex aſinis, vt ſcarabei: alia ex oleribus, vt erucæ: alia ex fructibus, vt qui in caprifico naſcūtur vermiculi pſenes appellati: alia ex animalibus putrefactis, vt apes ex tauris, & veſpę ex equis. Eorum autem quæ ex coitu gignuntur, alia ex eiuſdem generis animalibus, vt bona pars: alia ex animalibus diſparis generis, vt aſini. Rurſus generaliter ex animantibus alia viua eduntur, vt homines: alia ex ouo proueniunt, vt aues: alia carne informi prædita generantur, vt vrſi. Non dubium eſt igitur, diſſimilitudines & differentias quæ in generationibus ſunt, magnas efficere antipathias, vt quæ inde diuerſum inter ſe temperamentum & incohęrentiam ac repugnantiā accipiant. Sed & differentia præcipuarū corporis partium, earumq; potiſſimùm quæ à natura ad diiudicandum & ſentiendum datæ ſunt, maximam poteſt excitare phantaſiatum diſcordiam, pro animalium varietate. Exempli gratia, ictericí pallida eſſe dicunt quæ nobis alba viden-

videntur: & qui hypoſphagma habent, ſanguinea. Quoniã igitur animalium etiam alia pallidos habẽt oculos, alia ſanguinis colorem referentes, alia albicantes, alia alium colorem habentes: non ſine cauſa diuerſo modo colores percipiũt. Quinetiam nos ſi diutius defixos habuerimus in Solem oculos, deinde in librum eos demittamus, auteæ nobis literæ videntur eſſe, & in orbem circumagi. Quandoquidem igitur aliqua etiam animantia fulgorem quendam in oculis habent, & lumen tenue ac verſatile ex eis emittunt, adeò vt etiã noctu cernant: meritò exiſtimemus nõ ſimilia nobis & illis externa ſub ſenſum cadere. Iam verò & præſtigiatores lucernas ærugine & ſepiæ atramento vngẽtes, faciunt vt qui adſunt, modò æris colorem habere, modò nigri eſſe videantur, propter paruã eius quod admiſtum eſt, inſperſionem. multo certè magis conſentaneum eſt, quum diuerſi humores animalium viſui commiſti ſint, diuerſas ſubiectorum phantaſias ipſis fieri. Quinetiam, quum oculum fricuerimus, oblongæ & anguſtæ apparent formæ & figuræ, & magnitudines eorum quæ ſub oculos cadunt. Eſt igitur conſentaneum, quæcunque animalia obliquam habent pupillam & oblongam, vt capræ, feles, & huiuſmodi, diuerſam de ſubiectis phantaſiam concipere, & nõ eandem quam ea quæ rotundam pupillam habent. Sed & ſpeculum prout vel hoc vel illo modo factum fuerit, aliquando minora nobis oſtendit quæ extrinſecus ſubiecta ſunt, vt ſi ſit concauum: aliquando oblonga & anguſta, vt ſi curuum fuerit. Sunt & ſpecula quæ caput eius qui ſe in illis intuetur, deorſum eſſe oſtendunt, pedes autem ſurſum. Quoniam igitur & vaſorum quæ circa viſum ſunt, alia ſunt adeò repanda vt exuberantia propendeant, alia magis caua ſunt, alia etiam in plano iacent: conſentaneum eſt, propter hoc variari etiam phantaſias, & neq; æqualia magnitudinibus, neque ſimilia formis videre eadem, canes, piſces, leones, homines, locuſtas, ſed pro ea impreſſione cuiuſq; quã facit viſus excipiẽs id quod apparet. Eadem eſt & in aliis ſenſibus ratio. nam quomodo dicantur ſimiliter affici in contactu oſtracoderma & ſarcophana & ſpinis hirſuta & pennata & ſquamoſa: aut quomodo ſimilia recipere auditu, animal quod habeat anguſtiſſimũ porum auditorium, & quod ipſum habeat latiſſimum? aut cui piloſę ſint aures, aut cui glabræ cõtrà eæ ſint? quum etiam ipſi aliter afficiamur auditu quum ſemiobſtrictas aures babemus, aliter quum ita illis vtimur vt à natura habemus. Quinetiam odoratus diuerſus eſſe debet pro animalium varietate. nam ſi nos aliter quidem mouemur frige-

facti, & pituita in nobis abundante, aliter si quæ circa caput nostrum sunt partes, sanguinis abundantiam acceperint (adeò vt ea quæ aliis suaueolentia esse videntur, auersemur, & iis quasi percuti nos existimemus:)quandoquidem animantium alia humida sunt natura & pituitosa, aliis sanguis inest multus, alia præualentem & abundantem habent flauam aut atram bilem: mirum certè ni eorum singulis diuersa apparēt ea quæ sub odoratum cadunt. Itidem quod ad gustum attinet: quum alia asperam & siccam habeāt linguam, alia valde humidam: (siquidem & nos quoque, dum febricitamus, aridiorem linguā habentes, terrea & mali succi atque amara ea quę nobis apponuntur, existimamus. hoc autem nobis accidit ob diuersam humorum qui in nobis esse dicuntur, præualētiam) quandoquidem animalia quoque diuersum inter se habent gustatus instrumentum, & diuersis humoribus abundant: hinc fit vt etiam in gustu diuersas subiectorum phantasias accipiant. Quemadmodum enim idē cibus concoctus, aliquando fit vena, interdum arteria, interdum os, nonnunquam neruus, & vnumquodque aliorū: quippe qui pro diuersitate partium quę ipsum recipiunt, diuersam facultatem profert: Et vt aqua vna & vnius generis in arbores infusa & quasi digesta, aliquando fit cortex, aliquando ramus, aliquando fructus: iam verò & ficus, & malum punicum, & quiuis alius ex cæteris fructibus. Quemadmodum item musicorum flatus vnus & idē in tibiam inspiratus, modò acutus fit, modò grauis: & manus eodem pacto lyræ impressa, nonnunquam grauem sonum, nonnunquam acutum reddit: Ita non mirum est ea etiam quæ extrinsecus subiecta sunt, in diuersam contemplationem venire pro diuersa constitutione animalium quibus substantiæ accidunt. Hoc autem euidentius est perspicere ex iis quæ appetunt & quæ fugiunt animalia. Exempli gratia, Vnguentum hominibus gratissimum videtur, at scarabeis & apibus intolerabile. Et oleum quidē est hominibus vtile, at vespas & apes interficit, si illis irroretur. Itidem marina aqua hominibus quidem in potu est ingrata & venenata, at piscibus suauissimus est eius potus. Sues præterea lubentius in lutum se immergunt graueolētissimum, quàm in aquam puram & limpidam. Insuper & animaliū alia vescuntur herbis, alia frutices depascuntur, alia in syluis viuunt, alia semen edunt, alia sunt carniuora, aliis cibis est lac: deinde alia putrefacto gaudent cibo, alia recenti: alia crudo, alia à coquis apparato. denique quæcunque vni sunt iucunda, alteri sunt iniucunda & periculosa ac mortifera. Exemplo esse potest cicuta, quæ coturni-

ces pinguefacit, sicuti hyoscyamus sues: quæ salamandras etiã libenter edunt, quemadmodum & cerui venenata animalia, & hirundines cantharidas. Quinetiam formicæ & scnipes hominibus quidem dolores & tormina afferunt, si deuorẽtur: at verò vrsus si quo morbo laborare cœperit, his auidissimè vescens, corroboratur. Vipera, si vel vnicus fagi eam attigerit ramus, vertigine opprimitur: quemadmodum & vespertilio, si platani tactus fuerit folio. Fugit præterea arietem elephas, gallum gallinaceum leo, & fragorẽ fabarum fresarum marina cete, tigris tympani sonum. Quibus alia id genus addi possunt: sed ne diutius quàm par est, in his immorari videamur: Si eadem alijs iucunda sint, alijs iniucunda: iucundum autem & iniucundum in phantasia versatur: diuersæ fiunt animalibus à subiectis phantasiæ. Quòd si eædem res, diuersæ apparent ob animalium varietatẽ: quale quidem contemplemur ipsum subiectum, dicere poterimus: de eo autem, quale sit natura, assensum retinebimus. Neq; enim ipsi & nostras & aliorum animalium phãtasias diiudicare poterimus, quum & ipsi discrepantię pars simus, & propterea tales quibus opus sit potius alio diiudicante, quàm qui id ipsi præstare possimus. Sed nec sine demonstratione possumus nostras phantasias phãtasiis animalium præferre, nec cum demonstratione. Nam ad id vt demonstrationem nõ esse probetur, fortasse, vt docebimus, adhibita ea quæ vocatur demonstratio, aut nobis apparens erit, aut non apparens. & si quidem non apparens, ne cum certa quidem persuasione eam excipiemus: quòd si appareat nobis, quandoquidem quæritur de iis quæ animalibus apparentia sunt, & demonstratio nobis, qui ex animalium numero sumus, apparens est: etiam de ipsa quæstio erit, vtrum vera sit, quatenus est apparens. At verò absurdum est conari cõfirmare quod quæritur per aliud de quo etiam quæstio est. nam hoc modo esset eidem rei adhibenda fides & non adhibenda: adiungenda fides ei, quatenus vult demonstrare: non adiungenda autem, quatenus demonstrari necesse habet. Non reperiemus igitur demonstrationem qua nostras phantasias phantasijs animalium ratione carentium præferamus. Si ergo diuersæ sunt phantasiæ pro diuersitate animalium, quas diiudicare est impossibile: assensum de extrinsecus subiectis sustinere necesse est. Ex abundanti autem, superioribus addemus irrationabilium quæ vocãtur animalium comparationem cum hominibus, in iis quidẽ certè quæ ad phantasiam spectant. Postquam enim protulimus firmas & validas rationes, Dogmaticis inflatis & immodicè

sua

ſua iactantibus, pauliſper illudere non recuſamus. Noſtri igitur irrationabilium animalium multitudinem ſimpliciter ſolent cum homine conferre. ſed quoniam nugãtes Dogmatici comparationẽ æqualem eſſe negant: nos vt ampliorem etiam quàm ſatis ſit illudendi illis materiam habeamus, non vltra vnum animal progrediemur, canem, ſi libet: quo nullum vilius eſſe videtur animal. nam etiam ita comperiemus nihilo inferiora eſſe nobis ea de quibus nũc loquimur animalia, ad fidem de apparentibus obtinendam. Senſu ergo nos antecellere hoc animal, ore vno fatentur omnes Dogmatici. nam odoratu magis quàm nos percipit, per hunc feras quas non videt, indagans: & oculis eas celerius cernens quàm ipſi poſſimus. Sed & acuto aurium ſenſu prędítus eſt. Itaque ad ſermonem veniamus, qui intrinſecus & in animo ſitus eſt, aut enuntiatiuus. videamus igitur prius de intrinſeco. hic certè ſecundum eos qui maximè nobis aduerſantur nunc, dogmaticos Stoicos, in his videtur agitari, videlicet in eligendis iis quæ ad naturam noſtram accommodata, & in fugiendis iis quæ aliena ſunt: item in cognoſcendis quæ ad hoc conferunt artibus, in percipiendis iis quæ ad propriam narutam pertinent virtutibus, quæ circa affectiones verſantur. Canis ergo (quod vnum ex brutis in exemplum afferre libuit) eligit quæ ſibi ſunt cõmoda, & fugit quæ noxia: quæcunque eſculenta ſibi eſſe cognoſcit, quærens & perſequens, intentato autem flagello recedens. Sed & artem habet ſibi commodorum comparatricem, nimirum venatoriam. Nec verò virtutis eſt expers. nam quum iuſtitia ſit ea quæ vnicuique id quo dignus eſt, tribuit: canis familiaribus quidem & iis qui de ipſo bene merentur, velut aſſentans, eoſque cuſtodiens, externos autẽ & qui ei iniuriam inferunt, vlciſcens, iuſtitiæ expers non fuerit. Quòd ſi hanc habet, quũ virtus vna ab aliis ſeparari non poſſit, etiam cæteras habet virtutes, quas ipſi ſapientes vulgus hominum habere negant. Quinetiam & magnanimum ipſum eſſe videmus in propulſandis iniuriis. Videmus & prudentem: vt etiam teſtatus eſt Homerus: qui Vlyſſem omnibus domeſticis ignotum inducit, à ſolo autem Argo agnitum: quum nec immutatione corporis ipſius hominis deceptus eſſet canis, nec à comprehenſiua phantaſia deſciuiſſet: quam magis quàm homines habere ipſum apparuit. Secundum autem Chryſippum (qui maximè irrationalibus animalibus aduerſatur) etiam illius tam celebratæ dialecticæ particeps eſt. ait enim eum hic vir tertij notitiam per multa anapodicta cõſequi, quum ad triuium venerit, & ex tribus viis quum

iam

iam duas indagauerit, per quas non transierit fera, tertiã ne indagans quidem, statim per eam magno impetu fertur. Perinde enim hoc valere ait vetus ille Philosophus, acsi si ratiocinaretur hoc modo, Aut hac, aut istac, aut illac transiit fera: neque autem hac, neque istac: ergo illac. Sed & morbi sui, quales sint, percipit, & leniendo dolori curã adhibet. Si quis enim illi palum impegerit, ad hunc extrahendũ properat, pedem terræ adfricans, & dentium vtens ministerio. Quòd si illi fortè sit alicubi vlcus (quoniam sordida vlcera magna cum difficultate curantur, munda autem facilè) leniter tabum inde fluentem abstergit. Sed & Hippocratis præceptũ pulcherrimè obseruat: quoniam enim pedis medicina, est eius quies: is si quod fortè vulnus in pede habuerit, hunc sursum attollit, & quãtum potest, dat operam ne agitetur. Quum verò facessunt illi negotium humores incommodi, herba vescitur, cuius ope quicquid est incommodum illi, egerẽs, valetudinem recuperat. Si igitur ostensum est, canem (quod vnum animal sermoni nostro exemplum suppeditauit) & quæ sibi commoda sunt, appetere, & quæ negotium exhibent, fugere, & arte sibi commodorum comparatrice præditum esse: talem etiã esse qui passiones suas percipere, & remedia quibus eas mitiget, excogitare possit: nec verò virtutis expertem esse, in qua sermonis intrinseci consistit perfectio, perfectus, quantum ad hunc spectat, canis iure dicatur. vnde mihi factum videtur vt nõnulli Philosophi se huius animalis cognomine commendauerint. De sermone autem enuntiatiuo in præsentia quidem disputare non est necesse. hunc enim etiã nonnulli Dogmatici respuerunt, vt virtutis adeptioni aduersantem: ideo & toto tempore quo instituendos se tradebant, silere solebant. Præterea, fingamus hominem aliquem esse mutum: nõ eum propterea quisquam irrationalem dicet. Verùm vt hæc quoque omittamus, primùm videmus hæc animalia de quibus loquimur, humanas proferre voces, vt picas & aliqua alia. Sed vt etiam hoc missum faciamus, etiamsi animalium irrationalium voces non intelligamus, non absurdum fuerit dicere ea inter se differere, sed nos nõ intelligere. nam quum Barbarorum audimus vocem, minimè eam intelligimus, sed vniformẽ nullaque varietate distinctam esse putamus. Quinetiam canes audimus aliam quidem edẽtes vocem quum aliquos persequuntur, aliã quum vlulant: & rursum aliam quum vapulant: sed & aliam quũ exeunt. ac, vt semel absoluam, si quis hoc attentè considerauerit, magnũ comperiet discrimen esse vocis non in hoc animali solùm, sed & in aliis,

prout diuersa contingunt. Itaque meritò his de causis, animalia quæ irrationalia appellātur, sermonis enuntiatiui non expertia esse dicantur. Iam verò si & tam exactis prædita sunt sensibus quàm homines, & æquè pollēt sermone intrinseco ac illi, &(vt hoc ex abundanti addam) etiam enuntiatiuo: in iis certè quæ ex phantasia pendēt, nihilominus penes ea quàm penes nos fides esse poterit. Possim autem vnumquodque animalium oratione percurrens, eadem ostendere. nam & illud quis negauerit, & solertia præstare aues, & enuntiatiuo vti sermone: quippe quum non præsentia solùm, sed & futura norint, & hæc iis qui intelligere possunt, prænuntient, cum aliis modis ipsa significantes, tum etiam voce prædicentes? Sed hac comparatione vsus sum (vt etiam antea admonui) ex abundanti: quum, meo quidem iudicio, satis superque iam declarassem non posse nos phantasias nostras phantasiis animalium irrationabilium præferre. Quòd si ratione carentia animalia, in diiudicatione phantasiarum non minus fide digna sunt quàm nos: diuersæ autem sunt pro animalium varietate phantasiæ: quale mihi quoduis subiectum appareat, id ego dicere potero: quale autem natura sit, de eo quidem certè assensum retinere cogar. Et primus quidem epoches modus hic est.

2. Secundum autē esse dicebamus eum qui est ab hominum diuersitate. licet enim hoc demus, hominum potius quàm irrationalium animalium iudicio, vt certiori, standum esse: certè vel ex ea quæ inter nos est differentia, epochen induci videbimus. Quum enim ex duobus constare dicatur homo, animo & corpore, vtroq; horum alij ab aliis differimus. Corpore quidē, vt formis & *ἰδιοσυγκρισίαις, id est, propriis temperamentis.* Forma enim differt corpus Scythæ ab Indi corpore. differentiam verò facit, vt aiunt, diuersa humorū præualentia. prout autem hi aut illi humores præualent, diuersæ fiunt & phantasiæ, quemadmodum & primum modum exponentes diximus: ideo & in appetendis vel fugiendis externis differentia magna inter ipsos est. Aliis enim gaudent Indi, aliis nostrates. ex eo autem quod diuersis gaudeant, manifestum est eos diuersas à subiectis phantasias capere. Differimus autem idiosyncrisiis, quum aliqui sint qui carnes bubulas facilius quàm saxatiles pisces concoquant: sint nonnulli qui ex Lesbij vini potu cholera statim corripiātur. Quinetiā fuisse aiunt anum quandam Atticam, quæ cicutæ triginta holcas sine damno forberet. Lysis autem etiam succi papaueris quatuor holcas nulla cum molestia hauriebat. Et Demophon quidem qui Alexandro mensæ

structor

ſtructor erat, quum ad Solẽ ſtabat, aut in balneo erat, algebat: in vmbra autem calefcebat. Arhenagoras autem Argiuus nullum ex ſcorpiõnũ & araneorum ictu dolorem ſentiebat. Quinetiam ij qui Pſylli vocantur, ne ſi à ſerpentibus quidem aut etiã aſpidibus mordeantur, læduntur. At Tintyritæ AEgyptiorum * crocodilorum. Sed & AEthiopes illi qui ex aduerſo Meroes habitant, Hydaſpis fluuij accolæ, ſcorpios & ſerpentes, & huius generis alia citra periculum comedunt. Fuit & Rufinus quidam apud Chalcidem, qui bibens elleborum, neque poſtea vomebat, neque vllo modo purgabatur, ſed vt conſuetum aliquem potum ſumebat & concoquebat. Chryſermus autem Erophilus ſiquãdo piper ediſſet, cardiacus erat, etiam periculõſẽ. Et Soterichus chirurgus quidam, ſiquando ſiluri nidorem ſentiebat, cholera corripiebatur. Andron Argiuus adeò parum erat ſiticuloſus, vt vel per aridã Libyam iter facerer potu non indigens. Tiberius Cęſar in tenebris cernebat. Ariſtoteles autem cuiuſdã Thaſij meminit qui hominis imaginem perpetuò ſeipſum anrecedere dicebat. Quum tanta igitur ſit diuerſitas inter ipſa hominũ corpora (vt pauca è multis quæ apud Dogmaticos habẽtur, commemoraſſe contenti ſimus) neceſſe eſt & animis ipſis inter ſe differre homines. Eſt enim corpus quędam animi imago, vt etiã phyſiognomonica doctrina docet. Magnæ autem vel potius infinitæ differentiæ quæ eſt inter hominum mentes, maximum hoc fuerit indicium, diſcrepãtia eorum quæ Dogmatici cum de aliis rebus dicunt, tum verò de hoc, quæ appetere, quæ vitare oporteat. Quamobrem rectè etiam Poëtæ de his pronuntiarunt. nam Pindarus ait,

Hic veloces equi gaudet honoribus:
Ille inter thalami viuit opes iners:
Eſt quem pontigradæ nauis amor tenet. Poëta autem dicit,
Nam non vna trahit cunctos eademque voluptas.

Sed & tragœdia plena eſt huiuſmodi dictis: ex qua etiam hoc eſt,

Si pulchra cuncti ſcitaque eadem ducerent,
Contentioſa abeſſet altercatio. Et rurſum,
Qui ſit eadem vt res placeat his mortalibus,
Odio ſit illis?

Quandoquidem igitur appetitio vel declinatio in voluptate & in odio conſiſtit, voluptas autem & odium in ſenſu verſatur & phantaſia, quum eadem alij appetant, alij declinent, hinc conſentaneum eſt colligere, non eodẽ modo ipſos ab iiſdem affici. alioqui eadem pariter appeterent aut fugerent. Si autem

hæc variè afficiunt, pro varietate hominum, inducatur etiam in hac epoche: quum quale vnumquodq; subiectum appareat, pro vnaquaque varietate, dicere fortasse liceat: quale autem sit suapte vi & natura, pronuntiare non possumus. Aut enim omnibus hominibus credemus, aut aliquibus tantùm. Iam si omnibus, & impossibilia aggrediemur, & inter se pugnantia admittemus. Sin autem aliquibus tantùm, dicant nobis quibus assentiri oporteat. Nam Platonicus Platoni assentiendum esse dicet, Epicureus Epicuro, & alij itidem aliis. atq; ita nos ex confusa sua discrepātia rursum ad epochen adigent. Qui autē dicit maximo numero esse assentiendū, puerile quiddam affert, quum nullus possit homines omnes percurrere, & quid plurimis eorū placeat, discernere. quum fieri possit vt in gentibus nobis ignotis, quæ apud nos sint rara, pluribus insint: & quæ apud nos pluribus contingant, rara sint illic. vt, verbi gratia, multi sint illic qui ab araneis morsi, dolorem non sentiant, pauci qui sentiant. & in aliis idiosyncrisiis quas antea diximus, eadem erit ratio. Quamobrem & propter hominum diuersitatem necesse est induci epochen.

3. Quoniam autem sibi placentes Dogmatici se aliis hominibus in rebus iudicandis præferendos esse dicunt: quanuis eos rem absurdam postulare sciamus (nam ipsi controuersiæ pars sunt: ac, postquā seipsos præ aliis dignos ea re iudicauerint, si deinde iudicent de apparentibus: nimirum dum sibi iudicationem permittunt, ea apparentia de quibus iudicandum erat, abripiunt iam tanquam iudicata, etiā antequam iudicare cœperint:) veruntamen vt in nostra disputatione vnicum hominem exempli gratia in medium proferentes, illum videlicet sapientē quem somniant, ad epochen deueniamus: cum modum qui ordine tertius est, aggrediemur. Eum autē dicimus qui est à sensuum diuersitate. differre autem sensus inter se manifestum est. Verbi gratia, pictæ tabulæ visui quidem videntur aliquid prominens & aliquid retrusum habere: at non tactui. & mel linguæ videtur dulce esse in aliquibus, at verò oculis ingratum. Itaque dici non potest vtrum suaue sit purè & per se, an insuaue. Idē in vnguento vsuuenit: olfactum enim exhilarat, gustatui autem iniucundum est. Sic & euphorbium, quum oculis molestum sit, reliquis autem partibus corporis minimè: purè & simpliciter corporibus molestum sit nécne, dicere nequaquam poterimus. Item & aqua pluuia oculis quidem vtilis est, arteriam autem & pulmonem exasperat. nō aliter quàm oleum, quanuis superficiem allæuet. Præterea torpedo marina extremitati-

bus

bus quidē corporis apposita, torpere facit, at reliquo corpori apposita, dolorē nullum excitat. Itaque quale natura sit vnumquodque horum, dicere non poterimus: quale autem passim appareat, id verò à nobis dici possit. Plura huc afferre possemus: sed in his, ne immoremur diutius quàm ratio instituti operis patitur, illud dicēdum: vnumquodque apparentium nobis sensibilium, varium sub sensus cadere: vt malum, læue, odoratum, dulce, flauum. Incertum ergo vtrum has solas habeat qualitates: an potius vnicam tantùm qualitatem habeat, sed ob sensuum instrumenta, alio atque alio modo constituta, diuersas habere videatur. an contrà, plures quidē habeat qualitates quàm quæ nobis apparēt, sed earum aliquæ sub sensus nostros non cadant. Nam vnicam ipsum habere qualitatem, ex iis possit colligi quę antea diximus de cibo qui per corpora nostra digeritur, & aqua quæ in arbores diffunditur, & spiritu qui est in tibiis & tubis & id genus instrumētis. Potest enim fieri vt malū quoque vniforme quidem sit, ipsum tamen varium cōtemplemur, ob varietatem sensus instrumentorum circa quæ fit ipsius perceptio. Rursum fieri posse vt malum plures habeat qualitates quàm nobis appareant, sic colligimus. Imaginemur aliquem qui à natiuitate tactum quidē habeat & olfactum & gustū, auditu autem & visu careat: hic putabit omnino nihil esse quod visu, nihil quod auditu percipi possit, sed tres solas esse eas qualitates quas percipere potest. igitur fieri potest vt quum quinque tantùm sensibus præditi simus, ex qualitatibus quæ malo insunt, eas solas percipiamus, quarum perceptinam facultatem habemus: interim tamen subiectæ sint aliæ quæ sub alia sensus instrumenta cadant, quæ quidē nos non habeamus: propterea neque percipiamus quæ eorum opera sint sensibilia. Sed natura (dicet aliquis) æqualiter metita est sensus ad sensibilia. quæ natura, quum tam confusa sit discrepantia apud Dogmaticos de ipsius essentia? nam qui hoc ipsum diiudicat, an natura sit, si quidem aliquis sit è vulgo imperito, eum fide dignū illi non censebunt: quòd si Philosophus sit, pars erit discrepantiæ, & ipse in iudicium vocabitur, non autem iudex erit. Porrò si nihil absurdū est in eo vt dicamus hasce omnes subesse malo qualitates quas percipere nobis videmur, & plures etiam his: aut contrà, ne eas quidem quæ sub sensus nostros cadunt: quale sit malum, incertum nobis erit. eademq; & in aliis sensibilibus ratio. Quū autē sensus externa nō comprehendant, ne intellectus quidē ea comprehendere potest. Itaque hac quoque ratione epoche de externis subiectis induci videbitur.

4. Vt autem vnumquenq; ſenſum diſputatione noſtra percurrentes, aut à ſenſibus diſcedentes, ad epochen deuenire poſſimus, etiam quartum eius modum aſſumimus. Eſt autem is qui *παρὰ τὰς περιστάσεις* vocatur. quo nomine intelligimus *τὰς διαθέσεις, id eſt, vel habitus vel diſpoſitiones*. eius autem contemplationem conſiſtere dicimus in eo quod ſecundum naturam aut quod præter naturam eſt, in vigilia aut ſomno, in ætatibus, in motu aut quiete, in odio aut amore, in inedia aut ſaturitate, in eo ſi ebrij ſimus aut nõ poti: item in prodiatheſibus; *id eſt, prædiſpoſitionibus vel præhabitudinibus*, in confidentia aut metu, in mœrore aut gaudio. Exempli gratia, Prout vel ſecundum naturam vel pręter eam nos habemus, aliter atque aliter res ſub ſenſus noſtros cadunt. nam phrenitici & qui numine ſunt afflati, dæmonas audire ſibi videntur, nos autem minimé. Iidem ſe & odorem ſæpe percipere dicũt qui à ſtyrace aut thure, aut aliquo huiuſmodi emittatur, aliaq; complura: quum nihil tale ſenſu vſurpemus. Præterea, eadem aqua inflammatis partibus infuſa, feruida videtur eſſe, at nobis, tepida: Et eadem veſtis iis qui hypoſphagma habent, videtur eſſe ſanguinea, at mihi non. Et idem mel mihi dulce, at ictericis amarum. Quòd ſi quis dicat humorum quorundam admiſtionem in iis qui præter naturam ſe habent, elicere non conſentaneas phantaſias à ſubiectis, reſpondendum eſt: Quoniam etiã qui ſani ſunt, humores habent permiſtos, hi poſſunt facere vt externa ſubiecta, quæ talia ſunt natura qualia apparent præter naturam ſe habentibus, diuerſa appareant ſanis. Nam illis quidem humoribus attribuere facultatem mutandi ſubiecta, his autem nõ, nugatorium eſt. Nam ſicut ſani quidem, ſecundum naturã ſanorum ſe habẽt, præter naturam autem ægrotantium: ſic qui ægrotant, præter naturam quidem ſe habent ſanorum, ſecundum naturam autem ægrotantium. quare etiam illis fides adhibenda eſt in eo ad quod ſe habent ſecundum naturam. Ex ſomno autem aut vigilia diuerſæ fiunt phantaſię, quia quas phantaſias in ſomnis concipimus, nõ eaſdem vigilantes: nec rurſum quas vigilantes, eaſdẽ in ſomnis. itaq; exiſtentia earum fit non ſimpliciter, ſed ad aliquid, ad ſomnum videlicet aut ad vigiliam. Meritò igitur ea in ſomnis videmus quæ, dum vigilamus, inexiſtentia ſunt: quum alioqui per ſe nequaquam ſint inexiſtentia: exiſtunt enim in ſomnis. quemadmodũ & ea quæ exiſtunt dum vigilamus, exiſtere dicuntur, etiamſi nõ exiſtant in ſomnis. Ex ætatibus autem: quoniam idem aẽr ſenibus quidem frigidus eſſe videtur, aliis qui in ætatis flore ſunt, bene temperatus. & idem cibus,

ſenibus quidem, tenuis videtur, at iis qui florent ætate, craſſus. Eodē modo & vox eadem, alijs quidem depreſſa eſſe videtur, aliis autem alta. Sic verò & ad appetendas aut fugiēdas res impelluntur qui ætatibus inter ſe differunt. Verbi gratia, Pueris ſphæra & trochus in pretio ſunt: at ij qui ætatem virilem attigerunt, alia his præferunt: rurſus alia ſenes. Ex quibus colligitur, diuerſas elici phantaſias ab iiſdem ſubiectis, ob diuerſas ætates. Ex motu autem aut quiete diſſimiles videntur res: nam quæ ſtantes videmus immota, ea pręternauigantes moueri putamus. Ex amore autē vel odio: quia carnes ſuillas nonnulli mirum in modum auerſantur, quum alij lubentiſsimè iis veſcantur. Multi etiam amicas pulchras habentes, pulcherrimas ipſas eſſe autumāt. Ex fame autem aut ſaturitate: quia eundem cibum famelici ſuauem iudicant: ſaturi, inſuauem. Ex eo autem ſi quis ſit ebrius aut non potus: quia quæ non poti turpia eſſe exiſtimamus, ea nobis madidis minimè turpia videntur. Ex præhabitudinibus autem: quia idem vinum iis quidem qui palmulas aut caricas paulo antè eſitauerint, acidum eſſe videtur: contrà, iis qui nuces aut cicer, ſuaue. Item balnei paraſtas eos quidē qui ingrediuntur, calefacit: at eos qui egrediuntur, frigefacit, ſi in ipſa commorentur. Ex confidentia autē aut metu: quia eadem res meticuloſo quidem timenda & horrenda videtur: audaciori autem, minimé. Ex mœrore autem aut gaudio: quia res eædē mœrore affectis ſunt moleſtæ, lętis verò iucundæ. Quum igitur tanta ſit inæqualitas & diſcrepantia etiam in habitibus, & quū homines modò in his, modò in illis habitibus ſint conſtituti: quale quidem vnumquodq; ſubiectum cuique videatur, facilè, opinor, fuerit dicere: ſed quale ſit pronuntiare, id verò non item. indiiudicabilis enim eſt diſcrepantia: quum qui eam diiudicat, aut in aliquo verſetur illorum quos diximus habituum, aut in nullo prorſus. Sed dicere eū in nullo eſſe habitu, nimirum eum neque valere neque ægrotare, neque moueri neque quieſcere, nec in vlla eſſe ętate, & à reliquis etiam habitibus vacuum eſſe: prorſus abſurdum eſt. quòd ſi in aliquo habitu cōſtitutus diiudicabit phātaſias, pars ipſe erit diſcordiæ. Præterea non erit ſincerus externorū ſubiectorum iudex, quòd inquinatus ſit habitibus in quibus verſatur. nam neque qui vigilat, dormientium phantaſias cū vigilantium phantaſiis cōferre poteſt, nec ſanus ægrotantium & ſanorum phātaſias inter ſe comparare. Nam præſentibus & mouentibus nos ad præſens aſſentimur potius quàm non præſentibus. Alio etiā modo indiiudicabilis eſt talium phantaſiarum diſcrepantia.

pantia. nam qui phantasiam phantasiæ præfert, & habitum habitui, aut sine diiudicatione & sine demõstratione hoc facit, aut diiudicans & demonstrans. sed neque sine his: nam fide carebit. neque cum his: nam si diiudicabit phantasias, omnino diiudicabit criterio, *id est, iudicandi instrumento*. at hoc criteriũ aut verum esse dicet, aut falsum. sed si quidem falsum, ipsum fide carebit. sin autem verum esse hoc dicet, aut absque demonstratione dicet verum esse criterium, aut cum demonstratione. & si quidem absque demonstratione, fide carebit: si autem cum demonstratione, omnino oportebit ipsam quoque demonstrationem veram esse, alioqui fidem nõ obtinebit. Veram igitur esse dicet demonstrationem quæ in criterij confirmationem adhibebitur, vtrum ea à se diiudicata, an nõ diiudicata? nam si non diiudicauerit, fide carebit. sin diiudicauerit, nimirũ criterio se diiudicasse dicet: cuius criterij nos demonstrationem quæremus: & ipsius demonstrationis rursus criterium. eget enim semper etiam demonstratio criterio, vt confirmetur: ipsum quoque criterium demonstratione, vt verum esse ostendatur. ita vt neq; demonstratio vera esse possit, nisi præcedat verum criterium: neque criterium verum, nisi fides prius demonstrationi facta fuerit. & ita incidũt in modum diallelum criteriũ & demonstratio, in qua reperientur fide carere ambo. vtraq; enim itidem fide carent, donec mutuas alterum alteri ad confirmationem tradiderĩt operas. Si ergo nec sine demonstratione & criterio, neque cum his potest phantasiã phantasiæ præferre, indiiudicabiles erunt quas varij habitus efficiunt phãtasiæ. Itaque infertur hoc etiam modo assensus retentio de natura externorum subiectorum.

5. Quintus modus est ex positionibus & interuallis & locis. nam ex vnoquoque horum eædem res, diuersæ apparent. vt idem porticus ab altero quidem ingressu intuenti videtur in acutum desinere: à media autẽ parte spectanti, vndique æqualis. & idem nauigium, procul quidem intuentibus, paruum videtur esse & stare: propè autem, magnũ esse & moueri. & eadẽ turris procul quidẽ videtur rotunda, propè autẽ, quadrata. Hæc quidẽ ex interuallis. Ex locis autẽ: quia lucernę lumen, in Sole quidem obscurum apparet, in tenebris autem splendidum. & idem remus intra mare quidem, fractus, extra autem, rectus. & ouum, in aue quidem, molle: in aëre autem, durum. & lyncurium, in lynce quidem, humidum: in aëre autem durũ. & coraliũ in mari quidem molle, in aëre autem durum. & vox diuersa videtur in tuba, diuersa in tibiis, diuersa rursus in aëre simpliciter. Ex positioni-

tionibus autem: quia eadem imago, resupinata quidem, læuis esse: si autem aliquantum propendeat, aliquid prominens & aliquid retrusum habere videtur. sed & columbarum ceruices, prout diuersè inflectuntur, diuersum habere videtur colorem. Quoniam igitur quæcunque videntur, ea in aliquo contemplamur, atque ab aliquo interuallo, & in aliqua positione: quorum vnumquodque magnam facit in phantasiis varietatem, vt docuimus: cogemur & propter hos modos ad epochen deuenire. nam qui harum phantasiarum volet alias aliis præferre, impossibilia aggredietur. nam si simpliciter & sine demonstratione de iis pronuntiauerit, fidem non impertabit: demonstrationem autē adhibere volens, si quidem falsam dicet esse demonstrationem, seipsum euertet: at si verā esse dicat, cogetur afferre demonstrationem qua ostendat illam veram esse: huius rursum aliam: quia & hanc veram esse oportet: & vsque in infinitū. Impossibile autem erit infinitas demonstrationes proferre. Quare ne cum demonstratione quidem phantasiā phantasiæ præferre poterit. Quòd si nec cum demonstratione, nec sine ea poterit quisquam supradictas phantasias diiudicare, infertur hinc epoche: quum, quale appareat vnumquodque secundum hanc positionē, aut hoc interuallum, aut in hoc, dicere quidem possimus: quale autem secundum naturam sit, ob ea quæ antè dicta fuerunt, pronuntiare nequeamus.

6. Sextus autem modus est ex admistionibus. ex quo inferimus, quum nullum subiectum sub sensus nostros ipsum per se cadat, sed cū aliquo: qualis quidem sit permistio, & ex externo, & ex eo quocum cernitur, posse nos fortasse dicere: quale autem sit externum subiectū purè & sincerè, nequaquam dicere posse. Nihil autem eorum quæ sunt extrinsecus, per se sub sensum cadere, sed omnino cum aliquo, (ex quo fit vt diuersum contemplantibus appareat) manifestum esse arbitror. Nam color noster, diuersus cernitur in calido aëre, ab eo qui in frigido cernitur. nec dicere possimus qualis sit natura color noster, sed qualem eum cum vtrolibet horum contemplemur. Itidē & eadem vox, alia apparet cum tenui aëre, alia cum crasso. Et aromata in balneo & Sole odore suo vehementius pungunt quàm in aëre frigido. Et corpus, quum ipsum ambit aqua, leue est: quū aër, graue. Vt autem etiam externam admistionem omittamus, oculi nostri in seipsis habent & tunicas & humiditates. visibilia igitur quia absque his cernere non possumus, non percipientur exactè & purè. cum admistione enim percipimus: ac propterea ictericis quidem omnia pal-

lida videntur esse, hyposphagma autem habētibus, sanguinea. Item, quia eadem vox, alia apparet in patentibus locis & planis, alia in angustis & tortuosis: & alia in puro aere, alia in turbido: verisimile est nos purè vocem non percipere. nam aures obliqua habent foramina atque angusta, & vaporosis exhalationibus quæ à locis capiti vicinis ferri dicuntur, turbidæ sunt & inquinatæ. Quinetiam in naribus & in locis gustatus si materiæ subiectæ sint, cum illis percipimus gustabilia & odorabilia, non autem purè. Itaque propter admistiones, qualia exactè sint externa subiecta, sensus non percipiunt. Sed nec ipse intellectus percipit, ob hanc potissimum causam, quòd sensus duces ipsius errent: verùm & ob eam fortasse, quòd ipse cum iis quæ à sensibus nuntiantur, commistionem aliquam propriam faciat. * siue circa cerebrum, siue circa cor, siue circa aliquam aliam animalis partem hoc statuere quis velit. Itaque ex hoc etiam modo videmus nos de natura externorum subiectorum nihil habentes quod dicamus, assensum retinere cogi.

7. Septimum esse dicebamus modū ex quantitatibus & constitutionibus subiectorum. *σκευασίας, id est, constitutiones*, appellantes generaliter *τὰς συνθέσεις, id est, compositiones*. Nos autem per hunc quoque modum assensum retinere de natura rerum cogi manifestū est. Verbi gratia: ramenta comu caprini apparent quidem alba, simpliciter & sine compositione ea intuentibus: composita autem in ipsius cornu essentia, nigra apparēt cernentibus. Itidem & argēti ramenta si seorsum fuerint, nigra apparent: at cum toto, tanquam alba sub sensum nostrum cadunt. Quin & Tænarei lapidis partes quidē albæ videntur, quum læuigatæ fuerint: at cum toto, flauæ. Similiter & arenæ separatæ aliæ ab aliis, asperæ apparent: at in aceruum compositæ, molles à sensu percipiuntur. Præterea elleborum, si tenue & lanuginosum quis ipsum edat, suffocationē affert: sin autem crassum, nō item. Insuper & vinū si moderatè bibatur, corroborat nos: si largius quàm par est, sumatur, corpus frangit & dissoluit. Sic etiam cibus pro quantitate diuersam facultatem profert. sæpe enim largior cibus sumptus corpus purgat per cruditates & cholericas passiones. Poterimus igitur in his quoq; dicere qualis sit ipsius cornu pars illa tenuis, & quale cornu quod ex multis tenuibus particulis compositum est: quales argenti minutæ particulæ, & quale argentum ex multis minutis particulis conflatum: qualis itē minutissimus Tenareus lapis, rursus qualis qui ex multis minutis conflatus. & in arenis & in elleboro & in vino & in

& in cibo, relationem ad aliquid, at verò naturam rerum per se non item: propter phantasiarum discrepantiam, quæ ex compositionibus contingit. Generaliter enim videntur, etiam vtilia, noxia esse quantitatem mediocrem in earum vsu excedētibus: contrà quæ noxia esse putantur, si perquam exigua mensura sumantur, minimè nocere. confirmat autem quod dico illud maximè quod in medicis facultatibus obseruatur. in quibus si exactè commisceātur simplicia medicamenta, vtilem reddunt compositionem: si tantillo plus vel minus per incuriam positum fuerit, perniciosissima fit, & sæpe etiam toxicum: nedum sit vtilis. Sic ergo quantitatum & compositionum ratio, externorum subiectorum existentiam confundit. ideoque non abs re hic etiam modus ad epochen nos redigat, vt qui purè de natura externi cuiusque subiecti pronuntiare non valeamus.

8. Octauus est modus, Ex relatione ad aliquid. secundum quē colligimus, nos, quum omnia sint ad aliquid, de hoc, quænam sint per se & secundum naturam, assensum retenturos. Illud autem sciendum, nos hîc, sicuti & aliis in locis, voce EST abuti pro eo quod est apparet. quū perinde sit ac si diceremus, omnia ad aliquid apparere. Hoc autem bifariam dicitur, Vno quidem modo, vt ad iudicans. nam externum subiectum & quod diiudicatur, ad iudicans apparet. Altero autem modo, ad ea quæ simul in cōtemplationem veniunt: vt dextrū ad sinistrum. Omnia autem esse ad aliquid, ratiocinati sumus & antea. vt, ad iudicans: quia ad hoc animal & hunc hominem & hunc sensum omnia apparent, & ad talem habitum. Ad ea autem quę simul in contemplationē veniunt, quia ad hanc commistionem, & hunc modum, & compositionem hanc, & quantitatem, & positionem, vnumquodq; apparet. Sed & aliunde colligi potest, omnia esse ad aliquid, hoc pacto: Vtrum quæ sunt secundum differentiam, diuersa sunt ab illis quæ sunt ad aliquid, an non? si diuersa non sint, ergo & ipsa sunt ad aliquid. si autem differunt: quoniam omne quod differt, ad aliquid est (dicitur enim eius respectu à quo differt) ad aliquid sunt ea quę secundum differentiam sunt. Iam verò & eorum quæ esse habent, alia quidem sunt suprema genera, iuxta Dogmaticos, alia autem vltimæ species: alia verò & genera & species. omnia autem hæc sunt ad aliquid. nihil ergo est quod non sit ad aliquid. Præterea eorum quæ existentia sunt, alia sunt manifesta, alia occulta, vt ipsi aiunt. & significantia quidem esse ea quæ apparent, significari autem ab apparentibus incerta. aspectum enim esse aiunt incertorum ea quæ apparēt.

quod autem significat & quod significatur, est ad aliquid. omnia igitur sunt ad aliquid. Ad hæc, eorum quæ esse habent, alia sunt similia, alia dissimilia: alia rursus æqualia, alia inæqualia. hæc autem sunt ad aliquid. omnia igitur sunt ad aliquid. Et is quoque qui dicit omnia non esse ad aliquid, cõfirmat omnia esse ad aliquid. nã & hoc ipsum, omnia esse ad aliquid, ad nos esse ostendit, & non generaliter, per ea quibus nobis aduersatur. Porrò quũ ita esse omnia ad aliquid, ostendamus, manifestum iam est, nos, quale sit vnumquodque natura sua & purè, non posse dicere, sed quale appareat in relatione ad aliquid. Ideo de rerum natura nos assensum sustinere, his consentaneum est.

9. De modo autem qui est ex crebrò aut rarò contingentibus (quẽ ordine nonum esse dicebamus) talia differimus. Sol multo certè maiorem obstupefaciendi vim habet quàm stella cometa: sed quoniam Solem crebrò videmus, rarò autem stellam cometam, stella hæc ita nos attonitos reddit, vt ea portendi etiam aliquid à Diis putemus: at Sol non item. Quòd si imaginemur Solem rarò apparẽtem, rarò occidẽtem, &, vbi simul omnia illustrarit, deinde repente omnibus rursus tenebras inducentem: reperiemus in hac re vnde valde obstupefiamus. Sed & terræmotus aliter turbat eos qui tum primùm ipsum experiũtur, aliter eos qui illi assuefacti fuerint. Quantũ verò quis obstupescit ad primum maris conspectum? Itidẽ corporis humani pulchritudo, quum cernitur primùm & repentè, magis nos commouet, quàm vbi à nobis cerni solita fuerit. Iam & quæ rara sunt, habentur in pretio: at ea inter quæ viuimus, & ea quæ sunt in medio posita, nequaquam. nam si aquam rarò reperiri imaginemur, quanto ea pretiosior esse nobis videatur omnibus quæ in pretio habemus? aut si imaginemur multum auri temere humi iacere proiectum perinde atque lapides, cui adeò pretiosum ipsum fore existimabimus, aut à quo tam sollicitè inclusum & asseruatũ iri? Quum ergo res eædẽ ob frequentiã aut raritatem, aliquando admiratione dignę aut pretiosæ, aliquando verò non tales esse putentur: hinc colligimus, nos, quale appareat horum vnumquodque, prout frequenter aut rarò contigerit, fortasse dicturos: nudè autem & simpliciter, quale sit vnumquodque externorum subiectorum, minimè. Itaque propter hunc etiam modum de illis assensum retinemus.

10. Decimus verò modus ad moralia maximè spectat: quippe qui fit ex institutis & cõsuetudinibus & legibus, fabulosisque persuasionibus ac dogmaticis opinionibus. Institutum igitur, est electio vitę

aut

aut alicuius rei quæ apud vnũ aut apud multos fit: vt apud Diogenem aut Lacedæmonios. Lex autem est pactum scriptum apud reipublicę moderatores, quod qui trãsgreditur, punitur. ἔθος autem, vel συνήθεια, (nihil enim differunt) *.i. consuetudo*, est communi multorum assensu rei alicuius comprobatio, quam qui transgreditur, non protinus etiã punitur. Verbi gratia, Lex est, non committendum esse adulterium. Consuetudo autem nobis, non congredi cum vxore in propatulo. Fabulosa autem persuasio, est fictarum rerum & quæ nunquam fuerunt, approbatio. qualia sunt cum alia, tum eæ quæ de Saturno narrantur fabulæ. hæ enim apud multos fidem impetrant. Dogmatica autem opinio, est approbatio alicuius rei quę consideratione aut aliqua demonstratione cõfirmari videtur. Verbi gratia, atoma esse omnium rerum elementa, aut similaribus partibus constantia, minima, aut aliqua alia. Opponimus autem horum vnumquodque, interdũ quidẽ sibipsi, interdum aliorum vnicuique. Exempli gratia, consuetudinem quidem consuetudini, sic, Aliqui AEthiopum notis quibusdam infantes compungunt: nos autem minimé. Et Persæ veste floribus tincta & talari vti, decorum esse existimant, nos autem indecorũ. Item, Indi quidem cum vxoribus in propatulo congrediuntur, alij autem plurimi hoc turpe esse existimant. Legem autem legi sic opponimus, Apud Romanos quidem qui paternis bonis renuntiat, non persoluit patris nomina: apud Rhodios autem persoluere cogitur. Et in Tauris Scythiæ lex erat, peregrinos Artemidi immolari: apud nos autẽ hominem in templo interfici vetitũ est. Institutũ autem instituto, quũ Diogenis institutũ opponimus Aristippi instituto, aut Lacedæmoniorum institutũ, Italorum instituto. Fabulosam autẽ persuasionẽ persuasioni fabulosę, quũ dicimus, interdum Iouẽ fabulosè appellari patrem hominumq; Deumque: interdũ verò Oceanum, vt,

Oceanum diuûm patrem, matrem quoque Tethyn.

Dogmaticas autem opiniones inter se opponimus, quum dicimus, Alios vnũ esse elementum pronuntiare, alios infinita. &, Alios mortalem esse animam, alios immortalem. &, Alios quidem prouidentia Deorum gubernari quæ apud nos sunt, alios autem prouidentia nulla regi, asserere. Consuetudinem autem aliis opponimus, vt legi, quum dicimus apud Persas quidem consuetudinem esse vti Venere mascula, apud Romanos autem lege prohibitũ esse eius vsum. Item apud nos adulterium vetitum esse, apud Massagetas autem consuetudine illud receptum esse, tanquam rem indifferentem, vt Eudoxus

Cnidius in primo libro τῆς περιόδου commemorat. Et apud nos vetitũ esse cũ matre concumbere, Persarum autẽ moribus vel maximè permitti hoc coniugium. Et apud AEgyptios cum sororibus cõtrahunt nuptias: quod apud nos lege interdictum est. Instituto autem consuetudo opponitur, vt quum vix quisquam reperiatur qui nõ secedat congressurus cum vxore, Ctates tamen cum Hipparchia in publico congrediatur. Et Diogenes quidem exomidem quocunque iret, gestabat: nos autem cõsuetum nobis vestimentum solemus circumferre. Fabulosæ autem persuasioni, vt quod dicunt fabulæ, comedisse Saturnum suos liberos: quum mos sit apud nos liberorum curam gerere. Et nos quidem consueuimus venerari Deos, vt bonos nullisq; malis obnoxios: at vulnerari & inuidere alij aliis inducuntur à Poëtis. Dogmaticæ autem opinioni: quũ nobis quidem mos sit à Diis bona petere, Epicurus autem Deũ curam nostri gerere neget. Item, quum Aristippus rem indifferentem esse existimet vestem muliebrẽ gestare, nos autem illud turpe esse existimemus. Institutum autem opponimus legi quidem, sic, Quum lex sit, non licere pulsare hominem liberum & nobilem, bonis parẽtibus prognatum: Pancratiastæ alij alios pulsant, propter vitę suæ institutum. Item, quum vetitum sit homicidium, gladiatores alij alios interficiunt ob eandem causam. Fabulosam autem persuasionẽ instituto opponimus, quum dicimus, Fabulis quidẽ proditum esse, Herculem apud Omphalen lanas carpsisse, atq; iugum seruile tulisse: & prorsus effœminati hominis opera egisse. at institutũ vitæ Herculis generosum fuisse. Dogmaticæ autem opinioni, quum athletæ quidẽ gloriæ, vt rei bonæ, studio adducti, propterea laboriosum vitæ institutum deligant: multorum autem Philosophorum dogma sit, in malis habendam esse gloriã. Legem verò fabulosæ persuasioni opponimus, Quum Poëtæ inducant Deos adulteria committẽtes & præposteram venerem exercentes: lex autem apud nos hæc facere prohibeat. Dogmaticæ autem opinioni, quum Chrysippus indifferens esse dicat cum matre aut sorore congredi: lex autem hæc vetet. Fabulosam verò persuasionem dogmaticæ opinioni opponimus, quum dicunt Poëtæ Iouem descẽdentem, cum mortalibus mulieribus cõgredi: apud Dogmaticos autem hoc esse impossibile existimetur. Item dicat Poëta, Iouem præ luctu & mœrore quem ob Sarpedonem conceperat, sanguineas in terram guttas fudisse: at dogma Philosophorum sit, nullis passionibus obnoxium esse Deum. Item, quum fabulam de Hippocentauris

tollunt, Hippocentaurũ afferentes in exemplum inexiſtẽtiæ. Multa quidem certè alia in vnaquaque ſupradictarum oppoſitionum poterant exempla ſumi: ſed, vt in compẽdiario tractatu, hæc ſatis eſſe poterunt. Porrò quum tanta rerum diſcrepantia etiam per hunc modũ oſtendatur: quale quidẽ natura ſit ſubiectum, dicere non poterimus: ſed duntaxat quale videatur ad hoc inſtitutum, aut ad hanc legem, aut ad hunc motem, & aliorum vnumquodque. Itaque propter hunc quoque modum de natura externorum ſubiectorum tetinere nos aſſenſum neceſſe fuerit. Sic ergo per decem hos modos ad aſſenſus retentionem redigimut.

De quinque modis. CAP. 15.

SCEPTICI autem ætate poſteriores hos quinque modos epoches tradunt. Primum, qui eſt à diffidentia. Secundum, qui in infinitum reiicit. Tertium, qui eſt à relatione ad aliquid. Quartum, hypotheticum. Quintum, diallelum. Et modus quidem à diſſidentia, eſt, per quem de re propoſita comperimus diſcrepantiam indiiudicatam & in vita & apud Philoſophos fuiſſe: propter quam, quum nihil aut probare aut improbare poſſimus, ad epochen deuenimus. Is autem qui in infinitum delabitur, eſt in quo, id quod in confirmationem rei propoſitæ affertur, altera confirmatione egere dicimus, & illud alia, & vſque in infinitũ: adeò vt quum non habeamus vnde aſtruere aliquid incipiamus, ſequatur epoche. A relatione ad aliquid, eſt huiuſmodi qualem antea deſcripſimus: in quo ad ipſum quidẽ diiudicans, atque ad ea quæ ſimul in contemplationem veniunt, tale aut tale apparet ſubiectum: quale autem ſit natura, de eo aſſenſum retinemus. Hypotheticus autem, ſiue ex hypotheſi, *id eſt, ſuppoſitione*, quum Dogmatici videntes ſe in infinitum reiici, incipiunt ab aliquo quod non aſtruunt, ſed nudè & ſine demonſtratione per cõceſſionem accipere volunt. Diallelus autem modus *(q.d. alternatorius)* fit, quum id quo rem de qua quæritur, confirmare debemus, ipſum ab ea confirmari opus habet. & tum, quòd neutrum ad alterum aſtruendum poſſimus accipere, de vtroque aſſenſum retinemus. Omnem autem quæſtionem ad hos reduci modos poſſe, ita paucis oſtendemus. Quod propoſitum eſt, aut ſenſibile eſt aut intellectuale: vtrumuis ſit autem, de eo diſſidentia eſt. alij enim ſola ſenſibilia dicunt eſſe vera, alij ſola intellectualia: alij quædã ſenſibilia, quædam intellectualia. Vtrum igitur diiudicabilem eſſe dicent diſſidentiam, an indiiudicabilem? Si indiiudicabilem, nobis conceditur eſſe retinendũ aſſenſum: ſin diiudicali-

dicabilẽ, vnde diiudicabitur, quærimus. Verbi gratia, Quod est sensile (nam ab hoc incipiet nostra disputatio) vtrum à sensili an ab intellectuali diiudicabitur? si enim à sensili, quoniam de sensilibus quæritur, ipsum quoque altero ad confirmationem indigebit. quod quidẽ si etiam fuerit sensile, rursus & ipsum alio confirmari oportebit: & hoc vsq; in infinitũ. Quòd si ab intellectuali sensile diiudicari oportebit: quoniam & de intellectualibus controuersia est, hoc quoque, quum intellectuale sit, diiudicatione & cõfirmatione opus habebit. Vnde ergo confirmabitur? si quidem ab intellectuali, in infinitum incidet eodem pacto: sin à sensili, quoniam ad confirmationem quidẽ sensilis assumptum est intellectuale, ad intellectualis autem confirmationem, sensile: inducitur modus qui vocatur διάλληλος. *q. d. alternatorius.* Si verò hæc vitans is qui nobiscum disputat, per cõcessionem & citra demonstrationem aliquid voluerit sumere ad demonstrationem sequentium, hypotheticus modus ad demonstrationem assumptus, implicitus est. nam si quis in iis quæ per concessionem sumit & supponit, fidem meretur: nos quoque semper illis contraria per suppositionem sumentes, fidem obtinebimus. & si quidem aliquid verum supponitur, is qui supponit, ipsum suspectum reddit: quippe qui illud supponendo sumat, non autem astruendo. sin falsum, ruinosum erit eorum quæ astruuntur, fundamentum. Preterea si huiusmodi suppositio ad confirmationem aliquid valet, idipsum de quo quæritur, supponat, non aliud per quod astruat rem de qua quæritur. Quòd si absurdum est supponere id de quo quæritur, absurdum itidem erit supponere vniuersale. Omnia autem sensilia, esse ad aliquid, patet. sunt enim ad eos qui sentiunt. Manifestum est igitur, quæcunq; proposita nobis fuerit res sensilis, ad hos quinque modos ipsam reducere facile fore. Itidem & de intellectuali ratiocinamur. si enim indiiudicabilis de eo diffidentia esse dicatur, concedetur nobis esse de eo retinendum assensum. sin diiudicabitur dissidentia, si quidem per intellectuale, reiiciemur in infinitũ. sin per sensile, in modum qui dicitur διάλληλος. nam sensile rursus controuersum & quod per se diiudicari nequit, eò quod in infinitũ progrediatur, intellectuali egebit: vt etiã intellectuale sensili. Et qui idcirco volet ex suppositione aliquid sumere, rursum ineptus erit. Quin etiam intellectuale est ad aliquid. dicitur enim ad intelligentẽ. &, si natura tale esset quale dicitur, non fuisset cõtrouersum. Reduximus igitur etiã intellectuale ad hos quinq; modos. Quare omnino de re proposita nos assẽsum retinere

nere necesse est. Et hi quidē sunt quinque modi quos posterior ætas tradidit: non quòd decem modos iam explicatos excluderet, sed vt magis variè vnà cum illis temeritatem Dogmaticorum refelleret.

De duobus aliis modis. CAP. 16.

TRADVNT prætetea duos alios epoches modos. quoniā enim quicquid comprehenditur, aut ex seipso aut ex alio comprehēditur: dubitationem de rebus omnibus inducere vidētur. Ac primùm quidem nihil ex seipso comprehendi, probat ea quæ inter Physicos fuit de sensilibus omnibus & intellectualibus cōtrouersia: quæ certè indiiudicabilis est, quum nec sensili nec intellectuali criterio vti possimus: quia quicquid sumpserimus, fide carebit, vtpote controuersum. Propterea autem ne ex alio quidem quicquam comprehendi fatentur. Si enim id ex quo aliquid comprehenditur, semper ex alio comprehendi oportebit, in modum diallelum aut eum qui est ad infinitū, se coniiciunt. Sin voluerit quispiam aliquid sumere quasi ex seipso comprehensum, ex quo aliquid aliud comprehendat: huic repugnat illud, Nihil ex seipso comprehendi, propter ea quæ dicta sunt. quod autem repugnans est, quomodo posit ex seipso aut ex alio comprehendi, dubitamus: quum veritatis aut comprehēsionis non appareat criterium, signa autem etiam sine demonstratione euertantur, vt ex sequentibus intelligemus. Hæc sunt quæ de modis epoches in præsentia nobis dicenda putauimus.

Qui sint modi quibus euertantur ætiologici. CAP. 17.

SICVT autem epoches modos tradimus, sic etiam modos exponunt quidam, secundū quos in particularibus *αἰτιολογίαις, id est, causæ redditionibus*, dubitationem mouentes silentium imponimus Dogmaticis, quòd in his potissimum valde sibi placeant. Onesidemus ergo modos octo tradit, quibus existimat se omnē dogmaticā ætiologiam, vt vitiosam, refellere. Horum primum esse dicit, secundum quem ætiologię genus quod in rebus non apparentibus versatur, nō habet confessam ex apparentibus approbationem. Secundū, iuxta quem sæpe quum magna sit in varias partes inclinandi occasio, adeò vt multis modis possit ratio rei de qua quæritur, afferri, vno tantùm modo nonnulli rationem afferunt. Tertium, secundum quem eorū quæ ordinatè fiunt, rationes reddunt quę nullū ordinem ostendunt. Quartum, secundum quem accipientes apparētia vt fiunt, etiam non apparentia putant se vt fiant, comprehendisse: quum ea quæ non apparent, eodem fortasse modo efficiantur quo apparentia, fortasse etiā

non eodẽ, ſed peculiari quodam modo. Quintum, iuxta quem, omnes propemodum ſecundum proprias elementorum ſuppoſitiones, non autem ſecundum communes & paſsim receptas diſputandi vias rationes reddunt. Sextum, ſecundum quem ſæpenumero quæ facilè deprehendi poſſunt, in ſuis ſuppoſitionibus ſumunt, iis autem repugnãtia, quanuis æquè ſint probabilia, prætermittunt. Septimum, ſecundum quẽ ſæpe reddunt rationes quæ non modò apparentibus, ſed etiam propriis ipſorum ſuppoſitionibus repugnent. Octauum, ſecundum quem quum ſæpe æquè dubia ſint ea quę apparere videntur atque ea de quibus quæſtio eſt, ſententiã ſuam de dubiis ex æquè dubiis aſtruunt. Ait autem fieri poſſe vt nonnulli in ætiologiis ſecundum alios quoſpiã modos ex his pendentes, aberrent. Sedenim ipſi etiam quinque epoches modi ad ætiologias fortaſſe ſufficiant. Nam aut afferet aliquis rationẽ quæ conſentiat cum omnibus Philoſophię ſectis, & cum ſceptiſ, & cum phænomenis, aut non. Verùm ita conſentientem afferre haud poſſibile ſit. nam & apparentia & incerta omnia cõtrouerſa ſunt. At ſi minimè cõſentiat, poſtulabitur ab eo huius rationis ratio. & ſi quidem apparentem apparentis, aut incertam incertæ afferat, in infinitum delabetur. ſin permutaro ordine ætiologias inter ſe implicet, in diallelum modum. Quòd ſi alicubi reſiſtat, aut quantum ad iam dicta, dicet rationem conſiſtere, atque ita inducet relationem ad aliquid, tollens quod ſecundum naturam eſt: aut ſi per ſuppoſitionem ſumat aliquid, nos ei obſtabimus. Poteſt igitur etiam per hæc Dogmaticorum in ætiologiis temeritas refelli.

De Scepticorum vocibus. CAP. 18.

QVONIAM autem vnoquoque horum & epoches modorum vtentes, voces quaſdam ſcepticæ affectionis & paſsionis noſtræ indices pronuntiamus, vt quum dicimus; *οὐ μᾶλλον, id eſt, Non magis, οὐδὲν ὁριστέον, Nihil definiendum,* & aliquot alias: conſentaneum de iis deinceps diſputare fuerit. Incipiamus autem ab hac, Non magis.

De voce Non magis. CAP. 19.

HANC ergo interdum quidem ita vt dixi, pronuntiamus, interdum autem ſic, *οὐδὲν μᾶλλον, id eſt, nihilo magis.* Non enim, vt quidã exiſtimant, hanc vocem Non magis, in ſpecialibus ſummus quæſtionibus, illam autẽ, Nihilo magis, in generalibus: ſed indifferẽter vtramuis pronuntiamus: & nunc quoque vt de vna diſputabimus. Eſt igitur vox hæc, imperfecta. vt enim quum dicimus διπλῆ, id perinde eſt ac ſi diceremus ἐστὶ διπλῆ, & quum dicimus πλατεῖαν *(plateam)* id tantundẽ

valet

valet ac si diceremus πλατεῖαν ὁδόν: sic quũ dicimus, Non magis: perinde id valet ac si diceremus, Non magis hoc quàm illud, sursum aut deorsum. Sunt verò nonnulli etiã Sceptici qui pro interrogatione ἦ, *id est, Vtrum,* pronuntiant ἦ μᾶλλον τόδε ἢ τόδε, accipiẽtes tum vocem τί pro causa. vt, quod dicunt, tale sit, Quare magis hoc quàm illud? Visitatum est autem etiam interrogationibus pro enuntiationibus vti: vt in hoc versu, *Cui non Iouis riualis est notus viro?* Et vicissim enuntiationibus loco interrogationũ: vt, Quæro vbi habitet Dion. Item, Rogo quamobrem hominem Poëtam admirari oporteat. Sed & apud Menandrum τί pro διὰ τί vsurpatur: vt quum dicit, τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην; *i. Quid enim ego relinquebar? posito Quid, pro Propter quid.* Indicant autem hæ voces Non magis hoc quàm illud, etiam affectum nostrum, secundum quem, propter æqualia momenta eorum quæ sunt ἀντικείμενα, ad ἀῤῥεψίαν delabimur. Intelligimus autem paria momenta quæ sunt in eo quod nobis apparet probabile. ἀντικείμενα autem generaliter, quæ inter se pugnant: ἀῤῥεψίαν verò ad neutram partem assensum. Cæterùm hæc vox, Nihilo magis, etiamsi præ se ferat formam assensionis aut negationis, nos nõ ita ea vtimur, sed indifferẽter & abutẽdo: aut pro interrogatione, aut pro eo quod est, Ignoro cui horũ assentiri oporteat, cui minimé. Nobis enim propositũ est, quod nobis apparet declarare: vocẽ autem qua id declaramus, indifferẽter vsurpamus. Illud præterea sciendũ, nos proferre hanc vocẽ, οὐδὲν μᾶλλον, non affirmantes ipsam omnino verã esse & indubitatã, sed secundũ id quod nobis apparet, de ea quoq; dicentes.

De aphasia. CAP. 20.

De aphasia autem hæc dicimus. φάσις duobus modis dicitur, generaliter & specialiter. Generaliter ita appellatur vox quæ poni aut tolli quidpiam significat: vt, Dies est, Non dies est. Specialiter autẽ, quæ aliquid poni tantùm significat. in qua significatione negatiuæ non appellantur phases. Aphasia igitur est discessus ab ea quæ generaliter phasis appellatur: sub qua comprehẽdi dicimus cataphasin & apophasin, *id est, affirmationem & negationem.* adeò vt aphasia sit affectio nostra per quam nos nec ponere quicquam nec tollere dicimus. Vnde patet nos aphasiam etiam assumere, non quasi natura tales sint res vt aphasiam necessariò moueant: sed vt eam pronuntiando, declaremus nos super his velillis quæstionibus ita nunc affici. Illud quoq; memoria tenẽdum est, dicere nos, nihil poni aut tolli à nobis, eorum quidem certè quæ dogmaticè de dubiis asseruntur. iis enim

à quibus patimur, & à quibus ita coacti ad assensum adducimur, cedimus & acquiescimus.

De vocibus, Fortasse, Licet, Fieri potest. CAP. 21.

HAS autem voces, Fortasse & Non fortasse: Licet & Non licet: ἐνδέχεται & οὐκ ἐνδέχεται, *id est, Fieri potest, & Non fieri potest* sumimus pro, Fortasse est, fortasse non est: &, Licet esse, licet etiam nõ esse: &, Fieri potest vt sit, fieri potest vt non sit. Adeò vt breuitatis gratia, sumamus Non licere, pro licere non esse: & Nõ fieri posse, pro Fieri posse vt non sit: & Non fortasse, pro Fortasse non esse. Rursus autẽ hîc non contendimus de vocibus, neque an hæc natura ipsa significent, quærimus: sed ipsas indifferẽter, vt dixi, sumimus. Has autem voces, aphasiæ esse indices, manifestum esse arbitror. nam qui dicit Fortasse est, perinde est ac si poneret etiã alterum quod ipsi repugnare videtur, videlicet Fortasse non esse: quia nõ affirmat hoc esse. Eadem est & in cæteris ratio.

De voce ἐπέχω, *&* οὐδὲν ὁρίζω. CAP. 22.

SVMIMVS autem ἐπέχω pro eo quod est, Non possum dicere cui ex iis quæ proposita sunt, fidem adhibere, cui fidem derogare oporteat: ostendentes videri nobis res ad promerendam vel ad non promerendam fidem æquales. Ita tamen vt æquales esse non affirmemus, sed quod nobis apparet de ipsis, quando sub sensum nostrum cadunt, dicamus. Dicta est autem ἐποχή, quia ἐπέχεται διάνοια, *id est, cohibetur mens*, à ponenda aut à tollenda re aliqua, propter paria in vtranque partem eorum de quibus quæritur momenta.

De voce οὐδὲν ὁρίζω. CAP. 23.

DE hac autem voce, οὐδὲν ὁρίζω. *i. nihil definio, aut, certò statuo*, dicimus huiusmodi. ὁρίζειν esse putamus, nõ simpliciter dicere aliquid, sed rem incertam pronuntiare cum assensu. ita enim nihil ὁρίζειν Scepticus forsitan reperietur, ne hoc quidem, Nihil definio. non enim est dogmatica opinio, id est, qua incertæ rei assentiamur: sed vox nostræ affectionis index. Quum ergo dicit Scepticus, Nihil definio, hoc dicit, Ego ita nunc affectus sum vt nihil eorũ quæ sub hanc quæstionem cadunt, ponam dogmaticè aut tollam. Hoc autem ait, dicẽs quid sibi appareat de rebus propositis, non enuntiatiuè cum persuasione pronuntians, sed affectionem suam exprimens.

De eo quod dicunt, Omnia sunt indefinita. CAP. 24.

A'ORISTIA quoque passio est intellectus, secundum quam nec ponimus quicquam, nec tollimus eorum quæ dogmaticè quæruntur,

id est

id est incertorum. Quum igitur dicit Scepticus, omnia esse ἀόριστα, *id est, indefinita*, tunc ESSE accipit pro eo quod est, videri sibi. Omnia autem dicit, non omnia entia, sed quæcunque euoluit ex iis incertis quæ apud Dogmaticos quæruntur. Indefinita autem, id est, non præponenda aliis cōtrariis, aut generaliter aduersantibus, ad fidem promerendam aut non promerēdam. Et quemadmodum qui dicit, Ambulo, perinde est ac si diceret, Ego ambulo: ita qui dicit, Omnia sunt indefinita, vnà significat, secundum nos, Quantum ad me attinet, aut, Vt mihi videtur: adeò vt quod dicimus, sit huiusmodi, Quæcunque euolui ex illis quæ Dogmaticorum quæstionibus agitantur, talia mihi esse videntur, vt nihil eorum magis aut minus fide dignum existimem quàm contrarium.

De eo quod dicunt, Omnia sunt incomprehensibilia. CAP. 25.

EANDEM rationem sequimur & quum dicimus, Omnia sunt incomprehensibilia. nam hoc verbum, Omnia, eodem pacto explicamus: & vnà etiā intelligimus, Mihi. adeò vt idem hoc valeat ac si ita loqueremur, Omnia quæcunq; percurri ex iis incertis quæ Dogmaticorum quæstionibus agitantur, mihi videntur incomprehensibilia. Non sunt autem verba hominis affirmantis, ea de quibus inquirunt Dogmatici, naturam hanc habere vt sint incomprehensibilia: sed suā affectionem enuntiantis: quatenus videlicet dicit, Existimo me nihil illorum adhuc percepisse, propter contrariorum æquipollentiam. Vnde mihi videntur omnia quæ ad euersionem afferuntur, iis quæ nos enuntiamus, esse dissentanea.

De vocibus ἀκαταληπτῶ & οὐ καταλαμβάνω*.i. nō comprehēdo.* CAP. 26.

HÆ quoque voces, ἀκαταληπτῶ & οὐ καταλαμβάνω, propriæ passionis sunt indices: quatenus ad præsens supersedet Scepticus ponere aut tollere aliquid ex illis incertis de quibus quæritur. vt ex iis patet quæ à nobis de cæteris vocibus antea dicta sunt.

De eo quod dicunt, παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται*.i. omni orationi oratio æqualis opponitur. (vel opposita est.)* CAP. 27.

QVVM autem dicimus, Omni orationi oratio æqualis opponitur, Omni dicimus, quam quidem nos euoluerimus. Orationem autem dicimus, non simpliciter, sed quæ aliquid dogmaticè astruit, id est de incerto: nec eam protinus quæ ex lemmatibus, *id est, sumptionibus*, & illatione, sed quæ quouis modo astruit quidpiam. Aequalem item dicimus, non simpliciter, sed ad fidē obtinendam aut non obtinendā. Et Opponitur accipimus generaliter pro Aduersatur. Subaudimus

dimus etiã, Vt mihi videtur. Quũ igitur dico, Omni orationi æqualis opposita est oratio, perinde est ac si dicerem, Omni orationi à me euolutæ, quæ aliquid dogmaticè astruit, mihi opponi videtur alia dogmaticè aliquid astruens, æqualis ipsi ad fidem obtinendã vel non obtinendam. Adeò vt huiusmodi vocis enuntiatio non sit dogmatica, sed passionis humanæ significatio, quę est id quod apparet patienti. Sunt autẽ & qui hanc vocẽ ita proferant, Omni orationi æqualẽ orationem opponi, *vel oppositã esse*. hoc, tanquam præceptũ, constituentes, Omni orationi dogmaticè quidpiam astruenti, orationem dogmaticè inquirentẽ, æqualẽ ad fidẽ obtinẽdam vel non obtinendã, ipsi aduersantẽ opponamus. Vt sermonẽ suum ad Scepticum dirigant, vtanturq́; infinitiuo pro imperatiuo, videlicet Opponi pro eo quod est Opponamus. Pręcipiũt autẽ Sceptico, ne à Dogmatico deceptus, animũ despõdeat, ac omittat illius perquisitionẽ, & ita per temeritatẽ suam frustretur apparẽte ipsis ataraxia: quã comitari existimãt eos qui de omnibus assensum retinẽt, quemadmodũ docuimus.

Appendix ad tractationem de scepticis vocibus. CAP. 28.

NON postulat ratio huius operis quo singula breuiter describimus, vt de pluribus vocibus disseramus. Præsertim quum vel ex iis quæ modò à nobis dicta fuerunt, etiã de prætermissis dici possit. De omnibus enim scepticis vocibus illud oportet cognitũ habere, nos nõ affirmare veras illas omnino esse: vtpote quum eas dicamus alias ab aliis tolli posse, circunscriptas illis de quibus dicuntur: sicuti purgantia medicamenta nõ solùm humores corpore extrahunt, sed etiã semetipsa vnà cum humoribus expellunt. Dicimus pręterea nos nõ vt propriè significantes res quibus adhibentur, ponere eas, sed indifferenter, aut, si malunt, per catachresin: (neque enim Scepticum de vocibus altercari decet:) præsertim quũ nobis commodũ sit ne simpliciter quidem & per se significare dici has voces, sed ad aliquid, videlicet ad Scepticos. Illud præterea meminisse oportet, nos non de omnibus rebus generaliter proferre ipsas, sed de incertis & iis quæ dogmaticè quærũtur: idq́; quod apparet nobis, dicere, non autẽ affirmationẽ de natura externorũ subiectorũ adhibere. Ex his enim omne sophisma aduersus vocem scepticã allatum euerti posse arbitror.

Quum autem epoches mentem ac propositum, partesque, critcrium, & modos percurrerimus, & de scepticis vocibus loqui, characterem ipsius σκέψεως declarauerimus: cõsentaneum esse putamus, in quibus à finitimis ipsi philosophiis distinguatur, paucis explicare, vt ita

vt ita manifestius ephecticam institutionem perspiciamus. Ordiemur autem ab Heracliti philosophia.

Differre scepticam institutionẽ ab Heracliti philosophia. CAP. 29.

HANC igitur à nostra institutione differre, clarum est. Heraclitus enim de multis incertis dogmaticè pronuntiat, nos autẽ minimè, quemadmodum dictum est. Quoniam autem Onesidemus aiebat scepticam institutionem viã esse ad Heracliti philosophiam, siquidẽ antequam contraria circa idem sint, oportet conttaria circa idem apparere: & Sceptici quidem cõtraria circa idem apparere dicunt, Heraclitei autem hinc etiam illuc progediuntur, vt dicant esse: illis respondemus, hoc quod dicitur, contraria circa idem apparere, nõ esse Scepticorum dogma, sed rem non Scepticis solùm, verumetiam aliis Philosophis & omnibus hominibus sub sensus cadentem. Verbi gratia, nemo negare audeat quin ex melle sani dulcedinẽ, icterici amarorem percipiant. Hinc fit vt à communi hominum prænotione incipiant Heraclitei, vti & nos, fortasse autem & cæteræ philosophiæ. Quare si ab aliquo eorum quæ scepticè dicuntur, acciperent hoc, videlicet cõtraria circa idem versari: nimirum aut ab hac voce, Omnia sunt incomprehẽsibilia, aut illa, Nihil definio, aut alia simili: fortasse colligerent verum esse quod dicunt: sed quum principia habeant nõ solùm nobis, sed aliis etiam Philosophis & vitæ sub sensus cadentia, cúrnam potius dicat aliquis institutionẽ nostram viã stetnere ad Heracliti philosophiam, quàm aliarũ philosophiarum quamlibet, aut vitam ipsam: quũ omnes communibus materiis vsi simus? Atque haud scio an potius incommoda sit ad Heracliti philosophiã cognoscendã sceprica disciplina, quàm commoda: quum Scepticus omnia quæ ab Heraclito dogmaticè dicuntur, tanquam temeraria, reprehendat, repugnans illius ἐκπεφάσι, repugnans etiã huic quod dicit, Contraria circa idem existere: & ad vnumquodque Heracliti dogma, dogmaticam temeritatem irrideat, atque subiungat, Non comprehendo, & Nihil definio, quemadmodum antea dixi. quod Heracliteis aduersatur. Absurdum autem est, aduersantem disciplinam viam esse dicere ad sectam illam cui aduersatur. Absurdum ergo est scepticam disciplinam ad Heracliti philosophiam viam esse dicere.

In quo differat sceptica disciplina à Democriti philosophia. CAP. 30.

DEMOCRITI quoque philosophia communionem habere cũ sceps. fertur, quia videtur eadẽ qua vos vsa esse materia. Nam ex eo quòd mel aliis dulce, aliis amarum videatur, Democritum ratiocina-

ri di-

ri dicunt, neque dulce ipsum esse, neque amarum: & propterea pronuntiare vocem, Non magis, quæ sceptica est. Verùm aliter vtuntur hac voce Sceptici quàm Democritici philosophi. illi enim vocem hanc vsurpant significare volentes neutrum esse: nos autem, significantes nos ignorare an vtrunque, an neutrũ sit eorum quæ apparent. Itaq; in hoc quoque ab illis differimus: sed longè manifestissima differentia est, quum dicit Democritus, ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. *i. veritate enim (vere) atoma & vacuum.* ἐτεῇ enim dicit pro ἀληθείᾳ, *id est, veritate.* In eo autem quod ait, secundum veritatem existere atomos & vacuum, eum à nobis differre (quanuis ab apparẽtium inæqualitate & discrepantia incipiat) superuacaneum arbitror dicere.

Quo differat scepsis à Cyrenaica institutione. CAP. 31.

DICVNT præterea nonnulli Cyrenaicam institutionem candẽ esse cum scepsi, quoniam illa quoque se solas passiones comprehendere dicit. Differt tamen ab ea: quòd illa quidem voluptatem & læuem corporis motũ, finem esse dicat: nos autẽ imperturbatum mentis statum: cui contrarius est finis quem illi statuunt. Nam & quum adest voluptas & quum abest, perturbationes patitur is qui finẽ esse voluptatem affirmat: vt de fine tractans argumentatus sum. Deinde nos assensum retinemus verbis tenus de externis subiectis: at Cyrenaici pronuntiant naturam illa habere incomprehensibilem.

Quo differat scepsis à Protagoræ institutione. CAP. 32.

PROTAGORAS quoque vult πάντων χρημάτων μέτρον. *i. omnium rerum mensuram,* esse hominem: entium, vt sunt: non entium, vt nõ sunt. μέτρον quidem appellãs criterium. χρημάτων autẽ dicens pro πραγμάτων, *id est, rerum.* Adeò vt hoc valeant eius verba, Rerum omnium criterium esse hominem: entium quidem, vt sunt: non entium autẽ, vt non sunt. Ideoq́ue ponit apparẽtia cuique sola, & ita inducit relationem ad aliquid. Hinc fit vt videatur communionem cum Pyrrhoniis habere. differt tamen ab illis. Differentiam autem cognoscemus, vbi quantum satis sit, Protagoræ sententiam enucleauerimus. Dicit ergo vir ille, Materiam fluxilem esse, ipsa autem assiduè fluente, adiunctiones pro ablationibus fieri, & sensus transmutari ac variari & pro ætatibus & pro aliis corporum constitutionibus. Dicit etiã rationes omnium apparentiũ subiectas esse in materia: adeò vt materia, quantum in seipsa, omnia esse possit quæ omnibus apparent. homines autem alio tempore alia percipere, prout diuersè se habent. cum enim qui secundum naturam se habeat, ex iis quæ in materia sunt, illa per-

cipere

cipere quæ secundum naturam se habentibus apparere possunt: eos autem qui contra naturam se habeant, ea percipere quæ contra naturam se habentibus possunt apparere. Estque in ętatibus, & in somno aut vigilia, & in vnaquaque specie habituum eadem ratio. Est ergo, secundum ipsum, homo criterium rerum quæ sunt. omnia enim quæ apparent hominibus, etiā sunt. quæ autem nulli hominū apparent, ne sunt quidē. Videmus igitur, ipsum, & materiā fluxilem esse, & rationes omnium apparentiū subiectas esse in ipsa, dogmaticè pronuntiare: quæ incerta sunt, & de quibus retinendus est assensus nobis.

Quo differat ab Academica philosophia scepsis. CAP. 33.

QVINETIAM aiunt nonnulli Academicam philosophiam eandem esse cum scepsi: quare deinceps de hac quoque disserendū fuerit. Academiæ autem fuerunt, vt aiunt, plures tribus. Vna quidem, eaque antiquissima, Platonis. Secunda & media, Arcesilæ, qui fuit auditor Polemonis. Tertia & noua, Carneadis & Clitomachi. Sunt qui his addant quartam, Philonis & Charmidæ. Sunt qui etiam quintam adiiciant, Antiochi. Nunc ergo incipientes ab antiquissima, videamus differētiam philosophiarum quarū meminimus. Platonem alij dogmaticum esse dixerunt, alij aporematicum *.i. dubitatorem*. alij verò in quibusdam dogmaticum, in quibusdā aporematicum. Nam in gymnasticis libris *.i. exercitatoriis*, vbi Socrates aut ludens cum aliquibus inducitur, aut pugnans aduersus sophistas, exercitatorium & dubitatorium quendā dicunt illum habere characterem. dogmaticum autem, vbi seriò loquens, sententiam suam aut per Socratem aut per Timæum, aut per aliquē ex huiusmodi viris, exponit. Ac de iis quidem qui dogmaticum ipsum esse volunt, aut in quibusdam dogmaticum, in quibusdam dubitatorem, superuacaneum fuerit dicere. ipsi enim fatentur illum à nobis differre. An autem sit purè Scepticus, fusius in nostris hypomnematis disserimus: nunc autem summatim rerum capita perstringētes, secundum Permedotum & Onesidemum disputamus, (hi enim potissimum huic factioni præfuerunt) dicentes, Platonem, quum de ideis pronuntiat, aut prouidentiam esse, aut vitā cum virtute coniunctam preferendā esse vitæ quæ sit cum vitiis coniuncta: siue is tanquam existētibus assentitur, dogmaticè pronuntiat: siue tanquam probabilioribus assentitur, quia alterum alteri præfert ad fidem obtinendam aut non obtinēdam, à sceptica forma discedit. nam etiam hoc à nobis esse alienum, ex iis quæ antea diximus, patet. Etiamsi autem quędam Scepticorū more pronuntiet, quum, vt aiunt,

se exercet, non ideo erit Scepticus. nam qui de vno aliquo dogmaticè pronuntiat, aut phantasiam phantasiæ pręfert vllo modo ad fidem imperrandam aut non impetrandam de aliqua re incerta, dogmaticū sequitur characterem: vt indicat etiā Timon in iis quæ de Xenophane dicit.* Xenophanis autem dogma erat præter aliorum hominum prænotiones, vniuersitatem esse vnum, & Deum congenitum omnibus. esse autem rotundum & nullis passionibus obnoxium, & immutabilem, & rationalem. Vnde & facile est in quo Xenophanes à nobis differat ostendere. Porrò ex iis quæ diximus, manifestū est, Platonem, etiamsi de aliquibus dubitet, tamen quia in quibusdam apparet ipsum aut de essentia rerum incertarum pronuntiare, aut ex incertis alia aliis tanquam fide digniora præferre, Scepricum esse nō posse. Iam verò & nouæ Academiæ alumni, etiamsi incomprehensibilia esse dicant omnia, differunt tamen à Scepticis, fortasse quidem & in eo quòd dicunt omnia esse incomprehensibilia: (de hoc enim affirmant. at Scepticus non desperat fieri posse vt aliquid comprehendatur.) sed apertius etiam ab illis in bonorū & malorum diiudicatione discrepant. Aliquid enim bonum esse dicunt & malū Academici, nō vt nos, sed simul persuasi verisimilius esse, id quod dicunt bonum, bonum esse, quàm contrarium. & de malo similiter. quum nos nihil bonum aut malum esse dicamus, existimantes probabile esse quod dicimus, sed sine vlla opinatione sequamur vitā, ne nihil agamus. Præterea phantasias nos quidem dicimus æquales esse ad fidem obtinendam vel non obtinendam, quantū ad rationem: illi autem alias verisimiles esse dicunt, alias non verisimiles. quin & verisimiliū statuunt diuersa genera. alias enim verisimiles tantùm esse dicunt, alias autem verisimiles & διεξωδευμένας, alias verisimiles & περιωδευμένας & ἀπερισπάστους. verbi gratia, In domo tenebricosa siquo modo iaceat funis contortus & conuolutus, verisimilis tantùm phātasia est ab hoc, tanquam à serpente, ei qui repente ingressus fuerit. At illi qui intuitus fuerit exactè & percurrerit quæ sunt circa ipsum, nimirum eum non moueri, talem colorem habere, & singula quæque, apparet funis per phantasiam verisimilem & περιωδευμένην. Phantasia autē ἀπερίσπαστος,
* huiusmodi est, Fertur Hercules mortuam Alcestin rursum ab inferis reduxisse, & Admeto ostendisse. Is verisimilē accipiebat phantasiam Alcestidis & περιωδευμένην: quia tamen sciebat ipsam mortuam esse, distrahebatur eius mens ab assensu, & ad fidem non adhibendā inclinabat. Pręferunt igitur noui Academici ei quidem phātasiæ quę

simpli-

ſimpliciter eſt veriſimilis, eã quæ eſt veriſimilis & περιωδευμένην: vtriq; autem harum eam quæ eſt veriſimilis & περιωδευμένη & ἀπερίσπαστος. Quanquam autẽ & Academici & Sceptici ſe πείθεσθαι aliquibus dicebant, manifeſta eſt tamen hîc quoque differentia quæ eſt inter eorũ philoſophias. Nam πείθεσθαι dicitur variis modis, interdum pro nõ repugnare, ſed ſimpliciter ſequi, ſine vehemẽti propenſione & affectu erga aliquid: vt puer dicitur πείθεσθαι pædagogo. Interdum etiam pro, Cum certo propoſito & quaſi affectus communione quidpiam valde volentem aſſentiri alicui. vt nepos & decoctor πείθεται ei qui ſumptuosè viuere vult. Quare quũ Carneades & Clitomachus cum vehementi inclinatione dicant πείθεσθαι & πιθανόν, eſſe: nos autem in cedendo ſimpliciter, ſine propenſione affectus erga quicquam, in hoc quoque ab illis differre comperiemur. In iis præterea quę ad finem ſpectant, à noua Academia diſſidemus. illi enim qui ſe ordinarionem eius ſequi dicunt, etiam πιθανῷ vtuntur in vita: nos autem leges & conſuetudines & naturales affectiones ſequentes, viuimus citra vllã opinationem. His adderemus alia, differentiæ oſtendendæ gratia, niſi breuitati ſtuderemus. At verò Arceſilaus, quem mediæ Academiæ dicebamus præſidem fuiſſe & authorem, magnam mihi videtur cum Pyrrhoniorum verbis affinitatem habere: adeò vt vna ſit propemodum diſciplina eius & noſtra. Neq; enim de exiſtentia aut inexiſtentia rei cuiuſquã pronuntiare comperitur, neque alterum alteri ad fidem obtinendam aut non obtinendam præferre: ſed de omnibus aſſenſum retinet, & finem eſſe dicit epochen: cũ qua ſimul ingredi imperturbatum mentis ſtatum dicebamus. Vult præterea eſſe quidem bona particulares epochas, mala autẽ particulares aſſenſiones. Niſi dicat aliquis nos hæc ſecundum id quod apparet nobis, dicere, & nõ affirmantes: illum autem, tanquam ſecundum naturam: adeò vt bonũ quidem eſſe ipſam epochen, malum autem aſſenſionem dicat. Siqua fides autem iis quæ de eo dicuntur, adhibẽda eſt, ferunt ipſum, prima quidem fronte Pyrrhonium viſum, verè autem Dogmaticum fuiſſe. & quum in ſibi familiaribus periculũ faceret ſuis dubitationibus, an naturã aptã ad percipienda Platonis dogmata haberẽt, exiſtimatum fuiſſe ἀπορητικόν. i. *dubitatorẽ*: at familiaribus ſuis qui acri ingenio pręditi eſſent, Platonis doctrinã tradere. atq; ideo Ariſtonẽ iactaſſe hoc in ipſum,

Antè Plato, Pyrrho retro, medius Diodorus.

Quòd dialectica Diodori vteretur, planè tamen eſſet Platonicus. Philo autem ait, quantum ad Stoicum criterium, id eſt phantaſiã com

prehensiuam, res esse incomprehensibiles: quantum autem ad naturam rerum, comprehensibiles. Quinetiam Antiochus Stoicam sectã transtulit in Academiam, adeò vt de eo dictum sit, ipsum in Academia philosophari Stoica. Ostendebat enim apud Platonem esse Stoicorum dogmata. Ex his igitur perspicuum est quid Sceptica institutio à tertia & quinta Academia differat.

An medica experientia eadem sit cum scepsi. CAP. 34.

QVONIAM verò experientiam quæ circa Medicinam versatur, eandẽ nonnulli esse aiunt cum Sceptica philosophia: scire nos oportet, experientiam illam, si asserat incerta comprehendi non posse, neque eandem esse cum scepsi: sed nec Sceptico conuenientẽ eiusmodi sectã esse: imò potius eam quę methodus vocatur, deceat illum, meo quidem iudicio, persequi. Hæc enim vna ex omnibus medicæ artis sectis, in incertis quidem temerariè se nõ gerere videtur, nec tantum sibi arrogare vt comprehensibilia sint ea, nécne, pronuntiet: sed apparentia sequens, ex iis quod vtile videatur, accipere, eandem quam Sceptici insistens viã. Dicebamus enim antea, vitam communẽ, qua etiam Scepticus vtitur, quadruplicẽ esse: quæ videlicet partim in naturæ instructione versetur, partim in coactu passionũ, partim in constitutione legum & consuetudinũ, partim in traditione artiũ. Quemadmodum igitur ex coactu passionum Scepticus à siti quidẽ ad potum deducitur, & à fame ad cibum, & ad aliquid ex aliis itidem: sic & methodicus Medicus à passionibus ad cõsentanea & congrua dirigitur: à conspissatione quidẽ ad condensatione ad laxationem: (veluti quũ quis à condensatione ex frigore vehementi orta ad calida se recipit) & vice versa à laxatione & effluuio, ad eius repressionẽ, vt qui in balneo sudore multo diffluunt & resoluuntur, ad eum reprimendũ properant, ac propterea ad frigidum aërem confugiunt. Ea autem quæ naturã sint aliena, ad ea quæ secundum naturam cogere eum venire, vel hinc patet, quòd etiam canis, simulac impegerit ei aliquis palum, ad eum extrahendum festinet. Ac ne singula enumerans, fines hypotyposis prætergrediar, omnia puto quę à methodicis ita dicuntur, referri posse ad coactum illum eamq; vim quam afferunt nobis passiones, & eæ quæ secundum naturam & eæ quæ præter naturã sunt. Sed & in his inter se conueniunt hæ duæ institutiones, quòd vtraque opinationem omnem à se remoueat, vtraque indifferẽter verbis vtatur. Quemadmodum enim Scepticus vtitur hac voce, Nihil definio, hac itẽ, Nihil comprehendo: ita & methodicus vsurpat κοινότητα & vocem

διάκριμ

ἀδιάφορ ac similes indifferenter. sic ergo & hoc nomē ὁδήξις citra opinationem accipit pro ea actione qua nos à passionibus apparentibus & quæ secundum & quæ præter naturam sunt, ad ea quæ cōsentanea & congrua esse videntur, deducimur: vt in siti & fame aliisque ostendo. Vnde professionem eorum qui in medica arte methodici vocantur, maiorem cum scepsi affinitatem habere, quàm vllas alias sectas medicæ artis, idque comparatione earū, non purè & simpliciter, nobis dicendum est, quibus cum hæc, tum alia huiusmodi argumento sint. Nos igitur quū de iis etiā disseruerimus, quæ adiacere & vicina esse Scepticæ institutioni videntur, hîc & generalem ipsius scepseos tractationem & primum hypotyposeωn librum finimus.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPOSEωN LIBER II.

An possit Scepticus aliquid inquirere in ea quæ dicuntur à Dogmaticis. CAP. I.

QVANDO QVIDEM inquisitionem aduersus Dogmaticos aggressi sumus, vnamquanque partē eius quæ vocatur philosophia, breuiter & summatim percuttamus. si prius respōderimus iis qui hoc semper habent in ore, nec ad quærenda nec ad intelligēda ea quę ab ipsis dogmaticè pronuntiantur, vllo modo idoneum esse Scepticū. sic enim dicunt, Aut comprehendit Scepticus quæ à Dogmaticis dicuntur, aut non. & si quidem comprehendit, quomodo dubitet de iis quæ comprehēdisse se dicit? at si non comprehendit, certè ne dicere quidē de iis nouit quæ non comprehendit. Quemadmodum enim is qui ignorat, exempli gratia, quid sit τὸ καθ᾽ ὃ διῃρημένον, aut theorema τὸ διὰ δύο τροπικῶν, ne dicere quidē de ipsis quicquam potest: ita qui non nouit vnumquodq; eorum quæ à Dogmaticis dicuntur, inquirere aduersus eos non potest de iis quæ non nouerit. Nequaquā ergo potest Scepticus inquirere de iis quæ apud Dogmaticos dicuntur. Qui hæc aiunt, respondeant nobis quomodo nunc sumant vocem hāc Comprehendere: vtrum vt sit intelligere simpliciter, nihil de existentia eorum de quibus disserimus, affirmādo: an intelligere, & simul eorum existentiam

de quibus disputamus, ponere. Si enim cōprehendere vocant in sermone comprehensiuæ phantasiæ assentiri: quum phantasia comprehensiua sit ab existente secundū ipsum existens impressa & intus obsignata, qualis quidem esse non possit à non existente: ne ipsi quidem volent fortasse non posse de iis quærere quæ non percipiunt. Exempli gratia, Quum Stoicus aduersus Epicureum quæstionē mouet, dicentem diuisam esse substantiam, aut Deum non prouidere iis quæ sunt in mundo, aut voluptatem esse bonum: vtrum comprehendit an non? & si quidem comprehendit, existere ipsa dicens, funditus euertit Stoicam disciplinam: si non comprehendit, non potest quicquam aduersus ea afferre. His similia etiam cęteris qui à reliquis sectis prodeunt, respōdere oportet, quum quæstionem aliquam mouere de iis quæ aliter censent ipsorum aduersarij, voluerint. Itaque de nulla re alij aduersus alios inquirere possunt. imò etiam, si seriò loquendum est, euertetur corū tota (vt vno verbo dicam) dogmatica disciplina: firmè autem stabilietur sceptica philosophia si hoc concedatur, non posse quærere quenquam de eo quod non ita comprehensum fuerit. Nam qui de re aliqua incerta pronuntiat & dogma ponit, aut re comprehensa, aut non comprehensa, de ea pronuntiare se dicet. Verùm si antequam eam comprehēderit, fides ei non adhibebitur: sin postquā comprehenderit, aut indidem & ex seipsa & actu ipso sibi obuersatā dicet se comprehendisse, aut per aliquam inuestigationem & inquisitionem. Sed enim si ex seipsa casu quodam dicat illam sibi ipso actu obuersatam, & comprehensam fuisse rem illam quæ erat incerta: eo modo non fuerit incerta, sed omnibus ex æquo apparens, & pro confessa habita, minimeque controuersa. Atqui de vnoquoque incerto inextricabilis fuit inter eos discrepantia. Ergo ille Dogmaticus qui de incertæ rei existentia affirmat & pronuntiat, nequaquam eam sibi obuersantem habuerit, eamque ita comprehēderit. Quòd si per aliquam inuestigationem *eam se comprehendisse dicat*, quomodo quęrere poterat antequam exactè ipsam comprehendisset, secundum propositam hypothesin? Nam quum opus habeat inquisitio vt prius exactè comprehensum sit id de quo inquiritur: at vicissim ipsa comprehēsio rei de qua inquiritur, opus habeat præcedente inquisitione, omnino per modum diallelum dubitationis hoc impossibile est illis, & inquirere de incertis, & dogmaticè pronuntiare: quū, siue voluerint à comprehensione incipere, redigamus eos illuc vt oporteat ipsum prius quæsiuisse quàm comprehendisse: siue ab inquisitione initium facere malue-

maluerint, eos illuc redigamus vt oporteat ante inquisitionem comprehendisse id de quo futura sit inquisitio: adeò vt hinc accidat vt neque quicquam incertorum comprehendere illi possint, nec affirmatiue de ipsis pronuntiare. Vnde rolletur Dogmaticorum subtilis loquacitas per se, cõtinget autem vt ephectica philosophia inducatur. Iam si dixerint se non existimare necesse esse vt talis comprehensio inquisitionem præcedat, sed vt intellectus simpliciter, nõ est impossibile inter eos qui de existentia incertorum retinẽt assensum, inquirere. Non enim ab intelligẽdi facultate excluditur Scepticus, ea (inquam) quæ ipsi fit ab iis quæ passibiliter ipsi obuersantur, actu ipso apparentia, neque necessariò eorum quę sub intellectum cadunt, existentiam inducit. Non enim existẽtia solùm intellectu percipimus, (vt aiunt) sed etiam inexistentia. Vnde Ephecticus siue quærat, siue intellectus facultate vtatur, in sceptico permanet instituto. Iam enim declarauimus ipsum iis quæ per passiuam phantasiã ipsi obuersantur, secundum id quod sibi apparet, assentiri. Sed iam vide ne nunc Dogmatici ab inquisitione etiam excludantur. Non enim vt ij qui fatentur se ignorare quomodo res se habeant secundum naturam, quęrere de illis pergant, inconsentaneũ est: sed ij qui se exactè illas pernoscere existimant. Nam his quidem iam ad finem perducta est inquisitio, vt ipsi existimant: at illi, id propter quod tota inquisitio instituta est, adhuc retinent, nempe existimare se non inuenisse. Inquirendum est itaque nobis breuiter in præsentia de vnaquaque philosophiæ, quæ vocatur, parte. Et quoniam magna fuit inter Dogmaticos de philosophiæ partibus controuersia, quum alij vnam, alij duas, alij tres esse dicerent (quam quidem latius persequi non attinet) eorum opinionẽ qui perfectius in ea versati esse videntur, vbi ex æquo exposuerimus, secundum eam, disputationem nostram prouehamus.

Vnde incipere debeat inquisitio aduersus Dogmaticos. CAP. 2.

STOICI igitur & alij nõnulli tres esse philosophię partes dicunt, rationalẽ, naturalem, moralẽ: & doctrinam suã à rationali ordiuntur. quanuis & vnde exordiendũ esset, magnis dissẽsionibus agitatũ inter eos fuerit. Quos sequuti citra vllã opinionem, quoniã ea quæ in tribus illis partibus dicũtur, opus habẽt critiꝰ & criterio *.i. diiudicatione & diiudicatorio,* disputatio autẽ de criterio videtur rationali parte cõtineri: à disputatione de criterio & de rationali parte exordiũ sumamus.

De criterio (id est, instrumento ad iudicandum.) CAP. 3.

SED illud ante omnia dicendum est, criterium dici & illud quo diiu-

diiudicari aiunt exiſtat aliquid néc ne, & illud cui acquieſcentes viuimus. Propoſitum eſt autem nobis in præſentia de eo quod criterium veritatis eſſe dicitur, diſputare. Nam de criterio quod in altera ſignificatione capitur, eo in loco in quo de ſceptis tractabamus, diſſeruimus. Criteriũ igitur de quo nunc agitur, tribus modis dicitur, communiter, peculiariter, peculiariſſimè. Communiter, omnis menſura comprehenſionis, ſecundum quam ſignificationem etiam naturalia criteria appellantur, vt viſus. Peculiariter autem, omnis mẽſura comprehenſionis, ſed menſura artificialis, vt regula & diabetes. Peculiariſſimè verò, omnis menſura artificialis ad comprehenſionem rei alicuius incertæ. iuxta quam ſignificationem, ea quæ in vita communi verſantur, non appellãtur criteria, ſed ea tantùm quæ rationalia ſunt, & quæ Dogmatici ad veritatis diiudicationẽ afferunt. Dicimus igitur propoſitam eſſe nobis de rationali criterio diſputationem. Sed & ipſum trifariam dici poſſit, A quo, Per quod, Secundum quod. Exempli gratia, A quo, homo. Per quod, aut ſenſus, aut intellectus. Secundum quod autem, applicatio phantaſiæ, ſecundum quam homo aggreditur diiudicare per vnum aliquod ex antedictis. Hæc præfari conſentaneum eſſe videbatur, vt de quo inſtituta ſit dubitatio, perſpiciamus. Reliquum eſt vt ad refutationem veniamus eorum qui ſe veritatis criterium comprehendiſſe, temerariè dicunt. initium autem à veritate ſumamus.

An ſit aliquod veritatis criterium. CAP. 4.

EX IIS itaque qui de criterio diſſeruerũt, quidam hoc eſſe pronunriarunt, vt Stoici & alij nonnulli: quidã non eſſe, vt cùm alij, tum Xeniades Corinthius & Xenophanes Colophonius, dicens, Opinio eſt in omnibus. Nos autem aſſenſum retineamus de eo, vtrum ſit an non. Hanc igitur cõtrouerſiam aut diiudicabilem eſſe dicent, aut indiiudicabilem: & ſiquidem indiiudicabilem eſſe dicent, eo ipſo concedent eſſe retinendum aſſenſum. Sin autem eiuſmodi eſt quæ diiudicari poſſit, dicant quo diiudicabitur, quum nec criterium cõfeſſum habeamus, nec planè an ſit norimus, ſed quæramus. Præterea vt diiudicetur ea quæ de criterio fuit controuerſia, confeſſum nos criteriũ habere oportet, per quod ipſum diiudicare poterimus: & vt criteriũ confeſſum habeamus, controuerſiã de criterio diiudicari prius oportet. Quum autem ſic in diallelum modum incidat oratio, nulla inueniendi criterij ratio relinquitur: quum neq; ipſos, ex hypotheſi, criterium accipere permittamus, &, ſi criterio criterium diiudicare voluerint,

rint, in infinitum ipsos reiiciamus. Quinetiam quum demonstratio quidem criterio demonstrato indigeat, criterium autem demonstratione diiudicata, in diallelum modū coniiciuntur. Existimantes itaq; vel hæc sufficere ad ostendēdam Dogmaticorum temeritatem in iis quæ de criterio dicunt: vt etiā variis modis ipsos refellere possimus, non absurdum fuerit huic loco immorari. non tamen vnamquanque earum opinionum quæ de criterio fuerūt, commemorare volumus sigillatim (inenarrabilis enim fuit cōtrouersia, & ita nos à recta dispu rationis via aberrare necesse esset) sed quia criterium de quo inquirimus, triplex esse videtur, A quo, Per quod, Secundum quod : quum vnumquodq; horum sigillatim percurrerimus, nullo id comprehendi modo posse ostendamus. Sic enim certa methodo progredietur, & perfecta expletaque omnibus suis numeris & partibus erit oratio. Incipiamus autem ab eo quod dicitur A quo. Videntur enim vnà cum hoc in dubium cætera etiam reuocari.

De criterio A quo. CAP. 5.

HOMO igitur mihi videtur, ex iis quæ à Dogmaticis dicuntur, non solùm comprehensiua facultate, sed etiam intellectiua carere. Audimus enim apud Platonem, Socratem apertè fatētem se nescire an sit homo, an aliud quidpiam. Et quum eius notionem ostendere volunt, primùm quidem inter se dissidēt, deinde etiam stulta dicunt. Nam Democritus ait Hominem esse quod omnes scimus. Secundū quæ verba non cognoscemus hominem, quia & canē scimus: & ideo sequeretur etiam canem esse hominem. Sunt etiam aliqui homines quos non nouimus: propterea nō erunt homines. Imò verò secundū hanc notionem, nullus erit homo. Si enim ille dicit oportere ab omnibus hominē cognosci, nullus autē est homo omnibus hominibus cognitus: nullus fuerit homo secundum illius sententiam. Atque hęc à nobis non dici sophisticè, ex doctrina eius his consentanea manifestum est. Nihil enim aliud verè esse dicit hic vir quàm atomos & vacuum: quorum vtrunque nō animalibus solùm, sed omnibus concretis inesse ait. Itaque ex his nequaquam perspicere hominis proprietatem possimus, quia sunt omnibus communia. sed neq; aliud quicquam subiectum est circa hæc. Nihil ergo habebimus, per quod hominem distinguere ab aliis animalibus & purè intellectu percipere possimus. Epicurus autem dicit hominem esse talem vel talem effigiem animatam. Ergo secundum hunc quoque, quoniā homo ostendendo manifestatur, is qui non ostenditur, nō est homo: &, si quis vir mulie-

mulierem ostendat, vir non erit homo: si autem virum ostendit mulier, mulier non erit homo. Eadem autem arguméta sumemus & ex variis circumstantiis quas ex tertio epoches modo didicimus. Alij dicebant, hominē esse animal rationale, mortale, intelligentiæ & scientiæ capax. Quoniam igitur in primo epoches modo ostenditur nullum esse animal irrationale, sed & intelligentiæ & scientiæ capacia esse omnia, secundum ea quæ ipsi dicunt: iam quid sibi velint nesciemus. Deinde accidentia quæ in definitione posita sunt, aut actu dicunt esse aut potentia. Si actu, is non est homo qui sciētiam iam perfectam non est assequutus, perfectamq́; rationem habet, atque adeò in ipsa morte versatur. hoc enim est actu mortale. Sin potētia *dicunt esse*, ergo is nō erit homo nec qui rationem perfectam habet, nec qui intelligentiam & scientiā adeptus est. quin etiam hoc prius est absurdius. Quamobrem & hoc pacto nullam hominis notionem posse esse appatet. Nam Plato quū vult hominem esse animal catens pennis, bipes, latis vnguibus, scientiæ politicę capax, ne ipse quidem vult affirmatiuè hoc proferre. nam si homo sit vnum eorum quæ secundū ipsum gignuntur quidem, verè autem nondum sunt, impossibile est autem de iis quę nondum sunt affirmatiuè pronuntiare, vt ipse ait: nimitum ne Plato quidem videri volet hanc definitionem tanquam asserens tradidisse, sed, vt solet, ad id quod verisimile est sermonem accommodans. Veruntamen demus per concessionem posse hominē sub intellectum cadere, eum nequaquam posse comprehēdi comperiemus. siquidem homo ex animo & corpore constat: at neque corpus comprehendi potest, neque animus. Ergo ne homo quidem. Ac quod quidem ad corpus attinet, id non esse eiusmodi quod comprehendatur, hinc perspicuum est. Quæ accidunt alicui, diuersa sunt ab eo cui accidunt. quum itaque color aut aliquid huiusmodi nobis obuersatur, ea quæ corpori accidunt, non autem corpus ipsum nobis obuersari, rationi consentaneū est. Cæterùm corpus tres habere diastases aiunt. debemus igitur longitudinem & latitudinem & profunditatem comprehendere, vt corpus comprehendamus. Si enim hoc nobis obuersaretur, subargentatum etiā aurum cognosceremus. Itaque ne corpus quidē *comprehendi potest.* Iam verò vt hanc de corpore controuersiam missam faciamus, rursum homo incomprehensibilis comperitur, quòd incomprehensibilis sit anima. eam antem esse incomprehensibilem, hinc patet. Ex iis qui de anima disputauerunt (vt multiplicem & irritam eorum pugnam prætereamus) alij nō esse ani-

animam (ex quibus fuit Dicæarchus Messenius) alij esse dixerunt: alij verò assensum retinuerunt. Hanc igitur controuersiam siquidem indiiudicabilem esse dixerint Dogmatici, eo ipso concedent animę incomprehensibilitatem: sin diiudicabilem, quo eam diiudicaturi sint, dicant. sensu enim non possunt, quòd eam intellectu percipi ratione que intelligi contendant. sin eam dianœa. *i. mente seu cogitatione*, diiudicatum iri responderint, in anima de nullo minus quàm de dianœa constare dicemus, vt ostendunt ij qui de existentia quidem animæ inter se consentiunt, at de dianœa in magna dissensione versantur. Si ergo dianœa animam volunt comprehendere, & controuersiam quæ de ea est diiudicare, eo de quo maior est quæstio, id diiudicare & confirmare de quo minor est quæstio, volét. quod absurdum est. Itaque ne dianœa quidem, ea quæ de anima est controuersia diiudicabitur. atque ita nihil erit quo diiudicetur. Quod si ita est, incomprehensibilem dicamus necesse est. Vnde sequitur nec hominē comprehendi posse. Vt autem hoc quoque demus, hominē comprehendi, ab eo debere res iudicari, ostēdi fortasse nulla ratione possit. Qui enim ab homine res debere iudicari dixerit, aut cum demōstratione, aut sine ea hoc dicet. Sed cum demonstratione *iudicari res debere non dicet*. Oportet enim demonstrationē veram esse & iudicatam, ideoq; ab aliquo iudicatam. quum verò vno & eodem consensu dicere non possimus à quo hæc demōstratio iudicari possit: (quærimus enim iudicatorium A quo) demonstrationem minimè diiudicare, ideoq; nec ipsum criterium A quo, de quo nunc agitur, demonstrare poterimus. At si absque demonstratione dicetur ab homine res iudicari debere, hoc fide carebit. itaq; affirmare hominem esse criterium A quo, nequaquam poterimus. Verumenimuero à quónam iudicari queat hominem esse illud iudicatorium A quo? non enim qui hoc sine iudicatione dicent, fidem obtinebunt: at si ab homine *iudicabitur*, quod in quæstione versatur arripietur. Sin ab alio animali; quomodo ipsum admittetur ad iudicādum hominem esse illud iudicatorium? Si enim sine iudicatione, fidem nō impetrabit: sin cum iudicatione, illud rursum, ad iudicationem, ab aliquo iudicatum esse necesse est. Et siquidem à seipso, manet eadem absurditas: (nam quod quęritur iudicabitur per id quod quæritur) sin ab homine, diallelus inducitur modus. quòd si ab alio aliquo prętér hæc, rursum illius postulabimus criteriū A quo, atque ita vsque ad infinitum, ideoque debere res ab homine iudicari, dicere non poterimus. Sed tamen ita sit, & ita credatur esse,

 debere

debere res ab homine iudicari: iam, quoniam magna est hominũ diuersitas, prius inter se consentiant Dogmatici huius vel illius hominis sequendam esse sententiam, deinde nos quoque illi assentiri iubeant. Verùm si, quandiu fluet aqua, & virebunt proceræ arbores (vt in prouerbio est) controuersum hoc inter eos futurum est, quí fit vt nos procaciter ad certò cuipiam assentiendum vrgeant? Nam si dicāt credendum esse sapienti, interrogabimus eos quali sapienti, an ei qui sit sapiens secundum Epicurum, an qui secundum Stoicos, an ei qui sit Cynicus. At nunquam in responsione inter se consentiēt. Quòd si quis postulabit à nobis vt missam facientes sapientis inquisitionē, simpliciter ei qui prudentior aliis omnibus sit, credamus: primùm & de hoc quoque inter se dissentient, quísnam sit aliis prudentior: deinde, etiāsi concedamus vno cōsensu posse sumi qui eos qui sunt quiq; fuerunt prudētia antecellat, ne sic quidem is fide dignus fuerit. Quoniam enim magna est & propemodum infinita intensio remissióque in prudentia, respōdemus, homine isto quem & præteritis & præsentibus prudentiorem dicimus, fieri posse vt alius existat prudentior. Quemadmodũ igitur postulatur à nobis vt illi qui nunc dicitur prudentior esse iis qui sunt & iis qui fuerunt, fidem adhibeamus, propter eius prudentiam: ita & illi qui post eum futurus est ipso prudentior, magis quàm ipsi credendum erit. ac quum hic extiterit, rursus alium eo prudentiorem fore sperandum est, & hoc ipso rursus alium: atque adeò vsque in infinitum. Porrò consensuri sint hi inter se nécne, minimè constat. Itaque etiamsi confessum fuerit esse aliquem omnibus qui sint & qui fuerint prudentiorē, quia asseuerare non possumus nullum futurum esse eo prudentiorem (incertum est enim) semper eius prudentioris, qui postea futurus est, iudicium expectare, & nunquam assentiri præstantiori oportebit. Veruntamen vt per concessionem demus, nullum esse, nec fuisse, nec futurum prudentiorem eo qui per hypothesin statuitur, ne sic quidem ipsi credere conuenit. quoniam enim ii potissimùm qui prudentes sunt solent in astruendis rebus, vitiosarum rerum defensionem sumētes, facere vt illæ sanæ & veræ videantur: quum aliquid hic solers dicet, nesciemus an vt res secũdum naturam se habet dicit, an falsum quod ipsi inest, tanquam verum in medium profert, nosq; pro vero id habere iubet, vtpote qui prudentior omnibus sit hominibus, & propterea nequaquam à nobis refelli possit. Quamobrem nihilo magis huic tanquam vero rerum iudici assensum præstabimus, quòd eum quidē dicere vera esse, sed ob so-

lertiæ exuperantiam, res falsas tanquam veras exhibere volentem, dicere quæcunque dicat puremus. His igitur de causis ne ei quidem qui omnium videatur solertissimus adhibenda in rerum iudicatione fides fuerit. Quòd si quis multorum consensui credendum esse dicat, vanum id esse respondebimus. primùm enim tantum fortasse est verum: ideóque vt vnicus multis sit prudentior fieri potest, deinde plures sunt qui contradicant omni criterio quàm qui de eo inter se consentiant. Qui enim qualecunque reliquerũt criterium, diuersum ab eo de quo videtur inter aliquos conuenire, & ei contradicunt, & multò plures sunt illis qui de eo consentiunt. Prætereà verò, qui consentiunt, aut in diuersis sunt affectionibus, aut in vna: in diuersis quidem certè non sunt, quantum ad id quod ab illis dicitur: (quomodo enim eadem de eodem dicerent?) quòd si in vna, quoniam & is qui diuersum aliquid dicit, vnam habet affectionem, & itidem ii omnes qui de eo consentiunt, vnquam: quantum ad affectiones attinet quas sequimur, ne in multitudine quidem vlla differẽtia reperitur. Itaque non oportet multos sequi potius quàm vnum. Vt omittam incomprehensibilem esse iudiciorum in tanta multitudine differentiam, vt in quarto scepseωs modo docuimus. quippe quum infiniti sint homines, si sigillatim sumantur: nec possimus omnia eorum iudicia percurrere, atque ita demum pronuntiare quid plurimi ex omnibus hominibus pronuntient, & quid paucissimi. Ergo & hac ratione absurdũ fuerit iudices alios aliis, eo quòd multitudine vincãt, præferre. Quòd si ne multitudinis quidem iudicio adhærebimus, neminem à quo res iudicentur reperiemus, quum alioqui tam multa per concessionẽ demus. Quamobrem ex his omnibus incomprehensibile competitur esse criterium à quo iudicabuntur res. Quum autem reliqua etiam criteria hoc includãtur, quia eorum quodque aut pars, aut passio, aut actio est hominis: consentaneum fortasse fuisset nos orationẽ ad aliquid eorum quæ sequi debẽt, conuertere, quippe quũ de illis abundè in his dictum sit: sed ne particularem vniuscuiusque refutationem videamur refugere, pauca de his ex abundanti dicemus. Primum autẽ de criterio quod appellatur Per quod, disputabimus.

De criterio per quod. CAP. 6.

MAGNA certè & propemodum infinita fuit apud Dogmaticos de eo controuersia. nos autem rursus certa methodo progredi studentes, dicimus, quandoquidem iuxta eos homo est id à quo iudicantur res, sed is aliud nihil habere queat per quod iudicare possit, (vt

ipsi etiam fatentur) quàm sensum & intellectũ: si ostenderimus ipsum nec per solum sensum iudicare posse, nec per solum intellectum, sed neque per vtrunque simul: breuiter ad omnes particulares opiniones responderimus, omnes enim ad tres has videntur referri diuersitates. Incipiamus autem à sensibus. Quum aliqui dicát vanas esse sensuum passiones (nihil enim esse subiectum eorum quæ percipere videntur) alij omnia ea subiecta esse dicant à quibus se putant moueri: sunt etiã qui aliqua ex iis esse subiecta, aliqua autem minimè, dicant: cui assentiamur non habebimus. neque enim sensu controuersiam diiudicabimus (si quidem de eo disceptamus, an vana passione afficiatur, an potius verè comprehendat) nec vllo alio: quoniam nullum est aliud criterium quo iudicare oporteat, secundum propositam hypothesim. Erit igitur indiiudicabile & incomprehensibile, vtrum vana passione sensus afficiatur, an aliquid comprehẽdat. Quo dato, consequitur nõ oportere nos in rebus iudicãdis à solius sensus iudicio pendere, quũ de eo dicere non possimus an vllo modo quicquam comprehẽdat. Esto tamen, per concessionẽ, sensus percipiendi vim habere: nihilominus enim & hoc pacto, in iudicãdis rebus extrinsecus subiectis fide indigni esse comperientur. Nam sensus contrariè mouẽtur ab externis. exempli gratia, Gustatus ex eodem melle aliquãdo amarorẽ, aliquando dulcedinem percipit: visus quoq; eundem colorem modò sanguineum, modò album esse putat. Sed ne olfactus quidem sibi consentit: nam qui dolori capitis obnoxius est, vnguentum insuaue esse dicit: at qui se nõ ita habet, ait esse suaue. Iam verò & numine afflati ac phrenetici audire sibi videntur aliquos secum sermocinantes, quos nos non audimus: & eadem aqua inflammatione laborantibus videtur esse insuauis, propter caloris vehementiam, aliis tepida. Vtrũ igitur aliquis omnes phantasias veras esse, an partim veras partim falsas esse dicere debeat? Quanquam & omnes dicere falsas esse, impossibile est, quum non habeamus vllum criterium extra omnẽ controuersiam positum, quo iudicemus id quod aliis antepositũri simus: sed neque demonstratio vlla nobis suppetat vera & iudicata, quum adhuc quæratur veritatis iudicatorium, quo etiam veram demonstrationem diiudicari oportet. Propterea & si quis habentibus quidem se secundum naturam, esse credendum censeat, at præter naturam se habentibus, non item: absurda loquetur. Neque enim sine demonstratione hoc dicens, fidem faciet: ne autem demonstrationem verã & iudicatã habeat, obstant ea quæ diximus. Quinetiam quamuis concedat

cedat aliquis, phātasias eorum quidem qui secundum naturam se habent, fide dignas esse, at eorum qui præter naturam, non item: hoc etiam modo comperietur fieri non posse vt per sensus solos externa subiecta iudicentur. Visus enim, etiam qui secundum naturā se habet turre, interdum rotundam, interdum quadratam esse dicit: & gustatus eosdem cibos in saturis quidem insuaues, at in famelicis suaues esse dicit: eodem modo & auditus eandem vocem noctu vt altam percipit, at interdiu tenuem & depressam. Ipse quoque olfactus ea quæ in multis hominibus malè olere pronuntiat, in coriariis negat. Quin etiam idem tactus, ingredientibus nobis balneum calefit à parastade, egredientibus autem frigefit. Itaque quum ij etiam sensus qui secundum naturam se habent, sibi repugnent, sitque hæc controuersia indiiudicabilis, (quia non confessum est & indubitatum à quo diiudicari possint) easdem dubitationes consequi necesse est. Alia insuper multa ad rem hanc astruendā transferri ex eo loco in quo de modis epoches loquuti sumus, possint. Quare nequaquam verum fuerit fortasse, solum sensum de externis subiectis iudicare posse.

Itaque ad intellectum orationē conuertamus. Qui igitut censent intellectum solum sequēdum esse in iudicatione rerum, primùm quidem illud demonstrare non poterunt, posse comprehendi esse intellectum. Quoniā enim Gorgias nihil esse dicens, ne intellectum quidem esse dicit: alii autem eum existere pronuntiant: quomodo controuersiam diiudicabunt? neque enim intellectu (alioqui id de quo quæritur, simul arripient) nec vllo alio. nihil enim aliud esse dicunt, iuxta hypothesin nunc propositam, per quod res iudicentur. Indiiudicabile ergo fuerit & incomprehensibile, sit intellectus néc ne. Ex quo infertur non esse sequēdum solum intellectum in rerum iudicatione, quum ipse nondum sit comprehēsus. Sed esto comprehensum esse intellectum, & pro confesso sit illum existere, per suppositionē: ipsum res iudicare non posse dico. Nam si ne seipsum quidē exactè perspicit, sed de substantia sua, & de modo generationis, & de loco in quo est, ambigit: quomodo aliquid ex aliis exactè possit comprehēdere? Quòd si etiam detur intellectum esse rerum diiudicatiuum, non inueniemus quónam pacto secundum eum iudicemus. Quum enim magna sit circa intellectum diuersitas: quoniā alius est Gorgiæ intellectus, secundum quē dicit nihil esse: alius Heracliti, secundum quē dicit omnia esse: alius eorum qui quædam esse dicunt, quædam nō esse: nullam diiudicādæ intellectuū differētiæ viam inueniemus,

nec

nec huius intellectum sequendum esse, illius autem minimè, dicere nobis licebit. Siue enim intellectu aliquo iudicare audeamus, cõtrouersiæ parti assentiẽtes, id de quo quæritur simul arripiemus: siue per aliquid aliud quàm per intellectum, fallemur: quia solo intellectu iudicare res oportet. Præterea ex iis quæ de criterio A quo dicebantur, demonstrare poterimus nos neque solertiorem aliis intellectum inuenire posse: neque, licet inuenerimus & iis qui fuerunt & iis qui sunt solertiorem intellectum (quia incertũ est an rursum alius erit aliquando hoc ipso solertior) illius sequendum esse iudicium. Quinetiã quanuis supponamus intellectum quo nullus vnquam posit esse sagacior, non assentiemur ei qui per ipsum iudicabit, metuentes ne falsam aliquam rationem proferens, eo quòd acutissimo præditus sit intellectu, veram esse persuadere nobis possit. Quamobrem ne intellectus quidẽ solus res iudicat. Superest vt *res* per vtrunque *iudicari* dicamus. quod rursus est impossibile: tantum abest enim vt sensus tanquam duces deducant intellectum ad comprehensionem, vt etiã aduersentur ipsi. nam quòd mel aliis amarum, aliis dulce videatur, Democritus dixit, neque dulce neque amarum ipsum esse: at Heraclitus esse vtrunque. Estque in aliis quoq; sensibus & iis quæ sensibus percipiuntur, eadem ratio. Vnde fit vt à sensibus procedens intellectus diuersa & pugnantia pronuntiare cogatur. hoc autem alienum est criterium à comprehendendi vim & facultatem habente. Deinde hoc etiam dicendum, aut omnibus sensibus & omnium cõtrouersiis illos res esse iudicaturos, aut aliquibus. Iam si dixerit aliquis, omnibus, rem impossibilem postulabit, quum tanta in sensibus & intellectibus conspiciatur discrepantia. (quinetiã quum Gorgiæ intellectus neque sensus neque intellectus sequendum esse iudicium pronuntiet, retorquebitur oratio) at si aliquibus, quomodo iudicare poterunt his quidem sensibus & huic intellectui esse adhærẽdum, illis non item? quũ careant criterio de quo cõstet, per quod diuersitatem sensuum & intellectuum diiudicẽt. Sin dicant nos sensus & intellectus sensibus & intellectibus iudicaturos, aliquibus autem nõ, id de quo quæritur arripiunt. nam hoc illud est quod in quæstione versatur, an aliquis per ipsum iudicare possit. Sed & hoc iis quæ diximus est addendum, aut sensibus sensus & intellectus iudicari, aut intellectibus sensus & intellectus: aut sensibus quidem sensus, intellectibus verò intellectus: aut sensibus quidem intellectus, intellectu autem sensus. Si igitur sensibus aut intellectu vtraque iudicare volent, non amplius per sensum & intel-

& intellectum iudicabunt, sed per vnum horum quod elegerint. & eos supradictæ dubitationes comitabuntur. sin sensibus sensus, & intellectu intellectus diiudicabũt, quandoquidem repugnant & sensus sensibus, & intellectus intellectibus, quencunque ceperint ex repugnantibus sensibus ad diiudicationem aliorum sensuum, id de quo quæritur arripient. Illud enim quod pars est controuersiæ, tanquam fidem impetrãs, iam accipient ad diiudicationem eorum quæ perinde atq; ipsum in quæstione versantur. Eadem autem & in intellectibus ratio. At si sensibus quidem intellectus diiudicent, sensus autem intellectu, diallelus modus esse comperitur: secundum quem, vt sensus diiudicētur, oportet prius diiudicatos esse intellectus: vt verò intellectus examinētur, sensuum examen prius fiat necesse est. Quandoquidem igitur criteria neque ab eiusdem generis criteriis diiudicari possunt, neque vtrunque genus ab vno, sed nec à diuersi generis criteriis permutatim: intellectum intellectui, aut sensum sensui præferre nõ poterimus: ideoque per quod iudicemus, nihil habebimus. Si enim neq; omnibus sensibus & intellectibus iudicare poterimus, nec sciemus quibus iudicare oporteat, quibus non: nihil per quod res iudicemus, nobis relinquetur. Itaque etiam his de caussis criterium Per quod, nequaquam existere possit.

De criterio Secundum quod. CAP. 7.

DISPICIAMVS ergo deinceps criterium secundum quod res iudicari dicunt. Illud certè primùm dicere de eo licet, phãtasiam nos imaginari non posse. dicunt enim phantasiam esse impressionem in hegemonico. Quum igitur anima & hegemonicum spiritus sint, aut tenuius quiddam spiritu (vt aiunt) non poterit quisquam impressionē in ipso imaginari, nec per prominētiam, nec per depressionē in profundum, vt in sigillis videmus. nec verò per eã quæ miraculosè configitur heteroeoticam. neque enim recordationem recipiat tot theorematum quę artem constituunt, quandoquidem per superuenientes postea heteroeoses, priores delerentur. Quinetiam si possemus imaginari phantasiam, nihilominus incomprehensibilis foret: quoniã est passio hegemonici: quum autem hegemonicum non comprehendatur, vt ostendimus, ne eius quidem passionem comprehendemus. Deinde etiamsi concedamus comprehendi phantasiam, non possunt tamen per eam res iudicari. non enim per seipsam applicat se ad externa, & phantasias concipit, vt aiunt, sed per sensus. at verò sensus externa quidem subiecta non comprehendunt, sed solas suas passiones:

nes. ergo etiam phantasia erit passionis sensus: quod differt ab externo subiecto. non enim idem est mel, eo quòd dulcedinem ex eo percipiam: & absinthium, ex eo quòd amarorem. sed differt. Si autẽ differt passio ab externo subiecto, phantasia erit nõ externi subiecti, sed alicuius alius diuersi ab ipso. Si igitur secundum hanc iudicet intellectus, prauè iudicabit & non secundum subiectum. Quocirca dicere externa iudicari secundum phantasiam, absurdum fuerit. Sed ne hoc quidem dici potest, animum comprehendere per sensiles passiones externa subiecta, propterea quòd similes sint passiones sensuũ externis subiectis. Vnde enim sciet intellectus an similes sint passiones sensuum iis quæ sensu percipiuntur, quum neque ipsa cum externis quicquam commercij habeat, nec sensus suam ipsorum naturam illi declarent, sed suas passiones? sicut ex modis epoches ratiocinatus sum. Quemadmodum enim qui ignorat quidem Socratem, sed eius imaginem conspexit, nescit an similis sit imago Socrati: sic & intellectus passiones quidem sensuum subaspectãs, externa autem non intuens, ne hoc quidem sciet, an passiones sensuum externis subiectis similes sint. Ergo ne per assimilationem quidem poterit hæc iudicare secundum phantasiam. Sed tamen demus per concessionem, non solùm imaginari nos posse phantasiam & comprehendere, sed etiam capacem ferendi de rebus iudicij esse (quanuis nostra disputatio omnino contrarium docuerit) consequetur, aut omni phantasiæ fidem habendam esse, secundum quam omnes phantasias fide indignas esse dicebat, & eò retorquebitur oratio vt dicat non omnes phantasias fidem mereri, ita vt etiam secũdum eas iudicari res possint. At si aliquibus *duntaxat* phantasiis *credendum esse dicamus*, quomodo diiudicabimus his quidem phantasiis esse fidem adhibendam, illis autem minimé? Si enim absque phantasia *iudicauerint*, phantasiam ad iudicium de rebus ferendum superuacaneam esse concedent, siquidem sine ea posse res aliquas iudicari dicent: sin cum phantasia *iudicare res* oportebit, quomodo illam phantasiam sibi sument quam ad aliarum phantasiarum diiudicationem accipiunt? Aut rursum ipsi alia phantasia ad diiudicationem aliarum phantasiarum opus erit, & ad illius diiudicationem, alia: & in infinitum. Impossibile est autẽ infinita diiudicare. Impossibile igitur est inuenire quibus phantasiis vt criteriis oporteat vti, quibus minimé. Quandoquidem igitur, siue concedamus secundũ phantasias res esse iudicandas, vtrinque retorquetur oratio, & ex eo quòd omnibus credat, & ex eo quòd quibusdam credat, quibusdã nequaquam:

quam: hinc colligitur non debere phantasias ad diiudicationem rerum tanquam criteria accipi. Hæc, vt in hypotyposi, respondisse sat erit ad criterium, etiā secundum quod res iudicari dicebantur. Sciendum est autem, nobis non propositum esse ostendere inexistens esse veritatis criterium: (hoc enim dogmaticum est) sed quoniā Dogmatici probabiliter videntur astruxisse, esse aliquod veritatis criterium, nos eis rationes quæ probabiles videntur, opposuimus: non tamen eas esse veras nec contrariis probabiliores, affirmantes, sed propter probabilitatem quam videntur habere parem & hæ rationes & illæ quæ à Dogmaticis positæ sunt, ad epochen deuenientes.

De vero & veritate. CAP. 8.

QVÒD si etiam per suppositionem concedamus aliquod esse veritatis criterium, inutile comperitur esse & vanū, si doceamus, vel ex iis ipsis quæ à Dogmaticis dicuntur, nō existere veritatem, nec posse subsistere verum. Sic autem docemus. Dicitur differre verum à veritate trifariam, substantia, constitutione, potentia. Substantia quidem, quia verum, incorporeum est: (siquidem pronuntiatum est & in verbo consistit) at veritas, corpus. Est enim scientia omnium verorum pronuntiatiua. Scientia autē est hegemonicum, quatenus certo quodam modo se habet: quemadmodum certus quidam manus habitus, est pugnus. at hegemonicum est corpus. est enim secundum eos spiritus. Constitutione autem *dicitur verum à veritate differre*, eo quòd verum quidem simplex sit quiddam, vt, Ego dispuro: veritas autē ex multorum verorum cognitione constet. Potentia verò, quoniā veritas quidem scientiæ adhæret: at verum, non necessariò. vnde fit vt veritatem quidem in solo virtutis studioso dicant esse, verum autem etiam in improbo. contingere enim potest vt improbus veri aliquid dicat. Et hæc quidem Dogmatici. nos autem vicissim, instituti operis rationem habentes, ad solum verum orationem dirigemus: quia hoc includitur etiam veritas quæ accumulatio cognitionis verorum esse dicitur. Rursum autem quia rationum aliæ sunt generaliores, quibus ipsam subsistentiam veri attentamus: aliæ speciales, quibus ostendimus ipsum verum non esse in voce, aut in dicibili, aut in motione intellectus: generaliores exponere in præsentia satis esse putamus. Quemadmodum enim quum muri fundamentum ruinam dedit, omnia etiam superimposita corruunt: sic veri subsistentia sublata, etiam particularia Dogmaticorum commenta vnà excluduntur.

An aliquid sit natura verum. CAP. 9.

QVVM igitur controuersia sit de vero inter Dogmaticos, quoniam nonnulli quidem aliquid verum esse dicunt, nonnulli autem nihil esse verum, fieri non potest vt diiudicetur controuersia: quoniam qui dicit esse aliquid verum, si absque demonstratione hoc dicat, fidē non obtinebit, propter controuersiam: sin demonstrationem afferre velit, si falsam hanc esse fassus fuerit, fides ei non habebitur. at si demonstrationem esse veram dicat, in diallelum modum incidit. Et demonstratio ab eo postulabitur qua demonstret veram illam esse, & huius quoque alia, & vsque in infinitum: impossibile est autem infinita ostendere: itaque impossibile quoque est cognoscere esse aliquid verum. Quinetiam ipsum Aliquid, quod omniū generalissimum esse dicunt, aut verum aut falsum est: aut neque verum, neque falsum: aut verum simul & falsum. Si ergo falsum ipsum esse dicēt, falsa esse omnia fatebuntur. Quemadmodum enim quia aliquod animal animatum est, particulatim quoque omnia animalia animata sunt: eodem modo si generalissimum omnium aliquod, falsum est, omnia quoq; particularia erunt falsa, & nihil verum. Ex quo etiā concluditur nihil esse falsum. nam hæc propositio, Omnia sunt falsa, & hæc, Est aliquid falsum, quum sub appellatione omnium cōtineatur, erit falsa. Quòd si verum sit aliquid, vera erūt omnia. ex quo infertur rursus nihil esse verum. si quidem & istud ipsum, nimirum nihil esse verum, (quod est aliquid) sit verum. At si & verum & falsum est Aliquid, vnumquodq; particularium & falsum erit & verū: ex quo infertur, nihil natura verū esse. nam quod naturam talem habet vt verum sit, nullo modo possit esse falsum. At si nec falsum nec verum est aliquid, pro confesso est omnia particularia, quæ neque falsa neque vera esse dicūtur, vera nequaquam futura. Quare & propter hęc incertum nobis erit an sit verum. Insuper verò, aut ea demum quæ apparent, sunt vera, aut ea solum quæ incerta sunt: aut verorum alia incerta sunt, alia sunt apparentia. at nihil horum verum est, vt demonstrabimus: nihil igitur est verum. Nam si apparentia solùm sint vera, vel omnia apparētia dicent esse vera, vel aliqua. & si quidē omnia, retorquetur oratio. ait enim, Apparet nihil esse verum. Sin aliqua, absque diiudicatione quidē nemo dicere potest, hæc esse vera, illa autem falsa: at iudicatorio vtens, aut apparens esse dicet hoc iudicatorium, aut incertum. & incertum quidem nequaquam *dixerit*. sola enim apparentia nunc supponuntur esse vera. Sin autem apparens *dicat esse*, quoniam quæ apparentia sint

vera,quæ item falsa,ambigitur, etiam illud apparens quod ad diiudicationem apparentium sumetur, rursum alio iudicatorio apparente egebit, & illud alio, & vsque in infinitum. atqui impossibile est infinita diiudicare. Impossibile igitur etiam est an vera sint apparentia solùm, comprehendere. Itidem qui incerta sola esse vera dicit, omnia quidem esse vera non dixerit:(non enim etiam parem esse stellarum numerum,verum esse dicet,aut imparem)sin autem *dicet* aliqua, vnde hæc quidem incerta esse vera, illa autem falsa diiudicabimus? aliquo enim apparente nequaquā *diiudicetur*. At si per incertum inuestigemus quæ ex incertis sint vera, & quæ falsa, nimirum opus habebit & hoc incertū alio incerto quod diiudicet ipsum, & illud alio, & vsque in infinitum. Quamobrem neque incerta solùm sunt vera. Huc ergo redigimur vt vera partim apparentia,partim incerta esse dicamus. Sed hoc quoque absurdum est. Nam aut omnia & apparētia & incerta sunt vera, aut quædam ex apparentibus, & quædam ex incertis. Si igitur omnia,rursum rerorquebitur oratio, quū verum etiā hoc esse concedatur, Nihil esse verum. dicetur autem verum etiam hoc, nimirum parem esse stellarum numerum, & illud quoque, esse imparem illarum numerum. At si aliqua eorum quæ apparent,& aliqua eorum quæ incerta, vera sunt, quī diiudicabimus ex apparētibus hæc quidem esse vera, illa autem falsa? Si quidē per apparens, in infinitum protrahitur oratio: sin per incertum, quoniam etiam incerta iudicatione indigent, rursum hoc incertum per quod iudicabitur? Si quidem per apparēs,comperitur modus diallelus: sin per incertum, modus ad infinitum compellēns. Itidem verò & de incertis dicendū est. nam qui aliquo incerto iudicare ipsa aggreditur, in infinitum extruditur:at qui apparente,aut semper assumens apparens, ad infinitū: aut ad incertum transiens,ad diallelum *modum compellitur*. Falsum est ergo quod dicitur,verorum alia esse apparentia,alia incerta. Si igitur neque apparentia vera sunt,neque incerta sola,nec quæpiam ex apparentibus, quæpiam ex incertis:nihil est verum. At si nihil est verum, criterium autem videtur ad iudicationem veri conducere, inutile & vanum est criterium:etiamsi demus per cōcessionem ipsum habere aliquam subsistentiam. Quòd si assensum retinere oportet de hoc, an sit aliquid verū, inde colligitur eos qui dicunt Dialecticen esse scientiam falsorum & verorum,& neutrorum,temerariè loqui. Quum autem criterium veritatis nullo modo posse inueniri patuerit, non amplius neque de iis quę perspicua esse putantur (iuxta Dogmaticorum

verba) neque de incertis quisquam asseueratione affirmare possit. Quum enim ex perspicuis se hæc comprehendere Dogmatici arbitrentur, si de iis quæ perspicua vocantur, assensum retinere cogamur, quomodo de incertis pronuntiare audeamus? Ex abundanti ramen etiã rebus incertis peculiariter rationes nostras opponemus. & quoniam hæ per signum & demonstrationẽ comprehendi & firmæ reddi videntur, de signo quoque & de demonstratione retinendum esse assensum docebimus. Incipiamus autem à signo: nam demonstratio generaliter videtur esse signum.

De signo. CAP. 10.

Ex rebus igitur (secũdum Dogmaticos) aliæ sunt certæ, aliæ incertæ: & incertarum, aliæ omnino incertæ, aliæ ad tempus incertæ, aliæ natura incertæ. Certas esse dicunt quæ ex seipsis in notitiam nobis veniunt, qualis est hæc, Diem esse. Prorsus autem incertas, quarũ natura non fert vt sub nostram cadant comprehensionem, vt, Stellarũ numerum esse parem. Ad tempus autem incertas, quæ quum alioqui naturam habeant euidentem, tamen propter aliqua extrinsecus accidentia, ad tempus nobis incertę fiunt, vt mihi nunc Atheniensium ciuitas. Natura autem incertæ, quarum natura non permitit vt euidentes nobis sint: vt pori quos imaginamur. hi enim nunquam ex seipsis conspiciuntur, sed ex aliis comprehendi existimare quis possit, nimirum ex sudoribus aut aliqua re huiusmodi. Res igitur certas nõ egere signo dicunt (ex seipsis enim eas comprehendi) sed neque eas quæ prorsus incertæ sint, quòd nullo modo comprehẽdantur: sed eas quæ ad tempus sint incertæ, & quę natura incertæ, per signa quidem comprehendi, non tamen per eadem, sed eas quidem quę ad tempus sunt incertæ, διὰ τῶν ὑπομνηστικῶν. i. *per commonefactoria, siue admonitoria.* quæ autem natura sint incertæ, διὰ τῶν ἐνδεικτικῶν. i. *per indicatoria.* Signorum igitur alia sunt commonefactoria, secundum eos, alia indicatoria. Commonefactorium vocant quod vnà obseruatum cum signo quod est per euidentiam, simul atque sub sensus nostros ceciderit, quum illud interim incertum sit, ducit nos ad recordationem eius quod vnà cum eo obseruatum fuit, & nunc euidens sub sensus non cadit, vt videre est in fumo & igne. Indicatorium autẽ signum est, vt aiũt, quod non obseruatum vnà cum signo quod est per euidentiam, sed ex propria natura & constitutione, significat id cuius est signum: quemadmodum motus qui sunt circa corpus, signa sunt animæ. Vnde hoc signum ita definiunt, Signum est demõstratiuũ pronuntiatũ in vero coniun-

coniuncto praecedens, à quo id quod desinit detegitur. Quum igitur duplex sit signorum differentia, vt diximus, non omni signo contradicimus, sed soli demōstratiuo, vtpote quod à Dogmaticis cōfictum esse videatur. nam admonitorium fidem in vita communi obtinet. Quisquis enim fumum vidit, signum ignis animo concipit: & cicatricem intuitus, vulnus fuisse dicit. Vnde non solùm non aduersamur vitae communi, sed etiā ipsi patrocinamur: ei quidē quod apud ipsam impetrat fidem, assentientes citra vllam opinionem: iis verò quae peculiariter à Dogmaticis confinguntur, repugnantes. Haec erant ea quae ad eius quod quaeritur explicationem antea proloqui conueniebat. nunc autem ad refutationem rectà tendamus, non inexistens ostendere iudicatorium signum omnino studentes, sed apparentem aequalem vim rationum quae & ad existentiam eius & ad inexistentiam tendunt, commemorantes.

An sit aliquod signum iudicatorium. CAP. II.

SIGNVM ergo, quantū attinet ad ea quae dicunt de illo Dogmatici, imaginari non possumus. Ac, ne longius abeam, Stoici ipsi, qui exactè de eo disseruisse videntur, imaginationem signi ostendere volentes, dicunt signum esse axioma in vero coniuncto antecedēs, quo detegitur id quod desinit. Et axioma quidem esse aiunt λεκτὸν, i. *dicibile, vel, in dicto seu dictione consistens:* per se perfectum, pronuntiabile, quantum in seipso. Verum autem coniunctum, quod non incipit à vero, & in falsum desinit. Nam coniunctum *siue connexum* aut incipit à vero & desinit in verum: (vt, Si dies est, lux est) aut incipit à falso, & definit in falsum: (vt, Si volat terra, alata est terra) aut incipit à vero, & desinit in falsum: (vt, Si est terra, volat terra) aut incipit à falso, & desinit in verū, vt Si volat terra, est terra. Ex his autem vnicum vitiosum esse dicunt, id videlicet quod à vero incipit & in falsum desinit, reliqua autem vera. Antecedens verò vocant, quod in connexo incipiente à vero & desinente in verum, praecedit. Detectiuum est autem desinentis, quia in hoc connexo, Si ista lac habet, cōcepit, haec verba, Concepit ista, esse videantur declaratiua illorum, Ista lac habet. Haec quidem isti. Nos autem primùm dicimus incertum esse an sit dicibile. Quoniam enim ex Dogmaticis Epicurei quidem dicibile esse negant, Stoici autem contrà, quum dicunt Stoici esse aliquid dicibile, aut sola enuntiatione, aut simul demonstratione vtuntur. Si sola enuntiatione *vtentur*, opponēt ipsis Epicurei enuntiationem quae dicit Nihil esse dicibile. Sin demonstrationem assument, quia

quia ex axiomatibus dicibilibus constat demonstratio, ex dicibilibus constans non poterit assumi ad probãdum esse aliquid dicibile. qui enim non concedit esse quicquam dicibile, quomodo esse dicibiliũ congeriem concedet? Ergo ex controuerso confirmare vult controuersum, quisquis ex existentia congeriei dicibilium conatur astruere aliquid esse dicibile. Si ergo neque simpliciter, neque cum demonstratione ostendi potest esse aliquid dicibile, incertũ est an sit aliquid dicibile: itidem & an sit axioma. dicibile enim est axioma. Sed fortasse etiamsi per suppositionẽ aliquid esse dicibile concedatur, axioma inexistens esse comperitur, quod constat ex dicibilibus inter se non coexistentibus. Exempli gratia, in his Si dies est, lux est: quum dico, Dies est, nondum est, Lux est. & quum dico, Lux est, nondũ est, Dies est. Si igitur ea quæ ex aliquibus composita sunt, existere non possunt nisi partes eius aliæ cum aliis coexistãt, at verò partes ex quibus axioma compositum est, non coexistunt aliæ cum aliis, non existet axioma. Vt autem hæc quoque omittamus, bonum connexum incomprehẽsibile reperietur. nam Philo dicit minimè vitiosum esse connexum quod non incipit à vero, & desinit in falsum: vt, Die existente & me disputante: hoc, Si dies est, ego disputo. At Diodorus ait, Quod neque poterat neque potest incipiens à vero desinere in falsum. Secundum quem, illud quidem connexum quod diximus, falsum esse videtur, quia, Die quidem existente, me autem tacere incipiẽte, à vero incipiens in falsum desinit. At illud, verum est, Si non sint indiuidua rerum elementa, sunt indiuidua rerum elementa. semper enim à falso incipiens, (quod est, Non esse indiuidua rerum elementa) in verum desinet, illius iudicio, quod est indiuidua esse rerum elementa. At qui synartesin inducunt, minimè vitiosum connexum esse aiunt, quum id quod oppositũ est ei quod in illo desinit, ei quod in illo præcedit aduersatur. Secundũ quos ea quæ iam dicta sunt connexa, erunt vitiosa, illud autem verum, Si dies est, dies est. At qui ex emphasi iudicant, verum esse connexum dicunt, in quo id quod desinit, includitur potentia in præcedente: secundũ quos, hoc, Si dies est, dies est: & omne conduplicatum axioma connexum fortasse falsum erit. nam aliquid in seipso comprehendi impossibile est. Hæc igitur controuersia indiiudicabilis videri possit. neq; enim sine demonstratione proferentes aliquam prædictarum enuntiationum, fide digni erimus nec cum demonstratione. Nam demonstratio tum demum esse videtur minimè vitiosa, quum eius conclusio sequitur eius per sumptio-

sumptiones consertionẽ, vt desinens id quod præcedit: hoc modo, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est igitur. Si dies est, lux est: & dies est, & lux est. Quum autẽ quæritur quomodo diiudicabimus consequentiã desinentis ad præcedẽs, diallelus modus esse competitur. nã vt diiudicatio connexi demonstretur, conclusio sumptiones demonstrationis sequitur, sicut antea diximus. vt vicissim hoc credatur, oportet connexũ & consequentiã diiudicatam esse. quod absurdũ est. Incomprehẽsibile est igitur verũ connexum. Sed & præcedentis nulla iniri ratio potest. nam præcedens (vt aiunt) est quod præit in eo connexo quod incipit à vero & desinit in verũ. Quòd si declaratiuum est desinẽtis signum, aut manifestum est desinens, aut occultũ. si manifestum, non egebit declarante, sed vnà comprehendetur cũ eo: nec est eius significatũ, adeoq; nec illud huius signum. quòd si occultũ, quia de occultis cõtrouersia est indiiudicabilis, quænã ex eis sint vera, quę falsa, & an vllo modo sit aliquid eorum verũ, incertũ erit an sit verum quod dicit connexum. Cum quo & hoc colligitur etiã incertum esse an sit antecedens id quod in eo præit. Sed (vt hæc quoque omittamus) non potest declaratiuum esse desinentis, si quidem ad signum, est significatũ, & propterea vnà cum eo comprehenditur. Eorũ enim quæ sunt ad aliquid, alterum cũ altero comprehenditur. & quemadmodum dextrum ante sinistrum comprehendi non potest, tanquam dextrum sinistri: nec è cõuerso: & itidem in aliis quæ sunt ad aliquid: sic neq; signum ante significatũ comprehendi potest. Quòd si non comprehenditur signum ante id quod significatur, ne declaratiuum quidem eius esse potest quod cũ ipso & non post ipsum comprehenditur. Itaq; ex iis quæ vulgò dicuntur ab illis qui inter se contendunt, signũ est huiusmodi quod sub intellectũ cadere non possit. nã ipsum dicunt esse ad aliquid, & declaratiuum significati, ad quod ipsum esse aiunt, vnde consequitur, si quidem est ad aliquid & ad significatum, necesse esse vt vnà cum significato percipiatur: vt sinistrum vnà cũ dextro, & quod deorsum vnà cum eo quod sursum est: & vt alia quæ sunt ad aliquid. At si declaratiuum est significati, necesse est vt ante ipsum comprehẽdatur, vt antè cognitum nos ad notionem ducat rei quæ ex ipso cognoscitur. Atqui impossibile est intellectu percipere rem quæ non possit ante ipsum cognosci, quam necesse non sit prius comprehendi. Impossibile est igitur intellectu percipere quicquam quod & sit ad aliquid, & eius sit declaratiuũ ad quod intelligitur. At signum dicunt esse ad aliquid, & declaratiuum significati. Ex quibus

cõsequitur fieri nulla ratione posse vt in intellectu aliquam signi informationem habeamus. Quibus hoc addi debet, Cõtrouersia fuit ætate superiori, quum alij dicerent esse aliquod signum indicatoriũ, alij vllum esse negarent. Qui igitur dicit esse aliquod signum indicatorium, aut simpliciter & sine demõstratione dicet, nuda enuntiatione vtens: aut cum demõstratione. Si sola enuntiatione vtetur, fide carebit: sin demonstrare volet, id de quo quæritur arripiet. Quandoquidẽ enim demonstratio genere signum esse dicitur, quũ dubitetur sit aliquod signũ nécne, dubium erit etiam sit demonstratio nécne. Sicuti (vt hoc supponamus) si quæritur an sit animal, quæritur & de hoc, an sit homo. animal enim est homo. Absurdũ est autem, id quod quæritur, per id quod pariter quæritur, aut per seipsum demonstrare. Ergo ne demõstrationem quidẽ poterit quisquam affirmare esse signum. Quòd si nec simpliciter, nec cum demonstratione potest de signo affirmatiuè pronuntiari, impossibile est de eo comprehẽsinam pronuntiationẽ facere. Quòd si nõ comprehenditur exactè signum, ne significatiuũ quidem esse dicetur vllius, quũ neque de eo constet. Propterea nec signum quidem erit. Secundum hanc ratiocinationẽ ergo, & inexistens erit signum, & huiusmodi quod intellectu assequi *seu imaginari* nequeamus. Illud tamen insuper dicendum est, Aut apparentia solùm sunt signa, aut incerta: aut ex signis alia apparẽtia, incerta alia. at nihil est horum verum. non est igitur signũ. Nam incerta nõ esse omnia signa, hinc ostẽditur. Incertũ non ex seipso apparet (vt Dogmatici aiunt) sed per aliud sub sensus cadit. ergo & signum si incertum sit, alio signo egebit, quod & ipsum incertum sit: (si quidẽ, secundum propositam hypothesin, nõ est vllum signum apparens) & illud alio, & vsque in infinitũ. At impossibile infinita signa accipere. Impossibile est igitur signum comprehendi, quum sit incertum. propterea etiam inexistens erit, quum non possit significare aliquid, atq; signũ esse, eo quòd non comprehendatur. Quòd si omnia signa apparentia sunt, quoniam & signum est ad aliquid, & ad significatum: eorũ autem quæ sunt ad aliquid, alterum cum altero vnà comprehenditur: ea quæ significata esse dicuntur, si comprehẽdantur cũ apparentibus, apparẽtia erunt. Quemadmodum enim quum vnà sub sensus nostros cadũt dextrum & sinistrum, non magis dextrũ quàm sinistrum, aut sinistrum quàm dextrũ dicitur apparere: ita si vnà comprehendãtur signũ & res quæ per ipsum significatur, non magis signũ quàm id quod per ipsum significatur, apparere dicẽdum est. Quòd si apparẽs

sit

ſit ſignificatum, ne ſignificatum quidem erit, quum non egeat alio à quo ſignificetur & à quo declaretur. Vnde, quemadmodum ſublato dextro, ne ſiniſtrum quidem exiſtit, ita ſublato ſignificato ne ſignum quidem exiſtere poteſt. Itaque inexiſtens eſſe ſignum comperitur, ſi quis ſigna dicat tantùm eſſe apparētia. Supereſt igitur vt ex ſignis alia apparentia, alia incerta eſſe dicantur. Sed hoc quoque modo in iiſdem dubitationibus hærebimus. Nam apparentium ſignorum ea quæ dicuntur eſſe ſignificata, apparenria erunt, vt diximus: &, ſi non egeant vllo à quo ſignificentur, ne ſignificata quidem eſſe poterunr. Vnde ne illa quidē, ſigna etunt, vtpote nihil ſignificantia. Signa autem incerta opus habentia declarari, ſi quidem ab incertis ſignificari dicantur, quum oratio in infinitum exeat, incomprehenſibilia comperiuntur, & propterea inexiſtentia, vr antea diximus. at ſi ab apparentibus, ipſa quoque apparentia erunt, vtpote quæ cum apparentibus ipſorum ſignis comprehendantur: ideoq́; inexiſtentia. fieri enim non poteſt vt res vlla incerta ſit natura, & appareat. At ſigna de quibus loquimur, quum ſuppoſita ſint eſſe incerta, apparentia eſſe comperimus, retorqnendo orationem. Si ergo nec omnia ſigna apparentia ſunr, nec omnia incerta: nec ſignorum quædā ſunt apparētia, quędā incerta, & præter hæc nihil eſt, vt ipſi quoque aiunt, inexiſtentia etunt ea quæ ſigna vocantur. Hęc igitur pauca de multis nunc dixiſſe ſat erit ad docendum non eſſe ſignum indicatiuum. Deinceps aut rationes exponemus quibus doceri poſſit aliquod eſſe ſignū, vt ęquipollentiam contrariarum rationum oſtendamus. Aut igitur ſignificant aliquid voces quæ contra ſignum afferuntur, aut nihil ſignificāt. & ſi quidem inſignificabiles ſunr, quomodo labefactare poſsint exiſtentiam ſigni? Sin autem ſignificant quid ſit ſignum, aut demonſtratiuæ ſunt rationes quæ aduerſus ſignum afferuntur, aut non demonſtratiuæ. ſi non ſunt demonſtratiuæ, nō demonſtrant non eſſe ſignū: ſin demōſtratiuæ, quoniam demonſtratio genere eſt ſignū, declararatiua concluſionis, erir ſignum. Vnde & huiuſmodi oratio proponitur, Si aliquod eſt ſignum, eſt ſignum: &, Si non eſt ſignum, eſt ſignū. Nam hoc, Non eſſe ſignum, per demonſtrationem (quæ quidem eſt ſignum) oſtenditur. Porrò autem eſt ſignum, aut non eſt ſignum. Eſt ergo ſignnm. Hanc autem orationem conſequitur talis oratio, Si nō eſt aliquod ſignum, nō eſt ſignum: &, Si eſt ſignum quod dicunt Dogmatici ſignum eſſe, non eſt ſignum. nam ſignum de quo agitur, ſecundum imaginationem eius, & ad aliquid eſſe dictum, & declara-

tiuum significari, inexistens comperitur, vt ostendimus. Porrò aut est signum, aut non est signum: non est ergo signum. De vocibus autẽ quæ de signo proferuntur, respondeant ipsimet Dogmatici, significent aliquid néne. nam si nihil significant, non confirmatur esse signum: sin autem significant, eas sequetur significatum. Hoc autem erat esse aliquod signum, ex quo consequitur esse signum, vt docuimus, orationem retorquendo. Iam quum & ad ostendendum esse signum, & ad ostendendum non esse, rationes æquè probabiles afferantur, non magis esse signum, quàm non esse, dicendum est.

De demonstratione. CAP. 12.

MANIFESTUM est igitur ex his ne demonstrationem quidem rem esse de qua constet. nam si de signo assensum retinemus, & ipsa quoque demonstratio signum aliquod est: etiam de demonstratione assensum retinere necesse fuerit. competiemus enim orationes quæ de signo propositæ sunt, etiam aduersus demõstrationem aptari posse. Quia & ad aliquid esse videtur, & declaratiua cõclusionis: ex quibus sequebantur ea ferè omnia quæ aduersus signum diximus. Si tamen & seorsim de demõstratione verba facere oporteat, paucis eius tractationem expediã: si prius breuiter explicare conatus fuero quid dicant esse demonstrationem. Est ergo (vt aiunt) demonstratio oratio per confessas & indubitatas sumptiones per collectionem, conclusionem declarans incertam. Sed ex his apertius erit quod dicunt, Oratio est quæ constat ex sumptionibus & conclusione. Huius autẽ sumptiones esse dicuntur axiomata, quæ ex consensu ad astruendam conclusionem accipiuntur. ἐπιφορὰ autem vel συμπέρασμα *.i. illatio seu conclusio*, est axioma quod ex sumptionibus astruitur: vt in his, Si dies est, lux est: atqui dies est, ergo lux est: istud quidem, nempe, Ergo lux est, pro conclusione est: reliqua autem, sumptiones. Orationum autẽ aliæ sunt *συνακτικαὶ .i. colligendi vim habẽtes*: aliæ *ἀσύνακτοι .i. quæ collectiuã vim non habent*. Colligendi vim habent, quando connexum quod incipit à sumptionibus orationis consertè positis, & desinit in conclusionem eius, verum est. Exempli gratia, oratio supradicta colligendi vim habet, quia hanc sumptionum eius factam consertionem, Dies est, &, si dies est, lux est, consequitur, Lux est, in hoc connexo, Si dies est, lux est. Colligere autẽ non possunt quæ non ita se habent. Porrò ex synacticis aliæ sunt veræ, aliæ nõ veræ. Veræ quidem, quum nõ solum connexum ex sumptionũ consertione & conclusione (vt diximus) verum est, sed etiam conclusio & id quod ex sumptionibus eius

confer-

consertum est, verum est, quod præcedit in connexo. Verum autem consertum est quod omnia habet vera: vt hoc, Dies est, &, si dies est, lux est. Non veræ autem *sunt orationes synacticæ.i.collectoriæ*, quæ hanc formam nõ habent. Talis enim oratio, Si nox est, tenebræ sunt: atqui nox est: ergo tenebræ sunt: est quidem synactica (quia cõnexum hoc verum est, Nox est, &, si nox est, dies est) non tamen vera. nam præcedens consertum est falsum, hoc videlicet, Nox est, &, si nox est, tenebræ sunt: quum in seipso falsum hoc habeat, Nox est. falsa enim est verborum consertio quæ in seipsa habet falsum. Vnde & veram orationem esse dicunt eã quæ ex veris sumptionibus veram colligit conclusionem. Rursum autem verarum orationum aliæ sunt demõstratoriæ, aliæ non demonstratoriæ: & demonstratotiæ quidem, quæ per certa colligunt aliquid incertum: non demonstratotiæ autem, quæ non sunt tales. Vt hęc quidem oratio, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est ergo: non est demõstratiua. nàm lucem esse (quæ est eius conclusio) certum est. Talis autem, Si sudores fluunt per superficiẽ, pori intellectu percipi possunt: atqui sudores fluunt per superficiem: ergo pori intellectu percipi queunt: demonstratiua est: quippe quæ conclusionem habeat incertam, hanc, Pori ergo intellectu percipi possunt. Ex iis autem quæ aliquod incertum colligunt, aliæ ephodeuticè tantùm ducunt nos per sumptiones ad conclusionem: aliæ ephodeuticè simul & declaratiuè. Ephodeuticè, quæ ex fide & memoria pendere videntur, qualis est hæc, Si quis tibi dixit fore vt iste ditesceret, iste ditescet. Hic autem deus (ostẽdo autem per suppositionem, Iouem) dixit fore vt iste ditesceret. ditescet ergo iste. Assentimur enim conclusioni, nõ tam propter sumptionum necessitatem, quàm quòd credamus Dei pronuntiationi. Aliæ non solum ephodeuticè, sed etiam declaratiuè ducunt nos ad conclusionẽ, vt hæc, Si fluunt sudores per superficiẽ, poros imaginari possumus: atqui prius, ergo & posterius. Nã fluere sudores, est declaratiuũ huius, videlicet poros esse: quòd præoccupata sit in animo illa opinio, per solidum corpus humidum non posse ferri. Ergo demonstratio, & oratio esse debet, & synactica, & vera, & incertam habens conclusionem, sed quæ declaretur à potentia sumptionum. atque ideo dicitur demonstratio esse oratio quæ per collectionem, cõclusionem declarat incertam. Et hæc sunt quibus demonstrationis notionem explicare solent.

An sit demonstratio. CAP. 13.

DEMONSTRATIONEM autem esse inexistentem, colligi ex iis

quæ dicunt, poteſt, ſi quis vnumquodq; eorum quæ in notione comprehenduntur euertat. Verbi gratia, Oratio ex axiomatibus conſtat: res autem compoſitæ non poſſunt exiſtere niſi ea ex quibus conſtãt, ſimul alia cum aliis coexiſtant (vt perſpicuum eſt ex cubili, & ſimilibus) at verò partes orationis aliæ aliis non coexiſtunt. dum enim dicimus priorem ſumptionem, nondum exiſtit neque altera ſumptio, neque concluſio: dum autem poſteriorem, prior non amplius exiſtit, concluſio verò nondum exiſtit. Dum autem concluſionem pronuntiamus, eius ſumptiones non amplius exiſtunt. non enim partes orationis coexiſtunt aliæ aliis. Vnde ne oratio quidem exiſtere videbitur. Ad hæc autem, ſynactica oratio incomprehenſibilis eſt. nam ſi hæc iudicatur à connexi conſequentia, at quæ ſecundum connexum eſt conſequentia, indiiudicabilis et controuerſa eſt, & eſt fortaſſe incomprehenſibilis: (vt docuimus quum de ſigno ageremus) etiam ſynactica oratio incomprehenſibilis erit. Quinetiã ipſi Dialectici dicunt orationem aſynacton fieri aut propter incohærentiã, aut propter omiſſionem, aut eo quòd in mala forma propoſita ſit, aut propter ſuperfluitatem. Propter incohærentiã, quum lemmata non habent cohærentiam inter ſe & concluſionem. vt hæc, Si dies eſt, lux eſt: atqui frumenta in foro venduntur: ergo Dion ambulat. Propter ſuperfluitatem autem, quum inuenitur ſumptio ſuperuacanea ad orationis collectionem. vt, Si dies eſt, lux eſt: atqui etiam dies eſt: quinetiam Dion ambulat: lux eſt igitur. Eo autem quòd in mala forma propoſita ſit, quum forma orationis non eſt ſynactica, vt, quum hæc vocent ſyllogiſmos, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, ergo lux eſt: Si dies eſt, lux autem non eſt, nõ ergo dies eſt. oratio aſynactos eſt hæc, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, lux ergo eſt. Quia enim promittit connexum, intra id quod in ipſo eſt præcedens, id etiam eſſe quod deſinit, meritò, quũ aſſumitur præcedens, aſſumitur etiam deſinens: & quum deſinẽs tollitur, tollitur etiam præcedens. nam ſi eſſet præcedens, eſſet etiã deſinens. At quum deſinens aſſumitur, non neceſſariò ponitur etiã præcedens. Non enim promittebat connexũ, præcedens ſequi deſinens, ſed deſinens ſequi præcedens duntaxat. Propterea oratio ea quæ ex connexo & præcedenti colligit deſinens, ſyllogiſtica eſſe dicitur, itẽ quæ ex connexo & oppoſito deſinẽtis, oppoſitum præcedenti colligit: at ea quæ ex cõnexo & deſinẽte colligit præcedens, dicitur aſynactos. *i. colligendi vim non habens, vel, mendosè ſeu vitiosè colligens*: vt ea quã antè diximus: quia etiamſi veræ ſint eius ſumptiones, falſum colligit:

ligit:siquando dicitur noctu, quum lux est lucernæ. Nam hoc, Si dies est, lux est, connexum verum est: & hæc assumptio est vera, Atqui lux est. sed falsa est conclusio hęc, Dies est ergo. Propter omissionẽ autem est vitiosa oratio, in qua omittitur aliquid eorũ quæ ad colligendam conclusionem prosunt. vt, quum vera sit (vt putant) hæc oratio, Aut bonæ sunt diuitiæ, aut malæ, aut indifferẽtes: at neque malę sunt, neque indifferentes: ergo bonæ sunt: vitiosa est quæ sequitur oratio, propter omissionem, Aut bonæ sunt diuitiæ, aut malæ: at malæ non sunt, ergo sunt bonæ. Itaq; si ostendero nullam posse secundum eos differentiã collocari inter synacticas orationes, & inter eas quæ sunt asynacti, ostensum à me fuerit incomprehensibilem esse orationem synacticam, adeò vt superuacanea sit illa immensa quæ ab iis in Dialectica affertur verbositas. Sic autem ostendo. Oratio propter incohærentiã *siue diremptionem* asynactos dicebatur cognosci ex eo quòd eius sumptiones bonam inter seipsas & inter conclusionem non haberent consecutionem. Quoniam igitur diiudicationem connexi oportet hanc consecutionem anteire: connexum autem est indiiudicabile (vt ex argumentatione mea patuit) indiiudicabilis etiam erit oratio propter incohærentiam asynactos. Nam qui dicit aliquã orationem esse asynacton propter incohærentiam, si enuntiationem solam proferat, opponetur illi contraria enuntiatio: sin demonstret per orationem, illi dicetur debere orationẽ hanc prius esse synacticam, & tum demum ostendere cohærentes esse sumptiones orationis quę incohærens esse dicitur. At nos an sit demonstratiua non cognoscemus, quippe qui non habeamus connexi diiudicationem vno omniũ consensu approbatam, qua iudicemus an conclusio sequatur consertionem quæ est per sumptiones orationis. Quocirca etiam secundũ hoc à synactica oratione discernere eam quæ propter incohærẽtiam vitiosa sit, nõ poterimus. Eadem autem obiiciemus ei qui vitiosam esse orationem dixerit propterea quòd in mala forma proposita fuerit. Nam qui astruit malam esse aliquam formam, non habebit confessam & indubitatã orationem synacticã ex qua possit inferre quod dicit. Ex his autem possint etiam illi refutari qui orationẽ fieri asynacton propter omissionem conantur ostendere. Nam si ea cui nihil deest, indiiudicabilis est, ea quoque in qua est facta omissio, fuerit indiiudicabilis. Præterea qui oratione vult ostendere alicui orationi quidpiam deesse, nisi habeat connexi iudicationẽ confessam, ex qua cõsecutionem orationis quam dicit indicet, nequaquã poterit certo iudi-

iudicio & rectè dicere eam defectum aliquem habere. Iam verò & ea oratio quæ vitiosa esse dicitur propter superfluitatem, à demõstratiuis diiudicari & discerni nequit. nam quantum ad superfluitatem, etiam ex quæ apud Stoicos celebrantur indemonstrabiles, comperientur esse asynacti. quæ si tollãtur, vniuersa Dialectica euertitur. (hæ enim sunt quas dicunt demonstratione quidem non egere ad suã constitutionem, sed per eas demonstrari alias orationes esse synacticas) Inesse autem illis superfluitatem manifestum erit vbi illas indemonstrabiles exposuerimus, ac tum demum quod dicimus collegerimus. Multas quidem indemõstrabiles somniant, sed has quinque potissimum exponunt, ad quas reliquæ omnes referri videntur. Primam, ex connexo & præcedente colligẽtem quod desinit. vt, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est ergo. Secundam, quæ ex connexo & contrario desinentis, contrarium præcedentis colligit. vt, Si dies est, lux est: non est autem lux, non igitur est dies. Tertiam, quæ ex negatiuæ consertione & vnius eorum quæ ex consertione sunt, contrariũ reliqui colligit. vt, Non dies est & nox est: dies autem est, non igitur nox est. Quartam, quæ ex disiuncto & vno coniunctorum contrariũ reliqui colligit. vt, Aut dies est, aut nox est: dies autem est, non igitur nox est. Quintam, quæ ex disiuncto & contrario vnius coniunctorũ reliquum colligit. vt, Aut dies est, aut nox est: nox autem nõ est, dies est igitur. Hæ sunt orationes quæ celebrãtur indemonstrabiles: quæ omnes mihi videntur esse asynacti propter superfluitatem. Nam (vt à prima incipiamus) aut confessum & indubitatũ est, hoc Lux est, consequi illud Dies est: quod præcedit in isto cõnexo, Si dies est, lux est: aut incertum est. Et si quidem est incertum, non concedemus connexum, tanquã indubitatum: sin est certum hoc posito, Dies est, necessariò esse illud, Lux est: certè postquam diximus Dies est, colligitur etiam illud, Lux est. adeò vt hęc oratio sufficiat, Dies est, lux ergo est: & supetuacaneum sit illud connexum, Si dies est, lux est. Eandẽ viam tenemus & in secunda indemonstrabili. Aut enim fieri potest vt quum non sit desinens, sit præcedens: aut fieri nõ potest. sed si quidem fieri potest, non erit verum connexum: at si fieri non potest, simulatque positum est Nõ, quod finit, ponitur etiam Non quod præcedit. adeò vt superuacaneum sit rursus connexum, quum oratio talis proponitur, Non est lux, nõ est igitur dies. Eadem ratio est & in tertia indemonstrabili. Aut enim certũ est fieri non posse vt ea quæ sunt in symploce, coexistant alia cum aliis: aut incertum. & si quidem incertum,

certum, non concedemus negationem symploces: sin est certum, simul atq; alterum positum est, tollitur alterum, & vacat negatio symploces, quum nos huiusmodi orationem proponimus, Dies est, non igitur nox est. Eadem dicimus & in quarta & quinta indemonstrabili. aut enim certò compertum est in disiuncto alterum quidē esse verum, alterum autem falsum, cum pugna perfecta, (quod promittit disiunctum) aut incertum. Et si quidem est incertutu, non concedemus disiūctum: si autem certum, posito vno illorum, manifestum est non esse alterum: & sublato vno, manifestum est alterum esse: adeò vt tali propositione vti sufficiat, Dies est: non igitur nox est. Non est dies, nox est ergo: & superuacaneum sit disiunctum. His similia dici possunt & de categoricis syllogismis, quibus maximè vtuntur Peripatetici: vt in hac oratione, Iustum est honestum: honestum est bonum: ergo iustum est bonum. Aut pro confesso habetur & certò patet, honestum esse bonum: aut in dubio versatur, nec certò compertū est. Sed si quidem incertum est, non concedetur ex proposita oratione, & propterea non colliget syllogismus. at si certum est, quicquid sit honestum, hoc necessariò esse bonum, simul atque dictum est hoc vel illud esse honestum, simul colligitur etiam bonū esse. adeò vt sufficiat ita proponere, Iustum est honestum: iustum igitur est bonum: & superuacanea sit altera sumptio in qua honestum esse dicebatur bonum. Similiter & in tali oratione, Socrates, homo: omnis homo, animal: Socrates ergo animal: si certum non est ex seipso, quodcunque fuerit homo, id esse animal, non est confessa vniuersalis propositio, neque dabimus illam quum argumentatio inferetur. At si, protinus vt aliquid fuerit homo, sequitur id esse animal, & propterea vera est indubitatè hęc propositio, Omnis homo est animal: simul atque dictū est Socratem esse hominem, simul colligitur ipsum esse animal: adeò vt hanc argumentationem inferre sit satis, Socrates homo, Socrates ergo animal: & superuacanea sit propositio ista, Omnis homo animal. Similibus autem methodis in aliis primis categoricis orationibus vti possumus, ne nūc diutius immoremur. Verùm enimuero quū vitiosæ sint propter superfluitatem hæ orationes in quibus syllogismorum fundamētum Dialectici ponunt, quantum ad hanc superfluitatem euertitur tota Dialectica: quum eas orationes quæ vitiosæ sunt propter superfluitatem, ideoque asynacti, à syllogismis qui synactici dicuntur, diiudicare nequeamus. Quòd si non placet quibusdam orationes constare vnico lemmate *.i. vnica sumptione*, nō sunt illi fide

digniores quàm Antipater, qui ne huiuſmodi quidem orationes reiicit. His igitur de cauſis indiiudicabilis eſt oratio ea quæ à Dialecticis ſynactica nűcupatur. Sed & vera oratio inueniri nequit, & ob ea quæ diximus, & quoniam neceſſariò debet in verum deſinere. nam concluſio quæ vera eſſe dicitur, aut apparens eſt, aut incerta. Et apparens quidem minimè *eſſe poßit*: nihil enim opus haberet ſumptionibus à quibus declararetur, ſi per ſeipſam ſub ſenſus noſtros caderet, nec ipſamet certè minus quàm eius ſumptiones, appareret. Sin eſt incerta: quoniam de incertis indiiudicabilis extitit hactenus controuerſia, (vt antea docuimus) vnde & incomprehenſibilia ſunt: incomprehenſibilis etiam erit cőcluſio eius orationis quæ vera eſſe dicitur. Quòd ſi hæc ſit incomprehenſibilis, nequaquam dignoſcemus verúmne ſit quod colligitur, an falſum. Ignorabimus igitur vera ſit oratio nécne, inuenirique illa nulla ratione poterit. Vt autem hæc quoque omittamus, oratio quæ per certa colligat incertum, inueniri non poteſt. Si enim concluſio ſequitur conſertionem quæ eſt per ipſius *orationis* ſumptiones, at quod ſequitur & quod deſinit, ad aliquid ſunt, & ad præcedens: quæ autem ſunt ad aliquid, comprehenduntur alia cum aliis (vt oſtendimus) ſi quidem incerta ſit cőcluſio, incertæ erunt etiã ſumptiones: ſin certæ fuerint ſumptiones, certa erit etiam concluſio, vtpote quæ comprehendatur cum illis, quæ quidem ſunt certæ, adeò vt non amplius ex manifeſtis incertű colligatur. Quæ quum ita ſint, ne ipſam quidem concluſionem ſumptiones patefaciunt: quæ aut incerta eſt, minimeq́; comprehenditur: aut certò eſt comperta, nec patefieri neceſſe habet. Ergo ſi demőſtratio dicitur eſſe oratio per collectioné (id eſt ſynacticè) ex aliquibus quæ omnes fatentur vera, concluſionem patefaciens incertam: nos auté docuimus nullã eſſe orationem neque ſynacticam, neque veram, neque per aliqua certa incertum colligentem, nec quæ patefaciat concluſioné, ſubſiſtere non poſſe demőſtrationem perſpicuum eſt. Sed & iſtis *rationibus illos* aggredientes, inexiſtentem eſſe, aut etiam ſub intellectum non cadere comperiemus demonſtrationem. Nam qui dicit eſſe demonſtrationem, aut illam generalem ponit, aut ſpecialem aliquam. Sed nec generalis nec ſpecialis demonſtratio poni queat, (vt docebimus) præter has autem aliud quicquam intellectu percipere nő poſſumus: nemo igitur vt exiſtentem ponere demonſtrationem poteſt. Ac generalis quidem demonſtratio conſiſtere non poteſt ob hæc *quæ ſequuntur*. Aut enim habet ſumptiones aliquas & aliquã concluſionem, aut

non

non habet. & si quidem non habet, ne demonstratio quidem est. sin sumptiones aliquas habet & conclusionem aliquam, quoniam omne quod demonstratur, itidem & quod demonstrat particulare est, specialis erit demonstratio. Non est igitur vlla generalis demonstratio. Sed neque specialis vlla est. Aut enim dicent demonstrationem esse coagmentationem ex sumptionibus & conclusione, aut coagmentationem ex sumptionibus solùm. Atqui neutrum horũ est demonstratio: (vt ostendam) non est igitur specialis demonstratio. Coagmentatio itaque ex sumptionibus & conclusione, non est demonstratio. primùm quidem, quia partem aliquam habens incertam, (videlicet conclusionem) incerta erit. quod absurdũ est. Si enim incerta est hęc demonstratio, ipsa indigebit alio eam demõstrante potius quàm erit aliorum demonstratoria. Deinde quia dicunt ad aliquid esse demonstrationem & ad conclusionem: quæ autem sunt ad aliquid, ad alia intellectu percipiuntur, vt ipsi dicunt: oportet vt id quod demõstratur, à demonstratione diuersum sit. Si igitur cõclusio sit id quod demonstratur, non comprehendetur intellectu demonstratio cum conclusione. aut enim aliquid adiumenti adfert conclusio ad demõstrationẽ sui, aut nihil: sed si quid adiuuat, suiipsius erit declaratiua: si nihil adiuuat, sed superuacanea est, ne pars quidem demonstrationis erit: quoniam & illam demõstrationem, propter superfluitatem dicemus esse vitiosam. Sed neque coagmentatio sola ex solis sumptionibus, demonstratio fuerit. nam quis concedat, hoc quod ita dicitur, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux ergo est: aut orationem esse, aut sententiam vllo modo efficere? Ergo neq; coagmentatio ex solis sumptionibus, demonstratio est. vnde fit vt ne specialis quidem demõstratio subsistere possit. Quòd si neque specialis demõstratio subsistere potest, neque generalis, vltra hæc autem non possumus demonstrationem intellectu percipere, subsistere non potest demõstratio. Verùm ex his quoque insubsistentia demonstrationis doceri potest: Si enim est demonstratio, aut apparens *ipsa aliud itidem* apparẽs patefacit, aut incerta incertum, aut incerta apparens, aut apparens incertum. at demonstratio nulla intellectu percipi potest quæ ad vllum horum patefaciendum valeat. Est ergo huiusmodi quæ sub intelligentiam non cadat. Nam si apparens ipsa id quod apparens est patefacit, quod patefacit vnà apparens erit & incertum. apparens quidem, quoniã tale esse suppositum est: incertum autem, quia patefactione eget, & nõ ex seipso sub sensum nobis apertè cadit: sin incerta incertum *patefacere*

 dica-

dicatur, ipſa egebit alio à quo patefiat, & ad aliorum patefactionem non valebit. quod à demonſtrationis notione prorſus alienum eſt. Propterea neque incerta manifeſti poteſt eſſe demonſtratio, neque manifeſta incerti. quia enim eſt ad aliquid, quæ autẽ ad aliquid ſunt, alia cum aliis comprehenduntur, ſi comprehendatur vnà cum manifeſta demonſtratione id quod dicitur demonſtrari, erit idipſum manifeſtum: adeò vt retorqueatur oratio, & nõ comperiatur ipſa incerta manifeſti eſſe demonſtratiua. Si ergo neque apparens apparentis eſt demõſtratio, neque incerta incerti, nec incerta manifeſti, nec manifeſta incerti: præter hæc autem nihil eſſe dicunt: nihil eſſe demonſtrationem dicendum eſt. His & illud addendum eſt. Controuerſiæ ſunt de demonſtratione. alij enim ne eſſe quidem ipſam dicunt, (vt ij qui nihil omnino eſſe dicunt) alij eſſe, vt bona pars Dogmaticorũ. Nos autẽ nihilo magis eſſe ipſam quàm nõ eſſe dicimus. Præterea demonſtratio contineat dogma neceſſe eſt: at omne dogma controuerſum eſt: itaque de omni demonſtratione eſſe controuerſiam neceſſe eſt. Si enim (verbi gratia) quando pro confeſſa & indubitata habetur demonſtratio qua demonſtratur eſſe vacuum, vnà etiam vacuũ eſſe pro confeſſo habetur: nempe etiam qui dubitant an ſit vacuum, etiam de illius demõſtratione dubitabunt. eademque eſt in aliis dogmatibus, quorum ſunt demõſtrationes, ratio. Omnis igitur demonſtratio in dubium reuocatur & controuerſa eſt. Quoniam itaque incerta eſt demõſtratio propter controuerſiã quæ de ea eſt: (quæ enim controuerſa ſunt, quatenus in controuerſia poſita ſunt, ſunt incerta) non eſt ex ſeipſa euidens, ſed ex demonſtratione nobis debet aſtrui. at verò demonſtratio qua aſtruitur demonſtratio, indubitata & euidens non erit. (nunc enim quærimus an vllo modo ſit demonſtratio) at ſi controuerſa ſit & incerta, alia demonſtratione egebit, & hæc rurſus alia, atque ita in infinitum vſque. at impoſſibile eſt infinita oſtendere. Impoſſibile eſt igitur oſtendere eſſe demõſtrationem. Sed ne per ſignum quidẽ patefieri poteſt. quum enim quæratur an ſit ſignũ, & ſignum egeat demõſtratione, ad ſui exiſtentiam *aſtruendam*, comperitur eſſe modus diallelus, quum demonſtratio ſigno egeat, ſignũ autẽ demõſtratione: quod abſurdũ eſt. Propterea ne diiudicari quidem poteſt controuerſia quæ de ſigno eſt, quia eget quidem diiudicatorio ipſa diiudicano: quum autem ambigatur an ſit diiudicatoriũ, (vt oſtẽdimus) & propterea diiudicatorium indigeat demonſtratione quæ oſtendat eſſe diiudicatorium: rurſus diallelus modus dubitationis

tionis comperitur. Si igitur neque per demonstrationem, neque per signum, neque per criteriũ *.i. diiudicatorium*, doceri potest esse demõstrationem, sed neque ex seipsa patet (vt ostendimus) incomprehensibile erit an sit demonstratio, & propterea inexistens etiam erit demonstratio. Intelligentia enim percepta est vnà cum hoc vt demonstret: demonstrare autem non possit non comprehensa: ideo nec demonstratio erit. Hæc quidem, vt in hypotyposi, etiam aduersus demonstrationẽ dixisse satis fuerit. At Dogmatici cõtraria his astruentes, dicunt, Aut demonstratiuæ sunt orationes aduersus demõstrationem propositæ, aut non demonstratiuæ: & si quidẽ non demonstratiuæ, non possunt ostendere non esse demonstrationem: sin demonstratiuæ: illi met ipsi subsistentiam demonstrationis (si retorqueantur in illos sua verba) inducunt. Vnde & talem proponunt orationem, Si est demonstratio, est demonstratio: si non est demonstratio, est demonstratio. Atqui aut est demonstratio, aut non est demõstratio. Est igitur demonstratio. Proponũt autem ex eadem vi & hanc orationẽ, Quod consequitur opposita, non solùm verum est, sed etiam necessarium: atqui opposita sunt hæc inter se, Est demõstratio, non est demonstratio: ex quorum vtroque sequitur esse demonstrationem. est igitur demonstratio. Sed enim his contradici potest. Verbi gratia, si ita dicamus, Quandoquidem non existimamus orationem aliquam esse demonstratiuam, ne eas quidem orationes quę sunt aduersus demonstrationem, necessariò dicimus esse demonstratiuas, sed videri nobis verisimiles. Verisimiles autem necesse non habent vt sint demonstratiuæ. Quòd si demonstratiuæ quoq; sint (quod non affirmamus) necessariò etiam veræ. Veræ autem orationes sunt per vera verum colligẽtes: itaque vera est earum conclusio. Atqui ea erat huiusmodi, Non est ergo demonstratio. Itaque retorquendo in illos sua verba, non est demonstratio. Præterea fieri potest vt quemadmodũ purgatiua medicamenta seipsa expellũt vnà cum materiis in corpore consistentibus, sic etiam orationes istæ vnà cum illis quæ dicũtur esse demonstratiuę, seipsas excludant. Hoc enim non est absurdum. Nam & hæc vox, Nihil est verum, non solùm reliqua omnia tollit, sed seipsam quoque vnà cum aliis euertit. Et hæc oratio, Si est demonstratio, est demonstratio: si non est demõstratio, est demonstratio. Atqui aut est, aut non est: est ergo: potest etiã multis modis ostendi asynactos. sed in præsentia hoc epicheremate contenti erimus. Si vitiosum non est hoc connexum, Si est demonstratio, est demõstratio: oportet

oppositũ desinentis in eo, nempe hoc, Non est demonstratio, aduersari illi, Est demonstratio. illud enim est connexi præcedens. Atqui impossibile est secundum ipsos connexum vitio carere ex aduersantibus propositionibus constans. Nam connexũ promittit si fit quod in ipso præcedit, esse etiã desinens: at in repugnãtibus, contrà, vtrumlibet ipsorum fuerit, fieri non potest vt alterum sit. Ergo si verum est hoc connexum, Si est demonstratio, est demõstratio, non potest verum esse illud, Si non est demonstratio, est demonstratio. Veruntamen vt rursus concedamus, per suppositionem, verum esse hoc connexum, Si non est demonstratio, est demonstratio: potest coexistere hoc, Si est demonstratio, cum illo, Non est demonstratio. quòd si potest ipsi coexistere, cum eo nõ pugnat. Itaque in hoc connexo, Si est demonstratio, est demonstratio, non pugnat oppositum desinentis in ipso, cum eo quod in ipso præcedit. Igitur non erit verum. Rursus hoc connexum, quum illud per concessionem tanquam verum ponatur, non pugnet autem hoc, Non est demõstratio, illi, Est demonstratio: ne disiunctum quidem bonum erit, hoc videlicet, Aut est demonstratio, aut non est demonstratio. Nam bonum disiunctum promittit vnum eorum quæ in ipso sunt, esse verum. Reliquum autẽ aut reliqua, falsum, aut falsa, non sine pugna. Aut si bonum est disiunctũ, rursum vitiosum comperitur esse illud, Si non est demonstratio, est demonstratio, connexum ex pugnantibus constãs. Quamobrem inter se dissentiunt mutuoq; se euertunt supradictæ orationis sumptiones. Non est ergo vera illa oratio. Sed ne illud quidẽ ostendere possunt, aliquid consequi opposita, quum non habeant diiudicatorium consecutionis, vt ratiocinati sumus. Verùm enimuerò hæc ex abundanti dicimus. Nam si verisimilia sunt ea quæ pro demonstratione dicuntur (nam talia sint per nos licet) verisimilia itidem argumenta, quæ aduersus demonstrationem afferũtur: etiam de demonstratione nos assensum retinere necesse est, adeò vt non potius esse demonstrationem quàm non esse dicamus.

De syllogismis. CAP. 14.

QVAMOBREM de syllogismis sermone illorum passim celebratis videri possit superuacuum disserere, partim quòd vnà cum demonstrationis existentia euertantur ipsi: (perspicuum est enim, illa non existente, ne demonstratiuæ quidem orationi locum superesse) partim etiam quòd ad eorum refutationem ea quæ à nobis iam dicta sunt valere possint, quum de superfluitate disputãtes, viam quandam

& me-

& methodum tradebamus per quam omnes demonſtratiuas orationes Stoicorum & Peripateticorum eſſe aſynactas oſtendi poteſt. Peculiarem tamen de iis diſputationem, tanquam auctarium iis addere fortaſſe nihil nocuerit, præſertim quum ſibi in illis maximè placeant. Quum autem multa afferri poſſint ad docendum eos ſubſiſtere non poſſe: tamen pro eo quod nobis inſtituta hypotypoſis requirit, hac methodo aduerſus eos vti ſufficiet. Dicam autem nunc quoque de indemonſtrabilibus. his enim ſublatis etiam reliquæ omnes orationes corruunt, quippe quæ per illas demõſtrentur eſſe ſynacticæ. Hęc ergo propoſitio, Omnis homo eſt animal, ex particularibus illatiuè confirmatur. nam ex eo quòd Socrates, qui homo eſt, animal etiã ſit, Plato itidem & Dion, & vnuſquiſque particularium, videtur eſſe poſſibile confirmare, omnem hominem eſſe animal. nam ſi vel vnum particulare contrariũ aliis comperiatur, non eſt vera vniuerſalis propoſitio. Exempli gratia, Quoniam maxima pars animalium inferiorẽ maxillam mouet, ſolus autem crocodilus ſuperiorem: vera hæc propoſitio non fuerit, Omnia animantia inferiorem maxillam mouent. Quum igitur dicunt, Omnis homo eſt animal, Socrates eſt homo, Socrates igitur animal: ex hac vniuerſali propoſitione, Omnis homo eſt animal, peculiarem hanc propoſitionem colligere volẽtes, Socrates igitur animal: quæ quidem cõfirmatiua eſt vniuerſalis propoſitionis, ſecundum modum epagogicum *(id eſt, illatiuum)* vt docuimus, in diallelam incidunt orationem, vniuerſalem quidem propoſitionem per vnamquanque particularium, particularem autem ex vniuerſali ſyllogiſticè inferre volentes. Itidem autem & in hac oratione, Socrates homo, nullus autẽ homo quadrupes, Socrates igitur non eſt quadrupes: hanc quidem propoſitionem, Nullus homo quadrupes, ex particularibus epagogicè volentes confirmare, vnamquanque autẽ particularium ex illa Nullus homo quadrupes, ſyllogiſticè colligere volentes, in hæſitationẽ quæ eſt per diallelum modum, incidunt. Simili autem cum examine percurrere oportet etiã reliquas orationes quæ apud Peripateticos vocantur indemonſtrabiles: ſed & eas etiam quę ſunt huiuſmodi, Si dies eſt, lux eſt. Nam & hoc, Si dies eſt, lux eſt, aiũt eſſe ſynacticum *(id eſt, collectiuum)* illius, Lux eſt: rurſumque hoc, Lux eſt, cum altero, Dies eſt, confirmatiuum illius eſſe, Si dies eſt, lux eſt. Non enim hoc ſupradictum cõnexum exiſtimatum fuiſſet eſſe verũ, niſi prius perſpectum fuiſſet coexiſtere ſemper Lux eſt, cũ illo, Dies eſt. Si igitur oportet antè comprehendiſſe, quum dies eſt, neceſſariò eſſe

esse etiam lucem, ad componendum hoc connexum, Si dies est, lux est: hinc infertur, in his, quum dies est, lucem esse: quum istud quidem connexum, Si dies est, lux est (quãtum ad præsentem attinet indemõstrabilem orationem) coexistentiam colligat huius, Diem esse, & illius, Lucem esse: vicissim autem existentiam eorũ quæ dicta sunt confirmet ipsum connexum: hic quoq; diallelum modum, per quem hærere coguntur, orationis subsistentiam euertete. Idem dicẽdum est & de hac oratione, Si dies est, lux est: atqui lux non est, nõ igitur dies est. Nam ex eo quòd absque luce dies non possit spectari, verum esse hoc cõnexum existimabitur, Si dies est, lux est. nam si (vt hoc supponamus) dies conspiceretur aliquando, lux non item: falsum diceretur esse illud connexum. Quantum autem attinet ad eam quam diximus indemonsttabilem *orationem*, Non esse diem, quando lux nõ est, colligitur per hoc, Si dies est, lux est. adeò vt eorum vtrunque ad sui confirmationem opus alteto habeat iam cum confirmatione sumpto, vt per ipsum fidem impetret, per diallelum modum. Itidem etiã ex eo quòd aliqua sint quorum alterum cum altero coexistere nõ possit, vt dies & nox: & hæc negatiua consertionis, Non dies est, & nox est: & hoc disiunctum, Aut dies est, aut nox est, pro veris habebuntur. Atqui ipsa non coexistere, cõfirmati putant & per negatorium symploces, & per disiunctum, dicentes, Non dies est & nox est: atqui nox est: nõ ergo dies est. Item, Aut dies est, aut nox est: atqui nox est: non ergo dies est. Vel sic, Non autem est nox, dies ergo est. Vnde nos rursum ratiocinamur, si ad cõfirmationem disiuncti & negationis quæ est in symploce, necesse est vt prius comprehenderimus, axiomata quæ in iis continentur, esse talia vt coexistere non possint: esse autẽ incoexistentia, per disiunctum & per negatiuam symploces colligere videntur, ad modum diallelum nos redigi: quum neque prædictis tropicis, *id est, modalibus*, fidem habere possimus, nisi incoexistentiam axiomatum quæ in iis continentur, comprehenderimus: nec verò de hac eorum incoexistentia affirmare ante syllogismorũ synerotesin, quæ per modales fit, affirmare possimus. Itaque non habentes vnde fidei initium sumamus, quòd hæc ita sint reciproca, dicemus ne tertiam quidem, aut quartam, neque quintam indemõstabiliuñ (quantum quidem ex his) subsistentiam habere. Hactenus & de syllogismis dixisse sufficiet in præsentia.

De epagoge, id est, inductione. CAP. 15.

EPAGOGES etiam *.i. inductionis*, modum facilè reiici posse existimo.

ſtimo. Quoniam enim volunt per eam probare vniuerſale ex particularibus, aut omnia percurrẽtes particularia, hoc facient, aut aliqua. Sed ſi quidem aliqua *percurrent*, nõ erit firma inductio, quũ fieri poſſit vt aliqua ex prætermiſſis particularibus in inductione, cõtraria reperiantur vniuerſali. Sin omnia *percurrere inſtituerint*, aggredientur impoſſibilia, quũ infinita ſint particularia, nulliſque terminis circunſcripta. Itaque ſic contingit vt vtroque modo nutet & vacillet inductio.

De definitionibus. CAP. 16.

IAM verò quum ob ſuum circa definitiones artificium valde ſe efferant Dogmatici, (quod rationali parti eius quæ philoſophia dicitur annumerant) agedum etiam de definitionibus pauca quædam in præſentia dicamus. Quum ergo Dogmatici definitiones ad multa conferre exiſtimẽt, vereor vt duobus generaliſſimis capitibus omnẽ illum quem dicunt eorum neceſſarium vſum contineri comperias. Nam aut ad comprehenſionem, aut ad docendi methodum in omnibus neceſſarias eſſe definitiones oſtendunt. Si igitur docuerimus ad neutrum horum vtiles eſſe, euertemus, meo quidem iudicio, omnem vanum circa has Dogmaticorum laborem. Agè ergo, ſi is quidem qui ignorat id quod definitur, non poteſt id quod ipſi eſt incognitum definire: at is qui cognoſcit, ac poſtea definit, non comprehendit ex definitione id quod definitur, ſed ad id iam comprehenſum appoſuit definitionem, ad comprehenſionem rerum definitio non eſt neceſſaria. Etenim quoniam ſi omnia definiri velimus, omnino nihil definiemus, eo quòd in infinitum prolaberemur: ſin dicamus aliqua etiã abſque definitionibus comprehendi, oſtendimus nequaquam neceſſarias ad comprehenſionem eſſe definitiones: quemadmodum quæ non erant definita, comprehenſa fuerunt, quũ nos etiam reliqua omnia abſq; definitionibus poſſimus comprehendere, aut omnino nihil definiemus (propter progreſſionem in infinitum) aut nõ neceſſarias definitiones eſſe oſtendemus: atque ideo ne ad docendũ quidem neceſſarias eas eſſe comperiemus. Nam vt qui primus rem cognouit, eam cognouit abſque definitione, eodem modo & is qui ipſam docetur, poteſt ſine definitione doceri. Pręterea ex iis quę definiuntur, diiudicant definitiones, aiuntque vitioſas eſſe definitiones quæ aliquid complectuntur eorũ quæ non inſunt definitis aut omnibus, aut aliquibus: adeò vt ſiquis dicat hominẽ eſſe animal rationale, immortale: aut animal rationale, mortale, grammaticum: tum quòd nullus ſit homo immortalis, tum verò quòd ſint aliqui homines non grammatici,

matici,

matici, mendosam esse inquiant definitionem. Fortasse igitur indiiudicabiles sunt definitiones, propter infinitatẽ particularium ex quibus diiudicari debent. Deinde non possint facere vt comprehendantur & doceantur illa ex quibus ipsæ diiudicantur, vtpote iam præcognita: si quidem & comprehensa fuerint. Ecquis verò ridiculũ esse neget, dicere definitiones aut ad comprehendendum, aut ad docendum, aut ad manifestandum conducere, quum nos tanta obscuritate inuoluant? Exempli gratia (libet enim paulisper iocari) Si quis ab aliquo sciscitari velit an occurrerit ei homo insidens equo, & canem secum ducens, interroget hoc modo, O animal rationale, mortale, intellectus & scientię capax, occurrítne tibi animal risibile, latis vnguibus, scientiæ politicæ capax, habens conglobationes firmatas super animali mortali, hinniendi facultatem habẽte: quod secum ducit animal quadrupes latratiuum? qui non sit hic risu excipiendus, qui hominem de re tam nota cogat obmutescere propter definitiones? Itaque inutilem esse definitionem, quod ad hæc quidem attinet, dicere necesse est: siue dicatur esse oratio quæ per breuem admonitionem nos ad notionem adducat subiectarum vocibus rerum, (quorum certè nihil apparuit ex iis quæ antè diximus) siue oratio indicãs τὸ τί ἦν εἶναι, siue quodcunque alicui libuerit. Nam volentes ostendere quid sit definitio, in controuersiam incidunt, ex qua se nunquam expedire possint: quam propter huius tractatus institutum nunc omitto: quum alioqui illa definitiones euertere videatur. Nec verò de definitionibus plura mihi nunc dicenda arbitror.

De diuisione. CAP. 17.

QVIA verò aliqui ex Dogmaticis dialecticam esse dicunt scientiam syllogisticam, inductiuam, definitiuam: nos autem post disputationem de organo iudicandi, & de signo, & de demonstratione, de syllogismis quoque, deque inductione ac de definitionibus disseruimus: etiam disputationem de definitione paucis expedire, minimè ab instituto nostro alienum fore censemus. Dicunt itaque diuisionem fieri quadrifariam: aut enim nomen in significata diuidi, aut totum in partes, aut genus in species, aut speciem in particularia. Atqui nullius horum esse scientiam diuisiuam, non difficile puto, singula examinando, ostendere.

De nominis in significata diuisione. CAP. 18.

IAM ergo scientias inter ea numerant quæ sunt natura, non autẽ quæ positione. Et meritò. nam scientia, stabilis quędam & immobilis

res

res esse debet: at quæ sunt positione, facilè mutationi obnoxia fuerint: quippe quæ diuersitatibus positionum, quæ in nostra potestate sunt, varientur. Quū igitur nomina positione significent & nō natura, (alioqui enim omnes intelligerent omnia quæ à vocibus significantur, Græci pariter & Barbari: præterquam quod in nostra potestate est, ea quæ significantur, declarare semper & significare quibuscunq; velimus aliis nominibus) quomodo possibile sit scientiam diuisiuam nominis in significata *constituere*? aut quomodo dialectica (vt quidam censent) scientia significantium & significatorum possit esse?

De toto & parte. CAP. 19.

DE toto autem & parte disputabimus quidem etiam in iis quæ physica nuncupantur, in præsentia verò de diuisione quæ vocatur totius in partes suas, hæc dicenda sunt. Quum aliquis decadem .*i. denarium numerum*, in vnum & duo & tria & quatuor diuidi ait, non diuiditur in hæc decas. Nam simul atque eius prima pars sublata est, (vt per concessionē hoc nunc demus) verbi gratia, vnitas: nō amplius subiectus est denariūs numerus, sed nouem, & omnino aliud quiddā quàm denarius. Aliorum ergo ablatio & diuisio non iam fit à decade (id est numero denario) sed ab aliquibus aliis, quę, prout fit vnaquæq; ablatio, variantur. Iam ergo videamus quî possibile sit totum diuidere in eas quæ dicuntur esse eius partes. Nam si diuiditur totum in partes, solent partes contineri in toto ante diuisionem: at non continentur. Verbi gratia, (vt in decade rursus orationem nostram figamus) decadis partem dicunt omnino esse nouem. (diuiditur igitur in vnum & nouem) sed & octo similiter: (diuiditur enim in octo & duo) & septē similiter, & sex, & quinque, & quatuor, & tria, & duo, & vnum. Si igitur hęc omnia in decade continentur, & composita cum ea, quinquagintaquinque fiunt, nimirū in decem continētur quinquagintaquinque. quod absurdum est. Ergo ne continentur quidem in decade ea quæ dicuntur esse eius partes, nec decas in eas diuidi potest, vt totum in partes, quæ nullo modo in ipsa conspiciuntur. Eadem autem obiicientur & in magnitudinibus, si quis, verbi gratia, magnitudinem decem cubitorum diuidere velit. Fortasse igitur ne totum quidem in partes diuidere possibile fuerit.

De generibus & speciebus. CAP. 20.

SVPEREST ergo de generibus & speciebus tractatio, quam quidem fusius alibi persequemur: nunc verò, vt qui breuitati studeamus, hæc dicere contenti erimus. Si quidem noemata esse genera dicunt

& species, epicheremata quæ aduersus hegemonicum & phantasiam attulimus, ipsos euertunt. Sin propriam subsistētiam illis relinquunt, quid ad hoc respondebunt? Si genera sunt, aut tot sunt quot species: aut fieri potest vt communis omnibus quæ eius species esse dicūtur, sit species, videlicet genus. Si ergo tot sunt genera quot ipsorū species, nō iam fuerit commune genus quod in ipsas diuidetur: at si vnicum esse dicatur in omnibus suis speciebus genus, vnaquæque illius species aut eius totius particeps est, aut partis eius: sed totius quidē, nequaquam. impossibile est enim vt, quum vnum quoddam existat, in alio & alio eodem tempore contineatur, ita vt totum perspiciatur in vnoquoque eorum in quibus esse dicitur. Sin partem tantùm accipit, primùm quidem non eō sequetur speciem genus totum, vt existimant: nec homo erit animal, sed pars animalis. verbi gratiā, substantia quidem, sed neque animata, neque sensitiua. Deinde verò omnes species aut dicentur participes esse eiusdē partis generis sui, aut alius atque alius. Sed eiusdē impossibile est, propter supradicta: at si alius atque alius, nec similes inter se erunt species secundum genus (quod illi non admittēt) & infinitum erit genus vnumquodque, in infinitas scissum non solùm species, sed in infinita etiam particularia: in quibus & ipsis cum speciebus suis spectatur. Dion enim non tantùm homo, verumetiam animal esse dicitur. At si hæc absurda sunt, ne parte quidem tenus species genus suum participant, quod vnum est. Quòd si vnaquæque species neque totius particeps est generis, neque partis eius, quomodo dici possit vnum esse genus in omnibus suis speciebus, ita vt etiam in eas diuidatur? Hoc certè nemo dicere queat, nisi fortè fingat quasdam εἰδωλοποιΐας, quæ etiam eorū indiiudicabilibus controuersiis, per scepticorum aggressiones progrediendo, euertentur. His autem & illud addēdum est: Species aut tales sunt, aut tales: harum genera aut sunt & talia, & talia: aut sunt talia quidem, talia verò non: aut neque talia, neque talia. Verbi gratia, Quoniam ex his vel illis (quæcunq; sint ea) alia, corpora sunt, alia incorporea: & alia quidem vera, alia autem falsa: & quędam alba fortasse, quædam nigra: & quædam maxima, & quædem minima: & alia itidem: ipsum Aliquid (verbi gratia) quod dicunt quidam esse generalissimum, aut omnia erit, aut alterutra, aut nihil. Sed si nihil quidē prorsus sit Aliquid, nec genus, iam finita fuerit quæstio. sin dicatur esse omnia, præterquam quòd impossibile erit quod dicetur, oportebit vt sit omnia & specierum & particularium in quibus est. Vt enim quia animal (vt aiunt) substan-

substantia est animata, sensitiua, vnaquæq; specierum eius & substantia esse dicitur, & animata, & sensitiua: eodē modo si genus sit & corpus & incorporeum, & falsum & verum, & (vt ita fingamus contingere) nigrum & album, & minimum & maximū, & alia omnia: vnaquæque specierum & vnumquodque particulare erit omnia: quod non conspicitur. Falsum igitur etiam hoc. At si alterutra tantùm sit, quod erit genus horum, non erit genus reliquorum. vt, Si corpus aliquid, incorporeorum: &, Si rationale animal, irrationalium. adeò vt neque incorporeum sit aliquod animal, neque irrationale. & in aliis itidem. quod absurdum est. Genus itaque nec est & tale & tale, nec tale quidem, tale autem non: quinetiam nec tale, nec tale potest esse genus. Quòd si ita est, ne vllo quidem modo est genus. Iam verò si quis dicat genus esse omnia potentia, respondebimus, id quod sit aliquid potentia, debere & actu aliquid esse. Exempli gratia, non potest aliquis Grammaticus esse absque actu. Genus ergo si potentia est omnia, interrogamus eos quid sit actu: & ita manent eædem dubitationes. nam *genus* contraria omnia actu esse non potest. Sed neq; alia quidem actu quoque, alia verò potentia solùm. vt, corpus quidē actu, potentia autem incorporeum. Potentia enim est, quod potest actu subsistere. at quod est corpus actu, non potest incorporeum esse actu. Itaque, verbi graria, Si corpus est actu, non est incorporeum potentia: & è conuerso. Itaque dicere nō possumus genus alia esse actu, alia tantùm potentia. Quòd si nihil omnino est actu, neque subsistit, nihil ergo est genus, quod à se diuidi in species dicunt. Sed & hoc consyderare est operæpretium. quemadmodum enim quia idem est Alexander & Paris, fieri non potest vt, Alexander ambulat, sit verū, at verò Paris ambulat, sit falsum: ita si idem est hominē esse & Theonem esse vel Dionem, hæc appellatio homo si ad constituendū axioma afferatur, aut verum aut falsum in vtrisque faciet axioma. Atqui hoc ita esse non comperitur. nam quum Dion sedet, Theon autē ambulat, istud *axioma* Homo sedet, de hoc quidem dictum, verum est: de illo autem, falsum. Non est igitur communis vtrisque appellatio hęc homo, & vna eademque ambobus: sed certè alia, vtrique peculiaris.

De communibus accidentibus. CAP. 21.

SIMILIA autē & de communibus accidentibus dicuntur. nam si vnum & idem accidit Dioni & Theoni, nimirum videre, si (per suppositionem) intereat quidem Dion, superstes autem sit Theon, & videat: aut visum Dionis qui interiit, interitus expertem esse dicent,

(quod à ratione abhorret) aut eundẽ visum interiisse & non interiisse. quod est absurdum. Non igitur Theonis visus idem est cum visu Dionis. Ergo est diuersus, vtrique peculiaris. Nam si eadem accidit Dioni & Theoni respiratio, fieri non possit vt intra Theonem respiratio sit adhuc, intra Dionem esse desierit. Atqui fieri potest, si hic obierit, ille sit superstes. Non ergo eadem est. Sed enim de his hæc breuiter dicta nunc sufficient.

De sophismatibus. CAP. 22.

NEC verò absurdũ fuerit in disputatione de sophismatibus paulisper immorari, quoniam & ad hæc soluẽda necessariam esse dicunt dialecticam ij qui illam celebrant. Nam si (inquiunt) per hanc veræ & falsæ orationes dignoscuntur, sunt autem etiam sophismata falsæ orationes: horum etiam esse possit diiudicatiua quæ veritatem apparenti verisimilitudine corrumpunt. Vnde dialectici, tãquam auxiliantes labanti vitæ communi, magno studio ad tradendum sophismatum notionem & differentias & solutiones incumbunt: dicẽtes sophisma esse orationem verisimilem & fraudulentam, adeò vt recipiat conclusionem aut falsam, aut similem falsæ, aut incertam, aut alio quouis modo nõ recipiendam. Falsam quidem, vt in hoc sophismate habes, Nemo categorema bibẽdum exhibet: est autem categorema, absinthium bibere: nemo igitur categorema propinat. Falsæ autem similem, vt in hoc, Quod neque fieri poterat, nec fieri potest, hoc non est absurdum. at neque fieri poterat neque potest vt medicus, quatenus est medicus, occidat. Incertam verò, vt in hoc, Non & interrogaui aliquid primùm, & stellæ pares non sunt numero. Interrogaui autem te primùm vtrum stellæ essent numero pares. Aut alia quauis de causa non recipiendã, vt quæ vocãtur orationes solœcissantes. vt, Quod vides est: vides autẽ phreniticum: est igitur phreniticũ. *Itidem*, Quod vides est: vides autem inflammatum locum: est igitur inflammatus locus. Postea verò & solutiones eorum videre, id est ostendere, conantur, dicentes in primo quidem sophismate, aliud per sumptiones esse concessum, & aliud esse illatũ. Concessum est enim non bibi categorema: & esse categorema, absinthium bibere, nõ ipsum absinthium. Itaque quum esset inferendum, Nemo ergo bibit hoc ipsum, Absinthium bibere: (quod est verum) illatum est, Nullus ergo absinthiũ bibit: quod est falsum, nec colligitur ex cõcessis sumptionibus. In secũdo autẽ *dicunt ipsum* videri quidem ad falsum abducere, (adeò vt qui non bene animaduertunt, dubitẽt an illi assentiri debeant) colligere

ligere tamen verum: hoc videlicet, Non ergo absurdũ est illud, Medicus, quatenus est Medicus, interficit. Nulla enim propositio absurda est: propositio autem est hoc, Medicus, quatenus est Medicus, interficit. Ergo ne hoc quidem est absurdum. At verò in incertũ abductio, ex genere est eorum quæ variant, vt aiunt. nam si nulla interrogatio præcesserit (per suppositionem) negatorium connexi verum redditur, quum ipsum connexum sit falsum, eo quòd insertum sit ipsi falsum, hoc videlicet, Interrogaui te aliquid: vbi autem interrogatio de negatiuo connexi facta fuerit, quum assumptio vera reddatur, quæ est, Interrogaui autem te primùm, (eo quòd de negatorio cõnexi ante assumptionem interrogatio fuerit) negatorij symploces .i. connexi, propositio, falsa redditur, eo quod in symploce falsam erat; vero reddito: adeò vt nunquam possit colligi conclusio, nisi negatorium symploces vnà sit cum assumptione. Vltimas autem esse dicunt nõnulli solœcissantes orationes quæ absurdè inferant præter cõsuetudinem. Talia quidem dicũt aliqui dialectici de sophismatibus: (nam alij alia dicunt) ea autem simpliciũ aures titillare fortasse possunt: sunt tamen superuacanea, & vano labore excogitata. Et hoc quidẽ vel ex iis quæ iam dicta sunt, possit fortasis animaduerti. docuimus enim nec verũ nec falsum posse secundum dialecticos comprehẽdi, cùm aliis variis modis, tum verò euersis orationibus indemonstrabilibus & demonstratione, quæ sunt syllogisticæ eorum facultatis testimonia. Tamen ad hunc locum peculiariter cùm alia multa possunt afferri, tum verò hoc breuitati studentes dicendum habemus: Quotquot quidem sophismata propriè dialectica videtur posse refellere, horũ solutio inutilis est: quorum autem solutio est vtilis, hæc nequaquam dialecticus soluere posit, sed ij qui in vnaquaque arte, rerum cognitionem, versando in iis, adepti sunt. Iam enim (vt vnum aut alterum exemplũ ponamus) si propositum fuerit Medico tale sophisma, In morborũ declinationibus variam victus rationem & vini potum admittere oportet. At quum formatur quinis morbus, ante primam diatriton omnino fieri consueuit declinatio. Necesse est igitur ante primã diatriton & variam victus rationem & vinum vtplurimum assumere: dialecticus certè nihil quicquam habuerit quod ad huius argumenti solutionem, alioqui vtilem, afferat. At Medicus soluet hoc sophisma, quippe qui sciat παρακμὴν *.i. declinationem, seu remissionẽ*, dici bifariam, *videlicet* & totius morbi, & vniuscuiusque intensionis particularis, ἀπὸ τῆς ἀκμῆς *id est, à vigore, vel statu supremo, vel summo incremento*, propensionem in melius.

melius. Ac ante primam quidem diatriton contingere vtplurimum particularis intẽtionis declinationem videmus: variam autem victus rationem in hac ipsa declinatione nõ probamus, sed in totius morbi declinatione. Vnde & sumptionum orationis alteram ab altera diuulsam esse dicet, quum in priori sumptione vna declinatio sumatur, ea nimirum quæ totius morbi est: in posteriore autem altera, nimirũ particularis. Itidem verò proposita huiusmodi quæstione de aliquo qui febri correptus fuerit oborta ex vehementi constipatione, *videlicet*, Contraria contrariorum sunt remedia: frigida autem propositæ inflammationi contraria est: consẽtanea ergo est propositæ inflammationi frigida: dialecticus quidem hîc obmutescet: at Medicus, qui nouerit quæ sint affectiones primariò contiguæ, quænam etiam ipsarum symptomata: respondebit, quęstionem hanc de symptomatibus non esse: (quum nimirum vt eueniat vt affusa frigida ardor augeatur) sed de contiguis affectionibus: & constipationem quidem esse contiguam: (quę non condensationem sed modum aliquem quo laxetur *obstructio*, postulet) at consequentem ardorem non esse primariò cõtiguum: vnde nec frigidam videri esse illi accommodam. Atque ita in sophismatibus quorum solutio, quam poscunt, est vtilis, non habebit quod dicat dialecticus: sed proposita nobis hac oratione, Si nõ & pulchra cornua habes, & cornua habes, cornua habes: pulchra autẽ cornua non habes, & cornua habes: cornua igitur habes. *Item*, Si quid mouetur, aut in loco in quo est mouetur, aut in quo non est: atqui nec in quo est, manet enim: nec in quo non est, quomodo enim aliquid agat in illo in quo omnino non est? non ergo mouetur quicquam. *Item*, Aut quod est, fit, aut quod non est: at verò quod est, non fit, est enim: sed neque id quod non est: nam quod fit, aliquid patitur: quod autem non est, non patitur: nihil ergo fit. *Item*, Nix aqua est cõcreta: nigra autem est aqua: nigra ergo est nix. atque huiusmodi quasdam nugas accumulans contrahit supercilia, & dialecticam obtendit, magnoque cum fastu nititur astruere nobis per demonstrationes syllogisticas, fieri aliquid, & moueri aliquid, & niuem esse albam, & nos cornua non habere: quum alioqui satis esset actum ipsum illis opponere ad ea quæ ita asseueranter ab illis ponuntur infringenda, ex apparentibus, quæ contrarium illis testantia vim parem habent. Ideoq; quum proposita esset Philosopho oratio motum negans, tacitus ambulare cœpit. & in vita cõmuni homines terras & maria permeant, fabricantque naues & domos, & procreant liberos, de orationibus

quæ

quæ ſunt aduerſus motum & generationẽ nihil ſolliciti. Fertur etiã Erophili Medici feſtiuũ apophthegma (vixit enim hic tempore Diodori, qui in inepta dialectica orationes ſophiſticas commemorabat) cum aduerſus alia multa, tum verò aduerſus motum. Quum enim luxato aliquando humero veniſſet ad Erophilum Diodorus vt curaretur, facetè eum irriſit, dicens, Aut in quo erat loco humerus exiſtens excidit, aut in quo non erat: at neque in quo erat, nec in quo nõ erat: non ergo excidit. Adeò vt precaretur ſophiſta eum vt omiſſis iis orationibus, adhiberet ei congruum medicę arti remediũ. Sufficit enim, (vt arbitror) cum experientia vſu parta, & citra opinionem, ſecundũ communes obſeruationes & præoccupatas in animis hominum opiniones, vitam degere, de iis quæ ex dogmatica curioſitate dicuntur, & quidem nullam vitæ communi vtilitatem afferunt, aſſenſum retinentes. Si ergo quæcunque ſophiſmata ſoluta fructum afferrent, ea ſoluere non poſſit dialectica: at quæcunque ab ea poſſe ſolui concedat aliquis, horũ inutilis eſt ſolutio: inutilis eſt in ſoluendis ſophiſmatibus dialectica. Quinetiam ſi quis iis quæ dialectici dicunt inſtructus prodeat, ita paucis docere poſſit artem quæ ab illis de ſophiſmatibus traditur, eſſe ſuperuacaneam. Contulerunt ſe dialectici (vt inquiunt) ad dialecticã, nõ tantùm vt diſcerent quid ex quo colligatur, ſed hoc imprimis propoſitũ ſibi habentes, vt per demõſtratiuas orationes vera & falſa iudicare ſcirent. vnde dicunt dialecticam eſſe verorum & falſorum & neutrorum ſcientiam. Quum igitur ipſi veram eſſe orationem dicant, quę per veras ſumptiones veram concluſionẽ colligat, ſimul atque nobis obiecta fuerit oratio quæ falſam habeat concluſionem: ſciemus falſam eſſe, ideóque illi non aſſentiemur. neceſſe eſt enim ipſam etiam orationem, aut nõ eſſe ſynacticam, aut ne ſumptiones quidem habere veras. Quod ex his perſpicuum eſt: Aut falſa cõcluſio quæ eſt in oratione, cõſequitur ſymplocen quæ fit per eius ſumptiones, aut non conſequitur. Sed ſi quidem non conſequitur, ne ſynactica quidem erit oratio: (dicũt enim ſynacticam eſſe orationem, quum concluſio eius ſequitur ſymplocen quæ eſt per eius ſumptiones) ſin autem conſequitur, neceſſe eſt etiam ſymplocẽ quæ eſt per eius ſumptiones, eſſe falſam, ſecundum ipſorum artis præcepta. Aiunt enim falſum quidem cõſequi falſum, verum autem nequaquam. Quòd autem oratio quæ non ſynactica neque vera eſt, ſecundum eos ne demõſtrabilis quidem ſit, ex ſupradictis perſpicuum eſt. Si ergo propoſita oratione in qua falſa ſit concluſio, ex hoc ipſo non

esse veram nec synacticam orationem cognoscimus, ex eo quòd conclusionem habeat falsam, nõ assentiemur ei, etiamsi vnde habeat fallaciam non agnoscamus. Quemadmodum enim ne ea quidem quæ à præstigiatoribus fiunt, vera esse assentimur, sed scimus eos fallere, etiamsi non cognoscamus quomodo fallant: ita nec orationibus falsis quidem, sed quę tamen verisimiles esse videntur, fidem habemus, etiamsi non cognoscamus quomodo captiosæ sint. Aut quoniam non tantùm inest hoc sophismatibus vt ad falsum abducant, sed vt ad alias etiam absurditates, ita generalius est quęstio proponenda, Oratio quæ proponitur, aut ad aliquid inexpectatum nos adducit, aut ad aliquid tale vt ipsum expectare oportuerit: si ad secundum, non absurdum nos ei assentiri fuerit: sin ad aliquid quod sit præter expectationem, nos non absurditati assentiri temerè propter verisimilitudinem: sed illos abscedere ab oratione, quæ absurdis assentiri cogit, oportebit: si modò non nugari pueriliter, sed vera inquirere, vt pollicentur, instituerunt. Quemadmodum enim si via sit quæ ad aliquod præcipitium ducat, non protrudimus nos in illud præcipitium, eo quòd via sit aliqua quæ ducit ad ipsum, sed à via illa recedimus propter præcipitium: eodem modo si oratio sit aliqua quæ nos abducat ad aliquid quod absurdum esse constet, nõ assentiemur absurdo propter illam orationem, sed recedemus ab ea propter absurditatem. Quum igitur ita nobis obiicietur oratio, ad vnamquanque propositionem assensum retinebimus, deinde tota oratione obiecta, quæ visa fuerit inferemus. Nam si Chrysippei dogmatici in propositione soritæ, progrediente oratione dicunt esse immorandum, & assensum retinendum, ne in absurditatem incidant: nos certè, qui scepticam sectam profitemur, & quibus absurditas suspecta est, multo magis deceat cauere ne impingamus per propositiones sumptionum: ac potius in vnaquaque assensum retinere, vsque ad totius orationis propositionem. Et nos quidem, citra vllam opinionem, iis quæ in vita communi obseruauimus, prodeuntes instructi, fallaces orationes ita vitamus. At verò Dogmatici nequaquam poterunt sophisma diiudicare ab oratione quæ conuenienter videtur proponi, si quidem illi dogmaticè diiudicare cogantur an synactica sit orationis forma, & sumptiones sint veræ, an neutrum horum. Docuimus enim antea, neque posse ab illis synacticas orationes comprehendi, neque verum vlla in re diiudicari, quippe qui nec diiudicatorium, nec demonstrationem, de quibus cõstet, habeãt, vt ex eorum ipsorum verbis ostendimus.

dimus. Superuacaneæ igitur sunt, si hæc spectes, illæ de sophismatibus artificiosæ formulæ, quas tantopere celebrant dialectici.

De amphibolijs, id est, dubitationibus.

CAP. 23.

SIMILIA his etiam de distinguendis amphiboliis dicimus. Si enim ambiguitas est vocabulum duo aut plura significans, & vocabula positione significant, illas quidem ambiguitates quascunq; est distinguere operæpretium, (nimirum quæ in alia experientia consistunt) qui in vnaquaq; arte sunt exercitati, distinguent: quũ experientiã habeant ipsi vsus positiui vocabulorum quẽ rebus quæ significantur fecerunt: at dialecticus minimé. Vt in hac ambiguitate, In morborum declinationibus varia victus ratio repudianda non est. Quinetiã in vita cõmuni vel ipsos pueros distinguere ambiguitates videmus, quarum distinctio ipsis vtilis esse videtur. Si quis enim habens duos eodem nomine ministros, puero imperet ad se accersi Manen (hoc enim vtrique ministro fingamus nomen esse commune) interrogabit puer vtrum. Et si plura ac diuersa quis habens vina, dicat puero, Funde mihi vinum vt bibam, itidem rogabit puer ex quo. Ita quæ est in singulis rei vtilis experienria, distinctionem inducit. at quæcunque ambiguitates in aliqua ad vitam communem pertinenre experientia non sunt, sed in Dogmaticorum sententiis versantur, suntque fortasse inutiles ad viuendum citra opinionem: circa has dialecticus quidem animi peculiarem affectum habens, cogetur etiam in ipsis similiter assensum retinere secundum scepticas methodos, quatenus rebus incertis & incomprehensibilibus aut etiam insubsistentibus fortasse sunt annexæ. Sed de his quidem iterum disputabimus. Quòd si quis Dogmaticus horum quidpiã refutare conetur, scepticum propositum corroborat, quippe qui ex mutuo refutandi conatu, & controuersia indiiudicabili, ipse etiam assensus retentionem de iis quæ in quæstione versantur, confirmet. Atque his de ambiguitatibus dictis, hîc secundum hypotyposeωn librum absoluimus.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPOSEΩN

LIBER III.

DE LOGICA quidem parte eius quæ philosophia nominatur, vt in hypotyposi, quæ diximus sufficere possint. eadem autem scribendi methodo vtentes, eius quoque physicam partem percurremus: non omnibus quæ ab illis dicuntur, sigillatim contradicentes, sed generaliora labefactare conātes, cum quibus & reliqua circunscribuntur. Prima erit ergo de principiis disputatio. & quoniam bona pars eorum ex principiis alia esse materialia, alia effectiua fatetur, ab effectiuis ordiemur. Hæc enim & materialibus magis propria dicunt esse.

De Deo. CAP. I.

ITAQVE quum Deum efficacissimam esse causam bona pars eorum pronuntiarit, primùm de Deo inquiramus. illud præfati, nos vitā communem sequentes, nulli autem opinioni adhærentes, dicere esse Deos, & colere Deos, & prouidentiam illis attribuere: sed aduersus Dogmaticorum temeritatem hæc afferre. Earum rerum quas intellectu percipimus, substātias imaginari debemus: vt, an corpora sint, an incorporeę. Formas item. nemo enim equum intellectu percipere possit, nisi prius formam equi cognitam habuerit. Deinde quod intellectu percipitur, percipi alicubi oportet. Quum igitur ex Dogmaticis alij Deum dicant esse corpus, alij incorporeū: & alij quidē humana forma præditum, alij minimè: & alij in loco esse, alij in loco non esse: & eorum qui in loco esse aiunt, alij intra mundum, alij extra eum collocent: quomodo poterimus Deum intellectu percipere, si neque substantiā eius habeamus, de qua cōstet, neque formam, neq; locum in quo sit? Prius enim illi vno ore fateantur omnes, & assentiantur talem esse Deum, deinde nobis ipsum deformantes, tum demum nos iubeant Deum intellectu percipere. Nam quatenus indiiudicabilis est inter eos controuersia, quod pro confesso & indubitato percipere intellectu possimus, ab illis non habemus. Sed tu incorruptibile quiddam & beatum imaginans (inquiunt) illud Deum esse existima. At hoc stultum est. nam quemadmodum qui nō nouit Dionem, ne accidentia quidem ipsi, vt Dioni, potest imaginari: ita

quia Dei substantiam non nouimus, ne accidentia quidē ipsi cognoscere & imaginari poterimus. Præterea verò dicant nobis quid sit beatum, an quod agit secundum virtutem, & prouidet illis quæ sibi subiecta sunt, an quod in nulla actione versatur, & neque ipsum negotium habet, neque alteri exhibet. Nam de hoc quoq; motis inter se controuersiis quæ diiudicari nunquam potuerūt, imperuestigabile nobis beatum illud reddiderunt, ideoq; etiam Deum. Quòd si etiā intellectu percipiatur Deus, assensum retinere oportet de eo, sit nécne, si quidem pendeamus à Dogmaticis. Nam esse Deum, certum quidem non est. si enim ex seipso sub sensus nostros caderet, conuenisset inter Dogmaticos de his, quis sit, & qualis, & vbi: quum cōtrà eorum indiiudicabilis controuersia fuerit, vt nihil comperti nec certi de eo habeamus, sed demōstratione indigere existimemus. Nam qui dicit esse Deum, aut per manifestum hoc demonstrat, aut per incertū. per certum quidē nequaquam. nam si certum fuerit id quod demonstrat esse Deum: quia quod demonstratur, ad demonstrans intelligentia percipitur, propterea etiam comprehenditur vnà cum eo (sicut & ostendimus) certum fuerit etiam hoc, Deum esse: quippe quod comprehendatur vnà cum demōstrante ipsum, quod quidem demōstrans est certum. Atqui non est certum, vt docuimus: non igitur demōstratur per certum. Sed ne per incertum quidē. nam incertum per quod demonstrabitur esse Deum, opus habens demonstratione, si quidem per certum dicatur demonstrari, non iam incertum erit, sed certum, Deum esse. Non ergo incertum hoc quod ad eius demonstrationem sumitur, per certum demonstratur. Sed neque per incertum. nam in infinitum delabetur qui hoc dicet, dum semper demōstrationem incerti quod afferetur, petemus ad demonstrationem eius quod nobis antea propositum fuerit. Non ergo potest ex alio demonstrari esse Deum. Quòd si nec ex seipso est certum, neque ex alio demonstratur, incomprehensibile erit an sit Deus. His autem istud addendum est, Qui dicit esse Deum, aut prouidere eum dicit rebus quæ sunt in mundo, aut non prouidere. & si quidem prouidere dicit, aut omnibus, aut aliquibus. Sed si quidem omnibus prouideret, non esset neque malum vllum, neque vitiosus vllus, neque vlla vitiositas. Atqui vitiositate plena omnia esse clamant. Non ergo omnibus prouidere dicetur Deus. Sin aliquibus prouidet, quare his quidem prouidet, illis verò non item? Etenim aut vult & potest prouidere omnibus: aut vult quidem, sed non potest: aut potest quidem, sed nō vult: aut neq;

vult, neque potest. Sed si quidem & vellet & posset, omnibus prouideret: atqui non prouidet omnibus, (vt apparet ex supradictis) ergo nequaquã & vult & potest omnibus prouidere. Quòd si vult quidẽ, sed non potest, eius vires superabit illa causa propter quam non potest prouidere illis quibus non prouidet. Atqui absurdum est Deum imaginari talem, cuius vires vlli rei cedant. At si potest quidem omnibus prouidere, sed non vult, inuidus esse existimari possit. Quòd si neque vult neque potest, is & inuidus est, & debiles sunt eius vires: quod de Deo dicere, impiorum est. Non ergo prouidet Deus iis quę sunt in mundo. Quòd si nulli prouidet, neque extat vllum eius opus, neque vllus effectus, non poterit quisquam dicere vnde comprehendat Deum esse, quum nec ex seipso appareat, nec per vllos effectus comprehendatur. Quocirca his quoque de causis incomprehensibile est an sit Deus. Ex his autem ratiocinamur, impietatis crimen fortassis effugere non posse illos qui asseueranter Deum esse dicunt. Nã si ipsum prouidere omnibus inquiant, malorum auctorẽ Deum esse dicent: sin ipsum aliquibus aut nulli prouidere inquiant, aut inuidum Deum, aut imbecilles Dei vires dicere cogentur. Atqui hæc nõ sine manifestaria impietate proferri possunt.

De causa. CAP. 2.

VERVM ne nos maledictis prosequi aggrediantur Dogmatici, dum non inuenient quomodo nobis actu ipso contradicant: magis communi & recepto modo de actiua causa quæstionẽ mouebimus, prius ad imaginãdum quid sit causa, appellere animũ conati. Quamobrem ex iis quæ à Dogmaticis dicuntur, causæ notionem nemo intellectu percipere possit: quoniam illi præter controuersias & peregrinas notiones causæ, eius subsistentiam quoq; reddiderunt inuentu impossibilem, propter suam de eo controuersiam. Alij enim corpus, alij incorpoream esse dicunt causam. Possit autẽ videri esse causa apud eos, secundum generaliorem opinionẽ, propter quam operantem fit effectus. exempli gratia, Sol, aut Solis calor, *causa est* liquefieri ceram, vel liquefactionis ceræ. Nam de hoc inter se dissident, quum causam alij appellationũ esse causam dicant, vt liquefactionis: alij prædicatorum, vt liquefieri. Itaque (sicut dixi) secundum generaliorem & receptum apud plures eorum modum causa fuerit illud propter quod operans fit effectus. Harum autem causarum alij (& quidem eorum bona pars) existimant alias esse synacticas, alias *συναίτιας. q.d. concausales*, alias adiutrices. Et synacticas quidem esse quibus præsen-

præsentibus adest effectus, & quibus sublatis tollitur, & minutis minuitur. ita enim appositionem strangulæ causam esse dicunt suffocationis. Synætion autem, quæ easdem cum altero synætio vires ad id vt fiat effectus, affert. quo modo vnumquenque boum aratrum trahentium, causam esse dicunt tractionis aratri. Adiutricem verò, quæ paruas affert vires, & ad hoc vt facilè existat effectus: vt quum duo aliquod onus ægrè portāt, tertius aliquis adueniens vnà cum ipsis illud portando subleuat. Nonnulli verò etiā præsentia futurorū causas esse dixerunt, vt antecedētes: veluti vehementē à Sole calorē, febris. Nonnulli autē hæc admittere noluerunt: quia causa, si sit ad aliquid, atque adeò ad ipsum effectum, præcedere ipsum tanquam causa non potest. Nos autem de iis dubitationem mouentes hæc dicimus.

An sit aliquid alicuius causa. CAP. 3.

VERISIMILE est esse causam. quomodo enim incrementum esset, decrementum: generatio, corruptio: & generaliter motus, naturalium & ab animo proficiscentium effectuum vnusquisque, totius mundi gubernatio, reliqua omnia, nisi per aliquam causam? Nam si nihil horum quantum ad naturā existentiam habet, dicemus propter aliquam causam omninò videri nobis talia esse qualia non sunt. Insuper verò omnia ex omnibus temere essent, nisi esset causa. verbi gratia, Ex muribus quidē equi fortasse generarentur, elephantes autem ex formicis: & apud Thebas AEgyptiacas imbres rapidi & niues essent, at *partes* australes imbres nullos haberent: nisi causa foret aliqua propter quam in australibus quidē *partibus* frigus valde sæuiret, aridæ autem & æstuosæ essent *partes* orientales. Quinetiā vtrinque subuertitur qui nullā esse causam dicit. si enim simpliciter & sine vlla causa hoc ait se dicere, fide carebit: sin aliquam causam, volens euertere causam, ponit, reddatur causa propter quam non est causa. Propter hęc igitur verisimile est esse causam. Verisimiliter autem loqui eum quoque qui aliquid alicuius causam esse negat, manifestum erit, vbi rationes exposuerimus paucas de multis in præsentia, ad hoc docendum. Primùm igitur impossibile erit causam imaginari, priusquā effectum eius comprehenderimus, vt effectum illius. nam tum demū cognoscimus causam esse effectus, quum illum vt effectum comprehendimus. Sed ne ipsum quidē effectum causæ, vt effectum eius comprehendere possumus, nisi causam effectus comprehēdamus, vt causam eius. tunc enim etiam effectum eius esse cognoscere nobis videmur, quando causam eius vt causam eius comprehendimus. Si ergo,

go, vt causam quidẽ imaginemur, oportet prius cognouisse effectũ: vt autem effectum cognoscamus, vt dixi, oportet præcognouisse causam: diallelus dubitationis modus ostendit ambo esse huiusmodi quę imaginari nullo modo possimus, quum neq; causam vt causam, neq; effectum vt effectum imaginari queamus. Quum enim mutuò alterũ alterius confirmatione egeat, vtrum ipsorũ prius imaginari oporteat nescimus. itaque nec esse aliquid alicuius causam pronuntiare poterimus. Vt autem etiam posse causam sub imaginationem cadere aliquis concedat, incomprehensibilis propter controuersiam habeatur. Nam qui dicit esse alicuius causam, aut simpliciter & à nulla causa probabili impulsum hoc se dicere, aut propter aliquas causas se *huic opinioni* assentiri ait. Et si quidẽ simpliciter, non erit fide dignior eo qui dicit simpliciter, nihil cuiusquam esse causam: sin rationes proferet propter quas esse aliquid alicuius causam existimet, quod quæritur, per alterũ quod quæritur, ostẽdere conabitur. Nam quum hoc in quæstione versetur, an aliquid alicuius causa sit, ipse (tanquam causa sit) causam esse cur causa sit, dicet. Præterea, quoniam de existentia causæ quæstio à nobis agitatur, etiam causam illius causæ *quam attulerit ad probandum* causam esse, necesse habebit proferre: & illius rursum aliam, & vsque in infinitũ. Atqui impossibile est infinitas causas ostendere. Impossibile est igitur asseuerãter pronuntiare aliquid esse alicuius causam. Ad hæc, aut causa, quum iam est, & existit causa, facit effectum, aut quum non est causa. Sed quum non est, nequaquã: sin quum est, oportet ipsam prius existentiam habuisse, & prius fuisse causam, deinde eum inducere effectum, qui ab ipsa effici dicitur quũ iam est causa. Sed quoniam ad aliquid est causa & ad effectum, non posse eam ante illum, vt causam, existere, manifestum est. Ergo causa, ne tum quidem quum est causa, efficere potest illud cuius est causa. Quòd si neque tum quum non est causa, efficit aliquid, neque quum est: ne efficit quidem quicquam. Quare ne causa quidem erit. Nam causa non potest vt causa intellectu percipi, nisi efficiat aliquid. Vnde illud etiam dicunt nonnulli, Causam aut coexistere oportet cum effectu, aut prius aut post existere. Nunc verò, si quidem dicamus causam incipere existere post generationẽ effectus ipsius, vereor vt nimis hoc ridiculum fuerit. Sed neque ante ipsum existere potest. ad ipsum enim dicitur intellectu percipi. Quæ autem sunt ad aliquid, dicunt ipsi, quatenus ad aliquid sunt, coexistere & simul intellectu percipi alia cum aliis. Quinetiam coexistere nõ potest. si enim effectiua

eius

eius est,quod autẽ fit,ab alio iam ente fieri oportet,causam prius esse causam, ac tum demum facere effectum necesse est. Quamobrem si causa neque coexistit cum suo effectu, neque ante neque post ipsum existit, vllóne modo existentiæ particeps esse possit? Insuper verò ex his,ni fallor, imaginationem causæ rursus euerti liquet. Si enim causam,vt ad aliquid,non possumus ante effectum eius imaginari : vt autem tanquam causam effectus eius imaginemur, necesse est vt ipsam ante effectum eius imaginemur. at impossibile est imaginari quicquã ante illud ante quod nihil imaginari possumus : impossibile certè est imaginari causam. Ex hac igitur ratiocinatione rursus colligimus, verisimiles quidem esse rationes quibus docuimus dici debere causam esse : sed verisimiles tamen esse & illas quæ ostendunt non esse pronuntiandum,quicquam esse causam. Ex his autem rationibus alterutras præferre non datur,quum neque signum,neque diiudicatorium, neque demonstrationem de quibus constet habeamus, vt antea docuimus. Ergo vt de existentia causæ assensum retineamus, ac nihilo magis esse quàm non esse dicamus (quantum quidem ad ea attinet quæ à Dogmaticis dicuntur) necesse est.

De materialibus principiis. CAP. 4.

DE effectiuis ergo hæc dicta in præsentia sufficiant. breuiter autem etiam de principiis quæ materialia vocantur dicendum est. Hæc igitur esse incomprehensibilia, promptum est perspicere ex controuersia quæ de iis inter Dogmaticos extitit. Pherecydes quidem Syrius terram dixit omnium esse principium: Thales Milesius aquam: Anaximander, huius auditor, infinitum: Anaximenes & Diogenes Apolloniates,aërem:Hippasus autem Metapontinus, ignem : at Xenophanes Colophonius,terram & aquam : OEnopides Chius, ignẽ & aërem:Hippon Rheginus,ignem & aquam:Onomacritus verò in Orphicis,ignem & aquam & terram.(Nam de materia qualitatis experte quæ à nonnullis prodigioso quodam modo fingitur, quam ne ipsi quidem comprehendere se inquiunt, quid attinet verba facere?) Aristoteles autem Peripateticus,ignem, aërem, aquam,terrã, ipsum cyclophoreticum *(q.d.in orbem versatile)* corpus:Democritus autẽ & Epicurus, atomos:Anaxagoras Clazomenius, homœomerias : Diodorus qui vocatus fuit Cronus, minima & insecabilia corpora:Heraclides Ponticus & Asclepiades Bithynus,incõpositas moles : Pythagoras,numeros:Mathematici,extremitates corporũ:at Straton physicus, qualitates. Quum ergo tanta & maior etiam inter eos de materia-

terialibus principiis controuersia fuerit, aut omnibus assentiemur discrepantiis quæ positæ sunt, & cæteris quoque, aut aliquibus. Sed omnibus quidem possibile non est. non enim poterimus & Asclepiadi assentiri, qui dicit elementa frangibilia esse, & qualitate certa prædita: & Democrito, qui atoma hæc esse dicit, & qualitatis expertia: & Anaxagoræ, qui omnem sensibilem qualitatem circa homœomerias relinquit. Sin aliquam harum discrepantiarum aliis ex iudicio nostro præferemus, aut simpliciter & absque demonstratione illam præferemus, aut cum demōstratione. Sed nos absque demonstratione nō assentiemur: sin demonstrationem afferamus, veram oportet esse demonstrationem. Sed vera non concedatur esse, nisi iudicata iudicatorio vero. at iudicatorium verum esse ostenditur per demonstrationē iudicatam. Si ergo vt demonstratio quidem quæ anteponit aliquam opinionem ab aliis dissidentem, vera esse ostendatur, oportet iudicatorium eius esse demonstratum: vt autem iudicatorium demōstretur, oportet demonstrationem eius antè iudicatam esse, diallelus modus comperitur, qui progredi non sinet orationem: quum demonstratio quidem semper egeat criterio demonstrato, criterium autem demōstratione iudicata. Quòd si semper criterium criterio iudicare, & demonstrationem demonstratione demonstrare velit aliquis, ad infinitum compelletur. Si ergo neque omnibus controuersis opinionibus de elementis possumus assentiri, neque alicui harum, de illis assensum retineamus necesse est. Et possent quidem fortasse hæc sola satis superque esse ad ostendendam elementorū & materialium principiorum incomprehensibilitatem: vt tamen ampliorem refellendi Dogmaticos materiam habeamus, paulisper huic loco immorabimur. Et quoniam multæ ac propemodum infinitæ sunt de elementis opiniones, (quemadmodum docuimus) ad vnamquanque respondere sigillatim nunc supersedebimus, propter huius tractatus formā: quod tamen dicemus, ad omnes refutandas valebit. Quoniam enim quancunque alicuius sectæ controuersam de elementis opinionem protulerit, aut ad corpora deueniet, aut incorporea, satis esse existimamus docere incomprehensibilia esse corpora, incomprehensibilia item esse incorporea. Per hoc enim etiam elementa fore incomprehensibilia perspicuum erit.

An comprehensibilia sint corpora. CAP. 5.

CORPVS itaque dicunt esse quidam, quod censent aut agere aut pati. Quantum igitur ad hanc notionē, incomprehensibile est ipsum.

cauſa enim incomprehenſibilis eſt, vt docuimus. quum autem dicere nequeamus an aliquid ſit cauſa, nec an ſit aliquid quod patiatur, dicere poſſumus. Nam quod patitur, à cauſa patiatur neceſſe eſt. Quũ autem etiam cauſa incomprehenſibilis ſit, & incomprehenſibile id quod patitur, propterea incomprehẽſibile erit etiam corpus. Nonnulli autem corpus eſſe dicunt quod tres habet diaſtaſes cum antitypia. Punctum enim dicunt, cuius pars nulla: lineam autem, longitudinem latitudine carentem: ſuperficiem verò, longitudinem cum latitudine. Quum autem hæc etiam profunditatem præterea acceperit & antitypiam, corpus eſse (de quo nunc à nobis fit mentio) conſtans ex longitudine, latitudine, & profunditate, & antitypia. Sed facilis profectò & ad hos reſponſio. nam aut corpus nihil præter hæc eſse dicent, aut aliud quiddam, præter concurſum ſupradictorum. Et extra longitudinem quidem & latitudinem & profunditatem & antitypiam, nihil eſse poſſit corpus. Si autem hæc ſunt corpus, & oſtendat aliquis hæc inexiſtentia eſse, etiam corpus tollat neceſse eſt. nã tota, ſublatis omnibus ſuis partibus tolluntur. Quum autẽ variis modis hæc liceat refellere, in præſentia his contenti erimus, vt dicamus, ſi ſunt extremitates, eas aut lineas eſse, aut ſuperficies, aut corpora. Si igitur ſuperficiem aliquam aut lineam eſse dicat aliquis, etiam vnumquodque ſupradictorum aut ſeorſum ſubſiſtere poſse dicetur, aut ſolùm circa ea quæ corpora dicuntur cerni. Sed per ſe quidem exiſtentem aut lineam, aut ſuperficiem, nemo ſanæ mentis, vt opinor, ſomniauerit. Si autem circa corpora cerni tantùm dicãtur, & per ſeipſum ſubſiſtere horum vnumquodque, primùm quidem ex hoc ipſo concedetur, corpora ex illis facta nõ fuiſse. oportuiſset enim, credo, hęc prius ſubſiſtentiã per ſe habuiſse, ac tum demum quum in vnum conueniſsent, feciſse corpora. Præterea autem ne in iis quidem quę corpora vocantur ſubſiſtunt. quod quum pluribus doceri poſſit, eas quæ ex tactu afferri poſsũt dubitationes proponere ſatis erit. Si enim corpora quæ aliis apponuntur, à ſe viciſſim tanguntur, extremitatibus ſuis, nimirum ſuperficiebus, mutuò tanguntur. Ergo ſuperficies totæ per totum aliæ aliis non vnientur, ſecundum tactum. alioqui confuſio erit ipſe tactus, & diuiſio eorum tangentium erit *διασπασμός, id eſt, diuulſio.* Quod non cernitur. At ſi ſuperficies aliis partibus tangit ſuperficiem corporis quod ipſi apponitur, aliis autem vnita eſt cũ corpore cuius eſt extremitas: nequaquam certè poteſt quiſquam ne circa corpus quidem cernere longitudinem & latitudinẽ profunditatis

 exper-

expertem: vnde ne superficiem quidem. Eodem etiam modo si duæ superficies (vt hoc supponamus) vnà cum altera apponantur, per extremitates earum in quas desinunt, secundum eam quæ dicitur earum esse longitudinem, id est secundum lineas, lineæ hæ per quas superficies tangere se mutuò dicuntur, ne vnientur quidem aliæ cum aliis. (confunderentur enim) sin vnaquæque earum aliis quidem partibus quæ sunt secundum latitudinem, tangit ipsi appositam lineam, aliis autem vnita est cum superficie cuius est extremitas, non erit latitudinis expers. Vnde ne linea quidē fuerit. Quòd si neque linea est in corpore, neque superficies, ne longitudo quidē aut latitudo aut profunditas erit in corpore. Quòd si quis corpora dicat esse extremitates, paucis illi respōderi poterit. Si enim longitudo corpus est, oportebit ipsum in suas tres diastases diuidi, quarum vnaquæque corpus existens, rursum ipsa diuidetur in alias tres diastases quę erūt corpora: & illæ in alias itidem, & hoc vsque in infinitū. adeò vt infinitæ magnitudinis sit corpus, vtpote quod in infinita diuidatur. At hoc absurdum est. Ergo ne corpora quidē sunt supradictæ diastases. Quòd si neque corpora sunt, neque lineæ aut superficies, ne esse quidem existimabuntur. Incomprehensibilis verò est etiam antitypia. nam si hæc comprehēdatur, tactu cōprehendi debeat. si igitur ostēderimus incomprehensibilē esse tactum, non posse comprehendi antitypiam perspicuum fuerit. Tactum autem esse incomprehensibilem ita ratiocinãdo colligimus, Quæ se mutuò tangunt, aut partibus alia tangūtur ab aliis, aut tota à totis. Tota certè à totis nequaquam. alioqui enim vniētur, nec se inuicem tāgent. Sed ne partibus quidē partes. nā partes eorum, vt quidē ad tota, partes sunt: vt autē ad partes suas, tota. Hęc igitur tota sunt aliorū partes. Et tota quidē non tangent tota, propter ea quæ dicta sunt: sed neque partibus partes. nā horum partes ad suas partes *cōsideratæ*, tota quū sint, neque tota tangēt tota, neque partibus partes. Quòd si neque secundum totum, neque secundū partes fieri tactū comprehendimus, incomprehēsibilis erit tactus, ideóque etiã antitypia. vnde & corpus. Si enim nihil est illud præter tres illas diastases, & antitypiam, ostendimus autem vnumquodque horum esse incōprehensibile, corpus quoque erit incomprehensibile. Sic ergo, quantum ad notionem corporis, incomprehensibile est an sit corpus. Sed hoc proposito nostro addendum est. Entium alia dicunt esse sensibilia, alia imaginabilia: & hæc quidē intellectu, illa sensibus comprehendi. & sensus quidem esse ἁπλοπαθεῖς, *id est simpliciter*

pluriter passibiles: at verò intellectū à sensibilium comprehensione ad imaginabilium comprehensionem venire. Si quid igitur est corpus, aut sensibile est, aut imaginabile. Et sensibile quidem non est. nam per collectionem longitudinis, & profunditatis, & latitudinis, & antitypiæ, & coloris, & aliorum quorundam comprehēdi videtur, cum quibus ipsum contemplamur. at sensus dicuntur apud ipsos esse ἀποπαθεῖς. Quòd si imaginabile esse dicitur corpus, oportet necessariò esse aliquid in natura rerum sensibilium, à quo corporum imaginabilium erit imaginatio. At verò nihil est præter corpus & incorporeū: ex quibus incorporeum quidem ex seipso imaginabile est: at corpus non sensile, vt docuimus. Quum igitur non sit in natura rerum sensile quicquam à quo imaginatio esse possit corporis, ne imaginabile quidem erit corpus. Quòd si neque sensile sit neque imaginabile, præter hæc autē nihil est, quatenus sequemur dictas rationes, ne esse quidem corpus dicendum est. Propterea igitur nos opponentes eas rationes quæ aduersus corpus pugnant, iis quæ apparere dicunt corpus existens, de corpore retinēdum esse assensum colligimus. Porrò ex corporis incomprehensibilitate etiā incorporei concluditur incomprehensibilitas. nam priuationes, habituum priuationes intelliguntur, vt visus, cæcitas: & auditus, surditas: & in aliis eodē modo. Itaq; vt priuationem comprehendamus, oportet nos prius habitum comprehendisse cuius priuatio dicitur esse ipsa priuatio. Nam si quis intellectu visum non perceperit, dicere nequeat hunc vel illum visu carere, id est, cæcum esse. Si igitur priuatio corporis est incorporeum, nisi verò habitus comprehendantur, impossibile est priuationes eorum comprehendi: ostensum est autem corpus incomprehensibile esse: incomprehensibile certè erit etiam incorporeum. Nam aut sensu aut intellectu perceptibile est. siue autē sensu perceptibile sit, comprehendi nequit, propter differentiam animalium, & hominum, & sensuum, & circunstantiarū: & propter commistiones, & reliqua quæ à nobis, quum de decem modis epoches tractaremus, dicta sunt. Siue intellectu perceptibile, quū ex seipsa non concedatur sensuum comprehensio, cuius impulsu ad intellectu perceptibilia appellere videmur, ne ipsa quidem sensu perceptibilium comprehensio ex seipsa concedetur. propterea nec incorporei comprehensio. Et qui dicit se incorporeū comprehendere, aut sensu hoc se comprehendere ostendet, aut per logon. Et sensu profectò minimè: quia sensus quidē per impressionem & punctionem videtur sensibilia percipere. vt visus,

(siue fiat per enstasin coni, siue per imaginum apocrises & epicrises, siue radiorum aut colorum affusiones) & auditus quoque: (siue percussus aer, siue partes vocis deferantur ad aures, & auditiuum spiritū percutiant, adeò vt perceptionem vocis efficiant.) Sed & odores ad nares, & sapores ad linguam deferuntur, & quæ tactum mouent, eodem modo ad tactum. At verò incorporea talem impressionem sustinere non possunt: itaque sensu comprehendi nequeunt. Sed neq; per logon. si enim dicibile quidē est logos, & incorporeus (vt aiunt Stoici) qui dicit per logon accipi incorporea, quod in quæstione versatur, arripit. Nam quum quæramus an possit aliquid incorporeum comprehendi, ipse aliquid incorporeū accipiens simpliciter, per hoc comprehensionem incorporeorum facere vult. Atqui & ipse logos (si incorporeus est) ex numero eorum est de quibus quæritur. Quomodo igitur ostendet quisquam hoc incorporeum, videlicet logon, prius comprehendi? Nam si per aliud incorporeum, etiam comprehensionis illius demonstrationem quæremus: & hoc vsque in infinitum: quòd si per corpus, atqui etiam de comprehensione corporum quæstio est. Per quod igitur comprehendi corpus demonstrabimus, quod ad demonstrationem comprehensionis logi incorporei sumitur? Si quidem per corpus, ad infinitum compellimur: sin per incorporeum, in diallelum modum incidimus. Quum ergo ita incomprehensibilis maneat logos, siquidem incorporeus est, non possit dicere quisquam per ipsum comprehēdi incorporeum. Si autem corpus est logos, quoniam etiā de corporibus controuersia est comprehendantur nécne, propter cōtinuum eorum effluuium quod vocant, adeò vt neque demonstrationē recipiant, nec esse existimentur: (vnde & Plato vocat corpora nascentia quidem, nunquam autem existētia) quomodo controuersia de corpore diiudicari possit dubito: quum hanc nec corporeo nec incorporeo diiudicari posse videā, propter dictas paulo antè dubitationes. Ergo ne per logon quidem corpora comprehendi possunt. At si nec sub sensum cadunt, nec per logon comprehenduntur, ne vllo quidem modo comprehēdi possint. Iam verò si nec de existentia corporis, nec de incorporeis affirmari potest, de elementis etiam retinendus est assensus. Fortasse autem de iis etiam quæ sunt post elementa: siquidem horum alia sunt corporea, alia incorporea, & de vtrisque motæ fuerunt dubitationes. Cæterùm quū & de principiis effectiuis & de materialibus ob has causas retineri assensus debeat, hæret ipsa de principio dubitatio.

De

De crasi, id est, temperatione. CAP. 6.

VERUM (vt hæc etiam omittantur) quomodo fieri dicunt syncrimata ex primis elemētis, si nec θίξις existat, nec ἀφὴ, *i. tactus, seu tactionis sensus*, nec temperatio aut commistio vllo modo? Nihil enim esse tactum paulo antè docui, quum de subsistentia corporis disputabam. Iam verò ne temperationis quidem modum (quantum quidem ad ea attinet quæ ab illis dicuntur) possibilem esse, de hoc breuiter consyderationem meam proponam. multa enim dicuntur de crasi, & immensi propemodum sit laboris enarrare quæ sint apud Dogmaticos de illa discrepantiæ. Vnde iam nunc ex indiiudicabili controuersia, etiam incomprehēsibilitas ipsius problematis inferri posit. Nos autem in præsentia vnumquodque horum refellere supersedentes, propter institutum huius tractatus, hæc quæ dicemus, sufficere posse existimamus. Quæ temperantur, ex substantia & qualitatibus constare dicunt. Aut igitur substantias quidē eorum misceri dicet aliquis, qualitates autem nequaquam: aut qualitates quidē, substantias non item: aut neutrum cum altero miscerī, aut vtraque inter se vniri. Verùm si neque substantia neque qualitates commiscentur inter se, intellectu percipere crasin non poterimus. quomodo enim vnū sensum ex temperatis fieri continget, si per nullum supradictorum commiscentur inter se ea quæ temperantur? Quòd si qualitates quidem simpliciter adiacere dicantur aliæ aliis, substantiæ autē misceri, hoc etiam modo absurdum fuerit id quod dicitur. Non enim separatas qualitates quę sunt in crasibus, percipimus, sed tanquam vnam è commistis factam sentimus. Si verò qualitates quidem misceri dicat aliquis, substantias autem nequaquam, impossibilia dicet. Nam qualitatum subsistentia in substantiis est. Propterea ridiculum fuerit dicere, qualitates quidē separatas à substantiis, etiam seorsum inter se misceri, substantias autem qualitatis expertes seorsum relinqui. Superest vt dicatur, qualitates eorum quę temperātur, & substantias peruadere alias per alias, & dum commiscentur, efficere temperamentum. Quod supradictis est absurdius. impossibile est enim huiusmodi temperamētum. Verbi gratia, Si decē cotylis aquæ cotyla vna succi citutæ admisceatur, toti aquæ contemperari dicatur cicuta. Nam si vel minimam partē huius misturæ acceperit aliquis, ipsam cicutæ potentia refertam esse comperiet. Quòd si commiscetur cicuta vnicuiq; parti aquæ, & coextenditur ipsi tota toti per substātiarum & qualitatum ipsarum peruasionem inter se, vt ita crasis fiat: quæ autem coextenduntur alia cum aliis

per omnem partem, æqualem occupant locum, ideoq; æqualia ſunt inter ſe, nimirum cotyla cicutæ decem cotylis aquæ æqualis fuerit, adeò vt viginti cotylas oporteat eſſe miſturã, aut duas ſolas, per hanc ſuppoſitionem modi craſeωs: & rurſum ſi cotyla aquæ viginti cotylis (quantum ad hanc hypotheſin) iniecta fuerit, quadraginta cotylarum eſſe menſuram oportet, aut rurſum duarum tantùm: quoniam etiam cotylam decẽ cotylas poſſumus imaginari, quia tot cotylis coextenditur: & viciſſim decem cotylas, vnam, cum qua æquantur. Quin etiã poſſit aliquis ſigillatim cotylam addens, & eodẽ modo ratiocinans, colligere, illas viginti miſturæ cotylas quę cernuntur, debere eſſe viginti cotylarũ millia, & amplius, (quãtum ad propoſitum modũ craſeωs) eaſdem autem etiam duas ſolas. quo fingi nihil poſſit abſurdius. Abſurdus eſt ergo & hic qui ſupponitur modus ipſius craſeωs. Quòd ſi neq; ſubſtãtiis ſolis inter ſe commiſtis, neq; qualitatibus ſolis, neq; vtriſque, neq; altero tantùm, fieri poteſt craſis: at præter hæc nihil poteſt quiſquã intellectu percipere: modus craſeωs & generaliter commiſtionis intellectu percipi non poteſt. Itaque ſi neq; per tactum admota alia aliis ea quæ videntur elementa, neque contemperata, aut miſta, poſſunt ſyncrimata efficere, Dogmaticorum phyſiologia, etiã ex iis quæ diximus, intellectu comprehendi non poſſe comperitur.

De motu. CAP. 7.

PRÆTER illa autem quæ diximus, ex diſputatione de motibus animaduerti poterat impoſsibilem exiſtimari debere Dogmaticorũ phyſiologiam. omnino enim per aliquem motum elementorum & effectiui principij fieri ſyncrimara oportet. Si ergo doceamus nullã eſſe motus ſpeciem de qua conſtet, manifeſtum erit, etiamſi per ſuppoſitionem concedantur omnia ſupradicta, fruſtra tamen Dogmaticos quem vocant phyſicum λόγον percurriſſe.

De tranſitorio motu. CAP. 8.

DICVNT igitur ij qui abſolutius vidẽtur de motu diſputaſſe, ſex eius ſpecies eſſe: localem tranſitũ, naturalem mutationem, incrementum, decrementum, generationem, & corruptionẽ. Nos ergo vnamquanque ſupradictarum motus ſpecierum ſigillatim expẽdemus, facto à locali tranſitu principio. Eſt igitur hæc, ſecundũ Dogmaticos, ſecundum quam de loco in locum tranſit id quod mouetur: aut ſecundum totalitatem, aut ſecundum partem. Per totalitatem, vt in iis quæ deambulant: ſecundum partem autem, vt in ſphæra quę circa cẽtrum mouetur. Nam quum ipſa tota maneat eodem in loco, partes locos mutant.

mutant. Tres antem, ni fallor, fuerunt omniū antiquissimæ de motu inter se discrepantes opiniones. nam Bias & aliqui philosophi esse motum existimant: at Parmenides & Melissus & alij quidam negant: Sceptici verò non magis esse motum quàm non esse dixerunt. Nam quantum ad apparētia quidem, videri esse motum, sed quatenus quis philosophicam rationem sequatur, nō esse. Nos igitur postquam tū illorum qui motum esse existimant, tum etiam eorum qui motū nihil esse pronuntiant, altercationem exposuerimus, si ipsas discrepantiæ causas paris momenti vtrinq; esse comperiamus, non magis esse motum quàm non esse dicere cogemur, quantum quidem attinet ad ea quæ dicuntur. Ab iis autem qui dicunt ipsum esse, exordiū sumemus. Hi certè maximè actu nituntur. si enim (inquiunt) nō est motus, quomodo ab oriente ad occasum Sol apparet, & quomodo anni tempora facit, quæ fiunt prout vel nobis propior, vel à nobis remotior est? Aut quomodo naues à portu vno soluentes ad alium portum longissimo interuallo dissitum appellunt? Quomodo is qui tollit motum, domo exit, & domum reuertitur? Hæc illi refutari nullo modo posse censuetunt. Ideoque quidā ex Cynicis, quum ei proposita esset contra motum oratio, nihil respondit, sed surgēs ambulare cœpit, opere & actu ostendens existere motum. Hi ergo hoc modo illis qui ab altera stant parte, silentium imponere conantur. At qui existentiam motus tollūt, hęc epicheremata afferūt: Si quid mouetur, aut à seipso mouetur, aut ab alio: sed si quidem ab alio * quod enim dicitur à seipso moueri, aut per nullam causam mouebitur, aut per aliquā. sine causa quidem nihil dicūt fieri: sin per aliquā causam mouetur, causa per quam mouetur, motiua eius erit. vnde in infinitum delabitur secundum superiorem disputationis methodum. Prætetea si quod mouet, efficit: quod autem efficit, mouetur, illud quoq; egebit mouente alio, & secundū tertio, & vsque in infinitum, adeò vt principij expers reddatur motus. quod absurdum est. Ergo omne quod mouetur, ab alio non mouetur. At neque à seipso. quia enim omne quod mouet, aut protrudens mouet, aut à tergo trahēs, aut sursum trudēs, aut comprimens: oportebit vt id quod seipsum trudit, per vnum aliquem ex prædictis modis seipsum moueat. sed si quidē protrudendo seipsum mouet, erit retro seipsum: si à tergo trahendo, ante seipsum: si sursum trudendo, infra seipsum: si comprimēdo, supra. Atqui impossibile est vt aliquid supra seipsum, aut ante, aut infra, aut retro sit: impossibile est ergo à se quicquam moueri. At si neque à seipso motus sit, neque

ab alio. nihil ergo mouetur. Quòd si quis ad ὁρμὴν & ad προαίρεσιν confugiat, is admonẽdus est de controuersia, quæ est de eo quod dicitur esse ἐφ' ἡμῖν. i. *in nostra potestate*: & hanc indiiudicabilem esse, quũ nos veritatis criterium nondum inuenerimus. Illud preterea dicendum est, si quid mouetur, aut in eo in quo est loco mouetur, aut in quo nõ est. at neque in quo est: manet enim in eo, si in eo est. nec verò in quo non est: vbi enim aliquid non est, illic neque agere quicquam neque pati potest. Non ergo mouetur quicquam. Est autẽ hæc oratio Diodori Croni, quæ multas refutationes habuit: ex quibus nos eas tantùm quæ magis premunt (propter huius tractatus formam) cum apparẽte nobis diiudicatione exponemus. Dicunt ergo nonnulli posse quidpiam in quo sit loco moueri. nam sphæras, quę circa centra voluuntur, in eodẽ manentes loco moueri. Quibus respondentes, transferre oportet orationem ad vnamquanque sphæræ partem, & docere, sequendo illa verba, ne per partes quidem moueri: atque ita concludere, nihil ne in eo quidem in quo sit loco moueri. Idem autem faciemus & aduersus eos qui dicunt, quod mouetur duos attingere locos, & eum in quo est, & eum ad quem fertur. Illos enim interrogabimus quando id quod mouetur feratur à loco in quo est in alium: vtrum quando in primo loco est, an quando in secundo. Atqui quum est in primo, non transit in alterum: nam adhuc in primo est. quum autem non est in eo, non transit ab eo. Adde quòd etiam arripitur id de quo quæritur. nam in quo non est, ne agere quidem in eo potest. non enim ferri in locum aliquẽ concedet quis illud simpliciter, *&* *absque demonstratione*, quod moueri non concedit. Sunt verò & qui hoc dicant: Locus bifariam dicitur, alter qui est in latitudine, vt mea domus: alter qui est exactè, vt verbi gratia aër qui circunformauit corporis superficiem. Dicitur ergo in loco moueri id quod mouetur, nõ in eo qui est exactè, sed in eo qui est secundũ latitudinem. Quibus possumus, subdiuisione facta loci qui est in latitudine, respondere, in altero quidem esse propriè quod moueri dicitur corpus, vt in loco suo qui sit exactè: in altero autem non esse, vt in reliquis partibus loci qui est secundum latitudinem. deinde inferẽtes, quòd neque in quo est loco moueri quicquam potest, neque in quo non est, cõcludere, ne in loco quidem qui secundũ latitudinem dicitur per abusionẽ, moueri quicquam posse. Constituitur enim ex duobus, & hoc in quo est exactè, & illo in quo exactè non est. in quorum neutro moueri quicquam posse demonstratum est. Sed proponenda est & hæc ratiocinatio:

Si quid

Si quid mouetur, aut secundum prius mouetur, aut secundum confertim diuisibile interuallum. Neque autem secundum prius, prius potest quicquam moueri, nec secũdum confertim diuisibile interuallũ, vt ostendemus. Nihil igitur mouetur. Itaque secundum prius, prius non posse quicquam moueri, ex se patet. Si enim in infinitum secantur corpora, & loca & tempora, quibus moueri dicuntur corpora, nõ erunt motus: quum impossibile sit vt aliquid quod primum sit in infinitis inueniatur, à quo primo mouebitur id quod moueri dicitur. At si in indiuiduum desinunt supradicta, & vnumquodque eorum quæ mouentur, primum indiuiduum loci similiter pertransit atque primũ sui indiuisibile tempus, omnia quæ mouentur, æqualem celeritatem habẽt, vt celerrimus equus & testudo. quod est priore absurdius. Nõ ergo secundum prius fit motus. Sed neq; secundum confertim diuisibile interuallum. Si enim apparentia testificari de incertis debent (vt inquiunt) quum vt quis cõficiat stadij vnius interuallum, oporteat prius ipsum conficere primam stadij partem, & secundam posterius, & reliquas eodem modo: sic & omne quod secũdum prius mouetur, prius moueri oportet. Nam si quod mouetur, dicatur transire cõfertim, omnes partes loci in quo moueri dicitur, in omnibus simul erũt eius partibus. &, si pars quidem vna sit frigida, altera autẽ calida loci per quem mouetur: aut (vt ita fingamus accidere) vna quidem nigra, altera autem alba, adeò vt etiam colorare possit occurrentia: quod mouetur, erit calidum simul & frigidum, & nigrũ & album. quod absurdum est. Deinde & quantum loci confertim transeat id quod mouetur, dicant. Nam si hunc indefinitũ esse dicant, aliquid moueri per totam terram confertim concedent: sin hoc refugiunt, magnitudinẽ loci nobis definiant. nam exactè conari definite locũ, quo maius interuallum ne per multo minimam quidem partem poterit transire id quod mouetur confertim, præterquã quod est apocleroticum, & temerarium, ac fortassis etiam ridiculum, in dubitationem initio positã recidit. omnia enim æqualem habebũt velocitatem. si quidẽ vnumquodque ipsorum similiter per definita loca transitus motuum facit. Si verò dicent per paruum quidem non exactè tamen definitum locũ confertim moueri id quod mouetur, per soriticam dubitationẽ semper ad magnitudinẽ quam per hypothesin habuerimus, multo minimam quandam magnitudinẽ loci addere nobis licebit. Si enim consistent alicubi, dum nos hanc proponemus orationem, rursus in exactam circunscriptionem & in illa prodigiosa figmenta recident. Sin

admittent adaugmentationem, cogemus eos confiteri, posse aliquid confertim per magnitudinem totius terræ moueri. Ergo ne secundũ quidem confertim diuisibile interuallum mouentur ea quæ moueri dicuntur. Quòd si neque secundum confertim diuisibile locum, neq; per prius mouetur quicquam: nihil est profectò quod moueatur. Hæc ergo & plura his dicunt qui transitorium motum tollũt. Nos autem, quòd neque has rationes, neque ipsum apparens (quod sequentes, dicunt motum esse) possimus euertere, quantum ad rationes quę opponuntur illis quæ sunt apparentia, de hoc, motúsne sit, an non, assensum retinemus.

De augmento & imminutione. CAP. 9.

EADEM autem ratione moti, etiam de augmento & imminutione assensum retinemus: nam effectus videtur ipsorum subsistentiam inducere, quam euertere rationes videntur. Nam tu vel hoc saltem considera. Quod augetur, ens & subsistens, ad magnitudinẽ promouere oportet: (si quis enim vni facta augmentatione, alterum auctum esse dicat, mentietur) quum igitur substãtia nusquam stet, sed semper fluat, & alia pro alia ad efficiẽdam concretionem veniat, quod auctũ esse dicitur, non habet priorem substantiam, & cum hac aliam additam, sed totam aliam. Quemadmodum igitur si (verbi gratia) ligno tricubitali existente, decemcubitale aliud afferat quispiam, ac dicat auxisse tricubitale, mentietur, (eo quòd totum sit aliud hoc ab illo) ita & in omni quod augeri dicitur, priore materia effluẽte, & alia ingrediente, si additur id quod addi dicitur, nemo augmentationẽ vocauerit hoc quòd talis sit, sed ex toto immutationẽ. Idẽ & de imminutione dici potest. nã quod nullo modo subsistit, quomodo imminutum esse dicetur? Præterea si imminutio quidem fit per ablationem, augmentatio autẽ per additionẽ: nihil autem est neq; ablatio, neque additio: ergo ne imminutio quidem aut augmentatio est aliquid.

De ablatione & additione. CAP. 10.

NIHIL autem esse ablationem, ex hac ratiocinatione colligunt: Si quid ab aliquo aufertur, aut æquale ab æquali aufertur, aut maius à minori, aut minus à maiori. At per nullum ex his modis ablatio fit, vt declarabimus. Fieri ergo nõ potest ablatio. Per nullum autem ex his ablationem fieri hinc perspicuum est: Quod aufertur ab aliquo, oportet ante ablationẽ contineri in eo à quo aufertur. At verò nec æquale in æquali cõtinetur, vt sex in sex. (oportet enim maius esse id quod continet, eo quod continetur: & id à quo aufertur aliquid, eo quod aufer-

aufertur,vt post ablationẽ aliquid relinquatur. hæc enim videtur esse differentia inter auferre, & inter prorsus tollere totum.) Nec verò maius in minore continetur, vt sex in quinque.(hoc enim absurdum est.) Propterea verò nec minus in maiori. nam si in sex continentur quinque,(vt in pluribus pauciora) etiam in quinque continebuntur quatuor, & in quatuor tria,& in tribus duo, & in his vnum. atque ita fiet vt sex habeant quinque,quatuor,tria,duo,vnum. quibus compositis quindecim fiunt,qui numerus in sex contineri concluditur, si minus in maiori contineri concedatur. Similiter & in quindecim,qui in sex continetur,trigintaquinque continentur,& paulatim progrediendo infiniti numeri. Atqui dicere infinitos numeros in numero sex cõtineri absurdum est. Itidem ergo & in maiori minus cõtineri dicere, absurditatem habet. Si igitur oportet,quod aufertur ab aliquo, contineri in illo à quo auferri debet:at nec æquale in æquali continetur, nec maius in minori, nec minus in maiori: nihil certè ab vllo aufertur. Insuper verò, si aufertur aliquid ab aliquo, aut totũ à toto aufertur,aut pars à parte:aut totũ à parte,aut pars à toto. Totum ergo dicere auferri aut à toto,aut à parte,manifestè rationi repugnat. Quod si ita est, superest vt dicatur partem auferri à toto, aut à parte. quod est absurdum. Exempli gratia(vt à numeris orationem non abducamus,ob maiorem perspicuitatem)sit decas,*id est,denarius numerus*,& ab hac dicatur auferri vnitas. hæc vnitas nec à tota decade auferri potest,nec à reliqua parte decadis,nempe ab enneade.*i.nouenario numero*:vt patefaciam. Ergo ne aufertur quidem. Nam si vnitas à tota decade aufertur, quoniam decas nec aliud quicquam est quàm decem vnitates,nec vlla vnitatum,sed cõcursus omnium vnitatum : ab vnaquaq; vnitate auferri debet vnitas, vt à tota auferatur decade. In primis ergo ab vnitate quidem nihil potest auferri (indiuisibiles enim sunt vnitates) & propterea non auferetur vnitas à decade hoc modo. veruntamen licet concedat aliquis ab vnaquaque vnitate auferri vnitatem,decem habebit partes vnitas:decem autem habens partes,erit vnitas. Iam verò quum decem aliæ partes relictæ sint à quibus ablatæ sint decẽ partes eius quę vnitas vocatur,decem hæc erunt viginti. Atqui absurdum est dicere vnum decem esse,& decẽ viginti,& quod indiuisibile est(secundum ipsos)diuidi. Absurdum est igitur,dicere à tota decade vnitatem auferri. Sed ne ab ea quidem quæ superest enneade, *id est,nouenario numero*, aufertur vnitas. nam id à quo aliquid aufertur,non manet integrum. At enneas post ablationem illius vni-

tatis integra manet. Ad hæc verò, quum enneas nihil ſit præter nouē vnitates, ſi quidem ab ipſa tota dicatur vnitas auferri, enneas ipſa auferetur: ſin à parte ipſorum nouem, ſi quidem ab octo, eædem abſurditates ſequentur: ſin ab vnitate quæ vltima eſt, diuiſibilē eſſe dicent vnitatem. quod eſt abſurdum. Ergo nec ab enneade quidem aufertur vnitas. Quòd ſi neq; à tota decade aufertur, nec à parte eius, ne pars quidem à toto aut à parte auferri poteſt. Si igitur neq; totum à toto quicquam aufertur, neque pars à toto, neque totum à parte, nec pars à parte, nullo modo aliquid ab aliquo auferri cõſequitur. Quinetiā additio inter impoſsibilia ab ipſis numeratur. nam quod additur (inquiũt) aut ſibiipſi additur, aut alicui iam antè ſubiecto, aut ei quod ex vtroque conſtat. At nihil horum eſt verum. Ergo nihil vlli additur. Exempli gratia, Sit multitudo quatuor cotylarum, & addatur cotyla: quæro cui addatur. Sibiipſi quidem nõ poteſt (nam id quod additur, aliud eſt ab eo cui additur: nihil autem eſt aliud à ſeipſo.) Sed neque additur ad id quod ex vtroque conſtat, ex quatuor cotylarum menſura & ex cotyla. nam quomodo addatur aliquid ad id quod nondum eſt? Ad hæc, ſi numero quatuor cotylarum & cotylę admiſceatur cotyla, ea quę additur, multitudo erit decem cotylarum, ex multitudine quatuor cotylarum, & cotyla, & alia cotyla addita. Quòd ſi ad ſolam multitudinem quatuor cotylarum additur cotyla, quia id quod alicui coextenditur, æquale erit ei cui coextenditur, ſi cotyla quatuor cotylarum multitudini coextẽdatur, duplicabit illam quatuor cotylarum multitudinem, adeò vt tota multitudo ſit octo cotylarum. Quod verum eſſe nõ cernitur. Si ergo neque ſibiipſi additur id quod addi dicitur, neque iam ſubiecto, neque illi quod ex vtroque horum cõſtat: præter hæc autem nihil eſt: certè nec quicquam cuiquam additur.

De tranſpoſitione. CAP. II.

IAM verò vnà cum additionis ablationisq; & localis motus ſubſiſtentia tranſpoſitio etiam circunſcribitur. Hæc enim eſt ab aliquo quidem ablatio, ad aliquid verò additio, tranſitoriè.

De toto & parte. CAP. 12.

ITIDEM verò & totum & partes. nam per cõcurſum & additionem partium totum fieri videtur: per ablationem autem alicuius aut aliquorum, deſinere eſſe totum. Præterea ſi aliquid eſt totũ, aut aliud eſt quàm partes eius, aut ipſæ partes eius totũ ſunt. Atqui aliud à partibus nihil videtur totum eſſe: (nam ſublatis quidem certè partibus, nihil remanet, vt aliud quicquam quàm has cogitemus eſſe totum)

quòd

quòd si ipsæ partes totum sunt, nomen erit duntaxat ipsum totum, & appellatio inanis, subsistentiam verò propriam non habebit. Quemadmodum nec interuallum est aliud quàm ea quæ sunt interuallo dissita, nec contignatio aliud est præter ea quæ sunt contignata. Ergo totum non erit quicquam. Sed ne partes quidem *erunt quicquam.* Si enim sunt partes, aut ipsæ sunt totius partes, aut aliæ aliarum partes, aut vnaquæque suiipsius pars. At neque totius: (quia nihil est aliud præter partes. & alioqui partes hoc modo essent suiipsarum partes: quoniam vnaquęq; pars completiua esse dicitur totius) nec aliæ aliarum: quia pars contineri videtur in illo cuius est pars. Est autem absurdum dicere manum (verbi gratia) in pede comprehēdi. Nec verò vnaquæq; pars suiipsius pars erit, nam propter complexionē, erit aliquid seipso maius & minus. Ergo si neque totius, neque suiipsarum, nec aliæ aliarum partes sunt eæ quæ partes esse dicuntur, nullius sunt partes. quòd si nullius sint partes, ne partes quidē sunt. nā quæ sunt ad aliquid, alia vnà cum aliis euertuntur. Et hæc quidem per digressionem dicta sint, quoniam semel totius & partis mentionem fecimus.

De naturali mutatione. CAP. 13.

SVNT etiam quæ eam quæ naturalis appellatur mutatio, subsistentiam habere negēt, rationibus huiusmodi hoc astruentes: Si mutetur aliquid, aut corpus est quod mutatur, aut incorporeum. At de vtroque horum dubitatio est. ergo & quæ de mutatione dicuntur, ea quoque in dubium reuocabuntur. Deinde si mutatur aliquid secundum aliquos effectus causæ, patiens etiā mutatur. euertitur enim causæ subsistentia, cum qua patiens etiā euertitur, non habens à quo patiatur. Ergo nihil mutatur. Præterea si quid mutatur, aut quod existit mutatur, aut quod non est. At quod non est, subsistenriam non habet, & neque agere neque pati quicquam potest. ergo ne mutationē quidem recipit. Si verò quod existit mutatur, aut quatenus ens est mutatur, aut quatenus ens non est. Verùm quatenus non ens est, non mutatur. neque enim est, si sit non ens. Si verò quatenus ens est, mutatur, aliud fuerit quàm quod ens est: id est, ens non fuerit. Atqui absurdum est dicere, ens, fieri vt ens nō sit. ergo ne ens quidem mutatur. Quòd si neque ens mutatur, neque non ens, præter hæc autem nihil est, superest vt nihil mutari dicamus. Nonnulli verò hæc quoque dicunt, Quod mutatur, in aliquo tempore mutari debet. At verò nec in præterito tempore mutatur quicquam, neque in futuro, nec in præsenti, vt ostendemus. Non ergo mutatur quicquam. In præteriro quidem

aut futuro tempore nihil mutatur. horum enim neutrum præsens est. at impossibile est agere quicquam aut pati in tempore nõ ente & nõ præsenti. Sed ne in præsenti quidem potest. nam presens tempus fortasse etiam inexistens est. Vt tamen hoc nunc prætereamus, indiuisibile est. atqui impossibile est indiuisibili tempore existimare ferrum (verbi gratia) à duritie in mollitiem mutari, aut aliarum mutationum vnamquanq; fieri. productione enim hæ videntur egere. Si ergo neque in præterito tempore mutatur quicquam, neque in futuro, neq; in præsenti, ne mutari quidem quicquam dicendũ est. Præterea si qua est mutatio aut. * sensus sunt ἀπλοπαθεῖς .i. *simplicem passionem habentes*. mutatio autem videtur vnà mentionem habere & eius ex quo mutatur, & eius in quod mutari dicitur. Sin est intellectu perceptibilis, quia de existentia eorũ quæ sunt intellectu perceptibilia, indiiudicabilis extitit apud antiquos cõtrouersia (quemadmodũ sæpe iam docuimus) nihil ne de existentia quidem mutationis dicere poterimus.

De generatione & corruptione. CAP. 14.

EVERTITVR profectò etiam generatio & corruptio vnà cũ additione & ablatione & naturali mutatione. Absq; his enim nihil nec generari nec corrumpi possit. Verbi gratia, ex decade corrupta, vt aiunt, enneadem generari contingit, per ablationem vnitatis: & decadem ex enneade corrupta, per additionem vnitatis. & æruginẽ ex ære corrupto, per mutationẽ. Itaque euersis supradictis motibus, vnà etiam generationem & corruptionem euerti fortasse necesse est. Nihilominus tamẽ sunt qui hæc etiam dicant: Si generatus est Socrates, quando non erat Socrates, generatus est, aut quum iam erat. Verùm si generatus esse dicatur quum iam esset, bis fuit generatus. quòd si quum non esset, simul & erat Socrates, & non erat. erat quidem quatenus generatus erat, non erat autem secundum nostram suppositionem. Ac si mortuus est Socrates, aut quum viueret, mortuus est, aut quum mortuus esset. atqui tum quidem quum viueret, non erat mortuus: (nam idem & viueret & mortuus esset) sed neq; quum mortuus esset: alioqui bis mortuus foret. Nõ igitur mortuus est Socrates. Hac autem ratiocinatione possit aliquis in vnoquoque eorum quæ generari aut corrumpi dicuntur insistens, generationem & corruptionem euertere. Sunt verò & qui hac obiectione vtũtur: Si quid generatur, aut ens generatur, aut non ens. at neque non ens generatur: (nam ei quod non est, nihil accidere potest, ideoque nec generatio) neq; ens generatur. Nam si ens generatur, aut quatenus ens est, generatur, aut

quate-

quatenus non ens est. At quatenus non ens est, non generatur. quòd si quatenus ens est, generatur: quia quod generatur, aliud ex alio dicunt generari: aliud erit ab ente id quod generatur, quod est nō ens. Ergo quod generatur non ens erit. quod à ratione abhorret. Si igitur neque quod nō est generatur, neque quod est, ne generatur quidem quicquam. Eodem modo autē neq; corrumpitur. Nam si quid corrumpitur, aut ens corrumpitur, aut non ens. sed non ens non corrumpitur. nam oportet vt id quod corrumpitur aliquid patiatur. Sed neque ens. Aut enim manens in hoc vt sit ens, corrumpitur, aut non manens. & si quidem manens in suo ens esse, erit idem simul & ens & non ens. Quoniam enim corrumpitur, non quatenus non est ens, sed quatenus est ens: quatenus quidem corruptum esse dicitur, aliud erit ab ente, & propterea non ens. quatenus autē manens in suo esse, dicitur corrumpi, ens erit. Sed enim absurdum est dicere idem esse & ens & non ens. Nō ergo manēs in suo esse corrumpitur ens. Quòd si ens non manens in suo esse, corrumpitur, sed ad non esse redigitur primùm, deinde corrumpitur, non iam ens, sed nō ens corrumpitur. quod impossibile esse docuimus. Si ergo neq; ens corrumpitur, neq; non ens: præter hæc autem nihil est: ne corrumpitur quidem aliquid. Hæc ergo, vt in hypotyposi, etiam de motibus dixisse sufficiet. Ex quibus sequitur inexistentem esse & inimaginabilem Dogmaticorum physiologiam.

De mansione. CAP. 15.

CONSEQVENTER autem his & de mansione quæ est quantū ad naturam, dubitationes proposuerunt aliqui, dicentes, Quod mouetur, non manet. omne autem corpus perpetuò mouetur, secundum opiniones Dogmaticorū, qui fluidam esse dicunt substātiam, & semper egerere, aliaque insuper assumere, (adeò vt Plato ne vocauerit quidem corpora quæ sint, sed potius quæ gignātur: & Heraclitus veloci fluminis cursui mobilitatem nostræ materiæ comparet.) Nullū igitur corpus manet. Nam quod dicitur manere, videtur ab iis quæ circa ipsum sunt contineri. at quod cōtinetur, patitur. nihil autem est patiens, quia ne causa quidem, vt docuimus: ergo ne manet quidem aliquid. Sunt verò & qui orationem hanc proponant, Quod manet, patitur: quod autem patitur, mouetur. ergo quod manere dicitur, mouetur. quòd si mouetur, non manet. Ex his autē perspicuum est neq; incorporeum manere posse. nam si manens patitur, pati autē corporum est proprium (vtpote quod non sit etiam incorporeorum) nihil

tt autem

autem incorporeum neque pati potest neque manere. nihil ergo manet. Hactenus etiam de mansione dictũ sit. Quoniam autem vnumquodque supradictorũ non absque loco aut tempore intellectu percipitur, trãseundum est ad horum disquisitionem. Nam si hæc aliquis ostenderit consistere non posse, ne illorum quidem vnumquodque consistere poterit, etiam propter hæc. Incipiamus autem à loco.

De loco. CAP. 16.

LOCVS ergo bifariam dicitur, propriè & abusiuè: Abusiuè quidem, vt is qui est in latitudine, veluti ciuitas: propriè autem, res quæ exactè continet, à quo exactè continemur. Quæstionem igitur mouemus de loco qui exactè continet: quem alij posuerunt, alij sustulerunt, alij de ipso assensum retinuerunt. Ex quibus illi quidem qui esse ipsum dicunt, ad actionem confugerunt. Quis enim (aiunt) dicat non esse locum, videns partes loci? veluti dextra, sinistra: quæ sursum, quę deorsum: quæ antè, & quæ retrò: & quũ aliàs alibi sit, videatque, vbi præceptor meus disputabat, ibi me nunc disputare: & locũ diuersum comprehendat ex leuibus natura & ex natura grauibus. præterea veteres audiat dicentes, Primò omnium chaos fuit. Dicunt enim chaos esse locum, eo quòd comprehendat illa quæ in ipso sunt. At certè si est aliquid corpus (inquiunt) est etiam locus, absque hoc enim nunquam possit esse corpus. & si est A quo, etiam est Ex quo & In quo. quod est locus. primum autẽ in vtroque: secundũ igitur in vtroque. At qui tollunt locũ, neque partes loci concedunt esse. nihil enim esse pręter eius partes: & eum qui colligere conatur esse locũ, ex eo quòd partes eius vt entes accipiat, id de quo quæritur, per seipsum astruere velle. Itidem verò nugari & eos qui in aliquo loco esse aliquid aut fuisse dicant, quum nullo modo locus esse concedatur: abripere etiã ipsos corporis existentiam, quæ ex seipsa non concedatur, & ipsum Ex quo & ipsum A quo ostendi inexistentia, sicut & locũ. Sed ne Hesiodum quidem fide dignum esse testem eorum quæ ad philosophiã pertinent. Atque ita repellentes quę ad astruendam loci existentiam afferuntur, magis adhuc versutè astruunt inexistentẽ esse: in vsum suũ conuertentes eas Dogmaticorũ de loco opiniones quæ maioris esse ponderis videtur, nimirum tum Stoicorũ tum Peripateticorum opinionem: hoc modo, Stoici dicunt vacuum quidem esse quod potest ab ente contineri, sed non continetur. aut interuallũ corporis inane, aut interuallum quod à corpore non continetur: locum autem, interuallum quod ab ente continetur, & æquatur cum continente ipsum.

nunc

nunc quidem ens vocantes corpus, χώραν autem interuallum quod partim continetur à corpore, partim non continetur. quũ aliqui χώραν esse dixerint locum magni corporis: adeò vt in magnitudine differentia sit inter locum & χώραν. Obiicitur ergo, quum dicãt locum esse interuallum quod à corpore continetur, quomodo illum etiam interuallum esse dicant: an lõgitudinem corporis, an latitudinem, an profunditatem solùm, an tres illas diastases. Si enim vnicam diastasin *dicant*. non æquatur lòcus illi cuius est locus: præterquam quòd etiam id quod continet, pars est eius quod continetur. quod omnino rationi repugnat. Quòd si tres illæ diastases *esse dicantur*, quum neque in eo qui locus dicitur, nec aliud, corpus habens diastasin subiectum sit, manens autem corpus quod in loco esse dicitur, non constet ex diastasibus (est enim hoc lõgitudo & latitudo & profunditas: & antitypia iam cadere dicitur in diastases supradictas) ipsum corpus erit sui-ipsius locus, idemque quod continet & quod continetur. quod absurdum est. Non erit ergo aliqua diastasis loci subiecti: propterea; nec est quicquam locus. Proponitur & huiusmodi ratiocinatio: Quoniã duplices diastases non cernuntur in vnoquoque eorum quæ in loco esse dicuntur, sed vna longitudo, & vna latitudo, & vna profunditas: vtrũ solius corporis sint diastases hæ, an solius loci, an vtriusque? Sed si quidẽ solius loci, non habebit corpus propriam lõgitudinem, neq; latitudinem, nec profunditatem vllam. Itaq; nec corpus erit corpus. quod absurdum est. Sin vtriusque, quia vacuum nullam subsistentiã habet præter diastases, vacui *autem diastases* subiectæ sunt corpori: ex quibus constat vacuum, ex iisdem corpus constabit. Nam de existentia antitypiæ non licet affirmari, vt antea docuimus. Quum autẽ solę diastases appareant in corpore quod videtur, quæ sunt vacui, & eædẽ cum vacuo, vacuum erit corpus. quod est absurdum. Quòd si solius corporis sunt ipsæ diastases, nulla erit loci diastasis: propterea ne locus quidem. Si ergo per nullum ex supradictis modis inuenitur loci diastasis, ne locus quidem est. Hoc præterea additur: Quando corpus ingreditur vacuum, & fit locus, aut paritur vacuũ, aut recedit, aut corrumpitur. Sed si quidem paritur, idem erit & plenum & vacuum. si autem recedit, vacuatũ transitione, aut mutationem accipiens corrumpitur, corpus erit ipsum vacuum. siquidem hæ propriæ sunt corporis passiones. Absurdum est autem dicere idem esse vacuũ & plenum, aut corpus esse ipsum vacuum. Ergo absurdum est etiam dicere fieri posse vt vacuum à corpore cõtineatur, & sit locus. Has autem

òb causas vacuum quoq; inexistens esse comperitur, si illud à corpore obtineri nõ porest, vt fiar locus. Dicebarur enim vacuũ esse quod à corpore obtineri possir. Vnà autem cum his euertitur etiam χώρα. Siue enim magnus locus est χώρα, vnà cum loco terminatur: sin autẽ sit, quæ partim à corpore continetur, partim est vacua diastasis, cum vtrisque simul tollitur. Hæc ergo & plura etiam his pro Stoicorum opinione ab aliis dissidẽte, de loco dicuntur. At Peripatetici locum esse aiunt extremitatem conrinentis, quatenus cõtinet. adeò vt locus meus sit superficies aëris, formata circa meum corpus. Verùm si quidem id est locus, idem & erit & non erit. quum enim in aliquo futurum est loco corpus, quatenus quidẽ nihil esse potest in eo quod non existit, prius existar locus necesse est, vt tũ demum in ipso sit corpus. (ideoque locus erit priusquam in ipso sit corpus quod in loco esse dicitur) quatenus autẽ efficitur corpus dum continentis superficies formatur circa id quod conrinetur, existere non potest locus priusquam in ipso sit corpus. ideoque tum non erit. Absurdũ est autem idem dicere & esse aliquid & non esse. Locus ergo non est extremitas continentis, quatenus continet. Præterea si locus est aliquid, aut generatus est, aut non generatus. at non generarus, nequaquã: nam (vt aiunt) efficitur dum circunformatur corpori quod in ipso est. Sed neque generatus: nam, aut quum in loco est corpus, tunc fit locus, in quo iam dicitur esse id quod est in loco: aut quũ non est in ipso. Arqui nec quũ est in ipso. (est enim iam locus corporis quod in eo est) neque quum non in ipso: siquidem formatur, vt aiunt, quod cõriner circa id quod cõtinetur, & ita fit locus. nihil aurem potest formari circa id quod in ipso non est. Quòd si nec quum est corpus in loco, nec quum in illo non est, fit locus: prærer hæc autem nihil intellectu percipere possumus: ne generatus quidem est locus. Ar si neque generarus est, neq; non generatus, ne est quidem. Generalius autem hæc quoque dici possunt, Si quid est locus, aut corpus est, aut incorporeum. at horum vtrunque in dubium reuocatur, vt docuimus: ergo & de loco dubitatur. Locus ad corpus intelligitur cuius est locus: at dubia sunt quę de corporis existẽtia disputantur: ergo & quæ de loco. Locus cuiusque æternus quidẽ nõ est: si autẽ dicitur fieri, insubsistẽs comperitur, quũ generatio non existat. Possunt autẽ & alia plura dici: sed, ne longiores simus, illud addendũ, Scepticis hinc ob rationes, illinc ob ipsum actum, silentiũ præ pudore imponi. Ideo neutri assentimur, quantum ad ea quæ à Dogmaticis dicuntur, sed assensum retinemus de loco.

De

De tempore. CAP. 17.

IDEM autem nobis in quæstione de tempore vsuuenit. nã quantum ad ea quæ apparent, videtur aliquid esse tempus: quantum verò ad ea quæ de ipso dicuntur, subsistentiam habere non videtur. Nam tempus alij dicunt esse interuallum motus temporis. (Tempus autẽ dico mundũ) alij ipsum motum mundi. Aristoteles autem, aut (vt aliqui) Plato, numerũ eius quod in motu est prius & posterius. Straton verò (aut, secundum alios, Aristoteles) mensuram motus & mansionis. At Epicurus (sicut Demetrius Lacedæmonius ait) accidens accidentium, cõsequens dies & noctes, & horas, & passiones & impassibilitates, & motus & mansiones. Secundum substantiã autẽ, alij corpus esse ipsum dixerunt, vt AEnesidemus. nihil enim ipsum differre ab ente, & primo corpore. Alij incorporeum. Aut igitur omnes hæ discrepantes opiniones veræ sunt, aut omnes falsæ: aut aliquæ veræ, aliquæ falsæ. At neque omnes veræ esse possunt (plurimæ enim earũ inter se pugnant) neq; omnes falsæ esse cõcedentur à Dogmaticis. Quin etiam si alioqui falsum esse concedatur, tempus esse corpus, falsum etiam, esse incorporeum: eadẽ opera temporis inexistentia concedetur. præter hæc enim nihil aliud esse potest. Nec verò quæ sint veræ, quæ falsæ, possibile est comprehendere, tum propter æqualis ponderis in vtranque partem disputationem, tum propter eam quæ de criterio est & de demonstratione dubitationẽ. Itaque propter hęc nihil de tempore affirmare poterimus. Deinde quia non sine motu aut etiam mansione tempus subsistere dicitur, quũ tollatur motus pariter & mansio, tollitur & tempus. Nihilominus tamen hæc quoque nonnulli aduersus tempus adferunt: Si est tempus, aut definitum est, aut infinitum. sed si quidem definitum est, ab aliquo tempore cœpit, & in aliquod tempus desinet: ideóque aliquando erat tempus quum non esset tempus, antequam ipsum esse incepisset: & erit aliquando tempus quum non erit tempus: nempe vbi ipsum desierit esse. quod absurdum est. Non ergo finitum est tempus. Quòd si infinitum est, quia aliud dicitur præteritum, aliud præsens, aliud futurum, futurum & præteritum aut sunt, aut non sunt. Verùm si non sunt, quum solum præsens relinquatur (quo breuius nihil esse potest) finitum erit tempus: & ita consequentur eædẽ dubitationes quæ principio. At si præteritum est, etiam futurum est: præsens autem erit vtrunque ipsorum. At verò absurdum dicere præsens quod est præteritum & quod futurum. Ergo infinitum non est tempus. Quòd si neque infinitum, neq;

finitum est tempus, ne vllo quidem modo est. Ad hæc, si est tempus, aut diuisibile est, aut indiuisibile. Indiuisibile certè non est: (diuiditur enim in præsens & præteritum & futurum, vt ipsi aiunt) sed neq; diuisibile. nam vnumquodque diuisibiliū mensuratur ab aliqua sui parte, quum vnamquanq; partem mensurari obeat mensurans, vt quum digito cubitum metimur. At tempus mensurari nō potest ab aliqua sui parte. nam (verbi gratia) si præsens mensurat præteritum, erit in præterito, & propterea præteritum: & in futuro, similiter futurum. & futurum, si alia mensuret, præsens erit & præteritum. & præteritum itidem, futurum erit & præsens. quod rationi repugnat. Ergo ne diuisibile quidem est. Quòd si neque indiuisibile est, neque diuisibile, ne est quidem omnino. Præterea tempus dicitur tripartitū esse, & aliud esse præteritum, aliud præsens, aliud futurum: è quibus præteritū quidem & futurum non sunt: (nam si nunc sunt præteritum & futurum tempus, præsens erit vtrunque ipsorum.) imò ne præsens quidē. nam si est præsens tēpus, aut indiuisibile est aut diuisibile. Indiuisibile certè non est: nam in præsenti tempore dicuntur mutari ea quæ mutantur: nihil autē in indiuisibili tempore mutatur: vt ferrum in mollitiē, aut aliorū vnumquodque. Ergo indiuisibile non est præsens tempus. Sed ne diuisibile quidem: nam in præsentia nunquam diuidatur: quoniam propter velocem fluxum eorū quæ sunt in mundo, præsens ita in præteritum mutari dicitur vt intellectu percipi non possit. Sed ne in præteritū quidem & futurum: nam ita fuerit inexistens, vtpote habens vnam quidem partem sui nō amplius existentem, alteram nondum existentem. Vnde nec finis præteriti principiumq́ue futuri poterit esse præsens. nam sic & erit & non erit: erit quidem vt præsens: non erit autem, quia non sunt eius partes. Ergo ne diuisibile quidem est. Quòd si neque indiuisibile est præsens, neque diuisibile, ne est quidem præsens. Si autem non sit præsens, neque præteritum, neque futurum, ne tempus quidem est. nam quod ex inexistente constat, inexistens est. Affertur aduersus tempus & illa ratiocinatio: Si est tempus, aut genitū est & corruptibile, aut nō genitum & incorruptibile. Non genitū quidem & incorruptibile non est: siquidem partim præteriisse dicitur, & non amplius esse: partim esse futurum, & nondum esse. Sed ne genitū quidem & corruptibile. nam quæ fiunt, ex aliquo ente fieri oportet: & quæ corrumpūtur, in aliquod ens corrumpi, secundum ipsorum Dogmaticorum suppositiones. Si ergo in præteritum corrumpitur, in non ens corrumpitur. & si ex futuro fit, ex non

ente fit. neutrum enim ipsorum est. Absurdum est autẽ dicere aliquid ex non ente fieri, aut in non ens corrumpi. Itaque non est genitum & corruptibile tempus. Quòd si neque non genitum & incorruptibile est, neque genitum & corruptibile, ne est quidem prorsus. Ad hæc verò, quia omne quod fit, in tẽpore fieri videtur, si fit tempus, in tempore fit. Aut ergo ipsum in seipso fit, aut alterũ in altero. Sed si quidem ipsum in seipso, idem & erit & non erit. quia enim id in quo aliquid fit, debet prius existere quàm id quod in ipso fit, tempus quod in seipso fit, si quidem fit, nondum est: at si in seipso fit, iam est. Quocirca ne in seipso quidem fit. Sed neque alterũ in altero. nam si præsens in futuro fit, futurum erit præsens: & si in præterito, præteritum. Eadem verò & de aliis temporibus dicenda. Ergo ne fit quidem tempus alterum in altero. Quòd si neque ipsum in seipso fit, nec alterum in altero, ne genitum quidem est tempus. Ostendebatur autem ne esse quidem non genitum. Quum itaque neque ortum habeat, neq; non habeat, ne est quidem vllo modo. Nam vnumquodque eorum quæ sunt, aut ortum habere, aut non habere necesse est.

De numero. CAP. 18.

QVONIAM autem tempus non videtur absque numero considerari, etiam de numero paucis disserere non abs re fuerit. Nam consuetudinem quidem sequentes, & citra vllam opinionem, numerare nos aliquid dicimus, & numerum aliquid esse audimus: sed Dogmaticorũ curiositas nos ad hanc quoque aduersus illum prouocat disputationem. Primùm enim Pythagorici elementa etiã mundi numeros esse dicunt. Apparentia enim ex aliquo constare aiunt: simplicia autẽ esse oportere elementa: incerta igitur esse elementa. Ex incertis autem alia sunt corpora, vt vapores, & ὄγκοι: *q.d. moles*: alia autem incorporea, vt formæ, & ideæ, & numeri. Ex quibus corpora quidem sunt composita, cõstantia ex longitudine & latitudine & profunditate & antitypia, aut etiam pondere. Non solùm igitur incerta, sed etiam incorporea sunt elementa. Quinetiam numerus super vnoquoque incorporeo consideratur. nam aut vnum est, aut duo, aut plura. Vnde colligitur elementa rerum omnium, esse incertos & incorporeos, & qui super omnibus considerantur, numeros: Nec simpliciter, sed quũ vnitas, & quę per compositionem vnitatis fit dyas. *i. binarius numerus.* * Ex cuius participatione, singulæ dyades fiunt dyades. Ex his enim & alios fieri numeros, qui in numeratis considerantur, & mundum constituere dicunt. Nam punctũ vicem vnitatis obtinere, lineã

autem

autem dyadis:(hanc enim inter duo puncta considerari) superficiem autem, vicem triadis *.i. ternarij numeri.* (dicunt enim esse fluxum lineæ in latitudinem ad aliud signum ex transuerso positum) corpus autem, tetradis *.i. quaternarij numeri.* Fieri enim lineæ insurrectioné super aliquod punctum superpositum. Atque ita corporis & totius mundi simulachra hęc nobis fingunt, quem etiam per harmonicas proportiones gubernari asserunt, & illam quæ est διὰ τεσσάρων *.i. per quatuor*, quæ sesquitertia est:(vt se habent sex ad octo) & proportionem διὰ πέντε, *id est, per quinque*, quæ est sesquialtera (vt se habent nouem ad sex) & proportionem διὰ πασῶν *.q.d. per omnes*: quæ est dupla, vt duodecim se habent ad sex. Hæc igitur somniant, & numerum esse aliud quàm ea quæ numerantur, astmunt, dicentes: Si animal sit secundum suiipsius respectum, vnum, planta, quia non est animal, non erit vnum. Atqui etiam planta est vnum: ergo animal non est vnũ, sed secundum quiddam aliud quod extrinsecus consideratur in illo cuius vnumquodque particeps est, & vnum fit propter ipsum. Ac si ea quæ numerãtur sunt numerus, quum homines sint qui numerãtur, & boues (verbi gratia) & equi: homines & boues & equi erunt numerus. atque adeò albus numerus, & niger, & barbatus: si fortè tales contigerit esse eos qui mensurantur. Hæc verò sunt absurda. Ergo numerus non est ea quæ numerantur: sed propriam habet subsistentiam præter hæc, secundũ quam etiam consideratur in iis quæ numerantur, & est elementum. Postquam igitur illi ita collegerunt numerum nõ esse quæ numerantur, irrepsit illa aduersus numerum dubia quæstio. Dicitur enim esse numerus. aut igitur ea quę numerãtur sunt numerus, aut aliquid aliud præter hæc extrinsecus. Nec verò ea quę numerantur sunt numerus, vt Pythagorici ostenderũt: nec aliud quicquam præter hæc, vt docuimus. Nihil ergo est numerus. Nihil autem esse numerum extrinsecus præter ea quæ numerãtur, manifestum reddemus, de vnitate tantùm verba facientes, vt apertius sit quod docebimus. Si enim vnitas est aliquid per seipsam, cuius particeps vnumquodque illam participantium, fit vnum: aut vna erit hæc vnitas, aut tot quot sunt qui eam participant. Sed si vna quidem sit, vtrũ ipsam totã participat vnumquodque eorum quæ illam participare dicuntur, an eius partem duntaxat? Nam si omnem habet vnitatẽ vnus homo (verbi gratia) non amplius erit vnitas quam participet vnus equus, aut vnus canis, aut aliorum vnumquodq; quod dicimus esse vnum. Supponamus enim esse multos homines nudos, si vnicum fuerit vestimentũ, & vnus eo se induerit,

rit, reliqui nudi manent & absque vestimento. Quòd si partis eius vnumquodque particeps est, primùm quidem habebit aliquam partē vnitatis: atque adeò infinitas habebit partes, in quas diuiditur. quod est absurdum. deinde vt pars decadis, veluti dyas, non est decas: ita neq; pars vnitatis erit vnitas. atque ideo ne participabit quidem quicquā vnitatem. Itaque vnitas non est vna quam participare dicuntur particularia. Sin verò vnitates sunt numero æquales numeratis, de quibus dicitur vnum: ex quarum participatione vnumquodque particulariū dicitur vnum, infinitæ erunt vnitates quæ participabuntur: & ipsę aut participant vnitatem superascendentem, aut vnitates quæ sunt ipsis æquinumerę, & propterea sunt vnitates: aut nō participant, sed absq; vlla participatione vnitates sunt. Si enim absque participatione vnitates esse possunt hæ, poterit etiam sensibilium vnumquodq; absque vnitatis participatione vnum esse. & ex hoc ipso euertitur vnitas quæ per seipsam considerari dicitur. Sin à participatione sunt illæ etiam vnitates, aut vnam participant omnes, aut vnaquæque peculiarem. & si quidē omnes vnam, aut parte tenus duntaxat vnaquęque, aut ipsam totam participare dicentur. & ita relinquuntur eædē quæ primò absurditates. Sin vnaquæque peculiarem, etiam illarum vnitatū vnamquanque vnitatem oportet superconsiderari, & illis supercōsideratis alias *superconsiderari*, & vsque in infinitum. Si igitur, vt comprehēdamus esse aliquas vnitates per seipsas, ex quarū participatione vnumquodque eorum quæ sunt, est vnum, oportet cōprehēdisse infinitè infinitas vnitates intellectu perceptibiles: impossibile est autem comprehendere infinitè infinitas vnitates sub intellectum cadentes: impossibile est certè pronuntiare esse aliquas intellectu perceptibiles vnitates, & vnumquodque eorum quæ sunt, esse vnum, vtpote quod per participationem peculiaris vnitatis fiat vnum. Absurdū ergo etiā est dicere tot esse vnitates quot sunt quæ illas participant. Quòd si neque vna est quæ per seipsam dicitur vnitas, neq; tot quot sunt quæ eam participant, ne vllo quidem modo est vnitas per seipsam. itidem verò nec aliorum numerorum vnusquisque per seipsum erit. Nam in omnibus numeris possumus vti ea ratiocinatione quā nunc exempli causa in vnitate proposuimus. Sed si neque per seipsum est numerus, (vt docuimus) neque numerus est ea quæ numeratur (vt ostenderunt Pythagorici) præter hęc autem nihil est: ne numerum quidem esse dicendum est. Iam verò quomodo ex monade fieri dicunt dyadem ij qui extrinsecus aliquid esse putant numerū præter ea quæ numerantur?

tur? Nam quãdo vnitatem cum alia vnitate componimus, aut aliquid vnitatibus extrinsecus additur, aut aufertur ab illis: aut neque additur quicquam, nec aufertur. Verùm si neque addatur neq; auferatur quicquam, non erit dyas. Neque enim vnitates, si aliæ seorsum ab aliis essent, haberẽt vnitatem quæ super ipsis consideraretur, secundum peculiarem ipsarum respectum. Neque verò ipsis nunc aliquid extrinsecus additum fuit. ergo neq; ablatum fuit, secundũ suppositionem. Non erit ergo dyas compositio vnitatis cum vnitate, quum neq; additio neque ablatio vlla fiat extrinsecus. Quòd si ablatio fiat, non solùm non erit dyas, sed etiam minuentur vnitates. Si autem addatur ad ipsas extrinsecus dyas, vt ex vnitatibus fiat dyas: quę duo esse videbũtur, quatuor erũt. Subiecta est enim vnitas, & altera vnitas: quibus addita extrinsecus dyade, numerus quaternarius efficiatur. Eadem autẽ ratio & in reliquis numeris, qui per compositionem effici dicuntur. Si ergo neque per ablationem, neque per additionẽ, neque sine ablatione & additione fiunt illi numeri qui compositi esse dicuntur ex superascendẽtibus, insubsistens erit generatio numeri qui dicitur seorsum esse, & circa ea quæ numerantur. At verò generationem habere numeros qui sunt per compositionem, ipsi declarant, componi ipsos & fieri ex superascendentibus dicẽtes: verbi gratia ex vnitate & dyade indefinita. Ergo non habet subsistẽtiam seorsum numerus. Quòd si neque seorsum numerum contemplamur, neque subsistentiam habet in iis quæ numerantur, ne est quidem quicquam numerus, secundum ea quæ curiose à Dogmaticis afferuntur. Nec verò hypotyposeωs institutum exigere videtur vt de philosophiæ parte physica nominata, plura à nobis dicantur.

DE ETHICA PARTE PHILOSOPHIÆ. CAP. 19.

SVPEREST ethica pars, *id est, moralis*, quæ circa bonorum & malorum & indifferentium diiudicationem versari videtur. Vt igitur de hac quoque breuiter, & summa tantùm capita attingentes, disseramus, de bonorũ & malorũ & indifferentiũ existentia inquiremus, si prius cuiusque notionem exposuerimus.

De bonis & malis & indifferentibus. CAP. 20.

DICVNT igitur Stoici bonum esse vtilitatem, aut non aliud ab vtilitate: bonum quidem appellantes virtutem, & σπουδαίαν (*id est, bonam, siue probam*) actionem: non aliud autem ab vtilitate, virũ σπουδαῖον,

id est,

id est, probum, siue bonum, & amicum. Nam virtus quum sit hegemonicum certo quodā modo se habens, & bona operatio, quū sit actio quædam secundum virtutem, planè est vtilitas. At probus vir & amicus, non alius ab vtilitate. Nam probi pars est vtilitas, quum ipsius sit hegemonicum. At tota neque eadem cum partibus esse dicunt, (neq; enim homo est manus) nec alia quàm partes. non enim sine partibus subsistunt. Vnde non alia à partibus tota esse dicunt. Vnde probum, quum sit totum, hegemonici sui respectu (quod dixerunt vtilitatem) non alium ab vtilitate esse perhibent.

Bonum trifariam dici. CAP. 21.

HINC fit vt & trifariam bonum dici affectant. Vno enim modo bonum esse dicunt illud à quo peti vtilitas potest. quod est maximè principale, & virtutes. Alio autem, secundum quod contingit vt vtilitas percipiatur, veluti virtus, & operationes quæ secūdum virtutem fiunt. Tertio modo, quod potest vtilitatem afferre. hoc autem & virtutem esse, & operationem quę secundū virtutem, & probum & amicum, Deosq; & probos dæmones. adeò vt secundum quidem significatum boni comprehendat primum significatum: tertium verò secundum & primum complectatur. Nonnulli autem bonum esse dicunt id quod per se appetendum sit. Alij, quod adiuuat ad fœlicitatē, aut complemētum addit. Fœlicitas autem est (vt Stoici aiunt) quum res ad vitam pertinentes prospetè nobis fluunt. Talia quædā ad boni notionem afferuntur. Siue autem quod vtilitatem præbet, siue quod per se appetēdum est, siue quod ad fœlicitatem adiuuat, dicat aliquis esse bonum: non quid sit bonum ostendit, sed aliquod ex illius accidentibus dicit. Quod certè ineptum est. nam aut soli bono accidunt supradicta, aut aliis etiam. Verùm si aliis etiam, non sunt characteristica (*id est, notam velut impressam habentia*) boni, quum communia fiant: sin bono soli, non possumus ex his notionē boni assequi. Vt enim qui equi notionem non assecutus est, ne hinnire quidē quid sit nouit, neque per hoc ad notionem equi peruenire potest, nisi prius in equum hinnientem inciderit: ita is qui quærit quid sit bonū, eo quòd ignoret quid sit bonum, quod illi propriè & soli inest, cognoscere nequit, vt per ipsum ad boni notionē & imaginationem venire possit. Prius enim ipsam boni naturam discere oportet, atque ita demum intelligere quid vtilitatem afferat, & quid per se experendum & fœlicitatis effectiuum sit. At supradicta accidētia non sufficere ad notionem & naturam boni iudicandam, re ipsa ostendunt Dogmatici. Nam bonū

vtilitatem afferre, & expetēdum esse (vnde & dictum est ἀγαθὸν quasi ἀγωγὸν) & fœlicitatis esse effectiuum omnes quidem fortasse concedunt: verùm quum interrogantur quid sit illud cui hæc accidūt, incredibili quodam modo inter se digladiantur, dum alij virtutem esse dicunt, alij voluptatem, alij indolentiam, alij aliquid aliud. Atqui si ex supradictis definitionibus quid esset bonum ipsum ostenderetur, inter se, tanquam non comperta huius natura, minimè dissiderent. Sic ergo de boni notione dissentiunt qui summo inter Dogmaticos habentur in precio. Itidem verò & de malo controuersari sunt, malum dicentes esse noxam, aut non aliud à noxa: alij, quod per se sit fugiendum: alij, infœlicitatis effectiuum. Per quæ non substantiam boni, sed aliquid eorum quæ illi accidunt fortasse, dicentes, in supradictam incidunt hæsitationem.

De indifferente. CAP. 22.

INDIFFERENS autem trifariam dici asserunt. Vno quidē modo, ad quod neque ὁρμὴ neque ἀφορμὴ fit .i. *neque appetitus animi, neque animi inappetentia*: quale est, parem numerum esse stellarum, aut capitis pilorum. Alio modo, ad quod ὁρμὴ quidem aut ἀφορμὴ fit, sed non magis ad hoc quàm illud: vt in duobus tetradrachmis nummis nullo modo diuersis, quum eorum alterum eligere oportet. Nam ὁρμὴ quidem est ad alterum eorum eligendum, sed non magis ad hoc quàm illud. Tertio modo indifferens aiunt esse, quod neque ad fœlicitatē nec infœlicitatem adiuuat, vt sanitatem, diuitias. Nam quo possumus aliquando bene, aliquando malè vti, hoc indifferēs esse aiunt. de quo maximè in ethicis disputare se dicunt. Quid verò & de hac notione sentiendum sit, ex iis quæ de bonis & malis nobis dicta sunt, constat. Nos ergo ad notionē vniuscuiusq; supradictorū non applicuerunt, vt hinc paret. Nihil tamē illis miri accidit, quòd in rebus existentiā non habentibus lapsi sint. Nam nihil natura esse bonum, aut malū, aut indifferens, ex iis quæ sequuntur argumentationibus aliqui colligunt.

An sit aliquid natura bonum & malum & indifferens. CAP. 23.

IGNIS natura calefaciens, omnibus videtur calefactiuus: & nix natura frigefaciens, omnibus videtur refrigeratiua: atq; adeò omnia quæ natura mouēt, *siue afficiunt*, eodē modo omnes mouent qui quidem secundum naturam se habent. At nullum eorum quæ bona vocātur, omnes pariter mouet, tanquam bonum: (sicuti declarabimus) natura ergo nō est bonum. Nullum autem ex iis quæ bona dicuntur, omnes mouere eodem modo, manifestum est. Nam (vt rudem & imperitam

peritam multitudinem omittamus, ex qua alij firmum corporis habitum, bonam rem esse censent: alij, rebus venereis frui: alij cibo, alij vino se ingurgitare: aliqui verò aleari: aliqui plura possidere quàm alii: nonnulli denique his etiam deteriora quæpiam) ipsorum Philosophorum nonnulli tria genera bonorum esse dicunt, ex quibus sunt Peripatetici. Horum enim alia esse circa animū, vt virtutes: alia circa corpus, vt sanitatem, & similia: alia extra, vt amicos, opes, & similia. At Stoici tria quidem & ipsi bonorū genera esse cēsent: (ex his enim alia esse circa animum, vt virtutes: alia extra, vt probum & amicum: quædam etiam nec circa nec extra animum, veluti probum, vt quidē ad seipsum) at quæ sunt circa corpus, aut extra, quæ Peripatetici in bonis habent, illi bona esse negant. Fuerunt etiam qui voluptatē vt bonum amplexarentur, quum alii ipsam in malis planè numerent: adeò vt ex Philosophis quidam exclamauerit, μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. i. *Insanire mihi potius contingat, quàm voluptate frui.* Si ergo ea quidem quæ natura mouent, omnes eodem mouent modo: at verò ad ea quæ bona dicuntur, non omnes itidem mouemur: nihil est natura bonum. Etenim neque omnibus diuersarum sectarum opinionibus ante expositis fidem habere possumus, propter discordiam: neque alicui. Nam qui huic quidem sectæ credendum esse, illi autem minimè, dicit, quū habeat sibi aduersantes rationes eorum qui contra sentiunt, pars fit controuersię, & diiudicatore ipsemet egebit, ideoq; cum aliis ac non alios iudicabit. At quum nec criteriū sit de quo constet, nec demonstratio (ob indiiudicabilem controuersiam quæ de his etiam est) ad epochen deueniet: & propterea quid natura sit bonum, affirmare nō poterit. Illud præterea dicunt nonnulli: Bonum est aut ipsa expetitio illius, aut illud ipsum quod expetimus. Ipsa quidem certè expetitio non est bonum, secundum proprium respectum. neque enim studeremus assequi illud quod appetimus, ne postquam consecuti essemus, facultate ipsum rursus appetendi excideremus. Verbi gratia, Si bonum esset expetere potum, potum adipisci non studeremus. postquam enim fruitionem eius habuimus, ipsum appetere desinimus: & in esurire itidē, atque in amore, & in aliis. Ergo ipsum appetere, per se appetenda res non est: atque haud scio an molesta. Nam qui esurit, studet consequi cibum, vt liberetur esuriendi molestia: & qui amore captus est, itidem, & qui sitit. Iam verò ne id quidē quod expetitur, est ipsum bonum. nam hoc aut extra nos est, aut est circa nos. Sed si quidem extra nos, aut efficit circa nos iucūdum quendam motum, &

talem constitutionem quam lubenter acceptemus, atque adeò ἀγαστὸν πάθος. *i. passionem seu affectionẽ gratam*, aut nullo modo nos afficit. Et si quidem nõ est nobis ἀγαστὸν. *i. gratum*, ne ἀγαθὸν quidem erit. *i. bonum*, nec nos incitabit ad se appetendum, nec vllo modo appetendũ erit. Quòd si ingeneratur circa nos extrinsecus suauis cõstitutio, & passio quædam huiusmodi quam libenter amplexemur, non propter se appetendum erit quod extrinsecus est, sed propter affectionem quæ ob ipsum circa nos fit. Quod igitur per se expetendum est, non potest extra nos esse. Sed neque circa nos. aut enim circa corpus solum, aut circa animum solum, aut circa vtrunque esse dicitur. Verùm si quidẽ circa corpus solum, ad cognitionem nostram nõ perueniet: nam cõgnitiones animo tribuuntur. At corpus irrationale esse aiunt, quantũ in seipso. Quòd si etiam vsque ad animum pertingere dicatur, animi perceptioni, & affectioni quę ipsi grata sit, videbitur appetendũ esse. Nam quod expetendum iudicatur, mente iudicatur, iuxta eos, nõ autem irrationali corpore. Superest ergo vt dicamus bonum esse circa animũ solum. Sed hoc quoque (quatenus adhærebimus iis quæ Dogmatici dicunt) impossibile est. Nam animus fortasse quidem & ipse inexistens est: quòd si etiam existit, quantum quidẽ ad ea quæ dicunt, non comprehenditur, quemadmodum ratiocinando collegi, quum de criterio verba facerem. Quomodo autem quispiam dicere ausit aliquid in illo fieri quod non comprehendit? Vt tamen hæc quoque silentio prætereamus, quomodo etiam dicunt in animo bonum esse? Nam si Epicurus finem constituit voluptatem, & dicit animum (quia & omnia) ex atomis constare, quomodo in atomorum aceruo possibile sit voluptatem esse? & assensum aut vim iudicandi hoc quidẽ appetendum esse & bonum, illud verò fugiendum esse & malum? Id quidem certè nemo dicere queat.

Quæ sit ea quæ dicitur ars circa vitam. CAP. 24.

RVRSVM Stoici circa animum bona dicunt esse artes quasdam virtutes. Artem autem esse dicunt, quæ cõstat ex comprehensionibus coexercitatis. Comprehensiones verò fieri circa hegemonicũ. quomodo igitur in hegemonico (quod quidem secundum ipsos est spiritus) recondantur comprehẽsiones, & coaceruentur tot vt fiat ars, intellectu percipi non potest: quum posterior deformatio priorem deleat. quia & spiritus est fortasse, & ex toto moueri dicitur secundum quanque deformationẽ. Nam dicere Platonis ἀνδρειδωλοποιΐαν esse posse boni demõstratiuam, illud videlicet indiuisibilis & diuisibilis substantiæ

ſtantiæ tempetamētum, & naturæ quam habet alterum & quam idē, aut numeros, meræ nugæ ſunt. Vnde nec citca animū bonum eſſe po teſt. Quòd ſi neq; expetere ipſum, bonum eſt, nec extrinſecus ſubie-ctum eſt quod per ſe appetendū ſit, nec circa corpus ſit, nec citca ani-mum (vt ex mea tatiocinatione collegi) nihil quicquam natura bonū; & propter ſupradicta, ne malum quidem eſt natura quicquam. Nam quæ aliis videntur eſſe mala, his dediti ſunt alij tanquam bonis, vt pe-tulantiæ, iniuſtitiæ, auaritiæ, intempetantiæ, aliisq́; huiuſmodi. Vnde ſi iis quidem quæ natura bona ſunt, hoc innatum eſt, vt omnes eodem modo moueant, at quæ dicuntur mala eſſe, non mouent vno omnes modo: nihil eſt natura malum. Iam verò ne indifferens quidē natura eſt quicquam, pto ptet eam quæ de differentibus eſt contto uetſiam. Nam (vt exemplo vtar) Stoici quidem ex indifferentibus alia aiunt προηγμένα eſſe. *i. promota, vel producta, aut præpoſita*: alia ἀποπροηγμένα *.i. re-iecta*: quædam etiam neque προηγμένα, neque ἀποπροηγμένα. Et προηγμένα ea eſſe quæ ſufficientem habent dignitatem, vt ſanitatē, di-uitias: ἀποπροηγμένα autem, quæ non habent ſufficientem dignitatem, vt paupertatem, morbum. neque προηγμένα, neque ἀποπροηγμένα, quale eſt extendete aut contrahere digitū. Aliqui vetò nihil ex indifferen-tibus προηγμένον vel ἀποπροηγμένον eſſe aiunt. Vnumquodque enim in-differentium, pro vatiis circunſtantiis, interdum προηγμένον, videri in-terdum ἀποπροηγμένον. Nam ſi (vt inquiunt) diuitibus quidem tytannus inſidietur, pauperes autem ttanquillè & in pace degant, nemo non paupet eſſe malit quàm diues: adeò vt tum diuitiæ cenſeantur in nu-mero τῶν ἀποπροηγμένων. Itaque quum vnumquodque eorum quæ di-cuntur indifferentia, alij bonum eſſe dicant, alij malum, at omnes pa-riter indifferens ipſum eſſe exiſtimarent, ſi indifferēs natura eſſet: ni-hil eſt natura indifferens. Sic etiam ſi quis natura apperendā eſſe di-cat fortitudinem, quòd leones natuta ad fortitudinis ſtudium tendāt; & tauri etiam, necnon aliqui homines, atque adeò ipſi galli gallina-cei dicimus fore quantum ad hoc attinet, vt timiditas quoq; inter eà quæ natura ſunt expetenda, cenſeatur: quia cerui & lepores, & alia complura animalia naturali impulſu ad ipſam fetuntur. Imò & bona pars hominū timida eſſe comperitur. Rarò enim vſuuenit vt quis pro patria ſeipſum morti exponat, vtpòte quadā animi mollitie tetentus: aut vt quis quadam animi elatione ductus, audax aliquod facinus ag-grediatur. quin potius hominum bona pars hæc omnia virat. Vnde & Epicurei ſe oſtēdere putant, natura appetendam eſſe voluptatem.

Anima-

Animalia enim,simulatque nata sunt,quum adhuc deprauata nō sint, cōtendere rectà ad voluptatē,fugere autem dolores aiunt. Sed enim his quoque responderi queat, quod mali est effectiuum, nequaquam esse posse natura bonum. at voluptatem malorum effectricem esse. Omni enim voluptati dolorem affixum esse,qui est secundum eos natura res mala. Exempli gratia, Voluptatem sentit ebriosus dum vino se ingurgitat:& gulosus,dum cibo : & libidinosus,dum omnem in libidine modum excedit. Verùm hæc & paupertatem & morbos efficiunt:quæ dolorifica sunt,& mala,vt censent.Non ergo natura bonū est voluptas. Itidem verò & quod bonorum effectiuum est, natura malum non fuerit.at doloribus efficiuntur voluptates.Etenim scientias percipimus laborantes, & diuitias, & per laborem itidem quis diuitiis & amica sua potitur.Ipsa quoque valetudo acquiritur per dolores. Non ergo natura malum est labor. Nam si natura quidem bonum esset voluptas, malum autem labor, omnes eodem pacto circa ipsa affecti essent,vt dicebamus. Atqui videmus multos Philosophos laborem quidem & patientiam amplectētes,voluptatē autem aspernantes. Eodem autem pacto euerti possint & qui cum virtute coniunctam vitam natura rem bonam esse dicunt, eo quòd Philosophi nonnulli vitam voluptariam amplexati sint:adeò vt ex ea ipsa quę inter illos est controuersia, tale vel tale natura esse aliquid, refutetur.

Iam verò non abs re fuerit fortasse, paucis considerandas proponere magis etiam particulares opiniones de turpibus & nō turpibus, de rebus illicitis & licitis, de legibus & cōsuetudinibus, & de pietate erga Deos, & de sanctitate erga mortuos, & similibus. Hoc enim modo de rebus faciendis aut non faciendis magnam comperiemus discrepantiam. Exempli gratia, Apud nos quidē turpe, imò verò etiā nefarium habetur,mascula venere vti:apud Germanos autem,vt fertur,turpe nō est,sed vnum ex iis quæ vsu recepta sunt. Quin etiā apud Thebanos olim hoc turpe habitum non fuisse dicitur, & Merionem Cretensem ita vocatum aiunt ad expressam consuetudinis Cretensiū significationem. Illum quoque Achillis erga Patroclum ardentem amorē ad hoc referunt nonnulli. Quod cur mirum vlli videatur?quū etiam Cynici philosophi & Zenon Cittieus & Cleanthes & Chrysippus indifferens hoc esse dicant? Insuper verò & publicè cū vxore cōgredi, quanuis apud nos turpe esse videatur, apud quosdam ex Indis non videtur esse turpe. Congrediuntur enim indifferenter publicè,quemadmodum etiam de Cratete Philosopho accepimus. Præ-

terea & mulieres corpus prostituere, apud nos quidem turpe est & probrosum, at verò apud multos ex AEgyptijs, honoratum. Aiunt enim eas quæ cum plurimis congrediuntur, ornamentum etiam gestare perisphyrium, suæ gloriarionis indicium. Quinetiã apud quosdam ex illis puellæ ante nuptias dotem ex arte meretricia colligunt, deinde nubunt. Stoicos etiam audimus dicentes à ratione non abhorrere cum meretrice congredi, aut quęstu à meretrice facto aliquẽ sustentare vitam. Insuper verò compunctũ notis esse, apud nos turpe & infame esse videtur: at multi AEgyptij & Sarmatæ suos fœtus compungunt. Itidem & inaures gestari à viris, apud nos quidẽ turpe habetur, apud nonnullos autem ex Barbaris (vt apud Syros) nobilitatis est indicium. vsqueadeo vt etiam nonnulli, augentes hoc nobilitatis indicium, nares puerorum perforent, & ex illis annulos argenteos aut aureos appẽdant. quod apud nos haudquaquam vllus fecerit. Sicuti nec succo florum tinctam & talarem vir vllus hîc vestem induerit, quum tamen alioqui hoc apud Persas maximè decorum sit, quod apud nos turpe esse videtur. Ac profectò apud Dionysium Siciliæ tyrannum, quum huiusmodi vestis Platoni & Aristippo oblata fuisset, Plato quidem repudiauit, dicens,

Gestare amictum muliebrem nunquam queam,
Quum mas creatus fuerim. At verò Aristippus accepit, dicẽs,
Nulla Bacchanalia
Contaminare mulierem castam queant.

Sic ergo & ex sapientibus alteri hoc minimè turpe, alteri turpe videbatur. Illicitum etiam est apud nos matrem aut sororem ducere in vxorem, at verò Persæ (& inter eos potissimum magi, qui sapientiam profiteri videntur) cum matribus matrimonia contrahunt: & AEgyptii sorores suas ducunt in vxores: &, vt ait Poeta,

Iunonem vxoremque suam pariterq́, sororem
Iuppiter alloquitur. Quinetiam Citticus Zenon ait à ratione alienum & abhorrens non esse, matris naturam suæ affricare, quemadmodum nec aliam corporis eius partem manu fricare, malũ vllus esse dixerit. Atque adeò Chrysippus in Politia sua dogma hoc ponit, patrem ex filia, & matrem ex filio, & fratrem ex sorore liberos procreare. Plato autem etiam generalius communes esse vxores debere pronuntiauit. Quũ præterea detestabile sit apud nos ἀισχρουργεῖν, Zeno approbat: & alios etiam quosdam vt bono quodam hoc vsos malo accepimus. Nec non humanas carnes edere, apud nos quidẽ

est illicitum: at sunt quædam nationes Barbaræ in quibus omnes ad vnum hoc pro re indifferenti habent. Et quid Barbaros commemorare oportet, quum Tydeus ipse cerebrum hostis edisse dicatur? & Stoici à ratione alienum nõ esse dicant vt quis carnes edat cum aliorum, tum verò suas? Præterea humano sanguine aram Dei contaminare, apud bonam partem hominum, atq; adeò apud nos, impiũ est: at Lacedæmonij in ara Orthosiæ Artemidis flagris acerrimè cæduntur, vt multus in aram Deæ defluat sanguis. Quid quòd Saturno hominem nonnulli immolãt: quemadmodum & Scythæ Artemidi hospites sacrificant? Nos autem cõtrà humano sanguine pollui templa censemus. Ad hæc, apud nos lex in adulteros animaduerti iubet: at apud nonnullos cum aliorum vxoribus congredi indifferens est. nec non Philosophi quidã cum aliena vxore misceri indifferens esse aiũt. Apud nos liberi parentũ curam gerere lege iubentur: at Scythę ipsos sexaginta annorum spatium prætergressos iugulant. Cur autẽ mirum hoc fuerit, quum Saturnus quidẽ falce verenda patris amputarit, Iupiter autem Saturnum in tartara præcipitauerit: atque adeò Minerua cum Iunone & Nepruno patri iniicere vincula conata sit? imò etiam suos liberos Saturnus interficere deliberauerit? Quinetiam Solon Atheniensibus legem περὶ τῶν ἀκρίτων (*.i. de indemnatis*) statuit, per quã vnicuique suum filium interficere permisit. at verò apud nos filium occidere vetant leges. Et Romanorum legislatores liberos sub patrum potestate, & eorum seruos esse iubẽt: & liberos suorum bonorum non esse dominos, sed patres, donec in libertatem asserti fuerint liberi, eodem modo quo ij qui ære comparantur serui: alij autẽ hunc morem, velut tyrannicum, repudiarunt. Præterea lex est vt homicidæ puniantur: at gladiatores perpetrato homicidio, honore etiã sępe afficiuntur. Itidem & ingenuos homines cædere leges vetãt: at verò athletæ cædentes ingenuos, sæpe etiam occidentes, honores & coronas consequuntur. Lexque apud nos vnica vxore contentum esse vnumquenque iubet: at verò ex Thracibus & Gætulis (est autẽ quædam gens Libyæ) multas quisque habet. Prædari quoque apud nos quidem legibus cõtrarium & sceleratum habetur: at verò apud multos Barbaros infame nõ existimatur: imò verò etiam hoc fertur apud Cilices gloriosum fuisse, adeò vt eos qui inter prædandum obiissent, dignos esse quos honore prosequerentur iudicarent. Et Nestor quidem apud Poëtam postquam Telemachum & qui cum eo erant comiter accepit, iis dicit,

Estísne

Estisne incerta vagantes
Prædones quo more solent? Atqui si prædati fuisset absurdum, nequaquam eos tanta comitate & beneuolentia prosequutus fuisset: quia tales esse suspicari potuisset. Furari quoq; apud nos quidem legibus contrarium & iniustum habetur: at qui Mercuriũ dicunt furacissimum esse Deum, faciunt vt iniustum hoc nõ censeatur. Nam quomodo Deus sit malus? Adde quòd aiunt solitos Lacedæmonios punire fures, non quòd furati, sed quòd in furto deprehensi essent. Quinetiam vir ignauus & clypei abiector apud multos ex legis præscripto plectitur: (ideoq; Lacæna illa mulier quæ clypeum filio ad bellum proficiscenti dabat, Tu, inquit, fili, aut hunc, aut super hunc) contrà verò Archilochus se nobis venditans quòd abiecto clypeo fugisset, in suis poëmatibus de seipso scriptum reliquit,

Nunc se aliquis Saius parma iactanter adornat,
In dumo quæ non sponte relicta mihi est.
Atque ita me eripui letho. Amazones autem, si quos parerent mares, claudos reddebant, vt nullum forti viro dignum facinus edere possent: at ipsæ res bellicas tractabant, quũ apud nos contrarium rectè & ordine fieri existimetur. Et mater Deûm semiuiros admittit: atqui quum Dea sit, nequaquam eos admittẽdos censuisset, si natura malum esset nihil virilis fortitudinis habere. Eodẽ pacto & quæ ad iustitiam & iniustitiam, & quæ ad honestum quod cum fortitudine coniunctum est pertinent, variis cõtrouersiis agitantur. Itidem verò de iis quæ ad pietatem & ad Deos spectant, variæ sunt & multum discrepantes opiniones. Nam bona pars quidem Deos esse ait, nec tamen desunt qui esse negent, ex quorum numero sunt Diagoras Melius, & Theodorus, & Critias Atheniensis. Atque ex iis qui Deos esse pronuntiarunt, alii patrios colunt Deos, alii eos quos Dogmaticorum sectæ sibi fingunt: quemadmodum Aristoteles quidem incorporeum Deum esse dixit, & extremitatẽ cœli: Stoici autem spiritum peruadentem etiam per illa à quorum aspectu quis abhorreat: Epicurus humana forma præditum: Xenophanes autem sphæram impassibilem. Deinde alii rerum nostrarum prouidentiam illi adscripserunt, alii vllam ei inesse negauerunt. Nam quod beatum est & incorruptibile, Epicurus ait neque ipsum negotia habere, neque aliis exhibere. Vnde & in communi vita alii vnum dicunt esse Deum, alii multos, & varias habẽtes formas: adeò vt in AEgyptiorum delabantur opiniones, qui canum formas & accipitrũ Diis affingũt, & boues,

& crocodilos, & nihil non pro Diis habent. Hinc etiam fit, vt quæ ad sacrificia & Deorum cultum pertinent, omnino inter se valde discrepent. Nam quę in aliquibus templis pia, eadē in aliis impia. Atqui si natura pium & impium esset, nequaquam hoc existimatum fuisset. Exempli gratia, Sarapidi nemo vnquam porcū immolauerit, at Herculi & AEsculapio immolatur. Ouem Isidi sacrificare nefariū, at illi quæ mater Deorum vocatur, & aliis Diis mactatur. Saturno sacrificant hominem, quod bona pars hominū impium esse censet. Felem Alexandriæ sacrificant Hero, & Tetidi blattam: quod apud nos nullus fecerit. Equo litant Neptuno, at Apollini Didymæo præcipuè hoc animal est inuisum. Capras Artemidi sacrificare pium est, nō autem AEsculapio. Multa alia huiusmodi afferre possem, quæ studio breuitatis silentio pręterco. Atqui siquod natura pium sacrificiū esset & impium, apud omnes eadem esset de illo existimatio. His verò esse similia comperiemus quæ in victu ad Deorum cultū composito magna cū religione obseruantur ab hominibus. Iudæus enim aut sacerdos AEgyptius moriatur potius quàm carnē suillam edat. At Libys ouillam carnem gustare, omnium maximè nefarium esse existimat. Apud aliquos ex Syris columbam, apud alios victimas gustare, iridem nefariū habetur. Quinetiam pisces in quibusdā templis edere pium est, in aliis cēsetur impium. Iam verò & ex AEgyptiis qui sapientes habiti fuerunt, alii caput animalis edere profanum esse arbitrantur, alii scapulam, alii pedem, alii nescio quid aliud. Cepas verò nullus vnquam ederit eorū qui sacris Casii Iouis apud Pelusium initiantur: sicuti nec Libycæ Veneris sacerdos allium vnquam gustauerit. Abstinent præterea in templis nonnullis mentha, in aliis hedyosmo, in aliis apio. Sunt verò qui se patrum capita potius quàm fabas esuros dicant. Atqui apud alios hæc sunt indifferentia. Carnes verò caninas gustare nos profanum arbitramur, at nonnulli ex Thracibus canibus vesci narrantur. Fortasse etiam in vsu apud Græcos hoc fuit. Vnde & Diocles ex eorum schola qui Asclepiadarum tempore fuerant, prodiens, quibusdam ægrotis catulorum carnes dare præcipit. Sunt & qui humanas carnes (vt dixi) indifferenter edant: quod apud nos profanū esse existimatur. Atqui si à natura essent tam ea per quæ piè sanctéque coluntur Dii, quàm illa quæ fiunt contra fas, apud omnes idem de illis esset iudicium. Sed & de pietate erga mortuos, his non dissimilia dici possunt. Alii enim integra mortuorum corpora componentes, terra tegunt, soli ostendere ipsos impiū existimantes. At

At Ægyptii inteſtina extrahentes condiunt defunctos, & ſecum ſuper terra habent. Ex AEthiopibus autem ij qui ſunt ἰχθυοφάγοι .i. piſciuori, in paludes ipſos coniiciunt, piſcibus eſcam futuros: Hyrcani verò canibus ipſos vorandos exponunt: aliqui ex Indis vulturibus etiã. Troglodytis autem moris eſſe aiunt, vt in aliquem collem defunctum adducant, deinde religato eius capite ad pedes, ſaxis non ſine riſu petant. quum autem aggere iactorum lapidũ eum operuerint, diſcedãt. Sunt præterea nonnulli Barbari qui eos qui ſexaginta annorum ætatem exceſſerunt, immolatos comedunt: at eos qui iuuenes obierint, terra condunt. Aliqui etiam mortuos comburunt: ex quibus alii oſſa eorum ſumẽtes, recondita aſſeruant, alii temerè proiecta relinquunt. A Perſis autem aiunt ſuſpendi mortuos, & nitro condiri, ac tum demum faſciis inuolui. Alii verò quanto luctu mortuos proſequantur videmus. Quinetiam mortẽ ipſam alii horrendam & fugiendam eſſe ducunt: alii verò nihil tale de ea exiſtimant. Nã & ipſe Euripides ait,

Ecquis ſcit vtrum viuere illud ſit mori,
Mortémque vitam conditi terra putent?

Ipſe quoque Epicurus ait, Mors nihil ad nos. Nam quod diſſolutum eſt, ſenſu caret: quod ſenſu caret, nihil ad nos. Hoc etiam addunt, Si ex anima & corpore compoſiti ſumus, mors autem diſſolutio eſt animę & corporis, tum quidem quando ſumus, non eſt mors: (non enim diſſoluimur) quum autem mors eſt, nos non ſumus. Nam quòd non amplius ſit illa animæ & corporis compoſitio, ne nos quidẽ ſumus. Heraclitus autem ait & vitam & mortem eſſe & dum viuimus & dũ morimur. Nam quum nos viuimus, mortuas eſſe noſtras animas, & in nobis ſepultas: quum autem morimur, animas reuiuiſcere & viuere. Sunt verò & qui mortem nobis eſſe vita potiorem exiſtiment: quò pertinet id quod ait Euripides,

Quis nouit an quod viuimus ſit id mori,
Mori viciſſim iudicent vitam inferi?

Ex eadem autem opinione & hæc dicta fuerunt,

Non naſci, eſſet res mortalibus optima cunctis,
Nec ſolare oculis poſſe videre iubar:
At nato portas Orci tranſire repentè,
Et terræ indutum mole iacère graui.

Scimus verò & quæ de Cleobi & Bitone feruntur, quæ ab Herodoto in mentione Argiuæ ſacerdotis commemorantur. Narrantur verò nonnulli etiam ex Thracibus circumſtantes infantem in lucẽ editum

tum lugere. Ergo neque mors inter ea quę natura sunt horrenda, nec vita inter ea quę sunt natura bona, annumerari debet. Nec quicquam ex supradictis natura tale est vel tale, sed omnia sunt opinione tenus, & ad aliquid. Eundem autem ratiocinandi modum etiam ad vnumquodque ex aliis transferre possit quispiam, quæ nunc, breuitatis rationem habentes, non exposuimus. Quòd si de quibusdam quæ sit discrepantia, ostendere illico non possumus, dicendum est fieri posse vt in aliquibus nationibus quas ignoremus, sit de iis quoque controuersia. Nam vt nisi sciremus (verbi gratia) AEgyptiorum consuetudinem esse vt sorores ducant in vxores, falsò affirmaremus apud omnes pro confesso & indubitato haberi, non esse contrahendum cum sororibus matrimonium: ita nec de rebus illis, in quibus eæ quæ sunt discrepantiæ, sub sensus nostros non cadunt, affirmare decet non esse de ipsis controuersiam: quum fieri possit (sicuti dixi) vt apud aliquas nobis ignotas nationes sit de iis controuersia. Scepticus ergo tantā rerum cernens discrepantiam, de hoc quidem, quid natura bonum, quid malum, & quid faciendum, quid nō, retinet assensum, hac etiam in parte à Dogmaticorum temerario fastu procul discedens: sequitur verò citra vllam opinionem obseruationem vitæ communis. Et propterea in iis quidem quæ opinabilia sunt, passionis expers manet: at in iis quæ coacta sunt, moderatè passionibus afficitur. Nam patitur quidem quatenus est homo sentiendi facultate præditus: sed nō assumens illam præterea opinionem, nimirū id quod patitur, natura malum esse, moderationem in iis quæ patitur seruat. Nam addere sibi talem aliquam opinionē, peius est quàm ipsum pati. adeò vt aliquando ij quibus aliquod membrum abscinditur, aut tale aliquid patiuntur, id tolerent: at qui illis adstant, eo quòd opinionem illam conceperint de eo quod fit, esse malum, animo linquantur. Nam ille quidē certè qui sibi aliquid natura bonum aut malum, vel prorsus faciendū aut non faciendum esse statuit, variè turbatur. Nam & quū adsunt illi ea quæ mala existimat esse secundum naturam, pœnis affici videtur, & quum iis quæ ipsi bona vidētur, potitus fuerit, & ob elatum nimia lætitia inflatumq; animum, & præ metu illa amittendi, necnon dum timet ne rursus in iis versetur quæ natura mala existimantur ab eo, in perturbationes nō mediocres incidit. Nā iis qui bona dicunt amitti non posse, ex dubitatione quā affert controuersia, silentium imponemus. Vnde ratiocinātes colligimus, si, quod mali effectiuū est, malum & fugiendum sit, persuasio autē hæc qua quis sibi persuadet hæc quidem

dem esse bona secundũ naturam, illa autẽ mala, perturbationes excitet: malũ esse & fugiendũ, sibi proponere & persuasum habere quidpiam esse malum aut bonum, quod ad naturam spectat. Et hæc quidem in præsentia de bonis & malis & indifferẽtibus dixisse sufficiat.

An sit ars circa vitam. CAP. 25.

Ex supradictis autem ne artem quidẽ vllam circa vitam esse perspicuum est. Si enim est talis ars, circa bonorum & malorum & indifferentium considerationem versatur. Itaque quum hæc inexistentia sint, inexistẽs etiam est quæ circa vitam *esse dicitur* ars. Et alioqui quũ non vno consensu relinquant artẽ vnam circa vitam omnes Dogmatici, sed aliam alii à se fictam supponant, obnoxii redduntur controuersiæ, & ratiocinationi ex controuersia sumptæ, quam quum de bono verba facerem proposui. Sed etiã si omnes (vt hoc supponamus) dicerent vnam esse artem circa vitam, verbi gratia, celeberrimam illam prudentiam (quæ apud Stoicos quidem somniatur, magis autem videtur premere quàm aliæ) consequẽtur nihilominus absurditates. Quia enim prudentia est virtus, virtutem autem solus habet sapiens, Stoici, quum non sint sapientes, non habebunt eam quæ circa vitam est artem. Atque adeò quũ non possit, secundum ipsos, subsistere ars, ne ars quidẽ vlla circa vitam erit, si ea quæ dicunt sequamur. Etenim artem esse tradunt, quæ constat ex comprehensionibus. comprehensionem autem, esse ad comprehensiuam phantasiam assensum. Inueniri autem nequit comprehensiua phantasia. Nam nec omnis phantasia comprehensiua est, nec quænã sit ex phantasiis comprehensiua dignosci potest. quia nec omni phantasia possumus iudicare simpliciter quæ sit comprehensiua, & quæ non sit: & quum egeamus comprehensiua phantasia ad dignoscendum quæ sit comprehensiua phantasia, ad infinitum compellimur: quum à nobis alia comprehensiua phantasia postuletur ad dignoscendam illam quam vt comprehensiuam phantasiam sumebamus. Stoici ergo talẽ nobis comprehensiuæ phantasię notionem exhibentes, veritatem non sequuntur. Nam quũ comprehensiuam phantasiam esse dicant quæ ab ente orta sit, ens autem esse quod comprehensiuam phantasiam mouere potest, in diallelum dubitationis modum incidũt. Si igitur vt circa vitam sit ars aliqua, prius oportet artem esse: vt autẽ subsistentiam habeat ars, oportet comprehensionem prius subsistentiam habere: vt autem subsistat comprehensio, assensum ad comprehensiuam phantasiam, comprehensum esse: inueniri autem nequit comprehẽsiua phantasia: inueniri

non

non poteſt quæ circa vitam ars *eſſe dicitur*. Illud præterea affertur: Omnis ars ex iis operibus quæ propriè exhibentur ab ipſa, comprehendi videtur. Atqui nullum proprium extat opus artis quæ circa vitam eſt. nam quodcunque dixerit quis eſſe huius opus, illud commune eſſe etiam cum rudi & imperita multitudine reperitur. quale eſt, Honorare parentes, Depoſita reddere, & alia omnia. Non ergo eſt vlla circa vitam ars. Neque enim ex eo quòd à prudenti animi habitu aliquid dici aut fieri videatur (vt aiunt quidam) quódnam ſit prudentiæ opus cognoſcemus. Nam ipſe prudens animi habitus incomprehenſibilis eſt, quum neq; ex ſeipſo & ex re præſenti, neq; ex ſuis operibus appareat. Nam hæc illi etiam cum imperito vulgo ſunt communia. Dicere autem nos ex æquabilitate actionum comprehẽdere qui ſint illi qui habeant artem quæ circa vitam eſt, hominum eſt vltra naturam loquentium, & potius optantium quàm vera dicentium.

Tali etenim mente eſt mortalis præditus omnis,
Qualis miſſa dies à patre hominúmque Deûmque.

Supereſt vt artẽ hanc quæ circa vitã verſatur, ex illis operibus quæ in ſuis libris deſcribunt, comprehendi dicamus. quæ quum multa & inter ſe ſimilia ſint, pauca, exempli gratia, commemorabo. Ipſe ergo princeps ſectæ eorum Zenon in *ſcriptis dictis* διατριβαῖς, de puerorũ inſtitutione, cum alia ſimilia, tũ verò hæc dicit, Diuidere nihilo magis nec minus pædica quàm non pædica: nec fœminas quàm mares. non enim ſunt alia quæ pædica aut non pædica, nec fœminas aut mares deceant, ſed eadem illos decent. De pietate autem erga parentes idem ait, de Iocaſtæ & OEdipodis facto loquens, non fuiſſe mirum ſi matrem fricaret. Nam ſi quidẽ ægrotantem alia parte corporis fricans manibus, ei adiumentum aliquod afferebat, nihil in eo erat turpitudinis: ſi alias partes fricans delectabat, ęgritudinem illi adimens, adeò vt ingenuos ex matre liberos procrearit, *an turpe cenſebitur*? His autem Chryſippus aſtipulans in Politia ſcribit, Videntur autem mihi & hæc ita eſſe tranſigenda; quemadmodum nunc quoque non malè apud quoſdã in more poſita ſunt: vt & mater ex filio, & pater ex filia, & frater ex germana ſorore liberos procreet. Quinetiã in iiſdem libris humanarum carnium eſum inducit. ait enim, Quòd ſi ex viuis abſcindatur aliqua pars ad eſum vtilis, neq; defodere illam, neque temerè proiicere: ſed eam conſumere, vt ex noſtris alia pars fiat.

In libris autem περὶ τοῦ καθήκοντος, *i. de officio*, de parentũ ſepultura ſcribens, hęc nominatim dicit, Mortuis autẽ parentibus, ſepulturis vtendum

dum

dum ſimpliciſſimis, quippe quum corpus (quemadmodū vngues, aut dentes, aut pili) nihil ad nos pertineat, & nullo erga id reſpectu aut cu rioſa obſeruatione inſuper opus habeamus. Ideoq; ſi quidem vtiles ſint carnes, illas in ſuum alimentum conuertent (quemadmodum & ſi aliquod ex propriis membris abſciſſum fuiſſet, verbi gratia, ſi pes) vti ipſo conueniens fuiſſet: ſin autem ſint inutiles, aut defoſſas relinquent, aut ex combuſtis cinerem relinquent, aut longius proiicient, nullam earū rationem habētes, tanquā vnguium aut pilorum. Atq; his ſimilia quamplurima dicūt Philoſophi, quę nequaquā auſint facere niſi in Cyclopum aut Læſtrygonū politia verſentur. Quòd ſi horū quidē nihil agunt, quæ autē faciunt, communia ſunt illis cum vulgo: nullum extat peculiare opus illis quos artem quæ circa vitam eſt habere ſuſpicamur, peculiare. Ergo ſi artes ex peculiaribus operibus comprehendi omnino neceſſe eſt, nullum autē peculiare opus videmus artis quæ circa vitā eſſe dicitur: ipſa non comprehenditur. Ergo ne de illa quidem, eam eſſe exiſtentem affirmare quiſquam poteſt.

An hominibus indatur ars quæ circa naturam. CAP. 26.

IAM verò ſi inditur hominibus ars quæ circum naturam: aut natura inditur ipſis, aut per diſciplinā & doctrinam. Verùm ſi natura quidem, aut quatenus ſunt homines, ipſis inditur, ars eſt quæ ſecundum naturam, aut quatenus non ſunt homines. Quatenus non ſunt homines, nequaquam: neque enim non ſunt homines. Sin quatenus ſunt homines, in omnibus hominibus ineſſet prudentia, adeò vt omnes prudentes eſſent & virtutis ſtudioſi & ſapientes. Atqui homines magna ex parte dicūt eſſe malos. Ergo ne quatenus quidem ſunt homines, ineſſe queat ipſis ars quæ circa naturam. Ne natura quidē igitur. Adde quòd quum artem ex comprehenſionibus coexercitatis conſtare tradant, per experientiam & diſciplinam aliquam, & alias artes & hanc ipſam de qua nunc agitur, potius percipi tradant.

An doceri poßit ars quæ circum naturam. CAP. 27.

IAM verò ne doctrina quidem & diſciplina percipitur. Antequā enim hæc ſint ſubſiſtētia, tria pro cōfeſſis & indubitatis haberi oportet, rem quæ docetur, eum qui docet, & eum qui diſcit modum diſciplinæ. At nihil horum ſubſiſtens eſt. Ergo nec doctrina.

An ſit aliquid quod doceatur. CAP. 28.

NAM quod docetur aut verum eſt aut falſum. Et ſi quidē eſt falſum, nequaquam doceri poſſit (inexiſtens enim eſſe aiunt falſum, quę autem non ſunt, illa doceri nullo modo poſſunt.) Sed ne ſi verū quidem

dem eſſe dicatur. Nam verum eſſe inexiſtẽs in mentione de criterio docuimus. Si ergo nec falſum nec verum docetur: præter hæc autem nihil eſt quod cadat in doctrinam: (neque enim his in doctrinam non cadẽtibus, dicet quiſpiam ſe docere ea de quibus dubitatur) nihil docetur. Adde quòd res quæ docetur, aut apparens eſt, aut incerta: ſed ſi quidem eſt apparens, doceri non neceſſe habebit. nam quæ apparẽt, pariter omnibus apparent. At ſi incerta, quoniã incerta propter indiiudicabilẽ de iis controuerſiam, incomprehenſibilia ſunt, vt ſępe docuimus, nõ poterunt doceri. Nam quod quis non comprehẽdit, quomodo id docere poſſet aut diſcere? Quòd ſi neque id quod apparet, neq; id quod incertum eſt, docetur: nihil docetur. Præterea, id quod docetur, aut corpus eſt, aut incorporeũ, vtrunq; autem eorum, ſiue apparens ſit, ſiue incertum, doceri nõ poteſt, ſecundum eam quã modò attulimus rationem. Non docetur ergo quicquam. Inſuper verò, aut quod eſt docetur, aut quod nõ eſt. Id certè quod non eſt, non docetur. Nam ſi docetur id quod non eſt: quia verorũ exiſtimãtur eſſe doctrinæ, id quod non eſt, verum fuerit. Si autẽ verum ſit, etiã exiſtens erit. Verũ enim eſſe dicunt id quod eſt, & opponitur alicui. Atqui abſurdum eſt dicere exiſtere id quod nõ eſt. Ergo nec docetur id quod non eſt. Sed ne ens quidẽ docetur. nam ſi docetur ens, aut ſecundum quod ens eſt, docetur, aut ſecundũ aliquid aliud. Sed ſi quidẽ ſecundũ id quod ens eſt, doceri poſſe dicatur, erit ex entibus: & propterea nõ erit docibile. Nã doctrinas ex aliquibus indubitatis & indocibilibus fieri oportet. Nõ ergo ens, ſecundũ id quod eſt ens, docibile eſt. Verùm nec ſecundũ aliud quidpiã: nam ens nõ habet aliud accidens ipſi quod nõ ſit ens. Ergo ſi ens ſecundũ id quod ens eſt, nõ docetur, nec ſecundũ aliquid aliud docebitur. Illud enim quodcũq; ſit accidẽs ipſi, ens eſt. Deinde, ſiue apparẽs ſit ipſũ ens quod doceri dicẽt, ſiue incertũ, ſupradictis dubitationibus ſubiacẽs, indocibile erit. Quòd ſi neq; id quod eſt docetur, neq; id quod non eſt, nihil eſt quod doceatur.

An ſit docens & diſcens. CAP. 29.

HOC autem euerſo, ſimul etiã doctor & diſcipulus euertuntur: nihilominus tamen etiã ſeorſum de illis dubitandi cauſæ proponuntur. Nam aut artifex artificẽ docet, aut artis imperitus imperitũ artis: aut artis imperitus artificẽ, aut artifex imperitum artis. Artifex quidẽ certè artificem nõ docet: neuter enim ipſorum, quatenus eſt artifex, diſciplina opus habet. Sed ne artis quidẽ imperitus imperitũ artis docebit, nihilo magis quàm cęco cęcus dux eſſe poteſt. Neq; verò im-

peritus

peritus artis docebit artificẽ. ridiculum enim profectò hoc foret. Superest vt artificem docere imperitũ artis dicamus: quod & ipsum fieri nõ potest. Nullo enim modo subsistere artifex poterit, quia neque sponte naturali quisquã & simularq; natus est, artifex existere cernitur, neq; ex imperito artis fit aliquis artifex. Aut enim vnũ theorema & vna comprehẽsio artificẽ reddere potest eum qui alioqui sit imperitus artis, aut nequaquã. Sed si quidem comprehensio vna artificem facit eum qui imperitus artis erat, primùm quidem dicere poterimus artẽ non constare ex comprehensionibus: (nam qui nihil prorsus nouit, si vnum theorema artis doceatur, hoc modo artifex appellari possit) deinde si dicat aliquis, eũ qui aliqua theoremata artis percepetit, sed opus haber adhuc vno, & propterea sit artis imperitus, si vnum illud assumat, artificẽ ex imperito artis effectum iri per comprehensionem vnã, ex hoc quod dicet, omnes facultatis percipiendarũ artium exortes reddet, & ab ea excludet. In particularibus enim hominibus ostendere non poterunt aliquẽ qui artis quidem imperitus sit adhuc, futurus aurẽ sit artifex si vnũ aliquod theorema præterea percepetit. Non enim scit quisquã enumerationem præceptorũ cuiusq; artis: ita vt enumeratis theorematibus iam cognitis, dicere possit quot ad implendũ theorematum artis numerũ desiderentur. Ergo vnius theorematis cognitio nõ facit artis imperitum artificem. Si autẽ hoc verum est, quoniã non omnia theoremata artium percipit quisquã simul & semel, sed si percipit, vnumquodq; sigillatim percipit (vt hoc etiã aliquis per suppositionem concedat) is qui vnumquodq; theorema artis per se & seorsum ab aliis percipere dicitur, nequaquã artifex fuerit. Dicebamus enim nõ posse cognitionem vnius theorematis, eum qui sit imperitus artis, facere artificem. Ergo ne artifex quidẽ euadet is qui artis fuerit imperitus. Vnde etiã propter hæc videtur insubsistẽs esse artifex: proptereà verò & doctor. Verùm ne is quidẽ quem discere aiũt, si imperitus artis sit, artis theoremata cuius est imperitus, discere & comprehẽdere potest. Nã vt qui natus est cæcus, quatenus est talis, nõ possit assumere colorũ perceptionẽ: nec qui natus est surdus, percipere vocẽ quear: ita nec is qui sit imperitus artis, possit theoremata artis comprehẽdere cuius est imperitus. Nã hoc modo idem fuerit artifex & imperitus artis eorundẽ. imperitus artis, quia ita suppositum est: artifex aurẽ, quia comprehensionem habet artis theorematũ. Ergo ne artifex quidẽ imperitum artis docet. Quòd si neque artifex artificẽ docet, neque imperitus artis imperitũ artis, neque im-

peritus artis,artificem, neq; artifex imperitum artis:præter hæc autẽ nihil est:neque docens est,neque discens. Quum autẽ non sit neque docens neque discens, etiam superuacaneus est doctrinæ modus.

An sit discendi modus. CAP. 30.

NIHILOMINVS tamen de eo huiusmodi argumentis quæstio agitatur. Nam modus docendi aut actu fit,aut oratione. At neq; actu fit neq; oratione,vt ostendemus. Ergo modus etiam docendi est imperuestigabilis. Actu quidẽ non fit doctrina, quia actus est eorũ quæ ostenduntur. quod autẽ ostenditur,omnibus est apparens. quod autẽ apparet,quatenus apparet,omnibus est comprehensibile: quod autẽ est omnibus promiscuè comprehẽsibile,in doctrinã non cadit. Nihil est ergo actu docibile. Iam verò ne oratione quidem docetur quicquam. hæc enim aut significat aliquid,aut nihil significat. sed nihil significans,neq; ad docendum quidẽ quicquam idonea erit. Sin autem aliquid significet,aut natura significat,aut positione: & natura quidẽ non significat,quia cuncti quæcunq; audiunt,nõ intelligunt. vt Græci Barbaros,& Barbari Græcos. Quòd si positione significat,manifestũ est fore vt ij quidẽ qui prius comprehenderint ea quibus appellationes sunt impositæ,illa percipiant,nõ quòd ex illis *appellationibus* doceantur ea quæ ignorabant, sed quòd ad recordationẽ veniant, & memoriã sibi renouent eorũ quæ sciebant. At ij qui necesse habẽt ea discere quæ ignorãt, nec ea norunt quibus impositæ sunt appellationes, nihil percipient. Itaq; ne disciplinæ quidem modus subsistẽs esse possit. Nam is qui est doctor,comprehensionẽ theorematũ artis quę docetur indere debet discenti,vt ille demũ perceptis theorematis ex quibus ars cõstat,artifex euadat. At nihil est comprehensio, vt antea docuimus. Ergo ne modus quidẽ doctrinæ subsistere potest. Quòd si neque docetur aliquid,neq; est docens,neq; discens,neque modus disciplinæ,nimirũ ne disciplina quidẽ est,aut doctrina. Atq; his quidem generalioribus argumentis disputationẽ aduersus disciplinã & doctrinam aggressi sumus. sed & talis quęstio de arte etiam quæ circa vitam esse dicitur,agitari potest. Rem quę docetur, videlicet prudentiam,insubsistentẽ esse ostendimus in superioribus. Insubsistẽs est autem is etiam qui docet & qui discit. Nam aut prudens prudentẽ docebit artẽ quæ circa naturã est,aut imprudens imprudentem : aut imprudens prudentem:aut prudens imprudẽtem. At nullus horum vllũ docet. Non ergo docetur ars quę circa vitam esse dicitur. Et de aliis quidẽ fortasse etiam superuacaneum fuerit dicere: sed si prudens imprudentem

prudentem docet prudentiam: prudētia autem ars est bonorū & malorū & neutrorum: imprudens, quū careat prudentia, bona & mala & neutra ignorat. Ignorans autē hęc, certè quum prudens eum docebit bona & mala & neutra, audiet tantùm ea quæ dicentur, non item ea cognoscet. Nam si ea percipiat dum in imprudentia versabitur, erit etiam imprudentia, bonorū & malorum & neutrorū contemplatiua. Atqui, secundū eos, imprudentia nō est horū contemplatiua (alioqui imprudens esset prudens) ergo imprudēs ea quę à prudente dicuntur aut fiunt, non percipit, secundum quidē disciplinæ formam. Quòd si non percipit, ab ipso doceri nō possit: quum etiam nec actu nec oratione doceri possit, vt antea diximus. Iam verò si neq; per disciplinā, neque per doctrinam inditur cuiquam ars quæ circa vitā esse dicitur, neq; natura, ea profecto ars quam philosophi circa vitam esse aiunt, illam semper in ore habentes, nullo modo inueniri poterit.

An ars quæ circa vitam, eam habenti sit vtilis. CAP. 31.

IAM verò etiamsi quis valde ex abundanti concesserit, indi alicui eam artē quam circa vitā esse somniant, damnosa & perturbationis causa habentibus ipsam potius quàm vtilis esse comperietur. Atque vt statim, exempli gratia, pauca è multis proferamus, posset vtilis esse sapienti ea quæ circa vitam est ars, continentiam ei prębens aduersus malorū appetentias, & bonorū inappetentias. Sapiens enim qui secundū eos dicitur continens, aut secundū id dicitur continens quatenus in nulla est appetentia ad malū, & inappetentia ad bonū: aut quatenus habebat quidē prauas appetentias & inappetentias, sed eas ratione superauit. Verùm quatenus quidem non versatur in malis deliberationibus, nequaquā dicatur continens. Non enim se continebit ab eo quod nō habet: & quemadmodū nemo dixerit eunuchum esse rerū venerearum continentē, & eum cui vitiatus est stomachus, continentem esse in ciborum fruitione: (nullo enim modo ipsi talia consectantur, ita vt per continentiā consectationem eorū oppugnare debeant) eodem modo sapientē appellare non oportet continentem, eo quòd ipsi non innascatur affectio aduersus quam futurus sit continens. Quòd si versatur quidē in malis deliberationibus, vincit tamē eas ratione, primùm quidem cōcedent, nihil illi prudentiā profuisse, vtpote qui adhuc in perturbationibus sit, & auxilio egeat: deinde etiā infœlicior esse reperitur iis qui mali esse dicuntur. Nam si appetitione animi ad aliquid ducitur, perturbetur necesse est: si autem ratione superat, continet in seipso malum, & propterea magis perturbatur

quàm ille malus qui non amplius hoc patitur. Nam si appetitu animi agitur, perturbatur: si autē cupiditates assequitur, desinit perturbari. Non est ergo continens quantum ad prudentiam, ipse sapiens: aut si est, omniū hominum est infœlicissimus. Itaque illi nō vtilitatem sed perturbationē maximā præbuit quæ circa vitā esse dicitur ars. Eum porrò qui existimat se habere artem quæ circa vitam est, & per eam cognouisse quæ bona sunt secundum naturā, & quæ mala, valde perturbari & quum bona & quū mala adsunt, in superioribus docuimus. Dicendum est igitur, si neq; bonorum nec malorū nec indifferentium subsistentia pro confessa & indubitata habetur, & ars quę circa vitam est, fortasse quidem & ipsa insubsistens est: quanuis tamen subsistere concedatur (per suppositionem) nullam vtilitatem habētibus ipsam affert, imò verò contrà, perturbationes maximas eorum animis indit: Dogmatici etiam in morali parte eius quæ philosophia vocatur, frustra supercilia attollere videri debent. Et his quidem de morali etiam *philosophiæ* modo disputatis (quibus plura hypotyposeωs mensura admittit) hîc etiam tertium librum & totum Pyrrhoniarum hypotyposeωn tractatum claudimus, si illud addiderimus.

Quare Scepticus interdum ratiocinationes quantum ad probabilitatē attinet debiles de industria proponat. CAP. 32.

SCEPTICVS, eò quòd sit humanus, Dogmaticorū arrogantiam & temerariā insolentiā pro viribus sanare vult ratiocinando. Quemadmodum igitur corporaliū morborum medici diuersæ potentię habent remedia: & iis quidē qui vehementi morbo laborāt, eorum vehementissima quæq; adhibent: iis qui leuiter ægrotant, leuia: ita etiā paris roboris non sunt omnes quas Scepticus proponit ratiocinationes: sed quæ sunt ex illis solidiores, quæ & validè possunt opiniones Dogmaticorū euertere, erga eos qui grauiter temerariæ insolentiæ morbo laborāt, vtitur: leuioribus autē erga eos qui hunc arrogantiæ morbum in superficie tantum, ideoq; facilè sanabilem habent: & huiusmodi qui ratiocinationibus probabilibus, alioqui leuioribus, profligari possit. Hinc ergo fit vt Scepticus aliquando ratiocinationes quæ, quod ad probabilitatem attinet, robustiores, aliquando debiliores videntur, proponere de industria non dubitet, vtpote quę ipsi sæpenumero ad consequēdum id quod persequitur, sufficiant.

PYRRHONIS ELIENSIS PHILOSOPHI VITA, EX DIOGENE LAERTIO.

Ex vulgata interpretatione, sed multis in locis castigata.

PYRRHO Eliensis Plistarchum habuit patrē: quod etiā Diocles tradit. Is (vt Apollodorus ait in Chronicis) pictor fuit primùm, atque (vt Alexander in Successionibus scribit) Drysonem Stilponis filiū audiuit, deinde Anaxarchum: illi vbiq; adhærens, ita vt Gymnosophistas in Indiam adierit, Magisq; congressus sit. Vnde & nobilissimè philosophiam tractasse videtur, commentus modum quo de omnibus nihil decerneret, neque quicquam comprehendi posse diceret, vt Ascanius Abderites auctor est. Negabat enim quicquā turpe esse aut honestum, iustum vel iniustū: eadem ratione & in omnibus nihil verè esse, cæterùm lege atq; consuetudine cuncta homines facere. Neque enim esse quicquam istud potius quàm illud. Consentanea autem ad hæc illi & vita erat. Nihil enim declinans nihilque deuitans, sustinebat omnia, currus si fortè occurrissent, & prętupta, & canes, & talia, nihil omnino sensibus permittens. Seruabatur autem, vt Carystius Antigonus refert, à sequentibus se necessariis. Porrò Ænesidemus ipsum de assensu quidē retinendo philosophatum esse tradit, non tamen imprudenter gessisse singula. Vixit autem ad annos ferme nonaginta. Ceterùm Antigonus Carystius in libro quem de Pyrrhone scripsit, hęc de illo memorat, ipsum principio quidem obscurū & pauperem, pictoremq; fuisse, seruariq; in Elide in gymnasio λαμπαδιστὰς, non infœliciter ab eo elaboratos. Quin egredi solitum & solitarium viuere, raroq; apparere domesticis. Hoc autem idcirco facere, quòd audisset Indum quendā Anaxarcho exprobrantem quòd nullum doceret virum bonū fieri, quum ipse regias aulas frequens tereret, & regibus obsequeretur. Semperq; eodem perseuerasse vultu atq; habitu, adeò vt si quispiam illum inter dicendū desereret, ipse tamen quod cœperat peragetet: quum alioqui in adolescentia mobilis fuisset. Sæpe (inquit) peregre proficiscebatur, nemini quò pergeret prædicens, & quibus volebat congrediebatur. Et quum aliquando Anaxarchus in scrobem incidisset, ille pertransiit, nullam ei opem ferens. Eumque quum ob id

plerique

plerique culparent, Anaxarchus ipſe laudabat, vt indifferéter & ſine affectu ſe habentem. Quum ſecum loqui aliquando deptehenſus eſſet, rogatus cur id faceret, meditor, inquit, bonus vt ſim. In quæſtionibus à nemine contemnebatur, quòd obiter ſolumque ad interrogata diceret. Qua ex re factũ eſt vt Nauſiphanes adhuc adoleſcentulus ab eo captus ſit & allectus. Aiebat enim oportere affectus quidem eſſe Pyrrhonis, ſuiipſius autem verborum. Dicebátque ſępenumero Epicurum conuerſationem inſtitutúmque Pyrrhonis admiratum, ipſum de ſe percontari aſſiduè ſolitum. Tanto autem in honore à patria ſua habebatur, vt eum pontificem conſtituerit, atque illius gratia philoſophos publico decreto omnes immunitate donauerit. Complures item habuit *inſtituti ſui, hoc eſt* rerum negligentiæ & contemptus, ęmulos. Vnde & illum complectitur mirificè Timon in Pythone, & in Sillis, quòd liber euaſerit omnibus perturbationibus, ſuperſtitionéque & vanitate, & captione ſophiſtica, ac Dei inſtar inter homines regnarit.

Miror quî tandem potuiſti euadere Pyrrho
Turgentes fruſtra, ſtupidos vanoſque ſophiſtas,
Atque impoſturæ fallacis ſoluere vincla:
Nec fuerit curæ ſcrutari, Græcia quali
Aëre cingatur, neque vbi aut vnde omnia conſtent.

Et iterum in Indalmis,

Abs te illud miſerè optarim cognoſcere Pyrrho,
Quî fuerit facilis lætaq; vita tibi,
Solus vt in viuis gereres te numinis inſtar.

Hunc autem Athenienſes etiam ciuitate honorauerunt, vt refert Diocles, quòd Cotyn Thraciũ interemiſſet. Piè verò & cum ſorore ſua obſtetrice vixit, vt Eratoſthenes in libro De diuitiis & paupertate refert, quo tempore ipſe publicè auiculas porcellóſque venundabat: domíque indifferenti mundicia erat. Fertur ob eiuſmodi indifferentiam & ſcrofam lauare ſolitus, & quum ſorori quandoque ſuccenſuiſſet (Philiſta autem vocabatur) arguerétque illum quiſpiam *vt immemorem inſtituti ſui*, nõ, inquit, muliercula documentum erit noſtræ indifferentiæ. Rurſum quũ ſe inuadentem canem repuliſſet, cauſanti cuidam, Graue, inquit, eſt & perdifficile hominem penitus exuere. Certandum verò pro viribus, primùm quidem operibus, alioqui vel ratione aduerſum res. Aiunt illum & medicamenta putrifica, & ſectiones, & vſtiones ſibi vlceri cuipiam adhibitas tanta tuliſſe cõſtantia,

tia, vt supercilia ne contraxerit quidem. Eius animi magnitudinẽ & Timon in iis quæ scripsit ad Pythonem prosequitur: Philo quoque Atheniensis ipsius necessarius, illum Democriti mentionem facere consueuisse, tum etiam Homeri dixit, mirantem illum eius versiculum, assiduéque pronunciare solitum,

Tale quidem genus est hominum quale est foliorum.

Amplectíque quòd homines muscis & auibus comparet. Illos item perlibenter & sæpe proferre,

Quin tu igitur morere, & plora mihi, amice, vicißim.
Nam & periit Patroclus, qui te superabat abundè.

Sicut & cætera illius quibus inconstantia & inania studia atque pueriles hominũ motus indicantur. Posidonius autem de illo tale quiddam retulit. Naui aliquãdo ferebatur, & quum socij tempestate acti deiectiore animo essent, ipse tranquillo animo porcellũ in naui edentem ostendebat: dicens oportere sapientem hanc illius imitari securitatem. Solus hunc Numenius dogmata etiam edidisse ait. Huius prætereà memorabiles fuere discipuli: ex quibus Eurylochus, cuius istud notatur vitium. Aiunt illum aliquando ita furore instigatum vt sumpto veru cum carnibus coquum in forum vsque persequeretur: & in Elide quæstionibus eruditorum fatigatum, abiecto pallio Alphæum tranasse fluuium. Erat autem sophistis infestissimus, sicuti & Timon ait. Philo autem in disputationibus erat frequentior. Vnde & Timon de illo ait,

Et meditandum inter, & strepitu turbaq; remotum,
Litibus haud stolidè addictum famæque Philonem.

Hecatæus prætetea Abderites, & Timon Phliasius Poëta, Sillorũ scriptor, de quo dicemus: Nausiphanes quoq; Teius (cuius plerique Epicurum auditorem fuisse tradunt) eius discipuli fuerunt. Hi omnes à magistro quidem Pyrrhonij, cæterum à dogmate ἀπορητικοὶ & σκεπτικοὶ, prætereáque ἐφεκτικοὶ & ζητητικοὶ appellabantur. Est enim ζητητικὴ philosophia sic dicta quòd semper in veritatis inquisitione versetur. Porrò σκεπτικὴ, quia semper σκέπτεται, *id est, secum commentatur*, & nunquam inuenit. ἐφεκτικὴ autem dicitur ab euentu: quòd post inquisitionem ambigatur itidem. ἀπορητικὴ verò, quòd eius sectatores semper addubitent. Atque à Pyrrhone Pyrrhonij, vt diximus, denominati sunt. Enimuero Theodosius in scepticis capitulis scepticam Pyrrhoniam minimè appellari oportere ait. Nam si quidẽ motus & agitatio mentis alterius comprehendi à nobis nõ potest, profectò Pyr-

rhonis affectũ ignorabimus. At si illum ignoremus, Pyrrhonij haudquaquam dicemur. Præterquam quòd neque Pyrrho primus scepticęs inuentor fuerit, neque ea dogma aliquod habeat. Rectius autem diceretur Pyrrhonis moribus similis. Eius sectæ principem Homerum fuisse plerique autumant, quòd is in suis scriptis de rebus eisdem præter cæteros aliàs aliter loquitur, neque certò quicquam in rebus pronuntiat, ac certã fert sententiam. Deniq; & septẽ sapientes in hoc genere fuisse versatos, quorũ illa sint, Nihil nimis: &, Sponsioni adiacet damnum. Quo significetur, qui fideiussor exiſtat, illum è veſtigio certa compertáque incommoda subsequi. Archilochum item & Euripidem id genus exercuisse, vbi Archilochus quidem ait,

Ea mens est hominibus, Glauce Leptinis fili,
Qualem mortalibus in dies Iuppiter mittit. Item Euripides,
Sentire verò quippiam quid hos ferunt
Homunciones? nam nescimus id quidem
An rectè agamus, an secus quod quis velit.

Sed & Xenophanes & Zeno Eleates ac Democritus secundum eos sceptici sunt. ex quibus Xenophanes quidem ait,

Nemo aliquid certò nouit, vel nouerit vnquam.

Zeno autem motum tollit, dicens, Omne quod mouetur, neque in quo est mouetur loco, neque in quo non est. Porrò Democritus exclusis qualitatibus, vbi, ait, lege calidum, ibi lege frigidum. Est autem causa atomi & vacuum. Ac rursus, Causa quidem nihil nouimus. nam veritas in profundo est. Plato item id quidem quod verum sit Diis Deorumque filiis cõcedit, cæterùm rationem probabilem perquirit. Euripides quoque dubitat an viuere sit emori, motique viuere mortales putent. ait enim,

Quis nouit autem an viuere hoc sit emori,
An emori hoc sit quod vocamus viuere?

Empedocles item quædam vix dici posse, alia neque auditu percipi, neque mente comprehẽdi ait: idque solum probari quod quisq; putarit. Heraclitus itidem de rebus maximis coniectandum astruendumque esse quippiam temere, negat. Hippocrates itidem ambiguo atque humano more loquitur: atque longe antè Homerus,

Lingua volubilis est hominum, verbisq; referta. &
Verborum hinc atque hinc ingens est copia cuiuis. &
Quale prior dixti, reddetur tale vicissim.

AEquas verborum vires obiectionesque significans. Itaque huiusmodi

modi sceptici sectarum omnium dogmata assiduè euertebant, nihil ipsi dogmatis afferentes, atque cæterorum tantùm enuncianda dogmata atque enartanda proponentes nihil definiendo, neque hoc ipsum quidem etiam. Et ipsum quoque nihil definire tollebant, dicentes illud, Nihil definimus. nam profectò definirent. cæterùm sententias aliorum proferimus nostræ infirmitatis indicium. perinde ac si annuentes hoc indicare possibile esset. Ex eo igitur quod dicunt, Nihil definimus, affectio *ἀῤῥεψία dicta, quòd neutrã in partem sententiam propensius inclinet*, insinuatur. Ac per id similiter quod proferunt, Nihilo magis, atque id, Omni tationi ratio opposita reperitur, & similia. Dicitur autem nihilo magis etiam positiuè de quibusdã quasi similia sint, vt Nihilo magis pirata malus est quàm mendax. Verùm ab huiusmodi scepticis non positiuè, sed negando dicitur. sicuti ab improbante quum dicitur, Nihilo magis Scylla fuit quàm Chimæra. Ipsum verò Magis aliquando per comparationem pronunciatur (vt quum dicimus magis dulce mel quàm vuam esse) aliquãdo item positiuè, ac per negationẽ, vt quũ dicimus, Magis prodest virtus quàm obest. Significamus enim virtutem prodesse, non obesse. Verùm & ipsam vocem Nihilo magis sceptici tollunt. Sicuti enim non magis est prouidentia quàm non est, ita & ipsum Nihilo magis, nihilo magis est quàm nõ est. Significat igitur & ea vox (sicut & Timon in Pythone ait) nihil definite, verùm hęrere ambiguum. Porrò illud dictũ, Omni tationi *ratio opposita reperitur*, & ipsum colligit assensus tetentionem. Nam si quidem diffidẽtibus tebus, verba *vel rationes* tantundem valeant, veritatis ignoratio sequitur. Ac ne huic quidem tationi deest ratio quæ aduersetur. Quæ & ipsa quũ sustulerit reliquas, à semetipsa sublata peribit. non secus atque medicamenta, quæ vbi epota prius materiam exhauserint, & ipsa egeruntur ac pereunt. Aiunt autem Dogmatici se non modò nõ tollere, verùm & asserere & confirmare rationem. Solùm itaque ministris vtebãtur rationibus. Neq; enim fieri poterat quin ratio à ratione tolleretur: quemadmodũ dicere consueuimus locum nõ esse: &, Locum omnino dicere oportet, ac si non dogmatis, at demonstrationis ratione. Nihilque secundum · necessitatem fieri, & tamen necessitatem dicere oportet. Tali quodam interpretationis modo vtebantur. Res enim non eiusmodi per naturam esse quales viderentur, sed videri tantùm. Atque ea inquirere se dicebant, non quæ intelligerent (quod enim intelligitur liquet) sed quæ sensibus perciperent ac communicarent. Est igitur Pyrrho-

nis ratio recordatio quædam earum rerum quæ vidétur, siue quomodolibet intelliguntur: secundum quam omnia omnibus conferuntur, eaque comparata inutilissima plenaque perturbationis esse cernuntur, sicut ait AEnesidemus in introductione in Pyrrhonia. Porrò ad eas quæ in speculationibus sunt oppositiones, quú prius ostenderint quibus modis res persuadeant, eisdem auctotibus illarum fidem tollunt. Nam persuadere quidem ea quæ secundum sensus concorditer se habent, & quæ nunquam vel certè rarò mutationẽ accipiunt: consueta item, & quæ legibus visa sunt distincta, atque admirationi habita. Demonstrabant itaque ex iis quæ contraria sunt, persuasiones æquales esse persuadentibus. Porrò dubitationes circa concordiã earum rerum quæ vel aspectu vel intelligentia percipiuntur, decem modis tradebant, quibus subiecta differre videbantur. Ex his primus est, qui cõstat ex animalium differentiis ad voluptatem & dolorem, ad commoda & incommoda. Ex eo autem colligitur non easdem ac eisdem imaginationes incidere, quodq; eam pugnam necessariò sequitur ambigere. Quippe animalium alia absque coitu gigni (vt sunt quæ in igni viuunt, quę πυρίβια vocantur: phœníxque Arabicus, atque teredines) alia verò ex cõgressu, vt homines & cætera. Atque alia sic, alia sic comparata sunt. Quocirca etiã sensibus differunt: nam aquilæ acutissimè vident, canis sagacissimè olfacit. Est igitur cõsentaneum, quæ differentet oculis incidunt, eorum itidem differre phantasmata. Nam capræ quidem virgulta alimento esse, homini autem amara atque insuauia. Cicutam quoque coturnici nutrimentũ, homini inferre perniciem. Suem item stercus edere, quod minimè equus attingat.

Secundus ex hominũ ingeniis per gentes comparationesque colligitur. Demophon enim mensis præfectus Alexandri, ad vmbrã calefiebat, Soleque rigebat. Andron item Argiuus, vt ait Aristoteles, per arida Libyæ loca absque potu iter agebat. Alius item medicinæ, agriculturæ alius, alius mercaturæ studiosus est. Atque ista quidem aliis ptosunt, aliis obsunt. quamobrẽ retinendus assensus est. Tertius ex differentibus sensuum poris accipitur. Namque malum aspectui quidem pallidum, gustui dulce, tactui læue, olfactuique fragrantia odoris gratissimum incidit. Eadémque forma pro speculorũ varietate non eadem cernitur. Consequens igitur est, quod apparet, nõ magis id esse quàm aliud. Quartus, circa affectus communiter vicissitudinésque versatur, puta sanitatem, morbum: somnum, euigilationem: gaudium, tristitiam: iuuentam, senectam: audaciam, metum: indigenriam,

digentiam, copiam: amicitiam, odium: calorem, frigus: quòd videlicet respiretur, at vicissim spiritus meatus intercludatur. Diuersa itaq; videntur quæ incidunt propter dispositiones quaslibet. Neque enim qui vesani sunt, præter naturam se habet. Quid enim illi magis quàm nos? namque & nos Solem veluti stantem intuemur. Theon autem Tithoreus Stoicus dormiēs in somnis ambulabat, Periclisque seruus in summo tecto. Quintus circa leges atque instituta, fabulosásque probationes, atque artificialia fœdera, dogmaticásq; opiniones versatur. In eo continentur quæ de honestis ac turpibus, verísque & falsis: déque summo bono, de Diis, & generationibus, & corruptione omnium quæ apparēt, disputatur. Denique quod apud alios iustum, apud alios iniustum est, idémq; aliis bonū aliis malum putatur. Nam Persis quidem filiabus misceri legitimum est: id verò Græcis nefariū existimatur. Atque Massagetæ (vt Eudoxus quidem in primo Periodi refert) vxores habent communes: Græci eam communionem detestantur. Cilices item latrociniis gaudent, Græci non. Sic de Diis quoque alij aliter sentiunt. Quippe illorum prouidentiam alij confitentur, alij negant. AEgyptij quoque condientes sepeliunt corpora, Romani verò incendētes: Pæonésque in stagna proiiciunt. Vnde de veri professione retinetur assensio. Sextus in commistionibus communionibúsque consistit, secundum quem liquidè nihil per se & integrè apparet, sed cum aëre ac lumine: liquido ac solido: calore, frigore: motu, euaporatione, ac potentiis aliis. Constat enim purpuram colorem suum varium præ se ferre ad Solem ac Lunam & lucernam. Color item noster diuersus est. Et Sol alius est sub auroram, alius sub meridiem. Itidē lapis qui dum est in aëre, à duobus eleuatur, in aqua facilè transfertur. At enim grauis existens, ab humore alleuatur, siue leuis, ab aëre grauatur. Ignoramus quoque quid seorsum sit, veluti in vnguento oleum. Septimus circa abscessus & positiones quasdā, & loca, & ea quæ in locis sunt, versatur. Per eum, quæ vidētur magna esse, parua apparent: quadrata, rotunda: plana, prominentia seu extuberātia esse: recta, obliqua: pallida, versicoloria. Sol denique pro distantia ex longinquo diuersus apparet, montésque procul aëris speciem referre læuésque esse, prope asperi esse ac prærupti vidētur. Sol itidem oriens quidem alius videtur, alius quum medio cœlo se fuderit. Atque idem corpus in nemore aliud, aliud in aperta terra apparet: effigiésque secundum talem vel talem positionem, vt columbæ collum in cōuersione videtur. Quoniam igitur extra loca & positiones

ista cõsiderari nequeunt, illorũ quoque natura ignoratur. Octauus qui est pro ratione quantitatum, siue caloris vel frigoris, velocitatis vel tarditatis, siue palloris siue versicoloritatis. Namque vinum modicè sumptum firmat ac roborat: immodicè, statum mentis euertit. Idem de cibo, & similibus. Nonus est propter id quod assiduum est, vel nouum vel rarum cõtingit. Nam terræmotus apud quos crebrò contingunt, admirationi non sunt. Sol iridem, quia quotidie cernitur. (Nonum autem Phauorinus octauum, Sextus & AEnesidemus decimum *esse volũt*. Sed & decimum Sextus octauum ait, Phauorinus nonum.) Decimus ex rerũ collatione inter se constat, puta graue ad leue, forte ad imbecillum, maius ad minus, superius ad inferius. Dextrum autem non per naturam dextrum est, verùm ex sinistri collatione intelligitur: nam si tollatur sinistrum, dextrum non erit. Eadẽ ratione & pater & frater velut ad aliquid dicuntur, & dies veluti ad Solem, atque omnia vt ad mentem. Quæ igitur ad aliquid dicuntur, per seipsa incognita sunt. Atq; hi quidẽ decem modi sunt quos prædiximus. Cæterum Agrippa his alios quinque inuexit, eum videlicet qui ex discrepantia colligitur, & qui in infinitum progreditur, & eum qui ad aliquid dicitur, quíque ex suppositione est, & qui per inuicem. Qui igitur ex discrepantia est, quæstionem quæcunque fuerit apud philosophos proposita quæ ex cõsuetudine, ingentis pugnæ & perturbationis plenam ostẽdit. Qui verò in infinitum procedit, quod quæsitum fuerit affirmari minimè permittit, quòd aliud ab alio fidem capiat, atque ita in infinitum res procedat. Qui autem ad aliquid, nihil percipi per se dicit, sed cũ altero: quocirca & ignota esse *omnia*. Porrò ex hypothesi, *id est suppositione*, sumitur modus, quum putãt quidam ex seipsis principia rerum oportere admittere, vt certa ac indubitata, neque vltrà debere inquiri. quod stultum atque inane est. Contrarium enim quispiam subiiciet. Per inuicem autem modus consistit, quum quod quæsitam rem firmare debuit, ipsum opus habet ab eo quod quæritur fidem capere. Puta si poros quispiam idcirco esse asseueret, quòd euaporationes fiant, ipsum ad affirmationẽ sumit, quod minimè debuit. Tollunt autem isti omnem demonstrationem, omnéque criterium, *id est iudicandi organum .q.d. iudicatorium*, & signum, & causam, & motum, atque discendi facultatem, & generationem, & quòd natura quidpiam aut bonum aut malum sit. Omnis enim (aiunt) demonstratio, aut ex demõstratis rebus constat, aut ex non demonstratis. Si igitur ex demõstratis, & illa demonstra-

tione

tione aliqua egebunt,atque ita in infinitum pergetur: ſin verò ex nõ demonſtratis,ſiue omnia,ſiue quędam,ſi vnum etiam ſolum dubium & controuerſum ſit, totũ demonſtratione carebit. Quòd ſi videntur (inquiunt) quædam eſſe quæ demonſtratione non egeant, mira illorum eſt mens ſi non intelligunt hoc ipſum,in primis demonſtrari neceſſe habere, illa ex ſeipſis *& abſque demonſtratione* fidem obtinere. Neque enim quatuor eſſe elementa, inde confirmandum eſt, quòd quatuor ſint elemẽta. Præterea ſi derogetur fides particularibus demonſtrationibus, generalem quoque demonſtrationem fide carere neceſſe eſt. Vt autem ſciamus demonſtrationem, criterium, *id eſt iudicandi organum*,erit neceſſarium: itidẽ, vt criterium eſſe nouerimus, demõſtratione opus erit. Vnde ſi vtraque,quum ad inuicem referantur,incomprehẽſibilia ſunt,quónam modo percipiantur quæ incerta ſunt,ſi ignoretur demonſtratio? Quæritur autẽ num talia appareant: verùm an ſecundum ſubſiſtentiam ita ſe habeant. Stultos autem Dogmaticos dicebãt:quod enim ex hypotheſi.*q.d.ſuppoſitione*,concluditur,non contemplationis,verùm poſitionis vicẽ obtinet. Porrò eadem ratione etiam de impoſſibilibus argumentari liceret. Cæterum qui arbitrantur minimè oportere ex iis quæ ſecundum circunſtantiã ſunt verum iudicare,neq; ex iis quæ ſecundum naturã ſunt,eos leges ferre dicebant, & modos rerum omnium ſibi definire, nequaquam intuentes quod manifeſtum eſt,omne id ſecundum circunſtãtiam affectúmque apparere. Aut igitur vera omnia eſſe, aut falſa omnia dicendum eſt. Si autem quædã vera ſunt,quónam ea diſcernemus modo? Neque enim ſenſu quæ ſecundum ſenſum ſunt: quum omnia illi videantur æqualia:neque intelligentia,ob eandem cauſam. His autẽ excluſis,nulla iudicandi vis reliqua cernitur. Qui igitur(inquiunt illi) de aliqua ſiue ſenſibili ſiue intelligibili aſſeuerat, prius eas quæ de ea re ſunt opiniones cõſtituere debet. alii enim iſta,alii illa abſtulerunt. Neceſſe eſt autem vel ſenſu vel intelligentia iudicari. at de vtriſque contentio eſt. Non igitur poſſibile eſt opiniones de rebus ſenſibilibus intelligibilibúſque iudicare. Atqui ſi propter eam quæ eſt in intelligentiis pugnam omnibus renuntiandum eſt,tolletur menſura ad quam cuncta diligenter exacta videntur. Omnia igitur æqualia arbitrabuntur. Ad hæc(aiunt) qui nobiſcum diſputat,quod apparet,*ſeu videtur*,fide dignum habẽdum ſit,nec ne: ſi quidem fide dignum,nihil aduerſus illum dicere poterit cui contrà videtur. Sicut enim ipſe fide dignus dum dicit quid ſibi videatur,ita & aduerſarius. Sin autem

non

non fide dignus,neque ipsi credetur quod sibi appareat dicenti. Iam verò quod persuadet, verum esse arbitrandum non est. Neque enim idem omnibus persuadet,neque eisdem semper. Fit autem persuasio etiam per *siue propter* id quod extrinsecus est,siue per celebritatē eius qui loquitur,siue per longam cogitationem,siue per suauiloquentiā, siue per cōsuetudinem,siue per id quod gratum est. Tollebant autem & criterium,*id est iudicādi organum .q.d. iudicatorium*, ista ratione. Aut iudicatum est criterium,aut iniudicatum est. at si quidem iniudicatum est,fidem non meretur,exciditque à veri falsique iudicio. Sin verò iudicatum, vnum erit eorum quæ particulatim iudicantur:adeò vt idem & iudicet & iudicetur. Id quoque quod de criterio iudicium tulit, ab altero iudicabitur,illúdque rursus ab alio, atque in infinitum procedet: Præterquā quòd de criterio sententia concors nō est, aliis hominem criterium esse dicentibus, aliis sensum,aliis rationem, quibusdam item comprehensiuam imaginationem. Atqui homo quidē & secum & cum aliis dissidet, quod ex legum consuetudinúmq; differentiis constat. Porrò sensus falluntur mentiuntúrque,ratio autem in controuersia posita est, & comprehensiua phantasia ab animo iudicatur, animúsq; ipse variis motibus circumagitur. Hac ergo ratione ignotum est criterium, ac per id veritas quoque ignoratur. Signū item esse negant. Nam si quidem signum est (inquiunt) aut sensibile esse necesse est, aut intelligibile. At sensibile non est:nam sensibile, commune:signum verò,proprium est. Ac sensibile,secundū quidem differentiam,signum verò,eorum quæ ad aliquid dicuntur,est. Intelligibile itidem non est. Nam si intelligibile est, aut apparet, & est apparentis *signum*, aut non apparens nō apparentis,aut non apparens apparentis,aut apparens non apparentis. Nihil autem horum est. nō est igitur signum. Apparens quidem certè non est apparentis *signum*, quia quod apparet,signō nihil opus habet.Nō apparens verò nequaquam est non apparētis signum:quoniam apparere oportet quod patefit ab aliquo. Non apparens autem apparētis esse non potest,quatenus apparere oportet id cuius auxilio patefieri alterum debet. Sed nec apparens non apparentis fuerit *signum*, quia signum quum sit eorum quæ sunt ad aliquid,cum eo comprehendi debet cuius est signū. hoc verò non est.Ex eo autem sequitur nihil incertum comprehendi posse. Nā per signa dicuntur obscura ac incerta comprehendi posse.

Causam itidem hac ratiocinatione tollunt : Causa eorum quæ ad aliquid dicuntur,est,nimirum ad causale. Quę verò ad aliquid dicuntur,

tur, folùm intelliguntur, non autem exiſtunt: cauſa igitur tantùm intelligitur. Nam ſi quidē cauſa eſt, id habere debet cuius dicitur cauſa: alioqui cauſa nō erit. Ac quemadmodum pater, niſi adſit is ad quē pater dicitur, nequaquam pater eſt, ita & cauſa. Non autem id adeſt ad quod cauſa intelligitur: neque enim generatio, neque corruptio, neque aliud quidpiam. Non ergo cauſa eſt. Præterea ſi quidem cauſa eſt, aut corpus corporis eſt cauſa, aut certè res incorporea rei incorporeæ. Nullum eſt autem horum. Non igitur eſt cauſa. Corpus quidem certè corporis non eſt cauſa. nam vtraque eandem habent naturam: & ſi alterum dicitur cauſa, quatenus eſt corpus, alterum quoq; quū ſit corpus, efficietur cauſa. At ſi communiter ambo cauſæ erunt, nihil erit quod patiatur. Porrò nec incorporea res incorporeę rei cauſa erit, ob eandem rationem. Incorporea item res corporis cauſa nō erit, quia nihil incorporeum corpus facit. Corpus itidem incorporei cauſa non eſt, quia quod fit, ex patiente ſubiecta materia eſſe debet. Quum autem nihil patiatur ex eo quod incorporeū ſit, ne ab aliquo quidem fieri poſſit. Nō eſt igitur cauſa. Ex hoc autem ſimul colligitur minimè ſubſiſtere principia rerum. Aliquid enim ſit neceſſe eſt quod faciat atque operetur. Enimuero neque motus eſt: nā quod mouetur, vel in loco vbi eſt, vel in eo vbi non eſt mouetur. Non in loco vbi eſt: in quo autem non eſt, neque mouetur: nō eſt igitur motus. Diſciplinas item hoc modo euertebant: Si quid (aiebant) docetur, ſiue quod eſt, per id ipſum quod eſt, ſiue quod non eſt, per id ipſum quod non eſt, docetur. Neque verò quod eſt, eo ipſo quod eſt docetur: (nam natura omniū quæ ſunt, omnibus patet atque cognoſcitur) neque id quod nō eſt, eo quod non eſt. ei enim quod non eſt, nihil contingit: ita ne doctrina quidem. Quinetiam ne generatio quidem ipſa, inquiunt, eſt. Neque enim fit quod eſt, quū iam ſit: neq; quod non eſt: neque enim ſubſiſtit. quod autem non ſubſiſtit, neque eſt, neq; fieri illi obtingit. Addunt etiam, Natura bonum malúmve nihil eſſe. Si quid enim (aiunt) natura bonum aut malum eſt, omnibus bonum aut malum eſſe debet, quemadmodum & nix omnibus *æquè* frigida eſt: at nullum eſt bonum aut malum quod ſit commune omnibus: non igitur eſt natura bonum aut malum. Aut enim omne quod à quopiam exiſtimatur bonum, dicendum eſt *bonum*, aut contrà. At omne dicendum non eſt: namque idem ab aliquo putatur bonum, ſicut voluptas ab Epicuro: ab aliquo è conuerſo malum, nimirum ab Antiſthene. Vnde continget (*id quod fieri non poteſt*) idem & bonum

esse & malum. Quòd si non omne quod ab aliquo bonum putatur, *bonū esse* dixerimus, necesse erit nos diiudicare opiniones: quod propter parem rationum vim possibile non est. Ignoratur itaque quod sit natura bonum. Licet autem totum conclusionis illorum modum ex iis quæ reliquere monumentis animaduertere. Quanquam Pyrrho quidem ipse nullum reliquit opus, verùm discipuli & necessarij eius, Timon & AEnesidemus, Numenius ac Nausiphanes, atque alij huiusmodi. Quibus contradicentes Dogmatici aiunt illos comprehendere & dogmata statuere. Nam in eo quod arguere & *cæteros euertere* se putant, profectò comprehendunt: nam in eo ipso & asserunt, & dogmata astruunt. Nam quum se nihil definire aiunt, omniq; rationi contrariam oppositam esse rationem, hæc ipsa & definiunt & dogmaticè proferunt. Aduersus quos illi respondent, Atqui ea quæ patimur vt homines, fatemur: nam & quòd dies sit, *quòd sit generatio*, quodque viuamus, & alia multa in hunc modum, quæ in vita *nostra* manifesta sunt, dignoscimus: cæterum in iis quę Dogmatici asserunt, ea se ratione comprehendere dicentes, veluti de incertis, neutiquam consentimus, sed solas passiones agnoscimus. Nā & nos videre confitemur, nósque intelligere scimus: verum quo pacto videamus, aut intelligamus, ignoramus. Quin hoc, album videri narrādo dicimus, non asserendo an re vera ita sit. Porrò de ea voce qua nihil nos definire dicimus, atque similibus, dogmata nō esse dicimus. neque enim similia sunt iis quæ illi asserunt, puta quòd globosus sphæræ instar sit mundus. Nam id quidem incertum est. Hæ verò certæ confessiones sunt. In eo itaque quod nihil definire dicimus, neque hoc ipsum definimus. Rursus illos Dogmatici vitam etiam tollere asserūt, dum omnia ex quibus vita constat euertunt. At contrà eos illi mentiri asseuerant: non enim visum se auferre, sed quomodo se habeat vis videndi, ignorare se dicunt. Siquidem quod apparet, *inquiunt*, ponimus non quod tale, quale cernitur, sit. Nam quòd vrit ignis, sentimus: verùm an habeat vrendi naturam, nō pronunciamus. quódque moueatur quispiam, & quòd pereat, videmus: verùm ista quo pacto fiant, ignoramus. Solùm igitur reluctamur incertis quæ conspicuis rebus proximè assistunt. Namque dum statuam eminentias habere dicimus, quod videtur exponimus: quum verò non habere eminentias asserimus, non iam quod cernitur, sed aliud dicimus. Vnde & Timon in Pythone ait non excessisse consuetudinem: at in Indalmis ita dicit,

Quod verò apparet tota vi vtcunque profectum.

Atque rursus in libro De sensibus, Quòd, inquit, istud dulce sit, nõ pronuncio: quòd autem videatur, assentior. Ænesidemus quoque in primo de Pyrrhonis rationibus, nihil ait per modum dogmatis definire Pyrrhonem, propter contradictionem, verùm quæ sunt conspicua sequi. Eadem ferme ait in libro contra philosophiam, & in libro De quæstione. Zeuxis itidem AEnesidemi necessarius in libro De duplicibus rationibus, Antiochus item Laodicenus, & Apellas in Agrippa ea solùm ponunt quæ apparent. Est igitur criterium secundum Scepticos quod apparet, sicuti & AEnesidemus ait: qua in sententia & Epicurus fuit. Porrò Democritus nihil se nosse ait eorum quæ apparent: quędam verò ex his ne esse quidem. Aduersus hoc autem, videlicet criterium, esse vnum ex iis quæ apparent, Dogmatici aiunt, quum ab iisdem varię imaginationes obuersantur, quemadmodum à turre vel rotunda, vel quadrata: Scepticum, si neutram præferat, sine effectu fore: sin verò alterã sequatur, non iam inquiunt æquas vires iis quæ apparent attributurum. Quibus respondent Sceptici, quòd quando variæ obuersabuntur imaginationes, vtrasque apparere dicemus, atque ideo apparentia ponere quia apparent. *Postremò* autem Sceptici finem aiunt, assensus retentionem, quam rem sequatur, vmbræ in morem, animi imperturbatus status, vt ait & Timon & AEnesidemus. Neque enim ista aut fugiamus, aut eligamus quæ circa nos sunt: quæ verò circa nos non sunt, sed per necessitatem, vitare non possumus, vt est esurire, & sitire, & dolere. Neque enim ista ratione auferri possunt. Dicentibus verò Dogmaticis, posse viuere Scepticos, non detrectãdo, si iubeatur etiam patrem excarnificare, respondẽt illi de Dogmaticis, quomodo viuere poterit & abstinere quæstionibus, non de rebus vitæ cõmunis & obseruandis. Itaque & eligimus aliquid secundum consuetudinem, & fugimus, & legibus vtimur. Sunt etiam qui dicant Scepticos finem dixisse statum animi passionibus carentem: sunt qui mansuetudinem.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE LIBER,

In quo aduersus veteres Academicos Pyrrhoniosque disputat:

D. Erasmo Roterodamo interprete.

FAVORINVS censet optimum doctrinæ genus, per quod vtranque in partē præparamut. Sic enim appellabāt Academici, ptopter aduersam partem quam asseuerabant. Itaque vetustiores existimabant hanc doctrinam desinere in epochen. Epochen autem appellabant, quasi dicas suspensam sententiam, nihilque definientem. quod est, nulla de re pronunciare nec asseuerare certò. Recentiores autem (non enim solus fecit hoc Fauorinus) nonnunquam eò proferunt epochen, vt negent vel illud intellectu posse comprehendi, Solem esse. Rursus aliàs eò proferunt cognitionem, vt discipulis suis permittant, antequam didicerint, de scientiis iudicare. Nec enim aliud est quod dixit Fauorinus libro de affectione Academica, cui titulus inditus est Plutarchus. Dicit autem idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Onesimus Plutarchi seruus cum Epicteto disputās. Quin & in libro quē postea scripsit ad Alcibiadem, laudat alios etiam Academicos, qui in partes ambas sibi pugnantes & contrarias dissetebant: cæterùm discipulis permittebant vt quod verius videretur eligerent. In hoc fanè air libro sibi videri probabile, nihil certò sciri posse. Contrà in Plutarcho concedere videtur, esse certam alicuius rei cognitionem. Præstat autē sic appellari γνωστὸν .i. *cognoscibile*, quod aliis dicitur καταληπτὸν .i. *comprehensibile*, relicto vocabulo Sroico. Ego sanè mirabar, ita me Dij bene ament, quòd Fauorinus qui consueuit omnia nomina ad Atticam linguam vsurpare, non cesset dicere τὸ καταληπτὸν .i. *comprehensibile*, neque τὴν κατάληψιν, *id est comprehēsionem*, neque τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, *id est comprehensiuam imaginationem*: neque his contraria, quæ videlicet per priuationem dicuntur, vt ἀκατάληπτον φαντασίαν, *id est incomprehensiuam imaginationem*, vel ἀκαταληψίαν αὐτὴν, *id est incomprehensibilitatem ipsam.* adeò vt quum libros tres scripserit, primū ad Adrianum,

num, alterum ad Dysonem, tertium ad Aristarchum, omnibus titulũ indiderit περὶ καταληπτικῆς φαντασίας, *id est, De comprehensiua imaginatione*, ac per omnes hos libros strenuè contendit, dum conatur demõstrare nullam esse posse comprehensiuam imaginationem. Ego verò nihil aliud arbitror sonare comprehẽsibile, quàm cognoscibile: nec aliud comprehendere, quàm certò cognoscere: cæterùm inter se respondere comprehensionem & comprehensiuam imaginationem. Quoniam enim nonnulla videmur nobis videre, audire, aut alioqui sensu percipere (quod accidit in somnis, aut per insaniam) nonnulla verò nõ tantùm putamus nos videre, sed re vera videmus, aut alioqui sensu percipimus: hæc quidẽ posteriora omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, ad certam cognitionem pertingere credunt: cæterùm quæ per somnum aut mentis errorem apparent animo, ea falsa esse. Quòd si porrò cõcedunt hoc ita se habere, deleant è libris suis quod inibi scriptum est, In rerum iudicio, nec sano magis esse fidem habẽdam quàm insano, neque rectè valenti magis quàm ægroto, neq; vigilanti magis quàm dormienti. Sin istis nihil est cognoscibilius quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum confusa sunt veritatis iudicia: nec ipse præceptor Academicus, nec discipulus poterit iudicare rationes quæ in ambas partes inter se pugnantes differuntur. Imò ne opus quidem omnino fuerit talibus doctoribus, quũ possimus ipsi, quę à sectarum auctoribus hinc atque hinc disserta sunt, legere, nihiloque minus quàm Academici scire: & si quid apud hos fuerit obscurum, quod erit apud Chrysippũ, Stoici magistri possunt appellare certius: quod apud Theophrastum & Aristotelem, Peripatetici: itemq; de cæteris, vt iam nihil omnino reliquum sit quod doceant Academici, iuxta Fauorini quidem disputationem. Siquidem hoc sanè docuerunt illi veteres, nullum esse datum homini iudicium à natura, quo collatis inter se rebus omnibus, exactè possit dignoscere: Eoque nulla de re pronunciandum esse censebant, sed semper de omnibus suspendẽdam esse sententiam. Verùm si nobis physicis con cedant (vt oportet) sensum, iam nihil opus habebimus in vtramque partem exerceri: sed alia quadàm re fuerit opus, videlicet repetitione: vt artifices nõ statim artem præbent discipulis, sed aliud exigunt, nimirum considerationem eorum quæ tradita sunt. quod à plerisque dicitur ad calculum vocare. hoc autem est instare ei qui exercetur, & in hoc animaduertere vbi labatur, eaque sola corrigere. Consimili modo, qui pueros exercent ad palæstram, corrigunt luctantium erra-

ta. Sic & grammaticus, & rhetor, & geometres, & musicus, docent non labefactantes neque conuellentes in discipulis fidem quam habent naturæ iudicio, sed instantes iis quos exercent, donec in singulis actionibus eò prouexerint vt iam non errent: tantum abest vt inducant sentẽtiæ suspensionem. Perinde enim faciunt qui suspendunt sententiam ne credant euidentiæ rerum vnà cum sensibus, atque qui contemnunt ea quæ certò ab aliquo cognoscuntur. Itaque Carneades ne illud quidem quod est omnium euidentissimum, concedit esse credendum, quòd magnitudines vni cuipiam æquales, sint etiam inter sese æquales. Rationes igitur quibus conatur destruere & hæc & alia permulta, quæ tibi euidenter apparent creduntúrque esse vera, adhuc in hunc vsque diem seruatas habemus, proditas scriptis, ab illius discipulis collectas. Solutiones autem nec ab illis, nec ab alio quopiam Academicorum qui post Carneadem fuerunt, datę sunt. Ea res sola declarat, istius rationes omnes esse sophismata: nobisque quærendæ sunt, ô discipuli, istarum solutiones. Improbum est enim hoc: attamen nihilo minus improbũ fecerunt illi qui scripserunt quidem has, cæterùm vobis non indicarunt quales essent. Lubens autẽ perconter, si vel Fauorinus adesset, vtrum me iubeat credere omnibus istis rationibus, an considerare veræne sint an falsæ. Vnum hoc sanè concessit, considerare. Rogarem autem post hęc in vniuersum, num homini natura vis insit iudicandi, quæ sermones veros discernat à falsis, an potius ars quædam & ratio sit vtrunque cognoscendi. Si natura, quî fit vt non omnes inter nos consentiamus, neque similiter iisdem de rebus pronunciemus? Sin ars est ac ratio, hęc omnium primùm erat discẽda. deinde conueniebat doctores ludo præfectos variis modis exercere discipulos, multis propositis exemplis: quemadmodum instituuntur qui discunt artem luctandi, aut coriariam, aut fabricandi domos nauesque, aut rhetoricè dicendi, aut legendi, aut scribendi, aut (vt summatim dicam) quidlibet aliud operari iuxta artem. Proinde si quis Academicorum scripsit quæ tandem res sit demonstratio, quod sophisma, & quomodo oporteat alterum horum ab altero discernere, & quemadmodũ Fauorinus admittit iudicium discipulorum, in vtramque partem exercitatorum, nisi quod superuacaneum est, nimirum docuit Academicus omnia quæ dicta sunt, habere músque nos præceptores qui propria decreta doceãt. Quòd si nullus istorum scripsit quomodo ista differunt, nec exercuit quenquam, perinde facere videtur ac si faber pręcipiat discipulo vt & metiatur,

tiatur, vt æquet, vt dirigat, & circulum deſcribat, nec interim det illi cubitum quo metiatur, nec xyſton quo poliat, neque regulam ad quã dirigat, neque circinum quem circunducat. Atqui forſitan dicet tale nihil eſſe in philoſophia ac dogmatibus. Ne igitur poſthac aſſimules te aliquid ſcire, neque pronuncia, neque deſciſce à veterum Academicorum decreto, qui prodiderunt ſuſpendendam eſſe ſententiam: neque te iacta, dum facis quod ſolet grammaticus, qui ſemet in iis exercuit quę dicta ſunt à prioribus. Proinde nihil apud illos eſſe præclari, perſpicuum eſt conſideranti. Neque enim hoc eſt eius qui docendi munus profitetur, ſed nugacitas potius quædam eſt & ineptia. Vnde igitur cognoſcendi veri ſpes reliqua eſt? Etenim cui non adeſt iudicium veri aut falſi, huic nulla ſpes eſt cognitionis. Tantũ hoc ſtude, vt ſophiſtas doceas nullam nobis à natura inſitam vim iudicandi. Deinde fortaſſis impudenter nobis, inquit, & ſenſum & intellectum, quibus euidenter iudicamus de vero, concedet aliquis, cupiens nos in logicis fruſtranea ſpe volutari. Quicunque verò ſuſtulerunt totam ſpem, quod fecit ille, fruſtra nugantur. Perſpicuum igitur eſt quòd Fauorinus pudore ſubuertit omnia, & quòd inde fateatur nihil ſciri, vnde veteres Academici Pyrrhoniique dicebant: cęterùm ficte diſcipulis permittere iudicium, quod priores ne ſibi quidem ipſis permittebant. Ergo quòd eiuſmodi doctrina & inſtitutio diſcipulorum artem quamcunque diſcentium, qualem ſentit Fauorinus, non ſolùm cæteris præſtantior non ſit, verùm ne doctrina quidem omnino dicenda ſit, opinor à nobis dilucidè demonſtratum. Iam de reliquis, quæ doctrinę quidem ſunt omnes, an optimę ſint, conſideremus, rurſus ab iiſdem ordientes. Apparet enim hoc nobis euidẽter, quòd ſophiſtæ maximè ſtudẽt ſibi reddere incredibile, nullum eſſe iudicium naturæ. Etenim circinus pingit circulũ, cubitus autem diſcernit longitudinem, quemadmodum lances grauitatem. Hæc autem ipſe fabricatus eſt homo, ex naturæ inſtrumentis ac iudicio impulſus, quibus nullum vltra iudicium nec antiquius habemus, neque pręclarius. Hinc igitur incipiendum eſt. Dicit enim rurſus ipſa mens, quòd poſſibile nobis eſt naturali iudicio credere ſiue non credere: ipſum autẽ iudicium per aliquid aliud iudicare poſſibile non eſt. Quî fiet enim vt id quo iudicantur reliqua omnia, ab alio quopiam iudicetur? Credere vis oculis clarè cernẽtibus, & linguæ guſtanti, hoc quidem eſſe malum, hoc verò ficum, an non credere? Concedam quod voles facere in nobis, ſi quidem ſtudes mecum diſputare. Quòd ſi non cre-

dis,

dis, discedam abs te, velut ab eo qui præter naturam affectus est. Ponamus primùm te non credere, neque sperare futurum vt quicquam ex me discas. Hoc enim modo cœperam dicere. Ponamus rursus te credere, ac spem esse futurum vt ex me discas iudicare. Cæterùm ego sentio iudicare, sensibilia quidem ex iis quæ euidenter apparent sensibus: intelligibilia verò, ex iis quæ dilucidè intelliguntur.

Quoniam autem ex naturæ iudicio artes omnes parant & instrumenta & iudicandi secundum artem organa, per quæ alia quidem ipsi sibi componunt, alia rursus ab aliis composita iudicant: & ego docebo in vniuersum, & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quæ iudicabis ab aliis dictos. sic enim habes totum. Etenim si quid ex sese euidenter apparet sensibus aut intellectui, ad id nihil opus est inquisitione. Quòd si nihil est tale, necesse est vt accedat cognitio, quæ aliunde paratur. At ego polliceor me traditurum tibi quædam quæ respondeant instrumentis quę fiunt ab arte, ex quibus inueniës quod quæris: alia verò respondentia iudiciis, ex quibus iudicabis an verè tibi videaris inuenisse. Hæc autem vbi didiceris, multis exemplis exercebo te vt & celeriter & exactè inuenias iudicesque quod quæris, vt posthac nec vllo libro futurum sit opus ad inuentionem veri, nec alia doctrina. Mox & aliis dicentibus aliquid eorum quæ cupis inuenire, facilè poteris cognoscere. Etenim qui cognouit rectam viam rectam esse, non eget alia doctrina ad redarguendum eos qui aberrant. Ita qui rectam demonstrationis viam perdidicerit, protinus cum hac nouit vias erroneas. Fauorinus autem mihi videtur simile quiddam facere, quasi si quis dicat te cæcum esse, nihilominus tamen iudicare posse vter nostrum sit sordidior aut candidior: haud reputans secum quòd ei qui talia sit iudicaturus, opus est adesse visum. Atqui nihil refert, quod ad iudicandum attinet, vtrum omnino visu careas, an quum habeas, illi non credas. Ad eundem autem modum, quòd id quo iudicamus est tale quiddam, quodque quæ huic paria sunt, sunt & inter se paria: quemadmodum asinis nemo permitteret iudicare, quoniam omnino mente carent: ita nec hominibus, si ne hi quidem mentem habeant, cui credi possit. Nihil enim interest, quod attinet ad incertitudinem eorum quę iudicanda sunt, an omnino nullum habeas iudicium, an non credas illi. Ridiculus est igitur Fauorinus, permittens iudicium discipulis, quum organis iudicandi detrahat fidem. Etenim si nihil est euidens intellectui, aut certum ex sese, periit omne

omne rerum iudicium. Contrà si est quidem, velut oculus in corpore, sic intellectus in animo, non tamen omnibus pariter acutus, consentaneum est vt quemadmodum qui cernit acutius, adducat ad id quod videtur eum cui visus est hebetior: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè quod offertur intellectui, adducant ad contemplationem eandem, maximè cæcutientem. Atque hoc est præceptoris officium, vt inquit Plato, & ego assentior. Et his de rebus scripsimus copiosius in tractatione demonstrationis, quòd doctrina talis quædam sit euidens ad intelligentiam. Scripsimus autem & illud, quomodo quis exorsus in vnoquoque ab elementis ac principiis, maximè demonstrare possit quidquid est demonstrabile: non quemadmodum admirandus ille Fauorinus facit per totum librum, in quo demonstrat, ne id quidem comprehendi posse, Solem esse: ac nobis obliuiosis in vtramque disputat partem, conceditque esse aliquid quod certò cognosci possit, cuius iudicium & electionem permittit discipulis.

FINIS.

IN SEXTI PHILOSOPHI PYRRHON. HYPOTYP. LIBROS TRES, ANNOTATIONES HENRICI STEPHANI:

In quibus etiam de quarundam philosophicarum vocum interpretatione agit.

Pagina 405. Versu 2. Pyrrhon. hypot.) De hoc titulo consule annotat. septimam, vbi de aduerbio ὑποτυπωτικῶς agitur.

V. gatione) Obseruaui Græcos plerisque in lucis adhibere aduerbium ἴσως (id est fortasse) item verbum οἶμαι (id est arbitror) in quibus alioqui ea minimè necessaria sunt: sed extenuãt duntaxat, vel potius quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Eodem autẽ officio & verbum δοκῶ fungi comperi. Huiusmodi est etiã Fabianum, ferè. Sed Sextum, qui τὴν ἀπορητικὴν ἀγωγὴν profitetur, hìc, sicut & alibi, vti aduerbio ἴσως tanquã ἀπροσῶπα, consentaneũ est. Vide caput 21. vbi τάχα (quod idem valet) inter scepticas voces recensetur.

V. comprehendi) Pro comprehendi, potuissem etiam vti infinitiuo percipi, vertens καταληφθῆναι. Cicero enim vtroque sine discrimine vtitur, aliquando tamen ad maiorem expreßionẽ ea copulans. Sextus, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς νέας ἀκαδημίας ἀκατάληπτα εἶναι πάντα φασί. Cicero in Lucullo. Quoniam enim id haberent Academici decretum, nihil posse percipi. Et paulo pòst, Certè hoc ipsum ex quo omne veri falsique iudiciũ esset, percipere eos debuisse. Sic & κατάληψιν vertit tam perceptionem quàm comprehẽsionem, atque adeò cognitionem: ita tamẽ vt κατάληψιν ad verbum sonare comprehensionem fateatur. Sic enim in eodem libro scribit, Nec definiri aiebant necesse esse quid esset cognitio, aut perceptio, aut (si verbum è verbo volumus) comprehensio, quã κατάληψιν illi vocant. eosque qui persuadere vellent esse aliquid quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebãt. Vbi animaduerte exemplũ eius quod modò dixi, videlicet duo hæc verba comprehendi & percipi, interdum cõiungi. Sed hìc verbũ percipi sequitur, quod alibi præcedere potius solet. Rursum Cicero in eodẽ libro, Ad rerum igitur scientiam vitæque constantiam aptißima quum sit mens hominis, amplectitur maximè cognitionem, & κατάληψιν, quam (vt dixi) verbum è verbo exprimentes, comprehensionem dicemus. Iam verò & καταληπτὸν alicubi quidem per periphrasin, Quod comprehendi poßit, item, Quod percipi poßit. interdũ verò & vno verbo comprehensibile reddit, sed petita tamen antè venia. At ἀκατάληπτον itidem vna voce incomprehensibile nusquã ab eo dictum comperio. quo tamen, analogiam sequens, vti minimè dubitaui. At verò ἀκαταληψίαν non item incomprehensibilitatẽ interpretari ausus sum, quòd nullas nisi agrestes aures id posse ferre iudicarẽ. Ideóque quod initio huius libri dicit Sextus ἀκαταληψίας ὁμολογίαν, interpretatus sum, A se comprehendi non posse fateantur. Sciendũ est autem reperiri etiam ἀκαταληπτῶ cum apud alios, tum apud hunc nostrum Sextum, idem valẽs quod οὐ καταλαμβάνω, i. Non comprehendo, Non percipio. Porrò Ciceronianis hisce interpretationibus licebit fortasse aliquam addere, vt videlicet καταληπτὸν non solùm comprehensibile, sed etiam perceptibile, & ἀκατάληπτον non tantùm incomprehensibile, verumetiam imperceptibile vertamus. Quæ cur aspernemur nihil video (vtar enim Fabij verbis) nisi quòd iniqui iudices aduersus nos sumus, ideóque paupertate sermonis laboramus. Ego certè in huius libri interpretatione hanc in partem ne peccarem operam dedi, qui non tantùm ens & essentia, sed alia multo duriora vocabula, et, cogente neceßitate, adhibui: quibus donec meliora in lucẽ prolata fuerint, neminem, qui iudex æquus esse voluerit, offensum iri existimo. Sed vt ad κατάληψιν reuertar, eius originem declarat idem Cicero, ita scribens in eodem Lucullo, Hoc quidem Zeno gestu faciebat. nam quum extensis digitis aduersam manũ ostenderat, Visum, inquiebat, huiusmodi est. Deinde quum paulum digitos constrinxerat, Assensus huiusmodi. Tum quũ planè compresserat, pugnumq; fecerat, comprehensionem illam esse dicebat. qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit. Hactenus ille. ex cuius tot verbis, abundè discimus κατάληψιν comprehẽsionem siue perceptionem debere reddi. Verùm animaduertendum est verti etiam cognitionem in vno ex illis quos attulimus locis. Cui

conuenit

conuenit hic De finib. lib. 3. Cognitiones autē, vel (si hæc verba minus placent, aut minus intelligun tur, καταλήψεις appellemus licet) eas igitur ipsas propter se asciscendas arbitramur, quòd habeant quiddam in se quasi complexum & continens veritatem. Sed in multis exemplaribus pro cognitiones deprauatè legitur cogitationes. Quinetiam, vt idem in quodam loco Luculli paulo antè citato κατάληψιν vult esse aut cognitionem, aut perceptionem, aut comprehensionem, ita alibi tres hos infinitiuos coniungit, nosci, percipi, comprehendi. Itidem verò & quatuor hæc participia congerit, comprehensi, percepti, cogniti, constituti. Ita enim in Lucullo (vnde & proximè præcedētes infinitiui petiti sunt) scribit: Quæro etiam, ille vir bonus qui statuit omnē cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius quàm aut officium prodat aut fidē, cur has sibi tam graues leges imposuerit, quum, quamobrem ita oporteret, nihil haberet comprehensi, percepti, cogniti, constituti. De his autem locis quid dicemus, in quorū vno Cicero nosci, percipi, comprehendi: in altero, comprehēsi, percepti, cogniti, distinctè ponit, quū alibi ea ἰσοδυνάμα esse voluerit, & nobis κατάληψιν, vel cognitionem, vel perceptionē, vel comprehensionem interpretari permiserit? Quid aliud huic obiectioni responderi debeat nō video quàm hoc, Ciceronem, quum nobis liberū facit, κατάληψιν, aut cognitionem, aut perceptionem, aut comprehensionem vertere, horum trium optionem nobis dare, tanquam quæ sensum eundem efficiant, accipiendo verbum Stoicum latius & generalius, non autem eius etymologiæ insistendo. Itidē verò quū coniungit hæc participia, comprehensi, percepti, cogniti, licet non vtatur disiunctiua vel, nec aut, perinde tamē esse ac si posito genitiuo Græco καταληπτοῦ, subiunxisset, siue comprehēsi, siue percepti, siue cogniti, id interpretari velis. Pro me autē, vel potius pro Cicerone facit Galenus, qui καταληπτὸν nihil aliud esse vult quàm γνωστόν. Verùm & alia rursus oboritur quæstio, cur Galenus καταληπτὸν quidē simpliciter γνωστὸν exposuerit, at καταλαμβάνεσθαι non simpliciter γινώσκειν, sed βεβαίως γινώσκειν. Hæc enim ipsissima sunt illius verba, ἐγὼ δ' οὔτ' ἄλλο τι καταληπτὸν ἡγοῦμαι σημαίνειν παρὰ τὸ γνωστὸν, οὔτ' ἄλλο τι τὸ καταλαμβάνεσθαι τοῦ βεβαίως γινώσκειν· ἀνάλογον δ' αὐτοῖς λέγεσθαι τήν τε κατάληψιν καὶ τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. Quinetiam paulo pòst εἰς βεβαίαν γνῶσιν pro εἰς κατάληψιν dicit. Hanc quæstionē mouenti (quisquis fuerit) aptè, vt opinor, responderi queat, quemadmodum Galenus καταληπτὸν simpliciter γνωστὸν exposuit, quū tamē nō simpliciter γνωστὸν sed βεβαίως γνωστὸν intelligeret (vt ex sequentibus explicationibus patet) ita Ciceronem simpliciter quidem cogniti dixisse, nec tamē ad quamlibet cognitionem hoc retulisse, sed firmam ac stabilem intellexisse: nam hæc demum appellari debet cognitio, licet per abusum latius eius significatio extēdatur. Quanquam nec ei qui contendere volet omissum in hoc Galeni loco aduerbium βεβαίως ante γνωστόν, valde repugnabo, quum præcesserit apud eundē βεβαίως γνωστόν. vbi etiam dicit satius esse nos ita vocare τὸ καταληπτὸν, ab appellatione Stoica discedentes. Sed, vt hanc quæstionem missam faciamus, Gellius Ciceronē imitatus, ad verbi καταλαμβάνεσθαι interpretationē duos hosce infinitiuos adhibuit, nosci & percipi. Porrò elegantissimè Lucianus ludit ἐν βίων πράσει in significatione huius verbi. Introducit enim Scepticum philosophum mercatori respondentem se omnia præstare posse præterquā δραπέτην μεταδιώκειν, & causam reddentē ὅτι οὐ καταλαμβάνω. Sic ludit alibi & in voce κριτήριον. Animaduertendū est autem præterea nonè dixisse Galenum in loco modò citato καταλαμβάνεσθαι pro καταλαμβάνειν, quū alioqui nos dicamur καταλαμβάνειν, at ipsæ res καταλαμβάνεσθαι.

V. inuenisse) εὑρηκέναι δοκοῦσι non verè Inuenisse videntur, sed Inuenisse sibi videntur. id est, Inuenisse se arbitrantur. quia dixerat modò, εὑρηκέναι ἔφασαν. Inuenerunt enim, vt quidē ipsi, non vt aliarū sectarum philosophi iudicant.

ibid.) Cicero δόγμα decretū interpretatur. Possumus autē, non sine exemplo quorundam Latinorum scriptorum, δόγματα interpretari etiā placita. Eadem autem ratione vocarunt illi placita philosophorum, quæ Græci dicunt τὰ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις, id est, ad verbum, Placentia philosophis. Illo autem nomine inscriptus est quidam Plutarchi libellus. Nec desunt qui existiment hodieque placita curiæ à nostratibus vocari Arrests pro Arests, id est ἀρεστά. In quo tamen longè falli eos, facilè cognoscet quisquis vim & vsum verbi à quo illud nomen deductum est, considerauerit. Quinetiam vocem δόξας interdum eadem significatione poni, & ab eadem esse origine scimus. Porrò δόγμα quomodo interpretari debeamus docet nos Cicero, vt dixi: at quomodo δογματικοὺς (vno quidem certè verbo) non item. Ego dogmaticos (vocem Græcam, vtpote vsitatam, retinendo) quàm decretorios, ad

appellare malui. Quòd si ad periphrasin confugiendum sit, liceat fortasse δογματικοὺς interpretari Decretorum auctores, vel assertores, aut professores, aut Decreta statuentes, vel Decretis adhærētes. Quid si verò Decretis certis addictos, ex ipso Cicerone interpretemur? Hinc autem & δογματικὴ φιλοσοφία paulo pòst, & alicubi aduerbiū δογματικῶς, de quibus paulo pòst. Itē verbū δογματίζειν, id est, Dogma vel dogmata statuere, Decretū aliquod vel decreta aliqua asserere, vel profiteri. Vel, Aliquid tanquā dogma (vel decretū) proferre, aut asserere. Dicitur enim interdum δογματίζειν absolutè, interdum δογματίζειν τι, vel περί τινος. Id est, Aliquid vel de aliquo dogmaticè pronūtiare, Aliquid dogmaticorum more asserere, vel Aliquid dogmatica assertione approbare, Vel, Aliquid, tanquā certum dogma, assertione approbare. Vtroque modo vsus est Sextus eodem in loco, ita scribens, ὁ μὲν γὰρ δογματίζων, ὡς ὑπάρχων τίθεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὃ λέγεται δογματίζειν. Vsus est & tertio alibi, ὁ δὲ περὶ ἑνὸς δογματίζων, ἢ προκειμένων φαντασίαν, &c. vbi ὁ δογματίζων interpretatus sum, Qui dogmaticè pronuntiat. Apud Ciceronem alicubi decretum habere videtur esse δογματίζειν. Gell. vno verbo Decernere pro eodem dixit, lib. 11. cap. 5. sed addēs statuere. nam de Pyrrhonijs loquēs, scribit, Nihil enim decernunt, nihil constituunt. Cæterùm δογματίζειν & δογματικῶς ἀποφαίνεσθαι eodem sensu dicuntur.

V. compreh.) Hi duo tertiæ Academiæ auctores fuerunt. Vide infrà, pag. 441. & 443. Vide & Ciceronem in Lucullo.

V. At) Verti αἱ ἀνωτάτω φιλοσοφίαι generalißimæ philosophandi rationes. quoniā alibi apertè dicit ea significatione δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια. Eodem sensu Galenus artis medicinæ esse dicit δύο τὰ ἀνωτάτω μέρη. Idem ad Glauconem, τὰ ἀνωτάτω γένη dixit. q. d. suprema, id est summa, scribens, ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν πρώτων καὶ ἀνωτάτω γενῶν μέθοδον, ἀρχούμενοι τοῖς ἀπὸ τούτων ἐνδείξεσιν. Idem, ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ ἀνωτάτω γενῶν ἀρξάμενος. Laërtius in Zenone, τῶν δὲ παθῶν τὰ ἀνωτάτω εἶναι γένη τέτταρα. Ideo autem exempla huius significationis proferenda existimaui, ne quis τὰς ἀνωτάτω intelligat antiquißimas, quasi quæ τοῖς ἀνωτάτω χρόνοις (id est ad verbum, non, superioribus temporibus, sed supremis) in vsu fuerint. Eodem quoque modo dicuntur & τὰ ἐπαναβεβηκότα γένη, vt τὰ ἀνωτάτω. atque adeò ipse Sextus insequentibus ἐπαναβεβηκότας ἔξοχους ea significatione ponit, illis opponens τοὺς ὑποβεβηκότας. vocans ἐπαναβεβηκότας quasi dicas supergressos. id est superiores, aut eminentes supra alios. quod nihil aliud est quàm generalißimos. Itidem ὑποβεβηκότας, perinde ac si quis dicat subtergressos. id est, sub alijs constitutos, & illis subiacentes, tanquam inferiores. Galenus certè τὰς γενικωτάτας eodē sensu quo τὰς ἀνωτάτω dixit.

V. philosoph) Hîc tria philosophiæ genera, siue tres philosophandi rationes (aut quocunque modo quis φιλοσοφίας interpretari volet) à Sexto constituuntur, Dogmatica, Academica, Sceptica. At verò Diogenes philosophos diuidit duntaxat in Dogmaticos & Ephecticos. Galenus autem (si eius est liber qui περὶ φιλοσόφου ἱστορίας inscribitur) αἱρέσεις appellans quas Sextus hîc nominat φιλοσοφίας, eas esse dicit γενικωτάτας quatuor, δογματικὴν, σκεπτικὴν, ἐριστικὴν, μικτήν. addens esse ἐριστικὴν (q. d. contentiosam, aut litigiosam, vel potius altercatricem) eam quæ sophismatibus nititur. μικτὴν (id est mixtam) quæ nonnullis quidē dogmatibus assentitur, de multis tamen dubitat. Sed longè meliorē esse nostri Sexti diuisionem manifestum est. Diogenes enim vnam speciem necessariam omisit, Galenus autem eandem ipse quoque prætermisit, & duas minimè necessarias adiecit. Omisit enim vterque Academicam philosophiam, quòd eandem cum sceptica esse existimaret. Quod falsum esse probat Sextus huius libri cap. 33. discrimē quod inter vtramque est clarè exponens. Gellius quoque differentiam aliquam inter illas annotat, lib. 11. cap. 5. Quod autē ad ἐριστικὴν & μικτὴν attinet, ἐριστικὴ quidem, quatenus sophismatibus nititur, vera philosophia esse non potest. At μικτὴν, id est partim dogmaticam, partim ephecticam, nullam esse posse hinc patet, quòd ex quo semel quis aliquid ἐδογμάτισε, à sceptica secta planè cœpit desciscere, nec Scepticus amplius appellari potest, etiamsi alioqui in multis sit ζητητικὸς siue ἀπορητικός. At certè prum me facere videtur quæ de Platone dicūtur à Sexto eodē ca. 33.

Ib.) Pro Dogmatica dicere poteram Decretoria, quū δόγμα sit decretum, vt antea dictū est. Sed haud multo minus durum videtur δογματικὴ φιλοσοφία, Decretoria philosophia vertere, quàm δογματικοὶ φιλόσοφοι, Decretorij philosophi, de quo paulo antè mentionem feci. Sed nec aduerbium δογματικῶς ausus sum reddere Decretoriè, sed alicubi Dogmaticorū more, alicubi

alicubi [illegible] natice interpretatus sum. vt capite 23. περὶ ... δογματικῶς ἢ ἀναιρεῖν. sed & alius modo verti pro re nata, vt in hoc loco cap. 25. τῶν δογματικῶς ζητουμένων, verti, Ex iis quæ dogmaticorum quæstionibus agitantur.

V. autem) Non sine causa ad interpretationẽ τοῦ ὑποτυπωτικῶς adhibui aduerbium breuiter, sed quia idem alibi dicit συντόμως καὶ ὑποτυπωτικῶς, & variis in locis suam claudere de re aliqua disputationem volens, dicit, Hæc sufficere possunt ὡς ἐν ὑποτυπώσει. vt initio cap. 28. περὶ τοσούτων ἀρκέσει τῶν φωνῶν ὡς ἐν ὑποτυπώσει διεξελθεῖν. Et circa finẽ huius libri primi, καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων ἐκβαίνω τὸν ὑποτυπωτικὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς. Præterea etiam respexi ad illa, ὡς ἐν τύπῳ, & τύπῳ λέγειν, λαμβάνειν, ἀφηγεῖσθαι. Scio interim, potuisse ὑποτυπωτικῶς aliter quoque exprimi, videlicet hoc modo, Breuẽ quandam informationem vel summariã ob oculos ponentes. Varro de lingua Latina, Quæ videretur analogia in oratione vt breuiter potui informaui. Id est ὑποτυπωτικῶς διεξῆλθον, aut vno verbo ὑποτυπωσάμην. Quamuis enim alicubi ad ὑποτυπωτικῶς adiungat alterũ aduerbium συντόμως, non dubium est tamen quin συντόμως in ὑποτυπωτικῶς inclusum etiã censeri possit. Sciendum est autem ὑποτυπωτικῶς dicere habita ratione inscriptionis huius opusculi (appellatur enim πυρρώνειοι ὑποτυπώσεις) & hunc titulum mutuatum esse ab AEnesidemo Sextum crediderim. nam illũ ita inscripsisse quosdam suos libros constat. Sed Diog. Laertius vno in loco citat AEnesidemũ ἐν τῇ εἰς τὰ πυρρώνεια ὑποτυπώσει, in altero ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πυρρωνείων λόγων. Porrò vocem Græcam in titulo huius libri retinui, quòd alioqui lõgis periphraseωs ambagibus vtendum fuisset. nam Pyrrhonias hypotyposes interpretãs Pyrrhonias informationes, nequaquam mihi satisfaciebam: & potius ita vertissem, Præcipuorũ sectæ Pyrrhoniæ capitum summaria & dilucida informatio. Capitum autem dicere voluissem, non dogmatũ, nec præceptorum, ne in ipso limine impingerem, & titulo ipsius operis aliquid eius professioni nõ consentaneum affingerem. Sed nec doctrinæ Pyrrhoniæ, eandem ob causam, dicere ausus fuissem. Nã & institutionis appellatione inuitus ob idipsum alicubi vsus sum. At vocem hanc capitum reprehendere non possit, qui eam in eodem sensu apud Ciceronem legerit cũ alibi, tum hîc, Quatuor sunt capita quæ concludunt nihil esse quod nosci, percipi, comprehendi possit. Sed ne hoc quidem silentio prætereundum est, quum dicitur πυρρώνειοι ὑποτυπώσεις, perinde esse ac si diceretur, ὑποτυπώσεις τῶν πυρρωνείων, vt hic genitiuus sit neutrius generis. Imò in hoc ipso titulo πυρρωνείων ὑποτυπώσεων βιβλίον πρῶτον, sic accipiendum censerem πυρρωνείων, (vt videlicet perinde foret ac si dixisset βιβλίον πρῶτον ᾧ Σέξτος τὰ πυρρώνεια ὑποτυποῦται, vel ὑποτυπωτικῶς διεξέρχεται) nisi alibi legissem πυρρώνειοι ὑποτυπώσεις.

Iam verò quod ad auctorem huius operis attinet, eius mentionem Suidas facit, facit & Diog. Laertius in Pyrrhone: sed neuter ἐμπειρικὸν eũ cognominat. Nec dubito quin vulgare ἐμπειρικοῦ cognomen ex errore ortum fuerit, quòd ἐμπειρικὰ ὑπομνήματα scripserit, quorũ ipse mer cum alibi tum in disputatione aduersus grammaticos meminit.

V. nunc) Aduerbium ἱστορικῶς interpretatus sum Historico more. Hoc autem ita intellige, eum historicos imitari in eo quod historici res simpliciter, vt audiuerunt, aut viderunt, narrare contenti esse possint, nec suum de illis iudicium interponere necesse habeant: imò pleraque commemorent quæ fando audiuerunt, quum alioqui rem ita se habere nequaquam affirment, neque certò sibiipsis persuadeant. Vnde & in fine capitis 23. dicit de Sceptico, οὐκ ἀπαγγελτικῶς μετὰ πεποιθήσεως ἀποφαινόμενος, ἀλλ' ὃ πάσχει διηγούμενος. & in fine 25. de eodem, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ πάθος ἀπαγγέλλοντος. adeò vt ἱστορικῶς idem sit propemodũ quod διηγηματικῶς. Ideo autem admoneo, nequis ἱστορικῶς accipiat eo sensu vt veritatem in historiographis non requiri dicat Sextus. Contrà enim, veritatem à nonnullis historiæ animam vocitatam esse scimus: vnde & historicam fidem dixit Naso, tertij Am. eleg. 11.

Exit in immensum fœcunda licentia vatum,
Obligat historica nec sua verba fide.

V. scepseos) Nomẽ ἔννοια quod à me redditur mens (eo sensũ quo accipitur pro ea quam vulgò intentionem appellamus) verti etiã potest, me non repugnante, notio, vt Cicero alicubi interpretatur. Sed & λόγους, quod verti orationes, scio potuisse aliter etiam transferri. Verùm rationes interpretari, cõsentaneum huic sectæ non fuisset: & postquam diligenter expendi argumẽtum cap. 7. 8. 9. 10. in quibus hosce λόγους exponit, nihil aliud hos λόγους mihi significare visus est, quàm ea quæ de sua secta Pyrrhonij profitentur, videlicet se non δογματίζειν, se αἵρεσιν non habere, (si hunc

hanc in vulgari significatione accipiamus) physiologiam à se tractari consentaneo suæ sectæ modo. item se apparentia non euertere.

Pag. 406. V. Scepticorũ.) Vocat hîc τὰς σκεπτικὰς ἀφασίας quas alibi τὰς σκεπτικὰς φωνὰς nuncupat: ideóque ἀφασίας dicta, aut voces simpliciter hîc interpretari possumus: at secus cap. 20. vbi ἀπόφασις opponitur τῇ καταφάσει.

V. SCEPT.) Institutio mihi est ἀγωγὴ, sicut iam in aliis duobus præcedentibus locis, nõ quòd mihi satisfaciat planè hæc interpretatio, sed quòd aptiorem inuenire nõ possim. Quoties enim institutionem audimus, statim docentem & discentẽ imaginamur, quos hæc secta euertit. Ideóque fortasse rectius institutum interpretaremur. nã & Cicero Platonis institutum eo sensu dixisse videtur. Idem verò sectam & institutionem alicubi copulat. vnde videndum est an nõ ἀγωγὴν sectã vertere possimus. Porrò Aristoteles nõ simpliciter ἀγωγὴν, sed ἀγωγὴν λόγων hanc nuncupat, ita scribens, οἷς μὲν οὖν τὴν τοιαύτην εἴτε αἵρεσιν, εἴτε ἀγωγὴν λόγων, εἴτε ὅπῃ καὶ ὅπως ἐθέλει τις καλεῖν αὐτὴν, οὐδεὶς ἂν τῶν φρονούντων ὀρθὴν εἶναι φαίη, δῆλον. Scimus autẽ Sextum antea, cap. 1. inter φιλοσοφίας eam recensuisse: quod Aristocles pati recusat, vtpote subiungens, ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν οἴομαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρεῖ γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. Et ipse quoque Sextus cap. 2. dicit quidẽ τὴν διάκρισιν τῆς σκέψεως ἀπὸ τῶν παρακειμένων αὐτῇ φιλοσοφιῶν, sed tamen alio quoque modo φιλοσοφίας nomen accipiens, subiungit, εἰδικὸς δὲ (λόγος) ἐν ᾧ πρὸς ἕκαστον μέρος τῆς καλουμένης φιλοσοφίας ἀντιλέγομεν. Cæterum capite sequenti σκεπτικὴν δύναμιν appellabit. Alicubi etiam σκέψιν ponit ἀντὶ τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς.

V. ab ipsa) Verti σκέπτεσθαι vti scepsi, quòd à vocabulo recepto discedere non auderem. Sed hîc latius quid sit σκέπτεσθαι explicabo, si prius Gellij expositionẽ attulero. Ita enim caput quintũ libri 11. exorditur: Quos Pyrrhonios philosophos vocamus, ij Græco cognomento σκεπτικοὶ appellãtur. Id ferme significat quasi quæsitores & cõsideratores. nihil enim decernũt, nihil constituũt: sed in quærẽdo semper cõsiderandóque sunt quidnam sit omnium rerum de quo decerni cõstituíque possit. Ac ne videre quoque planè quicquam nec audire sese putãt, sed ita pati afficíque quasi videant vel audiãt: eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. Hæc Gellius. Sed huc addendum videtur, σκέπτεσθαι, quũ ad Scepticorum sectam refertur, nõ dici latè de qualibet consideratione, seu commentatione: sed ad illam restringi quæ est hominis respõsionem ad quæstionẽ de qua interrogatus fuerit meditãtis, eamque aut affirmatiuam, aut negatiuam. Huiusmodi autem respõsionem nemo vnquam à Scepticis extorserit, eò quòd dum σκέπτονται, dicunt sibi contraria circa idem apparere, ideóque omnia talia apparere, vt æquum pondus πρὸς πίστιν habeant & πρὸς ἀπιστίαν. vnde fit vt nunquã vltra σκέψιν egrediantur, sed in ea perpetuò defixi maneant. Sic autẽ apud Xenophontem dicitur σκέπτεσθαι, qui aliquid considerat de quo interrogatus est, responsionem ad id meditans. Pro eodem dicitur & διασκέπτεσθαι, quo vtitur quidam Scepticus apud Lucianum ἐν βίων πράσει, dicẽs, ἐπέχω περὶ τούτου καὶ διασκέπτομαι. Cur autem Gellius σκεπτικοὺς dixerit appellatos quasi quæsitores, nihil causæ video.

V. Scepsi) Vide annotationem in pag. seq. vbi ἐποχὴ explicatur.

V. repugnand.) Aduerbium σωματικώτερον verte Solidius fortasse autem nõ malè etiam redderetur Plenius. Sed nec vtrunque perperam, vt opinor, cõiungeretur ad maiorem aduerbij Græci expressionem, quod ad verbũ sonat corporalius. Cæterùm Galenus quoque idem de Pyrrhone testatur, scribens, καὶ τὴν ἄγαν ἠκριβωκέναι τὴν ἀπορητικὴν προσεληλυθέντα Πύρρωνα. Ne cui tamẽ errandi occasionem præbeat mea interpretatio, quia προσεληλυθέναι τῇ σκέψει verti scepsin tractauisse, malim reddere, Ad scepsin se contulisse. vel (minus quidem ad verbum, sed magis significanter) Ad scepsin se applicuisse. Dico autem errandi occasionem, quia ex illa interpretatione colligere posset aliquis scriptis persequutum esse Pyrrhonem sectam scepticam, quũ contrà nihil eum literarũ monumentis mandasse testentur cum alij, tum Aristocles & Diogenes Laërtius.

V. deuen.) Repone rationibus pro orationibus. Ex Cicerone autem sumpsi hæc verba, Paria momenta. nam quod hic dicit τὴν ἐν ἀντικειμένοις λόγοις ἰσοσθένειαν, ille reddit Contrariarum rationum paria momenta. Ita enim in Lucullo, id est in 2. Acad. scribit, Nam in vtranque partẽ multa dicuntur. Horum aliquid vestro sapienti certũ videtur, nostro ne quid maximè quidem probabile sit occurrit. Ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta. Repono autem hîc In

vtranque

vtranque partem pro In vtraque parte (quod in vulg. edit. habetur) ex aliis Ciceronis locis. Idẽ in fine libri 1. earundem Acad. Huic rationi quod erat cõsentaneum faciebat, vt cõtra omniũ sententias dies iam plerosque deduceret, vt quũ in eadẽ re paria cõtrariis in partibus momenta rationum inuenirentur, facilius ab vtraque parte assertio sustineretur. In quo posteriore loco animaduerte expressum idipsum quod à Sexto additur, Scepticos videlicet ob illam ἰσοσθένειαν deuenire ad ἐποχήν. Idem verò alibi ἰσοσθενῆ appellat paria in vtraque partẽ. Quòd si ἰσοσθένειαν ad verbum exprimere velimus, vertemus æqualẽ potentiam quam vno quidem verbo, sed nõ satis Latino, æquipollentiam, seu æquiualentiã vocare possumus. Sed pro eo quod Cicero paria momẽta dicit, poterimus etiã par pondus vel æquale pondus dicere. vt Cõtrariæ rationes paris ponderis, idem valeat quod Cõtrariarum rationũ paria momenta. Nam apud Lucianũ ἰσοβαρεῖς λόγους quidã Scepticus appellat quos hîc Sextus ἰσοσθενεῖς. Interrogatus enim quid sibi vellent lances quas circunferebat, respõdet, ζυγοστατῶ ἐν αὐταῖς τοὺς λόγους, καὶ πρὸς τὸ ἴσον ἀπευθύνω· καὶ ἐπειδὰν ἀκριβῶς ὁμοίους τε καὶ ἰσοβαρεῖς ἴδω, τότε δὴ ἀγνοῶ τὸν ἀληθέστερον. Porrò ἰσοσθένειαν hanc ipsemet Sextus in fine huius cap. exponit τὴν κατὰ πίστιν καὶ ἀπιστίαν ἰσότητα. Idem cap. 22 ait ἐπέχω proferri ab eo qui declarare velit res sibi videri æquales πρὸς πίστιν καὶ ἀπιστίαν. Quinetiam cap. 24. ait, quũ dicitur à Sceptico πάντα ἐστὶν ἀόριστα, intelligi ἀόριστα debere μὴ προὔχοντα τῶν ἀντικειμένων κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν. Existimo autẽ Aristoclem ἀδιάφορα eodẽ sensu dicere, id est, μηδὲν διαφέροντα πρὸς πίστιν ἢ ἀπιστίαν, vel πρὸς ἀλήθειαν ἢ ψεῦδος. Longè enim fallitur qui ἀδιάφορα apud eũ (vbi hanc vocem Scepticis attribuit) in recepta vulgò significatione accipiet. Ad illa autem Aristoclis ἀδιάφορα pertinent hæc Ciceronis in Lucullo, Veri enim & falsi nõ modò cognitio, sed & natura tolletur, si nihil erit quod intersit. Et paulo pòst, Primùm quî potestis non impediri quum à veris falsa non distent?

V. ea prim.) Timon, vt testatur Aristocles, dixit τοῖς ἀδοξάστοις καὶ ἀκλινέσι καὶ ἀκραδάντοις περιέσεσθαι πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν: Aenesidemus autem, voluptatem. Vbi animaduertendũ est ἀφασίαν dici quam ἐποχὴν appellauit Sextus. Porrò & Galenus τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν ait (ex veterum Academicorũ iudicio) τελευτᾶν εἰς ἐποχήν. appellãs, vt opinor, τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν argumentationem in vtranque partem, non autem præparationẽ, vt Erasmus vertit. Est enim ἐπιχείρησις (meo quidẽ iudicio) quasi aggressio per argumentationem, seu ratiocinationẽ. Vnde & ἐπιχειρήματα dici puto argumẽtationes quibus velut aggredimur aduersariũ. Quoniam autem ex huiusmodi argumentatione & propositione rationum in vtramque partem tandem illa ἰσοσθένεια τῶν λόγων emergit, ideo illã in epochen desinere tradunt.

V. ἀταραξ.) Hanc ἀταραξίαν exprimere voluit Cicero, ita scribens in Lucullo, Sed quæro quãdo ista fuerint ab Academia vetere decreta, vt animum sapientis commoueri & conturbari negarẽt. Id est, ἀτάραχον εἶναι. vel, vno verbo, ἀταρακτεῖν. Ego ἀταραξίαν alicubi reddidi imperturbatum animi statum. Alicubi, Vacuũ à perturbatione animum. Est etiam vbi verterim Vacuitatem à perturbatione, sicut & hîc. Sed nihil impedit quin etiam aliquis tranquillitatẽ animi interpretetur. Is enim demum tranquillus est animus, qui omni perturbatione caret. Ipse autem paulo pòst ἀταραξίαν definit ψυχῆς ἀοχλησίαν καὶ γαληνότητα, id est vacuitatẽ perturbationis in animo, & trãquillitatem. Sed vertere etiam potui, animũ minimè turbulentum, & serenum. Nam animum turbulẽtum dixit Cicero, animum serenũ (id est γαληνὸν ad verbũ) Ouidius. Potui etiam reddere, minimè turbidum, & tranquillum. Nam hæc duo (quæ mari frequenter tribuũtur) Cicero quoque inter se opponit. Quin etiam γαληνότητα ψυχῆς animum placidũ interpretari licet, quia quod γαληνὴν θάλασσαν dicunt Græci, Latini vel tranquillum, vel placidum mare vocant, & ab eo petitam esse metaphoram constat.

V. lamus) Sexti verba sunt, οὐ κατὰ τὸ περίεργον, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὸ δυνατόν. Id est, Nõ curiosius. Vel, Nõ anxia quadam obseruatione vsus huius verbi, sed simpliciter, quatenus potest. Sic alibi δογματικὴν περιεργίαν dicit. Præterea in fine huius libri itidem de vsu vocabulorum loquens, οὕτως καὶ ὁ μεθοδικὸς κοινότητα λέγει, καὶ διήκειν, καὶ τὰ παραπλήσια ἀπεριέργως. Præcesserat autem paulo antè, πρός τῷ καὶ τὸ ἀδόξαστόν τε καὶ ἀδιάφορον περὶ χρήσεως τῶν ὀνομάτων κοινὸν εἶναι τῶν ἀγωγῶν. Vt autẽ Sextus dicit οὐ κατὰ τὸ περίεργον ἀλλ' ἁπλῶς, ita Aeschines cõtra Ctesiphontem scribit ὅταν δ' ἐξ ὀνομάτων συγκείμενος ἄνθρωπος, καὶ τούτων πικρῶν καὶ περιέργων, ἔπειτα ἐπὶ τὴν ἁπλό-

ταῦτα καὶ τὰ ἔργα καταφθόγγει.

V. permutatim) Aduerbiũ ἐναλλὰξ verti hîc permutatim, alibi autẽ aliter, prout mihi alia interpretatio in mentem venit: vbique tamen eodẽ sensu. Intelligit autem, Aut phænomena noumenis, aut noumena phænomenis.

P. 407. V. petrandam) Cicero ἐποχὴν interpretatur assensionis retentionem. Idem vim verbi exprimens, ita scribit in Lucullo, Contineo igitur me ne incognito assentiar. Nã Cõtineo me ne assentiar, nihil aliud est quàm ἐπέχω. Alibi autem dicit Se ab assensu sustinere, item Assensum sustinere, vel assensionem. Quinetiam alicubi Assertionem sustinere eodem sensu ponit. Idẽ quum ita scribit, Quum se à respondendo vt aut approbet quid aut improbet sustineat, vt neque neget aliquid, neque aiat, nihil aliud dicit tot verbis quàm ὅταν ἐπέχῃ. Inuenitur etiam apud eum A certis cohibere assensum pro ἐπέχειν περὶ τῶν ἀδήλων. Gellius autem ἐπέχειν videtur interpretari voluisse cunctari & insistere, ita scribens de Scepticis lib. 11. cap. 5. Ac ne videre quoque planè quicquã, neque audire sese putant: sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. Eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. id est, ἐπέχουσι περὶ τοῦ ποῖα ἐστὶ κατὰ φύσιν. Nam editiones in quibus legitur cunctantur, sequor potius quàm quæ habent contantur, id est percõtantur. Accipio autem cunctantur pro hæsitãt. Nam & Cicero alicubi cunctari & hæsitare copulat. Fateor tamen duriusculum esse hoc loquendi genus, Cunctantur atque insistunt qualia sint, pro Cunctantur respondere de hoc, qualia sint. id est, Hæsitant de responsione ad hoc, qualia sint, &c. &, vt dixi, ἐπέχουσι περὶ τοῦ ποῖα, etc. Quanquam si verbum verbo exprimere velimus, exponemus potius ἐφίστανται. à quo verbo deductũ nomen ἐπίστασις vsurpatur à Luciano de quodã Sceptico: & quidem facetissimè, suo more, in hoc verbo ludit ἐν βίων πράσει. Cuius tamen loci sensum interpres nõ assequutus est, imò ab eo lõgè recessit, quippe qui ἐπίστασιν, qua Lucianus significare vult restitationẽ, siue insistentiam, (si à verbo insistere hoc nomen formare fas est) interpretatus est sapientiam, absurdissimum sensum efficiens, quia videlicet ἐπιστασίαν (quod ab ἐφίστασθαι deductum est) ab ἐπίστασθαι, vnde & ἐπιστήμη, ortum esse credidit. Hic autem error in interpretatione τῆς ἐπιστάσεως commissus reuocat mihi in memoriã locum Xenophontis ἐν ἀναβάσει, in quo itidẽ vocem ἐπίστασιν quidam nõ intelligẽtes in ἐπίτασιν perperam mutauerunt: & hanc tamen lectionem interpretes nõnulli sequuti sunt. Qua de re admonui in annotat. Xenophonti editionis meæ adiunctis. Sed vt ad ἐποχὴν reuertamur, Sextus infrà tradit eam dictã ἀπὸ τοῦ ἐπέχεσθαι τὴν διάνοιαν ὡς μήτε τιθέναι τι, μήτε ἀναιρεῖν. Hîc eodem sensu dicit esse στάσιν διανοίας, nimirum στάσιν ponens ἀντὶ τῆς ἐπιστάσεως, cuius modò meminimus. Galenus autem latè ἐποχὴν accipiens, eam ἀοριστίαν esse dicit.

QVINET.) Dixit & pagina præced sectã Scepticam à Pyrrhone Pyrrhoniam denominatã. sed hoc improbat Theodosius apud Diog. Laertium, vt videbis pag. 545. Sic autẽ loquitur hîc Sextus, καὶ ὁ Πυῤῥώνειος δὲ φιλόσοφος δυνάμει τῇ τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς ἐννοίᾳ συναποδέδοται. ἔστι γὰρ ὁ μετέχων ταύτης τῆς δυνάμεως. Vbi δύναμις diuersè accipitur nam quũ dicit δυνάμει συναποδέδοται τῇ ἐννοίᾳ τῆς σκεπτ. ἀγωγ. eodẽ modo accipit δυνάμει quo in his locis, τὸ φαινόμενον δυνάμει τὴν φαντασίαν καλοῦντες. Item, ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, δυνάμει λέγομεν πλατεῖαν ὁδόν. Item, ὁ γὰρ λέγων τάχα ἐστὶν, δυνάμει τίθησι καὶ τὸ μάχεσθαι δοκοῦν αὐτῷ, τὸ τάχα μὴ εἶναι. Ac ne tam procul exempla petamus, quod legis in principio pag. proximè seq. in mea interpretatione, At Scepticus voces suas profert ita vt quæ possint à seipsis circũscribi, ita legitur apud ipsum Sextum, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὰς φωνὰς αὐτοῦ προφέρεται ὡς δυνάμει ὑφ᾽ ἑαυτῶν περιγράφεσθαι. perinde ac si diceret ὡς δύνασθαι ὑφ᾽ ἑαυτῶν περιγράφεσθαι. vt apparet ex hoc capitis 28. loco, vbi de iisdem φωναῖς scribit, ὅτι γε καὶ ὑφ᾽ ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δύνασθαι, ἐμπεριγραφομένας ἐκείνοις περὶ ὧν λέγονται. Id est (permutando genera loquendi) ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δυνάμει. Sic igitur & in eo de quo nũc agitur loco δυνάμει συναποδέδοται, perinde est ac si dixisset δύναται συναποδεδόσθαι. vt sit sensus, Pyrrhonij quoque philosophi notio cum notione Scepticæ sectæ tradita esse potest. Vel, Ad Pyrrhonij quoque philosophi notionem valet Scepticæ institutionis notio, quã tradidimus, aut exhibuimus, seu assignauimus. Fateor interim non vbique posse datiuum δυνάμει ita resolui. nam si pro ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, δυνάμει λέγομεν πλατεῖαν ὁδόν, dixeris, ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, δυνάμεθα λέγειν πλατεῖαν ὁδόν, aliud quiddam significare videberis. Quare δυνάμει λέγομεν πλατεῖαν

τεῖαν

τεῖαν ὁδόν, interpretor, Idē valet, vel Tantundem valet ac si diceremus πλατεῖαν ὁδόν. vel, Perinde est ac si diceremus πλ. ατ. ὁδ. Eadē est & sequētis exemplificatio. Similis autem est vsus huius vocabuli in isto Aristoclis loco, vbi de Aristippo ita loquitur, ἀλλ' ὅλεν μὲν οὐδὲν ἐν τῷ φανερῷ περὶ τέλους διελέξατο, δυνάμει δὲ τῆς εὐδαιμονίας τὴν ὑπόστασιν ἔλεγεν ἐν ἡδοναῖς κεῖσθαι. Subiungit enim, ἀεὶ γὰρ λόγους περὶ ἡδονῆς ποιούμενος, εἰς ὑποψίαν ἦγε τοὺς προσιόντας αὐτῷ τοῦ λέγειν τέλος εἶναι τὸ ἡδέως ζῆν. Aliter etiā accipitur δυνάμει apud philosophos, videlicet quū ἀντιδιαστέλλεται τῇ ἐνεργείᾳ. nam δυνάμει & ἐνεργείᾳ, itē κατὰ δύναμιν & κατ' ἐνέργειαν opposita esse scimus. Iā verò quod ad δυνάμεως attinet, quo vtitur idem Sextus in eo loco quē initio huius annotationis protuli, aliter accipi debet, videlicet vt initio capitis præcedētis.

V. cimus) In vertendo μεγαλοφυεῖς periphrasi Ciceroniana vsus sum, Abundantia quadā ingeniū præstantes. Sed rectius viri hoc quidem loco dixissem, quàm homines. quod tamen discrimen leue est.

V. ptice) Possis etiam interpretari, & quidē melius fortasse, Omni rationi rationem, &c. Vide Ciceronem.

V. sionem) Græcam vocem phantasiā retinui, nō quòd nescirem quomodo eā vertat Cicero, sed ne quis in ambiguitate vocis Latinæ falleretur. Nam visum, quod Cicero φαντασίαν reddit, alia quoque significare scimus. Quum autē variis in locis interpretetur visum, alicubi tamē visionē etiam vertit in Lucullo. Et ibidem ita scribit, De sensibus ipsis quædam dixit noua, quos iūctos esse censuit è quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam ille φαντασίαν, nos visum appellemus licet. At Quintilianus vno in loco φαντασίας interpretās, per quas (inquit) imagines rerū absentiū ita repræsentantur animo vt eas cernere oculis ac præsentes habere videamur. Alibi autē scribit, Quare capiendæ sunt illæ, de quibus dixi, rerum imagines, quas vocari φαντασίας indicauimus. Sed rursus alio in loco, Theonem Samiū pictorē cōcipiendis visionibus (quas φαντασίας vocant) dicit fuisse præstantissimum. Vt autē pictoribus sic & poetis scimus peculiares quasdam esse φαντασίας, quas quo Latino vocabulo aptè exprimere possimus, alij viderint. nobis de primaria & generali huius nominis significatione agere propositū est. Addo igitur, nos ex Cicerone nō tātùm visa seu visiones simpliciter appellare posse, sed etiā significantius, visa in animos impressa. Ita enim in eodem Lucullo scribit, Vt etiam illud absurdum sit quod interdum soletis dicere, quum visa in animos imprimantur, nō vos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species & quasdam formas eorum. Quasi verò non specie visa iudicentur, quæ fidem nullā habebunt sublata veri & falsi nota. Quinetiam visis pellendi vim tribuit idem. nā ita in eodem libro scribit, Sed id disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata esset primùm animal omne, deinde hominē maximè. quæ vis esset in sensibus, quemadmodum prima visa nos pellerent, deinde appetitio ab his pulsa sequeretur. Idē in eodem libro, Visa enim ista quū acriter mentem sensúmve pepulerunt, &c. De quibus locis postea dicetur. Gellius huic Ciceronis interpretationi acquiescens, ita scribit, de Pyrrhoniis & Academicis philosophis loquēs, Sed ex omnibus rebus perinde visa fieri dicunt, quas φαντασίας appellāt: nō vt rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporisve est eorum ad quos ea visa perueniunt. Hæc Gellius. Sed probus, Ad quos ea visa perueniunt, dixisset, vt opinor, Cicero, Quorum animis hæc visa imprimuntur. Porrò vt φαντασίας interpretatur Cicero visa, ita φαντάζεσθαι videri, in hoc Timæi Platonici loco, Δεξιὰ δὲ φαντάζεται τὰ ἀριστερά. Nam pro Græcis hisce verbis eius versio habet, Dextra autem videtur quæ læua sunt. Idem hunc eiusdem Platonis Polit. lib. 9. locū, καὶ ἥκιστα παραγίνομαι τότε αἱ ὄψεις φαντάζονται τῆς ἀληθείας, ita reddit, Tum ei visa quietis occurrent tranquilla atque veracia. At ego φαντάζεσθαι his in locis exponere malim apparere quàm videri. sicut & in isto, qui in eodem Timæo legitur, διὰ ταῦτά τε ἰδεῖν λαμπρὸν καὶ στίλβον λιπαρόν τε φανταζόμενον. Vt autē φαντάζεσθαι vertit videri, sic & φαίνεσθαι cerni in eodē Timæo. Hoc tamē nemo negare possit, φαίνομαι (si verbū verbo exprimendū sit) potius esse appareo quàm cernor, seu videor. Quum autē φαντασία ab eo deriuatū sit, atque adeò ipse Sextus tradat nos τὴν φαινομένου δύναμιν τὴν φαντασίαν καλεῖν (quod loquendi genus paulo antè exposui) videndum est an non melius φαντασίας aliquo ab Appareo deducto nomine exprimeremus. Apparentiam scio Latinè nō dici, apparitionē autem Latinos alio sensu vsurpare: sed quid si, cogente necessitate, eidem significationi, cui & ipsum verbū appareo seruit, accommodemus? At quæ necessitas aliā vocē quàm visum quærere nos cogit? obiiciet aliquis. Dicam quod sentio. Quū dico me videre aut cernere equū

album, perinde est ac si dicerem, Equus quem video, vel cerno, est albus. At hoc nunquam Scepticus, quatenus est Scepticus, dixerit. hoc enim esset ab ipsa sceptices professione desciscere, quæ est οὐδενὶ συγκατατίθεσθαι, & περὶ οὐδενὸς διαβεβαιοῦσθαι, i. nihil assertione approbare, sed περὶ παντὸς ἐπέχειν. adeò vt quo quidque colore aut quo sono sit, se nescire dicturus sit, sed tantùm sentire affici se velut ab hoc vel illo colore, & tanquam ab hoc vel illo sono. Qua etiam de causa inducit Lucianus quendam huius sectæ philosophum se μήτε ἀκούειν μήτε ὁρᾶν profitentem. Et hoc alij quoque passim illis exprobrant, quòd videlicet sensus eripiant, vt loquitur Cicero. Atque adeò Gellium paulo antè audiuimus ita loquentem de illis, Ac ne videre quoque planè quicquam nec audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. Quod tamen mera calūnia erat sed huius ansam præbuit Sceptica loquendi forma, talis qualem modò proposui. Denique si verum est quod Sextus dicit, φαντασίαν tantundem valere quod φαινόμενον, qui φαντασίαν interpretabitur visum, eodem modo & φαινόμενον interpretari queat. At consideremus in vno quopiā Sexti loco, exempli gratia, quàm incommoda sit (nequid grauius dicam) illa interpretatio. Quum ita scribit, ὅταν δὲ ζητῶμεν εἰ τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑποκείμενον ὁποῖον φαίνεται, τὸ μὲν ὅτι φαίνεται δίδομεν, ζητοῦμεν δ᾽ οὐ περὶ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου ὃ λέγεται περὶ τοῦ φαινομένου. si hîc φαίνεται vertas videtur, id est cernitur, planè à mente auctoris discedis, eiusque sententiam peruertis. Quare quòd verbum videtur ambiguum sit, malui φαίνεται vbique vertere Apparet. Et quum dico, Hoc apparet album, non intelligo, Manifestū est hoc esse album, sed perinde est ac si dicam, Hoc speciem albedinis meis oculis obiicit. Accipio autē speciem sicut Cicero, quū dicit, Eadē est in somnis species eorum quæ vigilātes videmus. Animaduerte enim eum non dixisse visio, sed species: & ita distinxisse ac si Græcè dixisset, ἡ αὐτὴ ἐστι φαντασία καθ᾽ ὕπνους, vel ὄναρ, ὧν ὁρῶμεν ὕπαρ. vel ἡ αὐτὴ ἐστι φαντασία καθεύδουσιν ἐκείνων ὧν ἐγρηγορότες ὁρῶμεν. At Sceptici discrimen hoc tollunt, dicētes se nescire vtri assentiendum sit. Clarum autē erit quod docere volo, ex hoc loco Galeni, ἐπειδὴ δ᾽ ἔνια μὲν οἰόμεθα ἢ βλέπειν, ἢ ἀκούειν, ἢ ὅλως αἰσθάνεσθαι, καθάπερ ἐν ὀνείροις καὶ μανίαις· ἔνια δὲ οὐκ οἰόμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἀλήθειαν ὁρῶμεν ἢ ὅλως αἰσθανόμεθα· ταυτὶ μὲν τὰ δεύτερα πάντες ἄνθρωποι, πλὴν Ἀκαδημιακῶν τε καὶ Πυρρωνείων, εἰς βεβαίαν γνῶσιν ἥκειν νομίζουσιν, ἃ δ᾽ ὑπὸ διαφθορᾶς τῆς παραπαιούσης ψυχῆς φαντάζεται, ψευδῆ ταῦθ᾽ ὑπάρχειν. εἰ μὲν δὴ συγχωροῦσιν αὐτὸ τοῦθ᾽ οὕτως ἔχειν, ἐξαλειφέτωσαν ἐκ τῆς γραφῆς σφῶν μήτε τὸν μαινόμενον τὸν σωφρονοῦντα, μήτε τὸν νοσοῦντα τὸν ὑγιαίνοντα, μήτε τὸν κοιμώμενον τὸν ἐγρηγορότα πιστότερον ὑπάρχειν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων γνῶσιν. Obseruandum hîc est desipientibus non ὁράματα sed φαντάσματα tribui, secundum vulgò receptam opinionem, at secundū Scepticos vtrisque pariter φαντάσματα seu φαντασίας tribui, vtpote non discernentibus quod ad sensum attinet, eum qui sanæ sit mentis, ab eo qui mente alienatus sit. Qua de re ipse quoque Cicero in eo loco, vnde verba quæ paulo antè citaui deprompta sunt, disputat. Sed iam satis superque meam sententiam explicuisse mihi videor de interpretatione nominis φαντασία. Addo etiam hoc, Si quis respondeat φαντασίας apud Scepticos posse verti Visa vel Visiones, modò visa accipiamus pro iis quæ nobis videre visi sumus, is nequaquam nodum planè soluerit. nam quum φαντασίαι non appellentur solùm quæ nobis videre visi sumus, sed etiam quæ audire, denique generaliter quæ aliquo nostrorum sensuum percipere nobis visi sumus, durā nimium foret hæc κατάχρησις appellationis visorum ad reliquos omnes sensus accommodatorum. Sed quoniam non is sum qui aduersus tantum virum, quantum scimus fuisse Marcum Tullium, certamen instituere vel ausim, vel possim, hæc περὶ τῆς φαντασίας, id est, δυνάμεως περὶ τῶν φαινομένων, dicta existimentur κατὰ τὸ φαινόμενον. Ego certè nusquam apparentiam aut apparitionem interpretatus sum, ne audaculus iudicarer, sed potius imaginationem. Ita enim malui quàm cum Quintiliano imaginem vertere. quem miror, quum vno in loco dixisset φαντασίας esse per quas imagines rerum absentium repræsentantur, postea ipsasmet imagines φαντασίας vocari dixisse. Nam quo alio nomine hunc actum repræsentandi imagines quàm imaginationem appellare possis? Et fateor quidem diuersas esse à Scepticorum phantasiis eas quas ibi Fabius describit, sed quin tamen interpretationem inde mutuemur & cum illis communicemus, nihil obstat. Certè tum præsertim quum καταληπτικὴν ad φαντασίαν addunt, imaginationis nomen valde mihi conuenire videtur, vt καταληπτικὴ φαντασία dicatur comprehensiua

imagi-

imaginatio potius quàm visum comprehensiuum. Porrò quod imaginē vocat Quintilianus, id φάντασμα esse videtur potius quàm φαντασία. Et quoniā sæpe istud nomen occorrit in hoc libro, de toto eius comitatu (vt ita loquar) dicendū mihi arbitror, vt melius eius vis cognosci à nobis ac percipi poßit. Prius autem admoneo, φαντασία planè mihi videri à πέφανται tertia persona verbi φαίνομαι esse deriuatū: vel potius verbū φαντάζομαι à πέφανται originem habere, à cuius prima præteriti persona πεφάντασμαι fit φάντασμα, à secūda πεφάντασαι fit φαντασία, à tertia autē πεφάντασται fit φανταστόν. ideoque miror cur Plutarchus in Placitis philosophorum φαντασίαν appellatā ἀπὸ τοῦ φωτὸς dixerit. nisi fortè huc respexerit quòd verbū φαίνομαι, à quo deriuatum est φαντασία, ἀπὸ τοῦ φωτὸς deductum sit. Sed quid vetat primùm ex eodem Plutarcho nominis φαντασίας & cognatorum definitionē sumere? Imò verò operæpretium, vt opinor, fuerit. Audi igitur illum, sed Latinè, Budæo interprete, loquentem: Chrysippus differre inter se ait quatuor hæc. φαντασία quidem igitur affectio est in anima facta, quæ sui quoque efficiēs præfert: veluti quum oculis perspicimus album, affectio est in anima per visum facta, huicque affectioni dicere possumus subesse album quod ciet. perindeque erit si per tactum aut odoratū huiusmodi affectio fiat. Dicta est igitur Græcè φαντασία à lomine. vt enim lumē & se & ea quæ collustrat demōstrat, ita phantasia ipsa se demonstrat, & sui quoque conficiens. φανταστὸν est phantasiæ efficiens, vt album, vt frigidū, & omnino quicquid animam citare potest, id est φαντασεῖν. φανταστικὸν inanis est attractus, affectus, inquam, in anima à nullo phātasto factus, veluti accidit in vmbratilem pugnam exercentibus, manusque inaniter intentantibus. Proinde viso subiacet visi quiddam cōficiens, inani autem viso non item. At φάντασμα est ad quod rapitur phantasticu & inani attractu, cuiusmodi in mente captis furoreque percitis fiunt. Hæc Plutarchus. Vide & Damascenū de iisdem. Verba autem sunt φαντάζομαι & φαντασιόομαι. De verbi φαντάζομαι passiua significatione dictum fuit iam antea. sed & φαντάζω voce actiua reperitur pro Imaginem seu speciem præbeo, Repræsento, Apparere facio, vt ἐκ τῶν φαντάζοντα ὡς κατ' ἀλήθειαν. Sed & compositum ἀναφαντάζω, in eadem significatione. itē pro Phantasia seu phantasiis afficio, vt apud Basilium, τὰς οἰνοβαρεῖς κεφαλὰς ἀτόπων κραιπάλης ὑποφερομένους ἀτμοὺς ἐγκυμαίνων ἀναφαντάζει. At verò à φαντασία fit φαντασιόομαι, idem significans cū verbo φαντάζομαι, in actiua siue neutra significatione sumpto. (passiuæ autem huius verbi significationis exempla iam protuli) Alex. Aphrod. in 2 De anima, ἡ δὲ αἰσθητικὴ διαιρεῖται εἰς τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ φαντασιοῦσθαι, ἔτι τὸ μνημονεύειν ἔτι τὸ συγκατατίθεσθαι. Hic quidem absolutè, pro Phātasias seu imagines animo cōcipere, Imaginari. At cum accusatiuo, vt apud Plutarchum, φαντασιωθεὶς δαιμόνιόν τι. Sic & φαντάζεσθαι cum accusatiuo, vt φαντάζονται τὴν χρῆσιν, apud Alex. Aphrodiseō. Sed à φαντασία fiunt etiam φαντασιώδης, φαντασιαστὴς, & εὐφαντασίωτος. Plutarchus, φαντασιαστικοὺς καὶ κατόχους ποιεῖ τοὺς προφήτας. Quintilianus lib. 6. cap. 3. has (φαντασίας) quisquis bene conceperit, is erit in affectibus potentissimus. hunc quidam dicūt εὐφαντασίωτον, qui sibi res, voces, actus secundū verum optimè finget. Habet autem & alias significationes φαντασία, sed quæ huius loci non sunt. At hoc prætereundū non est, nostrates omnia ferè quæ enumerauimus verba in vulgarem linguam transtulisse, Phantasie, Phātasier, Phātausme, Phantastique, vsu tamen aliquantum diuerso: præsertim quum dicunt aliquem esse magis phantasticum quàm mulam Papæ.

V. dogma) Συγκατάθεσιν Cicero assensum, item assensionem, necnō approbationem interpretatur. Alibi autem hæc duo posteriora copulat, vt in Lucullo, Nunc de assensione atque approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus. Nec multo pòst, Cuius (virtutis) omnis constantia & firmitas ex iis rebus constat quibus assensa est, quas approbauit. id est, οἷς συγκατέθετο. Idem in eodem libro, paulo antè præcedentem locum, Sed de inconstantia totius illorum sententiæ (si vlla sententia cuiusquam esse potest nihil approbantis) &c. id est, οὐδενὶ συγκατατιθεμένου. Alicubi etiam Assertione approbare dicit. Et paulo pòst assertionem & approbationem copulat. Cæterùm vt assentiri & approbare illis in locis eadem vult esse, sic alibi opinari & assentiri: vt quum scribit sapientem nihil opinari, id est nunquā assentiri rei vel falsæ vel incognitæ. Idē, Assensurum autem non percepto, id est opinaturū sapientem existimem. Idem, Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborē exanclatum à Carneade, quòd vt feram & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionē (id est opinationem & temeritatem) extraxisset. Ideo autē

Cicero hæc confundit & ex duobus vnum facit, quòd vnum ex altero consequatur, vnde alibi dicit, Opinatione & perceptione sublata, sequatur omnium assensionum retentio. Ideo & Aristocles aduersus eos disputans, dicit, εἰ μὲν γὰρ αὐτοὶ συγκατατίθενται, δῆλον ὅτι δοξάζουσιν. Vbi animaduerte συγκατατίθενται esse Ciceronianum assentiuntur. δοξάζουσιν autem, opinantur. Hinc etiã Sceptici se ἀσυγκαταθέτους & ἀδοξάστους profitebantur, eodem teste, sicut ἀπαθεῖς & ἀταράχους. Sed idem ὑπολαμβάνειν pro δοξάζειν, & ὑπόληψιν ἀντὶ τῆς δόξης vsurpat. Verùm hoc quoque obseruandum est in loco quem paulo antè citaui, Ciceronem dicere opinationem & temeritatem, pro quo alibi dicit opinandi temeritatem. Videtur enim Cicero temeritatem vocare quam Sextus passim προπέτειαν appellat, eam δογματικοῖς exprobrans. Apud eundem Ciceronem vt temeritatem opinãdi, sic & temere opinari legimus. Quinetiã alicubi scribit, Ex animis nostris assensionem (id est opinationẽ & temeritatem) extraxisset. Porrò vt δοξάζειν opinari, & δόξαν opinationẽ, sic τὰ κατὰ δόξαν & τὰ δοξαστὰ ex Cicerone opinabilia interpretari possumus, & ἀδοξάστως citra opinationem.

V. ad rem) Dicimus quidem Assentiri aliquam rem, sed quum vtimur nomine Assensus, cogimur hanc constructionem mutare, & aut Assensum ad rem aliquam, aut Assensum alicui rei dicere. Quin etiam Assensum de re aliqua non sine exemplo vsurparemus.

V. voces) Aduerbiũ πάντως verti Protinus, accipiens pro Necessariò, & quasi ex necessaria consequutione. Quo sensu dicit Cicero interdum Non continuò. qua in significatione non insolens est apud alios quoque scriptores οὐ πάντως.

P. 408. V. vt hæc) Hîc ὑπολαμβάνει simpliciter pro Arbitratur, seu putat. non pro δοξάζει. in qua tamen significatione accipi ab Aristocle, modò dixi. Quinetiam alibi Sextus vtitur eodem modo quo hîc. Verùm extat etiam locus in quo οὐχ ὑπολαμβάνω planè sumẽdum videtur pro οὐ δοξάζω, nisi fortè (quod suspicor) reponendum est οὐ καταλαμβάνω. Cæterùm ad hunc locũ pertinet quod scribit Cicero in Lucullo, Sed Antipatro hoc idem postulãti, quum diceret, ei qui affirmaret nihil posse percipi, cõsentaneum esse vnum tamen illud dicere percipi posse vt alia nõ possent, Carneades acutius resistebat. nam tantũ abesse dicebat vt id cõsentaneum esset, vt maximè etiam repugnaret. Qui enim negaret quidquam esse quod perciperetur, eum nihil excipere. ita necesse esse ne idipsum quidẽ quod exceptum nõ esset comprehendi & percipi vllo modo posse.

V. aliis) Verti ὅτι τοῖς ἄλλοις ἑαυτὴν συμπεριγράφει, vnà cum aliis se circunscribere, ad verbũ accipiens tamen συμπεριγράφειν pro συναναιρεῖν. nam apud Latinos Circunscribere, sicut apud Græcos περιγράφειν, ita accipi ex Cicer. patet. Sic & paulo post hæc verba, ita vt quæ possint à seipsis circunscribi, respondent his Græcis, ὡς δυνάμενα ὑφ᾽ ἑαυτῶν περιγράφεσθαι. Nihil autẽ aliud esse hîc περιγράφεσθαι quàm ἀναιρεῖσθαι, patet ex collatione loci cuiusdã qui est cap. 28. vbi de iisdem vocibus agens, & idem exprimere volẽs, dicit, ὅπου γε καὶ ὑφ᾽ ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δύνασθαι, ἐμπεριγραφομένας ἐκείνοις περὶ ὧν λέγονται.

V. gant) πρόσκλισιν δόγμασι πολλοῖς verti inclinationem ad dogmata multa. Sed propensionẽ quoque, vt opinor, interpretari potuissem, ex Cicerone. Legitur autẽ hîc πρόσκλησιν posito η pro ι in penult. sed reponi debere πρόσκλισιν cum ι vtrobique, manifestũ est. præterquam quod alibi legimus apud eũ, τό, τε μὴ ἀντιτείνειν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἕπεσθαι, ἄνευ σφοδρᾶς προσκλίσεως καὶ προσπαθείας. Huc verò pertinet quod apud Aristoclem habemus de nostris Scepticis, ἀλλ᾽ ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκραδάντους εἶναι. Cæterùm vtranque αἱρέσεως definitionem habes apud Diog. Laërtium in proœmij fine (vbi & πρόσκλισιν inuenies) nisi quòd non dicit tantùm ἀκολουθοῦσαν, sed addit etiam ἢ δοκοῦσαν ἀκολουθεῖν, omittens ἀδοξάστως. Itẽ post ἀκολουθίαν ἔχουσι omittit πρὸς ἄλληλά τε καὶ φαινόμενα. vbi & ipse docet nonnullos censuisse Pyrrhoniam sectam vno quidem respectu αἵρεσιν esse, altero autem minimè.

V. fert) Hoc & alibi sæpe profitetur Sextus de Scepticis, quod tamen Aristocles negat, scribẽs, ὁπόταν μὲν οὖν φῶσι τὸν σοφὸν δεῖν ζῆν, ὅτι δέοι κατακολουθοῦντα φύσει καὶ τοῖς ἔθεσι ζῆν, μηδενὶ μέντοι συγκατατίθεσθαι, πάνυ τινὲς εἰσὶν εὐήθεις. εἰ γὰρ μηδενὶ ἄλλῳ, τούτῳ γοῦν αὐτῷ δέοι ἂν συγκαταθέσθαι, καὶ ὑπολαβεῖν οὕτως ἔχειν αὐτό. Sed Aristocli εὐήθειαν Scepticis ob illud dictum exprobranti, pro illis respõdebo, aliud esse quod dicunt se ita viuere, quã si dicerẽt se ita debere viuere. At cur ita viuũt? Quia τοῖς οἰκείοις πάθεσιν ad id impelluntur.

V. tinet) Quod hîc dicit Sextus βέβαιον πεῖσμα (quod ad verbum interpretatus sum firmã persuasionem) id propemodum esse videtur quod Cicero appellat firmam & cõstantem assensionẽ, ita

ita scribens in Lucullo, Et vno nomine omnia quæ essent aliena firmæ & cõstantis assensionis, à virtute sapientiaque remouebat. Idem in eodem libro, Hæc autem habere dubia, neque his ita confidere vt moueri non possint, abhorrere à sapientia plurimum. Porrò Sextus quod hic πεῖσμα, alibi πεπεῖσθαι appellat, vbi scribit, οὐκ ἀπαγγελτικῶς μετὰ πεποιθήσεως ἀποφαινόμενοι.

V. QVI) Cic. in Lucullo, ex Clitomacho refert, Vehementer errare eos qui dicant ab Academia sensus eripi, à quibus nunquam dictum sit aut colorem, aut saporem, aut sonum vllum esse: illud sit disputatum, non inesse in his propriã, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notam. Sed turpiter deprauatus hic Ciceronis locus, & pro accusatiuo vllum, reponendus mihi videtur cõtrarius nullum. Imò verò vix vllum dubitationi superesse locum existimo, cum ex hoc Sexti loco, tum ex aliis multis siquidem hac in re planè conueniebant Academici cum Pyrrhoniis. Quum enim dicerẽt, sibi intuentibus niuẽ, phantasiam albedinis obiici, se gustantes mel, affici dulcedine, nescire tamen an nix verè & natura esset alba, & an mel verè esset dulce: minimè colorem aut saporem tollebant. Idem autem de sono aliisque sensibilibus dici potest. Huc pertinet quod à Sexto dicitur cap. 14. circa finem, ὁποῖον μὲν ἡμῖν θεωρεῖται τὸ ὑποκείμενον ἔξωθεν λέγειν, ὁποῖον δέ ἐστι πρὸς τὴν φύσιν, ἐφέξομεν.

V. ea) Verba Sexti sunt, τὰ γὰρ κατὰ φαντασίαν παθητικὴν ἀβουλήτως ἡμᾶς ἄγοντα εἰς συγκατάθεσιν οὐκ ἀναιροῦμεν. Et cap. 7. eodem sensu dixerat, τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσι συγκατατίθεται ὁ σκεπτικός. Quinetiam caput 20. his claudit verbis, τοῖς κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς καὶ ἀναγκαστικῶς ἄγουσιν εἰς συγκατάθεσιν εἴκομεν. Quibus locis hic Ciceronianus respondet in Lucullo, Visa enim ista quum acriter mentẽ sensúmve pepulerũt, accipio, hisque interdum etiam assentior, nec percipio tamen. Nihil enim arbitror posse percipi. Non sum sapiens, itaque visis cedo, neque possum resistere. Sciendum est autẽ esse & aliam lectionẽ in hoc Sexti loco, videlicet παθητικὰ pro παθητικήν. Essent autẽ τὰ κατὰ φαντασίαν παθητικά, ea quæ patimur, vel ea quibus afficimur per phantasiam acriter (vt Ciceronianis vtar verbis) mẽtem sensúmve pellentem. At si παθητικήν legamus, ipsam phantasiã (quam Cicero visum appellat) pati seu affici dicemus, contrà quàm ipse Cicero scribit. Neque enim dicit visa pelli (quod esset πάσχειν, seu παθητικὰ εἶναι) sed ea mẽtem siue sensum pellere. Et pro lectione hac παθητικὰ facere etiã videtur secundus ille locus in quo τοῖς κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσι, non autẽ τοῖς κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένην πάθεσι habemus. Existimo autem τὰ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένα πάθη (sicut alibi dicit ἀνάγκην παθῶν) nihil aliud esse quã τὰ κατὰ φαντασίαν παθητικά. Solebant enim dicere non ipsam phantasiam pati seu affici, sed per phantasiam αἰσθητικῶς affici. Cicero de Cyrenaicis, Neque se quo quid colore, aut quo sono sit scire, sed tantùm sentire affici se quodammodo. At Gellius de his ipsis Scepticis, ac ne videre quoque planè quicquam, neque audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctãtur atque insistunt. Hîc autẽ obiter animaduerte Ciceronem verbũ πάσχειν vertere affici, Gellium autem pati & affici copulare, & πάθος affectionẽ vocare. Nã Aristocles de iisdem Cyrenaicis philosophis loquens idem testatur, καιόμενοι γὰρ ἔλεγον καὶ τεμνόμενοι γνωρίζειν ὅτι πάσχοιέν τι, πότερον δὲ τὸ καῖον εἴη πῦρ, ἢ τὸ τέμνον σίδηρος, οὐκ ἔχειν εἰπεῖν. Hîc autem obserua exemplum eius quod dicit Gellius, Eaque ipsa quæ affectiones, &c. nã ille qui vritur, ab igni afficitur seu patitur, qui autem secatur, à ferro. At illi dicebant, dum quidẽ vrerentur & secarẽtur, agnoscere se aliquid pati, vel se ab aliquo affici: an autem esset ignis qui affectionem illam in ipsis efficeret dum vrebantur, & ferrum quod item aliam efficeret dum secabantur, se ignorare.

P. 409. V. percip.) Verti ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, quod ad rationem & intelligentiam attinet: sed dativum λόγῳ alia significatione hîc accipi posse, & quidẽ rectius, ingenuè fateor. Ita enim scribit Sextus, εἰ δὲ καὶ γλυκύ ἐστιν ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, ζητοῦμεν. Vbi si ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ dicamus significare ὅσον ἐπὶ τῷ λεγομένῳ (vt alibi loquitur) pro hac interpretatione faciet, vt opinor, quod post ζητοῦμεν subiungitur à Sexto, ὃ οὐκ ἔστι τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ περὶ τοῦ φαινομένου λεγόμενον. Dixerat autem paulo antè, ζητούμενον δὲ οὐ περὶ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου ὃ λέγεται περὶ τοῦ φαινομένου.

V. moneamus) Sextus ita, ἐὰν δὲ καὶ ἀντικρυς κατὰ τοῦ φαινομένου ἐρωτῶμεν λόγους. In quo genere loquendi interpretando mihi non satisfeci, nec quum ἐρωτᾶν λόγον Monere quæstionem, nec quum Proponere quæstionem verti.

Nam λόγον quæstionem quidem aptè vertimus, respectu verbi ἐρωτᾶν, sed non dubium est tamē quin in hac loqeotione ratiocinationem potius significet. vt quū dicitur ἀργὸς λόγος, λόγος ἐγκεκαλυμμένος, λόγος θερίζων, λόγος ψευδόμενος. Cicero tamē ἀργὸν λόγον vertit ignauam ratioοem in lib. De fato: item ignauā interrogationem. Sed quomodo tandē λόγον ἐρωτᾶν interpretabimur? Certè apud eundem ibidē legitur, Sic enim interrogant. In quo Cicero Græcam phrasin imitatus videtur, perinde ac si dixisset, τοιοῦτον ἐρωτῶσι λόγον. Sed locum illius afferre satius fuerit, in quo ita scribit, Nec nos impediet ignaua illa ratio quæ dicitur. appellatur enim quidam à philosophis ἀργὸς λόγος, cui si pareamus, nihil omnino agamus in vita. sic enim interrogant, Si fatum tibi est ex hoc morbo conualescere: siue medicū adhibueris, siue non adhibueris, conualesces. Item, Si fatum tibi est ex hoc morbo nō conualescere: siue tu medicum adhibueris, siue non, nō conualesces. Et alterutrum fatum est. Medicum ergo adhibere nihil attinet. Subiungit autem, Rectè genus hoc interrogationis ignauum atque iners nominatum est, quòd eadem ratione omnis è vita tolletur actio. Hæc Cicero. Animaduerte autē in postremis hisce verbis λόγον (quod interpretatus erat rationem) verti interrogationem. Sed cur qui ita ratiocinatur, ἐρωτᾶν, id est interrogare, dicitur, quū interrogatiuam formam nō habeat eius oratio? Hoc certè existimo dici respectu eius aduersus quem disputantes, ita ratiocinamur, responsum videlicet ad illam exigentes ab eo. responsionem enim præcedat interrogatio necesse est. Certè, quæcunque sit huius dicti ratio, ἐρωτᾶν λόγον, in ea significatione passim Sextus adhibet, etiam συνερωτᾶν λόγον pro eodem vsurpans. vt cap. 13. lib. 2, ὅθεν ὁ τοιοῦτον συνερωτῶσι λόγον, εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις. ἤτοι δέ ἐστιν ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις. Subiungit autem, ἀλλὰ γὰρ τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ τὸν τοιοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον, ὃ τις ἀντικ. &c. Certè τὸν τοιοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον, vel συνερωτῶσι, aliud nihil est quàm, Ita ratiocinantur. Vel, argumentantur. Vel, hanc ratiocinationē seu argumentationem proponunt. Sic & paulo antè dixerat, ὅτι ἤτοι ἀπόδεικτικοί εἰσιν οἱ κατὰ τῆς ἀποδείξεως ἠρωτημένοι λόγοι. Id est, argumenta proposita aduersus demonstrationem.

V. tales) Hîc λόγον verti rationē, sed orationem fortasse potuissem etiam vertere,

V. terio) Κριτήριον perinde est ac si dicas iudicatorium. A quibusdam exponitur Vis iudicandi. Ego malim apud hunc auctorem Iudicatorium organum siue instrumentum, aut Iudicandi instrumētum interpretari. Cicero vocat Id quo omnia iudicantur. Item, Id ex quo omne veri falsique iudicium sit. Quin etiā iudicium simpliciter ea significatione alicubi vsurpasse videtur. Vsus est autē frequens huius vocis κριτήριον apud alios quoque philosophos.

V. natione) Verti ἀνενέργητοι omnis actionis expertes, imitatus hunc Ciceronis locū in Lucullo, Quare qui aut visum aut assensum tollit, is omnem actionem tollit è vita. Idē, Sublata enim assensione, omnem & motum animorum & actionem rerum sustulerunt. Eodem sensu dicit in lib. De fato, Nihil omnino agamus in vita. id est, ἀνενέργητοι ἂν ὦμεν. Alibi autem breuius vitam euertere dicit, vt rursus in Lucullo, Vel potius etiam totam vitam euertunt funditus, ipsumque animal orbāt animo. Ibidem, Sequitur omnis vitæ ea quam tu Luculle commemorasti, euersio. Vt autem Cicero vitam, sic & Sextus βίον pro vitæ actionibus vsurpat. Sed & vitam communem obseruaui à Cicerone ita poni pro τὰ κατὰ τὸν βίον, vel τὰ περὶ τὸν βίον, ea quæ communiter ad omnes homines in vita degenda pertinent. Cæterùm pro eo quod verti paulo pòst, piè agere in vita cōmuni, legitur apud Sextum, εὐσεβεῖν βιωτικῶς. vbi βιωτικῶς malit fortasse quispiā interpretari, Secundum vitam, vel κατὰ τὴν βιωτικὴν τήρησιν, vt paulo ante loquutus erat. Præterea quum dicat, καθ' ὃν τὸ μὲν εὐσεβεῖν παραλαμβάνομεν βιωτικῶς ὡς ἀγαθόν, aduerbium βιωτικῶς ad vtrumlibet verbum referri posse videtur.

P. 410. V. Est) Pro Aut considerantur, potuissem etiam dicere, aut in cōtemplatione versantur. Habet enim Sextus, ἢ θεωρεῖται. Cicero considerationē contemplationemque naturæ dicit. Rectè verò additur, Ipsum autem nullius rei causa, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς ἕνεκα. Ita enim Cicero quoque De fin. lib. 2. Nam hunc ipsum siue finem, siue extremum, siue vltimum definiebas id esse, quò omnia quæ rectè fierent referrentur, neque id ipsum vsquam referretur. Quod autem subiungitur à Sexto, ἢ τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν, idem Acad. quæst. lib. 1. interpretatur Extremum rerum expetendarum. Et in 2. Extremum expetendi. At De fin. lib. 2. Vt is qui finem rerum expetendarū voluptatem esse dicat.

V. ea) Cicero vocem hanc μετριοπαθεῖν exprimere

primere volens, scribit, de veteribus Academicis loquens, Mediocritates illi probant, & in omni permotione naturalem volebant esse quendā modum. Dicitur & μετριοπαθὴς. q.d. μέτριος, vel μετριάζων ἐν τοῖς πάθεσι, id est, Qui mediocriter afficitur, Qui mediocritatem seruat in affectibus, Qui modum non excedit in affectibus.

V. fa) Hîc τὴν ἰσοσθενῆ διαφωνίαν appellat quod suprà τὴν ἐν ἀντικειμένοις λόγοις ἰσοσθένειαν dixerat, ideoque vertere possumus ex Cicerone, Contrariarū rationū paria momenta. Vel, Paria contrariis in partibus momenta rationum.

P. 411. V. fert) Sextus dicit μετριώτερον ἀπαλλάσσει. q.d. Cum moderatiore perturbatione euadit. Vel, Moderatus affectus seu perturbatus discedit. Vel, Facilius perturbatione defungitur. Perinde ac si dixisset μετριοπαθεῖ. quod Græcum verbum eleganter expreßit Ouidius hoc versu,

Sed te, quæcunque est, moderatè iniuria turbet.

Perinde enim est ac si dixisset vno verbo μετριοπαθεῖ. Cæterùm quod hîc dicit Sextus, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὸ προσδοξάζειν οὐδὲν εἶναι κακὸν τούτων ἕκαστον ὡς πρὸς τὴν φύσιν, περιαιρῶν, μετριώτερον καὶ ἐν τούτοις ἀπαλλάσσει, huiusmodi est in quo vno nemo non Scepticis tantam fœlicitatem inuidere, & ad eam omni conatu aspirare debeat. At sanè si quis eos hac in re à me laudari miretur, audiat celeberrimos comicos hac de re, Menandrum & Philemonem: ac prius quidē Menandrum ita in scena loquentem,

Ἅπαντα τὰ ζῷ᾽ ἐστὶ μακαριώτατα,
Καὶ νοῦν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπου πολύ.
Τὸν ὄνον ὁρᾶν ἔξεστι πρῶτα τουτονί·
Οὗτος κακοδαίμων ἐστὶν ὁμολογουμένως.
Τούτῳ κακὸν δι᾽ αὑτὸν οὐδὲν γίγνεται,
Ἃ δ᾽ ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ταῦτ᾽ ἔχει.
Ἡμεῖς δὲ χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κακῶν,
Αὐτοὶ παρ᾽ αὑτῶν ἕτερα προσπορίζομεν,
Λυπούμεθ᾽ ἂν πτάρῃ τις, ἂν εἴπῃ κακῶς,
Ὀργιζόμεθ᾽· ἂν ἴδῃ τις ἐνύπνιον, σφόδρα
Φοβούμεθ᾽· ἂν γλαὺξ ἀνακράγῃ, δεδοίκαμεν,
Ἀγωνίαι, δόξαι, φιλοτιμίαι, νόμοι,
Ἅπαντα ταῦτ᾽ ἐπίθετα τῇ φύσει κακά.

Deinde hosce Philemonis,

Ὦ τρισμακάρια πάντα καὶ τρισόλβια
Τὰ θηρί᾽, οἷς οὐκ ἔστι περὶ τούτων λόγος,
Οὔτ᾽ εἰς ἔλεγχον αὐτῶν οὐδὲν ἔρχεται,
Οὔτ᾽ ἄλλο τοιοῦτ᾽ οὐδὲν ἐστ᾽ αὐτοῖς κακὸν
Ἐπακτόν, ἣν δ᾽ ἂν εἰσενέγκηται φύσιν
Ἕκαστον, οὗτος καὶ νόμον ταύτην ἔχει.
Ἡμεῖς δ᾽ ἀβίωτον ζῶμεν ἄνθρωποι βίον.
Δουλεύομεν δόξαισιν, εὑρόντες νόμους,
Προγόνοισιν, ἐγγόνοισιν, οὐκ ἔστ᾽ ἀποτυχεῖν
Κακοῦ, πρόφασιν δ᾽ ἀεί τιν᾽ ἐξευρίσκομεν.

Animaduerte autem nominatim apud vtrunque δόξας. Eodem pertinent & hæc eiusdem Philemonis,

Μείζω τὰ κατὰ ποιοῦσι πολλοί, Δέσποτα,
Αὐτοὶ δι᾽ αὑτοὺς ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τέθνηκεν υἱὸς ἢ μήτηρ τινί,
Ἢ νὴ Δί᾽ ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γέ τις,
Εἰ μὲν λάβοι τοῦτ᾽, ἀπέθανεν, ἄνθρωπος ἦν·
Τοσοῦτον γέγονε τὸ κακὸν ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ᾽ ἀβίωτος ὁ βίος, οὐκέτ᾽ ἔψομαι,
Ἀπόλωλεν· ἐν γ᾽ ἑαυτῷ τοῦτ᾽ ἐὰν σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς οὗτος ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ᾽ ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.

V. TRADI) Hos modos Cicero locos communes appellat. Aristocles quoque horum epoches modorum ab Aenesidemo tractatorum mentionē facit, sed nouem duntaxat enumerans. Ait enim Aenesidemus (vt ille refert) differre inter se animalia & nosipsos, ciuitates, & victus, (seu viuendi genera) & cōsuetudines, & leges: nosque sensibus imbecillis præditos esse, multaque præterea esse quæ extrinsecus corrumpant cognitionem, videlicet distantias & magnitudines, & motus. Præterea ex eo quòd aliter affecti sint iuuenes quàm senes, & vigilantes quàm dormientes, & sani quàm ægroti, & quòd nihil sub sensus nostros simplex & purum cadat: quoniam omnia confusa sunt & ad aliquid dicuntur.

V. cibus,) Sextus dicit ἐπαναβεβηκότας, ξένους & ἀποβεβηκότας. de quarum vocū significationibus tractatum est suprà.

P. 413. V. videntur) Ὑποσφάγματα ita definit Gal. Ὑπόσφαγμα δὲ λέγουσιν ὅταν ἀπὸ πληγῆς ῥαγέντων τῶν ἐν τῷ πρώτῳ χιτῶνι ἀγγείων μεταξὺ τοῦ κυκλοῦντος τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ ἐκτὸς χιτῶνος αἷμα ὑπέλθῃ, καὶ παραχρῆμα μὲν ἔναιμον ᾖ τὸ χρῶμα τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὕστερον δὲ πελιδνόν. Sunt qui putent τοὺς ὑπόσφαγμα ἔχοντας esse quibus Plinius tribuit oculos rubore suffusos. Ego Græcam vocē retinere tutius esse existimaui, præsertim quum illa ruboris in oculis suffusio latius patere videatur. Dixissem tamē melius Qui hyposphagmate laborāt, quàm Qui hyposphagma habēt. Sed hoc quoque sciendum, in hoc quidem loco habere Sexti exemplaria ὑπόσφασμα, sed in alio simili loco qui extat in sexti modi expositione, rectè ὑπόσφαγμα. Vbi ὕφαιμα appellātur quæ hîc αἱμωπά.

Vide

Vide eum locum pag. 426. Quinetiam pag. 422. eandem vocem inuenies.

V. tasias) Huc pertinet quod dicit Aristocles, ἀκριβέστερον ἢ θέλων ἰδεῖν ἀποθλίψας τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ προσβάλλων ἐγγύτερον, καὶ ἐπιμύσας. Item quod Cicero in Lucullo, Itaque Timagoras Epicureus negat sibi vnquam, quum oculũ torsisset, duas ex lucerna flammulas esse visas. opinionis enim esse mendacium, non oculorum.

P. 419. V. læduntur) Reperio quidem quandã πόλιν κροκοδείλων appellatam, sed nihil vnde hunc locum suæ integritati restituere poßim.

P. 422. V. mersæ) Cicero in Lucullo, Itaque simul experrecti sumus, visa illa cõtemnimus, neque ita habemus vt ea quæ in foro gesßimus. At enim dum videntur, eadem est somnis species eorũ quæ vigilantes videmus. Plurimum interest. Sed id omittamus. illud enim dicimus, non eandem esse vim neque integritatem dormientium & vigilantium, nec mente nec sensu.

P. 423. V. habitib.) Διὰ τὸ μὴ ὁμοίως διακεῖσθαι ἐγρηγορότας καὶ κοιμωμένους, καὶ ὑγιαίνοντας καὶ νοσοῦντας, vt refert Aristocles ex Aenesidemo.

P. 424. V. prius) Sexti verba sunt, καὶ οὕτως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸν διάλληλον τρόπον τό, τε κριτήριον καὶ ἡ ἀπόδειξις. Sciendum est autem, quod attinet ad hoc loquendi genus (cuius frequentißimus erit in sequentibus vsus) id bifariam scribi, interdum τὸν διάλληλον τρόπον, vt hic: interdum τὸν δι᾽ ἀλλήλων τρόπον. sed illo modo frequentius quàm hoc. Apud Diogenem Laërtium tamen legitur ὁ δι᾽ ἀλλήλων τρόπος, non ὁ διάλληλος. Id autẽ συνίσταται, vt ait, ὅταν τὸ ὀφεῖλον τοῦ ζητουμένου πράγματος εἶναι βεβαιωτικὸν, χρείαν ἔχῃ τῆς ἐκ τοῦ ζητουμένου πίστεως, οἷον εἰ τὸ εἶναι πόρους τις βεβαιοῖ διὰ τὸ ἀποῤῥοίας γίνεσθαι, αὐτὸ παραλαμβάνει πρὸς βεβαίωσιν τὸ ἀποῤῥοίας γίνεσθαι. Hunc autem Diogenis locum protuli qualis in vet. cod. extat, quũ in vulg. edit. planè sit mutilus. Sed quid significare velit Sextus hoc loquendi genere, ipsi loci in quibus eo vtitur, satis superque indicant: & ipsemet cap. 15. huius primi libri explicat. Vnum ergo superest, vt videamus quomodo aptã ei poßimus apud Latinos appellationem inuenire. Certè quod vulgò dici solet, incertũ per incertius, huic simile est, nisi quòd quum dicitur ὁ δι᾽ ἀλλήλων τρόπος, intelligitur mutua quædam incertitudo, & mutua probatione indigens. id est, quũ dicunt philosophi nos incidere εἰς τὸν δι᾽ ἀλλήλων τρόπον siue διάλληλον, intelligunt nos incidere in quandam mutuam probãdi necesßitatem. id est, probandi prius id cuius alioqui adminiculo vti volebamus ad probandum aliud. Pag. 431. & 432. & alibi διάλληλον alternatorium verti, non quòd planè mihi satisfaceret mea hæc interpretatio, sed quòd aptior nulla mihi occurreret. Quòd si quis obiiciat, vocem illã alternatorium, nisi quid aliud addatur, id quod significare ea volo, non comprehendere: ille ipsi Sexto vtenti nomine διάλληλος obiicere idem eadẽ ratione poßit. Quis enim διάλληλος τρόπος ad varia posse accommodari non videt? Respondeo igitur, vt quum dicitur διάλληλος τρόπος, subauditur genitiuus ἀπορίας, aut aliquis ei similis, ita quum verto alternatorium modum, subaudire me genitiuum Latinũ dubitationis. vt sit διάλληλος τρόπος, alternatorius dubitationis modus. vel, alternãs, si quis nomẽn alternatorius refugit. Tunc enim verè alternat dubitatio, quum vnũ dubium ad alterius dubij probationem affertur. Fortasse etiam εἰς τὸν διάλληλον ἀπορίας ἐμπίπτομεν τρόπον non malè interpretaremur, In dubitationis vicißitudinẽ incidimus. Porrò hunc genitiuum ἀπορίας subaudiendũ censui potius quàm alium, quia reperio alicubi apud hunc nostrum Sextum, κἀνταῦθα ὁ διάλληλος τρόπος τῆς ἀπορίας ἀνατρέπει τὴν ὑπόστασιν τοῦ λόγου. Sed hoc quoque annotandum est, non solùm διάλληλον τρόπον, sed & λόγον appellari: vt libri 2. cap. 8. ἀληθῆ δὲ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι λέγων, εἰς τὸν διάλληλόν τε ἐμπίπτει λόγον, καὶ ἀπόδειξιν αἰτηθήσεται ἀληθῆ αὐτὴν ὑπάρχειν, κἀκείνης ἄλλην, καὶ μέχρις ἀπείρου. Nec hoc silentio prætereundum est, eum alicubi dicere ὁ διάλληλος εἰσάγεται τρόπος, alicubi verò εἰς τὸν διάλληλον ἐκβάλλειν seu ἐμβάλλειν τρόπον. alibi autem (& quidem freqventißimè) ἐκπίπτειν seu ἐμπίπτειν εἰς τὸν διάλληλον τρόπον. Iam verò si quis roget vtra potius sequenda sit scriptura ὁ δι᾽ ἀλλήλων τρόπος, an ὁ διάλληλος, ego id ἀδιάφορον esse, &, si compositione vti velimus, τῷ διάλληλος, sin ea vti recusemus, τῷ δι᾽ ἀλλήλων vtendum esse respondebo. Sed τρόπον potius quàm λόγον appellandum censeo.

V. cus) Quod dicit ἀπὸ τῆς ἑτέρας ἀρχῆς (id est, ad verbum, ab altero principio) interpretor, ab altero ingreßu, vt melius intelligatur. Fortasse autem poßim etiam vertere, ab alterutro ingressu. id est, ab alterutra parte qua ingredimur.

V. media) Cic. in Lucullo, Vidésne nauem illã?

stare

stare nobis videtur: at iis qui in naui sunt, moueri hæc villa. Huc autē pertinet & quod dicit Aristocles, ἄλλαι μὲν γάρ εἰσιν αἰσθήσεις ἐξ ὕδατος ἢ πόῤῥωθεν. Cicero quoque in Lucullo scribit, *Itaque & lumen mutari sæpe volumus, & situs earum rerum quas intuemur, & interualla aut contrahimus aut diducimus.*

V. splendidum) Hic locus valde cōfert ad intelligendū Ciceronē ita in Lucullo scribentē, *Neque verò hoc loco expectādum est dū de remo inflexo aut de collo columbæ respōdeam.* Idē ibid. aliquot paginis pòst, *Tu autē te negas infracto remo neque columbæ collo cōmoueri.* Primùm, cur? *Nam & in remo sentio non esse id quod videatur, & in columba plures videri colores, nec esse plus vno.* Aristocles, ἐπὶ τῆς ἐρέτμου τῆς ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ἐπὶ τῶν γραφῶν, καὶ μυρίων ἄλλων ἡ αἴσθησίς ἐστιν ἡ ἀπατῶσα. διὸ καὶ μεμφόμεθα πάντες ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐ τὸν νοῦν ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν φαντασίαν. Quod autē attinet ad diuersitatē illā, inflexo remo, & infracto remo, vtranque certè lectionē suo in loco retinendā censeo. Nā licet Sextus κώπην κεκλασμένην, i. remū infractum, dicat, nō inflexū, scimus tamē pro phātasiæ diuersitate, modò infractum, modò inflexum duntaxat apparere posse.

V. rectus) De lyncurio & coralio hoc idem testatur & Ouidius. De coralio Metamorph. 4.

Nunc quoque coraliis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant vt ab aëre: quodque
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

De lyncurio & coralio eiusdem operis lib. 15.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus (vt memorant) quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.
Sic & coralium quo primum contigit auras
Tempore, durescit, mollis fuit herba sub vndis.

Plinius, *Baccæ eius candidæ sub aqua ac molles, exemptæ cōfestim durantur & rubescunt, quasi corna satiua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si viuat.* Itaque, etc. Idē de lyncurio, *Lyncū humor ita redditus vbi gignuntur, glaciatur arescitque in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgētes, lyncuriū vocatas.*

V. in tuba) Cicero dicit positiones, nō situs: sed sitibus in datiuo vix dici posse existimo: at pagina sequenti pro In aliqua positione, reponere potes, In aliquo situ. item Secundum hunc situm, pro Secundum hanc positionem. Cicero, *Et situs earum rerum quas intuemur, & interualla aut contrahimus aut diducimus.* Cæterū ad id quod Sextus dicit de imagine, videri queat respexisse Aristocles, quum scribit, ἐπὶ δὲ τῆς ἐρέτμου τῆς ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ἐπὶ τῶν γραφῶν καὶ μυρίων ἄλλων ἡ αἴσθησίς ἐστιν ἡ ἀπατῶσα.

P. 425. V. autem) Sexti verba sunt, εἰσοχὰς καὶ ἐξοχὰς ἔχειν δοκεῖ. Ausim autē propemodū dicere εἰσοχὰς & ἐξοχὰς ab illo vocari in imagine, quas Cicero in pictura vmbras & eminentiā appellauerit, ita scribens in Lucullo, *Quàm multa vident pictores in vmbris & in eminētia quæ nos nō videmus.* Idē Sextus lib. 2. cap. 7. hæc duo nomina τυπώσει accōmodat, ἀπὸ τῶν σφραγίδων ea mutuatus, hæc enim sunt eius verba, ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμά ἐστι, ἢ λεπτομερέστερόν τι πνεύματος, ὥς φασιν, οὐ δυνήσεταί τις τύπωσιν ἐπινοεῖν ἐν αὐτῷ, οὔτε κατ' εἰσοχὴν καὶ ἐξοχήν, ὡς ἐπὶ τῶν σφραγίδων ὁρῶμεν, οὔτε, &c. Vbi nihil aliud esse videtur εἰσοχὴ quàm depreßio & quasi incauatio eius quod impressum est, ἐξοχὴ contrà, prominentia, vel potius, cum Cicerone, eminentia eius quod impressum est. Ego tamē ibi εἰσοχὴν depreßionē in profundū verti. sed in concauū aptius dixissem quàm in profundum. vel, depreßionē & quasi incauationem. Imò ne hæc quidem mihi planè satisfaciunt, sed nihil melius nunc in mentem venit.

P. 426. V. lida) Rectius, *Hyposphagmate autem laborantibus.* Quid verò sit hyposphagma, expositum fuit ex Galeno paulo antè.

V. quia) Ad hoc quod dicit Sextus, eandem vocem apparere aliam in patentibus locis & planis, aliam in angustis & tortuosis, pertinet quod Cicero lib. De natura Deorum 2. scribit, *Quocirca & in fidibus testudine resonatur, aut cornu, & ex tortuosis locis aut inclusis referuntur ampliores (soni.)*

V. nos) Ita Sextus, τὰ γὰρ ὦτα σκολιόπορά ἐστι. Cicero ibidem, de auditu loquens, *Flexuosum iter habet: ne quid intrare posit, si simplex & directum pateret.* Subiungit Sextus, καὶ ξενοπόρα, καὶ ἀτμώδεσιν ἀποφορήσεσιν, ἃς δὴ ἀπὸ τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν φέρεσθαι λέγουσι τόπων, τεθολωμένα. Sunt autem hæ ἀτμώδεις ἀποφορήσεις, quas aurium sordes idem Cicero nominat, subiungens & ipse, *Prouisum etiam vt si qua minima bestiola conaretur irrumpere, in sordibus aurium tanquam in visco inhæresceret.* Porrò quod attinet ad vocem ἀποφορήσεις, non dubium est quin idem quod ἀποφοραὶ significet. ἀποφορὰν autem scimus interdum exhalationem, interdum odorem verti. sed quia ἀτμὸς quoque est exhalatio, malit fortasse quispiā ἀποφορήσεις odores interpretari. sed ne hæc quidem interpretatio mihi planè satisfacit.

V. tionibus) Sexti verba sunt, ἕβδομον τρόπον ἐλέγομεν εἶναι τὸν παρὰ τὰς ποσότητας καὶ σκευασίας τῶν ὑποκειμένων. deinde se explicans subiungit, σκευασίας λέγοντες κοινῶς τὰς συνθέσεις. Quā autē vocē σκευασίας hac in significatione accipiat, satius fortasse fuisset eā retinere quàm constitutiones vertere. Quod si vertenda necessariò fuisset ad verbū, melius eam interpretaturus fuisse mihi videor structuras aut cōstructiones, quàm constitutiones. A σκευάζω certè deductum σκευασία constat, ipsum autem σκευάζω à σκεῦος. Cæterū quod ad παρὰ attinet (quod hîc annotatū, non huic tantùm loco sed & præcedētibus & sequentibus seruiet) non dubiū est quin aliter quàm per præpositionē Ex verti queat: videlicet per Propter, vel per Pro. vt dicamus, Pro quantitatibus .i. Prout sunt quantitates. Itē reddi potest, Pro diuersitate quantitatum.

P. 431. V. qui) Hic dicit, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς εἰς ἄπειρον ἐκπτώσεως, &c. At paulo pòst, definiens τὸν ἐξ ὑποθέσεως τρόπον, dicit, ὅταν εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενοι οἱ δογματικοὶ, &c. Itidē verò dixerat initio secundū modum esse τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλλοντα. Vnde colligimus eum τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν appellare τὴν εἰς ἄπειρον ἐκβολὴν, accipiendo nomen hoc paßiuè. vt ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενος dicatur εἰς ἄπειρον ἐκπίπτειν. Sic alibi εἰς τὸν διάλληλον τρόπον ἐκπίπτειν legimus apud eum. Sed ne hoc quidem prætermittendum est, interdum εἰς ἄπειρον simpliciter, interdum verò εἰς ἄπειρον τρόπον ab eo poni. vt cap. 16. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἐξ οὗ τι καταλαμβάνεται, ἀεὶ ἐξ ἑτέρου καταλαμβάνεσθαι δεήσει, εἰς τὸν διάλληλον ἢ τὸν ἄπειρον ἐμβαλοῦσι τρόπον. Quo in loco alia quoque duo obseruanda sunt, videlicet ἐμβάλλουσι eodem sensu quo alibi ἐκβάλλουσι. Item, posse nos aliquando indifferenter duos illos τρόπους, nimirum τὸν διάλληλον & τὸν ἄπειρον, vsurpare. Porrò in illo proximè citato Sexti loco præpositionem εἰς ante ἄπειρον omissam esse suspicor, vt videlicet legatur ἢ τὸν εἰς ἄπειρον. Dixit enim initio, τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλλοντα. & ita non vocabitur ὁ ἄπειρος τρόπος (sicut dicitur ὁ διάλληλος) sed ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβάλλων. Sic autem & apud Diog. Laërtium habetur, ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβάλλων, nō ἐμβάλλων. vide infrà, pag. 550.

V. quid) Dicit Sextus simpliciter, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ πρός τι. Gellius de huius sectæ philosophis loquens, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τῶν πρός τι esse dicunt. Id verbum significat nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam: sed omnia prorsus ad aliquid referri, taliaque videri qualis sit eorum species dum videantur, qualiaque apud sensus nostros, quò peruenerunt, creantur: non apud sese, vnde profecta sunt. Aristocles, οὐδὲ τεκμαίρεσθαι ἀπλῶς τὸ ἀκραιφνὲς ἀντιλαμβάνεσθαι· πάντα γὰρ εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρός τι λεγόμενα. Idem Gellius dixerat paulo antè, Iudicia enim rei cuiusque & synceras proprietates negant posse nosci & percipi.

V. volunt) De voce hac diallelus dictum paulo antè fuit.

P. 433. V. gmaticis.) Sequutus quidē sum Græcū meum exemplar, in quo Οἰνεσίδημος scriptū est, sed hanc scripturam refellunt alij eiusdē exemplaris loci, in quibus Αἰνησίδημος legitur. quæ lectio Aristoclis, Diogenis Laërtij, aliorumque testimonio cōprobatur. Cæterùm præter huius Aenesidemi libros, quos ὑποτυπώσεων εἰς τὰ Πυῤῥώνεια & Πυῤῥωνείους λόγους à Laërtio appellari videmus, ab Aristocle autē simpliciter ὑποτυπώσεων, etiam eius στοιχειώσεις ab eodē Aristocle memorantur. qui & hæc de eo scribit, ἐχθὲς καὶ πρώην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ κατ' Αἴγυπτον Αἰνησίδημός τις ἀναζωπυρεῖν ἤρξατο τὸν ὕθλον τοῦτον. Porrò sciendum est pag quoque 441. Onesidemum pro Aenesidemo legi.

P. 434. V. dum) Cicero οὐδὲν μᾶλλον vertit Nihilo magis, ita scribēs in Lucullo, Nō eorum qui clamēt nihilo magis vera illa esse quàm falsa. Gellius libri 11. capite 5. Omniumque rerum fidem veritatemque mistis cōfusisque signis veri atque falsi ita incomprehensibilem videri aiūt, vt quisquis homo est non præceps, neque iudicij sui prodigus, his vti verbis debeat, quibus auctorē philosophiæ istius Pyrrhonem vsum esse tradunt, οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε, ἢ ἐκείνως, ἢ οὐδετέρως. Aristocles ex Timone, ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκραδάντους δεῖν εἶναι, περὶ ἑνὸς ἑκάστου λέγοντας ὅτι οὐ μᾶλλον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ ἔστι καὶ οὐκ ἔστιν, οὔτ' οὐκ ἔστιν.

P. 435. V. ta) ἀῤῥεψία est propriè quū neutram in partem vergimus, seu inclinamus. Nā ῥέπω est vergo. Cicero ea quæ Zeno ὅλως ἀῤῥεπῆ vocabat, videtur interpretari voluisse ea in quibus nihil est omnino momenti.

V. DE) Aristocles ἀφασίαν ponere ἀντὶ τῆς ἐποχῆς videtur, quū ex Timone refert τοῖς ἀδοξάστοις καὶ ἀκλινέσι καὶ ἀκραδάντοις περιέσεσθαι πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν.

P. 436.

P. 436. V. à quib.) Sexti verba sunt, τοῖς δὲ κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς καὶ ἀναγκαστικῶς ἄγουσιν εἰς συγκατάθεσιν εἴκομεν. Potes autē pro Patimur (si videatur) reponere Afficimur, vt ex iis quæ de verbi πάσχειν interpretatione antea diximus, apparet. At si verbū verbo reddens verterē, Mouentibus nos paßibiliter, & obscurè & barbarè loquerer. Sed fortasse verborū Græcorū vim assequeretur simulq; Latinitatē retineret qui ita verteret, Iis enim quæ sensus nostros ita mouent vt afficiantur. Nam & Gellius sensus moueri dicit, sicut Cicero pelli. Ita enim ille in loco paulò antè citato, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominū mouēt, τῶν πρός τι esse dicūt, id est, πάντη δὲ πάντα ὅσα τὰς ἀνθρωπίνας αἰσθήσεις κινεῖ. vel, ὅσα τοὺς ἀνθρώπους αἰσθητικῶς κινεῖ. Hîc autem significantius dicitur τοῖς κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς, id est, τοῖς κινοῦσι τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν παθητικῶς.

V. De vocib.) Τάχα reddidi fortasse, de quo dictum est in principio harum annotat.

V. DE hac) Ὁρίζω vertere possumus definio, ad verbum, modò accipiamus definio in ea significatione qua M. Tullius definitum & certum, itē definitum & constitutum copulat.

V. ἈΟΡΙΣΤ.) Galenus initio libelli qui περὶ ἀρίστης διδασκαλίας inscribitur, idē valere censet ἐποχὴν & ἀοριστίαν. ita enim scribit, ἐποχὴν καλοῦντες τὴν ὡς ἂν εἴποι τις ἀοριστίαν, ὅπερ ἐστὶ περὶ μηδενὸς πράγματος ὁρίζεσθαι, μηδὲ ἀποφήνασθαι βεβαίως.

P. 437. V. QVVM) Si quis malit interpretari, Omni rationi ratio æqualis opponitur (vel potius, opposita est) ei non magnopere repugnabo. Sed ferri etiam altera interpretatio potest, dummodo oratio intelligatur quæ rationem continet.

P. 438. V. nō) Deceptus exemplarium scriptura, ita verti, pro Quū eas dicamus à seipsis tolli posse. Sic & suprà, ἐν δὲ σκεπτικὰς τὰς φωνὰς αὐτῶν περιφέρεσθαι ὡς δυναμένας ὑφ' ἑαυτῶν περιγράφεσθαι.

V. gantia) Celeberrimū est hoc exemplum, quo & alibi vtitur, ita scribens, δύναται δὲ οἱ λόγοι καὶ καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα τὰς ἐν τῷ σώματι ὑποκειμένας ὕλας ἑαυτοῖς συνεξάγει, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις λόγοις τοῖς ἀποδεικτικοῖς εἶναι λεγομένοις καὶ ἑαυτοὺς συμπεριγράφειν. Ab Aristocle quoque affertur, sed id minimè probāte, imò aptum esse negāte. ἐκεῖνο μὲν δὴ καὶ παντάπασιν ἐστὶν ἠλίθιον. ἐπειδὰν λέγωσιν ὅτι καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα συνεκκρίνεται μετὰ τῶν περιττωμάτων ἑαυτά, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πάντα ἀξιῶν εἶναι λόγος ἄδηλα, μετὰ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖ καὶ ἑαυτόν. εἰ δὲ αὐτὸς αὑτὸν ἐλέγχοι, ληροῖεν ἂν οἱ χρώμενοι τούτῳ. Addit præterea, nullā similitudinē esse medicamēto purganti cū eorum oratione. illud enim excerni, nec in corpore manere, at orationē in animo hærere absque vlla immutatione, & cū perpetua persuasione debere. Sed non defuerit Scepticis quod Aristocli respondeant. Plutarchum certè eodē respexisse videmus, quū loquens de Socrate, qui se nihil scire profitebatur, de omnibus rebus dubitabat, & nullam iis de quibus disserendo affirmationē adhibebat, dicit habere solū ἐλεγκτικὸν λόγον tanquā καθαρτικὸν φάρμακον. Vbi animaduerte ἐλεγκτικὸν λόγον optimè cōuenire cū eo quod dicit Aristocl. εἰ δὲ αὐτὸς αὑτὸν ἐλέγχοι. sub. ὁ λόγος.

V. ferenter) Verba Sexti sunt, οὔτε γὰρ πρέπει τῷ σκεπτικῷ φωνομαχεῖν. sed pro φωνομαχεῖν mendosè legitur in exemplaribus φαινομαχεῖν. Sic & suprà, πάλιν δὲ εἰ ταῦθα οὐ φωνομαχοῦμεν, pro οὐ φωνομαχοῦμεν

V. vocibus) Duplex est lectio hoc loco, vna, μηδὲ ταύτας τὰς φωνὰς ἁπλῶς σημαίνειν λέγεσθαι, ἀλλὰ πρός τι, &c. Altera quæ habet εἰλικρινῶς pro ἁπλῶς. Vtra autem alteri præferenda sit haud facilè dixerim, quū Aristoclēs eadē de re loquens ἁπλοῦν cum ἀκραιφνὲς (quod synonymū est τῷ εἰλικρινὲς) copulet. Ita enim scribit, οὐδὲ νός τε ἡμᾶς ἁπλοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι. πάντα δὲ εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρός τι λεγόμενα. At Gellius idem tractans, ad εἰλικρινὲς seu ἀκραιφνὲς dūtaxat respexit, vbi ait de Scepticis, Iudicia enim rei cuiusque & synceras proprietates negant posse nosci & percipi. Et aliquanto pòst, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τῶν πρός τι esse dicunt. Id verbum significat nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri, taliaque, &c. Qui igitur ἁπλῶς legere volet in hoc Sexti loco, aduerbium simpliciter retineat: at qui εἰλικρινῶς (vt ego malim) leget, pro simpliciter, syncerè in mea interpretatione reponat.

V. Quom) Genitiuus epoches malè in hunc locū irrepsit, quū ante vel pòst accusatiuum modos poni debeat. Sed quis genitiuus accusatiuo mentem iungetur? Nimirū genitiuus σκέψεως, ex sequētibus petitus. vt apparet etiā ex cap 2 huius lib. Vbi vide & quod annotaui de nomine ἔννοια. Nam hîc quoque ἔννοιαν mallem interpretatus esse notionem, sicut & alibi verti.

P.439.V.quemad) Reponendum esse Aenesidemus admonuimus antea.

V. parere:) Cic. in Lucullo, Nam quum dicant hoc se vnum tollere, vt quicquā possit ita videri vt non eodē modo falsum etiam possit ita videri. Quod Sextus τἀναντία περὶ τοῦ αὐτοῦ φαίνεσθαι. Idem de Arcesila, Incubuit autē in eas disputationes, vt doceret nullum tale esse visum à vero, vt non eiusdem modi etiā à falso possit esse. Gellius, Omniumque rerum fidem veritatemque mistis confusisque signis veri atque falsi ita incomprehensibilem videri aiunt vt quisquis, &c.

P.440.V. PROTAG.) Idem testatur & Aristocles, & Diog. Laërtius.

V. sunt) Sexti verba sunt, καὶ διὰ τοῦτο τίθησι τὰ φαινόμενα ἑκάστῳ μόνα. Pro quo Aristocles dicit, Protagoræ itidē opinionem referens, ὁποῖα γὰρ ἑκάστῳ φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ εἶναι. Cicero autem, Aliud iudicium Protagoræ est, qui putet id cuique verū esse quod cuique videatur: aliud Cyrenaicorum qui, &c.

P. 441. V. Quo) Hac de re lege Gellium lib. 11. cap. 5. in fine.

V. rum) Hîc quoque repono Aenesidemum.

P.442.V.ne dic.) Timonis versus ob nimiam deprauationem omittere coacti fuimus in nostra interpretatione: nunc autem paulo quidem emendatiores eos habemus, tales tamē qui multum adhuc negotij facessere doctis alioqui lectoribus possint. Sed quales quales sunt, eos hîc proferam. Dicit igitur Sextus, ὁ γὰρ περὶ ἑνὸς δογματίζων, ἢ προκρίνων φαντασίαν φαντασίας ὅλως κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν ποφαινόμενος τῶν ἀδήλων, τοῦ δογματικοῦ γίνεται χαρακτῆρος. ὡς δηλοῖ καὶ ὁ Τίμων διὰ τῶν περὶ Ξενοφάνους αὐτῷ λεγομένων. ἐν πολλοῖς γὰρ αὐτὸν ἐπαινέσας τὸν Ξενοφάνην, ὡς καὶ τοὺς σίλλους αὐτῷ ἀναθεῖναι, ἐποίησεν αὐτὸν ὀδυρόμενον, καὶ λέγοντα,

Ὡς καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι
Ἀμφοτερόβλεπτος, δολίῃ δ' ὁδῷ ἐξηπατήθην,
Πρεσβυγενὴς ἔτ' ἐὼν, καὶ ἀπενθήριστος ἁπάσης
Σκεπτοσύνης. ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρύσαιμι,
Εἰς ἓν ταὐτό τε πᾶν ἀνελύετο. πᾶν δ' ὂν αἰεὶ
Πάντῃ ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἵσταθ' ὁμοίην.

Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὑπάτυφον αὐτὸν λέγει, καὶ οὐ τέλειον ἄτυφον. δι' ὧν φησί,

Ξεινοφάνης ὑπάτυφος ὁ μηροπάτης ἐπισκώπτης
Ἐκτὸν ἀπάνθρωπον, θεὸν ἐπλάσατ' ἶσον ἁπάντῃ
Ἀσκηθῆ νοερώτερον ἠὲ νόημα.

Ὑπάτυφον μὲν γὰρ εἶπεν τὸν κατά τι ἄτυφον, ὁμηροπάτην δὲ ἐπισκώπτην, ἐπεὶ τὴν παρ' Ὁμήρῳ ἀπάτην διέσκωψε. Hactenus Sextus, cuius exēplar cum ob alios plerosque locos, tum maximè ob hunc, nancisci emendatius cupio. Hæc enim adeò mēdosa proferre me pudet. Quod autem ad ὑπάτυφον attinet, sciendum est citari & à Diogene Laërtio primum illum versum Ξενοφ. &c. eumque ita legi apud illum,

Ξεινοφάνην ὑπάτυφον ὁμηροπάτην ἐπικόπτην.

Sed nihil iuuare nos potest Diogenis exemplar, nisi ad emendandum Ξενοφάνης, & reponendū Ξεινοφάνης (sicut dicitur Ξεινοφόων.) reliqua enim verba melius leguntur apud Sextum quàm apud illum. Nā ὑπάτυφον non ὑπότυφον legi debere ostendit ea expositio quam Sextus subiungit, τὸν κατά τι ἄτυφον. Item legendum esse ἐπισκώπτην non solùm ex Sexti explicatione patet, sed & ex iis quæ ab ipso Diogene paulo pòst scribūtur, γέγραφε δὲ καὶ ἐν ἔπεσι, καὶ ἐλεγείας καὶ ἰάμβους καθ' Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπισκώπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα. Nam hîc fateor quidem in vulg. edit. haberi ἐπικόπτων, sed in omnibus quæ consului vet. exempl. vidi scriptum ἐπισκώπτων. Eundemque errorem in aliis quoque Diogenis obseruaui locis. Verùm autem melius legantur apud Diogenem per accusatiuum illa nomina quàm apud Sextum per nominatiuū, vix pronuntiare ausim. Cæterùm quod ad ἄτυφον attinet, sciendum est etiam Stoicū sapientem apud Diogenem in Zenone eo epitheto insigniri, vbi scribit, φασὶ δὲ καὶ ἀπαθῆ εἶναι τὸν σοφὸν, διὰ τὸ ἀνέμπτωτον εἶναι. At Timon variis alioqui in locis philosophis τῦφον exprobrās, solum Pyrrhonem hoc epitheto ornat in his qui apud Aristoclem habentur versibus,

Ἀλλοῖον τὸν ἄτυφον ἐγὼ ἴδον, ἠδ' ἀδάμαστον
Πᾶσιν ὅσοις δάμνανται ἅμ' ἀῤῥήτοις τε φατοῖς τε
Λαῶν ἔθνεα κοῦφα, βαρυνόμεν' ἔνθα καὶ ἔνθα
Ἐκ παθέων, δόξης τε καὶ εἰκαίης νομοθήκης.

Dico autem solum Pyrrhonem hoc epitheto cohonestari à Timone, legens, ἀλλ' οἷον pro ἀλλοῖον. Pyrrhonem autem ipsum sibi hunc titulum vendicasse testatur Aristocles, qui tamen contrà eum τῦφον περιβαλέσθαι dicit, ita scribens, αὐτὸς δ' ὕστερον τοσοῦτον τὸν τῦφον περιβαλόμενος, καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτὸν, οὐδὲν οὐ γράφων καταλέλοιπεν. Cæterùm hic τῦφος ab eodē Timone alibi vocatur κενεὴ οἴησις, vt in hoc versu,

Ἀνθρω-

Ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί.

Alloquitur autē ibi philosophos, sicut & in his,
Σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
Τοίων ἐκ τ' ἐρίδων, ἔκ τε στοναχῶν πέπλασθε.

V. num) Vel, Quantum ad id quod dicitur. De hoc autem genere loquendi ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ vide quod annotaui suprà.

V. verisim) Verti πιθανὰς verisimiles. quod reddi etiam potest probabiles, vel (si dici posset) persuasibiles. Sextus tamen etiā pressius huius nominis significationem, quā sequi vult, pag. sequēte vrget. Quod autem ad participium διεξωδευμένας attinet, siue περιωδευμένας (videtur enim vnū pro altero ponere) quomodo reddi Latinè possit apto satis vocabulo, perspicere nequeo. Nam paulo pòst quidem τῷ διεξοδεύσαντι τὰ περὶ αὐτὸν, verti, Illi qui percurrerit quæ sunt circa ipsum, sed διεξωδευμένας itidem interpretari percursas non satis commodum visum est. Imò & pro percurrerit, lubēter alio vsus verbo fuissem: ac fortasse perlustrauerit aptius fuisset. Quòd si cui placuerit itidē διεξωδευμένας perlustratas interpretari, per me licet. Sed hoc sciendum est, huiusmodi perlustrationem ad mentem potius quàm ad oculos referri. Sic autem & apud Latinos Mente peragrare legimus, pro eo ferè quod nostrates dicunt discourir. Certè διεξοδεύειν illi Gallico discourir planè respondet.

V. phantasiam) Hic quoque hæreo. nā ἀπερισπάστους possum quidē interpretari indistractas, sicut & in fine huius pag. περιεσπᾶτο reddidi distrahebatur, sed mihi non satisfacit huiusmodi interpretatio. Veruntamē hæc retineri debet, donec melior cuipiam in mentem venerit.

Ibid.) Post ἀπερίσπαστος asterisci notam ponēdam censui, quòd hunc locum planè mutilū esse suspicer. Quomodo enim hæc phantasia Herculis ἀπερίσπαστος diceretur, si eius mens περιεσπᾶτο (vt Sexti verbis vtar) ἀπὸ τῆς συγκαταθέσεως? Talis est autem mea de hoc loco coniectura, scripsisse Sextum phātasiam illam de fune, esse πιθανὴν καὶ περιωδευμένην καὶ ἀπερίσπαστον: deinde exemplū proponere voluisse alterius phantasiæ, quæ esset quidem & ipsa πιθανὴ καὶ περιωδευμένη, sed non item ἀπερίσπαστος &c.

P. 443. V. Quanq.) Verbum Græcum πείθεσθαι (quod parere significat) retinui. quia ipse paulo pòst suo modo id explicat.

V. pugnare,) Sextus dicit, ἄνευ σφοδρᾶς προσκλίσεως ἢ προσπαθείας. Fortasse autem malit quispiā προσπάθειαν affectum erga aliquid hærentem aut animo infixum interpretari, quòd προσπάσχω sit Hæreo siue Adhæreo alicui rei magno affectu, & quasi πάσχω τι πρὸς αὐτῆς. eo sensu quo dicunt τὴν ἐρῶσαν πάσχειν ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου, quū eam intuetur, aut eius recordatur. Cicero certè Græcū verbum retinuit, quòd (vt opinor) Latino vocabulo ad exprimendam Græci vocabuli vim idoneo destitueretur. Ita enim scribit ad Att. lib. I, Ego fortasse τυφλώττω, nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα.

V. de) Lege, Sumptuosè ipsum viuere vult. Pro vult reponi etiam potest iubet.

P. 456. V. tellect.) Ante hæc verba, Aliquibus autem non, deesse quædā videntur. Cæterùm hoc, Id de quo quæritur arripiunt, est quod dicit Sextus τὸ ζητούμενον συναρπάζουσι. Hoc autē quid valeat, cum ex aliis plerisque locis, in quibus vtitur, manifestum est, tum ex sequentis pag. v. gnantibus. Nam & ibi verti, Id de quo quæritur arripient, pro eo quod Sextus habet, τὸ ζητούμενον συναρπάζουσι. nisi forte legendum est συναρπάσουσι. Sic Lucianus in Ioue tragœdo, Αὐτόπου τὸ ζητούμενον ὁ Τιμοκλῆς συναρπάζεις. Quod malè vertit interpres, Tu quæstionē discerpis. Dicitur enim τὸ ζητούμενον συναρπάζειν, qui arripit & quasi per vim aufert alicui quod concedere non vult, & eo tanquam concesso vtitur, de quo alioqui quæstio est.

P. 457. V. in ipso) Repone & per depr. pro, nec per depr. deque hac interpretatione vide annot. in pag. 425.

P. 458. V. dam) Post Habendam esse, pluscula verba deesse suspicor.

V. bat,) Hæc verba, vt dicat non omnes phantasias fidem mereri, non bene cum præcedentibus cohærent, nec dubium est quin deprauatus sit hic locus. Nam ita legitur in Græco exemplari, καὶ περιτραπήσεται ὁ λόγος εἰς τὸ μὴ εἶναι πάσας τὰς φαντασίας, ὥστε καὶ κατ' αὐτὰς, &c. Vbi manifestum est deesse adiectiuum quod iungatur cum substātiuo φαντασίας, videlicet πιστὰς, aut aliud huiusmodi. Porrò quod attinet ad hoc loquendi genus περιτρέπεται ὁ λόγος, sciendum est dici περιτρέπειν τὸν λόγον quando aduersarij dictum in ipsum retorquemus, & suo veluti gladio eum iugulamus. Dicitur etiam κατὰ περιτροπὴν τὸν λόγον, item ἐκ περιτροπῆς. vt quum ita scribit, ἤτοι ἀποδεικτικοί εἰσιν οἱ κατὰ τῆς ἀποδείξεως ἠρωτημένοι λόγοι, ἢ οὐκ ἀποδεικτικοί. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἀποδεικτικοί, οὐ δύνανται δεικνύειν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. εἰ δὲ ἀποδεικτικοί εἰσιν, αὐτοὶ οὗτοι τὴν ὑπόστασιν τῆς ἀποδεί-

ξεως ἐκ περιγράφει ἑαυτοῦ τοῖς ἐνυπάρχουσιν. Alioqui περιτρέπεσθαι est euerti. vnde συμπεριτρέπεσθαι, simul euerti. vt quum dicit, περιτρέπεται δὲ ἡ τῶν αἰτίων ὑπόστασις, ὡς τὸ πάχος συμπεριτρέπεται, μὴ ἔχον ὑπὸ ὅτου πάθῃ. Sic & actiuum συμπεριτρέπειν. ὡς οὐ μόνον τὰ ἄλλα ἕκαστον ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἐκείνοις συμπεριτρέπει. perinde ac si dixisset, συναναιρεῖ.

P.477.V.in illos) Si est demõstratio, est demonstratio: si non est demonstratio, est demonstratio. Atqui aut est demonstratio, aut nõ est demonstratio. Est igitur demonstratio. Ita debet intelligi (meo quidẽ iudicio) hæc argumentatio, Si per demonstrationem probatis non esse demonstrationẽ, certè est demonstratio nam vosipsi ea vtimini. At si non vtimini demonstratione ad id probandum, quicquid alioqui affertis ad nostram demonstrationem labefactandã & euertendam, nullius momenti est, eaque nihilominus semper illabefacta manet. Itaque, siue ratiocinatio qua vtimini, sit demonstratio, siue non, hoc manet, esse demonstrationem.

V.purgatiua) Latinius, purgantia medicamenta quàm purgatiua.

V.& hæc) Gellius in fine cap.5. lib.11 Academici quidem ipsum illud Nihil posse comprehendi, quasi comprehendũt, & Nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij, ne id quidem vllo pacto videri verũ dicunt, quòd nihil esse verum videtur.

P.502.V.neque) Plato in Timæo, Ἔστιν οὖν δὴ κατ' ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον τάδε, τί τὸ ὂν μὲν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνόμενον μὲν, ὂν δὲ οὐδέποτε. id est, Cicerone interprete, Quid est quod semper sit, neque vllũ habet ortum? & quod gignatur, nec vnquam sit? Quem sequendo, vertendum hîc esset, Corpora quæ gignuntur quidem, nunquam autem sunt.

P.507.V.quod) ἀποκληρωτικὸν vix queat aliter quàm periphrasi longiuscula exponi. ἀποκληροῦν enim est attribuere aliquid alicui pro potestate & velut aßignare, propriè autẽ aliquid quod sorte obtigerit. Hinc fit ἀποκλήρωσις & ἀποκληρωτικός. Vocat igitur ἀποκληρωτικὸν Sextus Quod nobis dicentibus credi volumus tanquam pro nostro iure, nullam rationem afferentibus. siue, Quod locũ habere & recipi quasi pro iure nostro volumus, nullam alioqui probationẽ adhibentes. Potest quidem ἀποκληρωτικὸν aliud quoque significare (sicut verbum ἀποκληροῦν aliam quoque significationem habet) & ipsemet alibi aliter interpretatus sum. sed hanc interpretationẽ doctißimis quibusdam viris (quos consului) magis placere comperi. quorum iudicio lubenter acquiesco.

P.514.V.fuisse) Diximus antea quid sit συναρπάζειν τὸ ζητούμενον. hîc autem pro συναρπάζειν τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν τὴν ζητουμένην dicit συναρπάζειν τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν μὴ διδομένην αὐτόθεν. Notandum est autem aduerbium αὐτόθεν, quod verti Ex seipsa. Potest etiam reddi, Per se. id est, Ita vt non indigeat probatione. Conceduntur autem αὐτόθεν quæ aut ipsa ἐναργείᾳ euincuntur, aut quæ necessariò consequuntur. vt quum dicit, καὶ ἄλλως, εἰ δοθείη ψεῦδος μὲν εἶναι τὸ σῶμα εἶναι τὸν χρόνον, ψεῦδος δὲ καὶ τὸ ὅλον ἀσώματος ἐστιν, αὐτόθεν δοθήσεται ἡ τοῦ χρόνου ἀνυπαρξία. παρὰ γὰρ ταῦτα οὐδὲν εἶναι δύναται ἕτερον. q.d. Ex eo ipso cõcedetur, nec alia probatione opus erit. Plato in Gorgia, τί δαί, συγγενόμενος ἂν γνοίης, ἄλλως δὲ αὐτόθεν οὐ γιγνώσκεις ὅτι εὐδαιμονεῖ. Vbi significare videtur, Primo aspectu, seu intuitu.

P.524.V.do, ad) Sexti verba sunt, πρὸς ὃ μήτε ὁρμὴ μήτε ἀφορμὴ γίνεται. Cicero ὁρμὴν varijs modis interpretatur, Appetitionem, vel appetitum animi, Naturalem appetitionem, Animi motum. Quum autem ἀφορμὴν esse sciamus contrariam ὁρμῇ, vt ὁρμὴν animi appetitũ seu appetitionẽ, sic ἀφορμὴν inappetentiã verti posse existimaui. Si tamen longiuscula periphrasi vti licuisset, multo libentius vertissem motũ animi appetitioni contrarium, vel potius auersationem ex naturali animi motu prouenientem. Forsasse autẽ ὁρμὴν & ἀφορμὴν hoc quoque modo non malè reddiderimus, Naturalem animi motum seu impulsum quo aliquid sectamur, & quo aliquid refugimus. Dico autem sectamur, vt ex opposito ei respondeat refugimus. Galenus, οἱ δὲ ἔμβρυον μὴ εἶναι ζῷον λέγουσι, τρέφεσθαι μὲν καὶ αὔξεσθαι αὐτὸ ὥσπερ τὰ δένδρα, ὁρμὴν δὲ καὶ ἀφορμὴν οὐκ ἔχειν ὥσπερ τὰ ζῷα. Id est, neque naturalem animi vim appetitricẽ, neque vim auersatricem. Quid si etiã ὁρμὴν animi vim impulsricem, & ἀφορμὴν contrà animi vim repulsricem, interpretemur? Certè, vt ingenuè fatear, per inappetentiam nõ bene significationem Græci vocabuli expreßisse mihi videor.

V.Nos) Rectius, Nos ad notionem appellere nõ fecerunt, vel Non adduxerunt. Propriè, Non stiterunt nos.

P.526.V. Quæ sit) Vide Diogenem Laërtium.

P.531.V. punire) Vide Xenophontem de hac Lacedæmoniorum consuetudine.

Hic finem hisce annotationibus imponere me cogunt quæ passim occurrunt in Græco exemplari menda, quæ etiam in causa fuerunt cur & in præcedētibus multos locos intactos reliquerim, in quos alioqui annotasse aliquid oportuerat. In mea quidem certè interpretatione me cum deprauatione illius exemplaris luctantem, in eruendo ex quibusdam locis sensu multum laborasse fateor: nunc autem, non consulto meliore quopiam codice, aliquid in illos annotare, incerta incertis addere, & iudicium meum non satis prudenter periclitari esset.

IN PYRRHONIS VITAM EX DIOG. LAERTIO EIVSDEM HENR. STEPHANI ANNOTATIONES.

P.543.V. *audiuit,*) *Aristocles,* Ὁ μὲν οὖν Πύρρων Ἀναξάρχου τινὸς ἐγένετο μαθητής, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἦν ζωγράφος οὐδ' οὕτως εὐτυχής, ἔπειτα τοῖς Δημοκρίτου βιβλίοις ἐντυχών, χρηστὸν μὲν οὐδὲν οὔτε εὗρεν, οὔτε ἔγραψε, κακῶς δὲ πάντας εἶπε καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. αὖθις δ' ὕστερον τοῦτον τὸν τῦφον περιβαλόμενος, καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτὸν, οὐδὲν ἐν γραφῇ κατέλιπεν. *Id est, Pyrrho igitur Anaxarchi cuiusdam discipulus fuit, qui primò quidē pictor erat, non adeò fœlix artifex, deinde verò quum Democriti libros legisset, nihil boni nec excogitauit, nec scripsit, sed omnes Deos & homines maledictis prosequutus est. Ipse verò quum hunc fastum assumpsisset, quanuis vocaret se* ἄτυφον *(id est à fastu alienū) nihil literarū monumentis mandauit.*

P.544. *rentiā*) *Aristocles ex Antigono Carystio,* Φιλίστης δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ θυούσης, ἔπειτα τῶν φίλων τινὸς ὑποσχομένου τὰ πρὸς τὴν θυσίαν, καὶ μὴ παρασχομένου, τοῦ μὲν δὴ Πύρρωνος πριαμένου ἀγανακτοῦντος, ἐπειδήπερ ὁ φίλος ἔλεγεν ὡς οὐ ποιήσαιτο σύμφωνα τοῖς λόγοις, οὐδ' ἄξια τῆς ἀπαθείας, εἰπεῖν αὐτὸν, ἐν γοῦν γυναικὶ οὐ δεῖ τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ ποιεῖσθαι. *Id est, Quum autē Philista soror eius sacrificaret, & quidam ex amicis ea quibus ad sacrificiū opus erat pollicitus, promissis non stetisset, sed ipse Pyrrho ea emisset, eóque nomine indignaretur, quū amicus diceret eum facere quæ suis dictis minimè consentanea adeóque apathia indigna essent, respondisse eum, Certè quidē erga mulierem eius specimen edi nō debere. Hæc Aristocles. Cæterùm vox* ἀπάθεια *reuocat mihi in memoriam Ciceronianum quendam locum in Lucullo, Zenoni summū bonum est in his rebus neutram in partem moueri, quæ* ἀδιαφορία *ab ipso dicitur: Pyrrho autē ea ne sentire quidem sapientē, quæ* ἀπάθεια *nominatur. Ita enim legi debet, nō (vt in multis habetur editionibus) quæ* ἀπαθὴς *nominātur. Docet autē nos hic Ciceronis locus melius* ἀπάθειαν *dicere Aristoclem, quàm Diogenem* ἀδιαφορίαν.

V. *indiff.*) *Hoc autē factū ita refert idem Aristocles ex eodē Antigono,* Τὸν Πύρρωνα διωκόμενον ὑπὸ κυνὸς ἀναφυγεῖν ἐπί τι δένδρον, σκωπτόμενον δ' ὑπὸ τῶν παρόντων, εἰπεῖν ὡς χαλεπὸν εἴη τὸν ἄνθρωπον ἐκδῦναι. *i. Pyrrhonē quū eum canis persequeretur, ad quādam arborē confugisse: quod factū quum illi qui aderant probro verterēt, dixisse, difficile esse hominē exuere.*

P.545.V. *Quin*) *Planè peruertit hîc interpres versus Homerici sententiam, qui est huiusmodi,*

Ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σύ. τίη ὀλοφύρεαι οὕτως;

Hoc igitur aut simili modo debuerat reddi,

At cade tu quoq; amice. quid hæc suspiria fundis?
Vel, frustra hæc suspiria fundis.

Sunt autē hæc apud Hom. Iliad. Φ. *verba Achillis ad Lycaonem, qui illi dixerat,*

Μή με κτεῖν', ἐπεὶ οὐχ ὁμογάστριος Ἕκτορός εἰμι.

V. *Et medit.*) *Melius versum Græcum ita interpretaremur,*

Nō hominū implicitum turba, sibimetq; loquentē.

P.546.V. *Qualem*) *Peruertit hîc quoque poëtæ sententiā. nō enim intelligit talē esse mentem qualem Iuppiter mittit in dies, sed talem esse mentem qualem diē Iuppiter mittit. Quare pro accusatiuo plurali dies reponendus fuerit singularis diem: vt sit, In diem mittit, pro Immittit diem. quod tamen nimis durum videtur. Porrò sumpsit Archilochus hanc sententiam ex Homero, ita canente,*

Τοῖος

Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

V. *Sentire*) Paulo dignior est venia interpres in peruersa horum carminum quàm in præcedentiũ interpretatione, quòd mendosos eos in codice Græco legerit. videlicet ita,

Τί δῆτα τούτους σοὶ παλαιπόρους φρονεῖν
βροτοὺς λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
Δρῶμεν τοιαῦτ' ἄμ σύ γε τυγχάνῃς θέλων.

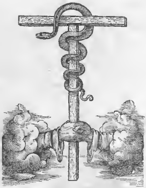
At ita legi debent,

Τί δῆτα τούτους σοὶ παλαιπόρους φρονεῖν
βροτοὺς λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτίμεθα.
Δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἅ σύ γε τυγχάνῃς θέλων.

Et hoc aut tali quopiam modo verti,

Quid mentis hisce prædicant mortalibus
Inesse? nam pendemus à nutu tuo,
Et agimus omne quod tibi cunque allubet.

V. *tem*) Potius dicendum fuit, Sunt autem caussa atomi & vacuum. Sed sciendum est Sextum eadem Democriti verba citantem pro αἰτίη legere ἐτεῇ, quod ipsemet exponit ἀλήθειαν, seu κατ' ἀλήθειαν. id est, veritate, verè. Non dubium est autem quin itidem ἐτεῇ in proximè sequenti loco legerit, ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴδμεν, id est, Veritate nihil nouimus. Quod verò sequitur, ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια, à Cicerone exponitur, In profundo veritatem esse demersam.

EXCVDEBAT PARISIIS MARTINVS IVVENIS, ANNO M. D. LXIX. SEXTO CALENDAS IVNII.

IN SEXTI EMPIRICI ADVERSVS MATHEMATICOS, ET PYRRHONIARVM HYPOTYPΩΣΕΩΝ LIBROS,

Index alphabeticus.

A

quæ

βρα-

demon-

Deorum

ἐπί-

Homerus

I

à locis

mortem

O

οὐδὲν

phanta-

 pro-

Q

Quod

sapiens

sensus

ſuper-

FINIS.

